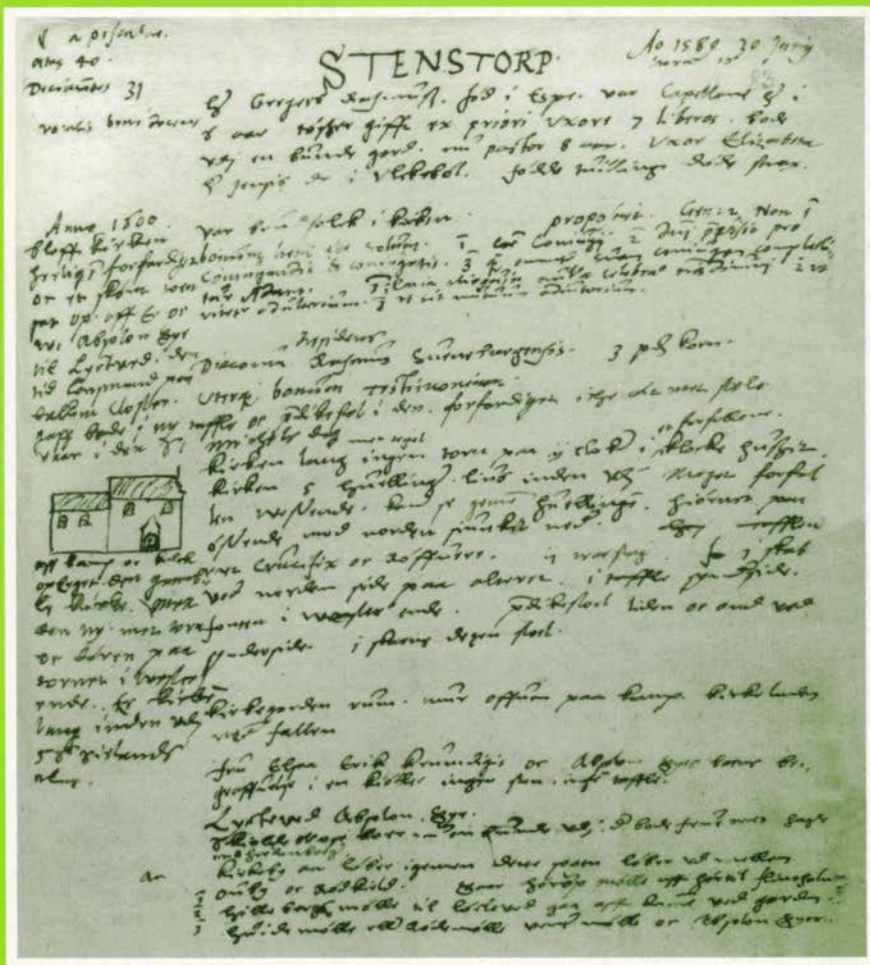

Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588 – 1604

ved
JENS RASMUSSEN OG ANNE RIISING

Udgiverselskabet
for
Historisk samfund for Fyns Stift
Odense 1995

© Historisk Samfund for Fyn 2022

**Biskop Jacob Madsens
visitatsbog 1588 - 1604
ved
Jens Rasmussen og Anne Riising**

**Udgiverselskabet
for
Historisk Samfund for Fyns Stift
Odense 1995**

Denne udgivelse havde ikke været mulig uden velvillig støtte fra mange sider. For denne støtte takker vi

Amtssparekassen
Ingeniør N.M. Knudsens Fond
Odense Kirkefond
Fyens Stiftsfond
Fehr & Co's Legat

Forsidebilledet viser en side fra Jacob Madsens visitatsbog indeholdende optegnelserne vedrørende Stenstrup kirke, se iøvrigt teksten til figur 2, side 23.

Udgivet i kommission hos Odense Universitetsforlag
Copyright: Udgiverne samt Odense Universitetsforlag
Skrift 12 pkt. Times roman
Papir 110 g. tonet offset
Redigering Finn Stendal Pedersen
Tryk AiO a/s, Odense
ISBN 87-7838-071-5

FORORD

Biskop Jacob Madsens Visitatsbog fra årene 1588 til 1604 handler om to ting: Kirken i Fyen og Fyens biskop.

Den handler naturligvis om meget mere og mange flere: Landskab og klima, adelsmænd og -fruer, skoledrenge og lærere, degne og præster, provster og borgmestre. Alle dem i samme båd. Købstæder og økonomi, slagsmål og hor og druk og kirketårne, klokker, altre, fonte.

Men alt sammen er det i denne bog set med denne mands øjne og gennem hans gemyt. Og alt er det byltet sammen inde i denne biskope embede, d.v.s. hans anliggende, som er, at kirken i Fyen skal han se til er ved magt, så her Guds ord prædikes i lære og sakrament, at her ikke børn skal vokse op til at være kun umælende og at her fattige ikke skal omkomme.

Det er en biskop, som ved, at han er uden magtmidler. Han kommer uden svende og følge. Han kommer med sine heste og sin køresvend. Biskopper er ude af politik. De sidder ikke i kongens råd og de styrer intet bispegods.

Tilbage har han kun arbejdet. Når det gælder, må han sige til den, hvis kald det er at føre verdslig magt, at han skal tage vare: Kirkeværge, borgmester, herremand og lensmand.

Men for ham er en biskop ikke noget isoleret. Inde i sit embede har han hele tiden; "udi hvert herred" provsten dér og præsterne.

Dertil har han som sagt det eneste magtmiddel, som overalt og til alle tider er det eneste virkelige: Arbejdet. "De rette bisper kaldes nu ikke til ørkesløshed, men til stort arbejde", hedder det i den håndbog, som Jacob Madsen var henvist til at bruge, "Kirkeordinansen" fra 1539, den danske kirkes ordning til opretning af kirkens dybe forfald ved middelalderens udgang.

I denne kirkeordning har vi den bedst tænkelige beskrivelse af, hvad det var, der drev denne arbejdsomme biskop i Fyen, hvad han forlanger af præsterne, når de holder gudstjeneste, hvad han lytter efter i deres prædiken, hvad han spørger om i skolerne og forventer af herremanden, - og hvad der netop driver ham ud i stiftet.

Der er en dejlig ro over Jacob Madsen, som den der går i sit ærlige arbejde, er rolig. Han har tid, når der er tid. Han er kort og klar, når det er nu.

Har man først vænnet sig til sprog og udtryksmåde i denne bog, - hvad man hurtigt gør og i tilgift forelsker sig deri, - så har man her en

uforlignelig guide i kirkebesøg i Fyen. End ikke en tegning af kirken savnes! Her er mere end blot ord og forklaringer om detaljer, som taler nok selv. Med denne gamle bog i hånden kan vi sidde i kirken og sanse dens historie og mening og få et fint begreb om dem derude i sognets huse og gårde, hvis liv og skæbne fik mæle herinde og derfor kalder kirken deres.

Biskop Vincent Lind,
Fyens Stift

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
Indledning	9
Diverse notater	27
Rekvirerede kirkeklokker	
Fyns stifts biskopper	
Breve om visitatser	
Oversigt over stiftets sogne	
Præster døde på Fyn	
Præsters formindskede indtægter	
Othense herred	49
Aasom herred	67
Vinding herred	87
Lundeherred	113
Skamherred	127
Biergeherret met Hindzholm	139
Gudme herred	165
Syndsherred	189
Sallingherred	219
Skoubyherred	263
Bogeherred	287
Wendsherred	321
Noter	349
Litteratur	357
Personregister	359
Stedregister	383
Sagregister	401
Ordforklaring	407

INDLEDNING

1. Biskop Jacob Madsen

Jacob Madsen blev den 4. december 1587 udnævnt af kongen til biskop over Fyens stift. Han forlod Ribe den 1. februar 1588, aflagde bispeeden til Frederik II i Haderslev den næste dag og blev bispeviet i Sct. Knuds kirke af en ven, Ribebispen magister Hans Laugesen den 25. februar 1588¹. I visitatsbogen er noteret, at han drog ind i Odense den 4. april og samme dag udførte sin første visitats i Vigerslev.

Den nye biskop var født 24. juli 1538 i Vejle som søn af borgmester Mads Nielsen. Han var således af velhavende borgerstand, og hans personlige formue i fast ejendom - som han skulle have kongelig tilladelse til at modtage indtægter fra - blev ikke mindre, da hans hustru Karen Baggessdatter (d. 1615) arvede sin fader, rådmand Bagge Jensen, en betydelig mand i Ribe. I ægteskabet var der 8 børn, som levede til at blive voksne; to sønner og to svigersønner blev læger, andre to sønner blev præster, den ene i Øster Skerninge på Fyn. I sit testamente til børn og svigerbørn udtrykte biskoppen sin glæde over hustruen: "Min kære hustru Karin Baggessdatter har forestået vort bo flittigt og ret og levet med mig som en lydige, fin, oprigtig, from og ærlig dannekvinde".²

Jacob Madsens liv var præget af, at han altid var så heldig at komme i forbindelse med dygtige mennesker. Under skolegangen i Ribe, Odense og Viborg latinskoler fik han tidens bedste lærere, og 1555 blev han fra Viborg latinskole dimitteret til universitetet i København. Her kom han i forbindelse med professor Niels Hemmingsen, i hvis hus han boede i tre år. Efter at have taget sin teologiske embedseksamen studerede han i Wittenberg og tog dér en magistergrad, så han derefter havde ret til at kalde sig magister eller, som tidens sædvane var, mester. 1565 vendte han tilbage til København og blev gæstfrit modtaget i huset hos salmedigteren Hans Thomissøn, der var sognepræst ved Vor Frue Kirke og en af tidens betydelige mænd, mest kendt for udgivelsen af den danske salmebog 1569. Jacob Madsen blev nu lærer ved Københavns universitet, men snart derefter rektor ved Ribe latinskole, muligvis efter tilskyndelse af Hans Thomissøn, der tidligere havde været rektor i Ribe.

Det blev kun til to år i rektorstolen. En pest havde bortrevet borgmestre, præster og ca. 3000 indbyggere i Ribe, og Jacob Madsen blev derfor kaldet til sognepræst ved Ribe domkirke i 1567. Han nåede at blive utrolig afholdt, og da han 20 år senere skulle være biskop på Fyn, skrev Ribes borgere til kongen og fremhævede hans hjælp og indsats i pestens

dage. Men de fik ikke lov til at beholde deres vellidte præst³. Formelt blev biskopper valgt af købstadspræsterne og herredsprovsterne, men i dette tilfælde har kong Frederik II klart grebet ind og i realiteten afgjort valget. På grund af tidens lærestridigheder ønskede kongen en moderat mand⁴.

Jacob Madsen blev Fyns tredje evangeliske superintendent. Ordet betyder tilsynsmand og blev brugt i stedet for ordet biskop, som var lidt belastet på den tid. Det nye embede bragte store forandringer i hans tilværelse. Fra det overskuelige sognekald i Ribe kom han nu i februar 1588 til et omfattende stift og fik en ret så fortravlet tilværelse. Oven i købet havde han problemer med en forfalden embedsbolig, bispelønnen og aftalen med forgængerens enke om en pension, og han ville have kongeligt fripas til visitatsrejserne⁵.

I årene 1600-03 var der pest på Fyn, navnlig i kystbyerne; det fik Jacob Madsen til at aflyse sin visitats på Lolland, og de sidste år var hans visitats ikke så hyppige som tidligere. Man kan gætte på, at hans helbred ikke mere holdt til de anstrengende rejser. Den sidste egentlige visitatsrejse afsluttede han med herredskonvent i Nr. Broby den 13. maj 1604, og efter den tid er der kun få notater i visitatsbogen, det allersidste er fra et møde i Odense den 8. november 1605. Han døde i Odense den 24. september 1606, 68 år gammel.

2. Tidens teologiske lærestridigheder

Som nævnt var Jacob Madsen knyttet til professor Niels Hemmingsen, som var en såkaldt filippist, dvs. tilhænger af de synspunkter, der var fremsat af Martin Luthers nære arbejdsfælle Philip Melancton. Denne havde udviklet en spiritualistisk nadveropfattelse, dvs. den himmelfarne Kristus alene rent åndeligt er til stede hos den troende, og denne opfattelse afsvækkede Luthers nadverforståelse, som understregede realpræsensen, dvs. Kristi virkelige nærværelse i nadveren. Melancton mente ikke, at "uværdige" ville kunne modtage nadveren. Men ud fra Luthers forståelse af realpræsensen var Kristus virkelig helt og fuldt til stede i nadveren, så alle deltagende blev forenet med Kristus.⁶

Her i landet blev den filippistiske nadverteologi udformet af Niels Hemmingsen (d. 1600). Han nød international anerkendelse, og i hans tid kunne filippismen ikke trænges tilbage, bl.a. fordi den ortodokse lutherske teologi herhjemme endnu ikke var klart udformet. Men den sejrede i be-

gyndelsen af 1600-tallet, og allerede forinden var Niels Hemmingsen i 1579, antagelig under pres fra tyske fyrster, blevet fjernet fra universitetet og tildelt en retrætepost i Roskilde. På den anden side ville Frederik II ikke indføre Konkordiebogen, den ortodoks-lutherske bekendelse, som de tyske fyrster havde indført 1577. Den danske konge ville hindre de tyske stridigheder i at trænge ind i den danske kirke, så "evangeliet hindres i sit frie løb, ugudeligheden griber om sig, og Vorherre fortørnes" - sagt af kongen til professorerne ved Københavns universitet.

Kongen ønskede at fastholde den læreform og de kirkeskikke, som var i brug på hans faders tid, og han søgte derfor at balancere mellem de stridende parter - et særkende for dansk kirkestyre. Filippismen blev ikke gjort fredløs i Danmark, med mindre den nærmede sig kalvinismen. Både før og efter kongens død 1588 blev fem bispestole (Roskilde, Ålborg, Århus, Lund og Odense) besat med filippistiske teologer. De var alle dygtige mænd, konservative, fastholdt linien fra Christian III's tid, betonedede kirken som et læresamfund, interesserede sig for visitatser, for pædagogik og humanistiske kundskaber fra den klassiske oldtid og lagde derfor vægt på byens latinskoler.

Jacob Madsen var en af disse fem nye biskopper. Han var nok filippist og kunne tale om "nadverens rette brug", men ikke kompromisløs i sine synspunkter som sin eftermand, Hans Knudsen Vejle, der 1616 blev afskediget som krypto-kalvinist og da også ganske klart havde søgt at fremme de kalvinistiske synspunkter.⁷

Visitatsbogen vidner ikke om nogen lærestridigheder. Det omtales, at nogle præster prædikede efter Niels Hemmingsens Evangeliepostil, og en fortegnelse over de bøger, som sognepræsten i Nr. Søby ejede, omfatter en del af Hemmingsens arbejder. Men biskoppen fremhævede ikke bestemte nadverforståelser, og ved sin tiltrædelse indskærpede han over for præsterne kongens krav om enighed i kirken, ligesom han forbød dem at diskutere sakramenterne eller "andre kostelige" trosartikler.⁸

3. Den kirkelige administration på Fyn

Den nye biskop kendte intet til Fyn, men han kunne søge oplysninger hos provsterne. I en skrivelse fra provsten i Salling herred fra november 1588 hedder det: "Sender jeg Eder epter Eders Begering klart Register paa saa mange Herregorde, Øer, Birccke, mange Kirker, der er Patronatsret til, ferske Søer og Aær, med Vandmøller og Veyermøller vdi Salling herrit.

Laurits Jespersen, fra Espe".⁹ Lignende indberetninger er antagelig kommet fra alle provsterne, for visitatsbogen refererer omhyggeligt om herregårde, øer, møller, o.s.v. for alle sogne. Desuden har Jacob Madsen haft optegnelser fra sin forgænger, biskop Niels Jespersen, for der henvises mange steder til dennes visitatsbog, som dog desværre for længe siden er forsvundet.

Med reformationen 1536 skete der ingen væsentlige ændringer i den lokale kirkelige administration. Kirkeordinansen 1539 lagde stor vægt på herredsprovsternes virke. De skulle som biskoppens hjælpere indsætte præster i deres embede, føre tilsyn med kirker og kirkegårde, holde øje med præsternes indtægter, med deres præstegårde og embedsførelse, "huor retskaffenlig sogne præsterne predicke Evangelium, wdlegge Børnelerdommen, wddele Sacramenterne." Tilsynet omfattede tillige kontrol med kirkeværger og i begyndelsen også med kirkernes økonomi og revision af kirkeregnskaberne.¹⁰

Derimod skete der betydelige ændringer i biskoppernes stilling. De særlige gejstlige retter blev ophævet, og det omfattende bispegods overgik til kongen¹¹. Som administrativ hjælp havde biskoppen kun "een schriffuere, een Karl at sende sit ærinde, een kiøreswend, som kand røcte fire heste".¹² I Kirkeordinansen står at læse, at "de rette bisper kaldes nu icke til nogen ørcheløshed, som saadanne pleye at wære, men til stoert arbejde", og bispeembedet forstås som en prædikeembede; biskoppen skal "lære andre den hellige Schrifft, predicke Guds ord for folcket".

Dernæst følger en beskrivelse af hans tilsyn i stiftet: 1) Prædikanterne skal være retsindige og enigt lære Kristi hellige evangelium. Præsterne skal føre et høvisk levned sådan som Paulus siger til Timotheus og Titus. 2) De kaldede teologiske kandidater skal overhøres flittigt, og ved ordination skikkes den kaldede til tjenesten. 3) Den præst, der ikke tager vare på sit embede, skal biskoppen påminde, advare og straffe, og hvis han ikke bedrer sig, skal biskoppen sammen med lensmanden, provsten og nogle præster afsætte ham fra embedet. 4) Biskoppen kunne påtage sig alle samvittighedssager, hvor en mand ønsker råd af Guds ord, og om nødvendigt spørge "nogle aff de andre Superintendententer eller noget aff de forstandigeste Predickere". 5) Vel nok den mest tidskrævende og omfattende opgave for biskoppen var, at han én gang om året skulle besøge hver kirke i stiftet, for at "offuerhøre dennom som mand waantroer wdi sin lerdøm oc styrcke de retskaffene, oc aff Guds ord rette hvad der kand wære folck emellom om nogen wrang lerdøm". Endvidere skal han undersøge, hvorledes præsterne, skolerne og hospitalerne

"holdes". Visitatsen skulle ske sammen med lensmanden, hvilket dog ikke synes at være blevet praktiseret på Jacob Madsens tid¹³.

4. Visitatsernes indhold

Tilsyn med kirkebygninger og -inventar omtales ikke i Kirkeordinansen, og faktisk hørte kirkens økonomi ikke til biskoppens embedsområde. Det var ifølge en forordning 1582 lensmændenes opgave at tage vare på disse ting og at revidere kirkeregnskaberne. Alligevel noterede Jacob Madsen meget om kirkernes bygninger og inventar; muligvis har kirkerne ved hans tiltrædelse været i så ringe stand, at han ved at påtage sig tilsynet har ment at kunne medvirke til en forbedring, om ikke andet så ved at henvende sig til de to lovbefalede kirkeværger. Disse var formelt valgt af sognet, i praksis vist ofte af den lokale herremand. Hjælp det ikke, måtte biskoppen gå til lensmanden.¹⁴

Kirkebygningerne. Det beskrives udførligt, om en kirke var helt eller delvist tækket med bly, og hvor mange klokker den havde. Grunden til det var bl.a., at biskoppen om fornødent skulle kunne indberette disse forhold, hvis der blev brug for at indsamle materialer til støbning af kugler og kanoner. Forrest i visitatsbogen er en fortegnelse over de 1730 klokker, der 1528 blev beslaglagt, deraf 263 fra Fyns stift.

Mange kirkebygninger var forfaldne, f. eks. Årslev og Stenstrup, og Søllested og Bregninge kirker var endda grønne af mug både indvendig og udvendig. Hvor der var kirker i god stand, skyldtes det næsten altid den lokale adel. Således var både Nr. Lyndelse og Særslev kirker "skøn og i god Stand," og den forfaldne Stenstrup kirke blev 1590 hovedistandsat af herskabet på Løjtved. Der nævnes adskillige eksempler på herskaber, der tog sig pænt af kirkerne.

Men selv en nyrestaureret kirke skulle vedligeholdes, og allerede i 1631, da biskop Hans Mikkelsen og to lensmænd efter kongelig befaling foretog en undersøgelse af kirkernes tilstand i hele stiftet, så det overalt meget dårligt ud. Det var især galt i 28 pastorater, der havde et indtægtsgrundlag på kun gennemsnitligt 28 tiendeydere. Der var tale om en ond cirkel, for rige kirker gav rentefri lån til fattige kirker, og ikke blot manglede långiveren sine renteindtægter, men lånet blev i mange tilfælde ikke tilbagebetalt, så også rige kirker kunne forarmes. Dertil kom, at lensmændenes regnskabskontrol ofte svigtede, fordi den rent faktisk kun var en talkontrol og ikke omfattede et reelt tilsyn med kirkerne.¹⁵

Undersøgelsen af 1631 konkluderede da også, at det var nødvendigt, at kirkens egne folk, herredsprovster og biskopper, selv tog del i tilsynet med kirkens økonomi, og "kirkernes regnskaber skulle høres på en vis bejlig tid årlig om muligt at dem selv, som det vedkommer."¹⁶

Kirkeinventar. I mange tilfælde rummer visitatsbogen detaljerede beskrivelser af inventar, som heller ikke altid var i for god stand. Jacob Madsen var meget på vagt over for levn fra den katolske tid såsom monstranser (til opbevaring af det indviede alterbrød), røgelseskar eller sidealtre, der som regel var indviet til en helgen. Den slags skulle fjernes - f. eks. som i Skydebjerg kirke: "Magistrans ved Alteret skal bort." Mange altertavler betegnes som "skarns", enten fordi de indeholdt helgenbilleder, jomfru Marias himmelkroning o.l., eller fordi de var i dårlig stand. Ollerup kirkes altertavle beskrives således: "Skarns Taffle med nogle Aposteler og 1 stor Compan paa" - sandsynligvis en helgen. Ore kirkes altertavle var "en Skarns Taffle met Jomfru Marie selffridie" dvs. Maria sammen med Jesusbarnet og Marias moder Anna. Jacob Madsen var dog ingenlunde fanatisk; der nævnes godt 30 tavler med billeder af jomfru Maria, og kun noget under halvdelen gav anledning til overvejende negative kommentarer fra biskoppen, som også tog det med stor ro, at sidealtre m.m. stadig var der ved næste visitats.¹⁷ Nogle steder fik kirkerne nye altertavler, således var der 1604 i Tanderup en skøn ny tavle med katekismens ord, dvs de ti bud, fadervor og trosbekendelsen.

Før reformationen var der kun sjældent prædikestole, og en læsepult blev brugt i stedet for. I Gestelev kirke konstaterede Jacob Madsen, at der var en "prædikestoel for Choret vdj et Pulpetur." Der var dog også kommet rigtige prædikestole til, således var i Agedrup "Prædikestolen ny aff Eeg ved Synderside."

De fleste døbefonte stod før reformationen nederst i kirken eller i tårnet¹⁸, og Jacob Madsen var ihærdig i sine bestræbelser på at få dem flyttet til koret nær ved alteret for at understrege dåbshandlingens hellighed. Faktisk blev en del døbefonte også flyttet, om ikke for andet så for at få plads til flere kirkebænke, navnlig til ungdommen bagest i kirkerummet, eftersom de faste stolestader var reserveret, som regel således at hver landsby, herunder hver gård, havde sin egen. Men i Svendborg Vor Frue og Sct. Nicolaj kirker blev stolene kaldt "onde", fordi de var forbeholdt et lille antal, som købte sig et stolestade.

Bøger. Af en bogfortegnelse for Båge og Sunds herreder fra 1576¹⁹ kan ses, at alle kirkerne på nær tre i disse provstier havde de forordnede bøger. Men af de 43 kirker, hvis bogbestand Jacob Madsen omtaler,

havde kun 19 de bøger, som ved forordning af 5. november 1569 var påbudt: Hans Thomissøns salmebog, Niels Jespersens gradual, Christian III's bibel, Kirkeordinansen, Peder Palladius' alterbog, Luthers lille katekismus. Men i Melby kirke var biblen stjålet, måske fordi den ikke var lænket fast, som Jacob Madsen ellers gentagne gange havde krævet.²⁰

Gudstjenesten. Der var altid gudstjeneste ved visitatsen, så biskoppen kunne sikre sig, at alt foregik efter reglerne, og samtidig høre, om præsten prædikede ordentligt. Den danske gudstjenesteordning i 1500-tallet var omfattende og stadig præget af den katolske messe, selv om den også kan karakteriseres som en salmegudstjeneste. Den bestod af følgende led:²¹

- Dansk salme, i byerne evt. latinsk introitus (indgangsbøn).
- Danske Kyrie-salmer, hver især til bestemte tider i kirkeåret.
- Salmen "Aleneste Gud i Himmerig", evt. latinsk Gloria (Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden) i byerne.
- Salutation (Herren være med Eder), kollekt, epistel.
- Danske halleluja-salmer efter frit valg. I byerne latinsk alleluja.
- På højtidsdage latinsk sekvens med indskudt dertil hørende dansk salme. Uden for højtiderne salmen "Nu bede vi den Helligånd".
- Evangelium.
- Salmen "Vi tro, vi alle tro på Gud", på store højtider evt. latinsk Credo (Trosbekendelsen).
- Prædiken med salme før og efter.
- Salme eller latinsk sekvens som indledning (offertorium) til nadveren.
- På højtidsdage præfation (Opløft Eders hjerter) og sanctus (Hellig, hellig, hellig er Herren) på latin.
- Fadervor.
- Formaning.
- Indstiftelsesordene.
- Hymne.
- Dansk salme under uddelingen, på højtidsdage evt. Agnus Dei (O du Guds lam) på latin.
- Salutation, kollekt.
- Velsignelse.
- Slutningssalme.

I de nuværende alterbøgers 1. tekstrække går perikopen, dvs. udvalget af læsestykker, tilbage til oldkirken og er forholdsvis fælleskirkelig. Denne perikopesamling var grundlaget i Peder Palladius' alterbog, som udkom i flere oplag frem til 1669. Dog medtog man fra 1580 kun én kollekttrække, skrevet af Veit Dietrich, som stadig er gældende.

Reformationen lagde uhyre stor vægt på, at gudstjenesten skulle være på modersmålet, men for at betone gudstjenestens og præsteembedets værdighed blev det besluttet at bevare nogen latin i introitus (indgangs-bønnen) og alleluja, som også fandtes i den graduale, som Jacob Madsens forgænger Niels Jespersen udgav 1573.²²

Jacob Madsen omtaler også jævnligt præsters og degnes duelighed eller uduelighed i sangen. Om degnen i Ryslinge hedder det: "Gambel, synger ikke Latin rigtig", mens Herringes degn "Synger godt offertorium, allejuja og det danske". Degnen skulle også lede menighedssangen, for orgler var yderst sjældne - dog havde Svendborg Vor Frue kirke "et lidet Posetiuff". Iøvrigt skulle salmesangen opelske fromheden, og bl.a. derfor indskærpede Jacob Madsen menigheden i Fåborg, at den skulle stå op under de faste liturgiske salmer: "Aleneste Gud i Himmerig", "Vi tro, vi alle tro på Gud" og "Nu bede vi den Helligånd".

Biskoppen var også på vagt over for ændringer i liturgien, f. eks. at præfationen ved Nadveren gled ud til fordel for "Nu bede vi den Helligånd". Han var også stærkt fortørnet over, at lensmand Christoffer Walkendorff til Glorup på egen hånd og imod biskoppens og regeringens breve foretog ændringer i "cæremonier" ved Svindinge kirke.

Prædikenen. Lige siden reformationen havde prædikenen indtaget en central plads i gudstjenesten, og for filippismen skulle den først og fremmest være belærende.

Jacob Madsen nedskrev altid hovedpunkterne i præstens prædiken, således i Kølstrup: "Præsten talte over Joh. 11: Maria, Lazarus' Søster, bliver hele tiden siddende og græder osv. Om Lazarus' Død og Opvækkelse. 2 Dele: 1) Om selve Underet. 2) Om de Personers Egenskaber, som overværer Underet. I den første Del 4 Underafdelinger. Skilte sig godt derfra. Talte mere end 1 time." Eller præsten i Egense: "Han talte over Søndagens Epistel, 1. Peter 3. 3 Dele: 1) Dyder som man skal efterligne. 2) Laster som man skal sky og hvorfor. 3) Trøst under det kristne kors over for Fjenderne."

Mange prædikede for længe, og om præsten i Gudbjerg hedder det: "Lærd i Latin, Græsk og Hebraisk. Indholdet har han, men Stemmen og

det andet, som skulde være til Stede, passer ikke dertil. Røsten gaar vd aff Næsen. Gør intet Indtryk."

Da menigheden klagede over hans lange prædikener, noterede biskoppen: "Skal haffue et Thimeglas". I virkeligheden var sognefolket ikke så utilfredse med præsten, blot ville de ønske, at gudstjenesten om sommeren højst tog 3 timer.

Præsten i Tved må også have holdt lange gudstjenester, for han "Prædicet 1 Time. Han lovede at han højst vilde prædike et Kvarter."

Ved adskillige prædikener noteres, at det var efter Niels Hemmingsens postil. Andre prædikener kan have været efter andre postiller, men det var helt i orden på den tid, formentlig fordi man ikke tiltroede særlig mange præster evnen og kundskaberne til selv at kunne skrive en prædiken.

Det er ikke sikkert, at visitatsbogens referater af prædikener kan tages som norm for, hvordan der i almindelighed blev prædikeret, da man nok kan gå ud fra, at der blev gjort en særlig indsats, når biskoppen skulle komme. Han bemærker da også, at præsten i Vejlbj var slet forberedt, og anfører selv som grund dertil, at han kom uventet.

Der falder også bemærkninger af om præstens stemme - om den var klar, tenor eller bas osv.

Sognefolket. Undertiden prædikede biskoppen selv ved visitats og ofte sluttede han sin visitats med en formaningstale til menigheden.

Normalt var visitatsen, som godt kunne falde på en hverdag, varslet i god tid, så sognefolket kunne blive kaldt sammen. I Norup sogn var biskoppen imidlertid "fortørnet, der waar fo Folck i Kirken, kom en effter en anden trunten [dvs. dryssende]." Helt galt var det i Tved i 1589, hvor præsten ikke var til stede og først kom, da biskoppen efter endt prædiken var steget til Vogns. Præsten var nu på det tidspunkt 94 år, og det var desuden snestorm den dag. I Sørup den samme dag mødte slet ingen.

Det forsamlede sognefolk havde ved visitatsen mulighed for at fremføre klager, og de blev altid spurgt, om de havde noget at sige præsten eller degnen på. De skulle faktisk give dem et skudsmål. Det benyttede de sig også af, bl.a. til at klage over lange prædikener, og menigheden fra Søllested og Vedtofte, der var annekterede, kunne strides om, hvem der skulle have den første og hvem den anden gudstjeneste.

Menigheden havde også medbestemmelsesret om, hvem der skulle kaldes som præst, selv om det utvivlsomt vejede tungt, hvad biskoppen og den lokale herremand mente om den sag. Nogle kirker var der patronsret til, så patronen havde retten til at udpege præst og/eller degn.

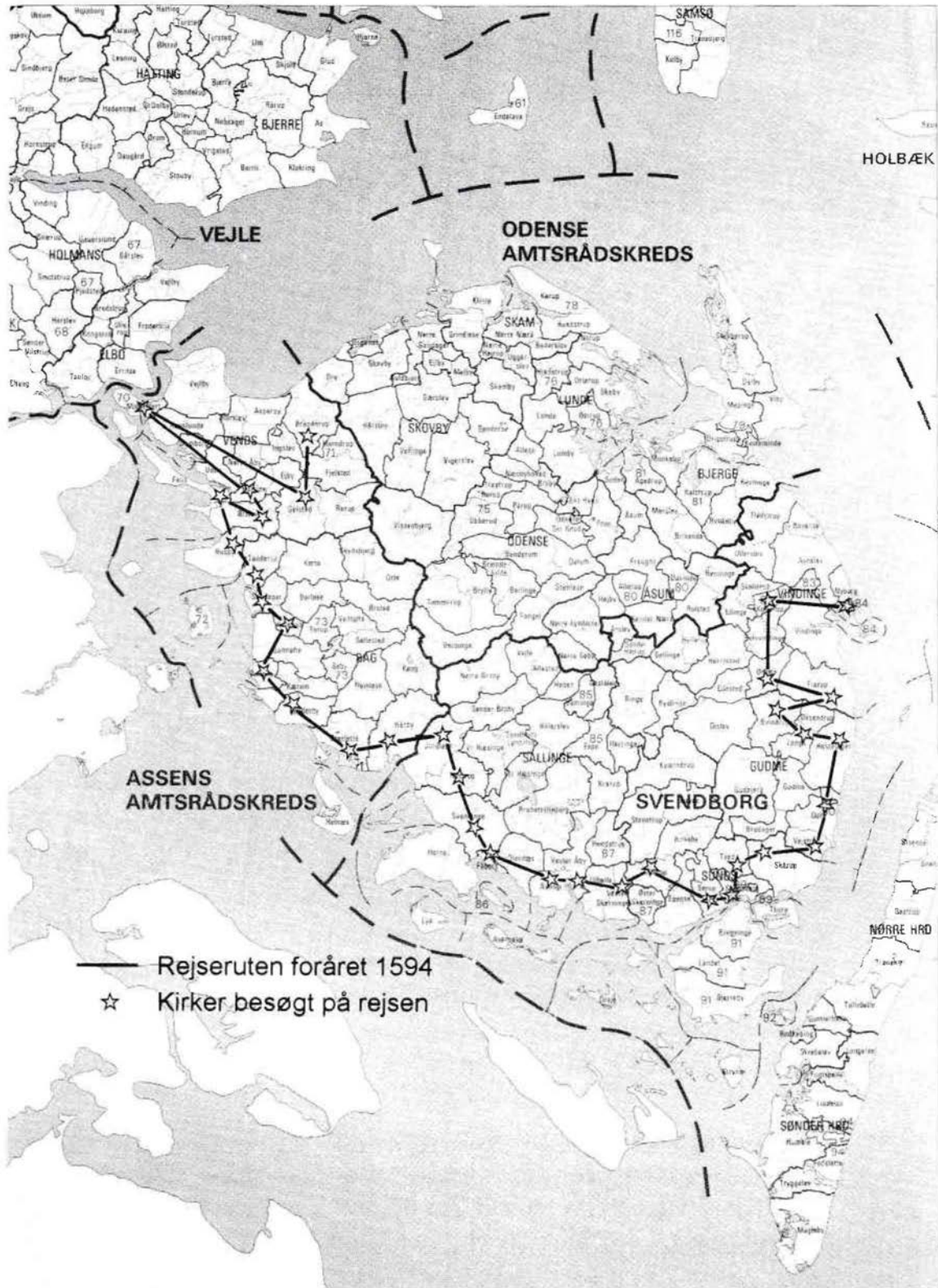
Præsterne. Foruden prædikenen noterede Jacob Madsen en række andre oplysninger om præsterne: Hvem de var gift med, hvor mange børn de havde, og hvem disse børn eventuelt var gift med eller skulle giftes med. Desuden findes en række spredte bemærkninger om præsternes rigdom eller - for det meste - fattigdom, om præstegården, om forholdet mellem ægtefællerne, m.m. Da alle præster blev i embedet, til de døde, var mange p.g.a. sygdom eller skrøbelighed nødt til at tage en kapellan, hvad biskoppen undertiden også direkte beordrede. Samarbejdet var ikke altid så harmonisk, undertiden fordi det kneb for kapellanen at få sin løn, som sognepræsten selv skulle betale.

Skolerne. Enhver købstad havde en latinskole, og som tidligere rektor ved Ribe skole havde Jacob Madsen forudsætninger for at bedømme de fynske skoler, som han visiterede grundigt og hyppigt.

Ved hans tiltræden var standarden øjensynlig ikke særlig høj; det siges således om Nyborg skoles 2 lærere: "Unge Niels fra Kværndrup, duer ikke. Anden hører, Knud, en gambel Karl, duer icke." Efterhånden blev forholdene vist bedre, og elevantallet steg flere steder til mellem 60 og 100 elever, dog ikke i Bogense, Middelfart og Fåborg, der kun kunne opvise 30-40 elever. Om Middelfart skoles tilstand siges endog: "Det bliver værre og værre!" Derimod noteres det 1595 om Svendborg skole: "Vaar 22 i Scholemesterens Lexe [dvs klasse]; meste Parten skrev grammatisk rigtigt."

På landet skulle degnen undervise børn og unge i katekismus, og biskoppen holdt også øje med denne undervisning. Undertiden var det sognefolket, der klagede over, at degnene ikke passede denne undervisning, der foregik i tilknytning til gudstjenesten. Alle sogne, der lå forholdsvis nær ved en købstad, havde kun en løbedegn, dvs. en latinskoleelev, der kom "løbende" på søn- og helligdage, hvis de da ikke holdt en vikar, og adskillige sogne ønskede derfor meget indtrængende at få en sædedegn, som boede i sognet. Men her måtte hensynet til skolernes økonomi vejes op mod hensynet til sognet.

Figur 1. På siden til højre er vist Jacob Madsens rejserute for året 1594 indtegnet på kort over den administrative inddeling af Fyn i 1842. De nøjagtige skelforløb må tages med forbehold for året 1594, da de først er belagt for en senere tid. I hele april måned 1594 foretog Jacob Madsen den længste visitatsrejse på noget tidspunkt. Han startede på Nyborg-egnen og rejste langs den østfynske kyst til Svendborg; herfra fortsatte han over Ollerup og Fåborg til Assens-egnen og sluttede på Middelfart-egnen i Brenderup sogn (Kortet fra K.-E. Frandsen, Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660 (Kbh. 1984.). Ruten indtegnet af Inger Bjerg Poulsen.

— Rejseruten foråret 1594
 ☆ Kirker besøgt på rejsen

5. Rejseruterne

Fyns stift eller Odense stift, som det ofte blev kaldt, omfattede dengang foruden det nuværende stift også Als og Lolland-Falster og muligvis Femern. Denne ø havde før reformationen ligget under Odense-bispen, og 1556 havde den første evangeliske biskop på Fyn, Jørgen Jensen Sadolin, fået ret til at udnævne og eksaminere en præst på Femern.²³ 1581 overgik øen til hertug Adolf og hørte derefter under de holsten-gottorpske hertuger, men det kirkelige tilhørsforhold var stadig uafklaret, og endnu 1628 fik biskop Hans Mikkelsen en henvendelse fra to præster fra Femern, fordi de mente, at biskoppen i Odense havde tilsynet med øen.²⁴ I visitatsbogens samlede fortegnelse over de sogne, der hører til stiftet, er Femern også med, men den særlige visitatsbog for øerne er gået tabt, og i den bevarede er der ingen notater, der tyder på, at Jacob Madsen har været på øen.

Visitatsrejserne var planlagt at skulle afvikles i 5 perioder: 1) Mellem Kyndelmisse (2. februar) og påske. 2) Mellem påske og pinse. 3) Mellem pinse og Sct. Knuds marked (9. juli). 4) Fra Sct. Olai dag (29. juli) til Mikkelsdag (29. september). 5) Derfra og til Allehelgensdag (1. november). "Saaledes kan man hvile i den strenge Vintertid", noterer Jacob Madsen og tilføjer: "Men hvad skal man gøre ved Øerne?"²⁵

Den allerførste visitats var i Vigerslev den 4. april 1588, den samme dag Jacob Madsen tiltrådte sit embede. Herefter var han i april-maj på visitats i fynske købstæder, ofte med besøg i nærliggende kirker og sogne; men den første egentlige visitatsrejse gik til øerne. Den 22. april skrev han til provsten i Nykøbing F. om sin planlagte ankomst²⁶. I august 1588 omtaler han, at visitatsen på øerne er afsluttet.²⁷ Det kunne være besværligt nok med den megen sejlads til øerne. En planlagt tur til Lolland måtte udsættes på grund af voldsom storm, og i 1601 kom biskoppen fra Ærø i stormvejr, hvor han blev så dårlig, at han måtte ligge til sengs i flere dage.

Da den særlige visitatsbog for øerne er bortkommet, kendes visitatsrejserne på øerne kun af spredte bemærkninger, fortrinsvis fra Fåborg og Svendborg. 1595 noteres således i Svendborg, at biskoppen har været på en 9 ugers visitats på øerne, og denne rejse har formentlig i hvert fald omfattet Lolland-Falster, idet der under Fåborg 17. august 1588 noteres at han kom fra nabøerne, nemlig Als og Ærø. For årene 1592-95 er der ingen notater om besøg på øerne, men det kan være et rent tilfælde.

Faktisk er Tåsinge med i Fyns visitatsbog, hvilket nok har været en fejltagelse.

I løbet af de første par år (1588-90) nåede Jacob Madsen at visitere øerne samt næsten alle fynske kirker. For 4 sogne: Skellerup, Søllinge, Sdr. Højrup og Ullerslev er der ingen notater om visitatser, men det kan enten skyldes, at nogle blade er faldet ud, eller at visitatserne dér er blevet indført i den lille visitatsbog. I årene 1591-93 nedtrappede Jacob Madsen sin rejseaktivitet på Fyn. I stedet blev egentlige herredskonventer langt hyppigere. I april måned 1594 foretog han sin hidtil længste visitatsrejse (se fig. 1).

Visitatsrejserne foregik med hest og vogn, men blev sommetider noget generet af, at hesten blev lam. Han overnattede ofte på herregårde, ellers i præstegårdene og noterede, at i Fraugde var der ingen skorstensstue, dvs. ingen varme i gæsteværelset. Bespist blev han selvfølgelig også.

6. Tidligere udgaver

I 1851 beskrev sognepræst A. Crone, Herrested, i Odense Katedralskoles Indbydelsesskrift Jacob Madsens visitatsbog, og det resulterede i flere henvendelser om at foranstalte en udgave. Fyns Stifts litterære Selskab nedsatte et udvalg, og Crone påtog sig arbejdet. Værket udkom 1853 under titlen: "Den tredie fynske evangeliske Biskops, Mester Jakob Madsens Visitatsbog." I forordet gør Crone opmærksom på, at han ikke har ændret noget bortset fra, at han har brugt store Bogstaver til substantiver og sat punktummer og kommaer. Men tegningerne var af økonomiske hensyn udeladt.

Efterhånden blev udgaven udsolgt, og da latinkundskaberne heller ikke var, hvad de havde været, opstod ønsket om en ny udgave, denne gang under tilskyndelse af Historisk Samfund for Odense og Assens Amter. Sognepræst A.R. Idum, Føns, og provst Schovsbo, Nr. Åby, påtog sig arbejdet, men da sidstnævnte først blev syg og så forflyttet, stod Idum alene med arbejdet. Øjensynlig har han ikke kunnet gennemgå originalteksten igen, men har stort set arbejdet på grundlag af Crones udgave. Men han har endda ydet en imponerende indsats ved at oversætte latinen og tilføje et større noteapparat med ordforklaringer og oplysninger om kirkebygninger og personer. Hans udgave kom 1929 med titlen: "Den fynske Biskop Mester Jacob Madsens Visitatsbog paa Grundlag af A. Crones Udgave. Med Oversættelse af de latinske Stykker og med

vedføjede Noter samt med Biskoppens Tegninger af Kirkerne." Den udgave, der nu udsendes, står i stor gæld til forgængerne.

7. Manuskriptet

Manuskriptet består af 3 ubeskrevne og 151 beskrevne blade. Dog er fol. 151 ikke medtaget i denne udgave, da det meget blegede, hullede og plettede blad indeholder praktisk taget ulæselige prædikendispositioner skrevet med anden hånd. Desuden er der til fol. 33, 46, 75, 76, 95, 100 og 138 indsat blade mærket "ad 33" osv. Til blad 89 er der 2 bilag.

Det bilag til fol. 23, som er med i Crones udgave, er siden da forsvundet, men er medtaget her efter Blochs fynske Gejstlighed.

På et særskilt blad forrest i bindet, dateret 16. oktober 1899, meddeler landsarkivar G.L. Wad, at bladene lå i vild uorden, men at han nu har folieret dem og bragt dem i den rækkefølge, de har i Crones udgave. Det er nu ikke ganske korrekt, rækkefølgen er nogle steder anderledes.

Meget tyder på, at der for hvert enkelt sogn var opstillet et skema hjemmefra, inden biskoppen drog af sted. En ret bred venstre margin har plads til en tegning af kirken. Sognets navn står med store bogstaver, og der er afsat plads til præsten, kirken med underafdelinger (prædikestol, døbefont, kirkegård, kirkelade), og tilsidst herregårde, møller, søer, skove. En sådan skematisk opstilling kan forklare, hvorfor der nogle steder godt nok står "tiendeydere", men antallet er der ikke. Eller "skudsmål" uden at der er tilføjet "godt", som der plejer at stå.

Visse ting kunne dog ikke indføres på forhånd, specielt ikke prædikenen, og da der de fleste steder er afsat meget lidt plads til den, bliver notaterne gnidret ind imellem andre linier. Det er måske også grunden til, at disse notater altid er på latin, for ved at bruge det traditionelle forkortelsessystem kunne megen latinsk tekst presses ind på meget lille plads. Ekstra notater om kirken står ofte i marginen over eller under tegningen af kirken. Også senere tilføjelser anbringes, hvor der var lidt plads ind imellem andet, selv om der var god plads til overs nederst på siden. Det kan skyldes, at Jacob Madsen har siddet med visitatsbogen på skødet og derfor ikke rigtigt har kunnet komme til at skrive for neden. Det kan gøre det vanskeligt at være sikker på, til hvilken visitats et notat hører, men som regel kan man se på blækket, hvad der er skrevet samtidigt.

Oprindeligt var manuskriptet indbundet i et latinsk pergamentfragment, et vocabularium, som antagelig stammer fra domkapitlets bibliotek. På et eller andet tidspunkt er det blevet indbundet og søgt restaureret, hvor det smuldrede i kanterne, men beklageligvis inden moderne restaureringsmetoder var blevet kendt, så de engang gennemsigtige klæbestrimler, hvormed kanterne er blevet lappet, nu er khakifarvede og til stor hindring for læsningen. Desuden er lidt af teksten og tegningerne forsvundet ind i indbindingen. Enkelte steder, hvor der er slidt noget helt væk af kanterne, er Crones udgave blevet en primær kilde, men vi har ikke været betænkelige ved at medtage de få ord, som faktisk nu kun findes i de trykte udgaver.

Ved denne udgave er manuskriptet minutiøst gennemgået, hvilket har resulteret i enkelte tilføjelser, mest af spredte notater, som Crone antagelig har fundet uinteressante. Desuden er medtaget de gravskrifter, som tidligere er udeladt med henvisning til *Marmora Danica*, og endelig er der foretaget enkelte rettelser, hvor Crone har læst forkert, eller hvor Idum har oversat latinen forkert. Men det er faktisk kun småting, der på ingen måde formindsker deres fortjenstfulde indsats.

8. Udgivelsesprincipper

Den danske tekst anføres nøjagtigt som den staves. Den latinske tekst er med vilje gengivet på et lidt arkaisk dansk, omtrent som Idums oversættelse, hovedsagelig af stilistiske hensyn, og dette er også grunden til, at vi har foretrukket at anvende "aa" i stedet for bolle-å. Endvidere har vi fulgt begge vore forgængeres eksempel ved at bruge store bogstaver og indføje tegnsætning, som faktisk er en nyttig opfindelse, der tjener til at gøre læsningen lettere. I den danske tekst kan man ikke altid se, om et ord begynder med et stort eller et lille bogstav, og det er mange steder usikkert, om der er et punktum eller komma, eller det er pennen, der har spruttet ud over papiret. Hvor der var tvivl om sammenhængen, er tegnsætning udeladt. F. eks. hvis der står " Fik middag Klokken 1 derfra til Vejstrup", kan man ikke se, om klokken 1 går på middagen eller afrejsen til Vejstrup. Derfor er der intet komma.

Manuskriptet anvender ofte liturgisk datering, f. eks. torsdag før søndag *Exaudi*. Denne dateringsform går tilbage til middelalderen, hvor søndagene fik navn efter messens latinske indledningsstykke. Dette kan slås efter i Bauers kalender, hvoraf det fremgår, at søndag *Exaudi* er 6.

søndag efter påske. Tillige bruger Jacob Madsen mange steder de astronomiske tegn for ugedagene, f. eks. ♂ for tirsdag.

For at undgå et stort og besværligt noteapparat er en del oplysninger indføjet i teksten, men altid i skarpe parenteser. Runde parenteser hører til i manuskriptet.

Hvor noget er skrevet med en anden hånd end Jacob Madsens, gøres der udtrykkeligt opmærksom på det.

Noteapparatet er begrænset til forholdsvis få noter med henvisninger til kongebreve o.l. I stedet for er udgaven forsynet med udførlige person- og stedregistre og en ordforklaring. Oplysninger om kirkernes nuværende tilstand kan uden vanskelighed findes i Trap, og desuden er Fyns stift i "Danmarks Kirker" planlagt til at skulle afsluttes inden århundredskiftet. Også oplysninger om personer kan findes andre steder, præster i Wibergs præstehistorie, adelspersoner i Adelsårbogen. De vil kunne identificeres ved hjælp af personregisteret.

Ordlisten rummer forklaringer af vanskeligt forståelige ord, som enten er gået ud af sprogbrug eller er stavet sådan, at de let kan misforstås. Den danske tekst er svær at læse, ikke mindst fordi der dengang ikke fandtes retskrivningsregler, så det samme ord kan staves på mange forskellige måder. Men visse træk går igen, f. eks. ffu står for v, iu for y. Det kan også være en hjælp at læse teksten højt for sig selv.

[DIVERSE NOTATER]

1r

Aar [15]89. 12 Bøger (var Percement* aff) i Skellerop Kirke:

Aar 1500 S. *Valentins** Dag tapte Kong Hans Slaget i Dytmersk oc bleff berøffuit Banneren der, Dannebroge.

Aar 1483 *Marie Besøgelsesdag** bleff Kong Christiern den 2den fød paa Nyborg Slot.

Aar 1549 kom Kong Christiern *den 2den* egemen Fyen til Seeland, oc da var der saa stor Vinter, at Sne laa op jeffne* alle Gierder oc laa paa til *St. Benedikt* Abbed* Dag.

Aar 1551 blev *Islændingene besejret af Kong Christian den 3dje. Islands Biskop døde paa Rejsen.*

I det Herrens Aar 1561 hellige *Kaarszis** Dag, som falder mod S. *Michels** Dag, da bleff Erlig oc Welbyrdig Mand Erich Wrne ynckelig taget aff Dage.

Aar 1481 *døde i Christus højsalig Fyrste til Danmarks Rige, Christian den Iste, i København; han var de fattige Klerkes udmærkede Beskytter. 21de Maj.*

Aar 1513 paa *St. Peters** Stols Dag om Fasten døde høyborne Første, Konning Hans, paa Aalborrig Husz.

Anno 1546 gelt* [en] Skep Meel 1 Mark, 1 Skp. Byg 12 Sk., Haffre 4 Sk. oc bleff regnet for 1 Dyrtheid.

Anno 1548 en stor almindelig Pestelentze*.

Indvaanerne i Zürich underholder 80 studerende. Under deres Magtomraade ligger 149 Sogne. (Walther²⁸) i Fortalen til Apostlenes Gerninger).

I Renge Kirke 22de Marts 1589: Fjorten hundrede sekssindsti ét to Gange ti dør Christiern, Konge i Dan; - gid han maa glædes i Fred. Straks han paa Urbans Dag i Roskilde stedes til Jorden, lagt i en Ligkiste prud. Fred med ham; Pris være Gud.*

I Suinding Kirke 24de Marts i Christoffer Valkendorfs og hans Brødres Gravhvælving.

Henning Valkendorfs Gravminde, indhugget paa en Marmorsten i Suinding Kirke, afskreven 14de Marts:

Da Christoffer Valkendorff til Glorup lod dette Gravmæle forfærdige, laa det ham på Sinde, at det ikke blot skulle være et Monument over Dødeligheden, men også over Broderkærligheden. Derfor tilføjede han

Billeder af to kære Brødre, selv om de var begravet andetsteds. Thi Absolon, en tapper Ridder, blev saaret i det bitre Slag ved Falkenberg og blev efter Ønske begravet i Roskilde i det Herrens Aar 1555. Jacob levede to Aar længere; han var en fin og flittig Forsker og døde elsket af Venner og hviler efter sit Ønske her. Men Gravmælets Ophavsmand stod tilbage og det glædede ham at være ét med dem, med hvem han af både guddommelig og moderlig Bestemmelse var forbundet i en inderlig Broderkærlighed, som hverken Tid eller Sted kunne skille. Hvor godt, hvor glædeligt er det ikke, at Brødre på Jorden kan være ét og ligesaa nødvendigvis vil være det i Himlen hos Gud.²⁹

Marmor-epitafium over Henning Walkendorff i Svindinge Kirke. Afskrevet den 24. Marts.

iv Her ligger begravuen Erlig och Welbyrdig Mand Henning Walkendorff til Glorup, Som døde y Gud *det Herrens Aar 1535 den 28. September.* Med sin Kiere Hustru Erlig Welbyrdig oc gudfryctig Fru Sisselle Friis som døde paa Glorup *det Herrens Aar 1562 den 27. Februar.* Gud giffue dennem oc osz Alle Samen en Salig Opstandelsze. Amen.

I det Herrens Aar 1531 omkring [tomt] Fest dør Johan Urne.

Aar 1556 Dagen før Omskærelsens* Fest var der et frygteligt Tordenvejr med Lyn og Hagl.

Aar 1541 skete der et stort Jordskælv over hele Danmark, efterfulgt af en svar Hungersnød.

Fred med dem, der træder ind [i Verden]
 Frelse for dem, der boer [deri],
 evigt Liv for dem, der gaar ud [deraf].

Aar ét tusinde, tyve, og fem Gange hundrede dertil
 Jorden vil skeje ud. Knap værdig til Verden at lede
 vil Paven hastelig dø, overalt vil Kejseren herske,
 og for en vis Tid vil Christi Ære ophøre.

Pouls* Dag klar betyder, at Aaret bliver med Godvejr. Hvis der er Taage den Dag, omkommer Dyrene alle. Hvis der er Blæst og Storm, forkynder de Kampe for Folket. Hvis der er Regnvejr den Dag, forkynder det Tider med klart Vejr.

Læg til to ét tusind fem hundred' og to Gange tyve, da den yngre Hertug Frederik valgtes paa Tinge. Gud det signe - hans første Skridt til Kongsmagt den store, Maatte han vokse til Konge stor og til Ry for Fromhed!

Magister Anders Broberg³⁰, den højædle kong Christians lærer i 12 Aar, Kannik ved Kirkerne i Lund, Roskilde, Odense, Ribe, København. Han døde i Faaborg Aar 1503 på Kong Edmunds* Dag.

I en gammel Bog, lavet af Pergament, læste jeg ved min Visitats Aar 1590 den 25de Marts i Marsleff Kirke: Anno 1535 Junij 11 stod det Slag mod Greffuens Folck paa Øxenbergs. Samme Aar bestollet Ko Ma^s den udvalgte Kong Christian i Købnehaffn.*

- 17v 5 Gange om Aaret kan Biskoppen bekvemt visitere:
- 1) mellem Renselsesfesten* og Paasken; 12 eller 14 Dage.
 - 2) mellem Paaske og Pinse.
 - 3) mellem Pinse og [St.] Knuds* Marked.
 - 4) efter [St.] Olai* [og] til Mikkelsdag* eller der omkring.
 - 5) der sluttes af før Alle Helgens* Dag.
- Saaledes kan man hvile i den strenge Vintertid. Man kan afvikle 2 eller 3 Herreder enkeltvis efter Tur. Men hvad skal man gøre ved Øerne?³¹

Kirker udj Jylland efter en Register, da Kirkerne miste deris Clocker Anno 1528:

Riper Stigt.

Haffuer udi Nør Jylland efter for^{ne} Register vden Synder Jylland 168, men feiler* meget vdj; thij vdj Harszøszel er 101 Kirker, Vardsøszel 62, Almindsøszel 38, Jellingsøszel 25 oc 7 Købsteder. Er 233.

Riper Leen paa Clocker at finde Vect paa er iche muligt. Bispen oc Capitel* haffuer iche giffuet mange; saa bode M. Gunde oc Capitel bleff Herren skyldige 2 Skeppund 13 Lispund.

Synder Jylland: 47.

Er 279. - Men Register, mig send fra Ripe, holder 282.

Herreter: Nørjulland 30, Synderjulland 8.

Aarsstift.

Kirker 349. Herreder 29.
 73 Cloker hele, 9 broden*, veget 130 Skpd. 3 Lispd.
 Jernefang* til forne Cloker: 5 Skpd. 14 Lispd.

Wiborgstift.

Kirker 208. Herreder 15.

Aalborgstift.

Kirker (met de 2 i Aalborg) 187. Herreder 11.

Udj Fyens Stift.

Kirker 314. Herreder 13.

Selands Stift.

Kirker 390. [*Saaledes opgivet af*] *Peder Palladius paa hans*
Visitatser i Stiftet. 1589 tilføjede Hr. Poul [Madsen] nogle faa.
Ialt 1730

Skonestift.

Kirker [intet tal]
 Gulland. Kirker 94; ved* 40 Præster.

2r Disze Klocker och Wect paa dennem er kommen aff Fyen Anno 1528 udi
 høglofflige Konning Friderici I Thid:

Nyborg Leen.

Windingherrett: 9 Klocker, wegett 23 Skippd. 9 Lispd.
 Gudmeherrett: 7 Klocker, veyet 11 Skippd. 1 Lispd.
 Sallingherret: 9 Klocker, 22 Skippd. 9 Lispund.
 Sundsherret: 3 Klocker, 9½ Skippd.

Hindsholm: En Klocke aff Mesing Kircke, 3 Skippd. 4 Lispd.
 Noch wdaff Nyborg Len, som war wuist, aff huilcke Herreder di
 waar komen:

28 Klocker, wou* 49 Skippd. 6 Lispd.

Nesbyhoffuetz Leen.

Othenzeherred: 5 Klocker,	12 Skippd. 8 Lispd.
Aassumherrett: 11 Klocker,	28 Skippd. 1 Lispd.
Skamherrett: 7 Klocker,	18 Skippd. 6 Lispd.
Lundeherrett: 9 Klocker,	19½ Skippd.
Biergeherrett: 2 Klocker,	51½ Skippd. 2 Lispd.

2v Skoubyherrett, som war Jørgen Hemming-
 sen Landsdommers Leen: 5 Klocker, 10 Skippd. 5 Lispd.
 Noch aff Nesbyhoffuitz Leen, som war wuist,
 fra huilcke Herreder di war komen:

20 Klocker: 43 Skippd. och 8 Lispd.

Hagenskoff Len.

Bogherrett: 18 Klocker, 31 Skippd. 16 Lispd.

Hindsgauls Leen (Wendsherred).

18 Klocker, 44 Skippd. 4 Lispd.

Ialt: Klocker 151. Ialt: Skippd. 332, Lispd. 7½.
 Dog er her wdi regnett nogett Jerntøy met Klockerne.

Af Laaland och Falster:

102, Vect 258½ Skippd. 6 Lispd.

Noch aff *Langland* 10 Klocker; findes ingen Vect paa.

Ialt af Fyens Stigt:

Clocker - 263 Clocker. Vect 591 Skippd. oc 3½ Lispd.; och er inthet* Vecten indregnet paa de 10 Clocker af Langland, som er mere end 15 Skippd.

Alsø, Erø oc smaa Øer vnder Fyen inthet* indregnet, eller Bogø vnder Falster.

3r *Til min kære og aarvaagne Ven, en Mand smykket med Lærdom og Fromhed, Herrens Hyrde og Herredsprovst.*

*I Fyns Land Herreder 13**Bjergeherred oc Hindsherred (13)*

Kertheminde. *Provsten*

Hr. Jens Pedersen.

Dristrop

Rynckby

Reffninge

Kiølstrup. *Provsten*

Hr. Lauridtz Stampe.

Aggedrop

Marsløff

Birckinde

Munkeboe

Hindsholm:

Wiby

Miszing

Dalby

Stubberop

Windingherred (16)

Nyborg. *Provsten Hr.*

Brun.

Winding

Kulderop

Reffsvinding

Frørup

Høyrup

Aunsløff

Boensze

Flødstrup

Vllersløf

Ørbeck	Eluested (er Annex til
Skellerup	Ryszling y Gudme
Ellinge	herred)
Herrestedt	Aasløff (er Annex til
Sølling	Nardou i Aasum Her-
Hellerop	red)

Svndsherred (17)

Suenborg (2 Kirker). <i>Provsten</i>	Olderup
<i>Hr. Segud Jørgensen.</i>	Egensze
Kirckeby	Tued
Lunde	Skorup
Querndrop. <i>Provsten</i>	Serop
<i>Hr. Christen Jensen.</i>	S. Jørgens Kirke
Stenstrop	Thaasing:
Bregning	Landett
Østerskierning	Bierby
Hunstrop (er udi	Stryn (er under
Salingherred)	Dreiø Sundsherret)

Sallingherred (28)

Faaburg	Haagerop
Diernis	Krarop
Suanning. <i>Provsten Hr.</i>	Espe. <i>Provsten Hr.</i>
<i>Jørgen Hansen.</i>	<i>Lauritz Jeppesen.</i>
Horne	Wantinge
Jordløse	Hillersløff
Hostrup	Ouby
Lindesze	Aastrop
Østerheszing	Wlbølle
Westerheszing	Skierning
Nørrebroby	Heden (er Annex til
Synderbroby	Søby y Aasumherred)

3v

Allestedt	Hunstrup (er Annex til
Weyløff	Østerskierning udi
Gesterløff (er Annex til	Svndsherred)
Høirup vdi Vinding	Hærringe (er Annex til
Herred)	Ræinge vdi Gudmeherret)

*Bogherred (20)**Asznes. Provsten Hr.**Jens Hansen.*

Kierndrop

Sandager

Holewaadt

Barløsze

Thanderup

Kierthe

Skydebierg

Orthe

Søllestede

Widtoffte

Kiøng

Flemløse

Haarby

Dreslette

Søby

Turop

Synderbye

Gamtoffte

Wiszenberg

*Wendsherred (19)**Medelfar. Provster Hr.**Oluff Bang. Hr. Zone**Lauritzen.*

Kauszlundt

Gamborg

Fiøns

Øsløff

Eyby

Balsleff

Wby

Huszby

Weilby

Asperop

Rorsløff

Ouby

Indsløff

Brenderup

Fielstedt

Harndrop

Gielstedt

Rørup

Skovbyherred (12)

Bogens	Eylby
Skouby	Melby
Haasløff	Sønderszø
Ore	Wigsløff
Guldbierg	Wøfling
Sandager	Sersløff. <i>Provsten Hr.</i> <i>Peder Laurissen.</i>

Skamherred

Skamby	Auernesz. <i>Provsten Hr.</i> <i>Lauritz Andersen.</i>
Klinthe	Hundstrop
Grindeløszø	Biedisløff
Nerdou	Wgersløff
Hørup	

Lvndeherred (9)

Liungby	Lunde
Østrup	Alleszø (er Annex til
Hiadstrup	Broby udi Othensze-
Skibby	herred. <i>Se nedenfor</i>)
Ottrup	<i>Provsten Hr. Peder</i>
Egensze	<i>Clausen.</i>
Norderop	

Gvdmeherred (13)

Ryszling. <i>Provsten Hr.</i> <i>Sune Hansen</i>	Gudme
Eluested (er y Vindingh.)	Bruager
Giiszle	Ore

Suindinge	Wixdrop
Gudbierg	Heszelager
Ræinge	Langaa
Hærringe (er y Sallingh.)	Øxendrop

Aasvmherred (13)

Aasum (til Leszemesteren* y Othenze)	Nardou. <i>Provsten Hr. Hans Anderszen.</i>
Fraude	Aasløff (<i>se ovenfor under Vindingherredt</i>)
Rønning	Søby
Rolstedt	Heden (<i>se ovenfor udj Sallingherredt</i>)
Allerop	Lyndesze (Lundløsze)
Dauinde	Seden (til Capellanen i til Vor Frue y Othenze)
Høiby (Capellanen til S. Hans y Othenze)	

Othensherred (16)

Othensze (3 Kirker). <i>Mag. Jørgen Simonszen.</i>	Brendekil
Dallom	Bellinge
Sanderom	Paarup
Stenløsze	Nørrebroby
Fangel	Alleszø (<i>se ovenfor under Lundehherredt</i>)
Werning	Thrøstrup
Tomerup	Vbberudt
Brylle	

LAALAND

Fvlseherred
(20 met di 3 Øer)

Østoffte	Thiersted
Hillested	Skiørringe
Fulsze	Weilby
Torslund	Huorby
Burszø	Aageby (Annex til
Krøinge	Lande Kirke y
Erringsløff	Synderherredt)
Wlstrop	
Togerup	Noch 3 Øer:
Rødby	
Reingesebylg	Askø
Sedding	Femø
Nebbelund	Fæø

Mosseherred (21).

Nystedt	Øster Wisløff
Herritzløff	Godstedt
Bregning	Wester Ulsløff
Wognestedt	Maybylg
Ingestofft	Thureby
Hundtzeby	Rastedt
Saxkøbing	Slemming
Thors	Fiellde
Wixnes	Døllefyldtt
Ketting	Musze
	Maribo

*Synderherred (15)*Westenskouff. *Provsten Hr.*

<i>Lauritz Jørgensen.</i>	Land Kirke
Westernes Capelle (<i>ogsaa kaldet Hellige Trefoldighets Capelle</i>)	Ryde
Tilletze	Søllestedt
Danmare	Skoulenge
Westerborg	Gurreby
Gloszlund	Arning
Greszhaffue	Stockemarcke
	Affnidt (Annex til Halsted y Nørreherredt)

Nørreherred (12)

Nakskou	Windeby
Løgetofft	Wtthersløff
Sandby	Horslundby
Brandisløff	Birckedt
Herritz Kircke	Nørlund (Annex til
Kiøbeløff	Westerborg y Synder-
Halsted	herritt)

4v

FALSTER

Sønderherred (14)

Nykøbing	Sønder Kirkeby
Søstofft	Synder Alsløff
Skielby	Ørsløff
Gediszby	Falckersløff
Wegerløsze	Karleby
Iderstrup	Horeby
Østrup	Horberløff

Nørreherred (16)

Lillebrenne
Torckelstrup
Tingstedt
Ensløff
Eskildstrup
Stadager
Nør Kirkeby
Kippinge

Brorup
Woelsze
Wiidbye
Nør Alsløff
Gundsløff
Stubbekøbing
Maglebrænde,
Annex Bogø

LANGLAND

Nørreherred (8)

Rudkøbing
Skreffueløff
Simenbylge
Bøstrup

Tholebylge
Tranekier
Snøde
Stoffuens

Sønderherred (7).

Magleby (80 Tiende-
ydere)
Trøggeløff
Fiodtzlett

Liungelsze
Fiulszebølge
Lindesze
Homblede

ERRHE (4)

Erskøbing
Riisze

Tranderup
Bregnid

ALSE

Sønderherred (9)

Sunderborg	Nutthmarck
Høyrup	Aszerbalg
Wickebyllg	Ethende
Liuszappel	Ketting
Tandslett	

Nørreherred (5)

Hockenberg	Igen
Oxenbylg	Suenstrop
Tuntofft (<i>det samme som Nordborg</i>)	

FEMERN (4)

Borch	Landkarck
Peitnesdorp	Bannersdorp

De mindre Øer, liggende ved Fyen.

Thorø	Liø (<i>ved Fyen</i>)
Siaø (2 Gaarde, ligger til Kiøbing y Langland)	Bogø under Falster
Haldø	Lille Askø
Hiortø	Dreø, under Fyen
Skarø	Arnack,
Korszhaffn	Torø,
Stryn	Bogø, under Fyen
Munckø <i>ved Fyen</i>	Femø, Laalandt
Biørnø	Foede
	Femø
	Askø
	Weyrø

Tilsammen: 314 Kircker.

5r At Adelen som giffuer ingen Thiende til Kirken oc ingen Chore indretter [noget slidt væk] Begræffuelser bør icke at holde Choren ved Mact*.

Fortegnelse over de fynske Biskopper, som hidindtil har styret de fynske Kirker.

<i>Hubald, Munk</i>	[No.]	1
<i>Herman, --</i>	-	2
<i>Ricol, --</i>	-	3
<i>Linus, --</i>	-	4
<i>Simon, --</i>	-	5
<i>Johan, --</i>	-	6
<i>Lojus, --</i>	-	7
<i>Ivar, --, Kannik</i>	No.	1
<i>Nicolaus, --</i>	-	2
<i>Jacob, --</i>	-	3
<i>Regner, --</i>	-	4
<i>Peder, --</i>	-	5
<i>Johan, Verdensgejstlig*</i>	No.	1
<i>Gisico, --</i>	-	2

[Ud for Biskop Iver har Jacob Madsen tilføjet:]

Anno 1280 [Fejl for 1241] er Kong Waldemars Loug giffuen; der findis Bispens Naffn i Fyen, Iffuer; *men det findes ikke, med mindre det skal være* [derefter er tegnet en Haand, der peger hen paa Iver].

<i>Peder, Verdensgejstlig</i>	No.	3
<i>Niels, --</i>	-	4
<i>Erik, --</i>	-	5
<i>Valdemar, --</i>	-	6
<i>Theus, --</i>	-	7

Therzo (saaledes 1394; Thezo 1392, i Køng Kirke 1392. 1402 Thetzo, 1390 i Lunde Kirke); har beseglet et Brev Aar 1392 i Monchebo

i Skybby: Thezos Brev Aar 1394

<i>Johannes, Verdensgejstlig</i>	No.	8
----------------------------------	-----	---

(i Allested Kirke 1438, 1418, 1417)

<i>Navne, Verdensgejstlig</i> (levede 1421; i Ouby Kirke 1430)	No. 9
<i>Henning, Verdensgejstlig</i> (1441, levede 1454, i Skybby Kirke 1455, 1457)	No. 10
<i>Mogens Kraffse, Verdensgejstlig</i> (i Kyng Kirke 1463, 1469 i Lunde Kirke, i Skybby Kirke 1473, Aar 1475 i Herredsted Kirke)	No. 11
<i>Carl Rønnov, Verdensgejstlig</i> (i Ouby Kirke, i Kyng Kirke 1473, 1475, 1476, 1489 i Herredsted Kirke)	No. 12
<i>Jens Andersen Beldenak, Verdensgejstlig</i> (i Allested Kirke 1500, 1512, 1527; han døde i Lybæk Aar 1537 (og) blev begravet Pauli* Omvendelses Dag)	No. 13
<i>Knud Gyldenstjerne,</i> udvalgt Verdensgejstlig	No. 14

I Adam af Bremens Kirkehistorie findes endnu Navnene paa 2 fynske Biskopper: I 4de Bog Kap. 44: Eilbert, til Fyn og Falster af Adalbert, Ærkebiskop i Bremen.

Evangeliske Superintendenter:

- 1) Mester* Jørgen Jensen [Sadolin] fra Viborg, den første evangeliske Superintendent; ordineres tillige med de andre Superintendenter i København den 2den Septbr. Aar 1537; dør 1559.
- 2) Mester Niels Jespersen fra Viborg, No. 2; udi 27 Aar, paa det 28de; kom till Othensze, døde Anno 1587 den 22de November, 67 Aar gl.
- 3) Jacob Madsen Vejle; ordineres Aar 1588 den 25de Februar af Superintendenten i Ribe, Magister Hans Laugesen i Odense. [Det følgende er tilføjet senere med anden hånd] Dér hensov han ogsaa i Herren 1606 den 24de September, 68 Aar gammel.
- 4) Mester Hans Knudsen, Vejle; kom Anno 1607, blef affsatt Anno 1616.
- 5) Doctor Hans Mikkelsen Odense: kom Anno 1616, ordineret af Mester Iver; hans Brøllup stod Anno 1617.

- 6) Doctor Lavrids Jacobsen, Hindsholm, som forhen hos de højsalige Konger Christian den 4de og Frederik den 3dje, havde været Konfessionarius*; ordineret af Doktor Brochmann, S[jællands] Biskop Aar 1651, 7de S. efter Trin.
- 7) Doctor Niels Bang.
- 8) Doctor Thomas Kingo.
- 9) Doctor Christian Müller.
- 10) Mag. Christian Muus. [Slut senere tilføjelse]

5v Sognepræster død vdi Fyen Siden ieg kom til Embidit Anno 1588 April 4.

Lundeherred: Hr. Christoffer til Østrop oc Hiastrop [15]88. Ieg begroff Hannem anden Poske Dag 88.

Windingherred: Hr. Niels Jørgenssøn i Windingherred i Ørbek. Døde Aar [15]88.

Skamherred: Hr. Laurits Persen [Fejl for Andersen?] Døde [15]89. Her Lauritz Jørgenssøn igen* ordineret til Auernes oc Hundstrop 17. December.

Bogherred: Hr. Niels Lauritzen, Sognepræst till Sandager oc Holevad, døde Sommer Anno 1590.

Windingherred: Hr. Rasmus Perssøn till Herrested døde Anno 1590 November.

Hindsboherred: Hr. Hans i Mesinge paa Hindsholm døde Anden Juule Dag Anno [15]91 December.

Aasom Herret: Hr. Thomas Ibssøn til Rønninge oc Rolsted. Anno [15]90 tredie Juuledag. Effter Hr. Matz Capellan i Nyborg Jule Dag Aar [15]91

Bogherred: Hr. Jørgen Hanszen i Synderby i Bogherred død Februar 7. [15]92. *Spørg Præsterne ved hvert Herreds Konvent.*

- 6r
1. [ulæseligt] latinskoleelevernes anbringes i kirkerne.
 2. En tavle [ulæseligt] i hver enkelt kirke.
 3. Prædikener skal holdes på alle festdage ved middagstid. Andre [ulæseligt] høytilige Dage Johannes* Døberen, Marie* Besøgelsesdag lle Helligdage, også Johannes* Døberens Dag og Marias Besøgelsesdag* ere effter Ordinansen* hellige.
 4. Onde [ulæseligt] oc Taffler vd aff Kircken.
 5. Om de Degne som er [ulæseligt] de ville iche vdgiffue til Scholen.

Aar 1588 den 25de April begyndte jeg i Herrens Navn at tiltræde min første Visitatsrejse i Stiftet.

Indholdet af min Skrivelse til Provsterne:

Evig Frelse i Guds Søn. Forhindret ved forskellige og besværlige Embedssager har jeg, min Hr. Provst, indtil nu udsat den Visitats, som den kongelige Ordinans* tilholder mig at udføre; efter at jeg nu (som jeg tror) har faaet adskillig mere Tid til overs og ved Guds Naade er kommen til disse Lande, har jeg besluttet ogsaa her at udføre mit Hverv og i Herrens Navn paabegynde min almindelige eller Stifts-Visitatsrejse. Hvorfor jeg kærligt vil have dig anmodet om at sammenkalde saavel Præsterne som Kapellanerne eller Præsternes Medhjælpere og alle Degnene fra Landsognene i dit Herred, saa at de kan komme til Stede i Byen Nykøbing (i din Herredskirke paa Landet, hvor du boer) henved Kl. 8 Morgen og Formiddag, paa næste Dag N (Mandag), som er N (10de Juni), for at de alle samtidig kan faa at vide, hvor langt mit Hverv - dog med Forbehold af Guds Forsyn og kongl. Majestæts Vilje - strækker sig, og hvilken Lydighed de til Gengæld skylder mig i Følge den kongelige Ordinans; endvidere om de maatte have noget at udtale vedrørende Gudsdyrkelsen, Kirkeskikkene eller Stridigheder osv., at det da ved Guds Naade kan blive undersøgt og bilagt.

Lev vel tillige med din Ægtefælle, dine Børn og hele din Familie, med skyldig Hilsen fra mig. Skrevet i Odense paa Fyn 22de April (Riserup 12te Maj) i det for os sørgelige Aar 1588³².

Jacob Madsen Vejle.

6v Gud og Guds Søn og begges Aand vogte dette Kirkehus og alle troende. Min Hr. Provst. Visitatserne paa Øerne, som jeg nylig har besørget, saa vel som nogle andre besværlige og vanskelige Embedssager, der er blevet ordnet i denne Sommer, har hidtil hindret mig i at holde Herredsvisitats hos Eder. Da jeg nu er blevet nogenlunde fri for disse, har jeg besluttet med Guds Hjælp at komme til Stede hos dig førstkommende Tirsdag, som er den 27de August henved Kl. 8 Formiddag; jeg beder dig da kærligt, at du til den Dag og Time vil sammenkalde i din Kirke eller en anden Nabokirke, som du selv synes, alle Præster, Medhjælpere og Degne fra dit Herred, hvor de baade kan lære mig at kende og dernæst faa at vide, hvad jeg skylder dem paa Embeds Vegne. Lev vel. Med skyldig Hilsen fra mig til Hustru og Børn. Odense paa Fyn den 23de august Aar 1588.

Antuorde ieg Aar 1588 Junii 5 Nels Holm Studenter disse Breffue:

1. Pasbor* offuer Fergesteder Nils Jeppesen
2. Conrectors Breff om Hans Residens oc Læsemesters* at forbyge*.
3. Till Hak Vlstand om samme Erinde.
4. En Copi aff et [ulæseligt] schreffuen.
5. En Seddel til Conrector: 1) Om Bygning* for mig. 2) Om to Pasbor offuer Fergesteder.

Ifølge Olai Chrysostemi Bog er Kirkerne i Børglum Stift.... [Resten, nogle få ord, ulæseligt]

7r

GUDMEHERRET

Bruager. Er kommen Herligheden* fra thet Annex til Gudme, at Bonden, der udj bode, vilde icke age Dyr, som K^o Ma^s Dyrskyt skød. (*Saadan siger man*).

Oure. Et lidet Husz affbrot* uden Dom, laa til Præstegaarden oc gaff 4 Mk. Danske. Skede i W. F[rans] B[rockenhuus] Thid, 28 Aar siden.

Ræinge. Annex Præstegorden.

SUNDSHERRED

Hr. Hans i Kirkeby beclager, at hand maa giffue aarligen aff sine Sogner, Kirkeby oc Lunde, til S. Nicolai Sogen i Suinborg 1 Pd. Rug, 1 Pd. Byg oc 7 Dr., for de ere aff W. Erik Kromdige Aar 1544 annexeret til for^{ne} Kirke for Sognepræstens arme Vnderholdings Skyld oc ligger 1 stor Mil der fra, oc er kallet til begge Sogner aff Sognefolcket effter Ordinantzen*. Gør alle kongelig Tyngge* met Gesteri*, Skat oc andet, som gaar aff fri Sogner. Er begerendis, thet K^o Ma^s Thiende Part, som er 10 Ort. aff en disze thu Sogner, motte hannem naadeligen i for^{ne} Affgiffit forlenis, eller for^{ne} Sognepræst til S. Nicolai Sogen i Suenborg motte met samme Thiende affleggis eller udi andre Maade forsees. Er en [2 linier slidt af] W.[tomt] Marsuin oc Hr. Hans. Er ingen Beskede* kommen paa Befalingen, fordj W. [tomt] Marsuin kom aff Gorden*.

OTHENSE LEN

WENDSHERRED

Fielsted. Hr. Niels i Fielderop clager, at udi Greffuens Feide Plogbrød*, Hamp oc Hør Thiende oc en Snes Eg aff hver Gaard hans Formand oc hannem forkortet; oc findis en gamble Kirkebog at beuise met. (Intet).

Thette Clagemol er meste Parten alle Vegne.

SKOUBYHERRED

Hr. Hans i Oure haffuer ingen Præstegord. Er K^o Ma^s Befaling til W.[intet navn], da Lensmand paa Othensegord, Præsten en at vdlegge.

84 Holdsvogne*, hvis jeg ikke tager fejl; men Erick Lycke [her synes at mangle noget]

SKAMHERRED

Hr. Nils til Clinte oc Grindløse, Hr. Christen til Nardou oc Hørop, Hr. Nils til Vgersløff oc Bedesløff giffuer til kende, at deris Thenere besueris met Egt* for nogre andre. Disligiste Hr. Hans i Skamby haffuer 3 smaa Gorde aff Adelen til en Fridag Prædiken at holde i Ugen oc fri met Herligheden* effter K^o Ma^s Stadfestelsze, huilcke ocsaa met Holdsvogne* besueris.

LUNDEHERRED

Hr. Mats til Egense Kirke, Hr. Jesper i Østrop, Hr. Poul til Skibby, Hr. Peder i Allese, Hr. Lauris i Liungby oc Hr. Jørgen i Lunde clager, at deris Thener* vil icke gøre den seduanlige Theniste ondskyldendis sig, at the maa holde Holdsvogne* oc therfore thet icke gøre kand.

BIERGEHERRED

Hr. Peder til Marsleff oc Birkende, Hr. Hans i Kertheminde, Hr. Lauris til [tomt, skal være Kølstrup] oc Agedrop oc Hr. Hans i Mesing giffuer til kende, at deris Thenere* besueris met Holts* Egter mod Ordinantzen*.

AASOMHERRED

Hr. Peder til Allerop oc Dauinde, Hr. Lycke til Røning oc Rolsted.

1589. NYBORG LEEN

WINDINGHERRED

Kollerop. Hr. Rasmus miste Herligheden* aff sin Annex Præstegord nu for 5 Aar siden. Haffuer verit udj Bispernes Tiid hos Præsten, oc hand selffuer haffd Herligheden, siden hand did kom, i 18 Aar, huilcket beuisis met et Sognevinde*, dateret Aar 154[tal mgl.]

SALINGHERRED

Wanting. Er Annex till Espe. Herligheden* frakommen i Jørgen Schenkels Tiid. Oc bevises met it Tingsvinde* dateret 1571, at Herligheden* haffuer altid fuld i Bispernes Tid Præsten i Espe, oc haffuer fest aff Præsten ondtagen den Mand, der sist affdøde, oc den Mand, der nu udi boer.

Søby i Aasomherred. Her Laurits giffuer tilkende, at aff hans Annex, Hæden, forholdis hannem Herligheden* mod K^o Ma^s Breff, som lyder, at Sagfald³³ alene skal følge Stigtslensmanden*.

Hæringe. Annex til Ræinge. Haffuer Herligheden* altiid fuld Præsten til Ræinge oc 2 Boel i Rynckeby oc 1 Boel paa Thaasing. Herligheden er kommen der fra i W. L[aurids] B[rockenhuus] Tiid, dog Præsten haffuer

K^o Ma^s Kong F[rederiks] Stadfestelsze der paa, udgiffuen Koldinghusz Aar 1579, men Stedsmolen* att følge Stigtslensmanden, som sked er i Bispernes Tiid.

Westerheszing. Hr. Peder beretter, att aff Kirkepart Skoff i Kistrop Skoff haffuer hans Formend haffd aff Arilds Tid deris Ildebrand* oc OIdengjeld*; er hannem fratagit.

OTHENSE HERRED

- 17 Kerker met S. Knuds. Othense By: 4 Kerker.
1. S. Alban Sogen, nu Graabrøder. Mester* Jørgen Sementzen *fra Odense*, Proust oc Prædicant till S. Albanj Sogen. Marine. Børn: Semen, Student; Piger. Capellane Hr. Jørgen, *gift*, *Fynbo*. 1 Sogne Degen offuerste Hører*.
 2. Vor Frue Kerke. Mester* Barthel Lang, Jyde fra Hardsyssel, døde Aar 15[97]. *Hustru. Børn*. Capellane Her Matts, *Jyde*.
 3. S. Hans Hr. Hans Stage, *Fynbo*, drucknet sig selffuer i sin Brønd. *Hustru. Børn*. Capellane Hr. Peder. Birk, Nesbyhoffuet Birk. S. Hans Closter kallis nu Kongens Gord.
 4. S. Knud Ingen Prædicanter till, men holdis Prædiken udj om Vgen oc Froprædiken* oc tolslaaes* Prædiken om hellige Dage.
 5. Verninge Hr. Staphen Laugeszen, *Enkemand*. Degen her aff Scholen.
 6. Tommerup Hr. Morthen Pederszen. Capellane Hr. Jens Morthenszen.
 7. Brylle Sidendis* Degen Peder N. i Thomerop.
 8. Stenløse *Patronatsretten** til S. Knud. Hr. Oluff Nelszen. Sogne Degen her aff Scholen. 2 Herregorde: 1. Wollersleff: Otthe Brokenhusz. 2. Lindwed, Offue Bilde.
 9. Dalum til Dallum Closter. Mester* Jens Poulszen *fra Odense*; Anna. Børn. Dallum Closter. Degen aff Scholen.
 10. Sanderom Capellan Hr. Nels Jørgenszen. Den anden Hører* her i Scholen Sogen Degen.
 11. Brendekil Hr. Christen Laugeszen.

12. Bellinge [Patronatsretten] til Dallum [Kloster]. 2 Degne aff Scholen.
- 8v 13. Trøstrup *Patronatsret.**
14. Wberud Hr. Anders Jenszen. Degne aff Scholen.
15. Paarup Hospital*. Hr. Jørgen Pederszen Præst til Siugstoffuen* i Othense. Sogen Degen aff Scholen.
16. Broby oc Allesze [som] er udi Lunde H[erred]. Hr. Peder Hanszen, Proust i Lundeherret. 2 Degne her aff Scholen.
17. Fangel Hr. Mats Jenszen. Sognedegen aff Scholen.

Præster: 11. Capellaner 5. Herregorde 2. Closter 3. Købsteder 1. Birke 2. Segerverk*, met Bispens, 6. Møller met tho Querne 3. Met en Quern 3. Aar 3. Søer 2. Skoffue 3.

Feiler* Biblen till Bellinge Kircke. M. Jørgen fik aff mig.

Den aarlige Indkomst for Læsemesteren* i Odense.

I. Af S. Knuds Closter: 60 Daler til tuende Terminer. Ved 20 Las ydes hannem, Hø 4 Las ydis hannem, Aalden* til sine egne Suin frit.

II. Aff Sersleff Sogen. Kongens Part, som ydis i Kerffuen. Rug 1 Lest, Byg 1 Lest 2 Pd. (fik vel 3½ Lester i det horde Aar [15]98), Haffre 4 Pd., Blandkorn, Boghued ydis i Skepen.

III. Aff Aasom Sogen. Sognepræstens Part oc selffuer officer* der, udi Kerff regnet. Rug sex Ortug, Byg sex Ortug, Haffre. Blandkorn, Gryn, Hør Thiende, Quegtiende.

OTHENSE

Saxo kalder den Othinæ

Aar 1588 den 28de Oktober, Mondag effter Kongesønnen[s Bryllup], ware alle Herreds Præster forsamlet i Othense. Efter en latinsk Tale fremført efter Hukommelsen tilsagde de mig dèr alle sammen deres Lydighed.

Vdi S. Hans Sogen Nesbøhode Sø. Mølle: Pinte Mølle 1 Quern; S. Knuds Mølle 2 Querne. Elmose Aae, den samme, der løber neden for Dallom. Nesbyhoffued Birk.

Aar 1591 den 12te Marts, Fridag før Midfaste Søndag, sambtyckt M. Jørgen Semenszen till S. Alban, Sognepræst, att giffue her effter aarligen Capellanen sin Tid 25 Dr., fordi hand haffuer fanget for Aasom Sogen, som nu Læsemesteren er confereret*, halffue Skamby Tiende, at løne Capellanen met; thij Aasom, som er aff S. Knuds Kerker, var stadfest aff Kong Christian III oc aff Prioren confereret der heden tilforne, som Fundatzen beuiser. Oc var samme Affgiffit icke vdgiffuen til Capellanen, siden halffue Skamby Thinde bleff funderet* igen* for Aasom til Sognepræsten, som skede Aar 1577 i den store Scholens Fundatz³⁴.*

Aar 1593 den 4de Juli war Peder Rictor, Scholemesteren, for Mogens Henrickszen, mig oc Prædicanter udj Retthe i Consistorie-Husz, om huis de burde at haffue aff de Pendinge*, S[alig] Johannes Frisis Bønder udj Ryszling [betaler], oc er 24 Mk. gambel Mønt, nu siden Pendinge er omsat 32 Mk. Da effter Erik Krumdigis etc. Fundatz³⁵, saa høyloffl. Kong Christians Confirmas* paa den, findis Hørerne* skulle haffue 16 Mk. aff dem, som ere 3 Sogne Degne i Othensze; oc disse Pendinge haffuer fuld dem alletide, oc Scholemester haffuer hagd de 6 Mk. Bleff saa Sagen end, att de 4 øfferste Hørere*, som i 40 Aar haffuer hagd disse 16 Mk., skulle end nu dem beholde, oc Scholemesteren skulle haffue de 6 Mk. her effter.*

Aar 1595 for Juul lod W. Christoffer Walkendorff borttage de Skamle, som de laa til ved Alteret oc sad paa Kne, som anammede Sacrament, oc lod legge Alterfoden omkring igen* paa de Steder (imod Kongebrev udstedt Aar 1588).*

Strax der effter [15]96 lod hand flytte Funten i Graabrøder oc S. Hans Kirker neder i Westerende.

Aar 1596 Lørdag for 3dje Søndag i Fasten, veluilligen affstod Prædicanter for Christoffer [Walkendorff]s Skyld, at der skulle icke offeris* met Børn.*

3dje Søndag i Fasten bleff forkynt aff Prædikestole i Othensze oc lest Kong Christian den III's Breff udgiffuet i Sorø Aar 1539, att der maa icke vere uden fire Faddere.³⁶

9v Aar 1596 Palme Løffuerdag befold W. Christoffer [Walkendorff] M. Jørgen, Mester* Barthel oc Hr. Hans, at de motte indlede Barelszel Quinder oc offre *mellem Oplæsningen af Epistel og Evangelium*, strax de waare indled, oc iche flere Quinder met, end der waar buden til Barszel, som er 8. Oc skede saa i Graabrøde den anden Dag/, Palmesøndag, at tho Quinder gik i Kirke, waar echon* 12 Quinder met.

2den April hos Christoffer [Walkendorff] met Christian Holck. 1) Inthet andet Offer* borde end de obenbare. Afløsning* met vtucktige Quinder oc Skøger skal afskaffis. *I denne Forandring af Kirkeskikkene har jeg aldrig været enig, men har selv i mine Skrivelser svaret paa de enkelte Tilfælde. Dog fremsatte Præsterne deres [Forslag] til visse Punkter den 25de Februar.*

Bygde Christoffer Walkendorff oc lod forlunge Otthensze Schole 12 Alne Aar 1596 paa sin egen Bekostning vndtagen 1½ hundr. Daler, hannem beuilget aff Vor Frue Sogne Kirke der til aff Arild Huitfeldt, som da haffde *Patronatsretten** til Vor F. Sogen.

Aar 1600 den 11. Januar war forsamlet alle 3 Prædicanter oc Læsemesteren M. Jacob paa min Stue. M. Jørgen till S. Alban clagede paa Hr. Hans til S. Hans, hand hagde giord Theneste i hans Sogen hannem vadspurd, oc beret* W. F. Heluig Hardenberg nu i Sommer oc siden begrafuen i hendis Sogne Kirke, Østerhesing. Disligiste M. Nils Glad til Vor Frue clagede, at Hr. Hans haffde beret Hans Norby paa sin Soteseng i hans Sogen, hannem vadspurd; sagde saadant at vere mod K^o Ma^s vdgangene Forordening; oc iche heller hand aff Superintendenten var her til forloffuet* etc. Da bekende Hr. Hans at være sked udaff Uforstandighet, oc viste iche saa vdtryckeligen K^o Ma^s Befaling³⁷ her om, som bleff oplæst for hannem, end oc en Copi i saadanne Sager, M. Jacob Nilszen, fordom Sognepræst til S. Nicolaj Sogen i Købnehavn aff Kong Friderik til schreffuen. Da forbad* hand dem begge, oc de met sammellagde Hender forlod* hannem; loffuede saadant at affstaa her effter; forbad mig ocsaa huilcket jeg effterlod* vden jeg nødis der til aff Øffrighet at omtale. Saa paa det Samdrectighet kunde vere mellem Guds Ords Thenere etc.

Aar 1601, *Søndag for* Kyndermes**, det Evangeliet paa falt: *Jesus gik om Bord*, tog Hr. Hans det Euangelium, der falt paa Søndagen effter: *Om Sæden, forsætlig, idet han i Prædikenen tilføjede de Grunde, hvorfor han gjorde det:* 1) at der iche vare mange, der forstod sig paa Skibs Handel*.

2) at det Euang. var icke saa fuld aff Lerdom som dette; 3) at det andet var mørk etc. Anden Dag *efter Marias Renselse** sagde han under *Udlægningen af Simeons Lovsang*: I Dag loffuer Simeon Vor Herre; vij burde ocsaa at haffue Discant* i Dag; men Scholemesteren maa ske er vred, fordi han fik ingen Pendinge* paa Gorden* disze hellige Aftener.

10r *Aar 1600, Alle Helgens* Dag*, forso sig M. Nils Glad, Sognepræst til Wor Frue i Othense, *ved Uddelingen af den hellige Nadver*, saa han distribueret til 2 *Altergæster*, en Grydstøber oc Stoderkongen*, først Kalcken, siden Brødet, siden Vinen igen. Bleff citeret* aff W. Arild Huitfeld, Rigens Canceler*, ved sin Foget Christoffer Laurszøn, Schriffuer oc Foged offuer hans Prousti, oc møtte *den 16de December*. Oc da Sagen opsat til Kyndermes*; thij M. Niels vilde forbede* sin Sag hos Kongen medelertid, oc icke ske kunde, men motte gaa Dom i Sagen.

*Aar 1601, Onsdag nest effther [Marias] Renselse**, *den 4de Februar*, haffde jeg forskreffuet alle Prouster hid, oc vaare alle forsamlet i Domstuen (Hr. Niels i Klint i Skovby Herret ondtaget, som var siug). Bleff affsagt aff os alle i W. Knud Ruds Fogids Jørgen Holstis Neruerelesze paa Gorden*, som hand sende neder til os: Først, vij kunde icke dømme hannem fra Kallet, huerken effter Ordinanzen* eller de Kongebreffue oc Befalinger, der waare udgangene, som liuder om Lerdomen oc Cæremonier; efterdj dette Fald var sked icke aff Forset, privat Meninge eller nogen Forandring at gøre i Cæremonier, oc vaar hans første Forseelze, og hagde nu veret suspenderet i Embedet 13 fulde Vger, holdt Thenesten ved Mact met stor Besuering oc lid megen Spot oc Genuordighet dis imellem oc icke sin Forseelse ville dagtenge*, men sin Fald sørgeligen beclagede. Der nest at hand skulle icke for sin Forseelsze bliffue vstraffet, sig oc andre til Aduarsel skulle han giffue hundrede Mk. danske, som skulle købis Vadmel, Lerit* oc Skou, fattige Schole Børn til Kleder etc./ For det tridie skal hand affbede aff Prædikestolen sine Sogne Folck sin Forseelsze. Waar tilstede J. Cile, Karine, Abel [tomt] Schenkler, Hans Mule oc nogre aff Sognefolket flere, som gaff hannem et got Skudsmol oc begerde, Sagen met hannem motte formildis.

10v

Aar 1603, Alle Sjæles Dag den 2den November*, en Onsdag. Hand hold selffuer Messe*, claget M. Poul paa sin Capellane Hr. Oluff Anderszen i *Nærværelse af Provsten og Præsterne* i S. Knuds Kirke, at Hr. Oloff haffde forsømt Afftensprædikenen *Dagen før Alle Helgens* Dag*, oc der

fore hagde han forbudet* hannem sit Kald. Hor til Hr. Oluff suarede, hand mente, M. Poul burde selffuer at gjord den Theneste oc om anden Dag Afftenprædiken oc afttacket Folket for sit Offer*, efftherdj han fik Offeret. Efter Leiligen* bleff di forligt, at M. Poul skal prædike huer Offerdag* til Afftensang, hand fanger* Offer; ellers skal Hr. Oluff prædike alle Løverdage oc hellige Dage Aftener og Dage, som ere budhellige*, oc prædike Froprædiken* ocsaa i lige Made. Loffuet M. Poul at ville forhelpe hannem hos Seidinde [d.e. Seden] Sognemend, at de ville helpe hannem fra oc til Sognet met Vogne; saa skulle ocsaa hans Thener* der boendis gøre. Oc her met bleff de venligen oc vel forligt.

11r [Anden hånd:] Aar 1600 den 18de December haffde Berthel Iffuerszøn ladet fuerdre* Hr. Matz, Capelan thil Vor Frue Kierke i Otthense, for Bisen udj M. Jacob Jacobszens Læsemesterens* Neruerelsze, giffuendis thilkende, att Hr. Matz skulle haffue aff Predicke Stolen *3dje Søndag i Advent* nogen Ord ladet falde, som vare: Nar her kommer nogle Sprader*, Spøttegøge och vnge Lefflere* løbendis fra Tydskland, da vil Folk høre dem oc foracte osz gamle. Huilcke Ord for^{ne} Berthel mente om sig att vere sagtt, effterdj hand nogle Sinde* haffde gjord Thieniste i Vor Frue Kierke, siden hand kom fra Tydskland. Men Hr. Matz ved sin Salighed met opracte Finger benectett, att hand icke haffde neffnett eller hørt dett Ord "Spøttegøg", icke heller tenckte den Dag i Predikstolen paa Berthel Iffuerszøn. Men huisz som sadant vor for hannem førd*, vor dett aff hans Wuenner giortt, huorfore hand vor begerendis, att huis som Berthel Iffuerszøn haffde hannem her udj fortænctt*, hand ville hannem dett effterlade*, huilket och Berthel Iffuerszøn gjorde.

Aar 1605 den 20de Juni haffde Peder Hansen, Hr. Hanszis Søn i Magleby, Degn* her i Scholen, kallit Christen Riber, Hører i 4 Lexe* i Rette*, for Skolemester haffde straffit hannem i Scholen effther min Befalling, som han sagde, fordi hand haffde vndsagt hanem och vaared* paa hannem med tho Stene vden Oluff Skreders Dør, huilked hanem bleff offuerbevist af for^{ne} Oluff Skreder, Peder Bogense, Degn, oc Eiler Mattzøn Rygbierg. Gaff mange vnde Ord. Paa det sidste bleff de saa forligt, att Peder Hanszon for min Skyll effterlod* for^{ne}/ Christen Hørrer, huesz hand haffde hannem imod. Dog Christens Wlempe* fantz icke; oc er saa gangen for videre Had och ondt, der kunde efftherfølge.

11v

Jacob Mattzøn. [Egenhændig underskrift]

Kendisz Wi efftherskreffne Oluff Anderszøn, forдум Capellan thill Vor Frue och nu Sogneprest udj Lunde, och Claus Jull, nu Capellan thill Vor Frue, att wi haffuer verid *Aar 1605* udj worisz Superattendentes Husz wdj hederlig, høylerd Mandtz, M. Pouels Nerwerrelsze den 8de November, om huisz Irringe* der kunde begiffue sig mellem osz, om huisz Capellanne Løn der kunde gange aff forn^e Wor Frue fraa *Aar 1604* thill S. Michels* Dag *Aar 1605*: daa erre vi broderligen och venligen forligte, att Jeg Oluff Anderszen haffuer effterlatt* Hr. Claus Jull Jordskyl* fraa Paaske *Aar 1605* och thill S. Michels* Dag *Aar 1606*, huilke hand skal sielff opkreffue. Disligeste will jeg giffue hannem 5 Dallr. goduilligen for Gottfolkis Forbøn Skyld och videre Thette att uederlegge*, huilke forn^e Penge jeg loffuer att giffue hannem, Halffparten thill 20 Dag Julle* och den anden Halffpartt thill Fastelauffn *Aar 1606*. Och her med er Jeg Claus Jull well fornøieth. Att saa i Sandhed er, bekender vi med wore Hender wnderskreffuen.

Jeg Oluf Andersen bevidner foranstaaende med egen Haand.

Claus Juel, med egen Haand.

[Egenhændige underskrifter. Anden hånd slut]

25v *Aar 1589* erholdt jeg i *København*, som det *Kongebrev*³⁸ bevidner, der blev overgivet Kirkeværgerne *Borgmester Sivert Pedersen* og *Lars Knudsen*, 18 Pd. Byg til *St. Knuds Kirke* til *Kirkens Bygning* og andre *Fornødenheder* ved samme.

Aar 1590, 20de Dag *Jul**, erholdt jeg fra *Ejler Brokenhuus* til *Nakkebølle* en *Prædikestol* at opstille uden *Udgift* i samme *Kirke*. Han vil udbetale *Haandværkeren Johannes* i *Kontrakt 150 Joakimsdalere* og selv forsyne ham med *fri Kost* i sin *Gaard* og alle andre *Fornødenheder*.

Aar 1591, 20de Dag *Jul**, erholdt jeg paa *Raadhuset* af den *fynske Adel* ved *Axel Brahes* virksomme *Anstregelser 25 Daler* til at indsætte nye *Vinduer* i samme *Kirke*.

Aar 1589 erholdt jeg til 10 *Skoledisciple 24 Skill. danske* [til] hver om *Ugen*, hvilke *Penge* de skal hæve hos *Lensmanden* paa *Kongsgaarden** i *Odense*.

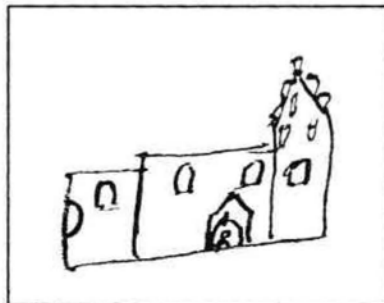
VBEROD

[Ubberud]

Annex til Trøstrop. 40 Tiendeydere. *Patronatsret** til S. Knuds Closter i Othense. Kerkens Part 9 Ort. *Jeg visiterede Aar 1589, 4de Søndag i Advent, den 20de December*; fra Othense. *Jeg kom henad Kl. 9. Hr. Anders Jenzøn, fød i Julland tre Mile paa denne Side Aalborg i Wiborg Stigt; hans Fader Præst i Skirpinge. 55 Aar gammel. Var Capellane i Wigisleff; gift i 23 Aar. Haster formeget, ikke særlig lærd, sact melet, synger bedre end han prædiker. Hans Hustru Mette, fød i Wisleff Sogen. Ingen Børn. Han talte over Søndagens Evangelium Joh. 1. 1) Om Johannes' og [Ordets] Tjeneres Person og Gerning. 2) Om Christi Gerning og Velgerninger imod os.*

Degnen aff Scholen, 5 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, paszelig. Byen i Skoffuen oc Kirken i Byen. Huellinger 4. Lofft i Thornet, ont. Tafflen ingen, men et gamel Crucifix. 4 Billeder i Choret ved den norder Side. Synderside ond. 1 liden Clok. Vabenusz mellem Stenger. Kirken ald med Tegel. Rød blommet paszelig Hagel. Søkalck oc Disk vforgølt. Prædikestolen muret op ved Synderside.*

Fonten i Choret. Ingen Stager, men 2 kroget Jern indslagen i Muren, Liusene settis ind paa. Kirkegords Mur Kamp. Laden liden, god. Degenstoel paszelig, ingen Schrifftestoel.

Herregorde ingen. - Søer ingen; 2 Damme i Skoffuen. 1 foruden, Fisk udj. - Møller: 0. Aar: 0.

Skoffue: Vberod, Hesberg Skoff en Part i Sogenet, ligger ald til Dallom [Kloster].

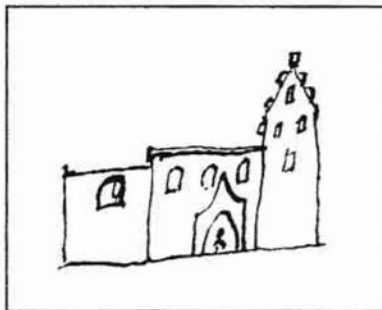
Jeg visiterede [15]97 den 10de April. Alt vel dér. 2den Søndag efter Paaske. Han glemte at oplæse fra Prædikestolen, hvem der skulde holde sig borte fra Herrens Bord.

12v

TRØSTROP

Hoffuet Sogen. 30 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 20de Decbr., 4de S. i Advent. Sist Theneste her den Dag. Hr. Anders. Degnen fra Skolen, 5 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, rum, god, smuk, kalket. 5 Huellinger. Alt offuer med Tegel. Tafflen liden met S. Jørgen vdgraffuet* paa. 1 paszelig Clok. Prædikestolen god, ved Synderside. Fonten ved Suibouen* for Choret. 2 Meszing ny Stager. Rø gammel skellert* Haggil. Skrefftestoel, Degnestoel paszelige, Fyr. Kirkegords Mur aff Kamp alene. Laden god.

Lidet Skoff aff Ege. - Mølle, 1 Quern. Aar 1: Staffvads Aa. Søer 1: Trøstrop Sø.

Jeg visiterede Aar 1597 den 10de April, 2den Søndag effer Paaske; spiste Frokost dér. Han fremsagde ikke ved hver enkelt Daab (der var nemlig to Børn dér) Trosbekendelsen eller Ordene: Forsager Du Diefflen etc., men [gjorde det] under ét; [det er] imod den københavnske Kirkes Ritual; jeg irttesatte ham. Han prædikede ud af [Niels] Hem[mingsens] Postil; meget tørt.

13r

SANDROP

[Sanderum]

Annex til Dallum. 70 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]90, Søndag mellem Jul og Omskærelsens* Dag, den 29de December. M. Jens Poulszen fra Odense, 60 [Aar]. Prædiker længe. Hans Hustru Marine, Doctor Peders Palladius' Søsters Barn. 1 Dater giffit Poul Sommer i Othense, 2 Piger hiemme, 1 Dreng i Scholen oc 1 liden. Han talte over Lukas 11 om Simeon og Profetinden Anna: 1) Om Simeons Vidnesbyrd om Christus. 2) Trøsten i Barnet. 3) Om Profetinden Anna. Han burde have talt over Evangeliet om Christi Tilbagekomst fra Ægypten.

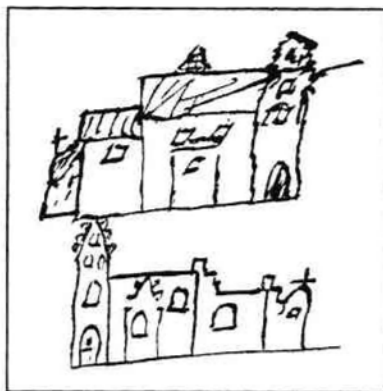
Degnen, Student, 2. Hører*. 29. Meget godt Skudsmaal.

Anselig Kirke, en Korskerke; meste Parten tackt met Bly, Tornet med Tegel. Huald*, 3 store Huellinger offuer Kerken, 1 offuer Koret.

Vabenusset forfallit paa Taget. 1 Sackresti bag Choret trind*. En herlige vdgraf-fuet* forgylt Taffle om Christi Pine oc Død oc Opstandelse. 2 Cloker. Alle Bøger. Er et Kammer bag Alteret vnder den runde Afsett* ved Enden. Kirken ved god Heffd*. 2 Alterer i Korskerken met Taffler paa; skal nederbrydis (den ene nederbrot, jeg var dér 1600 Apr. 13.).

Jeg visiterede Aar 1600 den 13de April, 3dje Søndag efter Paaske; jeg holdt baa-de Prædiken og Tale. Alt vel.

24 Eske oc Ege paa Kirkegorden. Den synderste Capel oc Vabenuszet forfallet paa Taget.

DALLUM

Jeg visiterede samme Dag. Hr. Nels, Capellanen, prædiket over *de samme Hovedpunkter som ovenfor nævnt: han tilføjede et fjerde om Christi Barn-dom: 1. Christus som Menneske*. Han er noget hæst.

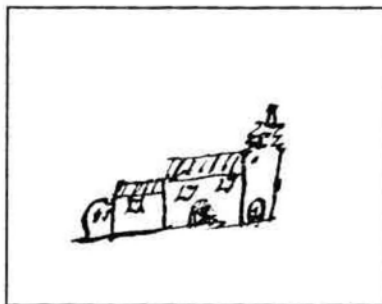
Offuer Kerken 3 Hvellinger, offuer Koret 2, oc bag til 1 liden Affset*, tagt* med Tegel. Feil* meget paa Tornet. 1 Capel ved norder Side. 1 Sacrastie. En Skarns Taffle met Jomfrue Marias Billede. Ingen Liusstager. Kirken offuer Pulpureet bygfalet* meget. 1 Seirwerck*.

Fruen i Kerken; Absolon [Gjøe] var hiemme met Erik Bille.

1 Birk, Dallum Birk, hør Kronen till. - 1 Mølle, Dallum Mølle, 2 Querne. - 1 skøn Aa. - Skoff noget. -

Aar 1595, 6te Søndag efter Trinitatis, den 27de Juli viet jeg Per Lercke (i Haffnberg), Herritsfoget i Windingherret, oc Edel, M. Jensis Dater, sammen oc prædiket ocsaa om Farisæernes Retfærdighed etc.

Aar 1597 den 16de Novbr. bleff Poul Olszen fra Middelfart, M. Jensis Capellane, ordeneret.

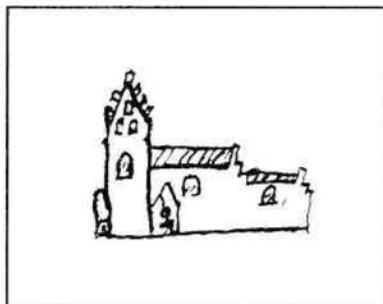

BELLINGE

Annex til Brendkilde. 24 Tiendeydere. 5 Ort. Rug, 5 Ort. Byg, 1 Pd. Haffre, Hans Friis i Othense yder. Patronatsretten* til Dallum [Closter]. Aar 1589, 4de Søndag efter Paaske, den 22de April; den første Kirke, som blev visiteret, efter at jeg var blevet befriet for en Tredjedags-Feber*. Her Chresten Laugeszen, graaherret; tager Ordene ind i Munden oc noget gemen Nesen. Giver ingen Belæring [og] fremsatte det daarligt; han gentog ikke Hovedpunkterne eller sagde noget til Opbyggelse. ½ Time. Han oplæste Katekismen, talte om den 3dje Del af Trosbekendelsen efter Luthers Katekismus: 1) Den Trøst, der kan hentes ud fra Christi Bortgang. 2) Om Helligaandens Gerning. 3) Om Sætningen: Jeg har meget at sige Eder etc. etc.

Degnen fra Skolen, 7 Ort. Begge særdeles godt Skudsmaal.

Kirken liden, tornet; feiler* noget paa Tornet met Sten, alt met dobbelt Sten* vden offuer Choret med Vingesteen*. Smaa 4 Huellinger, malet met Paszen* oc allehande gambel Verk. 1 forgylt Kalck. 1 liden Taffle met Crucifixet oc Røffuern, vd hugget. 2 smaa Meszing Stager. Fonten i Choret ved Synderside. Prædikestol paa samme Side, paszelig. Et Magestrans*; Offuerdeel skal nedertagis. 2 smaa Clocker. Kirkegords Mur met Kampsten oc muret offuen paa met Sten paa. 3 vnge Eske paa. Liden smuk Kirkegord. Kirkeladen i Byen, ond.

De haffuer Kirkens* Part til Kirkens Behoff. 2 Kirkeværger.

Først sang: "Christ stod op aff Døde" i Prædikestolen oc siden fald neder paa Kne oc bad; ikke rigtigt. Kneler for Brød oc Kalck, gør Kors der offuer.

Ingen Adel i Sognet. - Feiler* Bibelen, elders alle Bøger. Fik 1 ny Bibel Aar [15]93.

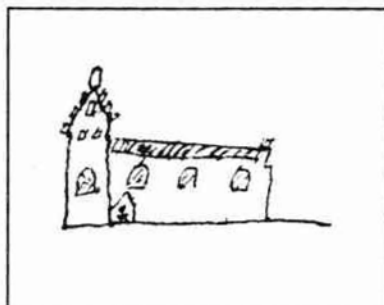
Jeg visiterede Aar 1596, 3dje S. efter Paaske, den 2den Maj. Hr. Niels talte over Lukas 7: 1) Hvad Korset er. 2) Hvor mange Slags. 3) Hvad er Aarsagerne til Korset. 4) Forskellen paa de frommes og de ugudeliges Kors.

Bagefter holdt jeg Tale. 5 Altergæster. Alt vel. Huellinger ny kalcket. Aar 1601 den 30te Maj visiterede jeg. Alt vel. Anders, Degn fra Skolen, har ingen kraftig Stemme.

BRENDKILE

22 Tiendeydere. [Visiterede] 4de S. e. Paaske Aar [15]89, den 27de April. Hr. Chresten Laugeszen født i Liungelsze. Gift 2den Gang. Graaherret. Han sagde, at han var 40 [Aar]; her har han været 28 Aar, altsaa har han været 12 [Aar], da han kom hertil (!) Hans Hustru Anna. Børn: Med den første Kone 2 store Karle hiemme, 3 før Piger hiemme; med den anden 4 Piger. Han talte over de samme Punkter og paa samme Maade. Degnen fra Skolen. Begge [tomt] Skudsmaal.

Kirken lius, tornet, met Sten tagt*. Tornet reffnet noget. 2 Vinduer paa Nørreside, 3 paa Synder. 1 smuk Clok. 4 Hue-luinger; i Tornet Lofft. Tafflen: Christi Legem tagis neder aff Korszet; paa Fløielen* Paszis* vdgraffuen* alt. 2 Altere, ingen Taffler paa, neden for Choret; skal bort. Prædikestolen ved Synderside. 1 forgylt Kalck. Funten indmuret ved det nordeste Alter neden fore. 1 Kieste til Cleder. 2 Meszing Stager. Paszelig Cleder som i Bellinge. Alle Bøger. Kirkelade ved Mact*. Kirkegords Mur aff lagd Kamp. Liden Kirkegord met Hølder* paa.

Oluff Bagger Kirkens Part for 8 Pd. R[ug]. B[yg]. H[avre].

Ingen Adel i Sognet. - Borby Mølle, 2 Querne, løber aff 1 Beck; er mange Met-Arffuinge til.

Aar 1595 den 3dje Juli var her det aarlige Præstekonvent; kom hiem Afften til forne; her anden Dag, Torsdag.

Aar 1602 visiterede jeg 3dje Søndag efter Paaske den 25de April. Alt vel. Spiste Frokost dør. Kirken trænger til Reparation. Derfra til Lundegord; hiem Afften.

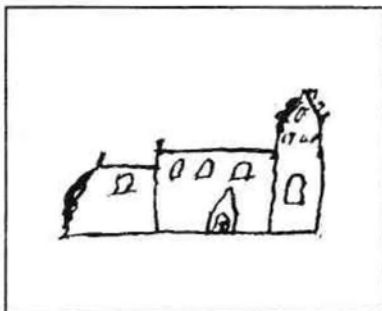
STENLØSE

30 Tiendeydere. Patronatsretten* til S. Knud[s Kloster]. [Visiterede] Aar 1589 den 5te Juli Kl. 4. Hr. Oluff Nielszen, Skaaning vdi Ysted, 50 Aar, god Prædikant. (Døde [15]96 og efterfulgtes af sin Søn Hr. Niels). Hans Hustru Marine, Børn 5. Haffuer ingen Præstegord vden et Boel; haffuer dog ald Præsterenthen*; gaff Canceler* 3 Pd.; jeg forbad* Aar [15]88. Han talte over den tredie Part af Katekismen, Fader Vor; 3 Dele: 1) Om de

Bønner, hvori vi beder til Gud. 2) De [Bønner, hvori vi beder] for os [selv]. 3) om Konklusionerne.

Degnen aff Othense Schole, 6 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken: Tornet ganske ilde faren; meged ond paa Tornet. Affset oc 1 lidet rund Tilset* bag; tagt* alt met Holesteen*. Hueluinger 3 oc 1 liden. 2 Cloker. Tafflen met Naduers Ord, 10 Bud Ord, Daabens, Bønen, danske, oc 1 liden Alberster* Sten; koste vden denne 30 Dr.; dog stor* Ottis oc F. Waaben der paa. Prædikestolen ny, vdgraffuen*, neden ved Choret paa Synderside; Otte Brockenhusz gaff der till. 1 Skarns Schreffestoel. Fonten i Westerende. Kirkegords Mur Camp. Laden taglam*.*

Herregorde: Lindved, Offue Bilde. Wollerslef, Otthe Brockenhusz. - Mølle 1: Huide Mølle, 1 Quern, til Dallom Closter.

Aar 1592 den 4de Juli var her Calente; var Karine met mig; bleff Calente-Vedtægterne approberet oc vnderskreffne. Visiterede samme Tid oc haffde *Formaningstale til Folket.**

Aar 1601 den 12te Juni, Sommer-Solhvervsdagen, var den siste Bededag* i Sæden. Frans Brokenhusz i Kirken oc hans Søster. Mad met Frans til Hr. Nilszis. *Alt vel.* Tornet meget forfalden; Frans vil lade bygge, er skyldige ved* 100 Dlr., om hand maa for Canceleren*; er dog iche Kerkeverge.*

15r

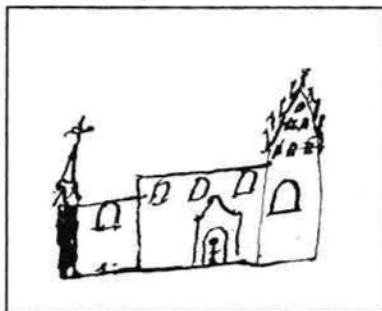
FANGEL

33 Tiendeydere. Aar 1589 den 6te Juli Kl. 6 Eftermiddag [visiterede jeg]. Overnattede her. Hr. Mats Jensøn, 48 Aar. Taler hurtigt, ellers en god Prædikant; skal paamindes; raaber foran Alteret; paamindet. Hans Hustru Karine, en gamble Dannequinde; hun døde [15]97. 1 Pige Barn Kerstine ved hannem; efter hendes første Mand 4, de 2 giff, 2 hiemme; 1 Dreng i Othense Schole, 1 er Schriffuer i Suerig. Aar 1603, jeg visiterede, ingen uden hans [Barn] der hiemme.*

Han talte over Salme 49: Kald paa mig paa [Nødens] Dag etc. etc. 1) Hvad Bønnen er. 2) Hvad den bedende skal gøre for at blive bønneørt.

Degnen Claus fra Skolen, 10 Ort. Den nederste Medhjælper i Odense har af disse 10 Ort. 4. Giffuer Degnen huer 3 Skr., fattige oc rige; i Odense Herredsbog [findes nærmere herom.] Begge godt Skudsmaal.

Kirken, vel fardige*, tornet, met et Spir, tagt* med Bly, opsat paa en Rundpille paa Østerende. Huellinger 4. Cloker 2. Tag Tegel. Tafflen: *Christi Korsfæstelse* met Aposteler; Fløielser* *Lidelsen og Begravel-sen*, er Maling. (Anno [15]96 nyligen kal-ket). 1 Skab vnder met Jerne Sprinckel* paa. Prædicke stolen paa Synderside. In-gen Schrifftestoel. Fonten i Choret. Stager aff Thin. Kirkegords Mur Camp, muret paa. Laden god oc fardige. 30 Eske Træ smaa oc store paa Kirkegord.

Ingen Herregord, Møller, Søer, Aær.

Jeg visiterede 3dje S. e. Paaske, den 2den Maj [15]96, Kl. 3; kom fra Bellinge. Alt vel.

Jeg visiterede Langfriday den 6te April Aar [15]99, laa der Natten til forne; kom fra Westerhesing did. 1) Hvorledes han har lidt paa Legeme og Sjæl. 2) Hvad Christus har vundet for os ved sin Død, hans Lidelses Frugter. 3) Betragtning over Lidelsen.

Jeg visiterede Aar 1603 den 4. August (en Torsdag). Han [prædikede] selv fra Prædike stolen over Salme 49.: Kald paa mig etc. etc. Jeg holdt Tale. Kom fra Synder Broby did om Afften til forne; regnet, saa jeg motte der offuerligge.

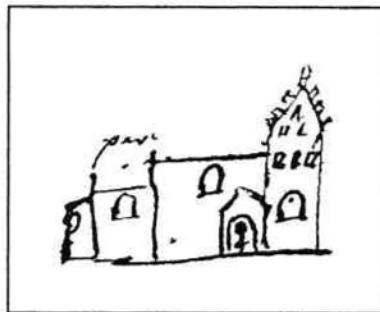
15v

BRYLLE

Annex til Thomerop. 32 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 6te Juli, 6te Søndag efter Trin. om [Farisæernes] Retfærdighed, Kl. 6. Hr. Morthen Perszen. Smugt Mele aff en gambel Mand for Alter oc i Prædike stolen. Prædiker godt; talte en hel Time; siger "liffue" i Stedet for "leffue". Han talte over Evangeliet i Matth. 5: Hvis ikke [Eders Retfærdighed] overgaar etc. etc. 3 Dele: 1) Om den tredobbelte Retfærdighed, 2) Forklaring af det 5te Bud. 3) Den gensidige Tilgivelse. Han forklarede kort det 7de Bud: 1) Hvad det forbyder. 2) Hvad det kræver. 3) Straffene. Sædedegn*, 11 Ort., Peder. Begge godt Skudsmaal.*

13 Altergæster, Knælen ved Modtagelsen af Vin og Brød.

Kirken tornet, forfallen paa Tornet (rener* i Choret), mørk. Affset* offuer Choret met Bly, 1 lidet Rundel bag met Bly. Huellinger 4 oc 1 liden. Cloker 2, 1 war ufardige*. Tafflen: setter Krone paa Jomfru Maria. Stager 2 af Meszing. Prædikestol vdgraffuen*, Synderside. Aff Søl vforgylt Kalck, Disk. Fonten i Choret, Kirkegords Mur Camp. Laden god.

Vdj Kirken er 1 Alter met en Taffle paa nederste for Choret ved nordeste Side, oc paa den anden Side 1 Alter met S. Jørgens Billede etc. Disze skal bort oc S. Jørgens Taffle paa Høyalteret. Offuen Alteret en Munck, som ofrer Brødet, og op af det stiger den korsfæstede Christus. "Huad mand met Suig faar, met Sorg gaar".

Kirkens Part 16 Ort. Ingen Herregorde, Øer, Søer, Aær, Møller.

Aar 1594, 13de S. efter Trin. var Folket gaaet fra Kirke, da jeg kom. Medhjælperen, som senere døde Aar [15]95, havde prædiket.

Jeg visiterede [15]97, Søndagen [med Evangeliet] om Tjeneren, der ikke vilde forbarme sig over sin Medtjener. Hr. Morthen prædiket. Alt vel.

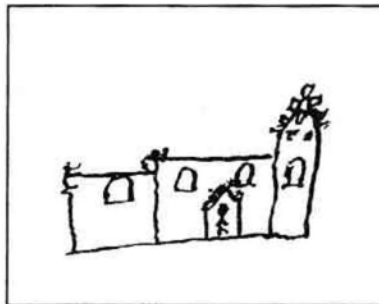
16r

THOMEROP

25 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 6. Juli, [6te] Søndag e. Trin. Kl. 9. Hr. Morten Pederszen, født i Fangel; 66 Aar gammel, veret Sognepræst 41 Aar. Hans Hustru Mette. 9 eller 10 Børn; en hans Søn, Hr. Jens, er hans Capellane for min Tid. Haffde 12 Børn, leffuer 11. Hr. Jens, Faderens Kapellan i 10 Aar, prædikede. Han talte over Evangeliet om [Farisæernes] Retfærdighed, Matth. 5. Sønnen fremsatte det samme og de samme Punkter.³⁹

Sædedegnen Peder, 9 Ort. Faderen, Sønnen og Degnen godt Skudsmaal.

Kirken tornet, Affset*, Tornet ont. Mørk, fattige. Smo Huellinger 4, Loft vnder Tornet, ingen Fele* udj. Cloker 1 liden. Tag Tegel. Tafflen ingen, men

Alteret op til Muren oc malet paa Muren Christi Dob i Jordans Flod. *Han ligger paa Knæ; Johannes, klædt i sin Haarkappe, øser Vand over ham.*

Prædikestolen ved Synderside. Fonten i Choret. 2 store Kobberstager. Kirkegords Mur Camp, muret offuen paa. Laden god.

Kirkens* Part 13 Ort.

Aar 1594, 13de S. e. Trin. visiterede jeg; Hr. Morten prædikede godt, men er tunghør.

16v

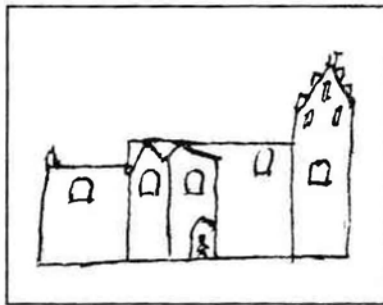
WERNING

Jeg visiterede paa Tilbagevejen fra Visitats i Wendsherred oc Bogherred Kirker, Aar 1589 den 16. Oktbr. Kl. 10. Hr. Staffen Laugeszen, fød i Sognet, 52 Aar, Capellane til Vor Frue 1 Aar, Præst her i 18 Aar. Prædiker godt, taler hurtigt. 2 Aar Enkemand. 5 Børn. Havde til Ægte sidste Gang en Datter af Hr. Jacob i Odense, effter hvem der er 4 [Børn]; efter den første, som var Enke, er der 1 [Barn], som gaar i Skole i Odense.

Han talte over Markus 1: Gør Bod. 1) Om Boden, hvori bestaar Boden. 2) Hvilke Grunde, der skal bevæge os til Bod.

Degnen fra Odense Skole, var ikke til Stede. 10 Ort. Godt Skudsmaal.

Kirken, Tornet met Tegel meget, Kirken met lidet Bly. 5 store Huellinger. 2 Capeller, er en Kors Kirke, 2 Huellinger. Huellingen offuer Choret reffnit. 1 Magestrans*. 2 skøne Clocker, den ene sprecket; 2 smaa offuer Huellingen i Choret, Tafflen: Korsfæstelsen, Røffuer, paa Fløyeler* udgraffuen* Christi Lidelse.

Prædikestoel Synderside offuerste Hjørne for Capellet. Fonten i Capellet. 2 suerit* Træ Liusestager. God Degenstol, ingen Skriftestol. Kirkelade god, ny tagt*. Kirkegords Mur Camp, muret offuen paa met Holsten*.

Skoff ingen vden Krat.

Aar 1598 visiterede jeg den 6te Juli (en Fredag), kom fra Bogherret. Han forklarede Evangeliet om det tabte Faar. Alt vel der. Til Othense Kl.1.

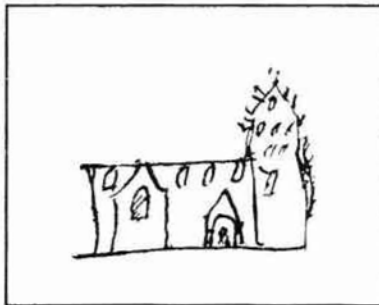
POROP

40 *Tiendeydere*. Patronatsretten* til Siugstoffuen*, war til S. Knud[s Kloster]. *Jeg visiterede Aar 1590, 3dje Søndag effter Helligtrekonger*. Hr. Jørgen, Præst vdi Siugstoffuen, fød i Ørsleff Sogen; 55 Aar; var Schole-mester i Othense 2 Aar oc siden i Wittenberg. Præst 24 Aar. Boer udj Othense i Residentzen til Præsten. *Gør ikke noget dybere Indtryk. Hans Hustru Karine*. 3 Piger, 1 Dreng i Scholen i 4de Klasse.

Han talte over Evangeliet i Matth. 8 om den spedalske og Høvedsmanden: 1) Om Christi Velgerninger imod de 2 syge Mennesker. 2) Om den spedalskes Tro. 3) Om Høvedsmandens Tro og Dyder.

Degnen fra Skolen, 7 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken fra Byen, tornet, met Capelle ved nordeste Side. Alt offuer met Tegel; feiler paa Tornet, Stenen bort regnet. 2 Cloker. 4 smucke Huellinger. Choret vit* vd met Kirken, nys kalcket. Ny Stole. Fonten i Capellet. Prædikestolen aff Mur, muret ved Synderside. Paa Alteret Maria stor* i Solgiszelet*, oc S. Karine oc 1 Bisp ligesaa i Fløieler*. 2 Stager aff Træ.*

1 Kalck oc Disk aff Søl vforgylt. Hagelen af blo Fløyel met Jomfru Mar[ias] Billide paa i Solgiszel. Kirkegaards Mur aff Kamp. Ingen Træ paa Gorden. Laden god, muret. Vabenuszet paa Nordenside Kirken.*

Moncherod den Gord Thomes Matsz[øen], Fogit i S. Knuds Closter haffuer aff Canceleren.*

Aa: 1, Willestofft Aa, løber i Nesbøhoffuid Sø, kommer fra Wigisleff i Skoby Herred.

Jeg visiterede Aar 1601, Christi Himmelfartsdag; jeg prædikede; derefter holdt jeg Tale. Sognemenden claget, at 2 Meszing Stager bleff taget aff Alteret i Jørgen Nilsz[ens] Tid. Feiler paa Taget oc Tornet. En Skarns Prædikestoel aff Leer, opmuret. Kirkegords Mur forfallen.*

BROBY

[Næsbyhoved Broby]

Er Annex til Allese, Lunde Herred.

Præster, døde i Othensze Herred:

Hr. Hans Stage fandis død vdi en Kiede*, til S. Hans Othensze [15]90.

Hr. Christen til Brendkile oc Bellinge døde [15]91 og efterfulgtes af Mester* Jens' Medhjælper fra Dalum, Hr. Niels.

M. Barthel Lang, Sognepræst til Wor F. i Othensze, [15]97 Septbr. 5.

Hr. Oluff til Stenløsze.

17v er flyttet til s. 29 efter fol. 1v.

AASOM HERRED

18r

11 Kerker i Herred; 2 vden Herred.

- Aasom er lagd til Læsemesteren* vdi Othense, nu M. Hans Lang fra Assens. [Hustru] Buole *fra Assens*. Degen aff Scholen.
- Fraude Hr. Christen Ebbeszen, *Jyde fra Kolding*. Kerstine. 1 Barn. *Patronatsret**. Regenscab* til Prousten. Degen aff Scholen, første Lexe* Hører*. 1) Fraudegord, Oluff Daa. 2) Holloffgord, Frue Karine Jørgen Marsuinds. 3) Kierbygord, Oluff Daa Halffparten, F. Heluig til Arupskoff Halffparten.
- Røninge Hr. Thomes Ibszen. 9 Børn, 5 store Børn. Buole. 1 Rolsted Barn vforset*. Capellanen Hr. Lycke, kalled till Kaldet, haffuer Dateren. Sede* Degen. I Røninge Sogen: Søgord, Caspar Markdaner. I Rolsted: Ferresleffgord, Nels Bild. Rolstedgord, Oluff Daa; boer 1 Bunde paa.
- Allerup Hr. Peder Hanszøn. Margrete *fra Odense*. Børn, 1 Davinde ved Hr. Nels. Sanderomgaard, J[om]fr[u] Margrete Skoffgaard. Aff Othense Degen.
- Høyby er lagd til Capelanen til St. Hans i Othense, nu Hr. Peder.
- Nardou Hr. Hans Anderszen *fra Odense*. Birgithe Rod, *fra Aasløff* (er i *Odense*. 1 Søn studerer. I Nardou: Torpe-(Taarupe-) Winding gaard, Lauris Strole. - I Aasløff: Aasløffgord, Jens Herret) Kroko.
- Søby Hr. Lauris *Poulsen*, *Jyde fra Kolding*. Anne, Fynbo. Heden (i *Søby*: *Patronatsretten** til Søbygord (Søgord), Knud Salling-herred) Wrne. Sede* Degen.

Lundesze (Lindese). Hr. Matsz Hanszen Brendkil. Karine, *Fynbo*. 1 Dr. gifft i Monchebo, haffuer Hr. Marquor. Brangstrop Gaard, Laurits Brokenhusz. Sede Degen.

Seden er lagd till Capellanen til Wor Frue i Othense, nu Hr. Mats.

Kirker 11. Præster 9. 1 Capellane ([15]92), *Aar* 90 ingen, Hr. Lycke da Sognepræst. Herregorde 10. Søer 3. Aær 4. Møller 4. Querne: 1. Møller tho Querne: 2. Møller 1 Quern: 9.

18v [Degne] Røninge oc Rolsted (mere begge end 2 Mile fra Othense): Røninge haffuer Anders Jacobszøn, Hr. Jacobs Søn paa Hindsholm i Wiiby, 5 Ort. Rolsted: Jens Anderszøn, 7 Ort.

Søby oc Heden: Søbygard holder* sig at kalle Degen. Per Lauritzzøn, *Fynbo*, aff begge 6½ Ort. Stor Armod, ingen Affuel.

Lyndesø Degen, *Fynbo*, Hans Anderszøn 1½ (1) Miel, 9 Ort. Byg. Lauris Brokenhusz haffuer hannem indsat. Degenboel nederfallen. Ingen Affuel.

Præster døde i Aasom Herred:

Hr. Thomes Ibszøn, *Aar* [15]90 2den Juledag.

Hr. Hans Naraa *Aar* [15]99.

NAARDOU

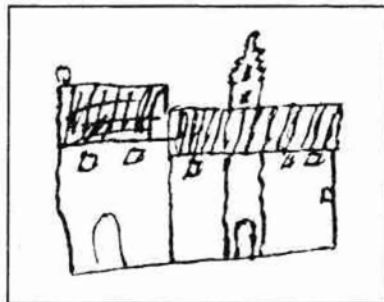
[Sdr. Næraå]

[Jeg visiterede] *Aar* 1588 den 30te August. Mad Afften. Præsterne var der forsamlet og tilsvor mig [Lydighed]. Hr. Hans Anderszen fra Odense. Birgithe fra Odense. Børn 9, 1 Studenter. Han prædikede ikke.

Degen aff Othense Schole.

Kirken paa et høyt Berg*; Tornet staar ved Side. En lang Kerke. Slim* Taffle. 1

Capelle vd paa Synderside. Tagt* alt met Sten, vden paa Nordenside lidet

mod Koret met Bly. Høyer ved Østerende end Vesterende. 1 Klock. Feiler paa Muren. Torpegord, Lauris Strole.

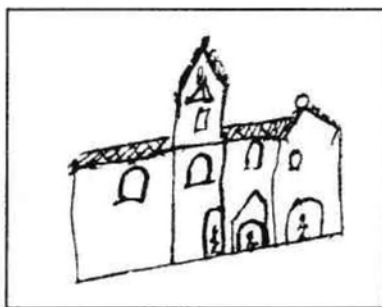
19r

NARDAA
[Sdr. Nærå]

40 Tiendeydere. 27de Marts visiterede jeg Aar 1590, (en Torsdag) Kl. 12. Fra Rolsted did. Mad der Middag. Hos W. Lauris Strole paa Torpe Afften til Mad; hiem om Natten til Hr. Hanszis. Hr. Hans Anderszen, *Provst, fra Odense. 38 eller 40 Aar. God og jævn Prædikant; svag Stemme. Birgitte ogsaa fra Odense*, var Enche, Hr. Anders Rods Dater *samme Steds*, der var Sognepræst til Wor Frue for* M. Christoffer Gral. Børn: 9 leffuendis; én Degen i Skamby, én kom fra *Odense Schole* nu til Købnehaffn, *Jens. Han talte over Lukas 13: Om de dræbte Galilæere. Han opfordrede til Bod, tilskyndet af de to Eksempler: 1) Hvad Bod er og dens Dele. 2) De Grunde, der skal bevæge os til Bod: (1) Gud. (2) Guds Engle. (3) Djævlene. (4) Vor Næste. (5) Vor Frelse.*

Degnen fra Odense Skole.

Kirken paa et høit Berg*. Tornet er lidet begynt, høyre paa venster Ende, men Tornet stor paa Sønderside, er et Capel vnder. Tagt* al Kirken oc Tornet met Tegel vden paa Norderside, Kirken hart til Østerende fra Skrefftet* Bly oc den paa Norderside. Huellinger 4 store, 1 vdj Capellet. Funtet i samme Capel. 1 Alter der vdj; talde i Kirken met Lauris Strole, den borttagis. *Han sagde, han havde ikke stiftet det, ejheller vilde han nedbryde eller fjerne det, endskønt han er Kirkeværge.* 2 Clocker, 1 aff dem hengt op 3 Dage; de gaff 120 Dr. der fore: 1 Pd. Byg, 1 Pd. Rug. Tafflen met den gamble* Gud oc holder *den Korsfæstede*; Aposteler paa Fløieler*. 2 store Meszing Stager, koste 10 Dr. 1 liden Skrefftestoel ved Norderside hos Alteret. Gode Meszcleder. Kalck oc Disk forgylt. Degnestoel aff Fyr, ny. Prædikestoel sat paa Mur paa Norderside neden ved Choret. Kirkegord paszelig rum*. Mur Camp. Ingen Træ.

Aa: Nardaa, begyndis aff nogre Steffninger* aff Kielder i Aasleff Sogen, løber neder i Rolsted Aa; tør Sommer.

Herregorde: Torpegaard, Lauris Straale.

Ingen Søer, Skoffue vden Hesthaffuen, noget vngt.

Møller: 1) Torpegords Mølle, nyligen opbyget, 1 Quern. En, Nær Mølle, 1 Quern, Nils Bild Halffparten, Loduig Munch Halffparten.

Aar 1596, Skertorsdag, visiteret Kl. 10. Capellanen Hr. Hans prædiket, disputeret *imod Sakramentererne**; jeg holdt Tale. Siunger ilde Mesze*, tager Orden neder i Brystet; neffner icke vel S eller L. *Alt vel.*

W. Lauritz Strole død Onsdag Morgen *den 17de Marts* paa Weiløffgord; stod da Lig paa hans egen Gord.

Jeg visiterede Aar 1598 den 27de Juni; fra Herested did. Præstekonvent. Jeg holdt Tale fra Prædikestolen. 6 Mend aff Rolsted der; er tilfreds met Hr. Lycke met en Capellane at holde till S. Michelsdag* først kommendis.

Bleff Hr. Lycke Hr. Hans Egeszen, der waar hans Capellane, plictige 7 Dr., huilcke Hr. Hans, Prousten, loffuet for Hr. Lycke at betale hannem nu *til Mikkelsdag** vden Forhaling. *Iøvrigt alt vel.*

19v

AASLEFF
[Årslev. Ingen tegning]

Annex, i Winding Herred. 16 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]90 den 27de Marts Kl. 7; fra Naraa Morgen. Præsten prædikede ikke.

Degen fra Skolen, 3 Ort., nogre Skeper. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, meget forfallen. Dør paa Nørside. 1 Clock. 5 Huellinger. Nys tagt met Vingsten* paa Nør- oc Synderside meste Part. 1 Taffle met gamble* Gud oc den Korsfæstede, hand holder, oc 2 Aposteler, 1 paa hver Side. Ingen Liuse Stager. Calck oc Disk uforgylt. Gambel blaa Damask Hagel. Prædikestolen staa ilde neden i Kirken, er klar* Mur. Fonten i Tornet. Degenstoel liden, ingen Schrifftestoel. Kirkegorden rum*, 8 Træer paa. Muren meget nederfallen. Waabenhuszit forfallen; ligger gode huole* Sten at forbedre.*

Jens oc Fruen bød mig hiem aluorligen; jeg undskyldte mig med Visitatsen; kom der ikke.

Feiler Psalmebogen, Passionale, Ordinantzen*. Er 1 Alter for Jens Axelszens Stoel; der skal Prædikestolen staa oc Jensis Stoel lidet tilbage.*

Aasleffgord: Jens Axelszen, Fru Dorithe Egertsdtr.

Jeg visiterede [15]97 den 18de September, 17de Søndag [e. Trin.] om den vattersottige. Jeg drog til Laaland at dømme i Hr. Ottis Sag i Horslunde.

Aar 1603 den 9de April var Hr. Lycke met Clemit paa Fraudegord hos mig, at jeg ville tilsted, at Hr. Lyckes Thener* maatte tage den Quinde til Ecte, hand laa i Boleri met, oc var hans formeris Hustrue ner* slet. *Det sagde jeg Nej til*; dog hand hagde Lensmandens W. Knud Ruds Tilladelse Breff her paa oc giordis iche andet, end Forargelze bleff io støre oc støre. Huis hand gjorde det, haffde hand ingen Hiemmel eller Bistand aff mig.

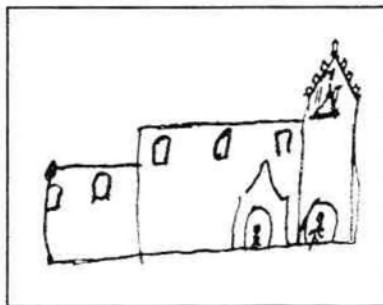
20r

ROLSTED

36 Tiendeydere. 2 forfalden*, 1 Fr. Anne Norby og 1 Lauris Strole. 40 Ort. Korn Landgilde oc Thiende. Thiende 6 Pd. Rog, 5½ Pd. Byg; Landgilde 11 Ort. [15]90 den 27de Marts [visiterede jeg]. Hr. Lycke. Ferrested Kirke nederbrot; laa udj Winding Herred; Folcket gaar til Rolsted. Præsten prædikede ikke.

Degnen Jens Andersen, Sædedegn*, 7 Ort., 1 Traffue Byg aff hver Mand, 10 Traffue oc 1 Ort. aff Kirkethinden. Kand saa 10 Skpr. Korn i den nøre Mark.

Kirken i Byen, tornet, tagt* alt met Sten, oc graa Kamp meget. Huellinger 4, paszelig store. Cloker 2. Stole inthet* gode; Fersleffgords Stole i Choret 2. Tafflen met Aposteler paa oc nogre andre oc Kongernes Ofring offuen for, men duer inthet*. 2 skøne Meszing ny Stager, koste 8 Dr. Ond Hageler 2. Calck oc Disk uforgylt. Fonten i Tornet. Prædikestoel sat paa Muer. Kirkegorden paszelig stoer. 9 Eske Træ. Muren Kamp. Laden god, som de nu ere. 1 Altere met en Skarns Taffle paa skal nederbrydis.

Herregord: 1) Ferresleffgord, hørde fattige Erik Herdenberg til; hand pantsatte den til Nils Bild for en Summa Pendinge*, 1000 Daler, oc Pendinge iche vdkom til den bestemppte Tid, der fore forholdis* Gorden.

2) Rolstedgaard, Oluff Daa, boer 1 Bunde vdj.
Rolsted Skou.

Aaer: Rolsted Aae, er den samme, der løber ved Røninge. - Møller: 1 met 1 Quern, Rolsted Mølle.

Aar 1592 den 25de April visiterede jeg Kl. 1. Jeg kom fra Herrested. Hr. Lycke prædiket inthet*; sagde sig iche thet viste. *Faa i Kirke. Begge godt Skudsmaal. Jeg holdt Tale.*

Aar 1597 den 25de August (kom fra Nyborg) visiterede jeg Rønning. Kapellanen Hr. Jens prædikede over Sirach 10, godt: 1) Hvorfor Gud ser igennem Fingre med Synder. 2) Hvilke Grunde der skal bevæge os til Bod. Alle godt Skudsmaal.

En ond Forligelsmol^{*} mellem Hr. Lcke oc Hr. Hans, Capellanen. Hr. Lycke forfølger hannem vden Sag^{*}. Prousten oc Herritspræster forligte dem. Hand skal haffue Løn Aaret 10 Dr., Kost oc fri Seng oc Husz, oc Hr. Hans vil thene til S. Michels^{*} Dag, om Hr. Lycke vil lade hannem nyde Fred. Liuste Sognemend effter 1 stor Liuszestage, en træpibet Jern Skol^{*} Kiærte oc 1 obne Skøff^{*}, stod i Skabbet; fortænckte^{*} de Degnen.

Aar 1601 den 26de Maj visiterede jeg Rønninge om Formiddagen.

Kirken meget bygfeldig^{*}, Kirkemuren ligeledes. Anders, Fogden paa Søgord, sagde, at Caspar Markdaner ville lade byge paa den; opbar Kirkens Thiende echon^{*} 8 Ort. Korn. *Alt vel. Kapellanen Hr. Lars prædikede. Jeg talte.* Den ene Clocke sønder; Sognemend loffuit Help til den 20 Dr.

Samme Dags Eftermiddag visiterede jeg Rolsted. Var en Quinde begraffuet, 100 Aar gammel. Derefter holdt jeg Tale. Alt vel. En ny Prædikestol indsat, er skøn, tuert offuer Choret Aar [15]93; en ny Taffle Aar [15]93; et Skab i Muren, *overflødig*, kostet 40 Dr.

Aar 1603 den 8de Marts bleff Jens Anderszen, fød i Syllinge, Hr. Andersis Søn, aff Knud Rud oc mig sambygt til Sede^{*} Degen, oc giffue til Odense Schole aarligen 1 Dr. Gaff mig sin Forplict^{*}; hand skal ecte Enchen.

20v

ALLEROP

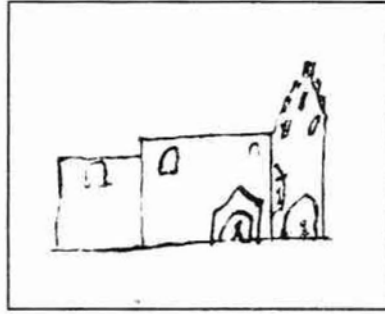
22 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]90 den 28de Marts Kl. 9 (en Lørdag), kom fra Høyby. Hr. Peder Hanszen, Enkemand, 50 Aar gl.; støder^{} til oc gør sig Mele effter M. Barthel i Othense; stønner ved. Hans Hustru døde Aar [15]89. En Pige paa 7 Aar. En god Mand. Han talte over Evangeliet til [Marie] Bebudelsesdag^{*}, Lukas 1: 1) Om Christi Undfangelses Historie. 2) Om Samtalen mellem Engelen og Maria. 3) Hvorfor han blev undfanget og [hvad] Gavn [vi har deraf].*

Degnen fra Odense Skole, har 4½ Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met Tegel alt vden paa Synderside Bly oc noget neder paa Vabenuszet. Huellinger 5. Tafflen skøn vdgraffuet^{*}: Korsfæstelsen mellem Røverne. Cloker 2, 1 liden Primclok^{*} i Kirken hengendis.

Liusestager 2 skøne. Meszecler: 1 god brun Fløiels. Calck oc Disk vforgylt. Prædikestoel neden Choret, sat paa Mur. Fonten tuert offuer. Kirkegord rum*. Træer: 1 Lind, 20 smaa oc store Eske. Mur aff Kamp. Laden god, paszelig stor.

Ingen Møller, Herregorde, Søer.

Aar 1592 den 26de April (jeg overnattede dér den 25de, spillede Poferial* sammen med Hr. Peder) var Præsterne tilkaldte hertil; vi forhandlede om Landemodeakterne og andre vigtige Sager. Folket var ikke kaldt sammen; derfor blev der ikke prædikat her. De var alle kommet til Stede efter Kl. 10, uagtet de var blevet tilsagt til Kl. 8 præcis. Jeg paatalte denne Ulydighed (omkring Kl. 8 var døg til Stede Provsten og Præsten fra Fraugde).

Aar 1592 den 13de December ved Landemodet, da Hr. Mats, Capellane til Wor Frue, loffuet 50 Alne Vadmel til Scholebørn anclaget W. Axel Brahe Hr. Peder, for hand handelet sig vtilbørlig til et Bryllup hos W. Lauris Strole, for hand vtog hans Skiorte fore oc bag ocsaa og sagde sig iche at vere begiord. Den 16de Decbr., Lørdag før 3dje S. i Advent, talde ieg met W. Lauris Strole i Mogens Henrichszens Neruerelsze i Hospitalet; sagde nei der til, men at hand var vde maa ske for Døren, oc der hengt hans Skiorte vd, huilken W. Erik Wrnes Dreng rycte ved ocsaa. Axel gaff denne Sag effter paa Closteret*; han gaff 100 Alne Vadmel til fattige Pebling. Jeg antuorde M. Jørgen hans Quitans* der paa; dog hand iche ved, hor fra de kom; oc bleff vdskiift i min oc Præsternes Neruerelsze i Scholen Aar 1592 den 19de Decbr. Det halve hundrede Alne sende hand selffuer vd, det andet halve hundrede Aln købte ieg aff Hr. Hans til S. Hans, 6 Skp. Aln; oc gaff siden Pendinge* her vd 20de Decbr.

Aar 1596 den 10de April (jeg overnattede her den foregaaende Nat) hagde Christoffer Walkendorff med Hr. Peders Samtykke ladet flytte ved sin Befalingsmand* Anders Lang Funten fra Choret neder i Vesterende. Kirken god.

Langfridag. M. Jørgen Olszen met mig. Clagde Hr. Peder paa 1 Bunde, Oluff Daas Thener*, hand skulle haffue sagd paa Steffne*: Tør ske, I ville forgøre mig i Aar som i Fiour*!

Visiterede Aar 1598 den 27de Juni, kom fra Naraa. Jeg talte. Hr. Peder expliceret i faa Ord Zakarias Lovsang, Lukas 1. Alt vel. Lider en Del af

en Svaghed i Lungen, men gør god Fyldest i Tjenesten. Rømmer sig høit, dog kun en gang imellem.

Var der 1601 den 26de Maj.

Aar 1603 den 1ste Juli bleff Hr. Lauris forligt met Nils Jacobszen om Naadens* Aar, at effterdj Hr. Lauris iche haffde Koste effter Ordinanzen*, da skulle hand beholde [Avl af?] Rugmerkit* oc huis Haffre, var 2½ Ort., hand hagde soed der i, oc al dette Aars Thiende, oc skal giffue Nils Jacobszen 11 Pund Byg oc 1 Pund Rug; offuerverendis Hr. Lauris i Broby.

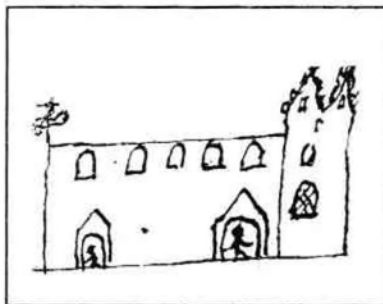
21r

LYNDESE
[Nr. Lyndelse]

[Visiterede] Aar 1589 den 14de September paa Vej til Als sammen med velbyrdig Lau. Brockenhusz, direkte efter kongelig Befaling.⁴⁰ Frokost dér, om Aften til Egeskov. Hr. Matts Hanszen, i Thorup fød; 45 Aar. [Ordets] Tjener her i 22 Aar; sagt meget. Karine, frugtsommelig. 8 Børn: 2 L. B[rockenhuus] holler i Nyborg Schole, 1 Dr. giffit i Monckebo, de andre hiemme. Han talte over Søndagens Evangelium om Enken fra Nain. Dele: 1) Om den unge Mand, der blev opvakt af døde og om Moderen, der var Enke. 2) Udlægning af Underet med dets Enkeltheder. 3) Om Anvendelsen af Underet. (Havde studeret for lidt).

Degnen Sædedegn, har ingen Børn, fattig. 9 Ort. Begge meget godt Skudsmaal.*

Kirken lang, Taget istandsat; er L[auritz] B[rockenhuus] meget skyldig. Tornet met fire velske Gaule. Doniket* alt huid vden paa. 6 Huellinger. 1 Clok; 2 smaa offuer Choret paa Huellinger. Taffle met store Billider: S. Anne met 2 Børn mellem 1 Bisp oc en anden stor Jodut* etc. Choret indluct met Sprinckel* oc Dør. En*

Sten i Norderside inden Sprinckel, opsat i Muren, Michel Brockenhusis oc hans Frue, Karine Lycke (døde Aar 1555). Staar met forgylte Bogstaffer: Help hellige Trefoldighed. Per Brockenhusz, Francis Broder, vgiffit, vnder 1 Sten i Choret. Calck oc Disk vforgylt. Liden Skrefftestoel, liden Degenstoel. Prædike-stoel ved Synderside, ny, aff Eg oc udgraffuen. Fonten med Traller* om i Tornet. Smuk Kirkegord met Mur*

paa, uden Træ. 1 Sacrast i ved Norderside, Døren ind til den paa Kirkegorden.

Herregorde: Brangstrop, Lauris Brockenhusz. 1 Mølle ved Gorden, 3 Querne, løber aff Vandet ved Gorden.

Jeg visiterede Aar [15]99, Langfriday, den 6te April. Kom fra Fangel under den tredje Del af Prædiken: om Frugterne af Christi Lidelse. Alt vel. Ende paa det hele Kl. 11.

21v

RØNJINGE

[Rønninge]

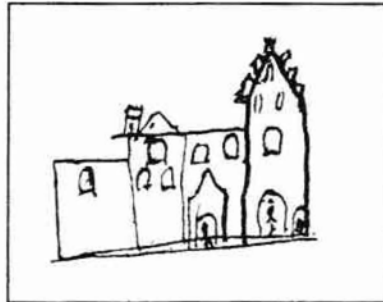
26 Tiendeydere. 8 Ort. Rug oc Byg. Aar 1590 den 26. Marts visiterede jeg Kl. 7 Morgen. Overnattede dér; der var Aften Christen Knap, fød i Liemkloster, Peder Brais Foged. Hr. Lycke Jenszen, 38 Aar, prædiker godt og gribende. Marine, Hr. Thomisis Dater. Ingen Børn. Gifft 1 Aar. Enken Buole har sit Livsophold og visse Ydelser. Selv døde han Aar 1590, 2den Juledag. 1 liden Pige oc 2 store Karle vforset. Han talte over Esaias 51: Søg Gud medens han kan findes. Dele: 1) Søg Herren, et Paabud. 2) Den Gud, vi skal søge. 3) Saalænge der er Tid for Eder. 4) Den ugudelige, hvad han skal gøre, naar han vil vende sig til Gud. 5) Guds Godhed imod saadanne; og hvad man her maa mærke sig, for at vi kan erkende hans Barmhjærtighed; I: (1) Paabudet. (2) Forjættelsen. (3) Eksempler. II. Vor svage Natur. III. Englenes Glæde. IV. Den dårlige Samvittighed.*

Degnen Sædedegn, Anders Jacobsen, 1 Trau Byg aff hver Mand oc 1 Skp. Rug aff de store Gorde, de kaller Brydder*, er 20 Traff Byg. Paaske Redszel*, Medsommers Thiende er 5 Ort. og 1½ Ort. Rug. Fik 1 Enche, 5 Børn, oc hand 2. Hr. Jacobs Søn paa Hindsholm. Mere end 2 Miile til Købstenen. Begge godt Skudsmaal.*

Jens Andersen samtyckt til Degen aff mig, oc mit Breff dat. Aar 1602 3dje S. i Fasten. Thinde Korn 6 Ort.

Kirken paszelig stor, paa et høyt Berg i Byen oc Skoffuen. Var Helligdom til S. Søren en Stund, var 1 lidet Capel ved Synderside. Tornet, met 1 Capel ved Synderside, er 2 smucke Huellinger vdj.

Vdj Kirken der forvden 5 Hvellinger. 2 Clocker, 1 liden offuer Kirken.

Ny kalcket aff Caspar Markdaner. Tafflen met *den Korsfæstede*, Røffuer oc paa Siden Paszen* paa Fløyeler* 12 Aposteler. 2 Coper Stager. Brun Fløils Hagel. Vforgylt Kalck oc Disk. 1 god Degnestol aff gammel Eeg, panelet*. Prædikestol ved Synderside neden Choret. Fonten i Tornet. Ny Stole, ingen Stole vdi Capellet. Kirkeladen gammel. Kirkegorden paszelig rum*, 4 Træer paa. Muren Camp. Ligger begraaffuen vnder en huggen Sten neden Choret Henrik van Rade til Søgord, døde *18de Januar Aar [15]77*, oc Frue Karine Brokenhusz aff Vollersleff, *døde 27de Maj Aar 1575*.

Herregord: Søgord, Caspar Markdaner; skenket hanem aff Kong Friderik, hans Hustrue 1 Barn, deris Liffstid.

Søer: Vomesø, til Gorden, skøn fiskeri.

Rørup Sø, fælles, - - .

Røning Aa begyndis ved Suenborg aff nogle Vandkielder, løber til Narou; der løber nogle Kielder; løber vd ved Nyborg, oc Nyborg Mølle gaar der aff. Møller 3, de 2 til Nyborg, den 3. til Huerring; en met 2 Querne, de 2 met 1 Quern. Skoff paa alle Sider.

Visiterede [15]95 den *18de April*, Langfridag. *Begge godt Skudsmaal*. Ond Forligelsesmaal* mellem Hr. Lycke [ocl Enchen. *Og selv er han haard imod Konen*. Hand claget, at hun holt hendis Sønner ad sig, fortered* hans i Gorden*, dog di thente vde; oc 1 laa i Gorden om Natten, dog han thente i Byen. Hun sagde sig iche at kunde faa, huis hand hende loffuet. Bleff forligt: Hendis Børn skal iche vere hannem til Trengsel, oc hand skal giffue hende hendis aarlig Genant*, som Prousten Hr. Morthen i Skelderup oc andre Dannemend* dem der om forligt haffuer.

Aar 1596 den 10de Februar loffuet Hr. Lycke mig sin skrifftelig Forplect* at handle bedre met sin Hustrue oc hendis Moder, at bekomme den her vd nu Montag, som er *den 16de Februar*; oc da skulle bode hans Hustrue Moder komme her vd met. Thit til forne forclaget for disze Sager, oc iche hand kom. *Den, som skjuler sig, hader Lyset*.

Aar 1596 den 28de April, da jeg begroff W. Lauris Strole, er disze Sager forligt paa begge Sider i *Nærværelse af Provsten og Hr. Morten i Schelderup*, oc vnderschreff Hr. Lycke hans Forplictcs Breff med hans Hustrues Moder.

[Visitats 25. August 1597 se under Rolsted]

Aar 1601 den 4de Marts, Temperonsdag*, loffuet Hr. Lycke ved *Provsternes* Forsamling* at besegle den Contract giort met hans Hustrue Moder (vdj min etc. Neruerelsze for dem her paa Consistorium* til forne),

inden Søndag oc holde den vdi alle Maade. Offuerverendis ocsaa Hans Lanstings Schriffuer.

[Visitats 1601 26. Maj se under Rolsted]

Aar 1602 den 8de Maj Jens Anderszen sambtyckt til Degen; giffue aarligen til neste* Schole 6 Skpr. Byg.

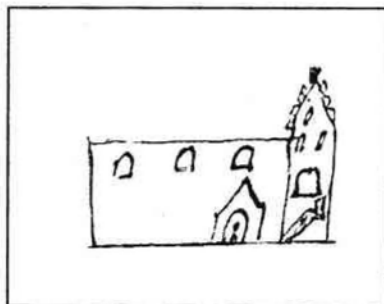
22r

DAVINDE

Annex. 16 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 28de Marts (en Lørdag) Kl. 2.

Degen af Scholen, har 4½ Ort. Begge [tomt] Skudsmaal.

Kirken tornet. Tornet meget ond oc forfallen. 2 Clocker. 5 Huellinger. Tafflen: Christi Crucifix mellem 2 Bisper, S. Christoffer oc andre Quinder met, 8 vd i Rad, offuen 8 oc nedent 8. 2 Stager aff Kober. 3 Hageler, den beste blaa Carteke*. Calck oc Disk vforgylt. Degne- oc Skrifftestoel liden. Prædikestolen paa et Alter opsat. Fonten i Tornet. Kirkegord met 16 Træer. Mur Kamp. Lade liden, ved Mact.

Jomfruen inthet* i Kirken; hagde sit Bud hos mig, jeg vilde komme til hende; jeg undskyldte mig.

[Ingen] Herregord, dog en Bundegord, Jomfrue Margret Skoffgord. Hun haffuer Gorden og 11 Bønder til hendis Liffs Tid vd for Mageskift. 1 Mølle oc 2 Gadehusz*.

2 Møller til Gorden, huer 1 Quern; løber aff 1 Beck, der springer aff Veld.

Aar 1596 visiterede den 10de April, Langfridag. Laa i Allerup Natten. M. Jørgen Olszen med ved Bordet. Prædikestolen ond, der trænges til en bedre. Jeg holdt Tale. Alt vel. Fick Mad met Jomfru Margret Middag paa Sanderup.

Aar 1601 den 25de Maj Kl. 3 Eftm., 6te S. e. Paaske, kom fra Fraude, visiterede. Herredspræsternes Konvent dør. J. Margret Skoffgord vilde haffue mig hiem. Alt vel. Hun oc Hr. Peder gaff mig den Prædikestol, der stod tilforne, effterdi der vaar giord en ny tuert offuer Choret, huelchen ieg begerde til Porup Kirke. Til Rønninge Aften.

Aar 1602 den 16de November bleff Hr. Lauris Olszen, Metthener til S. Albani Sogen, kallet til Sognepræst til Allerup oc Dauinde Sogner. Han gaff J. Margret Skoffgord oc Sognemenden sin Forplict* at ville ecte Hr. Peders Dater Citzel den 16de Novbr Aar 1602 i Othense. Sagen siden saaledis til Ende: Nils Jacobszen i Othense fik Pigen Citzel; og af den Grund blev han selv fri.

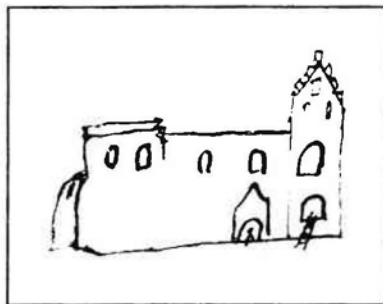
22v

SØBY
[Nr. Søby]

18 Tiendeydere, echon* 1 By, haffuer Thiende aff Gorden. Patronatsretten* til Søbygord. Patronatsretten til Degnebolet ocsaa. Jeg visiterede Aar 1590 den 27de Marts Kl. 3 Eftm. Kom fra Heden did, ieg fik Mad der till Herretsfogdens, Thyge. Der var Hr. Oluf Graa met mig. Om Natten der; Lauris, Gordsfogden, til Naduer. Jeg var syg af Feber. Hr. Laurits Poulszen, 55 Aar, fød i Dalby Sogen ved Coldinge, i Tued; vor Capellane til Wor Frue i Othense, der Præst i 29 Aar. En god Præst; blander for meget Latin ind. Hans Hustru Anna, Fynbo, tidligere gift med hans Formand. Hr. Laurits selv har en Søn Poul, meget forsømmelig, i Odense Skole; fik Prygl der, fordi han brød ud af Fængslet for 14 Dage siden; vil tage til København. 1 Dater i Medelfar giffit; daarligt forsørget. Han prædikede i Heden.

Degnen Peder, 18 Aar der. 3 Ort. 3 Skpr. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet; bygt bag op Choret et Vdsett*, som er udj Axel Urnes Begravelsesze, oc hand lod bekoste. Fire Vinduer i Choret. Huellinger 4. Herlige rød Lofft met forgylt Sterner paa offuer Koret. Tafflen malet 1551 met Crucifix oc Røffuere oc Christi Lidelse paa Fløyler*. Forgylt Kalck oc Disk. 1 sort, 1 rød Fløiels Hagel. Kiøber sig herlige Meszecleder. 2 Kober Stager. Choret vier 3 Alne paa begge Sider end Kirken; om met ny panelet* Prædikestoel neder for Choret. Herlige Fyrstole paa begge Sider rond omkring. Fonten neder ved Choret. Hans Faders, Knud Vrnes, oc Moders Sten; hans Faderfaders. Prædikestolen neder for Choret. Gambel vdhuggen Stoel. En herlig huald* Kielder. Ingen Træ paa

Kirkegorden, noch vden om. Kirkegorden slet. Ingen Lade. Mur, klar* Tegelmur.

Søgord, Knud [derover staar skrevet: Jørgen] Wrne, Fru Margret, Eiler Grubbis Dater. Ingen Børn. - Søgord Sø.

Søgords Mølle, 1 Quern, løbber aff Søen, Quakmølle*.

Aar 1595 den 31te Juli - eller den sidste - (kom fra Røkielde did fra F. Margrets Begravelsesze) visiterede jeg Kl. 9. Jomfrue Ane Wrne i Kirken. Otte hiemme, men var ikke i Kirke. Indbudt paa Gorden, Mad der Middag, Aften. Alt vel.

Aar 1605 den 29de Novbr. bleff Hr. Nils Lunde, Capellan til Søby oc Heden, dømpet fra Embide oc Øvrigheden at stande til Rette*.

Dette Marmor indeslutter den berømmelige Knud Urne, avlet af gammel Adel.

Aar 1543 14. Februar.

Med Ham, der var gaaet en anden vej, blev forenet hans bekransede Fælle og Hustru Inger Walkendorff

1555 23. Februar.

Her hviler den unge Knud af Urnernes Slægt, hvis Fader var Absalon Urne til Søgaard og Skarholt, hans Moder var den berømmelige Kvinde Anna Rosensparre, Hjemmets Stjerne.

Han blev revet bort fra Verden, Forældre og Venner, han kal genopstaa på den yderste Dag i Guds klare Ære.⁴¹

23r

HEDEN

Visiterede der Aar 1590 den 27de Marts Kl. 1 Efterm. [15]98 visiterede jeg. Se under Sallingherred.

23r

EPITAPHIVM, Gravskrift over den adelige og velbaarne Fru Birgitte Rud, Hustru til Axel Urne til Søgaard, Orsmark og Raastrup. 1575.⁴²

*Her Birgitte blev lagt, et Skud af Rud'ernes Stamme,
Faderen glimred' i Liv, gylden Ridder han var.
Selv den herligste Jomfru imellem de blussende Møer
blev hun af alle kaldet den uplettede Kyskheds Pryd.*

Karligt og mildt blev hun ført, Axel Urne, af dig.
 Venlig i Tale sig voksed' end mere, sagtmelig i Væsen,
 lyste i fuldeste Glans, god Mands agtbare Viv.
 Thi som Aurora overstraaler de skinnende Stjærner tilhobe
 alt med sit skinnende Lys og sit straalende Haar,
 saa den Frue overstraaled mangfoldige Fruer ved Gaver
 skænkede hende af Gud, mest ved sit yndige Sind.
 Hvi skulde Skønhed jeg nævne, hvi Aasynets vindende Gaver;
 Hvi skulde opregnes her de andre Fortrin, hun fik?
 Legemets Skønhed forgaar, brat ødes den blomstrende Ungdom,
 aldrig længe bestod jordiske Menneskers Kraft
 Denne Kvinde da ønsked' med højere Ære at lyse;
 himmelske Gaver hun langt Fortrin for Skønheden gav.
 Først og fremmest hun ærede Christus, og altid med Troskab
 omfatted' hun sin Mand, slig som Pligten det bød.
 Sønner to Gange to har hun efterladt, fire af Døtre.
 Frugtbarhed, Ægtevivs Pryd, skænkedes hende saa rigt.
 Men ved den sidste Fødsel en ynkelig Død hun sig hented',
 hun som saa lang en Tid Livet havde fortjent.
 Dybt hendes Bortgang begrædes af Ægtefælle og Smaabørn,
 al hendes gode Slægt, hver som Gud hører til --
 velfortjent, saa ren som hun var, og venlig tillige,
 fuld af guddommelig Aand var hun bestandig i Færd.
 Nu er hun jordet, med Christus vor Herre er Sjælen forenet
 kolde de Lemmer er lagt under den Marmorstens ls.
 Komme der vil dog en Tid, da Kødets skal atter oprejses,
 herliggjort Liv skal hun faa da ved den evige Gud
 Christus alene er Livet for fromme, og Christus alene
 Skænker Retfærdighed os alt af sin Godheds Dyb.
 Dette er nok for en retskaffen Sjæl og de saliges Skarer
 her jo sit Kildespring har kvægende Hvile og Fred.
 Dog, for at ej denne Grav uden velfortjent Hæder skal være:
 Væd den Askehob her, du min Camoene*, med Graad;
 du, Pietet, du herlige, strø den med herlige Blomster;
 Sandfærdige Ry, vær ej tavs om den Frue saa from.
 Vandringsmand, du som her det kunstfærdige Gravmæle skuer,
 tænk dybt over dit Liv, Skæbnen der venter dig selv.
 Sig da disse Par Ord, med Mildhed og Venlighed sig dem:
 Birgitte Rud! dit Støv hvile i Fred og i Ro!⁴³

Jeg Lauritz Poulsen prest till Søby oc Hedend kiendes at have 2 prestegorde. Dend eene jeg yboer med al syn Herlighed; och haffuer jeg 3 Marke med Jord oc kan faae 6 ørte Rog y den eene, oc en Ørte Haffre oc 3 Skiepper. Item y den anden Mark kan jeg faae 9 Skiepper Haffure, Byg 4 Skiepper oc 2 Pund og 3 Skiepper Boghuedt. Item y then tridie Mark Byg 2 Pund oc 10 Skiepper, Rog 19 Skiepper, Byg 2 Pund oc 2 Skiepper, Rog 19 Skiepper, Haffre 1 Ørt oc 2 Skiepper. Høø Summa udi alle tre Marke 23 Lass, om det gaaer vel. Item haffuer jeg i Søbye Sogen 19 *Tiendeydere*, dertiil haffuer Presten hidtiil Dag hafft Kierkens og Kongens Part* aff Thienden, men huad her efhter skee kand, det staaer allt tiil Gud oc den fromme Axel Uhrne.⁴⁴ Y thett andet Sogen, som kaldis Heden, haffuer jeg 13 *Tiendeydere*, dog Prestegordzens Tiend undtagen, af hvilken jeg haffuer 1 Pund Byg, 1 Ørte Rog oc 10 Skiepper Haffre. Item 6 Skiepper Byg af en anden Bolig. Thette er all then visse Rente* jeg haffuer af forskrevne Søbye oc Heden. Oc er ikke vden en Bye tiil huert Sogen. Item er ther en Danmand tiilskicket y Heden, som skall gaae med de Fattiges Tafle, som heder Hans Nielsen y Høgsgordt.

Register paa mine besønderliste* Bøgger. 1 Latina biblia. 2. Loci communes phil. 3. Postilla Hemmingii. 4. Postilla Spangenbergii. 5. Lossii. 6. Corvini. 7. Brentius in Lucam. 8. Psalterium Pomerani. 9. Enchiridion Hemmingii. 10. Calepinus. 11. Novum testamentum. *Ligeledes Kommentarer til Søndagsepistlerne af Spangenberg og Lossius. Ligeledes Kommentarer til Brevene til Romerne, Corinthierne, Thessalonikerne, Timoteus, Titus, Philemon, Galaterne, Efeserne, Filippenserne, Colossærne. Ligeså Kommentarer til Peters og Johannes' Breve.* 12. Catechismus Brentii. 13. Lossii. 14. Philippi. 15. Urbani Regii. 16. Hemmingii. 17. Chytræi. 18. Examen Philippi. 19. Methodus Hemmingii. 20. Pandectæ Othonis Brunfeisii (Bunifelsii?). 21. Margareta theologica, *Desuden en del andre teologiske og verdslige Skrifter, som der ikke er nogen grund til at omtale.*

Item Degnens Bolig oc Rent* y Søbye Marke, y then første haver han 3 Skiepper Haffreland, y then anden kan han faae 3 Skiepper Byg oc 5 Skiepper Rog, item it Lass Eng y alle Marke, Byg som han faaer af Søbye er 2 Skiepper oc 3 Ørte; Item til Juul 1 Gaas og 1 Brød af hver Mand. Item af Heden Sogn 22 Skiepper Byg oc it Lass Eng paa Heden Mark. [Løst blad slut]

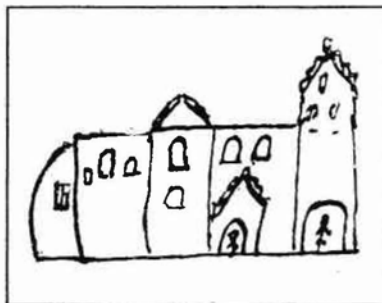
FRAVDE

Tiendeydere: gode 80, met de onde 100. *Patronatsretten** til Prousten, som er Rigens Canceler*. Jeg visiterede Aar 1590 den 29de Marts, Midfaste Søndag, fra 8-7½.⁴⁵ *Overnattede der. Kom hertil fra Davinde. Laa der om Natten*⁴⁶, ingen Skorsten-Stue*. Hr. Christen Ebeszen, *Jyde fra Kolding*, 29 Aar. Liden, tønd Mand, laugmelt, imiter M. Barthel; *hverken hæver eller sænker Stemmen; gør intet dybere Indtryk. Hans Forældre [er] døde. Kerstine, Datter af hans Formand Hr. Christian. Var hans Degen nogen Stund tilforne. 2 Børn.*

Præstegorden var Degenbolig, er arm, 4 Las Hø, ringe Sæde*; 4 Skpr. i en, den anden 4 Ort., den 3. 7 Ort. Sæde i Marken. Begerendis, Rigens Canceler* vil onde hannem 1 Gord der i Byen, som sigis at haffue været Præstegord; thij der gik nu i lang Tid for* hans Formand 1 Præst aff Othense der op. *Han talte 1) Om Christi Omsorg for Skaren. 2) De nærmere Omstændigheder ved Underet. 3) Folkets Forsæt om at vælge Christus og at krone ham til Konge.*

Degnen ne[der]ste Hører i Othense. 18 Ørt. Byg, Thiende, Lamb, Eg, Gris Thiende etc. *Begge [tomt] Skudsmaal.*

Kirken lang, tornet Korskirke, met Bly, vden noget Tegel paa den synderste Capel oc Vobenuszit oc Tornet. Vinduer paa Nørside ocsaa. 5 store Huellinger oc ½ bag til Alter Guolffuet; 1 stor Huelling i huer Capel. 1 Clok. Mange huggen Sten i Kirken. 1 Klock synder, Eiler Grubbe førde til Købnehaffn at omstøbe; er der end nu. 1 Skarns Taffle: Christus met

Spern oc S. Lauris oc S. Karine paa Siderne; Fløieler* gamle Ting. Fonten, Traller* om, i Tornet; skal i en aff Capeller. 1 Alter neder for Choret aff; er ingen Billeder paa. 1 stor Crucifix staar paa en Stilling*; bort. 2 Meszing Stager; 2 smaa Piber ved huer. Onde Cleder. Prædikestolen met Huelling offuer ved Hiørnet neder for det synder Capelle. Calck oc Disk vforgylt. Skarns Degnestoel oc ond Skrefftestoel. Kirkegord rum*, 1 Lind oc 3 Eske paa oc om Kirkegorden 19 tilsammen. Mur Kamp.*

Herregorde: 1) Fraudegord, Oluff Daa, Fru Dorithe Friis. 2) Holloffgord, Frue Karine, Jørgen Marsuins Børn. 3) Kierbygord, Oluff Daa Halffparten oc Frue Heluig paa Arffsko anden Halffparten; bor 2 Bønder paa.

Møller: 1) Holloff Mølle 2) Querne. 2) Kierbygords Mølle 1 Quern; løber aff Killerop Beck. 3) Blangsted Mølle, Hospitals* Halffparten hid; er udj Wor Frue Sogen i Othense; thiender huer andet Aar hid oc did huer andet. - Ingen Søer.

Aar 1595 den 18de Juli (jeg overnattede; kom fra Søllinge) havde Herredets Præster Konvent her. Jeg holdt først en Tale til Folket. Derefter afhandlede vi vigtige Sager. Kirken meget vel flyet*. Stolen skal skifftis mellem Bønderne, er beuilget aff W. Oluff Daa oc F. Hellvig Hardenberg.

Aar 1601, 6te S. e. Paaske, den 25de [Maj visiterede jeg]. Alt vel. Fik Frokost der, til Dauinde. Begerde, hand motte bekomme Præstens Quegthinde, effterdj hand haffuer iche Præstegord.

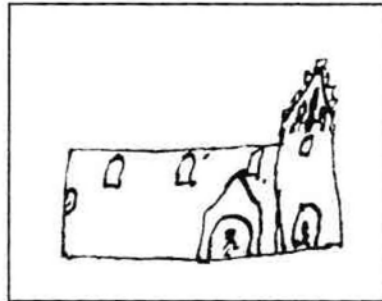
24r

AASOM

Til Læsemesteren i Othense confirmeret. [Tomt] Tiendeydere. Patronatsretten* vnder S. Knuds Closter. Jeg visiterede Aar 1590, 6te S. e. Paaske, den 31te Maj. Mats Jacobszøn oc Hans Sørenszøn met mig. M. Hans Lang, Læsemester. 50 Aar, en lærd og klog Mand; har Indholdet, ikke Talegaverne, raaber, prædiker, som hand læser, støder* til. Hans Hustru Birgitte bor i Odense, min Nabo. Børn: 2 Dreng, 4 Piger. Denne Dag gik hun i Kirken effter den sidste, Karinis Guddatter. Han talte over Evangeliet Joh. 15 og 16: 1) Om Menighedens Kors. 2) Om den Trøst, som opvejer Korset.

Degnen fra Skolen, 5 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet; lang Kirke. Vabenuszet ved nordere Side; alt met Tegel. Tornet oben under, vdluct fra Kirken. 1 Skarns forderffuet Loft. 1 Clok. 1 blaa smuk Fløels Hagel met 1 stor Dammackis* Hagel paa. Huellinger 5. Kalck oc Disk vfyrgylt. Tafflen: Christi Korsfæstelse, Røverne; paa Fløieler* Bebudelsen, [Vismændenes] Ofring, Omskærelsen, Himmelfarten. Ingen Degenstoel, ingen Skrefftestoel. Choret viet* vd met Kirken. Fonten i Vesterende. Prædikestolen aff Sten, muret. Ingen Stager; staar 1 aff Træ neden paa Jorden paa huer Side lige op met Alteret. Onde Stole. Feiler Psalmebog,

Passionale*, Ordinanzen*. Kirkegords Mur Kamp, paa et Berg. Laden liden, aff Mur, paa Kirkegorden. 8 Asker paa Synderside, 1 liden ved Kirkens Mur paa Synderside opløber met thre Grene.

Altere 2 affbrydis, oc Fonten isteden ved den norderste Side. 1 Magestrans* ved nordere Hjørne for Alteret forflyttis til Siden oc tagis Offuerdelen aff.

Aaer er Elmos Aa, der løber igemen Othense.

Aar 1594 den 20de Maj, anden Pentze Dag, war ieg met M. Jacop Jacobszen fra Odense, confirmeret af Canceleren*, oc satte hannem ind i Kallet met alle Sognemends Schriuelsze.

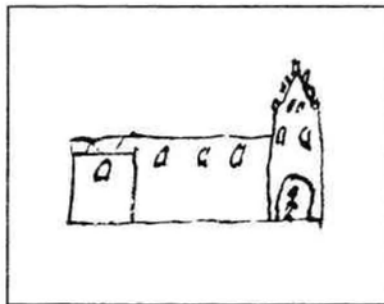
24v

SEDEN

Confirmeret til Capellanen til Vor Frue Sogen i Othense. 14 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590, 6te S. e. Paaske, den 31te Maj. Hr. Mads, Jyde, 40 Aar gl. Gift, uden Børn. Jeg holdt Tale; har ofte hørt Hr. Mads prædike.

Degnen fra Skolen, 3 Ort. Begge [tomt] Skudsmaal.

Kirken tornet. Kirken met Tegel alt; liden. Ingen Vabenusz; i Tornet Dør ind i Kirken. Kirken ald met Fyrlofft. 1 Skarns Clok. Choret liden, er indset* paa begge Sider meer end Kirkemuren, er met Huelling. Tafflen: Christus sider til Bords met sine Discipler, Lidelseshistorien paa Tafflen; gambel oc ond. 2 Kober Stager. 1 blo Fiøels Hagel; et gambel Kors. Ufor-

gylt Kalck oc Disk. Prædikestolen ny, sat paa Steen. Fonten inden i Tornet. 2 Alterer oc 2 Taffler paa skal neder, oc Fonten flyttis op paa nordere Side igen*. 1 Skarns Degenstoel. Ingen Skrefftestoel. Paszelig onde Stole. Kirkegorden[s Mur] Kamp, ond mange Steder. Ingen Træ. Kirkeladen liden oc ond.

Aar 1592 den 3dje December vaar Hr. Mats Jenszen steffnet for Consistoriet* af W. Axel Brahe oc vdloffuede for sin Forseelsze 50 Alne Vadmel til Scholen. Gaff hand mig sin Forplict effter Printzens* Befaling⁴⁷ schriffteligen. Findis blant de Breffue, Othense anrørendis.

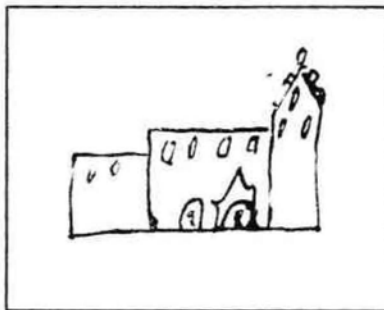
25r

HØYBY

Confirmeret* til Capellanen til S. Hans i Othense. 16 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 28de Marts Kl. 7; fra Søby did. 36 Aar gammel. Jeg har ofte hørt ham prædike i Odense. Han prædikede ikke her. Jeg talte til Folket.

Degnen 4 Ort. 3 Skpr. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met Tegel alt, noget Bly paa sønder Side paa Taget; norderste Side Bly offuer Choret. 1 Huelling i Tornet; ellers Fyrlofft vnder hele Kirken. 1 Clock. Smaa Vinduer paa Kirken. 1 Dør ved norderste Side. Tafflen met Crucifixet oc Lidelseshistorien, malet effter de første, der er komne i Kirkerne. 2 Meszing smaa Stager. Onde Mesze Cleder. Calck oc Disk vforgylt. 1 liden Degenstoel. Prædikestoel ny neden Choret. Fonten i Tornet. Kirkegord siden, 1 Lind paa, 20 Eske, smaa oc store. Muren aff Kamp, Torn Giarde offuen paa. Almuen loffuet at helpe Sten den at forbedre. Laden muret mellem Stenger*, nederfallen paa Taget.

Jeg visiterede [15]97, 17de Søndag [efter Trin.] om den vattersottige. Alt vel.

25v flyttet til f. 11v (s. 55).

26r er blank.

Oversigt paa Vinding Herred

- 1) Kirker 16; med Thorn 14 Kirker, vden Thorn 1; med Thorn Spir 1. 2 Kirker met Fyrloffte, 1 offuer Choret met Fyrlofft. 2 Kirker affbrøt* i Winding Herret: Ferrested Kirke ved Rolsted i Aasum Herred, oc gaar nu Folket til Rolsted; Hiulby⁴⁸ Kirke ved Nyborg, oc gaaer nu til Nyborg Kirke. 1 lydisk* *Sten*, sort, paa Alteret i Hellerop Kirke.
- 2) Capel er nederbrøt oc Kiele*, var Tilløb i Frørup Sogen, S. Rigesze Capelle och Kielde.
- 3) Aær 4.
- 4) Søer 20. Mange Moser oc Kiare.
- 5) Møller: 2 Querne vdi 7. Møller, som er 1 Quern til oc gaar iche alletid for Vand, 10.
- 6) Skoffue 20.
- 7) Herregorde(-sæder) 12. 1 Slot.
- 8) Birke 1.

Huad der i Vllersleff her foruden oc Bogense.

Præster døde i Winding Herred.

- 1) Hr. Nils i Ørbeek.
- 2) Hr. Rasmus i Herredsted Aar 1590.
- 3) Hr. Mats, Capellane i Nyborg, *begravet* vdi Juledage [15]91.
- 4) Hr. Christen Brun, Sognepræst i Nyborg oc Proust i Winding Herred, Aar [15]92, Februar.
- 5) Hr. Hans Hermenszen, Sognepræst i Nyborg, kom efter Hr. Christen, døde her i Othensze til M. Jørgen Semenszen, 8de Septbr., bleff ordeneret 28de April [15]92; hans Brøllup stod 9de S. e. Trin. [15]92, var iche vden giff 6 Ugger.
- 6) Hr. Oluff Graa til Højrup och Gesterleff, døde 1599.
- 7) Hr. Poul, *hans Eftermand*, 1600.
- 8) Hr. Hans i Windinge 1601 22de S. e. Trin.

27r Winding Herret

Navnet af Landsbyen Vindinge. Herritz Thinget holdis Onsdag, liggendis i Nyborg.

Aar 1588 den 29de April. Alle tilsvor mig Troskab.

1. Nyborg	Hr. Christen Brun <i>fra Odense.</i>
Hr. Matts Capellane, <i>Jyde.</i>
2. Winding	Hr. Hans Jørgenszen. Vlfeldsholm, Jacob Vlfeld. <i>Aar 1601 22. S. e. Trin.</i>
3. Kulderup
Reffsuindinge	Hr. Rasmus Hanszen. Julskoff, Hans Speil, Fru Hildeborg.
4. Frørup	Hr. Baltzer Perszen.
5. Ørbek	Hr. Nels Jørgenszen. Marine, 3 Børn. Døde <i>Aar 1589.</i> Hr. Chresten Morthenszen. Ørbecklund, Nels Friis.
6. Skellerup
Ellinge	Hr. Morthen Nelszen. Hindemad, Frue Heluig haffuer i Pant af Frans Wrne. Paaruegord, Otte Emikszen.
7. Herrested	Hr. Rasmus Perszøn. Raffnholt, Nels Bild. Lindholm, Frue Wibike Podbuskis, der holder Husz, Jørgen Ranzow. Hans Frue døde aff Barne* [15]88, <i>Tirsdag den 26de November.</i>
8. Sølling
Hellerup	Hr. Anders Jørgenszen. Stubdrup, Per Erikszen. Hellerup, Eiler Brokenhusz. Er ingen By ved Kirken.

9. Høyrup
Gesterløff
Her Oluff Graa. ligger i Sallinge Herret. Hr. Sune haffuer til Rysling sin Annex igen* i Windingherred.
10. Aunsløff
Boense
Hr. Nels Frandszøn i Skalkendrup, fød i Seeland. *Var Famulus* hos min Forgænger. Hans Hustru Kerstine, gift 2den Gang. Kun én Datter med denne, Anna;* hun haffuer see* Børn 3. Degen aff Nyborg, den nederste Hører*, til Aunsløff. 12 Ort. 1 Skp. Et Schole Barn fra *samme Sted* Degen til Boense. 5 Ort. 4 Skpr.
11. Flødstrup
Wllersleff
Hr. Anders Berthelszen. Rørbekgaard, Christen Quitzows Børn. Frue Margret, der haffuer Agisbøl muret 4 Husze mellem Stølper*. Mollerupgord, Henning Jørgenszen eller Brand, fød i Falster, Frue Anne, Hans Wrnis Søster til Dreibygord.
12. Aasløff
er Annex til Nardou i Aasom Herred. *Se der.* Aasleffgord.

Sogner 16. Ingen *Patronatsret** till.

Præster 11, 1 Capellane. - Herregorde 12. Birketing 1, Herrested.

Ingen Øer vden Sprou; 1 Gord paa, haffuer [Guds]Theniste i Nyborg. [Søer:] 1) Ørbeklunde Sø, Nels Friis. 2) Reffsuindinge Sø. 3) Kullerup Dam. 4) Hellerup Sø, Eiler Brochenhusz til Hellerup. 5) Flydstrup Sø. 6) Hiulskoffs Sø ved Hiulskoff. [En linie her helt afbleget],

Aær: 1) Vindinge Aa; mange Møller gaar aff den. 2) Hindemads Aa. 3) Ørbek Aa; gaar Aasz Mølle, Sulkendrop Mølle oc Ny Mølle. 4) Lunde Aa ved Ørbeklunde; ligger Halffparten der oc Halffparten i Gudmeherred. Rømmølle gaar aff denne. 5) Sulchendrop Aa. 6) Torpe Aa, som Rolsted Mølle gaar aff.

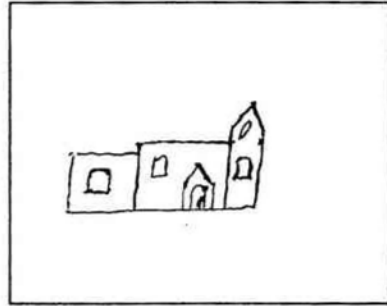
BOGENSE

[Bovense]

Annex. Aar 1588 den 27de April, ieg drog fra Kertemynde paa Weien till Nyborg, var ieg vdj Bogense Kerke.

Kirkeværgerne var til Stede. Gaff de Degen oc Sognepræsten alsombe-ste Skyld.

Kerken paa Taget (met Tegel) noget bygfeldige. Er vden Præstegaard. Alteret 1 vdj oc inden Døren en vid Vandsten*. Hr. Niels lovede, at han med det første vilde fjerne den. 5 Huellinger. Fonten neden for Choret. Smuk Prædikestoel. Tafflen met smaa Børn oc Quinder malit paa. 2 smaa Klocker til Amen. Han sagde, at de ikke blev brugt nu. Camp om Kirkegorden. Kerkelade mit paa Kerkegorden, muret mellem Stenger* paa Østerende, ellers met Leervege; dur plat inthet*.*

Præsten gør god Fyldest i sit Embede.

Klagis, at Hans Skriffuer i Nyborg haffuer Kerkens Part for 9 Ort.; oc icke de kand fange* vden met stor Nød at byge med; oc ingen Indfest* at være vdkommen till Kerken.*

Bogense Skoff.

Søndagen: Vær barmhjertige, prædikede jeg fra Prædikestolen. Visiterede der Aar [15]91 den 27de Juni.

Jeg visiterede 1598 den 20de Juni, Tirsdag efter Søndagen om Lazarus, Kl. 12. Han talte over Jacob 1: Ikke Hørere, men Gørere. Alt vel.

Jeg visiterede 1601, 3dje S. e. Paaske, den 3dje Maj. Alt vel.

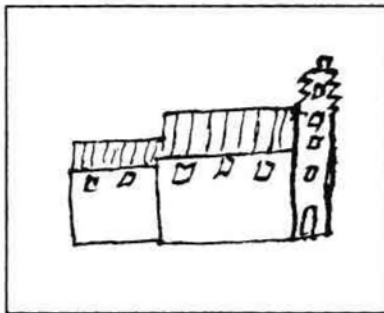
AUENSLØFF

[Avnslev]

Hoffuit Kirke. Om Afften i Aunsløff Kerke. Der var Snediker, gjorde et Pulpetur nederst i Thornet till vngt Folck. Vel pøntet Kerken oc La[d]en. Er it Magestrans. Hr. Nels lovede, at han vilde lave en Fattigblok deraf. Prædikestolen forflyttis i Kore høffuer op. Skøn Prædickestoel oc forkroppit* Degne-stol. Om Formiddagen den 28de April, 3dje Søndag e. Paaske, i Kerken hørde oc saa Thenisten. Gick ordentligt till altsammen.*

Han prædikede godt.

Da Prædikenen var til Ende, holdt jeg en Tale til Sognebeboerne: 1) Taksigelse, fordi de var kommet saa talrig til Stede. 2) Formaning til nidkært at høre Guds Ord, uden hvilket der ikke er nogen Frelse. 3) De skal tage deres Børn med i Kirke. Saa smukt at følgis i Kerken fra, ad Hymmerig siste. 4) De skal sende dem i Skole etc. 5) Spørgsmaal, om Stedets Præst levede og lærte vel. Dette bekræftede de i fuld Enighed. 6) Det samme med Hensyn til Degnen. 7) Jeg opmuntrede dem til paa deres Side at paaskønne dem. 8) [Opfordring] til Lydighed imod Øvrigheden og Bøn for den udvalgte Konge osv. og for Fred. Jeg sendte dem hjem med Velsignelse.

Affuensleff Skoff.

Aar 1596 den 12te Maj, Onsdag effter 4de Søndag e. Paaske [visiterede jeg]. Alt vel der.

Aar 1598 den 20de Juni laa om Natten her. Hr. Andersis Barn, min Gudsøn Anders, blind 18 Vgger efter det var fød.

Jeg visiterede 3dje S. e. Paaske. Alt vel.

29de April [1588]. Hr. Chresten Brun, Proust oc Sognepræst. Født i Odense. God, lærd osv. Hans Hustru Cathrine laa i Barselseng, da jeg var der. 4 Børn. Om hans Indkomst se i Bogen om Windingherrets Præsters Indtægter. Haffuer 3 Lester Thiende Korn at holde Scholemesteren oc de 2 Hører* till Kost om Aaret. For Slottens Thiende haffuer hand 2 Pd. Rug oc 4 Pd. Byg. Holder Capelanen till fri Kost och inthet der Fore. Capellanen Hr. Matts Jenszen, Jyde, fød vdi Aarhus. Hans Fader 1 Kalckslaar*, død. Clagis inthet* paa. Haffuer paa de 3 høytigelige Dage Offer* paa Slottet oc siden anden Dag Offer i Sogne Kerken efter sædvanlig Skik osv. Er simpel og næsten ulærd.

Skolemesteren Niels Jacobsen fra Odense kom did til Mikkelsdag* [15]87. Brav og flittig. Ung Mand, dog med Skæg. Unge Niels fra Kværndrup, duer ikke, Hører. 2den Hører, Knud, en gambel Karl, duer icke.

Skolen var meget forsømt under den forrige Skolemester Hr. Jørgen, Præst i Svendborg, - efter hvad man sagde.

Anselig Kirke, smykket med et nyt Taarn (Spir paa Tornet Aar 1589). Er 2 Alterer vdj (vden Høyalteret); skal neder brydis.

Ingen Clagemol aff Borgemesteren eller Raadet paa Guds Ords Thener eller Scholethener. Fik alle et got Windisbyrd.

Ligger echon* 5 Sogner till Scholebørn.

Møller. Wandmølle 1: Nyborg Mølle, 2 Querne; driffuis aff Røninge Aa, som begyndis i Aasumherred i Osleff Steffning*; løber siden oc skille Aasum Herret oc Vindingherret i Sudvest; kallis der Tuevad, for der løbber 2 Becke i, oc Hindemads Aa, for den løber der frem. Gaar aff 5 Møller her forvden af samme Aa.

Skoff: Til Slottet Borge Skoff. Til Byen Flesk Holm oc Willemose. Fleske Skoff er køpt til Byen aff en Mand ved Naffn Hr. Peder Flesk.

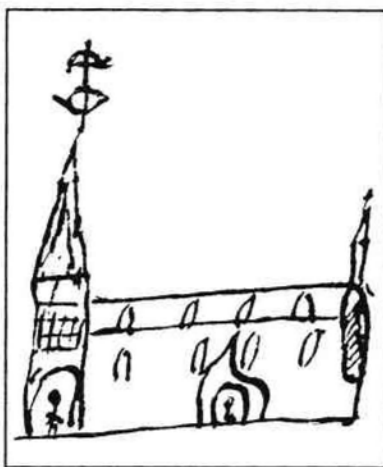
28v Hr. Hans i Winding clager, att Jacob Vlfeld holder en Præst, Hr. Diderik, paa Gorden oc holder sine Thener did; men dog berettis vdi Sogne Kerken. Ved iche, nar de kommer till Kerken eller iche. Att saadant motte affskaffis. Dog fanger* hand ald sin Rettighed oc høytilige Dage Offere* aff Jacob i Sognekerken.

Hr. Morthen i Skiellerup clager (*den 19de Marts [15]89, da jeg visiterede dør, gjorde han det anden Gang*), att Otthe Emichszen lader bruge en Bunde Gord till en Afflsgaard. *Kan det tilstedes?* Men haffuer forbudet hans Thener* att giffue hannem nu forgangene Paaske Eg oc andet oc tager det selffuer op.

Bleff anclaget aff Jomfrue Mett Vrne for mig Anno [15]88 den 24de Maj - *Se nedenfor under Sunds Herred, for jeg har taget fejl her.*

75r Claget Jfr. Met Vrne i Skellerup paa Hr. Morten *sammesteds*, at hand vilde iche giffue hendes Thener Hans *sammesteds Sakramentet*; oc hand her suor sig aldri at haffue met den Quinde at gøre, som hannem skylder*. Sagde, at Her Morthen haffde vddelet *Sakramentet* vnder én Part* osv. *Mon det er sandt?*

28v Aar 1589 25de Søndag e. Trin. var ieg vdi Nyborg Kirke, prædiket der. Schole oc Kirke Thener et got Vindisbyrd. Kom did Fridag; Aften hos

Canceler* der til Jens Wiborgs. *Lørdag* Formiddag i Scholen, 85 Børn. *Lørdag* hos Lauris Brokenhusz met Hr. Canceler til *Aften Kl. 9. Kl. 4 om Morgen*en drog Canceler offuer til Seeland. *Søndag* Efftermiddag oc til Moltid hos L. B[rockenhuus]. *Mandag* Morgen derfra til *Velbyrdige Jacob* Vifeld paa Vifeldsholm.

Aar 1591 den 27de Juni i Scholen. *Forhandling med Lensmanden i Sagen mod Hr. Hans* i Østerhæsing.

Aar 1592 den 16de og 17de *Marts* prædiket i Nyborg over *Lidelses-historien*. Var i Scholen. Degne claget paa Scholemesteren, Borgemester ocsaa. *Han lovede at forbedre sig. Jeg sendte ham Undervisnings-planen*⁴⁹.

Aar 1592 den 2den *Juli* schreff ieg Borgemester oc Raad, at den Bre[nd]uin Skenck, der brugis, nar Brudfolck vies til Froprædiken*, saa nar Barszelquinder* gaar i Kirken, maa affskaffis.

Aar [15]92, 9. S. e. *Trin.*, den 23de *Juli* prædiket oc viet Hr. Hans Hermenszen oc Karine Hr. Christens. Anden Dag bleff Hr. Hans Proust. Døde i Othensze til M. Jørgen Semenszen den 8de *Sept.* [15]92. Jeg prædiket offuer hannem den 10de *Sept.* i S. Knuds Kirke.

Aar 1592 i *August* prædiket i Nyborg Kirke; wiet Jomfrue Ane Brokenhusz oc Henning Walkendorff.

Aar 1593 den 22de *Januar* vdi Wllersleff Kirke [var Præsterne] til *Stede* og valgte *Mester** Christen Blymester, dette *Steds Præst*, til *Herredsprovst*. Jeg samtykkede. 1) *Hvorfor der blev holdt Konvent*. 2) *Indledning: "Kom Gud Helligaand"*, med *Bøn*. 3) *Om den Skik at udvælge bestemte Personer, ud fra 2. Mosebog 18; Apostlenes Gerninger 1*. 4) *Om Provsternes Embedsgerning*.

Aar 1593 *Mandag den 14de Maj* visiteret Scholen fra 6 til 8. Per Schriffuer inde met. Componeret* ganske ille. Er affsagd* nu til S. *Hansdag**, hvis *Børnene ikke gør Fremgang*.

Waar til Hr. Søren Bryllup i Skiarne.

29r Aar 1594 den 3dje *April* visiterede jeg, og Sigidius blev indsat i *Skolen*, idet *Skolemesteren, Jacob Christensen fra Kværndrop*, havde opsagt mig sit *Embede*.

Aar 1595 den 15de *Maj* visiterede jeg. 14 i *Rektors Klasse* skrev *Stil*, men ikke fejlfrt. I *Skolen* var der 55 *Drenge*, skønt han gav mig en *Fortegnelse* over flere *Disciple*. *Borgmesteren Peder Skriver* var i *København*.

Aar 1596 den 29de Januar waar ieg vdi Scholen oc did forskreffenn* aff M. Christen. Claget paa Anders Rod, Hører*: 1) at hand hagde slaget Vacten Juleafften [15]94; 2) haffde giffuet Borgem. oc Raad sin Forplict*; holt det inthet*; 3) giort Parti* met til M. Christens siste Barszel oc offuerfallen tho aff Raadmenden, Mats Leerki oc Gert. Mats var tilstede oc claget. 4) Vførmet* M. Christens Hustru met mange Skends Ord nu 20 Dag Jule*, hand var i Otthensze, oc sked mod Ordinanzen* oc Forordening om Scholemesters oc Hørers Kost.⁵⁰ Hand iche gaff Øffrighet tilkende, om hun gjorde hannem Vret. 5) Jeg selff fand Børnen inthet* at vere forbedret, huilcket Jens Wiborg hordelig claget. 6) Scholemesteren ocsaa offuerfallet aff hannem i sit eget Husz i sin Skiorte; hand claget for M. Christen; dog det waar tilgiffuet. Bleff forvist* strax. *Foretaget i Kirken i Overværelse af Raadet; tilstede var hans bedrøvede Fader.*

Jeg visiterede Skolen fra Kl. 6 til 9 Form. 2 gode i Scholemesterens Lexe, vare Skaaninger. De øvrige[?] kunne imidlertid ikke skrive grammatikalsk rigtigt. I hans egen Klasse var der 13. I hele Skolen 64.*

[Anden hånd. Gentages f. 31r:] Scholemesteren vdj Nyborg, den som nu er eller her effter kommendis vorder, skal althid thil huer Paaske Dag, Pindzdag och huer Jule Dag om Afftenen thilforne opsende thil Suindinge Kierke tho lerde Peblinge*, som kunde siunge med Degnen vdi Kierken latinsk eller Danske Sang, effter Christopher Valkendorps Fundazis⁵¹ Indhold; och vil foruden den aarlig Gifft* giffue huer af same Pebling itt Par Sko thil for^{ne} Tider vdi Gudz Naffn. Aar 1596. Peder Schriffuer. [Anden hånd slut.]

Ligger til Nyborg Schole Degnedomme:

1) Den øffuerste Hører*: Windinge Sogen.

Ligger till Byg 5½ Pd. 6 Skpr.

Rug: ½ Pd. aff Kirkens.

5 Dr. aff Wor Frue Kirke vdj Nyborg.

2) Den anden Hører: Affuensløff Sogen.

Byg: 5½ Pd.

[Rug] 1 Pd. aff Affuindsløff Kirke.

5 Dr. aff Nyborg Kirke.

Degen Korn, som gaar till Sogner:

3) Gijlsle: 17 Ort.

Giffuis aff Sæde* Degne til Scholen

4) Skellerup: 9 Ort.

effter M. Christens Regnschab:

5) Reffsuinding: 7 Ort.

Wllersleff: 1 Pd.

- 6) Bogensze: 5 Ort.
 7) Kullerup: 9 Ort.
 8) Eilinge: 9 Ort.

Søllinge: 1 Ort.
 Ørbeck: Byg 4 Skpr.
 Frørup: 1 Ort.
 Herested: 1 Dr.
 Langaa: 9 Skpr.
 Frørup oc Søllinge haffuer (vden
 2 Aar [15]92 oc [15]93) til Scho-
 len vdgiffuit [et stykke slidt af]
 Høreren anammet til Anno [15]99.

29v *Aar 1596 den 13de Maj visiterede Scholen. War 78 Børn i Scholen. 13 vdi Scholemesters Lexe componeret* paszelig. Alt vel der. Kom fra Skalkendrop Morgen Torsdag; hos L. B[rockenhuus] Mad. D. Eskild waar oc der, kom fra Seeland.*

Nyborg Spier.

W. Lauritz Brokenhusz hørde ene dette Regnschab, dog ieg waar vdi K^o Befaling⁵² det at høre, oc waar der inthet* hos eller tilsagd*.

Henrik van Badens Vdgiffit er	913 Dr. 19 Skill.
Mats Lerke vdgiffuen	813 - 13 -
Noch lont aff P. Schriffuer, Borgem.	200 - 00 -

Aar 1597 den 23de August, en Tirsdag, paa Nyborg Slot er Hr. Jørgen Rasmuszen, der indtrengde sig i Erøskøbings Capel-lani, dømpt at miste Kalled oc ingen gestelig Kald eller Sogner at bekomme. Met mig i Sentenzen Proust M. Christen, Vinding-erret. Hr. Lauris, Sallingherret. Hr. Hans, Aasomherret. Hr. Hans, Bergeherred. Hr. Sone, Gudme Herret oc Hr. Peder Anderszen, Sognepræst paa Erø til Tanderup oc Proust samme Steds.*

24de August hørde M. Christens Prædiken. Alt vel. Der var Herredskonvent, og de fleste spiste Frokost hos Mester Christen; Borgmester Peder og nogle af Raadmændene var til Stede. Efter Middag var jeg i Skolen fra 1 til 4. De skrev nogenlunde. Der var 94 Skolebørn. M. Christen ville aff met Scholemesteren oc Hørere; de beger Kost en anden Sted paa Grund af Hustruens Gnavenhed og den magre Kost.*

Aar 1597 den 22de December visiterede jeg Skolen. Kom Jens, Hr. Matsis Søn i Lindesze, did for 1 Scholemester; Thomes Hrer ocsaa.

Aar [15]98 den 21de Juni, Onsdag efter Lazarus, holt M. Chresten Calente. Visiterede Scholen fra 6 til 7. Vdj Scholen 106 Børn. Alle*

Præster dér klagede over, at de ikke fik tilsendt Landemodeakterne; haffde icke de 2 forgangene Aars. Borgemestre clagit, at M. Christen troloffuede vdkommen* Folcke vden Raadens Minde. *Da han blev irettesat, vilde han forsvare, hvad han havde gjort, men hvis han gør det igen, vil han blive stævnet.* Skal gøre mig Regenschab, hor* Sædedegners* Korn, som vd-giffuis til Scholen, er bleffuet. Der fra Afften till Kullerup.

Vaar hos mig M. Christen Aar 1598 den 26de Juli; fik mig 1 Regning paa hans Vdgiffit oc Indtegt. Bleff Scholen hannem plictige effter hans Regnings Liudelsze: 2 Dr. 4 Skill.

30r [15]93 den 23de Januar blev den valgte Mester* Chresten kreeret som Provst.

Aar 1598 den 26de Juli antuordett* M. Christen vdi Nyborg saadant effterfølgendis Regenskab paa Skolens Korn aarlige:

Degnen vdi Vllersløff: Biug 1 Pund. - Degnen vdi Frørup her till Dags: Pending* for Biug 1 Ørtte. (Har lovet Provsten Hr. Christen 9 Skpr. Byg). - Degnen vdi Søllinge i lige Maade for Biug 1 Ørtte. - Degnen vdi Herrested: Pending 1 Dall. - Degnen vdi Ørbeck: Biug 4 Skpr. (hans Formand: 6 Skpr.). - Degnen aff Langaa: 9 Skpr. Byg. Aff dette for^{ne} Korn och Pendinge pleier Skollemester adt bekomme Degnens Affgiffit vdi Ullersløff och den ene Hører* aff Degnen vdi Frørup och den anden aff Degnen vdi Ullersløff, dog paa en naadig Beuilling*. Huad som vider er, dett kommer Scholen till Beste.

Min Indtect paa Scholens Vegne aff for^{ne} Korn effter Degenis egen schrifftelig Beuisz (for de andre Aaringer haffuer Hørerens opboret): Aff Frørup Degen: Pending* 3 Daller (for [15]92 oc 93); er hannem effterlat 94, det blende* for hannem. - Aff Søllinge Degen: Pending 3 Daller (af Søllinge opboret 1 Hører det andet). - Aff Herrested Degen: Pending 5 Daller. - Aff Ørbeck Degen: Pending 5 Mk. 12 Skill. - Aff Degnen vdi Langaa: Pending 2½ Daller. - Aff Hr. Jacob vdi Gisle, som hand bleff schyldig till Scholen: Pending 3 Daller.

Ialt for^{ne} Indtegt: 17 Daller 3 Mark 12 Skill.

30v Vdgiffit her imod till fattige Schole Børns Behielpning effter Scholemesters Beuisz, vdi min Regenskabs Bog medt hans Haandt antegnet, och der hosz liggendis Zeddeler, paa huis som kiøbt er:

Gertt Terborg for en Ris Papir oc 3 Bøger	8 Mk.	12 Sk.
Jesper vdi Raadhusz Boden for 2 Bøger		12 Sk.

Dette er Udbyttedt* 4de Maj 1594.

Borckettt for 12 Bøger fint Papir	6 Mk.	
-----------------------------------	-------	--

En fattige Person till itt Par Skoe, der di ageredt paa Torffuitt		1 Mk.	
Scholemester till en fattige siug Scholeperson			8 Sk.
For Bøger, som fattige Schole Børn haffue bekommet effter Registers			
Liudelsze	3 Daller	2 Mk.	2 Sk.
Kjøbt aff Madtz Tygeszen her vdi Byen till Kleder till en fattige nøgen* Scholeperson Vad mell 5 Allen, Allen 6 Sk. er			30 Sk.
Kjøbt af Herman Trøill en Ris Papir for huilcket bleff vdbyttet* i Scholen then <i>6te Septbr. [15]94.</i>		7 Mk.	
Giffuett Anne Bertells for en fattige Persons Kost ved Naffn Hadrian Knudtzen	3 Daller		
Giffuett Madtz Huid Schomager for itt Par Sko till en fattige Scholeperson ved Naffn Peder Thomiszøn			20 Sk.
Noch for itt Par, som forn ^e Hadrian fick Giffuett Gertt for 2 Riisz Papir	3 Daller		24 Sk.
huilckett bleff vdbyttedt vdi Schole Vgen <i>efter Trinitatis</i> <i>[15]96.</i> Dog schall her aff affkortis 10 Sk., som 2 Bøger beløber sig, ieg sielff fick aff same Papir.			
Kjøbt aff Biørn Marchurszøn Giør lowst* 1/5 Alne thil itt fattige nøgen* Barn ved Naffn Niels Erichszøn. Alne 1 Mk. er		1/5 Mk.	
Jacob Skreder till Skrederløn for same Kleder			12 Sk.
31r En Perszon aff Scholen wed Naffn Jens Iffuerszen, till itt Par Stømper			18 Sk.
Till itt Par Skw			24 Sk.
For 2½ Alne Klede, kjøbt aff Gertt		5 Mk.	10 Sk.
Till Screderløn		1 Mk.	
Ialt for ^{ne} Vdgiff - 20 Daller.			

Lignett* och lagett bliffuer Scholen mig schyldig 2 Daller 4 Sk.

Aff Anno 1598 haffuer M. Christen opboren paa Scholens Vegne Degne Korn: aff Langaa, Jørgen Degen, 9 Skpr. Byg, Sk. 15 Skill., er 8½ Mk. 1 Skill. Resten hand sagde sig iche at haffue bekommet, aff Hersted 1 Dr., aff Ørbeck 4 Skpr. Byg. Vdgiffuen.

Aar 1599 den 29de Marts kom [fra] Eilinge did 12 Middag. Visiteret Scholen. Var 88 Disciple. Alt vel, Gud være lovet.

Borgemester, M. Christen oc ieg beuilget aarligen den Affgiff aff Frørup oc Syllinge til 2 Hører* i Scholen. *Han gav Kirkens Tjenere det bedste Skudsmaal. Skal ringe 7 slet* Søndagen, vde 10 slet. Hr. Jesper prædiker for lenge. Paamindet. Afften Borgem. Per Schriffuer, Gert Børkor 1 Kd. Vin, Rostoker Øl, til Kl. 9. Overnattede dér.*

4de Oktober [15]99, ieg var steffnet til Købnehaffn af Hr. Otte, der bode i Horslund. Visiteret Scholen.

[Scholemesteren vdi Nyborrig... identisk m. 29v]

Aar 1600 den 22de og 23de April fra 5 til 7 visiterede Scholen. De 87 Børn, som var i Skolen, har gjort god Fremgang. Alt vel. Spiste Frokost med Lensmanden den 22de. Jacob Ulfeld var dér til Stede før Maaltidet.

Aar 1600 den 12te Maj, 3dje Pinsedag, var jeg hos L. Brokenhuus Kl. 6 Form.; drog herfra til Odense Kl. 3 Eftermiddag. Hidtil alt vel.

Aar 1601 den 4de Maj, Mandag efter 3dje S. e. Paaske, visiterede jeg Skolen efter først at have overnattet i Auuensleff. I Skolen var 73 Disciple. 12 i Skolemesters Klasse klarede sig godt; 4 var fraværende. Raadet klagede over Skolemesterens Forsømmelighed, til dels også over Hørerne, men uden gyldige Grunde, hvad Disciplnes skriftlige Arbejder bevidner. Iøvrigt alt vel.*

31v Jacob Rozenkrans annammet S. Wolburg* Dag nest forgangen Slottet effter W. Lauris Brokenhusz. Fik Mad met M. Christen; Raadet der. Til Reffsuinding.

Siden satte M. Christen oc Borgemester oc Raad Peder Hører ind til Scholemester mod min Vilie. Oc var Pestelens Anno 1602 oc 1603 i Byen.

Aar 1604 den 24de April, Afftenen did til M. Hans Sørensen, som bleff Sogne Præst effter M. Chresten Blymester, som døde met sin Hustru oc Børn (et ondtager) Aar 1603 af Pest.

Visiterede Scholen den 25de Kl. 8 til 10. I Rektors Klasse 8 [Elever]; næsten alle skrev grammatisk rigtigt. I hele Skolen var der 68 Børn. Aaret forud havde Pesten bortrevet næsten alle, nemlig 50, og i Byen døde henved 400.

Skolemesteren Johannes lod sig giffue* til en locket* Quinde, oc* redde til Barszel ved en Dominicus Bygmesters Murekarl, i Vindinge Kirke Palmesøndag. Blev irectesat i Nærværelse af Borgmesteren; skal rømme Scholen, nar hand ecter hende.

26de April var Præsterne og Sædedegnene* kaldt sammen, undtagen Ham i Herritzsted; han var syg. Alt vel, Gud ske Lov. Kl. 2 der fra til Frørup.

32r er blank.

32v

FLØDSTROP
[Ingen tegning]

Aar 1598 visiterede jeg den 20de Juni, Tirsdag efter Søndagen om Lazarus.

En ny Taffle koste 60 Dr., 1 Fdg. Smør; malet Crucifixet mit paa; Nadverens Indstiftelsesord paa Latin og Dansk. Christen Quitzow oc F. Margrets Vaben ved Siderne, dog hun gaff iche 1 Sk. der til. Kom der ind [15]93. F. Margret haffuer giffuet 2 smucke Messing Stager paa Alteret, 1 liden Forheng ocsaa. Den grønne Hagel gaff J. Ane, J. Dorithe, J. Eline Quitzouv til Kirken; deris Waaben paa den aff Søl, 3 Vaabne. Christen Quitzows oc Frues Ligsteen i Muren opsat. Kalck og Disk forgylt. F. Margret gaff der 10 Dr. till; hendis Waaben der paa osv.

Han prædikede over og forklarede Salme 6. Skilte sig godt derfra. Alt vel.

Jeg haffde Henning Brand fore om hans vskickelig Levnet: hente den Quinde fra Langland til sig, som talde Hr. Anders i Hans Ord i Prædikestolen. Er forvunden* til Herrits Theng oc Landsting. Oc fik 1 Barn til hans; lagde 1 Kremer der til. Ondskylte sig, ingen skulle beuise hannem noget offuer; ville leffue for Gud vskyllelig.

33r

FRØROP

80 Tiendeydere. Aar 1589 den 20de Marts Kl. 1 [visiterede jeg]. Hr. Baltzer Pederszen fra Nyborg. Hans Stemme er nogenlunde; ikke særlig lærd, prædiker godt og jævnt. 60 Aar og derover. (Aar 1604 den 27de

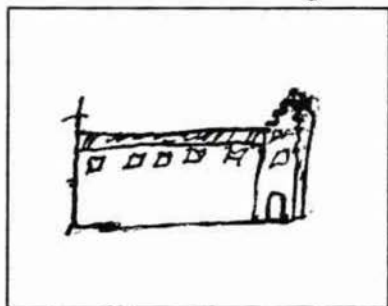
April, da han ikke var hjemme, berettede hans Hustru, at han havde boet der i Huset i 50 Aar og var fyldt 30 [Aar], da han kom dertil). Aar [15]89 havde han været her i 34 Aar. Hans 2den Hustru Margrethe fra Odense; fick hende hos Jomfrue Anne Walkendorps 4 Aar siden. 1 Drengbarn, Hans; 1 Søn i Scholen, 2 Døttre giffit i Nyborg, 1 hiemme, 12 Aar.

[Øverst på siden: Var i Kong Christians Sangeri[?] p... Erasmus Canonicus [ulæseligt].

Han talte over Matth. 6: Naar du beder osv. 2 Dele: 1) Hvad [Bøn er] og hvor mange Slags. 2) Hvilke Betingelser der skal opfyldes. Præsten fik det bedste Skudsmaal.

Degnen Anders var ikke til Stede; han beskyldtes for Forsømmelighed. 1 Phantast (efter Provstens Udsagn). Skal komme til Odense 4de Paaskedag. 1 stor Mil fra Nyborg. Han har lovet Provsten 16 Skpr. til Scholen; sigis, at L[aur.] B[rockenhuus] forbiuder hannem det at vdgiffue.

Kirken stor, skøn; Tornet tagt* met Bly, oc paa nordeste Side Bly vden nest Tornet, ellers met Tegel. 5 store Huellinger, meget vier* end Winding Kirke. Tafflen paa Høyalteret meget skøn, 3 dobbelt Fløieler*, de inderste met 12 store Aposteler, mitt paa Christi Korsfæstelse met Heste; mere Konst end Bekostning. 2 Altere, 1 i Choret, 1 nedan fore. Christi Begraffuelse Keste inden et Tralli* Verk. Hr. Baltzer loffuit at skulle affbrydis. (Jeg var der [15]91 den 2den Juni; var da borte). 2 Clocker. Tornet paa Sydvest Hiørne nyligen forbyget*, oc Skarns vbrende Steen er bort regnet. Kirkigorden rum, nogle vnge paszelig Eski paa Synderside.

Kirkegords Mur god. Kirkelade god.

Var 1 Capelle i Sognet, hede Regisze Capelle, var Helligdom* til. En Jomfrue, hede Regisza, bleff der mørd oc [aff] 1 Hermand, oc spranck en Kielde op. Hengis Klude, Hatte, Haar paa Torne oc kastis Pendinge* i Brynden end nu, efter hvad Hr. Baltasar fortalte. Hr. Christen, Provsten, oc ieg var der; fand Clude, Krøcker, Haar oc skurffuede Hatte der. Er en Veldekielde* ved et lidet Berge* Klincke oc indgiæret. Vandet løber neder i Suinning Aa.

1 Gord, heder Sludgord; bode en i gamble Dage, hede Lauris Brokenhusz, forbrød den til Kronen; boer nu 1 Bunde i, Thener* til Nyborg Slot.

Frørup Aa begyndis i Gudme Herret, løber i Stranden ved Lundsgord. Aff Steffnsvad Skoff ligger ocsaa til Frørop.

Aar [15]92 vilde jeg visiterere, da jeg havde begravet Jomfru Anna Valkendorf, men blev forhindret deri, angrebet af en Hæshed i Stemmen.

Aar 1594 visiterede jeg 5te April. Begge godt Skudsmaal.

Aar 1596 den 14de Maj, Fredag før 5te Søndag e. Paaske, var her Præstekonvent. Alt vel. Der fra til Guddom.

Jeg visiterede Aar 1599 den 30te Marts Kl. 7 om Morgenen, fra Nyborg hid. Han prædikede over Lukas 11, om Bønnen: 1) Hvad [Bøn er]. 2) Hvor mange Slags. 3) Hvad der skal bevæge Mennesker til Bøn. 4) Hvad man bør bede om. Han trænger til en Medhjælper, men skilte sig godt og jævnt derfra. Hans Stemme er svag paa Grund af Alderdom. Begge godt Skudsmaal. Præsten anklagede Degnen, fordi han taler ilde om sin Hustru og fører saa megen løs Snak; endvidere opfører han sig som en Nar ved Gæstebud. Han sagde, at Provsten havde irettesat ham.

Aar 1600 den 23de April var jeg der sammen med Hr. Christen i rbeck. Hr. Baltasar var syg. Han fjøjede sig helt efter min vilje og bad om en Kapellan.

Aar 1600 den 26de April blev meddelt mig velbyrdige Rigshofmester Christoffer Valkendorf til Glorups Brev om, at Frørup Kirke oc Rettighed met Præsten er hannem sin Liffstid oc saa lenge hand leffuer beuilget af K^o Ma^s Patronatsretten* til. 14de Maj 1600 schreff hand mig til at haffue beuilget Nils Jul, øfferste Hører* i Scholen, til Hr. Baltzers Capellane, oc med thet første at did skicke.

Aar 1604 den 26de April kom jeg dertil fra Nyborg; overnattede der den 26de og 27de. Alt vel. Der fra til Øxendrop. Præstekonvent dér for Gudmeherret.

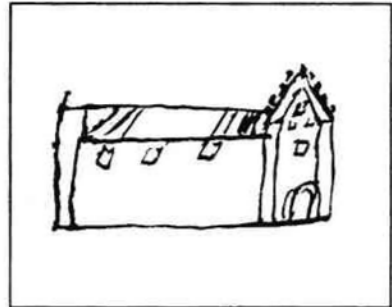
33v

ØRBEK

30 Tiendeydere. Aar 1589 (en Torsdag) Kl.3 [visiterede jeg]. Hr. Nels Jørgenszøn, fød i Madderup Seersleff Sogen. 65 Aar, Graa oc skallet. Meget ulærd. Sagde noget, der ikke passede med Teksten. Hans Stemme er kraftig nok. Var i 5 Aar Huslærer hos Christian Friis paa Ørlunde Gord her i Sognet. Var Capellane i Søllinge 10 Aar, Hr. Andersis Capellane. Her i 12 Aar. Døde [15]89. Hr. Christen Morthenszen did igen*. Anna fra Nyborg, meget korpulent, gift 2 Gange; med Hr. Niels 3 Børn, Piger. Han talte over Evangeliet til den foregaaende 5te Søndag i Fasten.

Nels Degen, 70 Aar, vdj 42 Aar. 6 Skpr. Byg til Nyborg Schole. *Er gammel og udtjent; skal intet give fremtidig.* 7 Ort. *Begge godt Skudsmaal.* Døde [15]94. Nils Friis promoueret en Snediker did.

Kirken met huggen Sten vdj, vel flyd*, ny Gaul saa got, vit* Torn, tagt* paa begge Sider met Bly vden lidet paa Synerside mod Tornet. 2 Clocker i Tornet, 2 smaa offuer Choret, de ringer til Schriffte met. Kirken vd* offuer ét. 5 Huellinger. Taffle 1, Jomfrue Marias Billed, 12 Aposteler paa Fløieler*. 1 gambel Skab. Prædikestol muret mit i Kirken.

Cleder paszelig. Bøger: feiler *Salmebogen, Passionale**, Ordinantzen*. Ingen Liusestager vden 2 Skoller* stiuget ind i Tafflen. Ingen Schrifftestoel. Liden Degnestoel. Herrefolcks Stole i Kirken; de andre oc ny. Kirkegorden paa Vesterende neder i en Dal; thij Kerken staar paa et Berg. Kirkegords Mur god. Kirkelade god. Store Eske paa Kirkegorden.

Aar 1554 er Ørbeck, som var Hoffuet Kirke til Suindige, skild der fra af Kong Christian III, oc Thienden skiffis i 2 Parter, 1 Kirken, 1 Præsten til huer Sogen.

[Indsat blad mærket "ad 33". Anden hånd:] Wij Christian, med Gudtz Naade Danmarchis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug vdj Slesuig, Holsten, Stormarn och Dytmersken, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, gjøre alle vitterliggt, att efftherdj osz Elskel. M. Jørgen, Superintendent vdj Fyens Stigt, haffuer berett for osz, hurledis att Suindinge Kircke haffuer veritt Anexe Kircke til Ørbeck Kircke och hafft en Sogne Prest; och att en Sogne Prest icke kand gjøre slig tilbørlige Gudtz Thieniste paa en Dag om Søndagen, som hannem burde; oc ther til med om Vinterdagen er ther vnde Veye med Aær och andett, saa Presten kand der iche vel emellom komme, tha, paa thett ther motte holdis tilbørlige Thieniste y begge for^{ne} Kircker effther vor Ordinantzis* Liudelse, som vy om Religionen haffue ladett vdgaa, och begge Kirckerne och Sogne Presterne ther same Stedtz kunde bliffue ved Mact och haffue dieris tilbørlige Vnderholding, haffue vi beuilgitt och samtycth, att alle Tider her effther saa holdis skal, at for^{ne} Ørbeck Kircke och Suindinge Kircke skulle hereffter huer maa holde och haffue dieris egen Sogne Prest; och skal ald Thienden, som bør at vdgiffuis och thiendis aff begge forskreffne Sogner, skiffis iche vden aleniste vdj thuende Parter, och Halffdielen att kome Kirckerne til Beste oc anden Halffdielen Presterne,

huer vdi sine Sogne. Och skulle de Valckendorffer, som boo paa Glorup, alletide her effter haffue Suindinge Kircke vdi Befaling* och haffue god Tilsuun, saa den biugis och forbedris, och Thienden och anden Deel och Godtz, som dertil ligger, forvendis Kircken til Beste. Dog skulle de iche holde ther nogen Capelane til; meden naar nogen Prest dør och affgaar, tha skulle de strags skicke der en anden Prest til; dog att Superintendenten tilforne examinerer och offuerhører, om den er der god och duelig fore at forstaa samme Suindinge Sogen. Til ydmiere Vindisbyrd haffue vi ladett henge vort Secrett neden for thette vort obne Breff. Giffuit paa vort Slott Nyborg Tistdag nest effther *de hellige Apostle Simons og Judas** Dag, Aar 1554.⁵³ [Indsat blad slut]

Herregord: Ørbeklunde, hører Nels Friis till; haffuer festet Sebant Mørenholt for 1½ hundred Dr. aarligen.

[Overstr.: Ørbeck Mølle løbber] Aassum Mølle aff Ørbek Aa, 2 Querne. Eble Skoff til Ørlund, gaar Vester; oc Tøiskoff. Ørbecklunde Sø.

Jeg visiterede Aar 1594 den 5te April. Begge godt Skudsmaal. Kom en Degen did aff Langland, Hans, er en Snediker. W. L. B[rockenhuus] sambyckte Nels Friis. Der waar iche Personer i Scholen, vij kunde fange* en Person der fra [15]94 til Paaske.

Jeg visiterede Aar 1598 den 22de Juni Kl. 2 Eftm. Alt vel. M. Jacob Frandszen hid til mig.

[*Jeg visiterede*] Aar 1601 den 5te Maj, Tirsdag efter 3dje S. e. Paaske. Alt vel. Claus [Cnut?] Hollender til Frokost. Hiem Kl. 3. *Ole met paa denne Visitats.*

34r

EILINGE

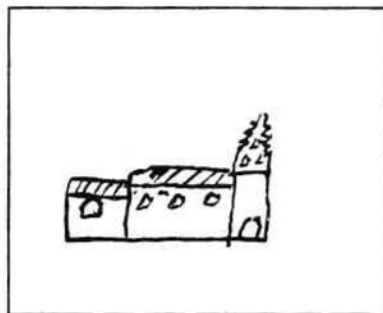
[Ellinge]

Annex till Skellerop. 25 Tiendeydere. Aar [15]89 den 19de Marts Kl. 8 fra Flødrup Morgen did. Hans Schriffuer i Nyborg Kirkens Part*. Clagis, de kand inthet faa. Visiterede der. *Han skilte sig godt derfra. Ikke ulærd.*

Han hæver Stemmen og raaber henved Midten af Prædikenen. Hr. Morten talte over Epistlen til 5te Søndag i Fasten, Hebr. 9: Christus er blevet Ypperstepræst. 4 Dele: 1) Om Christi Velgerninger. 2) Om Tabernaklet og Kirken, fra hvilken han uddeler dem. 3) Om Ofringen. 4) Hvorledes Christus overstraalder Moses' Gerning.

Degnen aff Nyborg Schole, 8 Ort. Byg. Begge godt Skudsmaal. Faa Tilhørere i Kirke.

Kerken tornet, 1 Affset*; huggen Kamp meget paa norden Side; tagt* met holet* oc Vingsten*. 5 Huellinger, paszeligen store, dog lauge. En Skarns Taffle met store Bisper paa oc S. Antonis Griis*. 2 smuke Meszing Stager. 1 smuk Schriff-testoel. God Prædikestoel. 2 paszelige Cloker. 1 stor Skab i Kerken. 2 Hagle, 1 grøn aff Damaske, 1 blaa aff vecte Settenj*. 1 Kerkelade ved Mact. Kirkegords Mur. Liden Kirkegord, 17 Træ paa.

2 Møller, smaa: 1) Kiele Mølle, er Hans Johanszøns. 2) Greffte Mølle, Otte Emikszøns. - Greffte Skoff, Otthe Emikszøns Enmærke. En Part aff Lange Skoff, Frue Beat.

Herregord: Porupgord, Otthe Emikszøn, 2 Bønder besider.

Jeg visiterede Aar 1592 den 22de April, 4de S. e. Paaske. Hr. Morten prædikede. Bagefter holdt jeg en kort Tale. En Brudgom og 1 Brud blev viet. Ingen Altergæster. En fattig Quinde forladt [af sin Mand]. Han havde 2 Punkter; 1) Ordene: Nu gaar jeg bort, om Betydningen af Christi Ord. 2) Om Helligaandens Gerning, som skal udøves af Ordets Tjenere. Han prædikede en hel Time. Begge godt Skudsmaal.

Jeg visiterede [15]99 den 29de Marts Kl. 9 Eftm. En smuk ny Taffle: Crucifixet mit paa Tafflen, Nadverens oc Daabens Ord paa Siderne osv. Præstekonvent dér. De gav Bidrag til den stakkels Hr. Oluf Graa, som var aflægs og døv. Hr. Hans i Vinding eftergav ham ½ [Ort.] Rug og lovede [ham] ½ Ort. Byg; Hr. Baltzer 4 Skpr. [Præsten] i Kullerup 2 Skpr.; Fløst[rup], Aunsleff, Herrested, i Ørbek [og] i Skellerup huer 1 Dr.; Hr. Jørgen i Søllested 2 Skpr. B[yg], Prousten M. Christen 2 Dr.

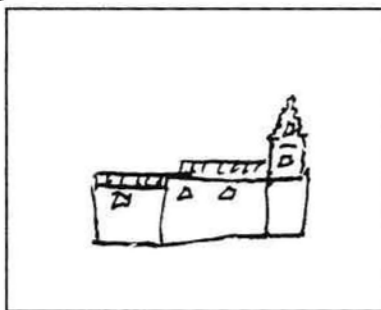
KVLDEROP [Kullerup]

25 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]89 den 20de Marts Kl. 6 Morgen. Laa der Natten. Hr. Rasmus Hanszen, 60 Aar. Gik sammen med mig i Odense [Skole] Aar [15]52; var en før Karl da. War Præst i S. Knud til Porup Kerke. Ret klangfuld og god Stemme. Ulærd, god Husholder, rig. (Er anden Gang gift; med den første [Hustru] har han 3 levende; med

den anden 3 Børn i Live (4de April[15]94). Marine, er endnu rask og rørig, har et skrigende Barn. Han udlagde eller talte over Jacob 5: Bliver nogen iblandt Eder syge. Dele: 1) Hvad Bøn er og hvor mange Slags. 2) Hvad man bør overtænke vedrørende Bønnen og hvad Gavn man har deraf. Denne Prædiken godt nok ud af [Niels] Hem[mingsens] Postil.

Degnen fra Nyborg Skole, 7 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken dedicerit St. Nicolai; tagt* med. Tornet met Holesten*; offuer Choret begge Sider Bly. 4 Huellinger. Taffle Skarn: S. Nels mit, Aposteler paa Fløier*; S. Antonis Gris* hos hannem. (En herlig Knælen sammen med Grisen); fuel* og slim*. 2 Messing Liusestager. Alle Bøger vden Psalmebog. 1 Clok. Degnestol gambel, dog god. Schrifftestoel, slet oc ret. Kirken døniket* huid vden paa. 1 Alter neden for Choret vd. Hr. Rasmusis Biug i Kirken. Kirkeladen bruger Hr. Rasmus til en Stuffue; er indbyget i hans Salsze*.

[Herregorde: Se nedenfor under Refsvindinge]

1 Quack* Mølle løber aff en Dam for Juleskoff. Skoff: Kulderup Ege, er nogre thønde Træ. Kullerop Dam.

Jeg visiterede Aar 1594 den 4de April. Herredspræsterne var sammenkaldt der. Præsten talte over den 7de Bøn af Fadervor. Han sagde, at Saul var Davids Søn.

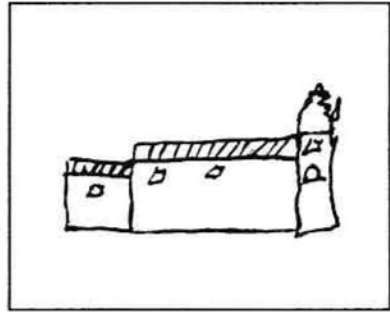
Aar 1598 den 23de Juni visiterede Kullerup; kom fra Nyborg; Calente* Afften til forne.

REFFSWINDING

[Refsvindinge]

Annex til Kolderup. 31 Tiendeydere. Gode Gorde, echon* 1 By; thre Møller. M. Nels [Jespersen] aldrj der. Aar [15]89 den 19de Marts Kl. 3 [visiterede jeg]. Hr. Rasmus Hanszen, fra Odense; anden [Gang] giff. Marine, fød i Wllersleff. Børn: med den første 3, med den anden 2. Var ikke til Stede; ventede i det andet Sogn, idet han ikke var blevet rigtigt underrettet om min Ankomst. Degnen fra Nyborg Skole, 7½ Ort. Byg. Begge godt Skudsmaal.

Kirken dediceret St. Dionysius, tagt* met Bly begge Sider vden lidet paa Synerside paa Enden paa Høykerken. Tornet meget forfallen paa Muren (er forbedret Anno [15]92, ieg var der, 24de April), tagt* met Holsten*. 5 Huellinger, offuer Koret 2 smaae. En forgifftige Taffle: Jomfrue Maria oc Gamble* Gud ved Venstreside, paa Fløiel* 12 Aposteler oc mellem 4 Bisper. 2 Meszinge Stager. 2 paszelige Cloker. Funtet i Westerende. 1 Skab, smuk. Smuk liden Degnestoel oc Schrifftstoel. Onde Stole (bedre fornyet Anno [15]92, ieg var der). Skarns Haggel. 1 liden Meszing Hund*. 2 smaa Clocker i Choret, brugis inthet*. Funten neder i Tornet. Stole op i Choret. Liden Skrefftestoel ved Alteret. God Degnestoel. Kirkelade god.

Herregorde: Juleskoff. Hans Speil fick den met Frue Hilleborg. Vnd Veij til den. Udj Kolderup Sogen.

Møller 3, de thu gaar aff en Aa, kommer aff Guddoms Herred aff en stor Sø, kallis Glube, oc løber vd ved Koxby hos Jacob Wlfelds Gord i Winding Sogen. Den første, Aasmølle, Nels Friis; den anden, Nymølle eller Lunde Mølle, Frue Margret Krabbis, huer 2 Querne. Den thridie Mølle, en Quackmølle*, Rulle Mølle, 1 Quern; en Hermand i Skone.

Reffsuindings Skoff er Bøg.

Aff for^{ne} Aae gaar flere Møller i Gudmeherret: 1) Gamle Mølle til Lykisholm. 2) Lindeskoffs Mølle til Lyckisholm; og nogre i Aasumherret. Noch 1 løbber aff samme Aa i Winding Sogen, Sulkendrop, Axel Brahe, 2 Querne. Eble Mølle i Ørbek Sogen, Fru Margret Broks; huer 2 Querne. Reffsuinding Sø.

Aar 1592 den 24de April (en Mandag) var Herredets Præster sammenkaldt her, og alle var kommet tilstede. Her overbragte Hans Hermansen, som er kaldet til Nyborg Præsteembede, mig Hr. Peder Vinstrups Brev; men selv blev han forestillet for mig af Mads Lerke.

Hr. Rasmus prædikede om Christi Lidelse og Begravelse og Nedfart til Dødsriget, hvorom han ganske vist sagde, at det skulde forstaas om Kors og Død og Begravelse. Jeg irettesatte ham i Overværrelse af Brødrene osv. Vi forhandlede derefter om Landemodeakterne og andre vigtige Sager. Jeg forelæste Brødrene Hans Hermansens Anbefaling, som var skrevet af Vinstrup. Vi sluttede Kl. 1. Herrested Afften.

Jeg visiterede Aar 1598 den 22de Juni, Torsdag før S. Hans Døberen paa en Lørdag. De byget paa Muren. Der fra til Ørbek. Claget, deris Degen forsømte sig, var liden, kom iche tilige noch, lestes inthet* med Børnen.*

35v

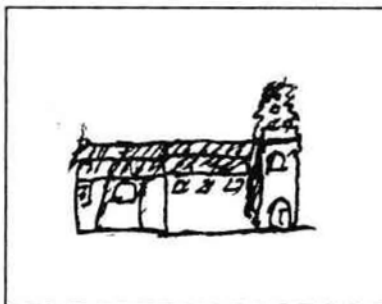
WINDING

70 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 Kl. 8 den 20de Marts. Hr. Hans Jørgenszen, fød i Fielsted Sogen, 42 Aar, flinskallet. Var Scholemester i Medelfar oc Capellane siden i Asperop. God og kraftig Stemme. Marine, fød i Rynckeby; 3 Børn. Hun Tøszen* giffit, Hr. Michel. Han talte over Johs. 18: Hvad der foregik hos Annas og Kajfas og om Peters Fald. 1) Hvad der foregik hos Anna. 2) Om Christi Lære over for Kajfas. 3) Om Peters Fald. Han revsede hoffærdige Sæder. Lærd, prædiker godt, lempet sig efter sine Tilhørere; taler hurtigt, spytter noget under Prædikenen.*

Degnen en Hører fra Nyborg Skole. Begge godt Skudsmaal.

Jacob Vlfeld i Seeland.

Kirken dedicerit St. Nikolaj Aar 1181; tornet; tagt* Bly vden Tornet oc lidet paa den norderste Capelle; met Affset*. Feiler paa Sudvest Hjørne paa Muren. En statelig Korskerke; ingen skøner her i Herred vden Nyborgs. En statelig ny Gaffuel met forgylt Skole* paa. Cloker 2. 5 Huellinger, 1 statelig her forvden i huer Capel.

Kirkegords Mur god. Kirckegorden stor, nogre vnge Eske. Tafflen paa Høyalteret: Crucifixet met Røffuer oc 12 Aposteler paa Fløieler*. 3 Altere der foruden; nederbrydis; oc 3 Taffler paa. Cleder skøne. Bøger alle. Skøn Prædickestoel offuer Choret. Smuk Schrifftestoel oc Degnestoel; iche døniket* viid. 1 lidet Skib henger for Prædickestolen. Vdi den synderste Capel Jacob Vlfelds Foreldres Begraffuelsze, hans oc hans Hustruis ophøyet 1 Alne fra Jorden. Var et Orgewerk i Kirken, W. J. Wlfeld nederbrød.

Herregorde 1: Vlfelds Holm, Jacob Vlfeld (Jacob, Corwitz, Mogens Vlfeld); holder selfuer en Præst paa Gorden, Hr. Dirik, kom bort Aar [15]90; fik oc tog Hr. Anders igen*, ordeneret aff Doctor Poul i Seeland. Gorden ligger langt fra Kirken.

Mølle: 1 met 2 Querne, løber af for^{ne} Aa, Sulkendrop, hør Axel Brahe til. 1 liden Mølle, Koxbøl Mølle.

Rosel Aa, aff den Landsby Axel Brahe haffuer, Rosile; kommer af Hiulby Sø der i Sognet, løber vdj Stranden ved Koxsted. Heruads Bro offuer den samme Aa oc Rosile Bro.

3 Skoffue: Synden Rosile Skoff, Sølkendrop Skoff, Steffuensvad Skof vd mod Stranden; Jacob, Kronen oc andre haffuer Deel vdj.

Aar 1593 døde Jacob Ulfeld. Jeg holdt Talen ved hans Begravelse den 11te Novbr., Mortensdag.

Aar 1596 den 14de Maj, Fredag efter 4de S. e. Paaske, visiteredc jeg. Alt vel.

Jeg visiterede Aar 1600 den 23de April. Jeg holdt Tale. Alt vel. Herredets Præster og Degne var sammenkaldt dér. Alle var til Stede, undtagen dem fra Frørup og Højrup, som var syge.

38r *Skrevet i Vindinge Kirke 20. Mai.*

Gravskrift over den adelige Frue Anne Flemming til Bavelse, Ægtehustru til velbyrdig Mand Jacob Ulfeld, Herre til Kogsbølle og Selsø, Kongens og Danmarks Riges navnkundige Raad.

Anna, yndig af Sind med et Legem', der straaled af Skønhed.

Skud af de Flemmingers Æt, født til Ære og Magt

Fordum et herligt Eksempel hun var paa jomfruelig Kyskhed,

dernæst i Fruernes Kreds blev hun den største Pryd.

Gud og hans Ord hun elsked' bestandig, saa længe hun leved',

Frugt af den sande Tro lyste i al hendes Færd.

Jacob, de Ulfelders Stolthed og Ære, den fromme og støtte,

Ægteskabs hellige Baand knyttede til hende fast.

Nu gennem otte Aar hun stod i Flor ved hans Side,

Kærligheds Panter ham gav, frodig og frydefuld Sæd,

Men da hun havde ham født en Datter og fire af Sønner,

Faldt hun for Dødens Haand, kuert af Fødselsvé svar.

Dog forinden ved Herrens Bord blev hun mildelig styrket,

Gud sig befaled' i Vold baade med Hjærte og Mund.

Saa hendes rene Sjæl sig fryder i Himlen den lyse,

kolde de Lemmer er lagt under den Marmorstens Is.

Begravet i Vinding Kirke 13de November Aar 1570.

Vnder dette Marmor er begravet Ædle og Velbyrdige Jacob Ulfeld til Selsø og Kogsbølle, fordums Kong Frederik Den Andens Rigsraad, som døde Aar [tomt] med sin elskede Hustru Anna Flemming til Bavelse, som levede i Ægteskab med sin Ægtefælle i 8 Aar. Døde 3. November Aar 1576 i sin Alders 26. Aar.

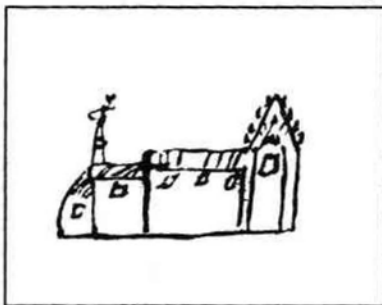
36r

HERREDSTED

50 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 21de Marts Kl. 7 Morgen. Kom did Afften, overnattede der. Hr. Rasmus Perszen, fød i Asnes Aar [15]52. Var 12 Aar Capellane i Rænge hos Hr. Thomes. En god Basz, rød vnder Andsictet. God Prædikant. Døde [15]90 efter Mikkelsdag*. Marine fra Odense, Poul Offuerskers Søster. Haffde ved hendis former Hosbund, Hr. Claus, 6 Børn oc ved Hr. Rasmus 10; aff de første leffuer 4, aff Hr. Peders [Fejl for Rasmus] 7 Piger, 1 Dreng (1 vdj Othense). Børnen leste for mig Afftenen oc sang meget fromt. Han talte over Matth. 11: Da han sagde dette, opløftede en Kvinde sin Røst og sagde: "Saligt er det Liv, som osv." Fire Ting skal ansøre os til at høre Guds Ord: 1) Hans Befaling. 2) Vor Frelse. 3) Vor Afmagt. 4) Hans Forjættelser og Straffe.

Sædedegn*, Hans, 9 Ort. 1 Dr. til Nyborg Schole. 1½ Mile fra Nyborg.

Kirken, tornet, 1 Spir paa Enden paa Choret, tagt* met Bly paa nøre Side, vden ved Tornet 8 Alne met Holsten*; paa Syndersiden offuer Choret oc Rundelen* bag ved met Bly, thet andet Holsten; Tornet met Vingsten*. Megen huggen Kamp i Choret, Rundelet alt. Tafflen: den Korsfæstede, Røffuern, smuk; paa Fløye-len* de 12 Aposteler. Funt ved høire Side neden Choret. Prædikestolen for Choret, høit ved Huellingen. 5½ Huellinge. 1 forgylt lidet statelig Magistrans* aff Coper. Alle Bøger. Cleder gode. 2 Meszing Liusestager. Kirkegord neder vdj en Dal. Kerken paa et høit Berg. Kirkegords Muren god. 11 Træ. Kirkelade ved Mact.

2 Herregord: 1) Lindholm, byget i 4 Husze, Frue Wibike Pudbusk. 2) Raffnholt, hendis Søn Nels Bild. Jørgen Rantzow haffuer fest aff hannem. (Anno [15]92 er kommen der aff met oc begynte selff at byge et Sten

Husz der). Hans Frue døde aff Barn[snød], od Stycker aff Tungen, Aar 1588, Tirsdag den 26de November.

Birk: 1 i Byen, hører Fru Wibike tiill; skifft* sig til aff Kong Friderik II.

Aar 1589 den 29de Marts kom did Afften; overnattede dér.

Aar 1591 kom Hr. Rasmus Lauritzen did; Hører* i 4 Lexe* i Otthensze; fik Enchen.

Aar [15]91 var jeg i Kirken henad Aften; overnattede der, fordi jeg skulde ordinere Rasmus Lauridsen.

Aar 1592 den 25de April visiterede jeg Menigheden Kl. 8. (Overnattede der Natten forud; Hr. Oluff i Høirop til Aftensmad Kl. 7). Hr. Rasmus prædiket 1½ F[jer]d[ing]* Stunde. Hebr. 13: Vi har ikke her en blivende Stad. Skilte sig godt derfra. Mad der. Der Fra [Kl.] 12 til Rolsted.

NB. Er 4 dumbe* j Sognet; gor til Sacrament.

1 Clok skøn i Tornet (Aar 1592 den 25de April var denne Clock omstøbt oc ophend); den anden stod paa Kirkegorden; var 1 Styck vdaff, meden skader dog inthet*, 2 smaa i Spiret. Stod der Aar 1591 den 28de Marts, ieg laa der om Natten. Tornet flyd* paa aff ny.

Aar 1598 den 25de Juni, Søndagen om det store Gæstebud, [visiterede jeg] Kl. 3 Eftm. Ingen af de adelige hjemme. Fru Mette Rønnow haffde leiet Lindholm af Niels Bild og holte der Husz. Hun waar paa Hindsholm. Ny Stole i Kirken aff Fyr (koste alle 90 Dr.); ny Prædikestol (koste 32 1/3 Dr.).

[Anden hånd:] Paa den nordeste Side i Choret er i Muren indsatt en Epitafium aff Sten, som Niels Bild lod opreise Aar 1594. Offuen thil sidder Nielz Bild, F. Maregrett med hendis 4 Døtter paa Kne, lig som paa grøn Hønder, med deris Aner paa forgyllt och formalett thrint omkring Stenet. [Anden hånd slut]

36v og 37r er blanke

37v

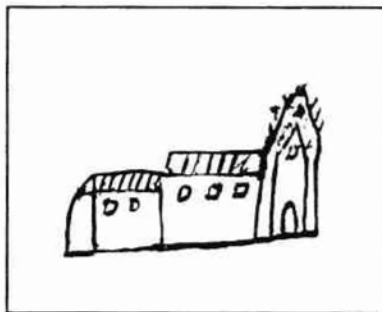
HELLEROP

Annex till Søllinge. 18 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 21de Marts. Hr. Anders Jørgensen fra Odense med Tilnavnet Gied. 57 Aar, ganske sact mælet. Indholdet havde han, [ikke Formen]. Trænger til en Kapellan. Han talte over Esaias 53: Han bar vore Sygdomme osv. Indledning. 1) Om hans Person og Gerning. 2) Om hans Lidelse og Død. 3) Om

hans Opstandelse. 1) Grundene til hans Lidelse. 2) Om Profeternes Udsagn om hans Død. 3) Frugten [deraf].

Jesper Degen, 6 Ort. *Begge godt Skudsmaal, men ikke på alle punkter tildelt Hr. Anders.*

Kirken staar vd fra Byen paa Marken. Tornet paa Osterende; Runddeel* tagt* met Bly; det andet met Holstien*. 3 Huellinger i Kirken; Lofft offuer Koret aff Fyr. Funtet met Sprinckel* om i Tornet. Prædikestolen indhuggit oc Gang der till igemen Suibouen*. 1 Clok. Kirkegorden liden. Kirkegords Mur ved Mact. Alteret med Marias Croning aff den gamble* oc

vnge papistiske Gud. En Taffle: Jomfrue Marias Solgitze*, skal vd, neden for Choret (om en Taffle [tale med] met Eiler Brokenhusz). Choret panelet* met Fyr. Liden Skrifftestoel oc Degnestoel. 1 liden Kirkelade. Er en sort Malmer Stien, *lydisk* Sten*, meget skøn, paa hele Alteret, offuer 1½ Q[uardeer]* tyck.

Herregord: Hellerop, hører Eiler Brokenhusz [til]; haffuer fest Jørgen Hartuigszen, en Holst[ener?], den. Gorden ligger op til Kirkegords Muer Nordost; er bygt mellem Stenger* met mange Vinduer paa. Giffuer Eiler for Brugening 300 Dr. aarligen. Er Jørgen Baltzerszen der; var hos Thomas Sture. Fruen i Kirken.

Hellerup Skoff, Ege Skoff; Langagger till Hellerop.

Møller: 1 for Gorden, Quackmølle*, Lille Mølle, Holte Mølle, 1 Quern; gor begge aff 1 Vdføre* oc Kiar, heder Lindkiar. 1 Mølle, Herrits Fogden Jep Lercke eier; løber aff Hellevad Beck. - Hellerup Sø.

Visiterede Aar 1595 den 17de Juli, Torsdag efter Kong Knuds Dag. Alt vel der. Jeg holdt selv Tale fra Prædikestolen. Vaar ingen Adel paa Gorden eller bode der. Per Lercke i Kirken.*

Aar 1600 kom ieg fra Nyborg did 3dje Pinsedag, drog her fra Kl. 3 Morgen. Spiste Frokost hos Peder Lercke, hvor Provsten traf sammen med mig. Alt vel.

38r flyttet til efter 35v (s. 108).

38v er blank.

Herreds Seil*: 1 Lund, er 3 Træ paa.

Præsterne og Degnene var kaldt sammen i Allesø 28de August [15]88.

9 Kerker.

Liungby Hr. Lauris Laurszøn *fra Odense. Kathrine. Ingen Børn.*
Marine Hr. Andersis i Gorden, haffuer sin Stue der oc
Ophold.

Østrup Hr. Jesper Lauritzøn, *ung Mand, Fynbo. Magdalene,*
Hiastrop frugtsommelig; i Gorden Marine Hr. Christoffers,
Magdalenis Moder; haffuer hendis Stue oc Ophold i
Gorden.

Morthen Skinckels til Østrupgord. Noch en anden,
hører Christoffer Valkendrop til, kallis oc Østrupgord.

I Hiastrop: Jacob Norby til Gyerop. Vegelsø (til
Østrup), Oluff Bagger i Othense haffuer till hans Stod.*

Skibby Hr. Poul Rod. Karine. Børn: 1 studer, Hans; 2 i
Otterop Othensze, 2 store hiemme oc flere till med hans anden
Kone, 1 til Hoffue* i Seland.

I Skibby Sogen: Nels Skinckel til Giarskoff; from.

I Otterop Sogen: Christoffer Mogenszøn til
Øresleffgord. Hans Mule til Nisleff.

5 Øer til Skibby Lade*: 1) Landmands Ø, Skoff paa.
2) Giarsø, Skoff paa; kand fæde 80 Suin. 3) Lindø,
Buske paa, Eneber Riis. 4) Bogeø, ocsaa Eneber-
torne. 5) Klinteø, er Skoff paa. Alle disze brugis
til Vdgang til Fæ; men nar stor Storm oc Fløe* er,
iche de kand komme derfra; bliffuer thit der
offuer.

Egensze Hr. Mats Morthenszen, *Jyde. Karine. Han er Fader til*
(er nu lagt *til 18 Børn; er fattige.*
sammen vdi
et Sogen)
Norderop⁵⁴

Morthen Brok til Hardsmark; Frederik Quitzo til Knyle
(*fordum*), nu Quitzoholm.

Lunde	Hr. Jørgen Hanszen. Karine. Ingen Børn. Hun seer* Børn 7.
Allesze Broby (i Othense Herret)	Hr. Peder Hanszen <i>fra Assens, Provst.</i> Lizabeth, fød paa Thosing, Hr. Nelsis Dater til Landet oc Bregninge. Brobygord, J. Anne Walkendorff.

Aa 1: Lunde Aa.

Sø 1: Broby Sø, *ofte grundet.*

Præster 6. - Herregord 8; den 9 i Otense Herred. Øer 6 vnder Østrup oc Skiby Sogner.

Hr. Poul satte frem: 1 Karl belo* en Quinde i Hans Mules Veirmølle; døde met Barn i Barszel Seng. Om hand maa afløse* hannem, *hvis der ikke ydes ham Sikkerhed af den afdødes Venner.*

Hr. Lauris i Liungby: en Fader groff Leer vden ved sin Døør; der fald siden i Graffuen 1 Barn, 2 Aar gambel, druknet. Om hand maa affløse hannem, *førind Herskabet er stillet tilfreds?*

Bleff sambtyckt til Scholen samme Tid.

Jep Degen till Lunde, 66 Aar, haffuer verit der i 60 Aar, *førind* Ordinantzen* vdgifffen. Er frj. Aar 1590 i Februar døde hand oc da Sognet til Scholen. 2 Schole Børn haffuer det siden. Hans Degen til Skibby oc Otterop, 12 Ort., giendslagen*, mange Børn; skal give 1 Ort. Byg. Aar [15]94 den 27de Marts i Skybby Kerke: Degnen til Scholen. Skbby Degen, Hans, 1 Dr. Knud Degen till Norderup, ingen Sæde*; 1 vanfør Kone. 8 Ort. 1 Barn i Scholen. 8 Skpr. Jens Degen till Østrup oc Hiadstrop, 9 Ort. Skal give 1 Ort. Byg.

1594 27. Marts i Skybby Kerke: Degnen til Scholen. Skybby Degn Hans 1 Dr. Norupe Knud 2 Mk. Jens i Østrup 3 Mk.

39v

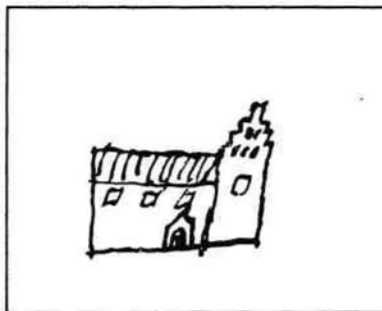
ALLESE

[Allesø]

Aar [15]88 den 28de August Kl. 8 var Herredets Præster kommet til Stede og tilsagde mig deres skyldige Lydighed. 26 eller 27 Tiendeydere; ene Allesze By. Kerkens Part* 9 Ort. Hr. Peder Hanszen, Proust, *fra Assens*; 40 Aar. Hans Hustru Elizabeth, S. Hr. Nelsis Dater paa Thosing. Haffuer hos sig 2 hendis Søster; 1 hendis Broder gaar i Schole i

Suinborg. Børn: 3 smaa; noch 1 liden Dreng, Knud, min Karinis Gudsøn. *Han talte over samme Evangelium som i Broby. Det samme om det samme.* Degen aff Otense Schole, 4½ Ort.

Kirken liden met Torn. 3 Huellinger; offuer Choret Fiele Lofft. Alter Tafflen: *Christi Korsfæstelse* oc Røffuern, forgylt; vdj Fløelen* stor* *St. Nikolaj* oc den anden S. Jørgen. Prædikestolen satt paa Mur neden Choret ved Synderside. Feiler* paa Taget; skal 2 Ancher tuert offuer. Kerken tagt* med dobbelt Tegel, ond. Kalck oc Disk aff Thin. Clocker: 1 god.

Fonten i Choret. Schrefftestol oc Degnestoel aff Fyr. 2 gamle Meszing Stager. 1 gammel Hagel aff brun Damask. Kirkegorden liden. Muren aff Kamp alt. Træe paa.

Ingen Herregorde, Møller, Søer, Aær.

Aar 1589 den 27de Juli visiterede jeg Kl. 10.

Visiterede 1595 den 2den Febr. Hr. Peder waar siug, angrebet af Epilepsi den foregaaende 27de December.

Annekset 46 Tiendeydere. Kirkens Part 1 Lest Hort* Korn, 1½ Ort. Haffre.*

40r

BROBY

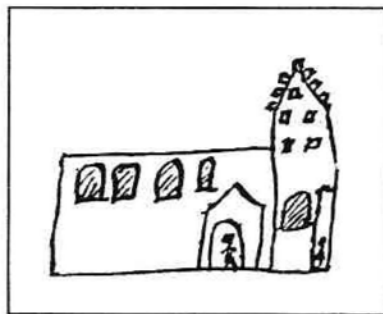
[Næsbyhoved Broby]

Annex til Allesø, denne Kircke liger i Othense Herred. 40 Tiendeydere⁵⁵. Jeg visiterede Aar 1589 den 27de Juli Kl. 7 Morgen, 9de S. e. Trin. Hr. Peder Hanszen. Synger godt og prædiker, hvad der staar i Bogen. Haster lidet ved, stønner. Han talte over Evangeliet Lukas 18 om at aflægge Regnskab. 3 Dele: 1) Ingen er Herre over sit Gods, men Husholder. 2) Verdslige Menneskers Klogskab og Uvirksomheden hos de fromme. 3) Rigdommens Brug.

Degen aff Othense Skole, 10 Ort. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet, tagt* met dobbelt Sten, bygfeldig* paa Sudvest Hjørne. Husze indbygget ved Vesterende saa ner, at der er en Gang vnder Torne, muret som en høi Dør, man gaaer gemen. 2 Huellinger, 1 offuer Choret, 1 vnder Tornet; offuer Kirken Ege Lofft. Store Vinduer. 2 Clocker, smaa.

Alteret met en skøn forgylt Taffle: *Christi Korsfæstelse* met Reffuern* hos; paa Fløielen* de 12 Aposteler. 1 herlig ny sort Fløels Hagel met et forhøiet Crucifix. 1 vforgylt Kalck. 2 gamle Meszing Stager. Fonten i Choret. 1 smuk ny Skrefftestoel oc Degnestoel aff Fyr. Smuke ny Stole i Kirken. En smuk Prædikestoel, vdgraffuen*, met Dør fore ved Synderside oc Huelling smuk offuer. Kirkegorden smuk, grøn. Muren Camp, muret offuen paa. En stor Hob (32) Træ paa oc om Kirkegords Mur. Kirkeladen ved Mact.

Sø: Broby Sø. - Aa: Broby Aa. - Mølle, 2 Querne: Nesbyhoffuids Mølle.

Herregord: Jomfrue Anne Valkendrop begynt en Affuelsgord nu Paaske, Brobygord, ligger ved Søen.

Jeg visiterede [15]95 den 2den Febr.

Er i Othense Herred.

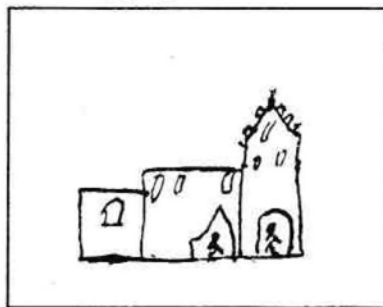
40v

HJADSTROP

Annex till Østrop. 32 Tiendeydere. Got Sogen. Jeg visiterede Aar 1590 den 6te Marts Kl. 1 Eftm. Fra Vgersleff. Hr. Jesper Lauritszøn, Hr. Lauritz Søn i Espe; 31 Aar. Præst ved 2 Aar. Magdalene, Hr. Christoffers Dater, der var tilforne. 1 liden Barn, en Pige. Han prædikede ikke. Jeg holdt Tale.*

Jens Degn; fra hvert Sogn 10 Ort. Plogbrød. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet; Bly paa Kirken alt vden lidet paa norderste Side ved Tornet. Tornet met Tegel. Huellinger 4 store. Feiler* paa Huelling. Tafflen: offuerst en gamle halff Mand oc neden for Christus ligger fallen vnder Korszet, nøgen, oc en Persze* offuen paa oc neden; neder for 1 Kong skencker aff Kalcken; paa Fløielen* 12 Aposteler. 1 Clok. Gode 2 Hageler.

Forgyldt Kalck oc Disk. 2 Meszing Stager. God Prædikestol met Hymmel offuer. Fonten mit paa Golffuet. 1 lidet Skab i Choret. Er nogen Trætte om Stoelstand. Kirkegords Mur muret paa met Tegel. Kirkelade god.

Ingen Møller, Aær, Søer osv.

Herregord: Gyrop, Jacob Norby, 1 lidet Husz met Tegel, 2 Lofft, 6 eller 8 Fag; de andre Tag*.

Jeg visiterede 1595 den 3dje Maj. Jacob Norby inthet i Kirken. Hand holder Bisloperske*. Begge godt Skudsmaal. Præsten prædikede ikke; [det gjorde] jeg fra Prædikestolen.*

[Det følgende stykke til "Sket i Othensze som ovenfor" er skrevet med en anden hånd. Den svarer ikke til de to egenhændige underskrifter] Jens Jørgensøn, Degn til Østrup och Hiastrup Sogner, bekender, att i Otensze den 21de Decbr. Aar [15]99 wdi hederlig och høilerd Mands, M. Jacob Mattsøns, Superintendents i Fyens Stigtt, hederlig oc vellerd Hr. Poul Rodtz, Proustis y Lundeherret, och Erlige och Velact Jørgen Holstis, Fogitt paa Konggaarden, Neruerelse, bleff ieg venligen forligtt med Jens Pedersøn for den Tieniste, hand paa min Vegne giort y for^{ne} Sogner, der ieg vor i Embedett opholden*; oc for hand skall frembj gjøre Thieniste for mig thil den tridie Søndag effter Jul førstkommendis, saa ieg skal giffue hannem 3 Daler, aff huilke de 2 skal hannem leffueris om Nyttaars Dag och den thridie, nar hand haffuer vd thientt. Til Vidnesbyrd att thette saa i Sandhed er och holdis skal, haffuer wii begge, Jens Jørgensøn och Jens Pedersøn, med egne Hender vnderschreffuett. Sket i Othensze som ovenfor. Dette bekiender jegh, Jens Jørgensøn mett egen Handtt. Dette bekender jeg, Jens Pedersøn, egen Hannd.

41r

SKIBBY

[Skeby]

30 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 7de Marts Kl. 9. Bleff kallet her fra Kl. 10 til Othense til Axel Brahe siug. Hr. Poul Rod, Fynbo, 56 Aar. (Død 1602 den 9de November). Cathrine fra Odense, Søster til Magdalene, Hr. Eilers Hustru i Asperop. Gift 2den Gang; med den første [Hustru] har han 1 gift Søn; med den anden 5 Sønner og en Datter paa 7 Aar. Han har en Søn, Jens, som er Skolemester i Svendborg. Han prædikede ikke her.

Degnen Jens, Sædedegn, 2 Skpr. aff huer Gord oc 6 Skpr. aff Kirken er 5½ Ort. oc Gies. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken uden Taarn, tækket med Tegl. 1 Cløk henger i et obent Skiul, er meget armt, paa Kirkegorden. Huellinger: 1 offuer Koret, 1 Lofft offuer

Kirken, 1 i Tornet. Tafflen met en stor Jomfru Anne, 1 Munck, *Bodolf*, 1 paa Fløielen* S. Karine, den anden S. Christoffer. 1 Clock. Forgylt Kalck oc Disk, Mogens Erikszen gaff did. Fonten i Tornet. Prædikestoel Synderside. Kirkegords Mur Camp, 7 Træ. Laden forfallen paa Tag.

Frue Anne, Nils oc Jomfru Barthe i Kirke.

Herregorde: Giarskoff, Nils Schenkel, Frue Anne, hans Moder; fromt Folck. Jomfrue Karine, J. Barthe hiemme. En Datter haffuer Hans Perszen i Norge.

Affbetalde ieg Hr. Poul de 2 Slacte Stude oc 1 Pd. Blandekorn, ieg fik forgangene Mikkelsdag*, - 10 gode Dr.

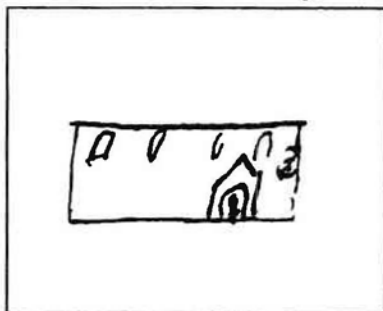
Weirmølle: 1.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 27de Marts. Præstekonvent der. W. Nils Skenckel vil lade nu i Sommer byge 1 Torn paa Kirken. 1 Clocke stod neder i Kirken; vil fly 1 til. (Tornet opbygget oc fardiget Aar 1595 i Sommeren).

Efter [Niels] Hemmingsen talte han over Salme 1. 4 Hovedpunkter: 1) Beskrivelse af den fromme og den ugudelige. 2) Den frommes Privilegier og de ugudeliges Kaar. 3) Om de ugudeliges og de frommes Endeligt. 4) Anledningen til Fromhed og Ugudelighed. Udfra de 2 første Vers fremhævede han 2 Punkter: (1) Hvad der skal ske med den fromme.

41v *Sket i Skybby Kirke: Aar 1594 den 27de Marts var der Præstekonvent, da jeg visiterede Skibby. Der blev forhandlet om Landemodeakterne og andre vigtige Sager. Provsten var syg og ikke til Stede. Hr. Knud i Norup forligt met Enchen Marine: hand skal opbyge Gorden oc iche holde an hos Lensmanden, at hand skal trenge* hende til at noget vdgiffue til Opbygning. Der nest skal hand ingen Kost begere aff hende for sin Theneste eller haffue; der imod skal Hr. Knud beholde Høet oc Greszet i Rugmarken met huad han haffuer soet; ald Offeret* siden hand kom did. Oc skal hun rømme aff Gorden inden 8 Dage for* Pentze Dag, met huis hun haffuer. Oc skal Hr. Knud giffue hende nu S. Morthens* Dag først komendis 3 Ort. Rug oc 3 Ort. Byg oc Aar 1595 S. Morthens* Dag lige saa meget Korn. Saaledes foregaaet i Præsternes Nærværelse. Huis som hun iche rømmer, da skal hun intet haffue af Kornet.*

41r Niels Schenkel indbød de dér forsamlede Præster til Frokost; jeg overnattede dér, drog bort Skertorsdag Morgen Kl. 6.

Aar 1600 den 1ste Juni viede dér paa Gaarden Giersleff Nels Skenckel oc F. Mette Bilde, S. Lauris Strolis, Søndagen om det store Gæstebud. Hiem Afften.

Aar 1602 den 4de Juli visiterede jeg og prædikede, da jeg havde hørt Provsten Hr. Poul tale i Otterup. De adelige var ikke hjemme. Alt vel. Han trænger i høj grad til en Medhjælper. Der var Præstekonvent dér; de var alle til Stede undtagen Hr. Jørgen i Lunde, som bad sig undskyldt paa Grund af daarligt Helbred. Hagde Hr. Knuds oc Hr. Pouls Vogner til Otthensze; min en Heste stod lamb hiemme. En smuck stacket Torn paa Kirken fuldkommen [15]99.

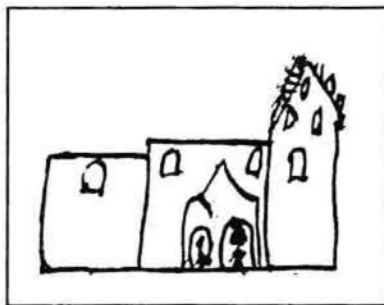
41v

OTTROP
[Otterup]

Annex til Skibby. 30 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 7de Marts Kl. 7. Han talte fordringsløst og ikke saa ilde; oplæste de 10 Bud. Om det første Bud: 1) Hvad Gud er og hvad det er at dyrke Gud. 2) Hvad andre Guder er og hvad det er at dyrke dem. 3) Hvorfor Gud paabyder dette, naar det er umuligt at opfylde.

Degnen Jens 2 Skpr. aff huer Mand oc 1 Gaas oc 8 Skpr. aff Kirken, er 5½ Ort. 2 Skpr. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, tagt* alt met Tegel. Kalckhuszet byget vdi Wabenhuszit. 4 store Huellinger. 1 Clock. Tafflen: Christi Korsfæstelse, Aposteler paa Fløieler*; 2 Billeder imellem indsat paa huer Side. Fonten i Tornet. 1 forgylt Kalck oc Disk, Hans Mule gaff did. Smucke Meszehager 2. Prædikestolen i Synderside, god, met Hymmel offuer. 2 Jarne Piber indslagen i Taffle Foden at sette Lius paa. Kirkegords Mur Camp. Laden forfallen paa Tag. Paa Kirkegorden 1 stor Pile, 1 liden Eske.

Herregorde: 1) Ørsleffgord, Morthen Mogenszøn. Lade gord oc 1 Husz, tagt* til met Tag*. Adel Husz lidet, ringe Veet⁵⁶. 2) Nisleff, Hans Mule. Morthen Mogenszøn i Kirken.

Veire Mølle: 1.

1595 visiterede jeg Kl. 10 den 3dje Maj. Jeg holdt Tale fra Prædikestolen; Præsten prædikede ikke. Begge godt Skudsmaal.

Jeg visiterede 1602 den 4de Juli om Morgenen Kl. 7. Præsten prædikede; jeg holdt Tale. Han trænger til en Medhjælper. Alt vel! Han døde 1602 9de Novbr.

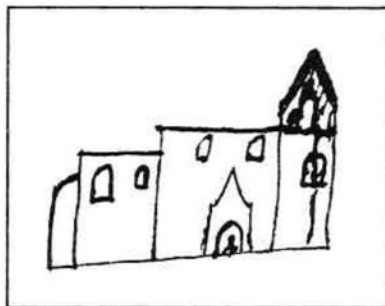
42r

ØSTROP

21 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 15de Marts, 2den S. i Fasten, Kl. 10. Hr. Jesper Lauridsen. Klangfuld Stemme, prædiker godt. Marine Hr. Christoffers, gamel, i Gorden hos Hr. Jesper; Stuffue for sig self. Han talte over Evangeliet om den kananæiske Kvinde: 1) Hvordan man skal bede til Gud, og hvad derskal tilskynde os til at bede. 2) Om Prøvelserne og hvordan man skal overvinde dem. 3) Hvad Bønnen formaar.

Jens, Sædedegn. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken: Tornet sat halfft vden for Gauen paa 2 Stytter, muret mellem Stenger; Fiele Gaul paa. 1 liden Kirke, minste i Lundeherret. 4½ Huellinger. Tafflen: J. Maria met 1 Barn oc 1 hos oc de 2 Marier paa Fløyeler*, gamel. 2 Meszing Stager. Prædikestolen ved Synderside. Calck og Disk skøn, forgylt. Fonten i Tornet. Meszeleder gode, sort Fløiel. 1 paszelig Clok. Chorsgoluet lagt met grønne oc gule cantet* i Ruder. 1 liden Skrefftestoel ved Synderside ved Alteret. Liden Degnestoel. Niels Skenckels Fader oc Moder der begraffuet oc Stenen vd hugget oc sat i Muren ved hendis Stoel ved Norderside i Choret. 1 Skab i Choret, paszelig. Kirkegorden liden met mange Hyller* paa. Laden mellem Stenger*. Nilsis Gord lucker den synder Side ind aff Kirkegorden. Morthen inthet* i Kirken.*

Herregorde: 1) Østropgord, Morthen Skenckel, met Tegel. 2) Noch 1 Gord, kallis Østeropgord, Rentemesteren Christoffer Valkendorff, met Tag.*

Øer: Vegels Ø, Oluff Bagger i Othense haffuer sin Stod paa, 1 Gord paa. - Aær, Møller: ingen.*

Wiet Morthen Skenckel oc. J. Citzel van Melen i Septbr. 1590.

Aar 1592 den 7de Septbr. prædicket ieg offuer Frue Citzele, Morthen Skenckels.

Aar 1593 den 19de Juni blev der holdt Præsteforhandling her. Jeg visiterede, og Kirken var fuld af Sognebeboerne. Begge godt Skudsmaal.

Der blev bilagt en Stridighed mellem Provsten Hr. Peder, Hr. Laurits i Lumby og Peder Christensen Klusmand paa den anden Side saaledes, at Hr. Laurits skal betale Hans Skriver 13 Mark i Peders Navn, hvilket han skal bekræfte med egen Haand før førstkommende Tirsdag.

Aar 1595 lod Morthen Skenckel Kirken forlange aff Kirkens Indkomst sig oc sine til en statelig Begraffuelsze oc Stolestand.

Aar 1596 den 6te August var her Præstekonvent. Visiterede Menigheden. Alt vel der! Hr. Jesper vdj stor Trette met sin Annexe Thiener*. W. Christoffer Walckendorff, da Hoffmester* oc Lensmanden paa S. Hans Gord, stod met Præsten. Hr. Knud blev advaret om, at han ikke skulde rive ned paa gode Mænd. Hans egen Degn Knud blev forligt med ham. Han skal vise ham sin skyldige Pligt.

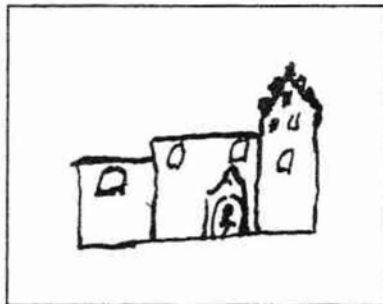
42v

NOROP

41 Tiendeydere. Egense Kirke affbrot oc lagd hid Norop.⁵⁷ Var der dem 27de August [15]88. Jeg visiterede Aar 1590 den 6te Marts Kl. 3. Hr. Mats Morthenszen, Jyde, fød ved Randersz; 60 Aar gammel, afkræftet, graahaaret, meget fattig; faldefærdig Bolig. Skynder sig for meget, ellers godt; ret klangfuld Stemme. (Døde Aar [15]93. Hr. Knud Knudszen fra Odense did). Karine. Fader til 18 Børn. 10 levende; 1 i Scholen i Othense; der er ikke stort Haab med Hensyn til ham. Gift 2den Gang; 5 af den første [Hustru], 5 af den sidste er i Live. Han talte over Rom. 3: Der er ingen Forskel; alle er Syndere osv. 1) Alle ere Syndere. 2) Hvad Retfærdigheden skal bero paa: Christus. 3) Hvorfor man skal gøre gode Gerninger.

Degnen Knud boer ved Kirken, 9½ Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met Tegel alt; offuer Choret alt Bly paa Synderside, paa Norderside meste Part ocsaa. Huellinger 3, offuer Choret Lofft. Tafflen met Christi Korsis Waaben, 4 Aposteler paa Fløieler*. 1 Clok. Forgylt Kalck oc Disk. Onde Haggel. 2 Stager aff Meszing. Fonten i Tornet. Prædikestolen paa

Synderside. Gode Stole aff Fyr. Kirkegord [Muur] Camp oc muret paa. 4 Træ stiffuet*. Kirkelade halff met Stølper*, halfft aff Grund, ond.

Herregorde 2: Hardsmark, Morthen Brok, Landsdomer. Quitzo-Holm, Friderik Quitzow; hede Knyle Ø til forne. Løber salt Vand runt omkring Gorden. - Ingen Søer, Aar, Møller.

1595 den 4de Maj, 2den S. e. Paaske, prædikede jeg fra Prædikestolen; waar fortørnet, der waar fo Folck i Kirken; kom en effter en anden trunten*. Holder ond Kirke Sæder.

[Strid mellem præst og degn - se under Østrup]

Aar 1599 en Søndag satte Hr. Knud en aff Kronens Thener* i Band*, Søren Perszen (om jeg husker ret), hans Hustru, Børn oc huad eyer osv., oc huad offuer* gaar, mit i Prædiken. Er claget for Knud Rud; Sognemend steffnet aff Landsdomere til Lundeherrets Thing at bestaa Sandigen* offuer samme Mand. Aarsagen at hans Fæ gik i hans Eng oc nu 2 Heste i hans Rug. Jeg soe Steffningen hos Knud Rud thridie Pentzedag [15]99, var 29. Maj.

43r

LVNDE

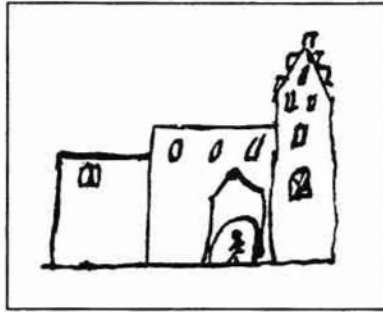
[Lunde, Lunde h.]

48 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 15de Marts, 2den S. i Fasten, Kl. 7. Drog fra Othense Lørdag Afften; der om Natten. Hr. Jørgen Hanszen, fød i Sognet. 35 Aar gammel. Sterk Tenor, stønner oc tager neder i Brystet, hoster. *Temmelig haard imod sin Hustru. Han gav mig sit Løfte Aar 1589. Karine, med Vabler og rød i Ansigtet, var Enke efter Formanden, hun har ingen Børn med denne, [men] 13 med den første; de 7 lever: 3 Døttre giff, 4 Dreng. Hun er født i Wendsherred i Hiarderop Sogen. Barn at christne. Han talte over Evangeliet om den kanaanæiske Kvinde, Matth. 15, ikke efter Teksten. 1) Om den Bod, som hun øver. 2) Hvorfor hun ikke straks bliver bønhørt, skønt hun har Troen. 3) Hvorledes en modløs Samvittighed opnaar Trøst.*

Degnen, Søn af Hustruen, af 3dje Klasse, og en anden fra Skolen. De har i Korn 12 Ort. Byg oc 1 aff Kirken; ved* 50 Gies, Eg osv. Alle godt Skudsmaal.

Kirken smuk viid* indenvdj, tornet. 5 Huellinger. Tornet met Sten oc [paa] Norderside offuer Kirken; Bly paa Synderside alt oc offuer Chorit paa Norderside ocsaa. 1 Clok (Aar [15]92: 2 Cloker). Prædikestolen neden for Choret ved synder Side, Hymmel offuer. Fonten i Tornet; ruett*

oc bart der neder. Tafflen: *den Korsfæstede* mellem Røffuere, paa Fløyeler* 12 Aposteler. 2 Meszing Stager. Kalck oc Disk liden, forgylt. Meszecloder: 1 paszelig rød Fløels Hagel. Meszerk god. Gode Stole. 1 stor Skab ved norden Side. God Skriffte oc Degnestole. Kirkegords Mur aff Kamp alt. Kirkegorden rum*, 9 Thræer paa. Laden god ([15]92 forfalden). Feiler* paa Tornet, thij der er Muren nederfalden; Tagget iche heller god.

Ingen Herregorde, Skoffue, Søer, Øer. Lunde Mølle, 2 Querne. Lunde Aa, Vinter stor, Sommer iche dyb.

Aar 1590 i Septbr. gjorde Hr. Jørgen Borde Dage* paa Stenbroen* met en aff Axel Brahes Thener til Gorden*; bømte til Axel 10 Dr. oc till fattige Scholebørn 8 Dr., som M. Jørgen Semenszen opbar at købe Vadmel til dem, oc skal skifftis* i Scholen (vddelet). *Sket 18de Septbr. Aar 1590.* Jørgen Simonszen met egen Handt.

Aar 1592 den 18de April waare Herrits Præster forsamlede her. *Vi forhandlede om Landemodeakterne. Jeg holdt fra Prædikestolen en Formaningstale til Folket.*

Aar 1598, Søndagen om [Petersl Fiskedræt, den 16de Juli [visiterede jeg]. Hr. Jørgen prædikede. Præstekonvent der.

W. Knud Wrne kom til mit oc drog der fra hiem Afften; eller[s] vilde haffue verit i Skamby.

43v

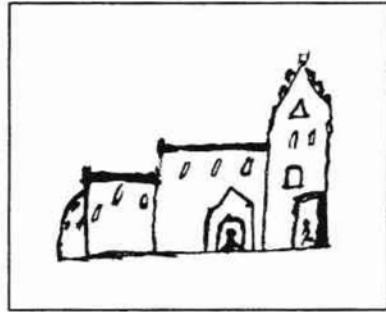
LIVNGBY [Lumby]

60 Tiendeydere, men en stor Hob Fisker her forvden. *Jeg visiterede den 17de Maj [1590], 4de S. e. Paaske, under Hr. Laurits' Hustrus Nedkomst. Min Svigersøn Hr. Hans Lauritsen var med mig, Karine oc Lene kom siden der op. Karine var Fadder, gaff 1 [ulæseligt]. Hr. Lauris Lauritszen Kyng fra Odense, 41 Aar; haffde Hr. Andersis Datter, ingen Børn; nu Karine, Jacob Jesperszøns Dater, M. Barthels Søster i Othense. Marine Hr. Andersis i Gorden, haffuer sin Verelsze for sig selff vdj Gorden.*

Provsten Hr. Peder Nielsen [fejl for Hansen] i Alese talte over Søndagens Evangelium Joh. 16: Nu gaar jeg bort til ham, osv. Skilte sig godt derfra.

Degn fra Skolen; er tho, haffuer 18 Ort. - Særdeles godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met Tegel alt. Tornet stoer oc en Indloff^t offuer en Døer; gaar nedem gemen Tornet; thij Tornet er vdsat i Kirkegords Muren. Huellinger 5 oc en rund Affsett*, Alteret staar vdj. Et Pulpetur offuen den Lofft i Tornet. Clocker, 1 stor, 1 paszelig i Tornet, 2 smaa i Choret. Alteret med Christi Passis* Histori vdruffuen, paa Fløieler* de 12 Aposteler. 1 stor forgylt Kalck oc Disk. 2 paszelige Kober Stager. 1 rød Fløiels Hagel. 1 stor Skab. Degnestoel paszelige. Schrefftestoel liden; Hr. H[ans] oc ieg stod vdj Prædikestolen paa Synderside. Fonten inden Trallet* i Tornet. Vabenusit ved Norderside. Kirkelaen ond. Kirkegords Mur Camp, muret offuen paa met hole Sten*.*

Aar [15]95 visiterede jeg 2den S. e. Paaske. Jeg prædikede selv og holdt Tale til Folket. Præsterne var der forsamlede, undtagen Hr. Knud i Egensze, som havde givet de andre sin Stemme, hvortil jeg ogsaa fjøjede min. Da nu alle var gaaet ud, holdt de Raadslagning, hvorefter de vendte tilbage og valgte Hr. Poul i Skibby til Provst efter Hr. Peder fra Alleszø, som var død.

Jeg visiterede 1600 den 27de Maj, Tirsdag efter [Evangeliet om] Lazarus. Præstekonvent der. Alt vel. Drog Mandag Morgen fra Othensze, visiterede Eylby oc Bogensze Schole om Eftermiddagen did Afften 26. Hr. Eskilds Vogen oc Heste.

44r *Gravskrift over den fromme, vellærde og hæderlige Mand, Hr. Anders Knudsen, fordum denne Menigheds saare trofaste Præst og Herredets meget aarvaagne Provst.*

Skrevet af L. L. K. G. S. C. Lumby.

*Ak, hvor hastigt Livet dog løber for dødelig Skabning,
ja, som Græsset for Le falde hvert Menneske maa.
Hvo som stoler paa Verdens Ting, han stoler forgæves,
da det alt brat forgaar, hvad denne Verden hør' til.
Eet kun for evigt lever efter en Ligfærd: Dyden;
udmærket Mands Ry, det kan slet ikke dø.*

*Derfor Anders, som var af Knuds navnkundige Stamme
 og var i Anderup født, hæves til Skyerne skal.
 Højt begavet, udmærket ved Lærdom og gode Sæder,
 from og retskaffen Mand, dygtig og klog i Raad.
 Christi Lære han skaffede Fremgang, oprigtig af Hjærtet,
 og paa sin Lære han selv Mønster og Forbilled var.
 Retfærd han dyrked, fordi han elskede Dyden den skønne,
 bragte til alle i Nød rige Gaver med Haand.
 Ham modstod altid Hoffærdighed og den lokkende Vellyst,
 Krøsus' farlige Skat, Penge han agtede ej.
 Saa han i alle Ting med Christi naadige Bistand
 vidste paa rette Vis Maade at holde saa klogt.
 Medens han vandrede saa, de Parcens* grusomme Magter
 klipped' hans Livstraad, ak! klipped' den, før det er Tid.
 Her nu hviler hans iskolde Legem i Urnen den grønne,
 men den levende Guds Aasyn skuer hans Aand.*

Angrebet af Sygdom 5te Decbr., død den 8de Aar [15]81.

44v Præster døde vdj Lundeherret:

Hr. Christoffer til Østrup oc Hiadstrup døde Aar [15]88; ieg begroff hannem Paaske Dag. Han efterfulgtes af sin Medhjælper Hr. Laurits.

Hr. Mats i Egensze Aar [15]93. Hr. Knud Knudszen i hans Sted.

Hr. Peder i Alesø, Herrits Proust, Aar 1595. Hr. Jacob, Skolemester i Faaborg, født i Anderup her i Herredet, kom efter ham.

Hr. Poul i Skibby Aar 1602 den 9de Novbr.

44v om Gudme hrd. flyttet til 64r (s. 165).

45r er blank.

SKAMHERRED

Kirker 9. Sogneprester 5. Capellaner 1. Herregorde 3. Birk: Auernes Birk meste Parten thener till. Øer 5. Møller 2 Querne 2. Møller 1 Quern 3. Weir Møller 2. Skouffue faa vden i Agernes Birk.

Præster døde i Schamherred:

Hr. Lauris Anderszen til Auernes oc Hundstrop Aar [15]89. Begravet Juli 13.

Hr. Niels i Bogense Aar [15]93.

Hr. Knud Knudsen.

SKAMHERRED

Aff Skamby och Sogen.

Om [Herreds]seglene har jeg ikke kunnet faa Oplysning. [Ordets] Tjenere og Degnene var sammenkaldt Aar 1588 den 27de August.

9 Kerker (1 Kirke affbrot: Kørop. W. Mouritz Podbusk lader en anden istedet statelig opbyge).

Skamby Hr. Hans Nelszen, *født samme Steds, en Mand paa 70 Aar, Enkemand. Har kaldet sin Søn til Medhjælper. 3 Gorde til Præstebordet**; skyller 18 Ort., noch 6 Ort., er ialt 1 Lest. Degnen død.

Klinte Hr. Nels Bang, *Fynbo, Karine. 2 Dreng i Othense, 1 vdj*
Grindeløsze *Bogense, 1 Pige, Hr. Lauris, Prousten haffuer. 4 Piger hiemme. Hr. Nels holder 1 Skreder paa sin Søns Vegne til begge Sogner. Jerstrup Gord, Frue Margrete Seste, Anders Emichszens Frue.*

Nerdou Hr. Christen Anderszen *fra Odense, en Mand paa 60*
Høirup *Aar. Ægtede en Enke, Apelonie, Fynbo. 1 Søn, Hr. Nels i Syndersze; 1 gifft i Othense, 2 hiemme, 2 Døtere gifft. Hun har 3 Serbørn* efter sin første Mand og Forgænger Hr. Nels Star. Helle Degen.*

Auernesz Hr. Lauris Anderszen fra Bogense, en Mand paa 60
 Hundstrop Aar, Provst. Hans første Hustru Marine, Enke efter hans
 Forgænger; med hende ingen Børn. Hans 2den Hustru
 Margrethe, en ganske ung Kvinde, Hr. Nels Bangs Dater
 i Klinte; 3 Aar gifft, ingen Børn.

Kørup Sogen var Annex til Auernes; til Scholen.
 Rasmus Degen. Kørupgord, Mouris Podbusk. Auernesz
 Birk, hør Mourits till.

Wgersleff Hr. Nels Mus, Fynbo. Karine fra Bogense, Enke efter
 Biedisleff Formanden Hr. Jacob. Et Barn met hannem oc 1 Pige
 Annex met Hr. Nels. Per Degen. Hans Norby till Wgersleffgord.

Er 5 Præster. Er 3 Herregorde. 1 Birk, Aurnes Birk.

1 Ø, Eble Ø, er skøn Bøg oc Eg paa, er ved* 1 Mil omkring; heder aff
 Eble Ebleø, for der skulle vere en merkelig Eblegord paa, men ingen
 kand finde den. Er Age Veij vd til den fra Fyen, vden det er stor Flod,
 oc paa begge Sider ved Veien huelende* Dyb. Statelige Haffn. Der ligger
 hos den 3 smaa Øer, groer Gres
 paa. 1 Ø heder Dret, ligger for Klente Sogen. Noch 3 Øer i Auernes
 Sogen til Kørup: Lilø, Askilds Ø oc Megelø; er de samme 3, der groer
 Gres paa.

Till Bogense Schole bleff beuilget aff de Degne i Skamherred:

Helias (11 Børn), Nerdou Degen, haffuer leiet sit Degen Boel bort,
 fanger* 1 Ort. Byg aff; aff begge Sogner 7½ Ort. Skal give 1 Ort.

Per (6 B[ørn]), Degen Biedisleff osv. 6 Ort. 4 Skpr. 1 god Deine Boel.
 Skal give 8 Skpr.

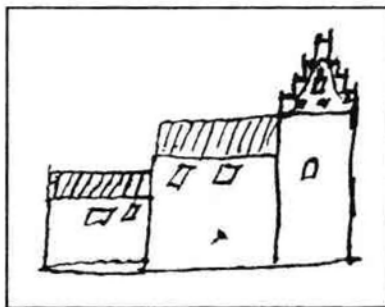
Hr. Nels i Klint haffuer 1 Søn i Scholen, holder 1 Schreder Degen till
 begge hans Sogner oc løner hannem, til Sønnen kand selffuer officier*.
 Gaff 1 Ort. Byg til Scholemester der aff; min Forgænger saa igennem
 Fingre dermed. Skal nu giffue til et fattige Scholebarn end til den ene
 Ort., Scholemester fanger*, Byg 1 Ort.

AVERNES
[Agernæs]

77 Tiendeydere. Mouris Podbusk haffuer Patronatsret* til. Aar 1588 den 27de August visiterede jeg, og [Ordets] Tjenere her fra Herredet var tilkaldte. Hr. Lauris Anderszen fra Bogense, 60 Aar, Provst. Margrethe, giff 3 Aar, ganske ung Kone uden Børn. Hand haffuer dette Sogen fri oc quit, Præstegorden ocsaa mett alt hendis Tillegelsze quit, oc giffuer Mouris inthet.

Degnen tager Mouris, hor hand lyster; tager der fra 55 Gies oc halffue Eg. De haffuer der fra 50 Gies oc 24 Snes Eg. Morthen, en Dein, haffuer det nu aff Bogense Schole; vil giffue sig till Wefferi. 5½ Ort. Haffuer huerken Degenbolig der heller i Hunstrup.

Kirken: Torn tagt* met Bly, en Archen* vd oc met Bly; Storekerken met Bly, Østerende met Tegel. Feiler* paa Tornet Muer; Bly paa Synderside. Regeringen kræver Kanonkugler deraf. Feiler* Gradualen*, Passionale*, Psalmebogen. Tafflen: Christus som Dommer, paa den ene [Fløj] Marias, paa den anden Side Døberens Billede. Huald* alt vdj met 5 Huellinger. Prædikestolen paa Syndersiden.

Han prædikede ikke.

Hr. Lauris fik 1 Stycke Kød, vexte* i Struben, døde Aar 1589. Jeg begroff hannem Aar 1589 den 13de Juli oc prædiket selffuer. (jeg visiterede, da han blev begravet, 13de Juli [15]89).

Auernes Birk. - Kørup Gaard, Mourits Podbusk. Ebelø oc 3 smaa Øer, groer Gres paa (se ovenfor). Mange Indløb af Stranen, flack Vand.

Aar 1596 den 4de August visiterede jeg Kl. 8. Hr. Laurits prædikede over Salme 103, rimeligt godt. Jeg holdt Tale. Alt vel der! Kirken grøn inden vdj. Kirkegord oben.

Aar 1602 den 3dje Juli var der met Hr. Nils i Klint til Mad Middag. Samme Dag var i Kørup Kirke. Prædikestolen opsat; feiler* Billeder i Tafflen. Billidskerer døde i Othesze af Pest den 28de Juni. Kirken er saa lang som S. Knuds Kirke saa ner som til Alteret, men iche saa høy.

[Indsat blad mærket "ad 46". Skrevet med anden hånd. Usikker læsning]

Aar 1596 Aug. 5. Deigninz Underholdinge aff Agernis Sougn.
Først 5 Orthe Byge oc 24 Snesze Æge. Noch 3 Brøe aff huer Gaard och huiss uvisse thinget der haffuer falldit haffuer jegh faatt paa 2 eller 3 Aars Thiide. Noch gaar der 50 Giæs aff for^{ne} Sogn och 24 Snesze Æg. Dennem faaer ieg ingen aff. Noch tillige min Degne Boelige di haffuer den Hauge och thager Arbeide och Landgilde deraff. [Indsat blad slut]

47r

HVNDSTROP

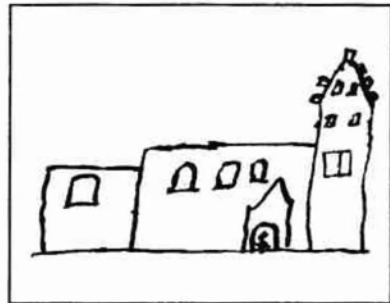
[Hundstrup]

Annex til Auernes. 90 Tiendeydere. Fri, ingen Patronatsret. Jeg visiterede Aar [15]89 den 13de Juli, da jeg begravede Hr. Laurits. Hr. Niels fra Klinte talte over Evangeliet til 7de S. e. Trin. om Bispisningen af de 4000 Mænd. Dele: 1) Hvilke Kaar Christi fromme Tilhørere har og Christi Omsorg for dem. 2) Menneskers Bekymring for Føden. 3) Underets Gavn.*

Degnen Rasmus, Sædedegn, rimelig god, 3½ Ort Byg, 12 Skr. Haffre, 36 Gies, Brød Juul, aff huer Mand 5 eller 6. Haffuer ingen Degne Boel; Mouris haffuer skiffet* det sig, som der sigis. Boer vdj et Gade Husz. Baade den afdøde og Degnen [fik] godt Skudsmaal.*

Frue Magdalene [Sehested] Mouris Podbuskis, Otte Christoferszen oc Jomfrue Giszle waar i Kirken.

Kirken tornet, mange Huggensten vdj; alt met Bly vden Tornet, der Tegel oc regner neder. Paa Synderside Tindinger* nederfallen. Feiler* ocsaa paa 1 Pille. Vnder Tornet Fiele Lofft aff Fyr. 4 Huellinger. Cloker 2. Skøne ny Stole aff Fyr, Mouris oc F. Magdalenis panelet*, oc 3 Stole huer paa sin Side lucte med Lose (vden den ene). Deris 4 Aner paa den*

øffuerste. Er M[ourits] P[odbusk] paa Karle Stolen oc paa alle Quindestole M[agdalenen] S[ehested]. Alteret panelet neder. En slim gambel Taffle: [Maria] met Barnet i Armet. Ingen Stager. En smuk Prædikestoel for Choret; Mouris oc Fruis Vaben, paa huer 2 Vaben. Pulpetur. Fonten i Choret. En lang Mes Serk, kiltis med 1 Reb (affskaffis). En gamble blaa Fløiels Hagel. (De fik 1 rød Fløels Hagel aff Friderik Quitzow Aar*

[15]96 oc 1 Meszeserk; hafuer Kongparten*). Kirkegord rum* oc meget viid. [Muren] Camp oc Tørff paa, nogensted nederfallen. Kirkelade god.

Jeg visiterede der [15]96 Kl. 11 den 5te August. Alt vel der! Sognemend claget, at de Stole, Mouris Podbusk haffuer ladet bygge, er Løes fore, oc der met deris Stolestade i Kirken dem fra kommen. F. Magdalenes Foget stod i en aff Stolen; de andre stod da oben oc waar Sognefolck vdj.

Jeg visiterede 1602 den 3dje Juli. En smuk Taffle paa Alteret, Friderik Quitzo ladet gøre aff Kirkens Pendinge; haffuer bode Kirkens oc Kronens Part*. Aar [15]98 fardigit*. Her var Præstekonvent; de drog hjem igen uden Frokost. Alle var til Stede undtagen den gamle Hr. Hans i Skamby, hvis Plads udfyldtes af hans Søn og Medhjælper Hr. Niels. Der fra til Øresleffgord Natten.*

47v

NARDOV
[Nr. Nærå]

Kallis i en gamle Percements Bog Niærthug Aar 1282. M. Nils Jespersen visiterede Aar 1573 den 21de April; siste oc første. 44 Tiendeydere. *Jeg visiterede Aar 1590 den 3dje Marts (en Tirsdag) Kl. 9 Form.;* ieg drog fra Hr. Lauris Brylup i Auernes Mandag den 2den. Hr. Chresten Anderszøn fra Odense, 60 Aar gammel. Præst her i 36 Aar; bleff ordeneret Capellane till Vor Frue vdj Othense, da M. Christoffer Gral bleff samme Steds ordeneret til Sognepræst. *Hans Hustru Abelone, en gammel Kvinde, født i Sognet, gift 2den Gang; med den første Mand Hr. Niels Stær 3 Børn, med Hr. Christen 8. Hr. Niels i Synderse han elste Søn; de andre ingen gaffnlig*, til hans store Sorg.*

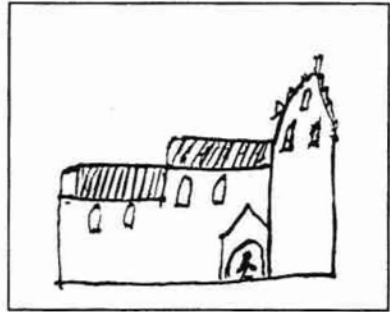
Han talte over Mark. 16: Gaa ud i Alverden og forkynd osv. 1) Hvor langt Christi Lidelse strækker sig. 2) Paa hvilken Maade den tilbydes. 3) Til hvem. 4) De, som tager imod dens Frugter, de som ikke [har Gavn] deraf. Jesus Christus meste Parten i huert Afsnit; ikke ilde.

Degnen Elias, Fynbo, tunghør. 1 Skp. Byg aff huer Mand, 4 Ort. Byg, 48 Gies, met aff Husmend. Skal give til Skolen 1 Ort. Aar [15]90 effter Skeppen at betale 8 Sk. i den dyre Tid.

Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet (meget ond paa Tornet) met Bly offuer Synderside offuer Choret. 2 paszelig Cloker. Ny Stole oc Prædikestoel for Choret indluct.

Mourits Podbuskis oc F. Mag[dalenes] Vaben paa, saa paa hans oc hendis Stole; ellers paa Karlestole M[ouritz] P[odbusk], Quindestole M[agdalene] S[ehested]. Huellinger 4. Tafflen *Christi Korsfæstelse* met Aposteler paa Fløieler*. Uforgylt Søl Kalck oc Disk. Onde Meszecloder, er 3 Hageler. Fonten i Choret. Prædikestoelen for Choret. Kirkegords Mur god. Laden paszelig. Rom Kirkegord.

Ingen Herregorde. Tre Møller: Hol Mølle, 2 Querne, Mouris Podbuskis, oc 1 heder Renge Mølle, 2 Querne. Erik Hardenberg Brestrop Mølle, 1 Quern. Weirmøller 2, M[ourits] P[odbusk].

Ingen Aaer, ingen Søer, ingen Skouffue.

Aar 1596 den 4de Aug. visiterede. (W. Jørgen Quitzow til Mad Middag met mig). Sognefolket claget, at S. Mouritz Podbusk hagde ladet byge 4 Stole til sine Karle oc 3 til Fruens Piger neden deris egne Stole, oc de motte stande i Tornet. Jeg svarede, at jeg vilde tale med Fruen ved Lejlighed.

Elias Degn tunghør, dog ikke klaget over ham af Sognefolket. Bleff sambyctt, at hand skal læse met Børnene oc vocte sit Embide, til der clagis paa hannem. Er ikke affældig, endnu med en kraftig Stemme. Schreff ocsaa Hr. Christen fra Auernes herom. Schreff fra Auernes til Hr. Christen met Elias, at alteng skulle bliffue effter Contracten. Han vilde nemlig selv henvende Opmærksomheden paa sin Søn. 5. Aug. [15]96.

48r

HØIROP

[Nr. Højrup]

Annex. 16 Tiendeydere (echon 1 By, 16 Gorde). [Visiterede] Aar 1590 den 3dje Marts Kl. 7 Form. Han prædikede ikke her, men talte i Hovedkirken som ovenfor nævnt.*

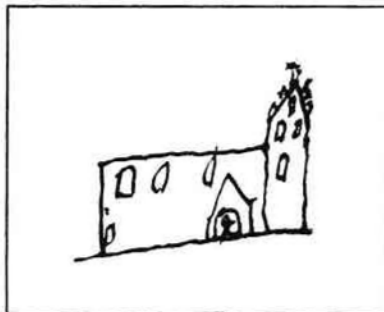
Degnen tunghør. 2 Skr. Byg aff huer Mand, 2½ Ort. med Indeste oc 1 Gaas aff huer Mand. Begge godt Skudsmaal. Mouris Podbusk Kirkens Part*.*

Kirken mørk, paszelig, tornet, met Tegel alt. 2 smaa Cloker. 4 Huellinger, Choret er den fierde. Er saa stor som hele Kirken. En slim Taffle gamble met S. Hansis Halshugels. Søl Kalck oc Disk. 2 smaa Liuse

Stager. Fonten i Choret. Prædikestolen paa Mur, sat ved Synderside. Hagel duer inthet*. Onde Stole. Ingen Skrefftestoel. Kirkegords Mur god. Ingen Træ. Paszelig liden Kirkelade, god.

Herregorde ingen. - Møller, Søer, Aær, Skoffue ingen.

Nogre aff Sognefolcket i Naraa Kirke, ieg visiterede Aar 1596 den 4de August. Alt vel der!

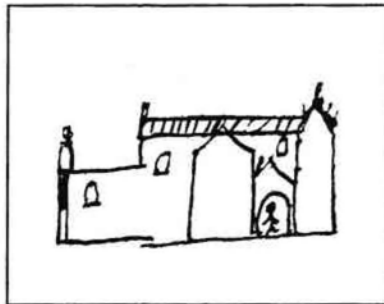
48v

KLINTE

Ligger paa en Klinte vd mod Haffuet. 42 (43) Tiendeydere; noc 1 haffuer en Lycke. Præstegaarden ikke godt bygget. Jeg visiterede Aar 1590 den 3dje Marts Kl. 12 Middag. Der Mad Middag. Hr. Nils Bang, Sleffred*, 57 Aar gammel. Præst der i 30 Aar, blev Provst Aar [15]89 den 13de Juli. Broder til Nils Bang i Bogense. Flindskallet*, tynd Mand, prædiker godt. Jeg hørte ham i Hundstrop, da Hr. Laurits fra Aurnes blev begravet Aar [15]89 den 13de Juli. Hans Hustru Kathrine fra Bogense. Tre vel begavede Børn; 2 af dem søger Skolen i Odense, den tredje Bogense. En Datter gift med Hr. Laurids Jørgensen i Auernes. Hun har 4 yngre Piger. Han prædikede ikke. Jeg talte til Sognefolket.

Degnen Lauris, en Hr. Nils holder; Sønnen gaar i Scholen i Bogense, opbær anden Sogne Renthe, giffuer Scholen 1 Ort. Alle godt Skudsmaal.

Kirken: Tornet iche høire end Kirken. Korskerke. Alt met Tegel. Huellinger 5 (er 2 Huellinger i Korskirken foruden). Cloker 1. Kalc oc Disk forgylt. Skriff-testoel oc Degne[stoel]. Tafflen Skarn met Trefoldighets Billed. Fonten neder for Choret. Prædikestolen ved Synderside. 2 smaa Stager aff Jern. Kirkegords Mur god met Camp alene. Laden god. Ingen Træ.

2 Møller: 1. Kragelunds Mølle 1 Quern. 2. Knøffle Mølle 1 Quern; begge F. Talis til Syndergorde. Er vdj Grindeløzse Sogen disse 2 Møller. 1 Ø, Dret, Græs paa.

Ingen Søer, Skoffue.

Aar 1595 den 1ste Maj visiteret Kl. 11, prædiket selffuer aff Prædikestolen; er nu flyt[tet] tuert offuer for Choret, met Traller* for Choret.

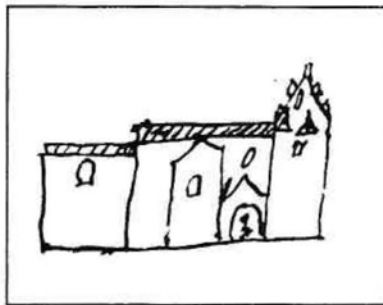
Hans Søn Degnen gaar i Schole i Bogensze; holder 1 Skreder, der siunger i hans Sted. Kand iche lenger taalís. Hr. Nils tager Renthen. Overnattede der. Godt Skudsmaal. Degne Renthe: 1 Skp. aff huer Mand; noch er 12 Mend, der affgiffuer huer 2 Skr. Er vdi Oure 5 Mend, huer 2 Skr.; noch i Klinte 2 Mend, giffuer huer 2 Skr. Er 5 Ort. Gies 40, Eg 40 Snesze, Brød 40, Regenscab Pendinge* 2 Mk. Alt vel.

Aar 1596 den 3die August var Calente*. Alle Præsterne var samlede dér og havde deres Hustruer med, undtagen Hr. Christens Hustru fra Oure. Leste ingen Lexer⁵⁸. Alle Degnene synger slet; de sang 3 Korsvar effer Frokost. Provsten selv var syg. Hans Søn Hr. Jens talte godt over Søndagens Epistel fra Romerbrevet, om Korset.

GRINDELØSE

50 Tiendeydere (ifølge ham selv 45) med nogle smaa. Jeg visiterede Aar 1590 den 3dje Marts Kl. 3. Han prædikede ikke; var ikke til Stede paa Grund af sin Datters Bryllup. Degnen den samme Laurits Skræder. Hr. Niels hæver Degnens Indkomster for sin Søn. Alle godt Skudsmaal.

Kirken tornet, med hugget Camp paa Østerende og Synderside. 1 Capelle ved Nørdserside. Bly offuer Choret oc Synderside offuer Kirken, ellers Tegel. Huellinger 5 oc 1 vdi Capellet. Cloker 1, 1 liden Clok i Choret hengendis. Kalck oc Disk: 1 forgylt, 1 aff Søl vforgylt. Gode Mesze Cleder. Taffle: Jomfru Maria i Solgiszelet*, ny; paa Fløieler* S. Karine

osv. 2 Skarns Jarne Piber. Fonten i Choret. Prædikestolen offuer Choret oc Dør oc Traller* for Choret. Anders Emikszen til Jerstrop Gord begraffuet i Choret; Ligesteen paa. Hans Frue vd hugget ocsaa paa Stenen. Kirkegords Mur Camp. Kirkegord vden Træ; smuke lange huggen Sten paa Graffuene.

Jørgen Askerleff Jerstrop Gaard. Frue Margrete Seste, Anders Emichsens effterlate Enke boer i Hattersleff.

[Møller - se ovenfor under Klinte]

Aar 1595 den 1ste Maj visiterede jeg. Jeg holdt selv Tale staaende. Alt vel. Godt Skudsmaal. Grindeløsz Degen 4 Ort. 4 Skpr., 1 Skp. Haffre aff huer Huszefolcke; Gies 45, 45 Snesze Eg oc ligemange Brød. Aff Degne Bolet 1 Ort. gaar til Scholemester. Regenscab Pendinge* 2 Mk. Hr. Nils giffuer denne Peder Degen noget, hand officier*; opbær sielffuer Degne Renthen til sin Søn Christen, som gaar i Bogensze Schole.

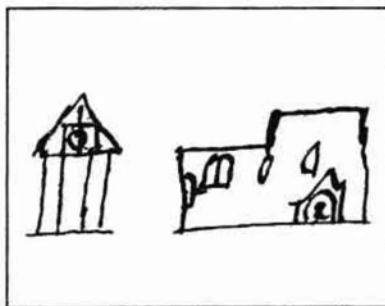
49v

VGERSLEFF

[Uggerslev]

18 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]90 den 6te Marts Kl. 10. Hr. Nils Mus, Fynbo. 45 Aar gammel, Præst her i 6 Aar; bleg, graahaaret, en lille Smule pukkelrygget, en Mand af lille Vækst. Hans Hustru Kathrine, Datter af Borgmesteren i Bogense, Formandens Enke. 1 Pige, som er Datter af hendes første Mand, Hr. Jacob; med den [nuværende] 2 smaa Piger. Var Hr. Semens Capellane i Wigsleff. Han prædikede i Annexet. Jeg holdt Tale.

Kirken vden Torn. 1 Clok Husz paa Kirkegorden. Huellinger 4. Tafflen Christi Korsfæstelse met Aposteler paa Fløyeler*. Fonten i Choret. Prædikestolen ved Synderside neder for Choret. 1 smuk Skrefftestol. Liden Degnestol. Ny Stole. Calk oc Disk uforgylt. Blaa Fløels Hagel. Kirkegords Mur Kamp, Træ paa Kirkeladen mellem Stølper* muret, met Tegel; ond; staar inde paa Kirkegorden, Træ paa.

Hans Norby oc hans Søster i Kirken.

Herregorde: Vgersleff Gord, Hans Norby till Vgersleff Gord; ligger vdj Byen.

Ingen Møller, Søer, Aaer.

Jeg visiterede [15]95 den 2den Maj, Fredag før 3dje S. e. Paaske, Kl. 11. Jomfrue Marine Norby i Kirken.

Jeg holdt fra Prædikestolen en Formaningstale. Alle Herredets Præster var dér forsamlede.

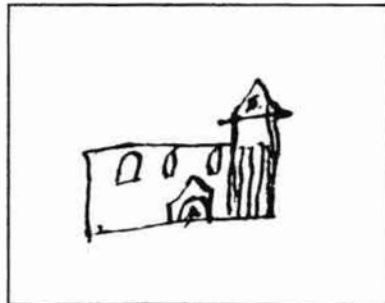
Aar [15]99 den 4de Juli fra Syndersze Afften. Visiterede 5te Juli. Alt vel dér. Tilhørerne gav ham den højeste Ros. Præstekonvent dér; de spiste Frokost dér.

BIEDISLEFF
[Bederslev]

Annex. 17 Tiendeydere. Bedre Sogen end Vgersleff. Jeg visiterede Aar 1590 den 6te Marts Kl. 8; fra Skamby Natten did Morgen. Klangfuld god Stemme og Udtale, jævnt. Han talte over Matth 11: Jeg takker dig, Fader. Kom til mig alle, osv. 1) Om Indbydelsen. 2) Fra hvem. 3) Paabudet og Forjættelsen.

Degnen Peder, Sædedegn, 6 Ort. aff begge Sogner. Boer her. Skal give Skolen 10 Skpr. for Aaret 1590, 8 Sk. for Skeppen for den dyre Tid. (Skal give ½ Ort. til Skolen i Bogense. Vedtaget [15]95 i Ugersleff.)*

Kirken med Tegel paa, nogle Steen blest aff Kirken; noget Bly paa Synderside offuer Choret. Tornet bygget aff Træ op ved vester Ende oc kled met Fyr som et Clok Husz. 1 Clok. Huellinger 4. Calck oc Disk vforgylt. Gamble rød Damask Fløiel. Tafflen Christi Korsfæstelse, 12 Aposteler paa Fløieler. 2 Piber aff Jern slaget i Tafflen. 1 liden smuk Skrefftestoel. 1 liden Degenstoel. Fonten i Choret. Prædikestolen aff Muer. Kirkegords Mur aff Kamp. Kirkelade liden, ond, met Tag* oc Lervege. Træ paa Kirkegorden.*

Ingen Søer, Aær, Møller, Herregorde.

Jeg visiterede [15]95 den 2den Maj (en Fredag) Kl. 9. Begge godt Skudsmaal. Jeg skrev til Hr. Knud, at jeg vilde visitere Hiastrup, Otterup 3dje Maj osv. Præsten [talte] fra Prædikestolen.

SKAMBY

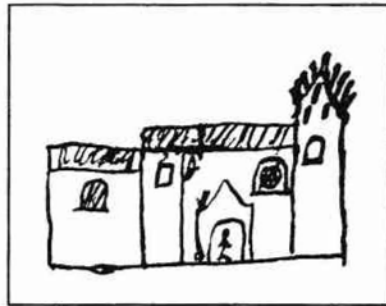
70 Tiendeydere (var 80, forderffuit vel 10). Jeg visiterede Aar 1590 den 5te Marts Kl. 3; overnattede der. Hr. Hans Nilszen, født samme Steds, 68 Aar, hvidhaaret Olding. Præst i 34 Aar, i Østerop tilforne i 5 Aar. Spec* Røst oc noget hees, ikke ilde for en gammel Mand; hans Stemme ikke ulig M. Hans Lang. Gode draumadis* Husz. Egensindet met Trete forhen. Enkemand. Hr. Christens Fader i Heszelager. En Søn, Hr. Niels, [er] hans Medhjælper; var Medhjælper i Nykøbing paa Falster. Foruden de foran*

nævnte har han [følgende] Sønner: 1) Christoffer, Skriver paa Tranekiar Slot. 2) 1 til Lubeck. 3) 1 hiemme. 4) 1 i Odense Skole. 1 Dater haffuer Degnen, 1 vgift, et smukt Folck, Sophie. Har til Præstebordet* 1 Lest Korn; skal holde aff de 3 Gorde en Fridag Prædiken, holdis huer hellige Dags Efftermiddag efter Sognefolkets ønske. Letfardige* at sette i Band*; han lovede at forbedre sig.

Han talte over 1 Kor. 13: Om jeg taler med Engles Tunge og ikke har Kærlighed osv. Han talte ikke om Retfærdiggørelsen, men om Helligaandens Naadegave; derefter udlagde han Teksten; godt.

Sædedegn, Anders, Hr. Hansis Søn vdj Nerdou i Aasomherred, 12 Ort. Begge, eller rettere alle, godt Skudsmaal.

Kirken tornet, feiler* paa Tornet oc Tag, Korskerke; Bly meste Parten paa Kirken; paa den nordeste Capel Bly paa Vesterside, paa den anden Capel Tegel vden Rinder*. Huellinger 5 oc vdj huer Capel 1 Huelling. Tafflen: mit vdj Den Korsfæstede mellem Røverne, offuen offuer den gamle* træ[?] Gud oc Jomfru Marias Billed; i Raadsviis* paa begge Sider oc paa Fløyeler* 12 Aposteler oc Paulus oc en Biskop; saa der neden fore huer 1 liden halff Affgud* forgylt. Stager aff Meszing 2. 1 stor Skab ved Norderside. Smuk gamble Degnestol. Ingen Schrifftestoel paa den anden Side. Choret indluct met Sprinckel*, ingen Dør fore (Giorde* paa Døren). Prædikestolen ved Synderside for Capellet. I norderste Capel Fontet, er panelet* ved venster Side inden. Hans Korn ligger i Syndercapellet, 1 Dør fore. Kirkegords Mur Camp. Kirkegorden rum*; 6 Træ paa oc mange Hylder*. 1 skøn Lade; feiler* paa Tag.

I Choret Hr. Hansis Ligsten oc hans Hustruis, nyligen lagd, vdhugget i store Person.

Ingen Herregorde, Møller, Aær, Søer.

Aar 1592 den 17de April, Mandag effter 3dje S. e. Paaske, visitered ieg oc gjorde selffuer Thieneste. Herredspræsterne var sammenkaldt. Præsten oc Medhjælperen det bedste Skudsmaal. Degnen blev anklaget, fordi han ikke overholdt Vedteckt, ja, endog af den kraftsløse Præst.

Aar [15]93 den 22de Juli wiet ieg Hr. Hans oc Marine sammen. Nr. Nils i Clint, Prousten, prædiket.

51r *Aar 1594 den 25de Marts visiterede jeg. Hr. Niels prædikede. Præstekonvent dér.*

Aar 1594 den 26de Marts var der Præstekonvent i Skamby. Hr. Hans' Degn blev forligt med ham; han vil give ham et Forpligtelsesbrev.

Degnene i Oure og Vgersleff har ikke hidtil ydet noget Bidrag i Korn til Skolen, de lovede fremtidig at opfylde deres Løfter: Den vdj Wgersleff er thit fordelt; han lovede at betale sine Kreditorer. Alle Præsterne lovede, at de før Pinsefesten ville have alle Landemodeakterne udskrevet i Rækkefølge efter Steder, saaledes som de er affattede.⁵⁹*

Aar 1597 den 18de Juli var der Præstekonvent i Bogense (en Tirsdag) ved Niels Bangs Bryllup. Provsten Hr. Niels i Clinte klagede over, at Degnen Hans i Skamby var blevet alvorlig saaret af Præstens Søn Knud (Borger i Bogense), og [krævede] at der skulde fremskaffes Vidnesbyrd ved Retten.

50v *Jeg visiterede 1600 den 17de Juni (en Tirsdag). Præstekonvent dér. Præsten Hr. Hans, Medhjælperen hans Søn Hr. Niels blev forligt med Kirkeværgen Hans Vinter, efter at en Skrivelse var blevet affattet og underskrevet af hver enkelt Part samt af mig, Provsten, Hr. Niels i Hosleff og Hr. Ejler i Asperup. Saaledes var alt vel. Kirkeværgen bad ogsaa Hustruerne om Tilgivelse for sin Forseelse. Jeg holdt Tale. Kapellanen holdt Prædiken om det evige Liv.*

Aar 1603 den 29de December, Onsdag for Nytt Aars Dag, døde Hr. Hans i Skamby, 80 Aar gammel; hans Søn Hr. Niels, Medhjælperen, blev hans Efterfølger.*

Siden døde Degnen af Pest. Hans Efterfølger blev Michel Vinter, bekræftet ved Brev af Lensmanden Knud Rud og mig.

51v er blank.

BIERGEHERRET MET HINDZHOLM

Bjergeherred (Montana Provincia)

Biergeherred vnder Othense Leen, men Kertemynde oc Hentzeholm vnder Nyborg Leen. Erik Herdenberg fik Hendsholm [15]88 i August. Thingdag holdis Mandag.

[15]88 den 26de April visiterede jeg Kerteminde, hvor Ordets Tjenere, deres Medhjælpere og Degne var forsamlede. Alle tilsagde mig deres Lydighed. Ved denne Sammenkomst holdt jeg min første almindelige Herredstale paa Latin.

Er icke vden 1 sidendis* Degen oc paa Hintzeholm til Mesinge Kerke.

13 Kerker:⁶⁰

Kierteminde
Dristrup

*Præst og Provst Hr. Hans Pedersen. ½ [Mil]
Medhjælper Hr. Niels Pedersen, ligeledes
fra Kerteminde.*

Rynckeby

½ Miil. Hr. Laffris Nelszen.
1) Skousboe, Erik Hardenberg.
2) Wrop, Frue Anne Norby.

Reffninge

½ Miil. Sognet til Scholen i Kerteminde.
1) Jershaffue, Vldfeld Christofferszen.
2) Lundsgord, Hans van Mellen. 1 Fjerd-
[ing] Weis.

Kiølstrup
Aggedrop

½ [Miil]. Hr. Laffris Stampe.
1) Skenderupgord, Knud Michelszen.
2) Hundsløff Skoffgord, Frue Marine Juels.
3) Kiilsgord, Anders Kaasis.
Høreren* y Kertemende Degen til Kiølstrup,
men Agedrup er en Degen aff Othense
Schole.

Marsløff

1 Miil. Hr. Peder Nelszen Møller, fød i
Othense.

- Birkinde ½ Miil. Weirup, Frue Gertrud, Vlfeld Christofferszens. Seleberg, Lauge Wrne. 2 Degne begge af Othense Schole.
- Monckeboe ½ [Miil] Hr. Markuor Hanszen. Degen aff Kerteminde Schole, sammesinde 2; skyller 14 Ort. Byg aarlige. 1 Øø til hans Sogen liggendis, Thuord, en Gord paa; om Sommeren kand man age der offuer. Herregord e: 1) Trelleropgord, F. Tale, Hans Oldelands. 2) Dræbygord, Hans Wrnis.

53r

Hjndsholm

- Wiiby Hr. Jacob Nelszen, gambel Mand. Degen til Scholen i Kerteminde. ½ Mil. 1) Huøring, Frue Beate, Hr. Jørgen Lyckis. 2) Brolycke, Frue Mette Rønou; er Jacop Wifferts færne Gord.
- Mesing Hr. Hans Sørenszzen, gambel Mand; haffuer 1 Søn, studerer, 5 Børn her vden. Jens Degen, bosidendis, giffuer 3 Ort. Byg til Kerteminde Schole. ½ Mil. Torslundgord, fattige Erik Herdenberg.
- Dalby Hr. Laffris Bremmer Weile. Børn: 2 domme* Børn. Stuberup Degen aff Kerteminde Schole. 1 Mil. Eskeberg, Kronens.

Till Stubbdrup ligger 2 omfløt Øer; om Sommer kand age offuer.
1) Lang, er 5 Gorde paa; den anden, Bonsø, 3 Gorde paa. Vden for Hintzeholm ligger Romsø Øø.

Stubderop bygfallen, Klocken reffnet i Tornet mitt offuer, staaer vnder oben Hymil i Rod* oc Regen. Lensmanden i Nyborg haffuer Kerkens Thiende; bygis inthet* paa. Mats Rygberg at paaminde.

Sigis, at Marsti ligger der begraffuet, oc 1 liden Kobber Taffle, slaget paa Træ, skulle findis hans Naffn paa met Rone Bogstau.

Vlfeldt Christofferszen holder* sig *Patronatsretten** till Reffning Kircke. *Det er ikke [rigtigt]⁶¹.*

Præster 8. Herregorde 15. [Nogle linier slidt væk her]

52v er flyttet til forrest i Kerteminde (s. 142).

53r

Vdj Hjndsboherred.

Hindsbo Herrids Thing ligger ved Dalby.

Kirker 2 vden Torn, 2 med Torn.

1) Øer 2, ere Gorde paa, liggendis til Stuberup Sogen: Langø 5 Gorde paa. Bogensø 3 Gorde paa, ligge paa vestre Side. (Offuer fra ved Østerside ligger Romsø til Sielland). Ligger 1 Ø, fædis Kronens Fæ paa til Esberg, Meel Ø.

2) Søer 3: Mesing Sø i Mesinge Sogen, Martoffte Sø, Eskeberg Sø i Stubderup Sogen. Skøne Damme for huer Herregord.

3) Herregorde 4: 1) Eskeberg. 2) Torslundgord, fattige Erik Hardenberg. 3) Huørring, Frue Beat Hr. Jørgen Lyckis. 4) Brolycke, Jacob Wiffert.

4) Wandmøller 3, ere icke alletide flødige*: 1) Eskeberg. 2) Huøring. 3) Brolycke.

5) Weirmøller 2: 1) Huøring. 2) Brolycke.

6) 3 Kirkelader, 2 gode, 1 Skarn

7) Hendsboherrets Skil: 1 Bek Sudvest strax fra Kerthemende.

8) Hendsboherrets Thing i Dalby

9) Er et Slot affbrot, Slappisborg. *Find ud af Ordets Afledning.*

10) [Skove:] 1) Salriis Skoff, Brolycke vdj. 2) Staffuer Skoff, Dohiorte vdj. 3) Sømose Skoff allernordeste mod Samsø.

Vdj Bergeherred.

Landfest Herred vden ved Kertemende. Bogensø Land.

Herritsting ligger ved Kølstrop.

Kirker met Torn 9. - Øer ingen. - Søer ingen.

1) Aær 1: Roglunds Aa, gør Herritz Skil mellem Bergeherred oc Aasumherred.

2) Herregorde 11: 1) Jershaffue, Vlfeld Christofferszen. 2) Lundsgord, Hanz van Melen. 3) Skousbo, Erik Hardenberg. 4) Wrup, Frue Anne Norby. 5) Weirop, Frue Giartrud, Vlfeld Christofferszens. 6) Sælleberg, Lauge Wrne. 7) Skenderup, Christen Knudsen. 8) Anders Kaas, Kielsgord. 9) Hundsleff, Frue Marine Juul. 10) Trellerup, Hans Oldeland. 11) Dreibygd, Hans Vrne.

3) Wandmøller 5: 1) Quackmølle* for Lundsgord. 2) for Skousbo. 3) Werup Mølle oc liden, er i Marsleff Sogen, vdj Birkende Sogen. 4) Wilholms Mølle, oc 1 liden vdj Agedrop Sogen. 5) Bollerup Mølle, er god for alle de andre.

4) Weirmøller 3: 1 for Munchebo, hører til Skenderup. Tho for Kertheminde.

5) Herritsting i Kølstrop.

6) Herritsskel Norden mellem Bergeherret oc Windingherret, en liden Beck kallis Giedmose.

7) En stor Sten i Langskoff staar i Giarden*, skiller three Herreder ad, Bereherred, Windingherred, Aasumherred.

8) 1) Hunsleff Skoff. 2) Rastrup Skoffue, meste Parten Erik Hardenberg. 3) Skenderup Skoff, liden.

Et Segerverck*.

53v Præster døde paa Hindsholm eller i Hindsboherred.
Hr. Hans Sørensen i Mesing døde Aar 1590.

52v

KERTEMYNDE

Nogle [forklarer Navnet] af Nabo-Landsbyen Kierthinge, som skal have eksisteret her, førend den privilegerede Købstad blev anlagt for mindst 150 Aar tilbage. Tyskerne giver den Navn efter Korth Munde, fordi Mundingen ved Indløbet til Byen er saa snæver. Er Alle mesteparten Skibsfolck, iche 4 Købmænd vden huis Nels Bagger holder en stor Handel der. 40 Skuder oc Skib for Byen.

Jeg visiterede [15]88 den 26de April. Sognepræst og Provst Hr. Hans Pedersen er 50 Aar gammel. Hans Hustru Cecilie. (Han døde af Pest i August 1603). Var tidligere Skolemester og Medhjælper i Nyborg, hvor han er født. Lærd og klog. Boer i sin egen Bolig. Sognets Præstegaard lige over for, feiler Lade, Stal, Herberg*. See vdi den Register om Bergeherret; dér [findes] den aarlige Indkomst. Haffuer ingen Affuel* osv., iche heller meget til Byen vden Dristrup Annex. Somme med 2 eller 3 Skpr. Sæde til Kerteminde. Er hannem beuilget personlig at beholde K^o Ma^s Part* at holde Capelanen met. NB. Begeris, at Kongens Part maa perpetueris* til Embedet.*

Capelanen Hr. Nels Perszen, en ung Mand, født i Kerteminde; var forhen Skolemester her. Har her af Hr. Hans 10 Dr., 3 Offerdage, ved* 20 Dr. Boer i Skolens øverste Stokværk. Kost frit hos Sognepræsten (2 Dage) oc Borgerne. For Resten intet hverken fra Byen eller fra Annexet; Præsten hæver nemlig Offer og alt det øvrige fra dette.*

Scholemesteren, en Jyde, Poul Andersen fra Sæby, Degn i Annexet, lader et Scholebarn gaa til Sognet. Hans Indkomst i M. Nelsis [Jespersen] Register, Bergeherret. Bolig i Skolen. 85 Skolebørn. Hr. Hans har beholdt Skolebørnenes skriftlige Arbejder.

Hører Mikkel Vinter, et Hitebarn fra Odense, Kølstrup Degen. Fri Kost hos Borgerne, hver Tamperdag 1 Sk. aff Sinckerne*, de der formøer noget. Boer i Skolens øverste Stokværk.*

Jeg var i Skolen; jeg repeterede selv med Børnene og prøvede dem i skriftlige Arbejder, idet jeg selv dikterede det danske, som de gengav mig oversat til Latin. Nogle af de øverste kunde gøre Rede for Grammatikken i det skrevne. Jeg efterlod de skriftlige Arbejder hos Præsten og Provsten, Hr. Hans.

Kirken, tegt met Tegel, bygfallen, Fiæle Lofft vdi aff Deller*, er iche vden 7 Ort. Byg till aff Kerke Jord. Er ved Synder-siden ved Koret Borgers Skibs Sejle (att motte affskaffis. [Skal tale] med Lensmanden). To Affset,* Gang paa begge Sider ved Choret. Treller* for Choret oc Prædikestolen offuen paa. 4 Cloker, 2 smaa i Spir, de 2 store i Tornet. En smuk Taffle med Nadverens Indstiftelsesord paa Alteret. Er Magestrantz* end nu vdi oc Christi* Legems Begraffelsis* Sted. Hr. Hans loffuet at ville lade forsælgis.*

Scholen bequem til de Børn, der ere, oc vel flyd. Er ingen Vnderholding till de fattige Børn vden 3 Ort. Byg, som Sæde* Degen aff Dalby oc Stubderup giffuer til Scholen.*

Ingen Hospital.

Borgemester oc 3 aff Raadet tilstede; er iche ... flere der. Gaff *Præsten, Medhjælperen, Skolemesteren og Høreren godt* [Skudsmaal. Nogle linier er slidt af her.]

54r

Alle Præsterne mett Prousten i thette Herrit vare forsamblet (ondtagen Hr. Jacob i Wiiby; hans Hustrue var siug) i Kierteminde Kerke *Aar 1588 den 26de April fra Kl. 8 til 10 Slet*. Sogner ligger enthen till Othense Schole (*se ovenfor*) eller Kierteminde, ondtagen Hr. Hans i Mesinge haffuer 1 Degen sidendis*, Jens Hanszen, giffuer 3 Ort. Byg till Scholen. *Hr. Hans søger om at faa sin Søn, som er Student, til Kapellan eller Medhjælper.*

Hr. Lauritz Stampe till Kiølstrup oc Aggedrop gaff tilkende, horledis en Karl vdj hans Sogen var vmectig* oc bleff dømpt fra en Enche, hand haffde troloffuet, dog vnder Øffrighets Straff* at iche giffte sig; oc haffuer beleit en anden, afflet Barn med hende, oc reder til Barszel nu igen. Haffuer ved Lauritz Brokenhuszis Help fanget* K^o Breff at maa haffue samme beleine Quinde til sin Hustrue. *Mon det dog kan lade sig gøre?*

Aar 1589 den 16de Marts war ieg vdj Kerthemende. Høreren* Michel var forclaget* for mig *paa Grund af Forsømmelighed og slet Levned. Hans Anklagere, som var i min Gaard i Februar, var Borgmesteren Hans Jenszen. Mats Sørensen vilde haffue sin Søn Søren i Steden. Men siden har han forebragt mig - gennem Skolemesteren - Borgmesterens og hele Raadets beseglede Brev, hvorved han blev frikendt for disse Laster. Hvem er nu Borgmesteren? NB. Han har alligevel givet mig sit Forpligtelsesbrev.*

Sognepræsten Hr. Hans prædikede ved Aftensangen over Lidelses-historien: 1) Fader, tilgiv dem osv. 2) Om Overskriften [paa Korset]. For at bevæge taler han med greben Røst. Han prædiker godt. Magestrantzet* oc Død Kiesten der end.*

Nylig 2 Borgmestre dér, Hans Jenszen, Nels Suinning, valgt aff Laurits Brokenhusz.

Skolens [skriftilige] Øvelser blev mig forevist den 17de Marts, da jeg vendte tilbage fra Hinsholm.

Skolemesteren Poul var temmelig farlig syg af Diarré.

Aar 1589 den 18de Marts gaff Michel Hører mig i Kølthrop Præstegaard sin Forplict* at vilde affstaa sin Theneste, nar hans Forsømmelse eller anden Ulempe fandis. S. Morthens* Afften der nest effter forsaa sig slimmelige mod Scholemesteren igen; bleff effterlat* for Christen

Knudszens oc de andre got Folckis Skyld oc Forbøn, saa effter Hr. Hansis Schriffuelsze, at det var got hand bleff hos Scholen; fik thet Aar [15]90 den 30te Januar.

54v Aar 1592 den 21de April (kom fra Mezing, min Søn Ole var med mig) visiterede jeg i Kertheminde, var i Scholen fra 3 till 5. Talde met Borgem. oc Raad. Ordets Tjenere og Skolens Ledere godt Skudsmaal. (Aar 1592 Paaske kom Jens Jenszen fra Kerteminde, Hører did). De lovede Hørerens* Kost. Der forhandlede ogsaa med dem om en af Borgerne, der var bortrømt. 90 Børn i Scholen; var saa mange, somme sad paa Gulvet. Jeg dikterede dem selv Emnet om Rhacos ulydige Søn. De var gaaet meget frem siden sidste Visitats, jeg holdt der.

Aar 1592 den 1ste August [var jeg] vdi Scholen. Hans [blev] Skolemester 5te Avgust.

Aar 1592 den 6te Septbr. var i Scholen oc visiteret ocsaa.

Aar 1593 den 27de Juni visitered Scholen. Der var 61 Skolebørn. Min Søn Ole var med mig. Der blev forhandlet med Raadet om en Degn, Knud Beske og Peder Hess, hvem af disse 2 der skulde være Efterfølger i Dalby Degnekald. Fra Kl. 5½ til 10 Slet. Jeg var i Kirke, hørte Kapellanen Hr. Niels prædike; godt.

Aar 1595 den 13de April, Palmesøndag fra Monckebo, min Søn Ole var med mig. Jeg hørte Kapellanen Hr. Niels prædike om Aftenen; han talte godt over Christi 4 sidste Ord. Den 14de visiterede jeg Skolen og gav dem Opgaven om de tre ulydige Spillere⁶², af hvilke den ene blev slæbt levende bort af Djævelen. Der var i Skolen 47 Disciple, som jeg optalte. Senere da nogle havde været fraværende, foreviste han mig Fortegnelsen, der omfattede 70. De skrev daarligt. Alle [Kirkens og Skolens Tjenere] fik et godt Skudsmaal. Skolemesteren klagede over Disciplenes Forsømmelighed. Jeg påmindede i Kirken Forældrene til dem, der har Sogne, om at ansøre dem til Flid; ellers vilde de miste disse Begunstigelser.

Aar 1595 kom Hans Brun bort til Mikkelsdag* og efterfulgtes af Laurits fra Nyborg, som tidligere var Lærer ved Skolen der paa Stedet.

Aar 1596, 4de S. e. Paaske, den 9de Maj [visiterede jeg], kom fra Dristrup, hørde Hr. Hans Afften, godt. War hos Borgemester Afften til Mad, Vismær Øl.

10de Maj visiterede Scholen. Børnen meget forbedret, de øverste skrev godt. I Scholen 84 Børn. Hr. Hansis Residentz forfallit.

Aar 1597 den 16de April Kl. 9, Lørdag før 3die S. e. Paaske, visiterede Scholen oc siden mellem 1 og 3. Børnene god Fremgang. Scholemesteren fuld Kost. 76 Disciple. Alt vel.

Prædiket 3die S. e. Paaske til Middag oc strax der fra til Mesing.

Aar 1598 den 17de Juni, Lørdag for* Søndagen om Lazarus, var Præsterne fra begge Herreder kaldt sammen her. (Hr. Peder fra Marsleff var ikke til Stede). Alt vel. Jeg visiterede Skolen fra 6 til 9. De klarede sig flinkt. I hele Skolen 84 [Disciple]. Alle de kirkelige Personer fik godt Skudsmaal af Raadet. Hr. Hans beclaget, at den Tid, hand bleff kallet did, ved* 20 Aar siden, bleff loffuet aff Raadet hannem 4 Dages Kost til Capellanen. Er ingen, der holder, vden Egert Borgemester oc Chresten Schriffuer. Loffuet, de ville tale her om med Almuen. Claget ocsaa Hr. Hans som alle tiid huer Gang i min Visitas, at Sognepræstens Gord forfaller; ville bo der vdj; er iche heller Stal eller Ladehusz vdj oc iche haffuer verit, siden Byen brende. De loffuet att ville gaa i Gorden den besee, Hr. Hans loffuet noget ville til helpe, motte der noget begyndis paa.

55r Samme for^{ne} Dag bleff samtyckt, at Scholemesters Løn skal forbedris: aff Dalby Sogen 1 Ort., aff Stuberup 1 Ort., aff Wiiby 1 Ort., Rynckeby 1 Ort., Monchebo 1 Ort. Byg, thij Borgemesterne oc Raadet, som waar tilstede, beclaget sig, Byen at vere forarmet oc iche kunde helpe Scholemesteren vidre. De haffde ocsaa ont hannem nu paa 2 Aars Tid Kost vden den Dag, Hr. Hans giffuer hannem Kost. Huilket ocsaa Hr. Hans bekender.

Hans Pederszøn, egenn Handt [Egenhændig underskrift]

[Anden hånd, men parenteserne indsat af Jacob Madsen]

Lønning for Rektoren ved Kertemind Skole.⁶³

Aar [15]95.

Aff Kiertheminde	8 Daler (aff huer Par Folck 2 Sk., enlig Person 1 Sk.)
For huert Liig	3 Sk.
Thill Schole Leie*	8 Mk.
Aff Dristruppe Biug	37 Thønder
Leffuendis	
Gies	30 oc 7 halffue
Brød aff huer Gaard thil Jwll	
Eg aff huer Gaard thil Paaske	1 Snes
Oc Brød samme Tidt	
Huer enlige Folck	1 Skeppe Haffre
Huer Hedsche*	1 Skeppe Biug
Queg Thiende aff begge Sogner:	
Lam	8
Griszer	8
Pendinge	4 Mk. eller 5

55v

Sogner, som ligger thil Kiertheminde Schole
Aar [15]95 den 15de April.

Hintzboe Herritt.

1. Dalby och Stubberup: 92 Traffue Byg, (Traffuen att regne for 3 Skpr), beløber sig 14½ Ørte [Overstr. Traffue]. Noch 5 Ørte B[yg] i Skeppen. Halff Giesz 60. Meelslaget* Brød 60.
2. Wiby: 44 Traffuer B[yg], 3 Skpr. i Traffuen, beløber sig 11 Ørte. Geesz 27. Brød 27.
Meszing: Residerendis* Degen, Hans Jenszenn: Biug 3 Ørte til Scholen.
(NB. at gøre Regenscab for disse 3 Ørte Korn aff Mesing aarligen)

Biergeherritt.

3. Kierteminde, som Skolemester er Degen til: Aff huer Par Folck 2 Sk., aff huer enlig Person 1 Sk., beløber sig 12 Mk., om hand kand faa det alt vd.
4. Røffning: 6 Ørte B[yg]. Halffue Giesz 12. Brød 24.

5. Rynckeby: Biug 13 Ørte 1 Skp.
 6. Kylstrup, som Hører* haffuer: 18 Ørte B[yg].
 7. Dristrup [Overstr. Munckeboe]. Skolemester haffuer til Hielp til sin Vnderholdning och holder en Skolebarn til at siunge. 37 Thraffuer, beløber sig 10 Ørte. Leffuendis Geesz 27. Brød, smaa og store, 65. Egh 32 Snes.
 8. Munckeboe: B[yg] 14 Ørte. Egh 19 Snesz. Brød 33.
- Er Byg 93 Ørte 7 Skpr. Er 3½ Lester 9 Ørte 7 Skpr.

Capellanens Indkomst, Hr. Nils Christensen.

Aar [15]95.

Aff Sogne Presten (10).	8 Daler
Trey Offer* Dage om Aaritt, anden Dag Paasche, Jwll oc Pintze	6 Daler.
Alle Lige* Pendinge aff begge Sogner, som hand iorder. Disligiste ald Offer aff Dristrup. [Anden hånd slut]	

Aar 1599 den 24de Februar war steffnet i Retthe til Landsting 2 Barsker* aff Kertheminde; den ene haffde legt for^{ne} Hr. Nilsis Skade, hand hagde i hans Laar; den anden beseet, at saa vaar, for de hagde vondet* for begge Borgemestere oc Hr. Hans, Prousten oc Sognepræsten *samme Steds*, oc giffuet schriffteligen beschreffuen fra sig, at det vdj Guds Sandhed waar 1 Claphorn*, huilcket for^{ne} Sognepræst haffde giffuet Lensmanden tilkende vdj Raads* Viis; der fore vaar hand oc kallet, om hand hagde noget der i at sige, saa begge Borgemester, som iche møtte. Men Hr. Hans bekende saa at vere gangene. Da fik Jens Wiborg Dom, at effterdj at for^{ne} Barsker iche haffde vundet for Raad eller til Thinge, denne Sag ingen at komme til Skade. *Efter Provstens Beretning.* [Anden hånd slut]

Aar 1599 den 16de April, Mandag efter 1ste S. e. Paaske, visiterede Scholen. 17 i Scholm. Lexe*, *nogle af dem skrev godt. I hele Skolen 62. Mikkel Lukassen* kom did til Scholen kort før Paaske. *Præsten fik det bedste Skudsmaal af Raadet.* Waar fire Mend ville helpe Hr. Hans met Kost Pendinge* til Capellanen; en Tid lang vilde iche/

56r onde hannem Kost hos sig for Siugdom befryctendis; kunde Hr. Hans fordrage* Capellanen, da kunde de ocsaa. Loffue de at fly* noget paa Sognepræstens Gord.

Præstekonvent her. Jeg drog hjem Kl. 2. Præsterne paa Hindsholm loffuet at købe mig for 8 Dr. Sild; ieg antuorde* dem strax.

Aar 1601 den 1ste Maj, Lørdag før 3die S. e. Paaske, visiterede i Skolen. Alt vel. 63 Disciple i Skolen. Hr. Hans som tilforne claget, de ville inthet* byge hans Residentz; nødis derforre at bo i sin egen Gord.

Aar 1602 den sidste Dag i Juni visiterede jeg Skolen.

Aar 1603 i August døde Hr. Hans Perszen, Sognepræst. I hans Sted bleff Her Anders Mandt, Capelane til Wor Frue i Othensze, kallet oc i Proustens Sted Hr. Lauris Stampe i Kølstrup osv. Skede i Agedrup Kirke
Aar 1603 den 4de Novbr. Kl. 11.

Aar 1603 døde ocsaa Capellanen Hr. Nils Jacobszen, *af Pest.* Vdj hans Sted kom Hr. Peder Hesz.

Aar 1604 tridie Pentze Dag kom Eiler Jacobszen, Skaaning, til Kerteminde, bleff der Scholemester, oc Michel Lukaszen, hans Formand, kom til Horne Capellanj.

Aar 1604 den 24de April visiterede Scholen *Kl. 6.* Var echon 6 i Scholemesterens Lexe*, i de andre smaa Børn 30. Børnen bort død *under Pesten Aar 1604,* meste Parten døde.

Fru Ane S. Herdenbergs Vilie var, at S. Hr. Hansis Søn motte bekomme bode Dalby oc Stubderup Sogner alene, men Hans Perszon mente, sin Søn, som sad nest nederst, hannem burde at beholde det ene. Men effterdj der var 6 Sogner osv. til Scholen, oc var iche saa mange Personer i Scholen dulige der til, sagde Hr. Anders Mand, hand vilde forhandle venligen met Hans Perszen her om, saa Sagen skulle komme til en rolig Ende vden videre Clagemaal. *Iøvrigt alt vel.*

Samme Dag vaar ocsaa Hr. Anders Mands oc Citzels Festeøl *Kl. 10;* ieg troloffuede dem. Samme Tid gaff Hr. Lauris Bremmer Citzel i Mesing, hans Dater, dog hun var iche til Sted, Hr. Hans Anderszen i Mesing. Der fra *Kl. 1* til Nyborg.

56v er blank.

- 57r Register paa huis Bøger, som fattis i Bergeherred oc Hindsholm Aar 1589.
 Kerteminde: M. Hans Thomszens Psalmebog, *Passional**.
 Dristrup: M. Hans Thomszens Psalmebog, Ordinantzen*. *Luthers lille Katekismus*.
 Mesing: *Passional*.
 Dalby: Ordinantzen, *Passional*, *Luthers lille Katekismus*.
 Stubdrop: lige saa oc Alterbogen lige saa.
 Wiby: *Passional*, Ordinantzen.
 Rynckeby: Ordinantzen.
 Reffning: *Passional*, Ordinantzen, Alterbogen eller *Manualet**, *Luthers Katekismus*.
 Kølstrup: *Luthers lille Katekismus*.
 Agedrop: *Passional*, Ordinantzen, *Luthers Katekismus*
 Birkinde: Bibelen.
 Monckebo: *Luthers Katekismus*.

57v samordnet med 55v, se note 4.

58r

REFFNING

[Revninge]

Annex til Rønkeby. 23 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 efter Herrens Fødsel, tridie Jule Dag, den 27de December Kl. lidt over 9. Hr. Laurids Nelszen, Hr. Nelszis Søn i Rønkeby, 42 Aar. Gift 2den Gang; med den første Hustru 4 smuke Dreng, med den anden, Anna, meget lille af Vækst, Christoffer Guldsmeds Dater i Kertheminde, 1 liden feed Barn ½ Aar gambel. God Husholder, prædiker godt, sterkt Røst. Han udlagde Evangeliet: 1) Christi Samtale med Peter og Peters Svar. 2) Enhver skal være tilfreds med sit Kald. 3) Om Evangelisten Johannes. 4) Fiskedrættet og Peters 3-dobbelte Fornægtelse, hvoraf vi lærer, hvem der elsker Christus: (1) Den, der hører Ordet og gør derefter. (2) Den, som drager Omsorg for Christi Disciple. (3) De, som følger Christus efter i Lære, i Kærlighed, i Tro, Haab og Taalmodighed. (4) Hvad der kan times dem: De kan blive ført derhen, hvor de ikke vil, Ordets Tjenere, Øvrigheds personer, hver eneste troende. Der er nemlig ingen, som ikke mærker Vanskelighederne i sin Gerning.

Han sagde det samme i Rynckeby Kerke.

Dejnen fra Kerteminde Skole, har 7 Ort. Byg.

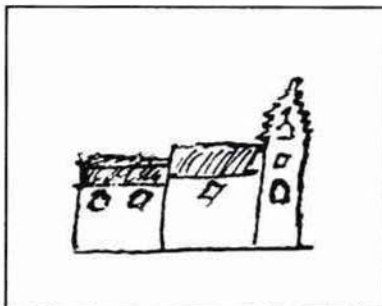
Begge fik godt Skudsmaal.

Tho Herregorde i Sognet: Jershaffue, Vldfeld Christofferszøn. Lundsgord, Hans van Melen. Ingen i Kirken. Hans van Melen søger Kerteminde Kerke, kand inthet* forligis med Vlfeld.

Christoffer claget for mig i Othense for* Juul, at Hr. Lauritz haffde flyt Funten op for hans Frues Staael aff Tornet, oc stod hinde for ner. Er iche saa; der er 3½ Alne mellem Stolen oc [Koret] staar indsat til Norderside Muren. Kand oc høyre forflyttis op i Koret, er Rum* noch.

Landgilde 4 Ort. Vlfeld Herligheden* til 4 Pd. Thiende.

Kerken paszelig stor, met Torn, tagt* met Holsten* vden Syndersiden offuer Koret met Flagsten*; vel ved Mact*. Inden vdj 6 Huellinger, 2 offuer Koret, 3 offuer Kerken, 1 vnder Tornet. Kalcket nys reen, oc Prædikestolen sat paa Muer. Et smukt Vaabenshusz. En Skarns Taffle met Trefoldighets Malinge. Hr. Lauris loffuet at skulle gøris en met *Katekismens* Ord

paa. Der feiler* Manualen*. 1 Klock i Tornet, 1 liden staar ved Alteret, ingen Klebel* vdj.

Wandmølle: 1 Quackmølle* for Lundsgord.

Jeg visiterede Aar [15]96 den 11te Maj Kl. 9. Præsterne der forsambledede; kom fra Certeminde, drog hiem met Hr. Lauris Middag. Aften til Skalkendrop.

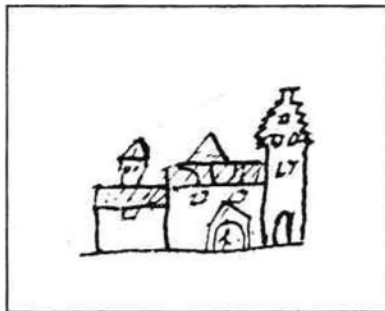
Jeg visiterede Aar 1602, kom fra Kerteminde oc Mesing *Iste August.* De miste ingen Clock⁶⁴, for Christoffer Vlfeld holder sig til *Patronatsretten**.

Er vdj thette Sogen 38 *Tiendeydere.* Aar 1592 den 22de April, Lørdag for 4de S. e. Paaske, visiterede ieg. Herris Konvent. Alle Præsterne fra Bergeherred var sammenkaldt der. Jeg overnattede der Natten før. Min Hustru var med mig ligesom i Kerteminde. Hørde der sist Theniste. Erik eller Fruen inthet* hiemme. Degnen aff Kertheminde. *Begge godt Skudsmaal.*

2 Herregorde i Sognet: Wrup, Frue Anne Norby, echon 2 Gorde. Skousbo, Erik Herdenberg.

Frue Anne, Christen Hardenbergs, Jacob Herd[enberg], hendis 3 Døttre, Axel Brade, Johan Rud, Friderik Quitzo i Kerken.

Kirken lang, tornet. 2 Cloker vdj, 2 smaa offuer Choret i en liden Archen*. Bygfallen* paa Tagget meste Part offuer alt. Met Pander* alt vden norden Side paa Koret. En herlig Capelle vd ved nordere Side, huald* met en stor Huelling, Funtet staar neder y. Vdj Kerken 9 store Huelinger, offuer Choret 1 oc 1 i Tornet. Degnestol, Skrefftestoel ny aff Fyr. Vdhugget *Crucifix* Taffle, paa Fløyelen* de 12 Aposteler.

Wandmølle: 1 for Skousbo, echon Quackmølle*.

Jeg visiterede 15[97] den 18de April. Hr. Lauris udlagde *Søndagens Epistel. Alt vel.*

Aar 1599 den 13de Marts begroff ieg Christen Hardenberg.

Aar 1601 den 30te April bleff Mette Rønovs Lig til Huidkelde (*ingen Børn*) der nedersat; ieg prædiket; bleff forfløt til Wiby Kercke *4de Maj.*

MONKHEBO

[Munkebo]

41 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 16de Marts Kl. 8. Hr. Marquor Hanszøn Ouersker *fra Odense. 40 Aar.* Sterkt Ryst, holder Puncter iche, vel hastig, *naar han læser Epistlen og Evangeliet;* der fore Ordet borte *i Slutningen.* Giffuer sig, nar hand taler, lige som hand stønnet. Kom der ind met Superintendentens Help mod Hans Wrne. *Hans Hustru Marine,* Hr. Matsis Dater i Liungelsze, *ung. 1 liden Pige Barn. Fattige. Formandens Hustru blev nødt til at fortrække paa Grund af Gæld. Han talte over Evangeliet i Joh. 8. 3 Dele: 1) Om selve Ordstriden. 2) Om Løftet: Hvis nogen holder mit Ord. 3) At Christus er sand Gud.*

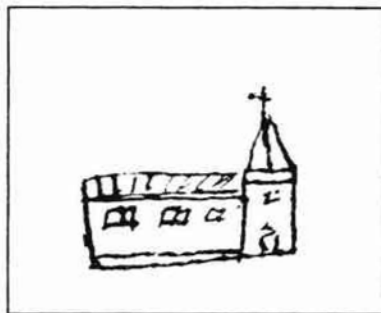
Degen aff Kertemende Schole, 14 Ort. Byg.

Begge fik godt Skudsmaal, anført af hans Modstander Hans Urne.

Hans Wrne var i Kirke, hans Frue og Fru Tale ocsaa.

Kerken met Torn, bygget offuen paa mellem Stenger* oc siden firekant Spir paa, tagt* met dobbelt Sten paa. Kerken paa Synderside met

Vingsten* oc noget taglamb* (Aar [15]95 oc taglam,) vden noget met Bly offuer Choret, paa Nordeside met dobbelt* Sten. Ingen Affset* til Choret. 5 Huellinger vdj. 1 slim liden Taffle met 1 Crucifix. 1 Alter ved Synderside mod Degnestolen, skal affbrydis (Hans Wrne loffuet at fly Alteret affsted. Høyalteret panelet*. Liu-sestager aff sueret* Træ. 2 smuke Cloker. 1 Magestrans* i Kerken.

Kerkegords Mur god, ingen Træer paa Kirkegorden. Kerkelae taglam*. Alle Bøgger.

2 Herregorde: Trellerupgaard, Hans Oldeland, Frue Tale Abelgord (*hundøde [15]92 ved Paasketid*). Dreibygord, Hans Wrne, Hr. Claus Wrnis Søn paa Belteberg i Skone; F. Inger Bod, Jens Bods Dr. til Tiselholt i Fyen.

[15]95 visiterede den 13de Marts, Palmesøndag. En herlige ny Taffle met *Katekismens* Ord paa, koste den 140 Dr. mindre end 3 eller 4. Fik Frokost dér, siden til Kerteminde. Min Søn Ole var med mig.

Aar 1599, 1ste S. e. Paaske, den 15de April fra Othense did, visiterede. Alt vel. En ny skøn Taffle, en ny sort Fløels Hagel met stukket Crucifix paa. 1 skøn Ege ny Prædikestol. Stolen onde.

59r

DRIGSTROP

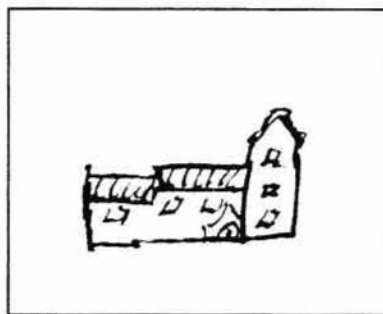
Annex til Cherteminde. - [Tomt] Tiendeydere. Aar 1589 den 16de Marts Kl. 11, 5te S. i Fasten [visiterede jeg]. Hr. Niels, Medhjælper i Kerteminde, ung, var Skolemester samme Steds. Klangfuld Stemme. [Prædikede over] Evangeliet [Joh.] 8. 1) Om Ordstriden mellem Christus og Jøderne. 2) Om Christi Løfte: Sandelig. 3) Hvorledes han beviser, at han er Guds Søn og den sande Messias. De tager deres Tilflugt ikke til Spørgsmaal, men til Skældsord. Kraftig Stemme.

Degnen, Skolemesteren i Kerteminde, holder 1 Barn eller 2 der till, fordi han selv udfører Degnegerningen i Kerteminde. Begge godt Skudsmaal.

Kirken (indviet til St. Nikolaj) paszelig stor. 4 Huellinger. Tornet. 2 Cloker. En Skarns Taffle met Trefoldighets Billed, Jomf. Maria og St. Nikolaj. Er 2 Taffler sat ved Norderside i Choret, løse, den ene Jomfrue Marias Billed i Solgiszel*. (Tage det aff oc sette Crucifixet der i, der

stander offuen paa det andet). Smuke Mescler, Hagel blaa Fløiel. 1 Perce-ments* Meszbog. Bøger alle vden Psalme-bogen. Kirkelade vel ved Mact, er Kir-kens Korn vdj.

Jeg visiterede Aar 1596 den 9de Maj, 4de S. e. Paaske. Hr. Niels Jacobsen, Medhjælperen i Kerteminde, prædikede. Jeg holdt Tale. Alt vel.

59v er blank.

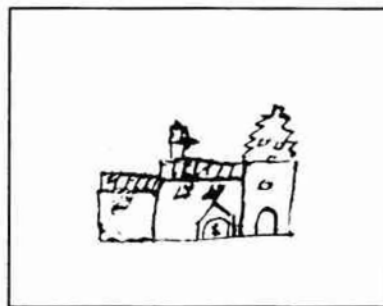
60r

KØLSTROP

60 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 18de Marts. Hr. Lauris Stampe, fød i Nyborg, tidligere Capellane i Nyborg. Ung Mand (36), klangfuld Røst, prædiker godt. Meget lig Hr. Peder i Marsleff. Gør huer anden Søndag Theniste her først osv. Hans Hustru Marine, fød i Sognet. 2 ganske smaa Børn. Med den første Mand 3. Han udlagde Joh. 11: Maria Lazarus' Søster bliver hele tiden siddende og græder osv.; om Lazarus' Død og Opvækkelse. 2 Dele: 1) Om selve Underet. 2) Om de Personers Egenskaber, som overværer Underet. I den første Del 4 Underafdelinger. Skilte sig godt derfra. [Talte] mere end en Time.

Degnen Mikkell (vdj 1½ Aar), Hører i Kerteminde. Indkomst 18 Ort.*

Kirken met Holesten* paa. Tornet saa vit* som Kerken. Mange Eske paa Kerki-gorden, og den vel ved Mact. Kerkigords Muer vel fardige* met Kamp oc Kalck. 4 Huellinger inden vdj. 1 Pulpetur i Tornet for vngt Folck. 2 skøne Cloker. Muret Kirkelade. Tafflen paa Alteret vdgraffu-en*: Christi Korsfæstelse og Lidelse, Begravelse og Opstandelse. Degnestolen vdgraffuen. 4 Liusestager paa Alteret. 1 lidet guel malet Skab. Alle Bøger. Pulpitur.

Vdj Sognet 3 Herregorde: 1) Skinderop ([Navnet] af en Kæmpe, som er begravet dér), Christen Knudsen, Frue Rigisze Sparre, fik Gorden thette Aar. Fiuren* Certheminde løber der op. 2) Hundslæff Gord, Frue Marine Juul. 3) Kiilsgord, Anders Kaas, Emiche Kaasis Broder, Frue Heluig.

Fruerne oc Hermend staar til sammen huer i sine Stole.

Peder Hansen, Børne Tuktemester paa Kiilsgord, Jyde, fød i Aarhus Stift (Saxsil), veret der vdj 2 Aar, første Pentze Dag. Maa ikke prædike, førend han er blevet eksamineret. Hr. Laurits sagde, at han havde fået tilladelse af Mester* Hans Lang i et Brev skrevet til ham efter Mester Niels Jespersens Død. Men det benægtede Mester Hans senere.*

1595 visiterede jeg den 16de April. Stor Trette om Stoel Stand. (Anders Kaas). Mad hos W. Chresten Knudszen Middag, laa paa Gorden om Natten. Bleff forligt aff W. Christoffer Walkendrup paa Gorden, Breda Ranzou oc Absalon Gye [15]96 den 15de Januar. Siden kom der Splid vdj for Stolestand til Hundsleff.

Jeg visiterede [15]98 den 19de Juni, Mandag efter Søndagen om Lazarus. Christen Knudsen var i København. Alt vel.

Aar 1603 den 4de Novbr. bleff Hr. Lauris efter enstemmig Beslutning i Agedrop Kerke kallet til Proust i S. Hr. Hans Perszens Sted, der var Sognepræst i Kertheminde.

60v

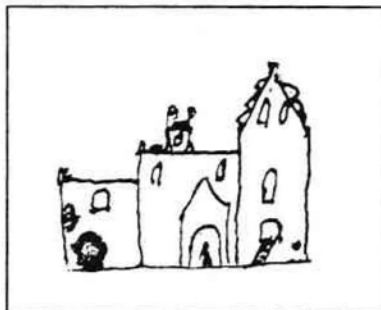
AGGEDROP

[Agedrup]

Annex til Kølstrup. 22 Tiendeydere. Jeg Visiterede Aar [15]90 den 25de Marts, Bebudelsesdagen, Kl. 7. Han talte om Evangeliet [Luk.1]: 1) Hvor vidunderligt Gud Fader og Gud Søn arbejder paa, at Profetien om Sønnens Undfangelse kan opfyldes. 2) Om de Prøvelser, der vederfares Maria, og de Forjættelser, der blev givet hende af Engelen. 3) Hvorfor Christus blev undfanget og Frugten af det. I det første [Punkt] var der 6 Underafdelinger: (1) Engelen (Dan. 9). (2) Maria [er] Jomfru. (3) Hun skal være af Davids Slægt. (3) Trolovet med en Mand. (4) Hun skal bo i Nazareth, en foragtet By. (5) Maria er overvældet af Smerte. (6) Hun er længe ude af sig selv. De tre første Forhold stemmer med Guds Forjættelser, de tre sidste synes at være imod Guds Forjættelser. Guds Almagt maa stilles op imod vor Afmagt. Hvorfor tales der om Marias Sørgrmodighed? De Børn, som fødtes i Trængselens Tid, dem blev der tillagt Navne fra den nuværende Tid og Lejlighed. Ud af Marias [Kød og] Blod skal der dannes et Menneske, ligesom Adam blev skabt i Paradiset. 2) Christus som Gud skal iklæde sig dette Stof. Konge over Jacobs Hus til evig Tid. (1) Altsaa skal han opstaa igen. (2) Altsaa skal hans Lemmer leve, og ogsaa de skal opstaa igen. Godt og fromt.*

Degnen, 5½ Ort., fra Odense Skole. Meget godt Skudsmaal.

Kirken liden, et stor Torn paa alt met Tegel tagt*. Er 1 Dør paa Norderside. 1 Clok. Huellinger 4. Fonten neder i Tornet met Sprinkler* om. 1 liden Clok vdj Affsettet* paa Kirken. Tafflen: Trefoldighet, Aposteler paa Fløieler*. 2 Meszing Stager. Calck oc Disk staalet bort 2 Aar siden, nu ny af Søl uforgylt. Ond Meszhagel. 1 Magistrans* stor løs, bort. 1 Skarns Taffle hos den store Crucifix, bort. Prædikestolen ny aff Eeg ved Synderside. God ny Degnestoel. Kirkegords Mur Camp. Kirkegord liden, 1 Eeg paa, liden, oc mange Hylde*. Kirkeladen god, noget feiler* paa Taget.

Wandmølle 1: Bollerup Mølle paa Weien mellem Othense oc Kertheminde, løbber aff nogre Becke oc Moser, Kiære. 2 Querne.

Aaer: Roglunds Aa, Møllen løber aff, begyndis aff Weiroppe Sø ved Weirop Gord. Er vdj Windingherred.

Jeg visiterede Aar 1596, 4de S. e. Paaske. Hr. Laurits prædikede. Jeg holdt Tale. Alt vel.

Vdj denne Kerke Aar 1603 den 4de Novbr. Kl. 11 Slet bleff Hr. Lauris kallet til Proust i Biergeherret oc Hindsboherret.

61r

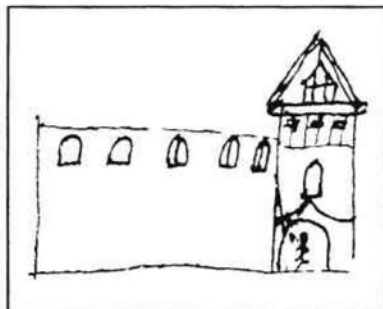
MARSLEFF

28 Tiendeydere. Aar 1589 den 24de Januar paa hiem Weien fra W. Laurits Brokenhusz var ieg vdj Kirken; var dog ingen Theneste. [Visiterede] Aar 1590 den 25de Marts, Marie Bebudelsesdag*. Hr. Peder Nielszen Møller fra Odense, 46 Aar, Fader til 14 Børn, 8 leffuende ved den første [Hustru], 3 ved den siste, oc reder til Barszel met thet 4. Haffuer 2 Gange veret giff, nu Mette, Jørgen Kottis Dater i Othense. *Han udlagde Evangeliet. Oversigt: 1) Guds Barmhjertighed imod Menneskeslægten. 2) Christi Velgerninger ved Undfangelsen. 3) Guds Vrede, hvorfor den ikke paa anden Vis kunde formildes. Dele: (1) Engelens Ord, hvorved han styrker hende. (2) Hvorfor han bliver udsendt og Christi Rige. (3) Marias Tro og Lydighed. Han vilde forklare Teksten omtrent Ord for Ord, men uddrog ikke nogen Lære. Han tilføjer intet [og] gør intet dybere Indtryk. Han citerede: Jeg har ikke kendt nogen Mand. Vore Jomfruer gaar i Seng*

om Afften, faar et Barn, inden de staar op. De haffuer vel Mand til forne oc ved aff Mand at sige. *Han stiklede til Ul[felds] Datter.*

Degnen fra Skolen. [Tomt] *Skudsmaal.*

Kirken lang, met et Torn, muret mellem Stenger* offuen paa, tagt* met Tegel alt. Choret høier ind Kerken (siden giort lige ud). 7 Huellinger oc er 2 offuer Choret aff dem. 2 Cloker. 2 Liusestager aff Meszing oc 2 smaa Piber paa huer Skole*. Kerke ny kalcket. Paszelige Stole. Prædikestol ny ved Synderside. Herlige Altercleder oc Hagel aff gyldene Fløiel.

Frue Giertrud Vlfeld gaff der till; hendis Begraffuelsze i en stor Kieller vnder Choret. Fonten i Tornet. Tafflen met *den Korsfæstede* oc Røffuer, Fløyler* 12 Aposteler paa. Er gammel, behøffuis en bedre. Herlig Skrifftestoel, men bedre Degnestoel aff Eeg panelet*. Forgylt Kalck oc Disk. Kirkeladen ved Mact. Kirkegords Mur aff Kamp, muret offuen paa. Træer paa Kirkegorden 7. [Pergamentsbog se fol. 1v]

Vlfeld elder Fruen inthet* i Kirken.

Herregord: Weirp Gord, Vlfeld Christofferszøns oc hans Fruis oc hendis Børns.

Roglunds Aa, Herrits Skel mellem Aasum Herret oc Bergeherred. Gaar en Mølle, Weruppe Mølle, till Werupgord, 1 Quern.

Visiterede Skertorsdag *den 17de April [15]95*. Vlfeld oc hans Frue i Kirken.

Aar [15]97 visiterede Tisdag effter *3die S. e. Paaske*, kom did Mandag Afften. *Alle Præsterne var skrifligt tilkaldt. Provsten og Hr. Laurits til Rønckeby var ikke til Stede.*

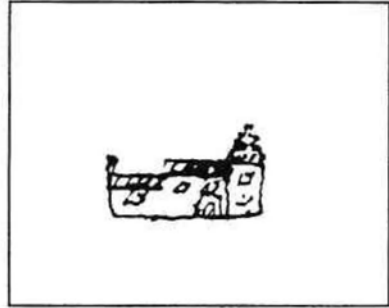
F. Giærtrud der oc hendis Dater. *Hun modtog os godt.*

Jeg visiterede Aar 1600 den 20de April, 4de S. e. Paaske; fra Othense did. De adelige i Kirke. Jeg holdt Tale. Hr. Peder prædikede. Alt vel. Her Peder taler alt for hurtigt. Spiste Frokost dér. Drog tilbage til Odense Kl. 3 Eftermiddag.

Annex til Marsleff. 18 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 den 18de Marts. Hr. Peder prædiket der (den Tid ieg kom til Marsløff, var aff

Folcket der noget, men her i Birkinde). *Matth. 11: Kom hid til mig alle osv. 1) Hvem der indbyder. 2) Hvem der indbydes. 3) Hvad han lover de indbudte. Taler alt for hurtigt. Hunden æder de blinde Hvalpe.* Han beskyldes for Ugæstfrihed, blev irettesat. Degen aff Othense Schole. *Var ikke til Stede. Godt Skudsmaal.*

Kirken liden, tagt* met dobbelt* Steen, tornet. 3½ Huellinger. Paa Alteret *Crucifixet og Røvernes Historie*, paa Fløielen* nogre Skarns Billider. 2 Clocker, 1 liden, den store synder. 1 paszelig Skab. 1 liden Keste. 1 liden Degnestoel. Ingen for Superintendenten (der var Snediker paa den). 2 Skarns andre Taffler affsat*, 1 paa Skabbet, 1 ved Alteret. Ingen Liusstager. 1 slim lang Træ Liusen staar vdj. Kirkeladen ved Mact. NB. Bibelen, Passional*, Ordinantzen* feiler*.

Herregord 1: Sæleberg, Lauge Wrne, vgiff*, fik i thette samme Aar. *Lave ikke hjemme.*

Wandmølle Wilholms Mølle, 1 Quackmølle*, gaar aff en Maase om Winter. Hør Oluff Daa till.

Aar [15]95 visiterede Skertorsdag den 17de April. Lauge Wrne bad mig hiem, kom did Kl. 2 Eftm., ieg haffde giord Theniste i Marsleff. Kl. 7 Afften til Rønninge.

Visiterede Birkinde Aar 1600 den 20de April. Lago waar i Kerken. *Alt vel, kun taler Præsten altfor hurtigt. Jeg holdt Tale.*

HINDSBOHERRED

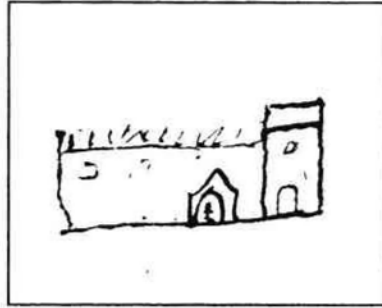
Thingdag Tisdag. Danmarks Raad, Erik Hardenberg, Lensmand, fik Lenet i Herredagen* nest effter Kong F[rederik] 2 Begraffuelsze Aar [15]88. Lauris Brokenhusz tilforne, laa altid til Nyborg Slot.

Prousten i Berge Herred er oc Proust i thette Herred, regne thet iche for et helt Herred, men Hr. Canceled* Niels Kaas thet at vere saa; haffer Herrits Ting, Foged oc Seil*.

STVBEROP
[Stubberup]

Er *Annex* till Dalby. Hr. Lauris Bremmer Weile. Edel. Visiteret der *Aar 1589 den 17de Marts Kl. 6 Morgen*. Folcket var i Dalby Kerke. Prousten Hr. Hans *fra Kerteminde* oc ieg drog til Kerken.

Kerken dedicerit S. Lauris, paa et Berg*, tagt* met Holestien*, feiler* nogre. Tornet er begynt aff gambelt. Axel Wiffert, der hand var Lensmand paa Nyborg Slot, lod byge 9 Alne Mur paa Tornet; staar end nu vtilluct oc obet, Muren til stor Skade. [Tale] med Erik Hardenberg. 1 Clocke, er reffnet, duer inthet*, vden den omstøbis. 5 Huellinger i Kirken. Ingen Lofft eller

Huelling vnder Tornet. Crucifix met Paszens* *Historie* Taffle. 1 Alter neden for Choret, (skal affbrydis, [tale] met Erik Hardenb.) met S. *Nikolaj* Billed paa. En smuk Schriftestol vdgraffuen*. Ny Prædikestoel Synder op til Siden. Ny Stole. 3 Percements* Bøger forderffuit oc skorne meget aff. 1 Knubskab* til Cleder. Ladtræerne* sider endnu i Stanggabe* paa Tornet. Ingen Kirkelade; bleff effterlat* at Axell Wiffert motte Jade den affbryde oc byge paa Tornet. Kierkegords Mur god. 1 Esk paa Kerkigorden.

[Se ovf. s. 87 om Stubberup kirke]

Konggorden Eskeberg; en herlige Ladegord som er byget i tree Husze oc Graffue vden om den.

War en liden Meszing Taffle sat i Træ, Ronebogstaffer, som der menis, omkring, inden vdj et Billede. Marsti der skulle vere begraffuit, oc hans Taffle oc menis hans Naffn paa. Frue Anne Erik Hardenbergs tog til Skousbo *Aar [15]88*. Frue Ane lod den forgyalde oc indføre i Kerken igen. Bogstaffuere vkendelige.

Jeg visiterede Aar [15]95 den 15de April. Alt vel. Tornet staar end nu i onde Maade. Hr. Laurits prædikede ikke, jeg holdt Tale. Mange Taterer i Sognet, nogre i Kirken samme Dag.

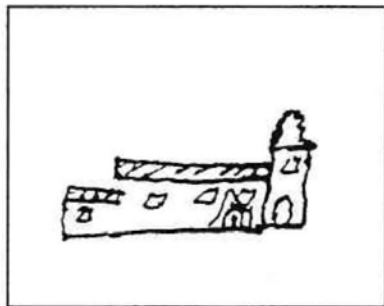
Jeg visiterede Aar [15]98, Søndagen om Lazarus, den 18de Juni Alt vel. Tornet inthet* røris ved.

DALBY

[Visiterede] Aar [15]89 den 17de Marts Kl. 7, overnattede dér. Hr. Laurits Bremmer, Jyde fra Vejle, 50 Aar, var Capellan i Nyborg oc dér var gifft, førend han kom hertil. Ulærd, haard mod sin Hustru; irecttesat og lovede at forbedre sig. Edel, thente Jomfru Birgithe paa Nebbe. 2 smuke Piger, den største 14 Aar; 1 Dreng 9 Aar, dumb*, 1 liden Pige ocsaa. Han talte over [og] oplæste hele Katekismen fra Prædikestolen (Katekismen er Laugheffs* Breff paa vor Salighed). Livets Børnelærdom, derfor skal Børnene lære den og Forældrene undervise dem deri. Dette er Budets Lære: 1) Hvad det vil forbyde. 2) Hvad det vil paabyde. 3) Hvad vi skal gøre for at opfylde det. Han talte usammenhængende.

1 Scholebarn (Borgemester Nils Suinnings Søn) aff Certheminde, aff begge Sogner 26 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken (dediceret St. Peter) vel ved Mact*, tornet. 1 Cloc. 1 Skarns Kerkelade mellem Stenger*, forfallen (er affbrot [15]96). 5 Huellinger. 1 smuk Prædikestoel. Schrifftestoel. Bogstol. Ny Stole. 2 Taffler met lidet Affset* neden for Choret, affbrydis. Lensmands oc Fruens Stole der ocsaa, lige som i Stuberup. Tafflen paa Alteret: stor S. Peder mit, S.

Poul oc S. Andreas osv. som tre smaa Dreng. 2 Meszing smucke Stager paa Alteret. Smucke Cleder. Alle Bøger. Camp Kerkegords Mur (denne Mur fornyet Aar 1597 oc den forfaldene Kerkelade affbrot).

Ingen Adel i Sognet.

Clagit en Kerke Thener* at nødis til Arbed til Eskeberg oc slaais* der offuer.

Aar [15]95 visiterede den 15de April. Alt vel. Mad Middag hos Hr. Lauritz. Afften til Kertheminde.

Aar [15]98 visiterede den 18de Juni, Søndagen om Lazarus. Hr. Jens Jacobszen met oc liden Oluff. 1 Par Brude Folk viet aff Hr. Lauritz. Laa der 1 Nat.

Aar 1600 den 28de Maj talde F. Ane Rønov mig til vdj J. Sile oc J. Karine Skenkels Neruerelsze vdj hendis Gord, [om] Jeg vilde sambtycke Hr. Nielsis Kaldsbreff, Capellanens herstedes, oc giffue hanem Præsentas* Breff til Erik [Hardenberg] oc tilstede, at hand motte haffue Bryllup met

thet første. *Jeg svarede*, at Kallet var vloulig, fordj ther kunde iche vere to Sognepræster, at Prousten hagde iche giort ret, oc Bryllupet vilde ieg inthet* røre om, vden ieg nøddis der til aff Øffrighet. Den 2den Juni var Hr. Lauris, Hr. Morthen i Skelderup, Hr. Lauris i Mesing oc Capellanen Hr. Nils her; begerde det samme. *Jeg svarede som ovenfor*: ville inthet* rode her vdj, men lod dem læse *Vinstrups Brev, som var givet til mig, om den kongelige Forordning*⁶⁵.

Aar 1602 den 31te Juli (en Lørdag) visiterede Dalby. Hr. Nils Clauszen, Capellanen, prædiket. F. Ane Rønnow i Kirken. Siden offuer Borde* forligt Hr. Nils, Hr. Lauritzis Suoger, oc hannem om Renthen*. Der effter begerde Hr. Nils Kremer i Proustens Hr. Hans Perszøns oc Hr. Jacob i Wiby [Neruerelsze], at ieg vilde tiltale Hr. Lauris, om hand vilde giffue hannem Citzel, S[alig] Hr. Hansis Effterlatte til Mesing, til sin Hustrue, huilcket ieg nictet, førend hand racte mig sin Hand at ville holde sine Ord. Oc da det var sked, oc Hr. Lauris hannem sin Dater tilsagde, fik de huerandre sine Hender her paa. Oc vij ynskede Lycke til et got Ecteskab.

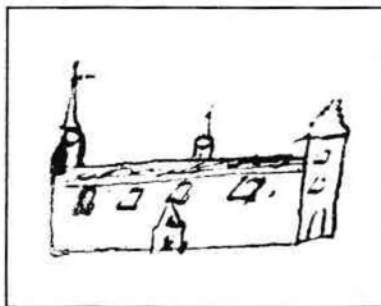
63r

MESING

Aar [15]89 den 17de Marts Kl. 10 [visiterede jeg]; fik Mad der Mid-dag. Hr. Hans Sørenszøn, 65 Aar, *Enkemand*. Feiler* meget paa Melet. *Sønnen Hr. Laurits er i Aar blevet ordineret ham til Medtjener. 2 mandvoxne* Piger. 1 Quinde giffit i Kertheminde, 2 Drengesamme Steds i Scholen, 1 vdj Othense; 2 Præster oc hans Børn. Joh. 15: Om en liden Stund skal I se mig osv. Dele: 1) Aarsagerne til Korset: (1) vort Kød. (2) For at vi ikke skal ind-vikle os i Synder og Straffe. 2) Trøsten. 3) At vi skal være Guds Søn lige osv.*

Degen bosidendis*, Jens, giffuer til Scholen aarligen 3 Ort. Byg. 60 Traff Korn, huer Traff 4 Skpr., er 20 Ort. *Alle godt Skudsmaal.*

Kerken (dedicerit *St. Cathrine*) lang, tornet oc 2 Spyer, 1 lidet mit, 1 støre paa øster Ende. Kerken vd vnder 6 Huellinger. Tagt* paa Synderside offuer alt met Bly oc det store Spyer, det lidet met Bly paa nordere Side ved Tornet, det andet met Holsten* (minste met Fiele). 2 skøne Cloker, 2 smaa Clocker i det lidet Spier (kand dem inthet* bære). 1 Kirkelade

brugis, er aff Mur oc forlenget ved westere Ende. Sprinkel* for Choret. Smuk Skrefftestoel, vdgraffuen. En slem Taffuel, S. *Cathrines* Billed paa oc 2 store Juduter* hos, skal en ny i Steden. (Da ieg visiterede [15]92, er kommen en smuk Taffle paa Alteret met *Nadverens Indstiftelsesord paa Dansk og Latin*). Ny Stole. 6 skøne Huellinger. Et Segerverk* i Kirken. Et Sacristi. Et stor Skab met 7 Rummer oc Skuffer. Smuke Meszeclleder (giorde dog aff gamble onde Aar [15]92).

Herregorde: Torslundgord, F. Anne Herdenberg paa hendis Broders Vegne besider.

Aar 1592 den 21de April visiterede ieg i Mesing. *Nærværende dér var Præsterne fra Hindsholm og Provsten. Landemodeakterne blev drøftet. Jeg holdt selv Prædiken. Overnattede dér den foregaaende Nat. Ved Frokosten var til Stede hos os Frue Anne Hardenberg, sal. Eriks Dater.*

Aar 1593 den 26de Juni war Calente* dér. Var der til Stede alle Præsterne og deres Hustruer. *Landemodeakterne blev fremlagt. Jeg spiste til Aften Kl. 7. Min Søn Ole var med mig.*

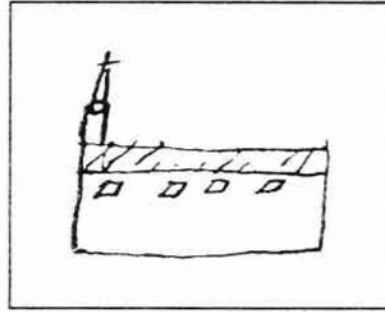
Aar 1597, 3dje S. e. Paaske, visiterede jeg. *Hr. Laurits holdt Prædiken. Raaber op midt i sin Prædiken. Alt vel dér. Præstekonvent. Hr. Jacob i Wiby gjorde sin Søns Barszel dér ved Frokosten.*

Aar 1601, Lørdag før 3dje S. e. Paaske, den 2den Maj, overnattede jeg og visiterede. *Hr. Laurits prædikede, jeg holdt Tale. Præsterne fra Øen og Provsten var kaldt sammen dér. Alt vel. Der fra til Auensleff Afften.*

Aar 1602 den 1ste August visiterede ieg. *Hr. Nils Kremer prædikede, oc ieg effter lang Begerde, Hr. Nils gjorde hos mig, indledde ieg hans begerde troloffuede Feste Enche Citzel, S. Hr. Hansis, i Kirken. Hvad der senere skete imellem dem, maa de selv vide. Jeg var til Stede før Frokosten.*

27 Tiendeydere. Aar [15]89 den 17de Marts Kl. 1 [visiterede jeg]. *Hr. Jacob Jenszøn, 70 aarig, har mistet det ene Øje, god Stemme og klarede sig nogenlunde. Gammel Hustru. En Søn studerer, rejste til København i Paasken [15]89; en anden Degn i Røning. 2 Pige Børn. Hans Gord ilde byget. 2. Tim. 3: Den hele Skrift er inspireret af Gud osv. 1) Bevis for, at den hellige Lære er fra Gud. 2) Til hvilken Brug. Degnen fra Kerteminde Skole, 14 Ort.*

Kirken vden Torn, 1 Spir, tagt* met Spon*, paa Østerende, er 2 smaa Cloker i. Klockehusz paa Kerkegorden, 2 Clocker vdi. Kirken vdi et, tagt* met dobbelt* Steen. 5 Huellinger, 1 liden bag Alteret, en liden Dør till. Stor Chore, indluete met smaa firekantet Traller*. En skøn Prædikestoel offuen paa ved Synderside; den gamle Prædikestoel stander end nu (vdi den prædicet Her Jacob). Skøne Mes Cleder, sort Fløiel. Jacob Wiffert begraffuen i Choret; hans og Frue Mettes Billeder vd hugget der paa i Steen. Stenen ligger 1 Aln offuen fra Gulffuet forhoffuet*. En smuk Taffle: Naduerens Ord paa 1 Fløiel* danske, paa den anden latine Ord, mit i *Korsfæstelsen* malet, paa denne Side *Joh. 3: Saa elste Gud Verden*, paa den anden Side: Lige som Moses ophengde Hugormen. Ny Stole i Kerken.

[Herregaarde:] 1) Frue Mette Rønnow paa Brolycke Kerkeverge, 1 Herregord oc hører nu Jacob Wiffert, hendis Søn, til. 2) Huirringgord, Frue Beat, Hr. Jørgen Lyckis. Drog der fra til Frue Mette [Rønnow] paa Brolycke effter hendis Bud oc Vilge. Fik Mad der.

Aar 1591 den 15de Marts var Hr. Jacob met sin Søn her vdi en stor Snefog oc hagde W. Frue Beats Fuldmøndige, W. Jacob Wifferts Bunde ocsaa oc 4 Bønder aff Sognemenden met. Sagde de 2 effter deris Hosbunders Befaling oc de andre 4, at huis Jacob Hr. Jacobs Søn motte ordineres oc fandis god der til, da skulle de icke forskiude hannem effter hans Faders Død, men vilde kalde hannem til deris Sognepræst.

Aar 1592 den 5te Septbr. prædiket offuer W. Jacob Wiffert.

Aar 1596 den 10de Maj, Mandag efter 4de S. e. Paaske, visiterede Kl. 9. Alle Præster der forsamlede aff Hinsboherrit. Alt vel.

Groer paa Kirkegorden et Træ, heder Ære* Træ.

En galine* Hans Fiddeler ville vere aff met sin Hustru, hun slar hannem; loffuit, at hand vilde slaa hende 1 Mundslag huer Dag, vilde hun vere tilfreds.

Aar 1599, Iste S. e. Paaske, den 15de April visiterede jeg Kl. 2 Eftm. Kirken rigt udstyret. 1 ny skøn Taffle bekostet aff F. Mette [Rønnow] paa Huidkelde, indsat Paaske Afften [15]99; koste mere end 200 Dr. Noch aff sit eget bekostet Clocken at forbedre, som vaar sprocket, at omstøbe. 2 herlige Meszing Stager. Alt vel. Se den lille Visitatsbog.

GUDME HERRED

[Afsnittet indtil "Dung 8" findes også f. 44v]

Herrits Thing gaar Torsdag, ligger ved Gisle Kirke.

Kirker 12. *Patronatsret** [til] 2 Kirker.

Er Loffte i Kirker 7, somstede offuer Choret, somstede offuer Kirken, iche offuer hele Kirken.

Capel 1. Præster 9. Capellaner 2. 1 Segerverk* i Gudme.

1 Birk. - Ø: Werne Ø for Heszelager. - Aa 6. - Søer 5.

Herregorde 15. - Møller 2 Querne 7. - Quacmøller* 15. - Skoffue, vden Dung 8.

Præster døde:

Hr. Hans i Gisle.

Hr. Niels i Ørbeck.

Hr. Nils i Oure [15]97.

Hr. Jørgen Jespersen i Suindinge dømt fra Kallet [15]91, 10de April.

12 Kerker, 2 Annexer vden Herret:

Ryszeling

(var i den i Avg. [15]88; er Tornet begyntt inthet vden op met Kerkemur). Hr. Sune Hanszøn. *Hans Hustru Marine*, Lauris Strygs, min gamble Madfaders, Broders Dater i Othense. Ingen Børn.

Ellested
(er i Winding herret)

1) Claus Huitfeld, Lauge Huitfelds Fader, til Kromstrop. 2) Frue Kerstine Niels Henrikszens, till Tøgstrup. 3) vdj Eluested Sogen Frue Birgite Rønnow till Lyckisholm.

- Giisle
Hr. Hans Franszen, *Fynbo*, født i Gaarden*, Præstens Søn. Karine, Hr. Lauritszis Dater i Espe. 6 Piger. *Han opførte sig uforskammet imod Hr. Jørgen i Langaa ved Hr. Christens Andendagsbryllup i Hesselager. Blev irettesat 12te Marts i min Bolig og bad om Forladelse for sin Forseelse og lovede at forbedre sig. Ingen adelig.*
- Suindinge
(*Patronatsretten**
till Glorup)
Hr. Jørgen Jesperszen *fra Odense*, Hr. Jespers Broder i Espe. Marine, født i Suindinge. 2 Døter gifte, 2 [Sønner] i Schole i Othense, noch 3 till. Rig. Glorup, Christoffer Walkendorp.
- Gudberg
(Nels Friis
*Patronatsretten**)
Hr. Erik Bang *fra Bogense*. Marine, M. Knuds Dater i Hesselager. 2 Børn leffuendis. Mullerup, Fru Lizebeth Friis, Jacob Huitfelds.
- Ræiinge
(Hr. Jørgen Lauritzen
Fynbo Bogherret i Kierte
Sogn - oc ingen Hustru)
Hr. Hans Lauritszen, *Fynbo*. Marine Stars, *fra Odense*. Ingen Børn. Hun tøszer* gifte. 2 gifte Børn i Odense efter hendes første Mand. Er 3 Herregord vj Ræinge: 1) Lambhaffue, Christoffer Walkendrop oc Lauris Strole. 2) Bolthingord, Per Thot. 3) Rynckebygord, Mogens Bilde.
- Hærringe (er i
Sallingherret)
Vdj Hærringe: 1) Ebe Munck, Fielesbro.
- Gudme
Hr. Henrik Hanszen *fra Svendborg*. Birgithe *fra Svendborg*. Børn. Broholm, Hans van Mellen.
- Bruager
Bruagergord, Jørgen Pripis Frue, Frue Agnete.

Ore	Hr. Nels Mogenszen, <i>Fynbo</i> . Karine (1 Barn hendis) <i>Jyde fra Aalborg</i> . Hr. Salomon, <i>Kapellan</i> , <i>graa</i> , <i>fra Svendborg</i> , <i>gift med Hr. Nielses Datter</i> . <i>Ingen adelig</i> .
Wixdrop	1) Oluff Gaas, Wixdropgord, klog, rig. 2) Thiszelholt, Frue Karine, Jens Bods.
Heszelager (<i>Patronatsretten</i> *) Nels Friis)	Hr. Christen Hanszen, Hr. Hanszis Søn i Skamby. <i>Enkemand</i> . <i>Ingen Børn</i> . Heszelagergord oc Heszelager Birk.
Langaa	Hr. Jørgen Mattszøn <i>fra Odense</i> . Marine, <i>Jyde</i> . <i>Ingen Børn</i> .
Øxendrop	I Langaa: Rygord, Nels Bild. Foged paa. Øxendropgord, Claus Hundermark. 1 Bunde boer vdj.

Efter Beretning af Hr. Christen i Quernderop: Dungskoff begyndis i dette Herred i Gisle Sogen ved Søreislage, er 3 Mile och endis ved Ryszebøllid i Jerneskoft i Sundsherred. Er meste Parten denne Skoff i Sundsherred.

64v

Sogne Degne

- 1) Hr. Sunis, Ryszeling, Mats Degen, er ved* 3 Mile fra alle Købstederne. 2 Pd. 6 Skpr. Elested, 2 Mile fra Nyborg, 2 Pd. 1 Dr. aff Degnebolet. *Skal give* 3 Skpr.
- 2) Ræing Dein och Hærring, 3 Mile fra Købsteder, Jørgen Friis; er en aff Ræinge oc 1 i Herring, Rasmus Sørensen.
- 3) Giisle, mere end 2 Mile, Nels Knudszen, 7 Pd. Mange Børn. 1 ½ Ort. Var ikke til Stede.
- 4) Suindinge, 1½ Mile fra Nyborg. Christoffer Walkendorp haffuer *Patronatsretten** til.
- 5) Langaa oc Øxendrop, Jørgen, 2 Mile till Suinborg fra Langaa oc til Nyborg fra Øxendrop 2 Mile. Aff begge Sogner 9 Ort. (14 Ort.) *Skal give* 10 Skpr. (*24de Marts*).
- 6) Heszelager, Rasmus. Nels Friis *Patronatsretten**. 2 store Mile.

7) Gudme oc Bruager, Søren, 1½ Mile oc 1 Mile fra Suinborg. 12 Ort. 1 Ort.

8) Ore oc Wixdrop, gaar 2 aff Schole Suinborg till.

9) Gudberg, 2 Børn aff Suenborg Schole.

Aar 1594 den 8de April i Langaa Kirke: Jørgen Degen til Langaa og Øxendrup haffuer inthet vdgiffuet. Skal give 2½ D[aler] til Juul nu kommendis oc dermed vere, oc siden 9 Skpr. B[yg] aarlig.

Visiterede [15]95 den 15de Juli, Tirsdag effter Kong Knud*. Alt vel. Clagede 1 bunde, at Jørgen Degen læste ichon met de rigis børn iche de fattigis. Han lovede at forbedre sig, oc loffuede Bønder, at de vilde holde deres Børn for Degnen.

[15]98 visiterede jeg S. Hans* Døberens Dag. Hr. Jørgen prædiket, jeg holdt Tale. Alle Præsterne var her forsamlet. Alt vel. Degnen stander tilbage som nævnt nedenfor 3 Daler, siden 9 Skpr. Byg fra Aar 1594.

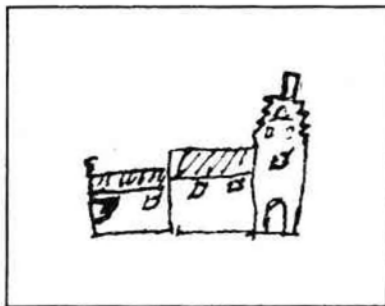
[Anden hånd:] Aar 1604 den 28de April vare Herrispresterne forsamlede vdj Langaa Kiercke, och der bleff Jørgen Degen effterlatt*, at hand skulle giffue for al Restantz 5 Dall. nu thil Nytt Aarzdag Aar 1605 och siden huert Aar her effter thil Nytt Aars Dag giffue 1 Daller. [Anden hånd slut]

ØXENDROP

Annex till Langaa. 40 Tiendeydere. Aar 1588 den 30te August var Præsterne og Degnene kaldt sammen og kommet til Stede i denne Kirke. Han prædikede ikke. Visiterede dér Aar 1589 den 24de Marts, Mandag efter Palmesøndag, Kl. 8. Stedets Præst Hr. Jørgen Mattszøn fra Odense. Marine, Jyde fra Kolding; hun 1 Søn. Ingen Børn. [Han talte over] Philipp. 2. og udviklede 3 Punkter, som [angivet] paa næste Side.

Degnen Jørgen, en Alsing fra Sønderborg. Begge [tomt] Skudsmaal.

Kirken tornet, tagt* met Tegel vden lidet paa Nordeside met Bly, huald* inden vdj met 5 Huellinger. 2 Cloker. 1 malet Crucifix Taffle, paszelig effter Kerken, siden Evangeliet kom* op, malet. Et stor Skab i Kerken. En ny Prædickestol, vdgrafuen* oc iche end nu opsat. Renthemester Christoffer Walkendorp haffde Patronatsretten* til den, oc Kerkens Tinde

borte i 8 Aar. Feiler* paa Murrømmer*, Taget alle Vegne oc paa Synderhjørne paa Tornet. Gaff *Patronatsretten* op 2 Aar siden, oc nu følger *Pendinge** for 11½ [Ort.] Korn. Kom Kirkeverge Hans *hersteds*. Er en *Miszal** i Kerken, Ærchebisp Erik Walkendorp i Trundhem oc *Pavestolens Legat** haffuer ladet trycke, at holdis Mesze effther i Norge. Grøn Meshagel. Font i Tornet (skal i Choret). Prædikestolen ved den Synderside. Paszelig Stole. Feiler* Psalmebogen. Feiler paa Taget, er ich lagd i Kalck,

1 Herregord, Øxendropgord, Claus Hundermark, ligger i Øxendrop By. Aar 1591 den 10de April, Lørdag før Iste S. e. Paaske, bleff Hr. Jørgen i Suinge her i Kirken sagd fra sit Kald i *Overværelse af alle Ordets Tjenere fra hele Herredet*.

Jeg visiterede Aar 1598, S. Hans* *Døberens* Aften. Hr. Jørgen prædicet. Jeg holdt Tale. Alle Præsterne var her forsamlede. Alt vel. Degnen stander tilbage 4 Dr., siden 9 Skpr. Byg fra Aar 1594.

Aar 1599 den 30te Marts ved Middagstid var der Herredskonvent af Præsterne. Alt vel.

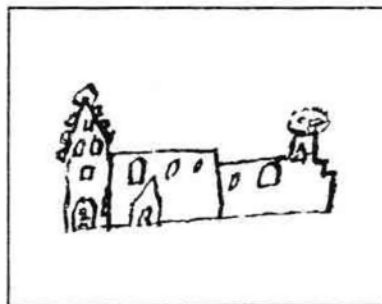
65r

LANGAA

35 Tiendeydere. Visiteret Aar 1589 den 24de Marts Kl. 10. Hr. Jørgen Matszøn fra Odense, 36 Aar, lille af Vækst, god Prædikant, opbyggeligt og belærende. Vdi 4 Aar været der, Capellane i Nyborg 1½ Aar. Marine, Jyde fra Kolding [ulæseligt ord]; thente Frue Anne Wrnis, gift her for anden Gang; var først gift med hans Forgænger Hr. Hans. Med ham har hun en Søn, som søger Skolen i Odense. Han talte over Filip. 2., Epistlen til Palmesøndag, om Christi Aflæggelse [af sin Herlighed]. 1) Om billedet paa Christi Herlighed. 2) Om Christi Selvfornedrelse. 3) Om Christi Op-højelse.

Degnen Jørgen den samme, som gør Tjeneste i Øxendrop Kirke.

Kirken stor, tornet, met Holsten* oc Vingsten*. 1 Affset*. 5 Huellinger. Træer paa Kerkigorden, Kampsten om den. En Storck Rede paa øster Ende. 1 liden Clocke i en liden trind* Huelling. 1 slett* Ege Taffle paa Alteret, er end nu inthet

malet paa. 2 smuke Liusestager. Fonten i Tornet (skal op i Choret). Prædickestol ny, vdgraffuen* som i Øxendorp Kerki, ved den Synderside. Smucke Stole. 2 Cloker i Tornet. Ligger her Johannes Vrne, Frue Anne Rønow begraffuen; Christoffer, F. Margretes (Nils Billds) Fader (døde i Suerig), oc Moder, hans Frue Kerstine Lycke, haffuer en stor Kielder der i Kirken. Vng Johannes Vrne (vgift) der ocsaa begraffuen. En liden Degnestoel. Ingen Skrefftestoel. Feiler* Psalmebog, er inthet* kommen der.

Nils Bild haffuer Kongens oc Kirkens Part*, skifft* sig alle Thener* till af K^o Ma^s der i Sognet; inthet Kronen til hør vden Præstegorden oc Degnebolet. (Aar [15]94 Christopher Valkendorff 4 der).

Rygord, Nils Bild holder en Foged paa. 1 stateligt stor Sten Husz. 1 Quack* Mølle for Gorden. - Rygords Skoff.

Aar 1594 visiterede jeg den 8de April, Mandag efter 1ste S. e. Paaske. Præsterne var kaldt sammen her Kl. 9.

Samme Aar ere for^{ne} deris Bene optagne, tode oc lagd huer deris i ny Lerret oc ny Kester oc sat i Wobenuszet, oc muret Døren til vden fore. Mon det er rigtig gjort af dem, som stiltiende samtykker deri?*

Han talte over den Aabenbarelse, som skete over for Maria Magdalene. Han prædikede godt og letfatteligt: I) Grundene til at Evangelisterne saa omhyggeligt skildrer Opstandelsen: 1) Fordi Læren herom ikke er kendt ad naturlig Vej. 2) Fordi Christus er Grunden til vor Opstandelse. 3) For at vi kan lære, at vi daglig bør rejse os fra vore Synder. II) De Velgerninger, som herved blev vist Marie Magdalene: 1) Hvad der var Aarsag til Marias Bedrøvelse. 2) Hvilken Trøst der ligger i Englenes og Guds Søns Nærværelse.

[Visitats 1594, 1595 og 1604 - se fol. 64v (s. 168)]

Aar 1599 den den 21de Febr ytte Jørgen Degen M. Christen 9 Skp. B[uiug]. Aar [15]95 ytte* 6 Mk. [15]96 1 Dr. Rester [15]97: 9 Skp. B[uiug].*

Jeg visiterede Aar [15]99 den 30te Marts omkring 3 Eftm. Bleff forligt met Jørgen Degen; hand skal giffue til Nyborg Schole for ald Restans 3 Dr. oc yde M. Christen dem inden Pentzedag oc siden nu aff Aar [15]99 vdgiffue til Juul nest kommandis oc fremj aarligen der effter 9 Skpr. Byg.*

Fra Langaa til Ore. NB. Solen saa rød som Blod til Røste.*

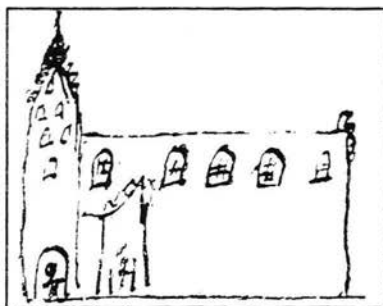
SVINDINGE

Aar 1577 er Suindinge Kircke fuldkommen opbyggt aff W. Christoffer Walckendorff. 40 Tiendeydere. Patronatsretten* til Glorup. Aar [15]88 den 3dje August var i Kerken oc fik Mad Middag met Prousten. Aar [15]89 den 24de Marts, Mandag efter Palmesøndag, visiterede jeg. Hr. Jørgen Jesperszøn fra Odense, Hr. Laurises Broder i Espe, 54 Aar, Præst der i 36 Aar i Aaret 1591, 1½ Aar før Capellane i Ørbek. Graat Skæg, Rig Mand, bedriver Aager.⁶⁶ En god byget Gord oc skøn Affuel*. Marine, født i Suindinge. 3 Døter giffte: 1 haffuer Knud Abraham, 1 Hr. Mats i Synder Broby, 1 Hr. Hans, 2 hieme, 3 Drengene i Othense Schole, 1 vdj Nyborg. Residenszen vel bygt. Meget rig. Hand maa tacke Gud oc Christoffer Valkendorp; hand thiender hannem huer 20 Kerff aff Glorup Gord oc gør hannem andre store Velgerninger. Aar[15]88 fik hand 11 Las Korn, Aar [15]89 10 Las aff Gords Affuel, huer Offer* Dag 1 Dr. aff hannem, 1 Dr. aff Jomfrue Anne, dog de ere iche tilstede; oc Degenen aff huer 1 Mk. Haffuer halff Thienden oc Christoffer Halffdelen. Han prædikede over Matth. 21: 1) Om Anledningen til Christi Indtog i Templet. 2) At han uddrev dem, der købslog osv. 3) At han tog Børnene i Forsvar. 4) Om Kirkernes [rette] Brug.

Deغن Anders Hanszen, fød ved Othense, 12 Ort. 1 Ott. Smør. Begge godt Skudsmaal.

Suindinge war Annex til Ørbek, er skild der fra 1554 aff Ch. III, oc Thienden at skiffits* vdj 2 Parter, Halffdelen Præsten oc anden Halffparten til Kirken.

Kirken dedicerit Simon og Judas. Christoffer Valkendorp haffuer ladet Aar 1577 en ny Kerke, tagt* met Tegel, aff Grund met Torn, tagt met Sten, oc et Spir mit paa Tornet, tagt med Kobber, opbygget. Kirken er 41 Trin lang oc bred 11. 6 skøne welske* Huellinger. Alteret met 3 skøne blaa Stene oc Prædikestolen met blaa Stene ladet opbygget. Hans Foreldres

Begraffuelses Sten staar i Norderside, hans egen oc hans Broders vdj Synderside i Koret indmuret. [Inskriptioner se fol. 1r-v (s. 27ff.).] Ald Kerkegolfuit lagd met 4 kantet Gullands* Stene. 1 gammel Crucifix

Taffle *mellem Røverne* paa Alteret (kommer 1 bedre). Giort alt paa Loffue*. 3 Cloker. Cleder. Kirkegord clar*, Muren muret. Ingen Træer.

Glorupgord, Christoffer Walkendorp. Sø, 1 for Glorup. 1 Mølle met Vinter Vand for Glorup. Tued Wad, løbber 2 Becke til samen imellem Gisle oc Suinning, gør en Aa, løber 4 Møller aff i dette ene Sogen: 1) Lambdrop Mølle, løber offuen for Tued Vad. 2) Lunde Mølle, Nels Friis, 2 Querne. 3) Rømmølle, Glorup, 2 Querne. 4) Tange Mølle, Axel Brahe oc Frue Met Per Oxis. 1 Quern. 5) Ny Mølle, 1 Quern, til Glorup. Den ene Beck kommer fra Dung, den anden aff Velde Kielder, løber vd fra Tange Mølle i Stranden ved Boholt. Gør Skelmes* imellem Vindingherret oc Gudme vdj Sudost Side. Glorup Skoff.

Aar 1589 den 22de Marts, som Vor Frue *Besøgelses** Dag paa holtis, begerde Christoffer [Valkendorff] aff alle Sognemend schriffteligen, at de vilde giffue Sognedegen til hans Løns Forbedring, de, som gaffue 2 Skpr., [skal give] 3, oc 1, giffue 1½ Skp. (ydis paa en Dag), for Sognet hør hannem ene til vden 1 Gord i Svinninge, Nels Friis, oc Tange Mølle, oc haffuer effterlat sin Landgilde Fiardepart i sin Leffs Tiid. Bleff hannem ocsaa vdlagd 12 Skpr. Sæde Land aff hans eget, Glorups Jord, oc der foruden aff 2 Kerkebol aarligen i Christoffers Tid 1 Ort. Byg, 1 Otting Smør. *Ialt Korn 12 Ort.*

Aar 1591 den 28de Marts, Palmesøndag, ieg prædiket der. Christoffer i Kirken. Hand oc Sognefolket claget, 1) at Børnen bleff iche lest offuer, men meget vdluct* mod K^o Ma^s Ordinans* oc Konge Breffue⁶⁷. 2) at Hr. Jørgen iche læste Formannelsze til Folcket *før Altergangen*. Hr. Jørgen sagde iche ney her fore. Oc der paa begerede Christoffer en Dom; tog den vdj Berod*. *Aar 1591 den 10de April* er Hr. Jørgen i Øxendorp Kirke dømpet fra sit Kald. Faldt *paa Forhaand**.

Aar 1591 kom M. Semen did.

Aar 1591 gaff Christoffer till vdj Sognet alle Fore* Øxen oc Fødenød* for den horde Faaer Trang oc for den horde Korn Trang. Skp. Sed Byg gelt* [intet anført]. Huer Tener* aff huer Ort. Skold* Korn 4 Skpr.

Aar 1593 kom Hr. Benedict did fra Odense.

Aar [15]94 visiterede jeg Iste S. e. Paaske oc prædikede dér.

66r

Merkelig Fald* tildragen i Gudme Herred. *Aar 1591 den 10de April*, Leffuerdag for* *Iste S e. Paaske*, bleff Hr. Jørgen Jesperszøn i Suindinge dømpet fra Kallet aff mig oc Prousten Hr. Sone Hanszen i alle Herrits Præsters Neruerelsze i Øxendorp Kirke, for hand haffde forglempt at læse offuer Børnen, nar de baris i Kirken, effter Ordinanzan*; christnet dem for

Thenesten vdj 1 eller 2 Fadders Neruerelsze oc ville iche teffue* effter flere; oc iche gjort thet mellem Epistelen oc Evang.; dog døbt dem i Naffn Faders, S[øns] oc Hel[iger Aands]. Disligeste iche lest Formaningen til dem, som vilde anamme Sacramentet af Manualen*.

Aar [15]98 S. Hans* Dag visiterede jeg. Christoffer i København. Alt vel. Gaff Hr. Benedict til Brandstød* 24de Juni 2 Dr. Per Morszen 1 Dr.

66v er blank

67r Aar 1595 (en Onsdag) den 15de Juli effter S. Knuds* Dag visiteret ieg Suinninge Kirke. Alt vel. Waar 9 Børn fød i Skørleffnet dette Aar.

Aar 1596 muteret* W. Christoffer Walkendorf disze Cæremonier vdj Kirken uden min Billigelse og imod Regeringsraadernes* Brev, udstedt [15]88; han var en af dem og havde selv skrevet under paa Brevet⁶⁸.

1) Vecte* Børn at døbis samme Tiid de erlige.

2) Ingen Børne Offer*.

3) Barszel* Quinder iche at ledis i Kirke, iche heller ofre, men sende Præsten, huad hun vill, hiem i Huszit eller i andre Maade hannem thet antuorde*.

4) Ingen vtuctige at stande obenbare Schriffte.

67v samordnet m. 73v (s. 188).

68r

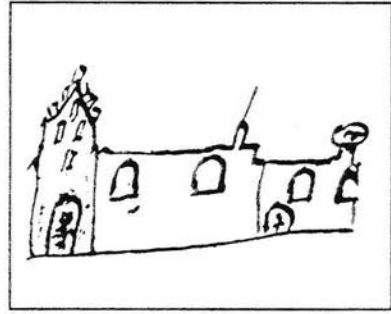
GVDME

38 Tiendeydere. Fru Gese i Suinb[org] Kirkens Part* holder hos sig. Aar 1589 den 25de Marts Kl. 6 [visiterede jeg]. Hr. Henrik Hanszen fra Svendborg, var dér [tomt] Aar Scholemester. Henved 60 Aar gammel. God Mæle, sact. Lig[ner] met Øyen, Ansict Hr. Jens Matszen, der løber omkring aff Synder Julland. Birgith fra Svendborg. 2 Sønner studerer, 1 liden i Roschilde, 2 smaa Piger. Her i 23 Aar. Han talte over Hebr. 13: Jesus Christus [er] i Gaar og i Dag [den samme] osv. 1) Formaning til, at vi skal elske Christus og hvorfor. 2) Vi er underlagt Korset og skal bære det.

Degnen Søren Jenszen, Jyde, haffuer Hr. Christens Hustrue Moder i Homblet paa Langland, ganske gambel. En god Degn. Sæd 3 Skpr. hart Korn, 2 Las Hø, 1 Skp. Haffre Sæd.

Kirken tornet, tagt* met Holsten* alt oc Affset*. Et Storkrede paa øster Ende. Wabenusz ingen; de gaar ind aff wester Ende y Tornet; der ligger

Præstens Halm ved den ene Side oc er nogle løse Fiele. Ingen Huelling. 1 Dør paa Norderside neden for Choret. 5 Huelinger. Alteret: Crucifix som i Gudberg. 1 Træ paa Alteret at sette Lius paa. Prædikestolen offuer for Choret (Traller* for Choret); er en neder i Kerken, Skarn. Hr. Henrik clager, den anden er hannem for høy for hans Hoffuid. Fonten i Choret. Træ paa Kirkegord, smaa. Kirkegords Mure god. Lade god. 1 Segerverk*, er Kerkens, Degnen Søren haffuer hiem till sit at holde der vid Mact*, (er alletid der Aar [15]96 og 1600).

I Herregord, Broholm, Hans van Melen.

Giltberg Aa, begyndis i Dung vdaff Bølle Mose, løber igemen Gudberg, løber gemen Wormark oc grunder* vdj Haffvet ved Stockebeck; er 1 liden Haffn.

Møller: 1. Broholms Mølle, løber aff Dammen ved Gorden, 2 smaa Querne. Vintermølle*. 2. Tange Mølle, aff det samme Vand, hør til Arffskoff, 1 Quern. Sø, Gudme Sø.

Jeg visiterede Aar 1596 den 15de Maj. Alt vel. Præstekonvent.

Aar 1600 den 23de April kom fra Gisle, overnattede der. Visiterede den 24de April (en Fredag) Kl. 6 Morgen.

Aar 1604 den 21de April, 2den S. e. Paaske, døde Hr. Henrik, en meget god Mand.

68v

BRVAGER [Brudager]

Annex till Gudme. 18 Tiendeydere. Frue Giese i Suenborg Kirkens Part holder hos sig. [Visiterede] Aar 1589 den 25de Marts Kl. 8. Jeg holdt Tale til Folket, fordi jeg havde hørt ham selv forinden i Gudme Kirke. Degnen den samme, som gør Tjeneste i Gudme. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet, liden, tagt med Vingsten*. 1 Huelling offuer Choret, 1 vdi Tornet. Fiele* Lofft offuer Kirken. Taffle met gamble* Gud Mand, holder Christus afftaget af Korset. Ingen Meszing Stager. Fonten i Tornet. Prædikestolen ved venstre Side. Alle Bøger. Muret Gaffuel mod Østerende paa Storkirken mod Choret. Kirkelade ved Mact*. Kirkemuren om Kirkegorden met Kamp oc muret paa offuen Holsten*.

Herregord, Broager Gord, Frue Agnete Jørgen Prips haffuer Pannumgord ved Nibe i Jylland Forlening hendis Liffstid (leier denne bort Jens Anderszen for 80 Dr. aarligen).

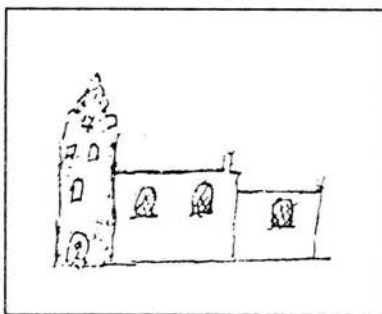
1 Aa, løbber aff Sorte Mose, Halffparten til Gudberg, Halffparten til Broager, løber neder ved Thiselholt i Stranden, oc Oluff Gaas haffuer 2 Møller paa samme Strøm, Quacmøller*.

Dung, 1 Part her till.

Sigis, at Michel Degen var Degen i Tollbølg paa Laffuind [Fejl for Langeland], fløtte der fra oc fik Per Degens Datter i Snødde; sider i en Bunde Gord for Slottet; haffuer verit hos Oluff Gaas oc ladet hannem se i Wand hans Skademend* til hans Siugdum.

Aar 1595 den 18de Maj, 4de S. e. Paaske, visiterede jeg Kl. 2 Eftm. Jeg holdt selv Tale fra Prædikestolen. Kom fra Gudberg did oc der fra til Suenburg Afften Kl. 5. Begge særdeles godt Skudsmaal. Alt vel, vden at ringe Fridcloken*.

Aar 1600 visiterede jeg 24de April (en Fredag) Kl. 10 Form. Der var Præstekonvent dér.

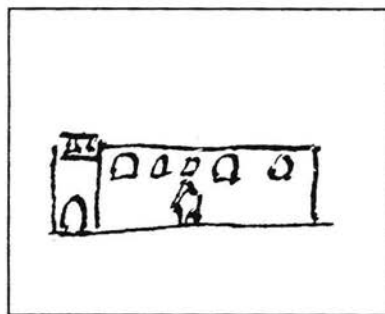
69r

RYSSLING

24 Tiendeydere. [Besøg dér august 1588 - se f. 64r] Aar 1589 den 23de Marts, Palmesøndag, om Morgen en [visiterede jeg]. Hr. Sune Hanszøn⁶⁹, fød i Ryszling, 44 Aar gammel, lille af Vækst, omtrent skaldet, klog, klangfuld Stemme, prædiker godt. Marine, en gamble Quinde (70), giffit der tilforne, min gamble Madfaders i Othense, Lauris Strygs, ieg gik der i Scholen (Aar 1552 og 53), Broders Dater. Ingen Børn. Dele: 1) Om Jesu Indtog i Jerusalem. 2) Hvad han foretog sig dér. Han oplæste hele Fortællingen om, hvad der foregik Palmesøndag. De, der ifølge Ordinanzen* er udelukkede fra Sakramentet, skal gøre Bod, eller hvis de er blevet advarede, skal de regnes for bandlyste*.

Mats Degen haffuer bode dette oc Annex Sogen, af begge 4 Pd. 6 Skpr. 1 Dr. aff Degnebolet. Gambel, synger ikke Latin rigtig. Begge godt Skudsmaal.

Kirken liden. Tørnet forfallen paa Muren, obet offuen vdi, inthet* fuldkommen høier end meth Kirkemuren. Kerkilade liden oc ond. Kirkigord met Træ. Kerkigordsmuren met smaa Sten paa Norderside; Hr. Sunis Lad* lucker. Tagt* met ny Wingsten*. 5 Huellinger. Crucifix for Choret mellem *Maria Magdalene* oc *S. Hans*. 1 Skarns Taffle met Jomfrue *Marias* Billed, 2 Børn i Armen, *S. Nicolaus* paa den ene oc *S. Andreas* paa den anden Side. Lidet Stenger* Skrefftis*. Skarns Degne Stoel. Ingen Skreffte Stoel. Langt Træ, Liusen staar paa, ingen Stager. Et lidet gambel Skab oc slemt Knob* Magestrans* Husz. Fontet neder i Kerken, Traller* om, (op i Choret, er Plas noch). Prædikestolen *nogenlunde*, ved Syndersiden. 1 sort Fløiels Hagel met et guldslagen Kors. 1 paszelig Clock, 1 liden henger i det obet Torn. Onde Stole. *Psalmebog* er inthet* kommet did.

Frue Anne i Kirken.

2 Herregorde: Kromstrop, Claus Huitfeld, Lauge Huitfelds Fader (*Aar 1603* [Jacob] Høg). Den anden, Frue Kerstine Nels Henrikszøns til Tøgstrop.

Claus Huitfeld døde i Laaland paa Bramslycke, oc begroff hannem i Saxkøbings Kerke *Aar [15]91 den 15de Oktbr.*

S. Anne Capel i Lørup muret; var Tilløb en Stund. Claus Huitfeld bruger till sit Hø.

Lindgrims Mose, nu Thyre Mose, kommer Bolthing eller Ræining aff. 2 Quakmøller*, Fruen 1 oc Claus 1. Ryszling Skoff.

Jeg overnattede dér [15]95 den 17de Juli, kom fra Suindinge.

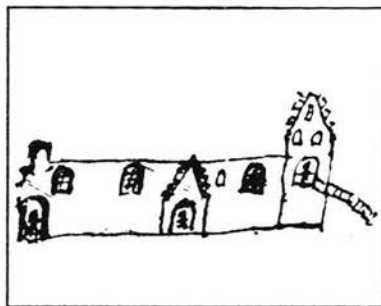
Jeg visiterede Kl. 10 Aar 1598. Jeg talte selv fra Prædikestolen. Laa der Natten tilforne. *Alt vel. 25de Juni, Søndagen om det store Gæstebud.*

Jeg spiste Frokost dér Aar 1604 den 28de April, Lørdag før 3die S. e. Paaske, sammen med Hr. Hans i Renge. Naraa Afften.

ELVESTED
[Ellested]

Annex tiil Ryszling (ligger i Winding Herred). 25 Tiendeydere. Aar 1589, Palmesøndag den 23de Marts Kl. 8. Prousten[?] kom did. De samme fornævnte Dele: 1) Om Indtoget i Byen. 2) Hvad han foretog sig i Templet. Han oplæste hele Fortællingen om, hvad der skete Palmesøndag. Han uddriver dem af Templet, lærer, hvad Gudshusene skal bruges til. Psalme Bogen inthet kommen did. Det er Ch. Bangs Skyld. Begge godt Skudsmaal.

Kirken smal, tornet, oc* staar paa Østerende. Den ligger vdj Skoffuen fra Byen; er huggen Stene vdj. Kirkelade staar i Eluested By langt der fra. Sigis, de vilde der haffue byget Kirken, men det bleff ført der fra om Natten til det Sted, som Kirken nu staar. Kirkegorden rum* met Træ. Muren met Kamp. Westerende 1 Huelling, offuer Choret 1 Huelling, i

Kirken Fyrlofft. Tafflen *den Korsfæstede* met 2 Engle oc Kalcke, Jomfru Maria oc S. Hans hos, paa Fløeler* 12 Aposteler, gambel. Prædikestolen neden for Choret ved Synderside. Ingen Liusestager, men et Træ. Fonten i westere Ende (skal op). Vforgylt Kalck oc Disk aff Søl, F. Birgite giffuet. Onde Stole. Cleder: ond Haggel, 1 god sort Fløyels. 2 Cloker, 1 liden, 1 stor passzelige. Smuk Skrefftestoel. 1 Skarns Degnestoel.

Frue Birgithे oc Jomfrue Anne Skenkels i Kirken.

Der var en Bog i Kirken, de kallede Elbog*, oc læste offuer Folck met, som var besatte af Djævelen osv. En Hr. Nels, Sognepræst i Nyborg, for nogle Aar købte den aff 1 Kirkeverge oc er borte.

Herregord: Lyckisholm, Frue Birgithе Rønøw, S. Quitzow Effterleffuerske*.

Skoff: More Skoff, ligger til Eluested oc Herrested.

2 Møller, huer 2 Querne; for Lyckisholm den ene, skyller 25 Ort., den anden hart hos, 27 Ort. Meel.

Jeg visiterede Aar [15]98 den 25de Juni, Søndagen om det store Gæstebud, Kl. 7 Morgen. Laa til Hr. Sonis Natten. Alt vel. Fra Ryszling. Visiterede samme Dag Efftermiddag Herritssted.

40 Tiendeydere. [Visiterede] Kl.3 Eftm. Aar [15]89 den 25de Marts. Hr. Nels Mogenszen, Fynbo. 65 Aar, ordeneret Præst i 44 Aar (Aar 1592, den 10de Marts). Karine, Jyde, fød vdj Aalborg. 1 Pige, den haffuer Capellanen Hr. Salomon (ung Mand, Kapellan; ikke god Stemme, jamrer paa Prædikestolen, jeg kunde næsten ikke optegne noget). 1 Søn er Hr. Jørgens Degen i Østoffte i Laaland. 1 liden Pige hiemme. 1 gifft i Suinborg. Han talte over 1. Cor. 11: Jeg modtog det fra Herren, om Nadveren. 1) Huad dette Sacram[ente] oc det ny Testam[ente er]. 2) Hvad man bør tænke over.

Jens Schriffuers Søn mod Ordinantzten,* lige saa hans Søn til Wixdrop. 3 Ort.

Kirkens tornet, feiler* noget Tag, er alt met Holzten*. Fyrloffit offuer Kirken. Tornet vhuald* oc Dør for inden til Kerken oc vden. Gode Stole. Er aldsammen malet *Christi Lidelse* oc i Choret ocsaa. Et smukt Chor vnder 1 stor Huelling. Paa Alteret gambel Gud met *Christus nedtaget af Korset*, Maria oc. S. Hans paa den anden Side. Ingen Liusestager, men Træ. Prædikestolen offuer for Choret indluct met Traller*. Fonten i Choret. En herlige ny Skrefftestoel oc Degnestoel. Pulpeturet farniszet, Prædikestolen oc farniszet* oc vdgraffuen*. God Kirkelade. Bøger alle. En Kiste, suertet, til Cleder. Kirkegorden[s Mur] aff Steen, nederfallen mangestede. Eske paa Kirkegorden.

Hr. Nels aff sit eget bekostet meget aff Malingen oc Prædikestolen at farnisze.

Scholemesteren tager halffue Parten aff Degne Renthen met Scholebarnet. Den, der boer paa Degen Boligt, Rasmus Jenszen, haffuer Sognemenden giffuet 1 Pd. aff Degnens Renthe, paa thet hand skal ringe Fredeclocken*; mod Kongebreffuet⁷⁰.

Ingen Herregord. 1 Mølle, Knarborgs eller Rennebeks Mølle, ligger ved Stranden, en Vinter* Mølle, hører Lauris Strole til.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 10 April. Hr. Niels prædikede over Es. 53. Bønder beclaget, hand vilde iche holde Vedtegt; forliget. Vilde haffue

en sidende* Degen. Jeg forelæste dem Kongebrevet. De haffde taget fra Scholedegen 1 Pd. Byg, lagd til at ringe Fredclocken; motte loffue tilbage.

Aar 1597 kom Capellanen Hr. J. Salomon, voceret* til Sognepræst, 2den Søndag i Advent.

Aar 1599 den 31te Marts visiterede jeg Kl. 1 Eftm., kom fra Wixdrup did. Alt vel.

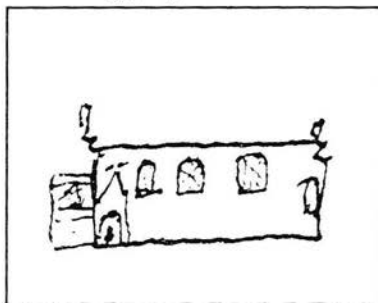
70v

WJXDROP
[Vejstrup]

Annex; vd mod Stranden. 36 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 25de Marts Kl. 10. Hr. Salomon (er dette Sogen hannem oplat* aff hans Hustrue Fader, Hr. Nels i Ore). 40 Aar gl. Læser vnderlig Texten, heelt siunger: tyt, tyt, tyt! ellers smukt Ryst. Han rettede det senere. Stemmen ikke klar. ([15]99 støder* til.) Han talte over Lukas 24 om Christi Lidelse og Forudsigelse af hans Død: 1) Om Christi Lidelse og hvorledes den fuldbyrdedes. 2) Om Disciplenes Uvidenhed og Ubehjælpomhed.

Jens Skriffuers Søn Degen mod Breff oc Seil. Begge godt Skudsmaal.

Kirken liden, vden Torn; er begynt ved vestre Ende met graa Kamp, inthet* fuldkommet. 1 Clocke henger paa 2 Stykker der offuen faare. Tagt* met Tegel oc Holsten*. Alter Taffle met Crucifix, Marias oc. S. Hans Billeder. 2 Meszing Stager. Cleder paszelige. Fontet i Choret. Bøger. Traller* for Choret. Prædikestolen offuen, smuk vdgraffuen* paa Pulpeturet.

Offuer Choret 1 Huelling, offuer hele Kirken Fyrlofft. Kirkegorden met Kamp. Wabenusz mellem Stenger*.

2 Herregorde: Oluff Gaas, Wixdropgord, var ikke hjemme; er forvisset om, at han er blevet gjort sindsforstyrret af Hekse; var i Svendborg. Thiszelholt, Frue Karine Jens Bods, var i Kirke, indbød mig til Frokost, var der Kl. 2. Hun gik i Forbøn 1) For Jens Schriffuer at beholde Sogner. 2) For en Quinde beleiet*. 3) For en hendis Thener til Biørnsted Kirke paa Langland. Rør mig ikke.

Klinstrop Aa er Sogneskel, Markeskel oc Herritsskel, løber vd ved Thiszelholt i Stranden. 2 Møller hører Oluff Gaas till; den ene, Wixdrop Mølle, ved Gorden, 2 Querne; den anden neden for, 1 Quern. 1 Quackmølle* ved Thiszelholt, *duer ikke*.

Wixdorp visiteret [15]94 den 10de April. Alt vel. Se min lille Visitatsbog. Oluf Gaas' Giest Afften. Derfra til Skoup om Natten, *hvor jeg overnattede*.

Jeg visiterede Aar [15]99 den 31te Marts (en Lørdag) Kl. 8 Form. Laa i Ore Natten, kom fra Langaa. Lukas 11: Salig er den, som hører Guds Ord. I) Hvorledes det Ord er, som man skal høre og bevare: 1) Guds Profeters. 2) Christi og Apostlenes. Katekismens Lære. II) Hvilken Nytte man har heraf: timelige og evige Goder: 1) Sjælens Føde. 2) Trøst under Korset. 3) Det evige Livs Vej. Alt vel. Degnen var ikke til Stede. Karine var ikke i Kirke. Oluff Gaas var der.

71r

REINGE

[Ringe]

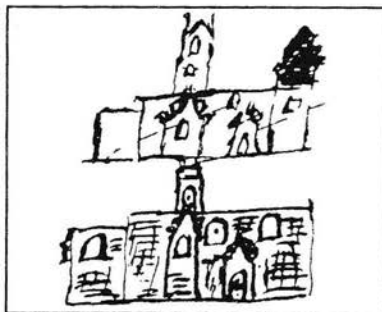
72 Tiendeydere. Aar 1589 den 22de Marts [visiterede jeg]. Hr. Hans Lauritszøn, Fynbo, i Bogherred i Kerthe Sogen. 38 Aar, war Hører* i 5 Lexe* vdi Othense. Haffuer hand sin Moder hos sig. Hans Broder Hr. Jørgen, 34 Aar, er hans Capellan; haffuer veret der 2 Aar. Paszellig Basz, fast og klangfuld Stemme. Hans Hustru Marine Sterk fra Odense, tidligere gift med Formanden Hr. Niels Adamszen, med hvem hun har 2 Døtre, som er anbragt i Odense, og desuden fire. Med Hr. Hans har hun intet Afkom.

Hr. Jørgen prædikede her. Hr. Hans talte vdi Herring over følgende Punkter. Han udviklede Evangeliet Lukas 2, som falder paa den 25de Marts, [Marias] Besøgelsesdag* [Fejl for Bebudelsesdag*], som efter Ordinansen* skal fejres paa denne Dag. 1) De nærmere Omstændigheder. 2) Engelen Hilsen. 3) Hvorledes hun skal undfange ved Helligaanden, og hvorledes Engelen styrker hendes Tro ud fra Elisabeths Undfangelse.

Degnen Jørgen Pedersen fra Hindsholm. Stærk Røst, synger godt, ja særdeles godt. 14 Ort.

Kirken en Korskirke. Paa Synderside staar Tornet paa den ene Capelle oc er met Træværk offuen paa; tagt* met Tegel, al Kerken met Bly vden det nordeste Capel paa den ene Side met Tegel. Feiler* paa Blyet. 2

Clocker. Kerkigorden Eske paa. Kerki-
gordsmur god. 5 Huellinger, den sete
[sjette?] nordeste Capelle, ingen Lofft
eller Huelling vden løse Deller* paa syn-
der Capellet. Waben Husz. Alteret met
Crucifix oc Reffuer* paa, de 12 Aposteler
i Fløyelerne. Font i Choret. Liden Deg-
nestoel. Schrifftestoel ganske ringe. Kir-
keladen ved Mact*. Bøger alle vden Sal-
mebogen; clagis paa Christoffer Bang. Mesze-
cleder: 1 Hagel gammel saa
got*, bleff giffuet effter S. Frue Margret
Walkendrops til Lambhaffue.
Jørgen Skenkel, hendis Hosbund, der
begraffuit; hendis Bilede ocsaa der
paa vd huggen, men hun ligger i Suinding
Kerke. Haffde ingen Børn
sammen.

Var 11 Karle, 10 Quinde Faddere aff 1 Barn, Dorithe. Capellanen,
*udrustet med en god Stemme. 2 Dele: 1) Gud er trofast med sine
Forjættelser, ud fra Eksempler. 2) Om Christi Person og Gerning. Fast
og kraftig Stemme.* Folket kommer iche, førind 10 er slagen.

3 Herregorde: 1) Lambhaffue. Christoffer Walkendorff Halffparten oc
Halffparten Lauris Strole. 2) Boltinggord, Per Thot, Fru Birgite Schram
Per Schrams, 2 Børn, 1 mandvoxen* vdenlands. 3) Rynkebygord, Mogens
Bilde, Frue Anne Huitfelds, Claus Huitfelds. 1 Barn.

Sø, Reinge Sø, Per Toth oc Frue Heluig til Arffueskoff. Loduig Munch,
Lensmanden fisker paa Præstens Regme*, nar hannem løster. Skoffue
2. Lidet Ege Skoff, Westerris, hører til Byen. Per Thot i Kellerop Skoff
oc huer Herregord sin Part.

En Aa kommer aff Sundsherret, løber ved Boltinggord, vdi Salingherred
ved Broby.

2 Møller: 1 haffuer 2 Querne, løber aff samme Aa, til Boltingegord. 1
for Lambhaffue, Ventermølle*.

*Aar 1595 den 31te Oktbr. visiterede jeg. Alt vel. Hr. Sone kom vnder
min Prædiken aff Stolen. Jeg var paa Tilbagevejen fra Visitats paa
Øerne, hvoraf jeg var optaget i 9 Uger.*

Haffuer Kong Frideriks Confirmas* paa 2 Gorde i Rynkeby oc 1 paa
Thoszing. Herligheden* mod K^o Ma^s Breff er foruent* hannem fra ved W.
L[aur.] B[rockenhuus].

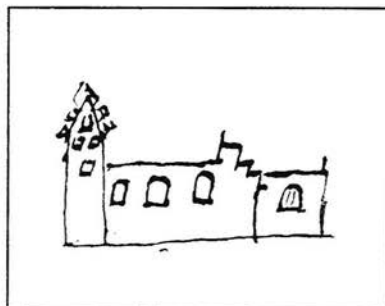
[1601 deling af degneembedet, se f.106v (s. 260).]

HÆRRING

[Herringe]

Annex till Reinge, ligger i Sallingeherred. 20 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 22de Marts Kl. 8, første Prædiken. Hr. Hans prædikit. Klangfuld og god Stemme. Han prædikede over Evangeliet til Marie Besøgelsesdag [Fejl for Bebudelsesdag*.] Han havde de samme punkter, som er nedtegnet på den forrige Side. Degnen Rasmus Sørensen, en Sjællænder fra Ringsted, 3½ Ort. Indsat aff Ebe Munch. Hand ved iche, om M. Nels [Jespersen] viste der aff eller ey. Synger godt offertorium*, alleluja* og det danske.*

Kirken liden, tornet. 1 Huelling (er iche kalket) vnder Tornet, 2 i Kerken. Paneel Fyrloffit offuer Choret. Bly paa Synderside paa Storkerken vden noget ved Tornet, ellers ald Kerken met Holsten*. Forfallen paa Tagget oc paa Tornet Murre Sudvest Side. Mange trinde* Kamp* vdj. 1 Clok. Kamp Kirkegords Mur. Ingen Træ. 1 gamble Skarns Taffle met Jomfrue Marie oc 2 Billeder⁷¹ i Armen. 2 Meszing Stager. 1 god Fløyels Hagel met dobbelt Damaskis Guld Kors. Ebe Munch, hans Faders Sten met 2 hans Hustruer, murret i nordere Side i Veggen i Choret. 1 liden Skreffte Stoel. 1 god Ege Bostoel*. Funtet i Tornet, Traller* for (fløttis i Choret som Skreffte Stolen oc den op mellem Alteret ved norderste Side). Choret indluct met Dør oc Trallier suerid*. Prædikestoel ny paa Synderside. Bøger alle (Fogden paa Fielebro haffuer lont Bibelen).

1 Bek skiller Gudme oc Sallingeherrit; kommer fra Groen, en stor Dam ved Lørup i Røsling Sogen, løbber vd i Bolthinge Aa.

Fielebro, Ebe Munch. 1 liden Vintermølle* for Fielebro.

Er ingen besynderlig Skoffue vden Lycken til Fielbro.

Hans Jenszen Thue *hersteds* forgaff hans Søn, gjorde Dødslag* i Dallum Birk, slog 2 Brødre ihjel paa Adelfarveij*. Er forligt met Herskab oc Slecten, begerde Affløsning*. *Om han kan det her, eller hvor Manddrabet er begaaet? Det er tilstaaet ham, at han maa blive afløst her og afbede* sin Brøde dér, naar han har skaffet Brev paa, at Øvrigheden er forsonet og tilfredsstillet, og det havde han ikke.* Forholtis*, fordi at Hr. Hans var red for den Dødis Herskab Nels Skinckel, at ske skulle nogen Skade.

Kand iche vere, for Hr. Hans haffuer Sandmend*, Herskab oc den Dødis Slect for sig.

[Degn Søren Mogensen 1601, se f. 106v (s. 260).]

72r

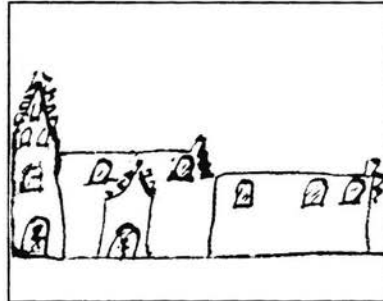
GISLE

[Gislev]

84 Tiendeydere. Herrits Thing der. [Visiterede] Aar 1589, Palmesøndag Kl. 11. Mesze* ocsaa. Met Hr. Jørgen i Langaa. Hr. Hans Franszen, *Formandens hans Faders Efterfølger*. 44 Aar. Lang, huid Mand, sterkt Røst, ikke ilde, [har] Indholdet. Karine, Hr. Lauritzis Dater i Espe. 6 Piger, 1 Dreng. Naar han er særlig drukken, tror han, at der siges alt muligt om ham. Evangeliet [Mat.] 21. 2 Dele: 1) Om Kongen, Kongedømmet og hans Velgerninger. 2) Om Undersaatternes Pligter.

Degnen Nels Knudszen gammel, siunger gemen Nesen. 7 Pd. 3 Skpr. Hartkorn Sæd. 2 Las Hø, 1 Skp. Haffre Sæd. (Døde [15]93).

En meget lang Kirke, tornet, smuk. Træ paa Kirkegorden. Muren met gra Sten. Tekt offuer Kirken oc Choret met Bly, Tornet met Tagsten. Mange Huggesten* i Muren. 3 Huellinge offuer Koret, 1 vdj Tornet. Fyrlofft offuer Kerken, 4 Deller lang. 2 Cloker, 1 liden, den anden stor. Tafflen Crucifix meget vel vdgraffuet*, i Fløieler* 12 Aposteler. 2 Meszing Stager.

Fontet i Tornet. Prædikestolen paa Synderside. Forgylt Kalck og Disk. Ingen Skriffte Stoel. Degnestolen gammel. Stolene i Kirken paszelige. En sort Fløiels Hagel met Crucifixet vdstunget* stateligen. Offeret* met Barnet Fadere 11.

1. Fiellerop Sø.

2. Dung, den store Skoff, begyndis her i Sognet ved Søresls Weenge, er 3 Mile lang, endis ved Risebøllid i Sundsherred, er meste Parten i Sundsherret. Løber fra Heszelager oc Suinborg, er en Miel somstede, 3 Fjerd. Veis, ½ Mil og Fjerd. Veis igemen sommestede.

Knud Abraham, Ridefoged i dette Sogen.

Aar 1595 den 17de Maj visiterede jeg, Lørdag før 4de S. e. Paaske. Hr. Jacob haffde tilforne Søndagen forud sagt sin første Mesze*. Clagede hart for en Sæde* Degen; deris Børn kunde iche informeres i *Katekismen*.

Karine oc Hr. Jacob effter Maaltid i min oc Proustens Hr. Sones Neruerelsze.

Aar 1595 den 15de Juli waare alle Præster forsamblede. Hr. Jacob gjorde sit Calent*. Jeg der met. Hr. Lauris i Espe, Quindens Fader, oc Hr. Christen i Querendrup, Hr. Jacobs Fader, der met. Der fra Afften [til] Suinding.

Aar 1600 den 23de April visiterede jeg om Eftermiddagen, kom fra Windinge did. *Alt vel, men de bad dog indtrængende om en Sædedegn**. Der fra Kl. 6 til Gudme.

Aar 1601 den 31te Juli var Hr. Jacob [oc] 2 Kirkeuerger, vilde haffue en residerendis* Degen; begerde, de vilde giffue mig met Præsten, huad Skyld de gaff hannem. Sagde, de ingen Sager* haffde til hannem, vden Børne Lerdøm bleff forsømt. Jeg svarede: Jeg kunde inthet gøre mod K^o M^s Breff och Befaling, men bad, de vilde holde deris Børn for Sognedegen for* eller effter Theneste.

Aar 1602 bekom de effter K^o M^s Schriffuelsze⁷² (dog vrangelig* bekommet) Nils Degen, resider der.

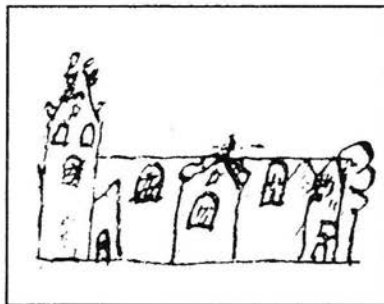
72v

HESSELAGER

*85 Tiendeydere. Patronatsret**. [Visiterede] *Aar 1589 den 24de Marts Kl. 1 Eftm.* Hr. Christen Hanszen Skamby. 44 Aar. *Efter sin første [Hustrus] Død ægtede han i Bogense den anden, Johanne Mourits Ibszens Dater, som bode i Aarhusz ([15]88, 3dje Søndag efter Herrens Fødsel).* Han talte over Matt. 21: *Om Jesu Indtræden i Templet: 1) Hvorfor han drog derind og hvad han foretog sig dér. 2) Om Sætningen: Af spædes og diendes [Mund].* Ingen danske Bibel; vilde iche Joh. F[riis], at hans Sognepræste skulle haffue dem, men Præsterne selffuer Fordanske Texten.

Rasmus Degen 6 Pd.

Kirken reformeret* aff Johan Friis, sat et stor Capelle til, vdi huilcket tuert offuer Prædikestolen alle Quinder staar, oc ved Østerende aff Choret met 1 Huelling oc Trapper til. Fielelofft offuer Capellet. 5 Huellinger. 1 Degenstoel. Ingen Schrefftestoel. Paa Synderside, saa vit* den gambel Kerke var, Bly, ellers Vingsten*. Paa Alteret 1 malet Taffle med Crucifix

oc offuen paa Opstandelszen, paa Fløielen* den nordeste *noget af Lidelseshistorien*, den syndere *Begravelsen*. Vdj Østerende j Muren, Norderside ved Tafflen, Johan Friis Vaben paa en Sten forsøllet, oc Døden[?] vdhuggen, huid. I den nordeste Side 1 liden hued Stue til Meszeclader oc en Dør til. Vden fore i Choret indsat i Muren Nels Frisis Faders oc Moders Ligsten, hans Contrafei* forgylt i en fuld Kyrrels*. Der hos Jesper Friisis, en ung Karl, oc hans Syster Jomfrue Marine Friis; døde paa Ørlund; hand druknet i Lunde Mølle Dam. Fonten i Tornet. 2 Meszing Stager. Kirkelade god. Kerkigord met Trær, Muren god.

Herregord: Heszelager, Niels Friis. - Birk: Heszelager Birk.

Møller 3: 1) Heszelagers By Mølle, Vinter* Mølle. 2) Wormarks Mølle, 2 Querne. Disze tho driffuis aff Gielberg Aa, kommer aff Dung. 3) Heszelager Mølle, driffues aff et Vand, komer fra Broholms, er 2 Querner.

Sø: Woringe Sø ved Bergeskoff.

Heszelager Skoff. Wormark Bøge Skoff.

Wresen Ø vden for Heszelager, Nels haffuer sin Stod* der paa. Noget Ege Krat paa.

Thridie Paaske Dag i Kirken [15]91.

Aar 1594 visiterede jeg den 9de April Kl. 8; de adelige var til Stede. Hr. Christen prædikede. Der var to Altergæster, blev holdt fuld Messe.*

Jeg visiterede S. Hans Døberens Dag Aar 1598.*

Nils Friis inthet* hiemme, til Herredage*. Kors Kirken fardige; vnder den synderste hans Begraffuelsze. Aar [15]97: 1 Hospital⁷³ aff Mur; 4 Kamrere huelet*, 2 siuge i huer, Kackeloffn oc Skorstien i huer; 1 liden Kolhaffue*. Disse 8 fanger* huer Løfferdag Afften 1 Dr. aff de 1100 Dr., Poul Nilszen giffuer Renthe aff. Schreff Fundazen vd oc Poul Nilszens Handschrift*. Superintendenten i Fyen, Prousten i Gudme Herret oc Sognepræsten til Heszelager ere *Bestyrere*, oc Superintendenten at høre Regenscab der paa aarligen. *Alt vel der.*

73r [Anden hånd:]

Her liger begraffuen Welbyrdige Jesper Friis, Henrich Friis Søn aff Ørlunde, Som wdi sin første Vngdoms Blomst Aff Vaade drucknede Wdi Mølledam den 24 Dag Maji 1561. Med Sin Søster Jomfru Maren Fris Som døde paa Ørlund den 16. Dag Mars Wdi dett Samme Aar.

Erlig oc Welbyrdig Mand Hendrick Fris til Ørlunde Jesper Frises Søn af Lundbygaard, døde den 9 *Marts* Aar 1571, hans Alder var 75 Aar, oc

ligger her begraaffuen med sin Hustru Erlig oc Welbyrdig Frue Margrete Bild, Niels Bilds Datter aff Raunholt, oc* døde den 16 Maj Wdi dett samme Aar. Hendes Alder var 63 Aar oc afflet til Hobe 6 Sønner oc 7 Døttre. Deris Siele Gud haffuer.

Johan Friis til Hesselager, Kansler hos Danernes Konge Christian III, Ejer af Hesselager, Hagedsted og Boreby, har her, fordi Hesselager er hans Slægts ældste Sæde, rejst sine Efterkommere et Monument i Herrens Aar 1557.

Alle tvinges vi af det samme.

Johan Friis, hvem Herregaarden og hele Hesselager Sogn tilhørte, har som Patron fornyet denne hellige Bygning. 1550.

[Anden hånd slut. Ud for Johan Friis er med Jacob Madsens hånd tilføjet:]

Offuer Huellingen eller Suibogen* paa den norderste Capel.

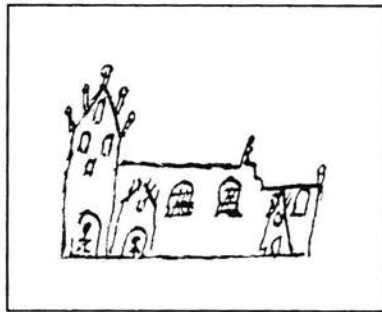
Otte Friis døde Aar 1505. Jesper Friis døde Aar 1504. Henrik Friis døde Aar 1454.

80 Tiendeydere. Patronatsretten Nels Frijs til Heszalager. [Visiterede] den 24de Marts Aar [15]89, Kl. 4 Eftm. Hr. Erik Bang fra Bogense, 45 Aar. Lærd i Latin, Græsk, Hebraisk. Indholdet har han, men Stemmen og det andet, som skulde være til Stede, passer slet ikke dertil. Røsten gaar vd aff Næsen. Gør intet Indtryk, holder altid veret*. Ganske siugelig. Marine, M. Knuds Dater i Heszalager; ved Hr. Hans 7, ved Hr. Erik 6 [Børn]. Hun er meget ond imod Manden. Selv er han en god og jævn Mand. Han talte over 1. Joh. 2: Gud er Kærlighed osv. 1) Om Guds Kærlighed imod os. 2) Om den, som vi skylder ham.*

Degne aff Scholen, 14 Ort., 2 Børn aff Suenborg. Godt Skudsmaal. Nogle bad om at faa en Sædedegn. Niels Friis' Foged svarede, at denne havde valgt Eleverne⁷⁴, og at de burde være tilfreds med dem, eftersom Patronatsretten* tilhørte ham.*

Kirken tornet, oc det met Bly, det andet Vingsten, Affset*. 2 Clocker. 5 Huellinger. 1 liden Sacrastie met 1 Skorstien vdj tilbygt. Tafflen paa Alteret vdhuggen Crucifix med Reffueren*, paa Fløiler* Paszen* oc Opstandelszen. Fontet i Tornet. Prædikestolen ved Synderside muret,*

Skarn. Degnestol god. Ingen Schriffte-stoel. Træ paa Kirkigaarden 25, Kamp om. 2 Meszing Stager oc 2 Piber paa huer Side. Lade ingen; Nils lod bryde neder oc byge Sacrastiet aff. Ingen Psalmebog. Feiler* Biblen (*som ovenfor ved Hesselager*). (*Aar [15]91 Meszeserken ond paa venstre Arm oc for paa Brystet*). Kirken renoueret oc vel flyd* *Aar [15]89*; koste Nils Friis en hel Hob.

1 Herregord, Mullerupgord, Fru Lizebeth Friis Jacob Huitfelds (var vdj Laaland paa hendis Gord); inthet* i Kirken. 1 Herregord, Nils Friis, Brendisskoff; holdis 1 Foged paa. 1 Mølle, Gudberg Mølle, 1 Quern, løbber aff Gudberg Aa; heder siden Gielberg Aa i Gudme. Gudberg Aa kommer aff 1 Mose i Dung, Bøllelose.

Aar [15]91 den 10de April kom jeg fra Oxendorp. Hr. Jørgen i Suindinge bleff affsagd met sit Kald. Hr. Sone met, laa der Natten. Anden Dag visiteret Kirken 1ste S. e. Paaske, den 11te April. Haffde den sædvanlige Tale paa Dansk til [Sogne]folket efter at Gudstjenesten var endt. De gav ham det bedste Skudsmaal. Kun ønskede de dette, at han ikke som sædvanlig vilde trække sin Prædiken ud i Timevis. Han lovede at forbedre sig. Endvidere at explicer ocsaa aff Katekismen, saaledes som det var ham foreskrevet. Skal haffue et Thimeglas. Han udlagde Evangeliet, delte det i 2 Dele: 1) Om Ordets Tjeneste og om den kirkelige Myndighed, hvilket han atter delte i 4 Afsnit: 1) Hvilken Slags Fred. 2) Hvorledes Christus er udsendt af Faderen. 3) Hvorledes han aandede [paa Disciplene]. 4) Præsternes Myndighed. Ilden Del: om Thomas' Bekendelse.*

Aar 1595, 4de S. e. Paaske, den 18de Maj waar alle Vegne Rycte, Sognefolcket ville icke nygis met Hr. Erik for hans Mele Skyld; gaar noget vd aff Naesen. Nils Friis begerede ocsaa, hand skal holde en Capellane, vil giffue hannem til Help aff Gudberg By sin Part Thiende, beløb sig thette forgangene Aar ([15]94) effter Register, som hand antuorde* mig: Rug 73 Tr[aver] 4 K[ærve], Byg 49½ Tr[aver] 4 K[ærve], Blandkorn oc Haffre 62 Tr[aver] 6 K[ærve], er 181 Tr[aver] 3 K[ærve]. Da ieg gorde hans Skodsmol, bad jeg Sognemend gaa vd aff Kirken oc berode sig oc giffue mig Besked, huad de ville forsuare* igen. Da kom de ind, gaff hannem et got Vindisbyrd for Mele, Lerdom oc Omgengelsze oc begerede, hand motte lenge leffue met dem. Oc da jeg adspure de

andre Sognemend, om de haffde noget andet deri at sige, var der ingen, det gjorde. Men clagede, att de begerede Theneste ved* 8 Slet* oc vde før 11 om Sommeren, huilket Hr. Erik sambtykte oc bad, de ville pante* i huer By, som iche kom betimelig frem paa thet Thenesten skulle iche opholdis.

Aar 1598 den 21de Juli waar Hr. Erik hos mig om samme Clagemol, mig forgiffuet* aff F. Wibike. Wille inthet* tage nogen Capellane.

Aar 1599 den 1ste April, Palmesøndag, visiterede jeg. Aften (Lørdag), ieg kom did tilforne, Solen gik til Røste* blodige rød, Maanen fuld blodige rød gick op. *Hr. Erik prædikede, jeg holdt Tale. Særdeles godt Skudsmaal.*

67v Oldemanden suarde mig først, der ieg bad dem, de ville giffue Hr. Erik Skudsmaal, oc de ville gaa vd paa Kirkegorden oc berode dem; da stod Hans Matszen aff sin Stol paa Kirkegolffuet oc gaff hannem oc hans Hustrue (*uagtet jeg ikke havde spurgt om hende*) et got fuldkommen Kald oc Vindisbyrd met de andre Bønder, oc var plat ingen Clagemol andet end hand prædiket for lenge. Loffuet at prædike alene 3 Qv[arter], *hvilket han lovede mig hjemme hos ham. Han traf ogsaa Aftale med mig om, at han vilde antage en Medhjælper til Paaske 1600,* dog om Nils Friis ville onde hannem den Thiende, hann haffuer loffuet tilforne aff Gudberg By (som offuen schreffuen staar di Gudberg), oc motte selffuer tage sig Capellane, som lerd oc from er. *Svag Stemme, Veret* vdaff Næsen. From.*

Aff Kong Suen skulle Suenborg sigis, som den skulle haffue stiget^{*}; eller aff Fiøren^{*}, som ligger for Byen, Suine Sund; oc der ocsaa aff sigis Herrit Sundsherrit oc Suineborg. Haffuer 1 Lamb eller Faar i Herrits Signet met en Faffne^{*} (lige saadant et vdj Aasumherrits Seil). Onsdagen holdis Herrits Thing i Lunde By.

Aar 1588 den 1ste Maj tilsvor alle mig Troskab.

[Kirker] 18 met S. Jørgen:

- 1.2. Suinborg 2 Kerker: Vor Frue, Hr. Jørgen Marquortszen (skeller paa Øffrighet *efter hvad Borgmesteren Peder Star berettede [15]88 den 18de Septbr.*) S. Nicolaj den anden, Hr. Jens [overstr. Hanszen] Sørensen, Jyde fra Skive. Hr. Nels Jacobszen Capelane i Suinborg, fød ved Warde. Borgem. Rasmus Henrikszen Schriffuer Peder Star Lauritsen, *Fynbo*, i Huszby ved Iffuersnes. 1 Stibsøn^{*} i Købnehaffn, *Sone Lauritsen*; 1 her i Byen, *Hans Lauritsen*.
3. Kerkeby Hr. Hans Lauritszen, en vng Mand. Ligger til Sognepræsten til S. *Nikolaj* Sogen til Suenborg, funderet^{*} did aff Michel Brokenhusz oc M. Jørgen [Jensen Sadolin].
Lunde
4. Querndrop Hr. Christen Jacobszen, Prousten. *Jyde fra Aalborg. Patronatsretten^{*}* till Egeskoff.
Egeskoff, Lauris Brokenhusz.
5. Stenstrop Hr. Gregers Raasmuszen. 1) Absolon Gye til Løgtued.
2) Skioldemose, en Bunde i boer. *Patronatsret* ikke her.
6. Østersker- Hr. Rasmus, *Jyde fra Aalborg.*
ning
Hunstrup Ligger i Sallingherret.

7. Olderup Hr. Nels Knudszen, *Jyde fra Kollerup* (ved Weile).
Hr. Jens Bredal. Nelstrup, Offue Lunge (nu hans Søsters).
Olderup Sø. Skarsø, *meget fiskerig*.
8. Egense Hr. Claus Nelszøn. *Patronatsretten** til Huidkelde.
1) Frue Mette oc Frue Karine Rønnow til Huidkelde. 2)
Detteff van Qualen, Søbo. 3) Frue Sophi till Lindskoff.
Huidkeld Sø.
9. Serup Hr. Jacob Sørensen, *Sjællænder*. Serup Sø oc Morsø.
S. Jørgens Kerke, er et Hospital hos. Annex till Serup.
[Tilføjelſe: Hoffuid Kirke]. Gaar oc Folck till Korued
oc Strandhusze. *Patronatsretten** til Huikelde.

Taaszing

Er 1 Weirmølle paa Landet. Var der *Aar 1588* (se *Visitatsbogen for Øerne*).

10. Bregning Landet Hr. Morthen Nelszen, *Jyde fra Mesing* (ved Weile) Hans
Hustru Mette. 2 Piger, 2 Dreng, 1 paszelig stor, 1 vdj
Vogen, met Hr. Morthen. Hun haffde Anders Mand i
Nyborg tilforne. 2 Dreng, 1 vdj Herlosholm, 1 vdj
Suenborg Schole. *Patronatsretten** til Frue Heluig.
11. Bierby Hr. Rasmus Lauritszen *fra Svendborg*. Karine *fra Svendborg*. Kostrup.
12. Stryn en Ø, 30 Gorde. Hr. Jens Hanszøn. Stryn Kal, 1 liden
Ø der hos; 1 Gord paa.
13. Dreø 13 Gorde. Hr. Claus Albretszøn *fra Ærø*. Ligger 3 andre
Øer til: Skorø, 6 Gorde. Birkholm, 2 Gorde. Hiortø 2
Haffuer *Tiende* aff Byg oc Haffre. Fleskholm, liden.

14. Tued
Skorup Hr. Jens Gregerszøn, gambel, vdleffuet, henved 100 Aar
(*var ikke med til Konventet, skønt han bor i Svendborg*).
Hr. Lauris er hans Capelane.
1) Skorup: *Patronatsretten** til Klinstrup, Johan Bukholt.
2) Detleff Seste til Skorupegord.

74v

[SVENDBORG]

Præsterne. *Aar 1588 den 1ste Maj* var ieg vdj Suinborg. Er 2 Kerke Sogner: Vor Frue Hr. Jørgen *fra Nyborg, uden Børn*. S. Nikolaj Hr. Jens, Jyde (Skiffue). Mett. *Ingen Børn*. Begge 1 Capelan, vel ved Alder oc flineskallet*, Hr. Nels.

Kirkerne. Kerkerne paszelig ved Bygning met Tegel. Ganske ringe Vnderholding til Bygning*. Er 1 Closter Kerke, der prædickis i Onsdag; ved denne er Scholen. Closterit haffuer de sold till Frue Heluig paa Tosinge for 250 Dr. (*efter Hr. Jens' Beretning*).

Scholemester oc Schole. Scholemester *Ole Andersen, Jyde fra Lemvig, gift; har en af Dronningens Terner. Anklaget af Raadet for Forsømmelighed, og at det forholdt sig således, erfarede jeg af Disciplenes skriftlige Arbejder. Selv er han lærd og musikalsk*. Ere der 2 Hører*, icke bedre: 1) Thomas, vng; *den anden gambel, Jørgen, i nederste Klasse. Begge fra Svendborg. De blev irettesat og lovede at forbedre sig. Jeg var i Skolen fra 1 til 5. Til Stede var Borgmesteren (ganske vist ulærd⁷⁵), Peder Star, og af Raadmændene Christoffer Guldsmed, Præsterne, Provsten og nogle af Præsterne fra Landet.*

Raadet. Borgmester og Raadmænd lovede, efter at Overhøringen var endt, Rektor og Hørerne Kost. Gid det maa ske.

Hospital. Var der *den 12te Maj*. Fru Heluig Erik Rosenkrans paa Tosinge haffuer giffuet 2000 Dalers Renthe⁷⁶ att stiftte et Hospital der vdj Byen oc vdlagd vdj Closteret Stuffuer till de arme. Er sat 6 Senge-steder vdj, men Lofftet er inthet* færdige. Att der motte leggis noget mere till, saa Høreren motte haffue met Scholemesteren der deris Koste.

Rendstenerne løber met rindende Vand, kommer aff et Berg*. Der thener Janike en Guldsmed *Peder fra Ribe*, der er Thomas Hegelund *fra Ribe*, Barsker. Janike Perszen der fra [15]88 straxt.

Der gaar aff Marke Jord, Byen bruger, aff Ørkels Mark och Holmen 40 Daler til Nyborg Slot. Att de motte komme till Scholemesters oc Hørers Vnderholding. Der gaar ingen Indfeste* aff for^{ne} Mark.

2 Møller i Byen; den ene Oluff Gaasis, 1 Quern; den anden Kongens, 1 Quern. Løbber begge aff Graffuen oc thet Vand, der kommer af for^{ne} Veldekielde* i Berget.

75r *Aar [15]88 den 1ste Maj.* Hr. Jens ved* 100 Aar, den gamble. Hr. Lauris i Skorup oc Tued begerer, at hand maa fange* Steen mellem sig oc sine Rensbrødre*, for de saae oc pluger* hannem for ner. Jeg talde met Knud Abraham, Ridefogden, her om; mente, at hand haffde god Beskeden* paa sin Egendom. Hr. Lauris skreff mig siden til her om.

Her Nels Knudszen i Olderup clager, at der er kommet Jord fra hans Præstegord. Lensmanden Lauris Brokenhusze haffuer loffuet at inddele thet igen. Jeg talde met Ridefogden, Knud Abraham, her om; mente, at det haffde inthet paa sig. Klager, at hand haffuer sat en Ectemand i Bande* oc en Skarn, hand leffuer uchristeligen met; vil dog iche rette sig. At Øffrigheden vill straffe.

Hr. Hans Lauritszen i Kerkeby oc Lunde clager, att hand giffuer 7 Dr. 1 Pd. Korn till Sognepræsten til S. *Nikolaj* Sogen; at hand motte haffue den fri, oc Sognepræsten, som aff Arilds Tid haffuer hagd saadanne Bekendelsze*, for dj de 2 Sogner haffuer ligget till S. *Nikolaj* Alter, beger gerne at ske kunde, om hand kunde naa* noget andet i Steden. Thij hand haffuer ringe Løn saa vel som den anden Sognepræst samme Steds. Beger, om de kunde naa* huer 4 Las Hø, thij de haffuer ingen Affuel*; er ingen Raad thet att bekomme, vden en Eng Steffning*, Borgemester haffuer, er Kongens, giffuis 1 Fd. Smør aarligen til Nyborg. Den vilde de vdgiffue. Engen giffuer 14 Las.

75v *Aar 1588 kom ieg fra Visitats paa Lolland den 7de Juli, Søndagen om [Peters] Fiskedræt.* Var ieg i Suineborg oc kallede Oluff Dyster (mørk vil paa tysk: dyster, i *Sandhed bister*). *Jeg mindede ham i meget alvorlige Ord om hans Pligt.* Forsømt Scholen fra den Tiid, ieg var der siste (1ste Maj), oc iche hand haffde verit i Scholen meget siden, men faret effther Grøszhaffue Sogen osv. i Loland; oc hand der ingen Kald kunde naa*, foer dog om. *Han er fuldstændig gal.*

Aar 1588 den 3dje August war ieg i Suinborg; ieg drog paa Visitats til *Naboøerne*. Haffde Scholemester oc Høreren ilde handelet sig, gaff mig deris Forplicte*.⁷⁷

Aar 1590 talde Frue Helwig paa Arffueskoff mig till vdi Richerds Husz, som W. Breda Ranzow tilforne paa hendis Vegne i Erik Bildis Gord i Othense, 16de Januar: at [jeg] vilde tilstede, thet Nils Thosing, hendis Theners* Søn Degen her i Scholen, motte bliffue nederste Hører* vdi Suenborg, effter de hun haffuer Patronatsretten* til Berreby Sogen, som Hørerren haffuer ald sin Renthe saa gott* aff. *Jeg tillod det modvilligt, for at hun ikke skulle berøve Skolen dens Indkomster.* Den, der var for* hannem, *Jørgen fra Svendborg*, belaa* en Pige,

Mogens Aalborgs Søster; sagde iche ney for Gerningen, men bekende iche Gerningen. Affsat 15de Januar [15]90 oc indsat*, for hand vilde iche sette Borgen*. *Han undskyldte sig med, at han ikke var under gejstlig Rettergang, efter at han var blevet afskediget. (Se om denne Sag Provstens Brev, som jeg fik den 29de Januar Aar [15]90).*

[Indsat blad, mærket "Ad 75". Den første linie med JM's hånd, derefter anden hånd:]

Suinborg 92, Marts. Clagis paa, at offuerste Hørers Løn meget forkortis.

Thenne eph^{me} Jordskyld, som aff Rett ligger thiill anden Leitze*, forholdis, oc inted vdgifues aff: Simon Offuerskiers Gaard 1 Dall. - Jesper Krampis Gaard vdi Møllegade 4 Mk. - Hans Matzens Gaard imellom Bode 2 Mk. - Johanne Mandz Gaard 3 Mk. - Disligeste forkortis Diegne Pendinge*, thi Almuen er arm, oc mange Gaarde stor øde oc ere forfaldne, som skulle gaa Diegne Pendinge af. Ligesaa med Past* disligeste, thi Børnene erre megid arme, oc mange haffuer icke wdj Formouffue at giffue Past.

Konrad Pedersen. [Indsat blad slut]

Aar 1594 den 12te April waar til Suenburg Schole 13 Sogner paa Landsbyer:

1) Bierreby
(nederste Hører)	17 Ort.
2) Landet	9 Ort.
3) Breininge	8 Ort.
4) Skaarup	10 Ort.
5) Tued	5 Ort.
6) Ore	7 Ort.
7) Wixstrup	7 Ort.

8) Gudberg	14 Ort.
(haffuer 2 Scholebørn)	
9) Seyrup	7 Ort.
10) Egensze	7 Ort.
11) Olderup	6 Ort.
12) Kirkeby	6 Ort.
13) Lunde	5 Ort.

er 4½ Lester.

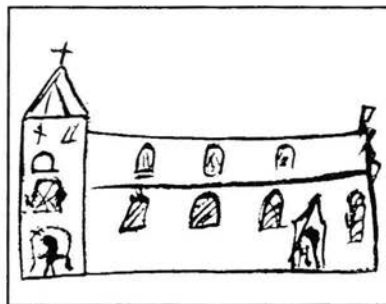
- 14) S. Jørgen 1 Pd. her foruden.
15) Gudme 1 Dr.

[Anden hånd:] *Anden Klasses Hører klager [15]97 til Hellig 3 Konger,*
at der kommer Jordskyld* fra hans Embede: Niels Kielsøns Gaard 4 Mk. -
Jesper Krempis Gaard 5 Mk. - Hans Madsøns imellem Bode 2 Mk. -
Johanne Mands Gaard 3 Mk. - Findis ochsaa Brøst paa hans Kost.
[Anden hånd slut]

76r *Aar 1589 den 26de Marts Kl. 12 fra Thued til Suenborg, da ieg*
visiterede i Sundsherret. Fald en stor Sne om Natten tilforne.

[VOR FRUE KIRKE I SVENDBORG⁷⁸].

Wor Frue Kerke tornet, met Tegel alt.
Affset* neden for Choret paa begge Sider.
4 store Huellinger. Lofftet i Tornet. 1
Segerverk* vdj. Tafflen Crucifix met
Reffuere*, nys farniszet*, de 12 Aposteler
malet paa Fløieler*. Stor Crucifix ved
Synderside ved Tafflen. En smuk ny
Prædikestoel med Krone offuer. Fontet i
Tornet. Onde Stole, fordi at Stolen hører
Kirken til, oc nar en dør, køber en anden Stedet for 24 Sk. Sacristiet er
nogle Kirkens Bøger vdj. Et lidet Posetiuff* vfordige*. De kalket Kirken,
ieg var der. 2 store, 1 liden Clok. Met Traller* for Choret. 2 Meszing
Stager.

Bode for^{ne} Dag vdi Suenborg Addels Personer:

Wor Frue Sogen:

- 1) Frue Gese, Erik Bildis.
- 2) Erik Herdenberg (fattige) til Ferresløffgord (*faar intet derfra*).
- 3) Oluff Wrne met 1 Quinde aff Julland.
- 4) Bendix Pitterszen aff Synderjulland.

I S. Nicolaj Sogen:

- 5) Jørgen Blomme.
- 6) Hans Erikszen (en Boelskab* hos sig).

Aar 1590 den 3dje Novbr., ieg kom fra Visitats paa Øerne. Visiterede Scholen fra 7 til 9. Johan Poulsen var Skolemester, Konrad og Johan Hørere. Disse fik godt Skudsmaal, og nogle i Rektors Skole⁷⁹ skrev heller ikke daarligt. De skriftlige Arbejder overgav⁸⁰ jeg Hr. Jens, Stedets Præst. Var vdi Scholen 98.

Aar 1595 den 20de Maj, Tirsdag efter 4de S. e. Paaske, begravede jeg Anders Holck i Vor Frue Kirke, i Nærværelse af hans Moder Fru Magdalene, tre af hans Brødre, Bertel, Ditlev, den Gang Høvedsmand paa Københavns Slot, og Christian Holck, den Gang Kongens Oversekretær. Christian Holck og hans Brødre sendte mig til Hr. Jørgens Hus, hvor jeg boede som Gæst den 19de Maj, 1 Td. Rostoker Øl, 1 K[ande] Vin [og] 2 Retter. Afften Vin, 6 Retter.

Samme Tid gjorde Scholemesteren Regenscab for Indtægter og Udgifter fra Paaske [15]94 til Paaske [15]95 for Lige Pendige oc andet. Siden ocsaa for Aar 91, 92, 93. 20de Maj [15]95 var alle Herredspræsterne der forsamlede. Efter Begravelsen forhandlede vi om vigtige Sager.*

[Indsat blad mærket "ad 76", skrevet med anden hånd:] Register paa Sogneprestens Rente* y Suenborg till Wor Frue Sogen, huor wdy hand stoerligen foraarsagis at tilkendegiffue sin Brøstfallenhed for Gud y Hiemmellen och Christen Øffrighed, som nu ephtherfølger:

1) Kongens Part* aff Kornthinden i Skorup Sogen er formindsket, siden di guode Welbyrdige Herre Folck til Klinstrup bekom Patronatsret* paa Kircken ephther itt Kongebreffs⁸¹ Lydelse, datheret oc wdgifffen Aar 1583 (*om jeg husker ret*).

2) Haffde Wor Frue Kirche y Suenborg 18 Skep. Byg paa Thaasing, y Stioll*, och bleff lagd till Capellanens Løn Aar 1572, huilcket førbemeltt Korn huercken Kircken eller hendes Thiennere kand bekomme.

3) En Gaar er hendsold, som Sognepresten skulle aarligen haffue 3 Mk. danske aff.

4) 2 Gaarre erre slett affbrodne til Byens Torffue, som Borgerne holder deris aarlige Marcked paa.

5) Er der ochsaa en Part aff dy gude Sognefolck, som haffuer indbygd 3 eller 4 Gaare y end Gaar och dog alligeuall giffuer eyckund* for 1 enneste Gaard Preste Pendinge* och Degne Pendinge, huor aff Fundazend gandske meget foracktis, och en Thienners Løn y mange Maade forkortis och formindskis.

6) Aff den Jord, som di Dannemend* bruger Auling och Kornsed paa, liger huer Aar megen aff den till Eng och Hø, och der for thinder dy Danne Mend inthedt*, huerckend till Sogne Kirckerne eller Sognepresterne.

7) Desligeste Quegthinden til Mitsommer S. Hans* Dag er och gandske ringe till en Mands Underholding, for dy saa den beløffuer sig iche offuer 2½ Mk. Pendinge* medtt Lam och Grisze, som Borgerne giffujer Thind aff ephther Receszen* och Ordinanzend*.

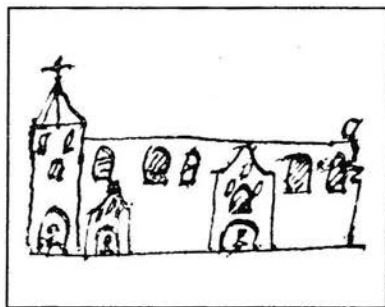
Och saadant mere, huilcket for ringis oc forkortis aarligen y en fattij Thienners Løn och tilbørlig Underholding, endog allt, hues mand nødtørfftheligen behøffuer till sin gandske Husholdning, medtt Dyrthid (sørgeligen att beklage) paa thet høgestte dagligen opstyer, som er Mell och Maltj, Humle och Saltt, Wed och Kull och all Fettallig*, som mand skall holde Husz medtt osv. Huor for min vnderdannigste och gandske ydmygelige Bøn er till Eders Fromhet, Ærværdige Fader, att y for Guds Skyld som en gudfryctig Øffrighet vilde verdis till att betencke saadanne ringe Welkor och naagitt fordre* och forfremme denne Leglighed til det Beste; tagendis Løn aff Gud Alsommecktiste.

Jørgen Marchurszen med egen Haand. [Indsat blad slut]

76v

[SCT. NICOLAI KIRKE]

Samme for^{ne} Tiid oc Dag vdj S. Nicolaj Kirke. Kirken tornet, met hol* Tegel alt. 5 Huellinger. Tornet met Lofft. 1 Segerverk* i. 1 Capel vd mod Synderside og 1 mod Norderside. Er 1 Kors Kerke. 1 Dør paa huer der foruden Wabenusz. Alteret en liden Crucifix Taffle. Traller* for Choret. 1 liden Sacristi. Prædikestol ved nordere Side neden paa Hiørnet ved

Capellet. Fonten i Tornet. 3 Cloker, 2 store, 1 liden. Onde Stole vden Adelens, ere lucte. Ligger paa et høit Berg*.

Aar 1589, i Juli, da jeg begyndte min Visitats paa Øerne, var jeg der i Forbifarten⁸² og gik ind i Skolen. Det bedste Skudsmaal.

Aar 1590 i Oktober kom aff Visitatsen paa Øerne. I Skolen componeret* Børnen.

Aar 1591 den 13de oc 15de April i Scholen. Børnen componeret*. 91 Børn i Skolen. Hørde [den] 14de Hr. Jens oc prædiket selffuer offuer F. Birgithe Daa, Erik Herdenbergs Coruitszøn, fra 10 til 11.

Alle Præster der i Vor F. Kirke, effter Liget var begraaffuet. Sambtyckte Landemodeakterne. Oc siden Kl. 1 til Lige* Kost.

Oure Dein Rasmus, som haffde ingen Beskeden* paa Sognet, men tog det fra Scholen, stod fra Sognet; dog skal hans Fader nyde nogen Help aff Sognet hans Liffstid.

15de April. Hr. Jørgen var fortenckt* paa Hr. Jens, og de nærede Fjendskab [til hinanden]; søgte efter Hr. Jensis Velfferd* for Vaimel, skiffte* i hans Fraverelsze i Scholen, og skulle Børn haffue fanget* det en Part, som iche gik i Scholen. Men han beviste det modsatte ved Underskrift af nogle, som overværede Uddelingen. Hr. Jørgen blev irettesat, han bad om Forladelse for sin Forseelse, og begge lovede, at de [fremtidig] vilde pleje kærligt Broderskab. Det skete i Provstens Nærværelse.

Aar 1592 den 7de Maj, 6te S. e. Paaske, prædiket i S. Nicolaj Kirke. Hr. Christen Lauritszen fra Espe, Capellane, sambtyckt aff Hr. Jens oc Hr. Jørgen i Wor Frue Kirke, som hand var kallet aff Borgemester oc Raad tilforne Vor Herre Hymmelfards Dag; oc nyde den Renthe*, som hans Formand hagde: Husz, 3 Offer* Dage, ingen Kost oc de 9 Ort. Korn.

Visiterede Scholen anden Dag, 8de Maj. Var i Scholemesters Lexe* 21 Personer, i anden Lektie 19, i 1ste [Lektie] 17, de andre Donatister* og Forberedelsesklassen 31; var tilsammen 97.

77r Aar 1594 den 11te April visiterede Scholen Kl. 4, Torsdag før Trinitatis Søndag,⁸³ mellem 4 og 6 Eftm. i Nærværelse af Præsterne. Jeg kom fra Skorup oc Thued, ieg visiterede der. Var i Scholen 101 Personer. 13 Landszognere til Skolen. 12te i Scholen igen; distribueret 14 Bøger

Papyr*. *Alle Herredspræsterne var sammenkaldt og var til Stede. Der fra til Huidkelde Natten.*

Aar 1595, 4de S. e. Paaske, den 18de Maj kom ieg fra Gudberg oc Bruager til Hr. Jørgens. Visiterede Scholen fra Kl. 6 til 10 den 19de Maj i Overværelse af Præsterne. Waar 22 i Scholemesterens Lexe; meste Parten skrev grammatisk rigtigt. En, Rasmus, 12 Aar gammel, Søn af Skolemesteren i den danske Skole⁸⁴, var omtrent den første iblandt dem i Lærdom, [men] ikke i Opførsel⁸⁵. Han var den første, der afleverede. Heller ikke i 2den Klasse skrev de daarlig Stil. Børnene remsede Navneord op. (Dog overgaar min Ole dem alle i den Art Lærdom). Der var 102 i Skolen. Alle [Lærerne] fik godt Skudsmaal af Præsterne og [Kirkens] Tjenere. Hr. Jørgen fik Paamindelse om at afholde sig fra lange Prædikener. Alle Ordets og Skolens Tjenere fik et godt Skudsmaal af begge Borgemestrene, som var til stede i St. Nikolaj Kirke.

Aar 1595 den 29de Oktober visiterede jeg Skolen paa Tilbagevejen fra en ni Ugers Visitats paa Øerne. Var sammen med Borgmesteren Mads Eriksen. Alt vel. Fik Mad til Hr. Pouls. Antuorde ieg hannem K^o Ma^s Breff⁸⁶ paa Kongens Part* Thiende aff Kirkeby Sogen. Jeg haffuer Copi aff.*

Aar 1596 den 16de Maj, 5te Søndag e. Paaske, holdt jeg Prædiken. Bemærk: 1) De haffuer 6 eller 8 Faddere; de offerer alle met Barnet, bode Karle oc Quinder, 2) met Quinden saa mange, som waar hos hende, der hun bleff forløst, og andre, om de lader dem der tilbede*. War 2 Børn denne Dag: Hagens osv., waar 14 Faddere. Gik 1 Kone i Kirke; blant disse vare 2 Pige Faddere. Først offeret de met Børnen, saa alle Karle, siden Quinder, oc Piger waar iblant Quinderne. Var 16 Par Quindfolk vden Karle Faddere. Waar til Hagens til Barszel Dagen.*

Mandag den 17de visiterede jeg Skolen. Nogle componeret godt i Rektors Klasse, og der var 18 der. Præsterne var samlede her Kl. 9. Fik Mad hos Poul Schriffur. I hele Skolen var der 105 Disciple.*

Aar 1596 den 10de Juni, 1ste Søndag e. Trin. wiet ieg Poul Perszen, L[aur.] B[rockenhuus'] Handschriffuer, oc Marine, S. Jesper Schriffuers Hustrue. M. Christen i Nyborg prædiket, fordi de ikke kom til Stede før Kl. 10. Visiterede Skolen den følgende Dag, den 11te Juni. De blev prøvet i at repeterere i Grammatikken. Alt vel, Gud være lovet.*

77v *Aar 1596 den 12te Oktober kom aff Visitats paa Øerne. Waar Hr. Poul meget siug och sengelej. Han befalede Gud sin Sag idet han vidste, at han selv var Aarsag til sin Sygdom; men waar fortænct*, Capellanen oc sine at skulle ladet hannem fortrølle, hvilket en halt, gammel Pige, som uden al Tvivl er fuld af Trolddomskunst, havde sagt. Hun holdis aff F. Heluig Hardenberg i hendis Hospital der. Sad en Quinde paa Nyborg Slot, hannem skulle haffue forgjort. Gerningerne retfærdiggør Enden.⁸⁷*

Aar 1597 den 30te Septbr. kom fra Sandby oc til Suinborg Kl. 3 met en Bod fra Rudkøbing. Visiterede Scholen til Kl. 5. Talde met Borg[mester] Matsz Erikszen. Alt vel der. Hr. Poul meget siug, døde der effter 21de Oktbr.

Aar 1597 den 16de Novbr. er Hr. Segod ordinerit til en Sognepræst did til S. Nicolaj Sogen.

Aar 1598 den 20de Juni i Skalkendrup Præstegord kom før vng Person nøgen* ved Naffn Jacob Nilszen, sagde sig at vere barnfød i Nør Ferderup; haffde Peder Christofferszen, for dum Degen i Hillersleff, hans Parsbord*; hand haffde hiulpet hannem, hand haffde veret gallen* oc veret hos mange, iche kunde helpe hannem. Var nu tilpasze* oc* skulle giffue hannem Pendinge* der fore. Haffde thent her i Landet* oc 13 Aar paa Huidkelde. Dateret Strandhuszen Skertorsdag Aar 1598.*

Aar 1598 kom fra Laaland den 8de September. Konvent her for Herredspræsterne. Alt vel. Visiterede Skolen om Eftermiddagen. 72 Disciple i Skolen. Componeret vel i Rektors Klasse. Nils, den offuerste Hører*, beleiet* Hr. Laurisis Dater i Thued, drukit Festenøl met hende; skal resignere* nu Scholen Michelmes* eller rømme. Iøvrigt alt vel.*

[Indsat blad mærket "ad 77" skrevet med Skolemesterens Haandskrift. Læderet i kanten]

Register paa, huad ieg annammede* paa Suenborgis Skolis Wegne Aar 1596:

Ligpenng*:

Per Laurszenns Barn	2 Mk.
Albrit Vrtekremmers	2 Mk.
Søffren Laumosze	2 Mk.
Dorete Hr. Christophers	3 Mk.
Oloff Jyde met sin Hustru.	1 Daler.

Per Grydestøber	3 Mk.
Jenns Kleinsmeds Barn	2 Mk.

Korn.

Ligeledes anammit ieg aff Søffrenn Dieggn y Gudme 1 Ørtug Bygh for 6 Mk. - *Ialt* 24 Mk.

Her aff pleyer Skolemester effter gammel Seduane att anamme de 2 Parter oc Skolebørnene denn tredig Part. Skolens Part 8 Mk., huorfor de fick ett Ris Papir vdj Bispens Neruerelsze till Paaske samme Aar.

Register paa hvad ieg anammede* paa Skolens Wegne Aar 1597.

Ligpennger:

Hans Bysuennd	2 Mk.
Simmen Hanszens Barn	2 Mk.
Matz Rimsniders Barn	2 Mk.
Torckild Riffuers Barn	2 Mk.
[Mgl.]skis Barn	2 Mk.
[Mgl.] Paaskis Barn	halltredig Mk.
Povell Hanszen	2 Mk. 4 Sk.
Caspair Bysze-skytter	2 Mk.

Kornn:

Aff Søffren Dieggn y Gudme	
1 Ørtug Bygh	6 Mk.
<i>Ialt</i>	21 Mk. 4 Sk. ringer.

Skolenns Part her aff 7 Mk., huorfor Børnene anammede Papir till S. Michaelis* samme Aar y Bispens Neruerelsze 1 Riss.

Register paa huad ieg har anammit paa Skolens Wegne Aar 1598

Liigpennger*:

Søffren Laumosze 1 Barn	2 Mk.
Matz Stub	3 Mk.
Jesper Smid 2 Børn	1 Daler.
Jens Jørgensen	3 Mk.
Albert van Stemuerd	3 Mk.

Samme Aar 1 Ørtug Bygh aff Søffren Dieggn y Gudme for 6 Mk.

Ialt 21 Mk.

Her aff tilkommer Skolen denn tredig Part, beløffuer sig 7 Mk.; her for anammede Skolebørnene vj Bispens Neruerelsze [tomt] Bøger Papir. Huesz Leye* Pennges, som falder y anditt Sogen, vj Wor Frue Sogenn, oppebær annden Leysze* Hører*, och bør ochsaa adt vdsriffis* de 2 Parter til Hørerenn och den tredig Part til Børnene.

Discantz* Pennges kand sig beløffue 12 Daler; her aff bekommer den ne[der]ste Hører først 6 Mk., sidenn skiffis* dett andit vj 2 Parter; denn Haluepart tager Skolemester, denn anden Haluepart bytis sidenn vj 2 Parter; den enne Part tager anden Leysze* Hører och denn anden Børnene, som siunger Discant*.

Nar ieg haffuer kraffuit Leye Pennges aff dett andit Sogen, da har Hørerenn vj anden Leysze orsagit* sig menendis, adt Bispenn skulle forskylle* hannem der for, efferdi hans Løn er megit rinnges. [På bagsiden af indsat blad er med bispens hånd skrevet:]

1) De Degne, 2 Mile ner Scholen, 4 Parten eller 5 Part til Scholen. Nar Sædedegen* bort dør, da et Schole Børn tilskickis 2 Mile ner Scholen. Ingen Degen Bolig. Met Lensmanden tilskicke Degne, som kunde læse, skriffue skickelig i Latin, siunge alle Meszer*, oc *paa Latin* paa 3 høye Fester. Di, dette iche kunde, affsettis. [Indsat blad slut]

Aar 1599 den 2den April visiterede Scholen. 88 Børn i Scholen, 17 i Scholemesters Lexe*; *de fleste kunde oversætte fra Latin. Talte med begge Borgmestre. Alt sundt og i Orden. Her var Konvent af Herredspræsterne. Min Haandskriver* Søren kom hid til mig fra Jylland. Til S. Jørgen Aften.*

Aar 1600 den 24de April (kom fra Broager den 23de April, overnattede i Suenborg) visiterede jeg Skolen under min Visitats; der var i den 87 Disciple. Alt var der i god Orden. Alle [fik] godt Skudsmaal af Raadet. Samme Dag (en Fredag) hørte jeg Hr. Segod prædike. Raaber for meget oc er snar* meled, paamindet. Der var Præstekonvent der. Alle var til Stede undtagen Hr. Anders til S. Jørgen, som var syg, og Hr. Søren i Skiarne, til hvem jeg tog bort samme Aften. Besluttet, Hr. Claus i Egensze oc Hr. Claus paa Drø samtidig skal gøre Calente* i Aar oc siden effer den Orden, Prousten antegnet.

Albret Kirkeverge nectet mig 2 Skpr. Haffre; lod hannem vide oc læse aff Ordinanzenn* ved Prousten oc Hr. Jørgen min Rettighet oc kom selffuer met 1 K[ande] Vin.

Aar 1601 den 9de August visiterede jeg Skolen. Alt vel.

78r *Aar 1602 den 9de Juni kom fra Suindinge til Suinborg til Hr. Jørgens. Der var Konvent her den følgende Dag, den 10de; alle Præsterne var til Stede undtagen Hr. Jon i Skorup, som var syg. Venskabet mellem de kødelige Brødre, Hr. Jens i Olderup og Hr. Peder i Egense, som var gaaet i Stykker, blev genoprettet. Var i Skolen til Kl. 11 Form. Alt vel, Gud være lovet. Vaar allevegne Skrøblighet i Byen. I Skolen 86 eller 96. Bleff Scholemesteren Jens Poulsen forligt med Borgemester Mats Erikszen, Hr. Jørgen oc mig, at giffue aarligen, et Aar som et andet, her efter 2 Dr., for huis Lige* Pendinge* Scholen kand tilfalle aff S. Nicolaj Sogen, vden sin egne 2 Parter, hannem selffuer tilfaller der aff, oc giffue for^{ne} 2 Dr. vd til Scholebørn aarligen til Juul oc gøre Regenscab derfor; och rester for formere Aaringer til Scholen aff for^{ne} Lig* Pendinge til Scholen 4 Dr. Saaledes foregaaet Aar 1602 den 10de Juni.*

Dette bekender ieg Jens Poellszen met min egen Hannd [Egenhændig underskrift]

Aar 1603 den 7de Septbr. var Pest i Byen saa vel som Aar 1602. Talde met Borgmester. Mats Erikszen oc Poul Schriffuer vare døde flox. Alt vel, saavidt angaar de kirkelige Personer. I hele Skolen 61.*

Aar 1604 kom Hans Olszen fra Odense did effter Hr. Mats, som bleff Capellane samme Steds. Jeg visiterede Skolen den 8de Septbr. Kun faa skrev grammatisk rigtigt. Jesper Hører. Jacob Hører fra Ærø, laa syg. Alle fik godt Skudsmaal af det tilstedeværende Raad, Borgmesteren Peter Star, Poul Skrifer og Albert Apoteker.*

Jeg sendte Brev til Hr. Segod, hvori jeg beordrede [Præsterne] kaldt sammen i Rudkøbing, og da der ingen var sammenkaldt [herl, var der ingen til Stede, undtagen Hr. Morten fra Taasinge. Alt vel i hele Herredet.

78v er blank.

79r

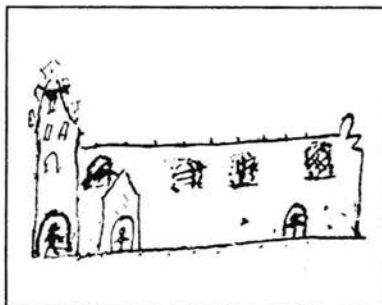
SKORUP
[Skårup]

50 Tiendeydere. Johannes Bukholt til Klinstrop Patronatsretten. Aar 1589 den 26de Marts Kl. 6, kom did Afften tilforne den 25de; var Beredelsesdag før Christi* Legems Fest. Fald 1 stor Sne om Natten, varede*

Dagen saa got igemen, var 1½ Alne tyk. Hr. Lauris Hanszen, fød i Sognet. 51 Aar. *En lærd Mand, prædiker godt, god Stemme*, stammer lidet oc repeter i Enden. *Marine*, gamle Hr. Jensz Gregerszens Dater, der er ret Sognepræst til Tued ocsaa; hand boer i Suinborg, er 100 Aar. 2 mandvoxne* Piger. Haffuer veret her i 19 Aar; bode i Gu[l]dberg Sogen ved Bogensze tilforne oc var giffit met en gamle Præste Quinde osv. *Han talte om Judas' Anger og Undergang: 1) Man bør gøre Bod. 2) De forskellige Slags Bod (Lovens, Evangeliets osv.). 3) Judas' Anger (om de ugudeliges Tryghed): (1) Han beslutter sig for det onde og forfølger det videre. (2) Skønt irrettesat gør han ikke [Bod]. Man bør adlyde Ordets Forkyndere. Om det er nok at græde over sine Synder.*

Degnen aff Suenborg Schole, 10 Ort. Hans Moder brend met Wret (*som man mener*). [Tomt] Skudsmaal.

Kirken tornet, tagt* offuer store Kirken met Bly, Tegel ved Tornet oc Østerende paa begge Sider. 5 Huellinger. Tornet vhuald* (Præsten sit Øl vdj). 1 Magestrans*. En skøn Taffle Alteret Crucifix, Reffuere*, *Lidelsen og Opstandelsen* paa Fløier*. 2 Thin Stager. Fontet i Choret. Prædikestolen offuer Choret met Pulpitur aff Fyr. Pazselige Stole. 3 Cloker. 1

Pulpetur for Tornet for vnge Folck. 1 statelig forgylt Kalck oc Disk, Johan Bukholt gaff did [15]88. 1 Haggel, skøn, [15]81 did giffuen aff hanem. Kirkegorden met Træ. Kamp Muren. Kirkelade god.

2 Herregorde: Klintrop, Johan Bocholt (17 Aar Stadsholder paa Island), haffde Frue Lizebet Wrne, som haffde Peder Lycke tilforne. Hendis oc hans Contrafæ* paa en liden Taffle met Crucifixet, de knefalder fore (hun døde 1584 den 2den Januar). Claus Hundermark til Skorupgaard. Detleff Seste haffuer i Leie aff hannem for 30 Dr. aarligen (boer en Bunde i Aar 1591).

Møller 2: Klintrop Mølle, 1 Quern. Skou Mølle vd ved Thosing, 1 Quern, liden.

Aar 1591 den 12te April (Mandag) Afften till Skorop; fik Oluff Gaas oc Hr. Sone Mad met mig der. Han søgte mig angaaende en Medhjælper.

Aar 1591 tog W. Johannes Bockholt Hr. Jon Graa til sin Sognepræst, oc Hr. Lauris drog till Tued oc beholt det Sogen ene oc boer nu i Suenborg, oc Hr. Jon skal vere hans Capellane.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 1ste April. Johan Bukholt fra Husz. Alt vel.

Jeg visiterede Aar [15]99 den 1ste April, Palmesøndag,. Præsten talte over Søndagens Epistel. Benedix Hartuigszen. Alt vel. Overnattede der.

79v

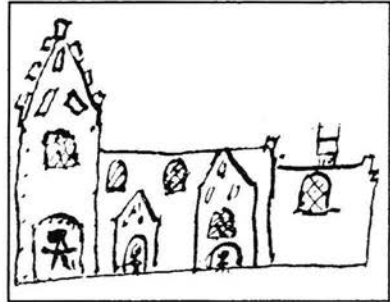
THVED

30 Tiendeydere. (Hr. Jens haffuer fra Hr. Lauris aff Skorup Sogen 1 By, er 11 Gorde, kaldis Holmedruppe). Annex til Skorup (annexeret ⁸⁸ Aar 1560). [Visiterede] Aar 1589 den 26de Marts. Hr. Jens Gregerszen fra Svendborg, 94 Aar gammel. Margrete fra Svendborg. Hendis Børn: Hr. Rasmus i Bierbj paa Thosing; hendis oc hans: Marine, Hr. Laurisis i Skorop. Hand boer i Suenborg. Han er lærd og prædiker godt, lille og svag Stemme. Efter at jeg havde ventet paa ham i 2 Timer og endt min Prædiken, kom han, da jeg var steget til Vogns.

Aar [15]91, da Hr. Jens døde, tog Johann Bucholt Hr. Jon til sin Sogneprest i Skorup, oc Her Lauris da fik Tued oc boer vdj Suenborg.

Degnen aff Scholen, 5 Ort. Han fik det bedste Skudsmaal.

Kirken ligger paa et Berg i Byen. Tornet stort. Tagt* met Holsten*, vden lidet paa nordere Side offuer Choret met Bly. 2 smaa Klocker offuer Choret (de andre i Tornet kom til Suenborg, der Kirken skulle affbrydis, oc Følcket til Suenborg til Wor Frue)⁸⁹ En Kors Kerk (aff det synderste Capel giort et Kalckhusz oc efftermuret i Kerken. Dør vd til Kirkegorden).*

5 smucke Huellinger offuer Kirken oc Choret oc 2 offuer Capeller. Alteret: Jomfrue Marias og 2 Billeder⁹⁰ hos. Prædikestol neden ved Choret muret oc Paneel offuen omkring. Fonten i Tornet. Cleder: 1 lang Meszeserk, hand kleder sig i, oc en blaa gambel Hagel. Bøger alle. Degnestol paszeligen. Schrifftestuel nys giord paszeligen aff Fyr. Ingen Stager. Nys kalcket. Kirkegorden ingen Træ paa. Kirkegords Mur met Sten, Mur oc Holsten offuen paa. Lade vel ved Mact.*

Møller: Ørkels Møller, 2 Querne, øffuerste; den anden Neder Mølle, 1 Quern (hører nu til Nyborg).

Ørkels Slot laa der vdj Sognet, vor Bispens oc Thenere kaldis Bisp Thener.*

Præstegord fri* under Kongen (boer en Bunde vdj).

Jeg visiterede Aar [15]94 den 11te April Kl. 1 Eftermiddag, til Suenborg Afften. Alt vel.

Jeg visiterede Aar 1599 den 2den April (en Mandag) Kl. 7 Morgen. Han talte over Epistlen til den forudgaaende Palmesøndag, Filipp. 2. En ny Prædikestoel aff Fyr. Laa Thimer tilhugit i Kirken til et Husz, W. L. Brockenhusz vilde haffue over til Langland ved Sporsberg, oc noget aff Egetdom* kommet Hoffmesteren* til, oc kand icke vel enis her om, oc ligger der det derfor. Oc noget Hø neder i Tornet, hør en Huszmandt [til]. Prædicet 1 Time. Han lovede, at han højst vilde prædike et Kvarter.*

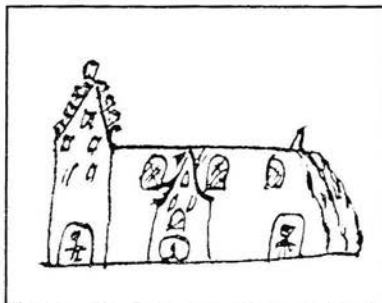
80r

SANCTE JØRGENS CAPELLE

7 Tiendeydere. Patronatsretten til Huide Kiede. Hr. Jacob, Sjællænder (nær ved Køge). 55 Aar, Melit er vel mere end 60 Aar. Gift 2den Gang; har ægtet en ung Pige, Abelone, Hr. Claus i Egensze hans Dater; kom aff Maribo, var Jomfrue Margrets Rønows Pige. 5 Børn: 3 forseet*, 1 hos Fru Karine Rønow. Han prædikede ikke. Jeg holdt Prædiken. Der var og er kun faa Tilhørere.*

Degnen (1 Pd.) aff Scholen. Han fik særdeles godt Skudsmaal.

Kirken smuk, lang met Tegel, bag rund neder offuer Choret, 1 Capel ved Synder-side, afftrallet*. Offuer Choret Huelling. Loffte gamle offuer Kirken oc støttet. Alteret met en Skarns Mariæ Billed. Er 2 Alter (skal affbrydis for Choret; *det love-de Hr. Jacob*). Fontet i Choret. Prædikestolen opmuret. 2 paszelig, 1 liden Cloke. Tornet ingen Lofft vdj. Ingen Kirkelade.

Der et Hospital; er 26 smaa Bode byget, summe tagt* met Straa oc somme met Tegel, oc nogre icke vel fardige*. Var 24 fattige vdj.

Aar [15]92 er Her Anders, Hr. Morthens Capellane paa Thosing, kallet til Sognepræst til S. Jørgen oc Skorup [Fejl for Sørup].

Aar 1594 den 11te April, ieg waar i Suendburg, lod W. Erik Hardenberg renouere S. Jørgens Kerke met 4 skøne Huellinger vdj, kalcket inden vdj,

vden paa renoueret. Ny Stole, ny Prædikestol, 2 skøne Meszing Stager paa Alteret.

Visiterede Aar 1595 den 23. Maj. Er [i Hospitalet] 24 Fattige, er ingen Sengelej, somme met deris Hustruer der inde. W. F. Ane Rønow holder 12 her aff, lod byge et herlige Husz, mellem Stenger* muret [15]95; vil haffue thu Stuer: 1 til Karlen oc 1 til Quinder, huad de ere giffte eller ei, at saa holdis. W. Marquer Bilde holder 6 oc W. Eiler Quitzow andre 6 aff disze 24 Stackarle* met Huszveir*. Huer aff dem en liden Bo*. Till Underholdinge til disze 24 ligger 24 Bønder, som skylder 4 Lester hart* Korn, men suarer Haffre, Giesteri*, Indfestening* oc Herligheden* til Hosbunden; men huere 2 Stackarle* fanger* aff hart Korn 7 Ort. huer Aar, Smør (7 Ottinger) oc Lamb, men dog fanger aff samme 24 Thener* Præsten aarlige met 6 Ort. Korn oc ½ Otting Smør. Dis mindre Smør de fanger, dis mere Korn. De haffuer ingen Sæd, iche heller Præsten, men haffuer en Venge, hand kand soe 5 Pd. Rug vdj, oc 7 Las Hø aff F. Mette Rønow, oc hun haffuer aff en hans Gorde i Seirup igen* 4 Ort. Landgilde. De haffuer deris Part af Lamben i Egensze, Suin til Aalden* Geld aff de 24 Thener, nar Olden er. Ellers ingen Slacteri eller Fætalj*.

Alle Æble aff den skøne Haffue kommer dem til, lader støde vndertiden Most der aff, at huer fanger 2 Tdr.

Waar vdj Kirken oc end da Bygemester paa den at fardige*. Præstegorden rent forfalden, opbygget ny Aar 1599.

Jeg visiterede Aar 1599 den 2den April, laa der Natten. Hr. Segod oc Poul Schriffuer hos mig der til [Kl.] 9, Vin. *Alt vel.* Kirken fardige* statelig met 4 skøne Huellinger, ny Prædikestoel; den gamble oc store Funt, der stod i S. Albans Kirke i Otthensze, er *Fodstykke* paa den, mueret offuen met Sten blaa. Ny Stole. *Alt kønt og rent.*

Aar 1604 bleff Rasmus Bogensze, Hører i Suenborg, Hr. Andersis Capellane.

80v

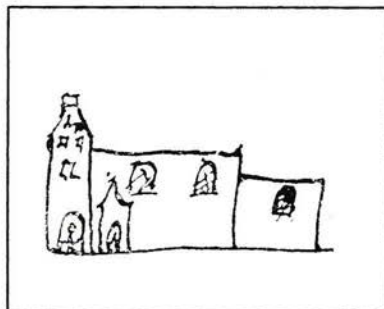
SERV
[Sørup]

Annex till S. Jørgens Capelle. 33 *Tiendeydere.* *Patronatsretten** oc til Huidkielde, som det siges. Kom der fra, *fordi det ikke var sandt* [15]92. *Jeg var der den 26de Marts [1589], der var ingen til Stede; jeg var derfor nødt til at begive mig til Kirkeby Kl. 4 Eftm., hvor jeg overnattede.* Aar 1589 den 30te Juni visiterede jeg atter. Langsom melendis, defect paa

Memori*. *Han talte over 1. Peter 3: Broderlige, barmhjertige, venlige osv. Han forklarede det Ord for Ord, men blandede uvedkommende Ting deri, ogsaa ulærd.* Biblen feiler*. At der motte 1 Clok aff de 4, der er i S. Jørgens Kirke, komme did.

Degen af Suenborg Schole, 7 Ort. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken fattig, tornet, kubet* op fra Østen til Vesterende, tagt* med Vingsten* paa nordeste Side (inthet lagd i Kalck), paa Synderside med en dobbelt Vingsten. Tornet staar oben neden vdj, vdluct* med en Dør fra Kirken. Ligger 1 Sten i Kirkedøren, er Rune Bogstaffe paa. 1 paszelig Clok. 4 Huellinger. Alteret med Vor Heris Fødszel, Oxe oc Aszen at knele fore.

2 suerset* Stager. Prædikestolen smuk offuer Pulpeturet for Choret med Dør och Traller* (de Rønour Vaben paa). Fonten for Tornet. 1 liden Degnestoel. Liden ond Skrifftestoel. Gaul paa Kirken mod Choret muret mellem Stenger*. Kirkelade ved Mact* (boer 2 gamle Folk vdj). Sten Kirkegords Mur, en herlig dobbelt Port aff Mur, der kand holde en Vogen for Regen.

Serup Sø ved Kirken oc Morsø.

Aar 1591 den 15de April uar ieg paa Huidkelde, talde met F. Karine [Rønnow] om Medthener til S. Jørgen oc Serop. Sambtyckte den, Hr. Jacob tager met mit Minde, dog en, der ordeneret er, oc ingen ordenere der til, enthen Pouel eller andre, førin de kalder en Præst effter Hr. Jacobs Død.

Aar 1592 er Serop fundet at være Kronens fri* Kirke, oc er Hr. Anders, *Her Jacobs Eftermand*, kallet aff Bønderne oc haffuer fanget* siden Collatz* aff Lensmanden Laurits Brokenhusz.

Aar 1595 den 25. Maj visiterede ieg her. Alt i den forrige Stand. F. Mette Rønnow til Huidkeld i Kirken. Kom did fra S. Jørgen. *Begge godt Skudsmaal. Jeg prædikede fra Prædikestolen, Præsten ikke.*

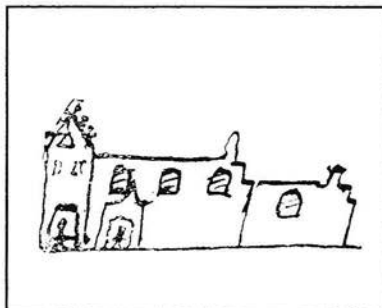
36 Tiendeydere. [Visiterede 1589] den 27. Marts, Skertorsdag. Laa der Natten, liden Plats. Her Hans Lauritszen, Hr. Laurisis Søn i Espe. 29 Aar, *god Stemme til den Kirke, prædiker godt.* Magdalene, formere Hr. Nelsis

Dater. 1 Barn, Nils, 1 Aar gambel. Hendis Moder Apelonie er hos dem; liden Quinde, *har det tarveligt*. Gorden meget arm. *Han talte over 1. Kor. 11 om Nadveren: 1) Hvad [den er] og hvorfor den gives [os]. 2) Hvorledes vi skal berede os til Nadveren. Efter [Niels] Hemmingsen.*

Degnen aff Suenborg Schole Nels, Hr. Jenszis Søn i Vlbøl, vil nu bort, Claus, Hr. Hansis Hustruis Broder, beholde det igen*.

Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, vel ved Heffd*. Noget Bly paa store Kirken paa Nordsiden, ellers met hole* Tegel. Laden god, Kirkegorden met nogre Træ. Muren met Kamp oc muret paa, met Sten tagt*. 2 Clocker. 2½ Huellinger, offuer Choret Lofft. 2 Meszing Stager. Alle Bøger. Tafflen gambel: *Christi Korsfæstelse*, Røffueren, Engle met Kalcke, Fløier* malet. Fonten i Tornet. Prædikestol for Choret oc indluct met Døre oc Sprinckel*. Liden Degenstol oc Schrifftestoel. En Lerits* Hymmel offuer Alteret, henger neder met den ene Ende mod Tafflen, er Kristi Dom malet paa. Vabenusz muret.

Aar 1595 den 30te Oktober (en Torsdag) visiterede jeg Kl. 8. Alt vel, Gud være lovet.

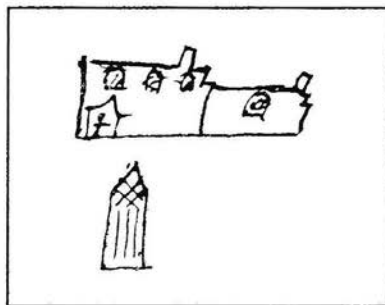
81v

LVNDE
[Lunde, Sunds h.]

Annex til Kirkeby. 24 Tiendeydere. [*Visiterede*] Aar 1589 den 27de Marts, Skertorsdag, Kl. 9. Stor Snee fra 7 til 10 Slet*. *Jeg holdt min Tale, førend han prædikede, oc derefter drog jeg til Quern-drop.*

Degnen fra Skolen, 11 Ort. aff begge Sogner.

Kirken vden Torn, tagt* paa den nordeste Side offuer Kirken met Bly oc Synderside offuer Choret met Tegel. 2 Clocker. Kirkegord met Træ(1 stor Lind). Laden fardige*. Muren omkring Kirkegorden aff Kamp. 4 Huellinger. Tafflen: den gamble* oc

vnge papistiske Gud setter Krone paa Jomf. Maria, Fløier* malet. Fonten neder i Kirken. Prædickestoel ved Synderside. Choret met Traller* fore. 1 liden Schrifftestoel oc Degnestoel. Klocke Tornet paa Kirkegorden.

Herristing her vdj Byen Onsdagen.

Jeg visiterede Aar 1595 den 30te Oktober Kl. 10. Alt vel.

82r

QVERNDROP

[Kværndrup]

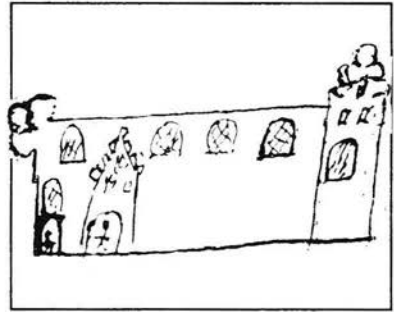
[tomt] *Tiendeydere. Patronatsretten** til Egeskoff (Lauris Brokenhusz). Ond Præstegord. [*Visiterede 1589*] den 27de Marts, Skertorsdag, Kl. 11. Hr. Chresten Jacobszen fra Aalborg, Provst, var Scholemester i Othense. 55 Aar, en lærd og from Mand. Sact melet, dog noch lærd paa sin Vis, idet han forklarede meget om Christi virkelige Nærværelse [i Nadveren]. Han trak sin Prædiken ud til halvanden Time. Hans Hustru fra Odense, Hr. Christen Bruns Søster i Nyborg. 1 Dater gifft, 1 Søn Jacob, en lærd ung Mand, blev Huslærer for Laurits Brokenhusz Børn i Marts Aar 1589. 1 Hører* i Nyborg Schole, 1 vdj Othense Schole, 1 Pige hiemme.

Han talte over 1. Kor. 11: 1. Udtalelser om Nadveren. 1) At gaa til Sakramentet d.v.s. at slutte Pagt med Gud. 2) Herrens Naduere er forskellig fra andre Maaltider. 3) Berettis, at bedre rette sig. 4) Annamme* Jesu Legeme osv. i Tro. II. At tages i Betragtning ved Sakramentet: 1) De Ord, som betegner Legemet og Blodet. 2) De udvortes Ting, Brødet, Vinen, er anderledes end de synes, det sande Legeme, det sande Blod. Guds Almagt bevirker dette osv. 3) Indstiftelsesordene; det skal uddeles i begge Skikkelser til den spisende og drikkende. III. Hvorledes man skal forberede sig: 1) Man skal afholde sig fra Velleved. 2) Vi maa ransage os selv. 3) Vi maa bede om Tilgivelse for vor Brøde og Straf. De, som [spiser og drikker] uværdigt: 1) De som af Vane udvælger sig bestemte Dage. 2) At de maa synes fromme, skønt de er ugudelige. 3) De, som ikke vil tilgive [andre], saasom Judas. Intet om dens [rette] Brug. Kneler naar han løfter Disk eller Kalk.*

Degnen boer ved Kirken. Synger godt, har en god Stemme, er lamb, den ene Fod kroget. Ogsaa godt paa Latin.

Kirken langt. Tornet met velske* Gauler stor paa Østerende til Kirken, tegt met Bly. Huald* alt med 6 Huellinger. 2 Clocker. Kirkegorden Kamp oc Træ paa den. Kirkeladen nederfalden. Alteret met en forgylt stattelig

Taffle: settis Kronen paa Jomfruen Marie vnder Christus, paa Fløyelen* *Marias Smerte, Opstandelsen, Himmelfarten, Helligaandens Udgydelse.* (Var der et Kors vdj Stedet, da en herlige Taffle). Et Skab neden i Fundamentet paa Tafflen. Fonten i Vesterende. Prædikestoel aff Eg paa Synderside. Smuk Degnestoel. Liden Skrefftestol. For Choret Traller*. Dobbelt let Dør. En smuk Taffle aff Træ, formalet met Piller allevegne met Guld oc Søl.

Var til Sacram[entet] 35.

Johannes 11. Jeg er Liffuet oc Opstandelszen. Huem som troer paa mig osv. Her ligger begraffuet Erlig oc Welbyrdig Mand, Frans Brochenhusz til Brangstrup, Welbyrdig Michel Brockenhuszs Søn til Brangstrup, som war Danmarkis Riges Marsk, som bleff skaat aff Rigens Fiender, de Suenske, for Warbieryg den 31. Octobris oc døde i Halmsted den 14. Dag Novemb. Aar 1569. Med sin kiære Hustru, Erlig oc Welbyrdig Fru Anne Tinhusz, som war Welbyrdig Lauritz Tinhuszs Daatter til Egeskoff, som døde paa Egeskoff den 2. Julij Aar 1565.

Her ligger ocsaa begraffuet E. och W. Juncker, Wnge Frantz Brochenhusze, W. Lauritz Brochenhusz oc Fru Karen Skrams Søn, som døde paa Nyborg den 2. Dag November Aar 1580, der hand war paa sit siuende Aar. Med en deris kiere Daatter, W. Jomfru Dorithe Brochenhuszes, som døde paa Egeskou Aar 1553, der hun war paa thredie Aar gamel.

82v Herregorde: Egeskoff, Lauris Brockenhusz.

83r

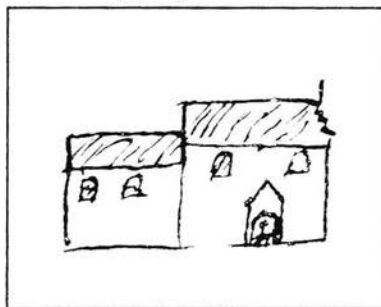
STENSTORP
[Stenstrup]

31 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 30te Juni, Mandag efter Fiskedrættet Kl. 10. Hr. Gregers Rasmuszen, fød i Espe, var Caplane her i 6 Aar. 40 Aar. *Klangfuld Stemme, prædiker godt.* Tøszer* giffit, 7 Børn med den første Hustru. Bode vdj en Bundegord. Nu *Sognepræst* i 8 Aar. *Hans Hustru Elizabeth*, Hr. Jensis Dr. i Vlckebøl; fødte Tuillinge, døde strax. Var Brudfolck i Kirken. *Han talte over 1. Mosebog 2: Det er ikke*

godt, at Mennesket er alene. 1) Grundene til Ægteskabet. 2) Guds Omsorg for dem, der skal giftes, og for de gifte. 3) Hvor kærligt Adam omfatter sin Ægtefælle. (1) Fordi der ellers ikke vilde være nogen Højtideligholdelse af Guds Navn. (2) For at Utugt kan undgaaes. (3) For at Hjælpen kan være gensidig.

Sædedegn* Rasmus fra Svendborg. 3 Pd. Korn. Begge godt Skudsmaal.

Kirken lang, met Tegel, ingen Torn paa. 2 Cloker i et forfallene Klocke Husz. Kirken 5 Huellinger, lius inden vdj, meget forfallen Westerende, kand se gemen Huellingen. Hiørnet paa Østerende mod Norden siunkit neder. Tafflen met den korsfæstede oc Røffuere. 2 Træstager. 1 Skab ved norden Side paa Alteret. 1 Taffle Synderside. Fonten i Westerende.

Prædikestoel, liden oc ond, ved Synderside. 1 Skarns Degenstoel. Kirkegorden rum*. Mur offuen paa Kamp. Kirkeladen nederfallen.

Fru Elsa, Erik Krumdigis oc Absolon Gyes Barns Begraffuelse i en Kieller. Ingen Sten, ingen Taffle.

Lyctved, Absolon Gye. Skioldemose boer nu en Bunde vdj; der bode Frue Met, hagde en Herdenberger.

Kirkeby Aa løber igemen dette Sogen, løber vd mellem Ouby oc Rødkield. Gaar Hørop Mølle aff (hør til Flintholm). Hillebergs Mølle (til Løctved) gaar aff Damen ved Gorden. Huidemølle eller Rødemølle, Ventermølle* oc Absolon Gyes.

Aar 1600 bleff Kirken herligen forfardiget oc et skønt Torn sat op aff E. oc W. Absolon Gye til Lyctved, den Tid Lensmand paa Dallum Closter. Gaff bode en ny Taffle oc Prædikestol i den, forfardiget* iche alt met Stole. Vaar i den S. Michels* Dag. Aff Kamp oc Kalck opbygget den gamle Kirke, men den ny met Torn oc Døren paa Tornet i Westerende. Er Kirken lang inden vdj 56 Sielands Alne.

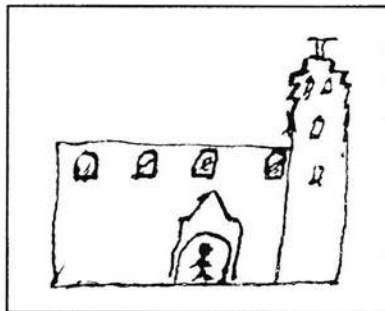
OLDEROP

[Ollerup]

35 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 den 30te Juni Kl. 1. Fik Mad der. Hr. Niels Knudszen, Jyde fra Kollerup. 55 Aar, god Prædikant, raaber noget. Flinskallet*. Haffuer byggt Gorden aff ny. 2 Pd. Korn aff

Nelstrop. Hans Hustru Margrete, fød i Hadersleff. Børn 2. Var Brudfolck i Kirken. *Salme 127, temmelig langtrukket ved Omskrivning.* Degen af Suinborg Schole, 5 Ort. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet. 5 Huellinger. Skarns Taffle med nogle Aposteler og 1 stor Compan* paa. Prædikestoel ved Synderside op mod Koret. Fonten i Westerende. 2 Cloker. Paszelig Degenstoel. Tagt* noget met Bly. Stor Kirkegord. Muren offuen paa Kamp. Kirkelade nederfallen.

Herregord: Nelstrop, Jomfrue Sophie, Iffuer Lungis Dr. (fik Ditleff Seste Aar [15]92 ved *Mortensdagstid**), oc Eiler Bruskis anden Halffparten.

Nelstrop Sø, Olderup Sø. Møller 2: Vtte Mølle, løber aff Huidkielde Sø. 2. Podtze Mølle (ingen Aær) løber af Olderup Sø.

Iffuer Lunge og hans formere Frue begraffuet der, F. Marine. Hr. Johan Biørnszen oc hans Frue, 2 skøne Stene paa Graffuene, ligger ret for Høyalteret, ophøyet offuer Gulfuet, saa tycke som Stenene er vdj sig selff.

Kongens Part* oc Kirckens sat huer for 6 Ort.; giffuis for huer Part Pendinge* aarligen 13 Dr. 1 Mk. 4 Sk. Ond Præstegord, echon* 1 Skar*, først* den beste Gord bruger 2 Skar.

[15]91: Hr. Jens Rasmussen Bredal kom did i Faste.

Jeg visiterede Aar 1594 den 13de April, kom fra Suenborg. Jeg prædikede. Begge godt Skudsmaal.

Jeg visiterede Aar 1599 den 3. April Kl. 7 Morgen, kom fra S. Jørgen did. Han prædikede over Lidelseshistorien (om Indskriften paa Kristi Kors). Han har en klangfuld Stemme. De holder Børne for Degnen, en liden Compan, haffuer icke muteret*. Alt vel, Gud være lovet. Præsten er fattig. 4 Børn. Fik Frokost dér, derfra til Vesterskerning.*

Aar 1601 den 10de Februar haffde Mats Dynszen i Skioldemose steffnit Hr. Jens i Rette for mig for nogle Vbequems Ord, hand haffde giffuet hannem til Jeppis i Hemedrup, hans Ære oc Lempe angik; huilcke Ord hand icke viste nogen Beskeden paa, men om saa waar sked, forbad* hand hannem, oc Mats effter kort Oplysning* til hver effterlod* hannem det for deris Bøns Skyld, som var da ocsaa til Stede, M. Jørgen Semenszen, M. Iacop Jacobszen, M. Nils Glad, Hr. Hans Nielszen oc loffuet huer andre god Venskab, at tale oc gøre huer andre got her effther, som*

Forligelsmol*, dem imellem giort oc beseglet aff dem selffuer oc os, med før.

84r

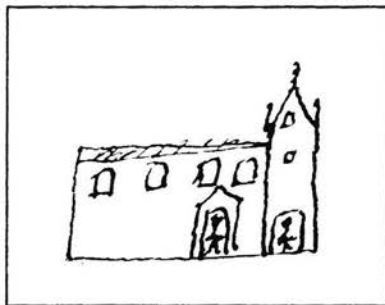
EGENSE

36 Tiendeydere. Patronatsretten* til Huidkelde. *Jeg visiterede Aar 1589 den 30. Juni Kl. 6 Morgen.* Laa der om Natten. ½ Lest Korn. Haffuer 8 Ort. Korn aff Gorden og 1 Fdg. Smør, aff Søbo 1 Pd., aff Lindskoff 1 Pd. Haffuer byget Husze op aff ny vden Salszrom*. Hr. Claus Nielszen, Hr. Hansis Broder i Skamby. 52 Aar, graa, lærd. *Hans Hustru Anna*, vdj 13 Aar, Hr. Jacobs Dater til S. Jørgens Kirke oc Serup. Børn: 2 Dreng, 6 døde.

Han talte over Søndagens Epistel 1. Peter 3. 3 Dele: 1) Dyder, som man skal efterligne. 2) Laster, som man skal sky og hvorfor. 3) Trøst under det kristne Kors over for Fjenderne. Beder for Syndernes Forladelse og andre Ting før Prædikenen. Paamindet.

Degnen aff Scholen, Hr. Clausis Søn, 6 Ort. Hans egen Søn, en liden Dreng, haffuer en anden met sig aff Scholen.

Kirken staar paa en Berg,* tornet, flyd* nyligen met Panner* meget. Østerendens Hjørner falder vd, vden de helpis. 3 onde Døre paa Kirken. 2 Cloker. Kirkegords Mur er muret paa Kamp og nogre Stede nederfallen. Groer vilde Løg paa Kirkegorden. Laden god. Huellinger 6. Alteret: Tafflen gambel met *den korsfæstede* oc Røfferen. Fonten i Westerende. Prædi-

kestoel for Choret ved Synderside. Ingen Pulpetur, dog Choret indluct met Trallie* oc Dør fore. 3 Kalcke oc Disk. Deris Stole i Choret aff Huidkelde.

Herregorde: 1. Huidkelde (de gaar vndertiden hid, vndertiden til Serp). 2. Lindskoff, Frue Sophi Erik Norbys, der bleff skot paa Suenborgs Veij. 3) Søbo, Ditleff vand Qualen, vgift*, Enchemand, haffde Christoffer Valkendorps Søster Frue Rigborg, var i Feste* vdj 18 Aar, leffuit ichon sammen i 22 Vgger. Sø, Huidkelde.

Møller 5: 1. Røde Mølle, 2 Querne, gaar aff Huidkiel SØ. 2. Huidemølle, aff Huide Kielde (Gorden oc sin Naffn aff). 3. Røninge Mølle aff 1 Kielde, ligger til Søbo. 4. Skoumøllen til Huidkielde; disse 3 er Quac-

møller* met 1 [Quern]. 5. Lindskoffs Mølle, 1 Quern, sielden staar stille. Ingen Aar.

Ligger begraaffuen under en ophøyet Sten (3 Qv[arter]) vdhugget Eiler Rønnow, døde [15]65, Frue Anne Krabbe, døde 1543. Frue Anne, Eiler Rønnows Dr., oc Erik Herdenberg hendis Hosbonde.

Ved nørdeste Side ved Alteret 1 Sten Bent Norby (bleff slagen i Suerig 1565 og ligger her inthet*). Fru Kerstine døde [15]72. Onde Erik Norby vnder denne Sten, men hans Naffn inthet* her paa.

Ingen Adel i Kirken.

Aar 1592 den 9de Maj prædiket ieg offuer W.F. Karine Rønnow. Hebr. 13: Vi have ikke her en blivende Stad.

Aar 1593 Pentzedag Afftens Prædiken var [Præsten] fuld og faldt i Søvn paa Prædikestolen (efter Beretning af Fru Anne Eiler Brockenhuus' paa Hagenskoff Slot, 23. Juni). Da han blev irectesat, nægtede han det.

Jeg visiterede Aar 1595 den 25de Maj, kom fra Seirup, Fredag efter 4de S. e. Paaske. Her Claus [talte over] Jacob 1 (Søndagens Epistel): Al god Gave er ovenfra. Derefter holdt jeg Tale staaende. Fru Susanne Markvor Bildes fra Huidkielde var i Kirke.

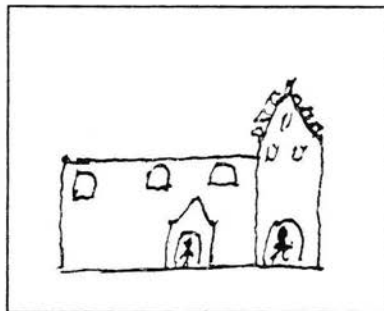
Den 24de Maj Kl. 7 forligte Hr. Claus oc Anne hans Hustru. Hun wanradige, gaff hanem ingen Skyld vden for Hordhed; i Nils Lauritzsens oc en anden Mands Offueruerelsze hun forbad* hannem.*

Aar 1600 den 24de April visiterede jeg ved Middagstid. Alt vel. Aar 1601 omkring Valborgsdag* døde Hr. Claus. Peder Rasmussen fra Vejle, som var kaldet af Herskabet efter Patronatsretten*, blev ordineret Aar 1601 den 22de Novbr., 24de S. efter Trin.*

ØSTERSKIERNING

23 Tiendeydere. God Gord, 6 Pd. Sæd aarlig. [Visiterede] Aar 1589, den 1ste Juli Kl. 8; dér Mad Kl. 10. Hr. Rasmus Christenszen, fød i Aalborg. 55 Aar. Hans Hustru Anna. Ingen Børn. Hun fød i Olderup Sogen, var gifft tilforne met Hr. Peder dersteds. Ordenerit i København [15]62. Hr. Søren Wittenberg fik L. Brockenhusis Pige. Han talte ikke, han prædikede nemlig ikke her, men i Annexet. Jeg holdt Tale. Degnen Peder sider hos Kirken, 4½ Ort. Korn. Er vonfør den ene Haand, venster, lamb. 5 Børn. Giver intet til Skolen. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken (fonderet til S. Morthen, arm) tornet, ingen Lofft vdj, er vdluct* fra Kirken, en Dør paa. Tagt* med huol* Sten vden lidet mod Østerende paa Nøreside met Bly. 4 Huellinger. 1 Skarns liden Taffle met gamble* Gud. 2 Cloker. Alteret fra Veggen (skal flyttis op). Fonten op i Choret. 1 Tin Kalck oc Disk. Prædi-kestolen muret ved Synderside.

Aa: Skierning Aa kommer aff Olderop Sø, gør Herritsskel mellem Sundsherret oc Salingherred, løber vdj Stranden mellem Østerskerninge oc Vesterskierning. Ingen Møller. Ingen Herregorde.

[Visiterede] Aar 1595 den 25de Maj, Lørdag før 5te S. e. Paaske, Kl. 11. Begge særdeles godt Skudsmaal. Han prædikede selv over Rom. 2: Ved du ikke, at det er Guds Godhed, der kalder dig til Omvendelse? Fik Frokost og blev der om Natten.

Aar 1600 den 25de April visiterede jeg om Eftermiddagen og overnattede der. Han talte over den samme Tekst. Alt vel. Fik did Christoffer Walkendrups Schriffuelse om Frørup, en Capellane did at skicke. En herlig ny Taffle met Christi Opstandelse paa. Peder Poulszen, Raadmand y Suenborg, bekostet aff Kirken Aar [15]99.

85r

THOSING

ligger vnder Sundsherred. (Findis vidre Beskeden* i min Visitas Bog, liudendis paa Øerne). Sigis, at Frue Heluig Hardenberg, som hafffuer hele Landet, hafffuer *Patronatsretten** til Kirkerne (*det gælder, saa længe hun lever, ikke hendes Efferfølgere*).

BREGNING

[Ingen tegning]

Annex. Hr. Morthen (Nelszen) fød vdj Mesing ved Wejle. Waar Schole- mester i Nyborg. *Hans Hustru Mette*, fød i Køge. [Sognet] Haffde selffuer sin Præst, men den Tid, at Hr. Hans Mattszen, nu Sognepræst i Horsznes, waar der Sognepræst, brende Gorden aff, saa bleff dette Sogen annexeret til Landet.

Se det øvrige i den anden Bog.

Jeg visiterede Aar 1595 den 25. Maj Kl. 9, kom fra Anders Holkis Begræffuelsze i Suenborg.

Kirken fuld. Alt vel der. Begge godt Skudsmaal. Jeg var ene om at holde Tale fra Prædikestolen.

Kirken grøn enden vdj. Tagstenen er tagen af Kirkegords Mur oc lagd paa Kirken. Jeg paalagde Kirkeværgen, at han skulde give Fru Helvig Besked.

Skarns Degnestoel. Ingen Skrifftestoel.

85v

LANDET
[Ingen tegning]

Kirken uden Taarn. Her boer Præsten.

Jeg visiterede Aar 1595 den 21de Maj Kl. 11. Alt vel her. Begge fik godt Skudsmaal. Præsten prædikede, jeg holdt Tale staaende.

Kirkegords Mur nederfallen mangestede, ingen Loger Fore. Jeg paalagde Kirkeværgen, at han skulde meddele det og paamine Fru Helvig derom, idet hun forbeholder sig Patronatsretten til Kirken.*

Jeg spiste Frokost her. Der fra Kl. 7 til Bereby. Ingen Degenstoel vden 1 Fiel paa 2 Thræstyttter (Skarn).*

36r

BEREBY
[Bjerreby. Ingen tegning]

Hr. Rasmus Hanszen, fød i Malmø, døde Aar [15]99. Katrine, fød i Suenborg. 4 Børn de til sammen.

Hr. Morthen oc Hr. Jacob i Liungelsze der met Afften.

Jeg visiterede Aar 1595 den 22de Maj Kl. 9. Spiste Frokost dér forinden. Han holdt Prædiken over Salme 37: Bo i Landet osv. 1) Gode Raad at leffue her. 2) Trøst vnder Korszet.

En god Degenstoel. Tornet ont, Thimmeret løst, at de kand icke ringe den ene Cloke. Kirkegords Mur sommesteds nederfallen. Hagelen broden oc ond. Meszeserck mange Holler paa. Jeg paalagde hendes Ridefoged, som hed Hans, at han skulde give Fru Helvig dette til Kende.

86v er blank.

87r Præster døde i Sundsherred:

Hr. Jacob vdj S. Jørgen oc Seirop *Aar* [15]91

Hr. Jens Gregerszen til Skorup oc Thued *Aar* [15]91.

Hr. Nils, Capellane i Suenborg *Aar* [15]92.

En fattige Præst, Hr. Jens[?] aff Norge, døde.

Hr. Nils i Olderop [15]91.

Hr. Rasmus i Østerskierning [15]9[tomt]

Hr. Jens Sørenszén, *Jyde*, til S. Nikolaj Sogen i Suenborg [15]9[tomt].

Hr. Poul, *hans Eftermand*, døde [15]97 den 21de Oktbr.

Hr. Rasmus til Bereby døde [15]99.

[Overstr.: Hr. Hans i Nørrebroby [15]95 - Saling hrd.]

Herregorde:

Diernis	Findstrup, Knud Venstermand.
Suaninge	Stensgaard, Otto Emichszen. Milinge, Jomfru Magdalene Emichsdr.
Horne	Huedeholm, Erik Bilde.
Jordløse	Damsbo, Eiler Brochenhusz; Søbo, Frue Margret Reffuentloff.
Horstrup	Østrupgord, Frue Karine Iffuer Lungis. Hostrupgord, Per Bilde.
Lindeszze	Sandholt, Knud Rud.
Østerhesing	Arreskof, Frue Heluig Erik Rosenkrans'.
Nørrebroby	Lundegord, Erich Venstermand.
Sønderbroby	Brobygord, Frans Rantzow.
Weyløff	Weiløffgord, Lauris Oleland. Westergord, Peder Egertszen.
Haagerup	Randsholm, Brede Ranzow.
Hillersløff	Gelskoff, Jargen Kaas. Høgerup, Hertuig Kaas.
Gesterløff	Nørskoff, Gabriel Knudszen.
Hundstrop	Flintholm, Knud Bilde.
Heringe	Fiellebro, Ebbe Munch.

Wllebølg	Rødkielde, Frue Margret.
Ouby	Pilegord, Godske Brockenhusz Brendegord, Remer Seste (haffuer aff Brede Ranzow; Mats Schriffuer bode der i tilforne).
Aastrop	Nakebøl, Eiler Brockenhusz. Aastrupgord, Per Bilde och Hostrupgord.

Aar [15]89, da jeg visiterede i Salingherred, var ingen Adel i Kirkerne vden Frue Birgithe Banners i Hundstrop Kirke oc Lauritz Aaldeland i Weiloff Kirke oc Per Egertszens Frue *sammesteds*.

Wandmøller:

- 1) for Fielebro 1.
- 2) vdj Hundstrop Sogen, kallis Elskouens Mølle.
- 3) vdj Skerning Sogen Westermølle.
- 4) vdj Vllebølg Sogen Lindevadz Mølle.
- 5) en for Nackebøl.
- 6) en for Findstrop.
- 7-8) for Faaborg 2. 1 Weirmølle.
- 9) i Suaning Sogen Grubbe Mølle.
- 10) ved Faldszled 1.
- 11) en ved Strandby.
- 12) en ved Østrop.
- 13) i Hesing Sogen ved Stenderop 1.
- 14) en for Sandholt.
- 15) en ved Arreskoff.
- 16) en for Randsholm.
- 17) en i Krarop Sogen, nylligen bygt.
- 18) en for Gelskoff.
- 19) i Hillersleff Sogen Lunde Mølle.
- 20) i Wanting Sogen nylligen Dals Mølle.
- 21) i Synderbroby 1.
- 22) i Nørbroby for Lundegord 1.
- 23) i Weiløff Sogen for Weiløffgord.
- 24) i Hering Sogen Bolting Mølle.

Salingherrit

aff Sallinge By vdj Hillersleff Sogen; dér holdis Tingit. Haffuer 1 Hand
vdstragt i deris Herrits Seil.

28 Kerker.

1. Faaborg

Hr. Hans Jensen, fød i Nyborg. *Hustru* Dori-
the, fød i Skelskøør. 1 Pige vgifft. Sogne Ker-
ken nederbrot. Closter Kerke i Steden, den
Helligaands Closter.
Biørnø, 6 Gorde paa, til Faaborg Kerke.

Diernis

Annex. Er er en Kerke affbrot i Findstrup.
Capellanen Hr. Jørgen Trogelszen fra *Faa-
borg. Gift. 3 Børn.*
Scholemester Hans.
Klingerup, Frue Anne Olelands Hans Norbys,
i Foborg boendis.
Findstrup, Knud Wenstermand.

2. Suaning

Hr. Jørgen Hanszen *fra Svanninge*. Ligger 1
Ø vd for Helnis, kallis Illum, 2 Gorde paa;
den ene Jacop Vlfeld, den anden til Iffersnes.
Ligger 1 Ø der hos, de bruger til Illum. Er en
Vadested til; kand sois paa 24 Ort. Rug.
Stensgaard, Otthe Emikszen.
Millinge, Jomfrue Magdalene Emiksd.

3. Horne

Hr. Mats Hanszen, haffuer Capelane Her. Pe-
der; *han har ægtet en Datter aff Hr. Mads,
Broder til Hr. Jørgen i Svanninge*. Hr. Peder
haffuer giffuet M. Nels [Jespersen] sin Obli-
gatz* (*den har jeg.*) *Der fortælles de værste
Ting om hans Svigersøn.*
Huedeholm, Erik Bilde.

4. Jordløsze
 Hr. Jens Lauritszen *med Tilnavnet Foul*; var *Hører* i Asnis; ordeneret under Mester* *Jørgen [Jensen Sadolin]*. *Ikke saa lærd, som han er god Familiefader. 12 Børn. 30 Aar i Sognet.*
 Kerken meget forfalden; Christoffer Bang hende skyldige 7 Ort. Rug, 10 Ort. Byg. Gaff hand mig 8 Ark Perkemit*. *Var der paa Rejse til Assens Aar [15]88 den 4de Maj.*
- Hostrup
 Damsgord. Eiler Brochenhusz (haffuer Bøger hiemme om Kerken). Søboe, Frue Margrete.
5. Lyndesze
 Hr. Peder Foul. Knud Rud til Sandholt holder sig til *Patronatsretten** oc giffuer Hr. Peder 20 Dr. for sin Theniste, men Knud tager alle Præste Renthe*.
- Westerheszing
 Er ret Sogne Kerke. Sandholt, Knud Rud.
6. Østerheszing
 Hr. Hans Knudszen, *forhen Huslærer for de adelige Børn paa Koxbyl.*
 Arueskoff, Frue Heluig Erik Rosenkrands'.
7. Nørrebroby
 Hr. Hans Lunde, *Fynbo.*
 Sluudegord [d.e.Lundegord], Erich Venstermand.
8. Sønderbroby
 Hr. Mats Lauritszen Drocken fra Assens.
 Brobygaard, Frans Ranzow, Frue Marine Bilde.
9. Allested
 Hr. Lauris Mattszen fra Odense.
- Weyløff
 Weiløffgord, Lauritz Oleland. Westergaard, Peder Egertszen.
10. Hogerup
 Hr. Hans Stage, Ransholm. Sognepræsten. *Patronatsretten** til Ransholm.

11. Krarup Hr. Jørgen Marquorszen.
Patronatsretten til Ransholm.
12. Espe Hr. Laurisz Jesperszen, Herritz Proust.
Wantinge
13. Hillersløff Hr. Nels Erikszen, fød i Sognet.
Gelskoff, Jørgen Kaas. Høgerup, Hertuig
Kaas.
Gesterløff er Annex till Hyrup i Windingherrit, Her.
Oluff Graa haffuer.
Nørskoff, Gabriel Knudszen.
Hunstrop Annex til Østerskerning i Sundsherrit.
Flintholm, Knud Bilde.
Heringe Annex til Renge i Gudmeherrit.
Ebbe Munck til Fielbro.
- 88v 14. Ouby Hr. Chresten Lauritszen, *Fynbo*. Er vdi Godsk
Brockenhusz, Pilegord.
Aasterup Nackebøl, Eiler Brochenhusz, haffuer flyd*
hans Kerke paa Loffue*.
Var i disze 2 Kerker [15]88 den 2den Maj.
Er 1 Ø, 1 Gord paa, heder Suelmende; er
Eiler Brochenhuszis.
15. Willbølle Hr. Jens Anderszen. Haffuer 1 Søn Morthen,
vilde haffue ordeneret. Handen huggen sønder
i Købnehaffn; thener der Frue Margrete
ondertiden.
Skierning Rødkielde i Wlbøl Sogen, Frue Margrete.
Heden er Annex till Søby i Aasomherrit.

Vdøør vnder Sallingherrit:

16. Arnakøø	Kerken er paa. Hr. Hans Hanszen. 16 Gorde paa.
Korshaffn	(6 Gorde) gaar till Arnack Kerke, nar det er iche høyt Vande.
Munckø	(5 Gorde) Kand komme met Vogne eller Heste did, iche ellers.
Biørnøe	6 Gorde; til Faaborg Kerke.
17. Lyø	Kerke paa. Hr. Peder, <i>Jyde</i> . Er 24 Gorde.
	Der ligger ingen flere Øer till.

Hr. Søren Hanszen, *Fynbo*, var Præst paa Lyeø; sagde sig fra sit Kald, drog till Købnehaffn, oc Hr. Peder paa Lyø fik igen*. Beger, at hand motte met sin Hustrue oc Børn forsees* met nogett anned. War hos mig paa Stensgord hos Otto Emikszen *Aar 1589 den 2den Juli; jeg lovede ham min Bistand.*

Saavel alle Ordets Tjenere som Degnene paa Landet tilsagde mig deres Lydighed og Troskab, den 3dje Maj, Hellig Kors Dag.*

[Den flg. oversigt over kirker, m.v. er sammensat af notater f. 88v og 90v]

Kirker: beholden 28. Her foruden 2 affbrot, Haagerop oc Flening, hørde til Ranzholm. Er 3 aff de 28 Kerker, der er Patronatsret* til (Brede Rantzau: Hagerop oc Krarop. Knud Rud: Lindesze). 1 med Spir paa, 19 med Torn, 8 vden Torn, 3 Kerker met Fielelofft*.

Birk 1, til Randsholm.

Øer 6: Biørnø, Illum, 1 liden Ø der hos, Suelmende, Arnak, Lyø.

Aaer 9: 1) Hogerup Aa begyndis ved Egeskoffs Mølle, ydis* til Gielskoffs Mølle. 2) Wantinge Aa begyndis i Ræininge Sø; Bolting Mølle, Ny Mølle (som hører Ebe Munch till), Lunde Mølle, Gielskoffs Mølle driffuis her aff. 3) Aff disze tuende ydis den store Aa, som løber

frem for Søndere- og Nørrebroby, Lundsgord, Borreby, Bellinge, Odense, Aasum, Seden, løber i Stranden.

[Marginalnote f. 90v: *Undtagen Heden oc Gesterleff, som jeg visiterede Aar [15]89 den 7de Juli.*

Søer i Salinge Herred 7: 1) Fleninge Sø ved Arreskoff, hør ocsaa til Holm Closter. 2) Nørre Sø til Closteret. 3) Brendegords Sø til Closteret. 4) Toresø oc 5) Øsøe til Closteret (disse 5 ere i Haagerup Sogen). 6) Ræinge Sø i Ræinge By. Her forvden Damme oc Parker for huer Herregord.

Weirmøller 2.

Wandmøller met tho Querne 10, Møller met en Quern 22, er 32.

Skøne Skoffue i Herred.

Herregorde 24.

Her foruden boer Frue Anne [Oldeland, Hans] Norbys i Faaborg, Frue Maren Henning Vestermands hos en Bonde i Synderbroby Sogen.

88v er flyttet til 99r (s. 244).

OUBY

[Vester Åby]

89r

46 *Tiendeydere*. I det andet Sogen 40. [Besøg 1588 2. Maj se s. 223]. Aar 1588 den 17de August Kl. 6, ieg kom fra Dreø oc Visitats af de andre Øer. Hr. Christen Lauritszen, *Fynbo*, ung Mand; af middelhøj Vækst, med rødt Skæg, ikke særlig lærd, klangfuld Stemme, prædiker godt. Karen, *Fynbo*, war giffit met Hr. Mats Nelszen (*haard imod Konen*), fød i Lolland, i samme Sogen tilforne. Ved hannem 13 Børn, leffuer 7 aff, 3 i Schole i Othense; 2 ved Hr. Christen, leffuer 1 liden spee, Mats. 1 smuk byged Præstegord, Hr. Mats opbygged. *Han udlagde de ti Bud; 1) Grundene til, at man skal lære Katekismen. 2) Hvorledes de 10 Budord skal inddeles. 3) Lovens Brug.*

Degenen Karl Mogenszen, *Fynbo*. 11 Ort. aff begge Sogner. Boer iche i Degenboel, leier det bort for 5 Mk. oc boer i en Gord. Degenen oc 1 Bunde Kerkeverge. *Begge fik godt Skudsmaal.*

Kirken, lang, huald* offuer alt (bøer at kalckis inden vdj). 1 Torn met Træværk paa, vil tage det neder oc mure det met Brantmuer. (Aar 1591 oc 92 bygget de paa Tornet). Noget Bly offuer Koret. 1 Capell paa nordeste Side. 2 Cloker. 1 smuk, stor, malet Taffle met Christi Paszis* oc

Døds Histori. En smuk Prædikestoel tuert offuer 1 Pulpetur i Choret. Funtet aff graa Kamp. Alle Bøger. Kerkelade vel ved Mact.

Er 1 Herregord, Pilegord (kaldis [15]93 Leigord), Godske Brokenhusz. Brede Rantzow haffuer begynt en anden, som Mats Schriffuer i bode, Brendegord. Remer Seste var paa Alse, paaboer nu for aarlige Affgifft.

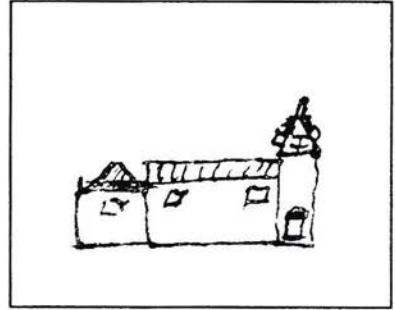
Lindevads Mølle, 2 Querner.

Aar 159[4] den 13de April, 2den Søndag e. Paaske, var jeg der; men blev sinket ved et Bryllup, som fejredes der, og drog til Aastrup.

Aar 1596 den 18de Maj visiterede. Alt vel. Var hos Fru Anna [Venstermand] paa Leiholm, hendes Datter laa syg.

Aar [15]99 den 3dje April overnattede jeg der og spiste til Aften.

Aar 1600 den 26de April kom jeg dertil paa Tilbagevejen fra Visitats i Hundstrup og visiterede om Formiddagen. Alt vel. Jeg holdt Tale fra Prædikestolen.

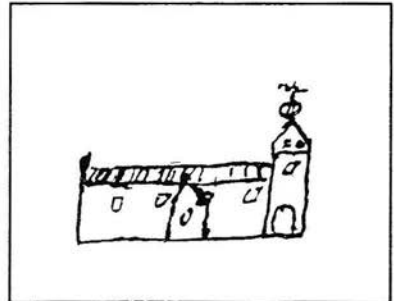

AASTRUP

Annex. [40 Tiendeydere, se ovf. V. Åby]. [Besøg 1588 2. Maj, se s. 223]. Han udlagde de tre ovenfor omtalte Dele af sin Prædiken.

Begge godt Skudsmaal.

Kirken, Torn paa, iche meget høyt. Huald* alt vdj; met Tegel tagt*. 1 Cloke. 1 Capel i Synderside opbygget aff Eilers Pung til Begraffuelsze. Ligger for Alteret Jacop Brochenhusz oc Fru Susanna Bøllis, oc Eiler Bølle oc Claus Erikszen [Ravensberg], huer vnder sin Sten; er echon* 2 Waaben paa huer. Er bekostet aff W. Eiler Brokenhusz et Capel i Synderside och der vdj en Begraffuelsze met en Kieller; ligger hans Sten, sort Alebaster eller Preffue* Steen, en lang oc bred Steen. Michel Brockenhusz og Frue Biarthe ligger i Capelle Kielleren. Ligger 4 af Eilers Børn, 2 aff formere Frue. 1 herlige Taffle paa Alteret met *Nadverens Ord* vden paa

Vingerne, store, forgylte Bogstaffue met skøne Piller (opsat oc bekostet Aar 1581 aff Eiler Brockenhusz); inden vdj mit paa *Christi Korsfæstelse*, Nørside *Fødsel*, Sønderside *Opstandelsen*.

89v Prædikestoel tuert offuer i Pulpetur for Choret. Herlige Meszeclleder. Taffle. Alt dette giffuet og giort aff Eiler Brockenhusz, dog hand iche haffuer *Patronatsret** till Kerken.

Eiler ene Kerkeverge.

1 Herregord, Nakebøl, Eiler Brockenhusz, Frue Anne.

1 Ø vden for Landet, Suelmen, boer 1 Mand paa; hører Eiler till. Møller: Nae[?] Mølle, Querne 1. Nachebøl Mølle 1.

War hiemme met Eiler til Mad. Til Faaborg siden hos Absalon Gye oc Brede Rantzow en Time. De monsterit* Borgerne.

Staar offuer Porten ved Møllen, førend man kommer till Stalgords Port paa Nachebøl:

Min Venner, som vil drage her omkring
 Det siunis at vere en vnderlig Thing,
 Att de ville mig saa plat forgette,
 Hor* for ieg lod denne Port opsætte,
 At de skulle besøge oc tale met mig
 eller at drage en anden Vey for sig.
 Det vere sig huem det vere kand,
 Huad heller de ere Quinde eller Mand.

Gud beuarre eders Indgang oc Vdgang fra nu oc til Euigtid.

Gudsfrøgt er Visdoms Begyndelse. Aar [15]84.

Aar 1594 2den S. e. Paaske prædikede jeg der, overnattede paa Nachebøl. Begge godt Skudsmaal.

Aar 1594 den 11te Oktober forenede jeg i Ægteskab paa Salen, der var bygget af Spaan foran Porten til Nachebøl, velbyrdige Markvard Bille og Jomfru Susanne, velbyrdige Eiler Brockenhuus' Datter.

Jeg visiterede Aar [15]99 den 4de April Formiddag Kl. 7. Kom fra Ouby. Et lidet Spir tagt met Spon* mit paa Tornet. Tornet forbyget* oc østere Ende ocsaa paa Kirken forhøyet ved W. Eiler Brockenhusz' Help oc Raad, men paa Kirkens Bekostning ladet gøre [15]94.*

Herr Christen prædikede over Esaias 53: Han bar vore Synder osv. 1) Hvem [Han var] og hvad Han har lidt paa Sjæl og Legeme. Prædikenen varede en halv Time. Alt vel, Gud være lovet.

[Indsat dobbeltark mærket "ad 89". Egenhændig indberetning fra Salling herreds provst. Med tegninger af Åstrup kirke]

S. D. P.* *Ærværdge Hr. Biskop*. Som y scriffuet mig til, menendis at skulde verre forsømit her vdj Salling Herridt med dett Degne Korn, som skall epter Kong. Maietts⁹¹ Breff⁹¹ vdgiffuis til Foborg Skole, saa giffuer ieg eder vdmlygelig att viide, att strax epter y hagde befallet mig sadanne Bestilling at skulde vdrette, da lod ieg conuocere* vdj Foborig for migh alle Sogne Degne her vdj Herridt oc *i Nærværelse af alle Præsterne* leste Kong. Maietts Breff begerendis, at de der epter skulde viide att rette sigh. Da gaff de deris arme Vilckor tilkiende, at huis de skulde det udrette, da kunde de icke føde deris Hostru oc smaa Børn; vaare fordj vnderdaniste oc vdmlygelig begerendis, at det maatte nogit naadeligt oc miildelig handlis med dem; de loffuit at ville med en god Villig giffue aarlig til huer Jull (da Degne Kornit icke vdgiffuis før) nogen Behiel্পning, paa eders gode Behaffue* til saa lenge y komme selluf her op y Herriddit oc forfarer deris arme Velkor. Saa bød de til at ville veluilligen dette epter^{nc} Korn vdgifue oc bleff taxerit derfor paa eders gode Behaffue, til saa længe y kommer selluff, som vy hagde vent lenge siden, oc for den Aarsage icke haffuer scriffuit eder dette till.

Nels Degn udj Horne bød til at ville giffue 6 Skpr. Byg, men hand bleff taxerit for 1 Ørte Byg. Karll Degn i Aaby for 1 Ørte Byg. Anders Degen i Vllebølle 4 Skpr. Byg. Anders Degen i Østerhesing 3 Skpr. Byg. Rasmus Degen i Jordløsze 3 Skpr. Byg. Simon Degn y Vesterhesing 3 Skpr. Byg. Hans Degen i Synderbroby 3 Skpr. Byg. Degen i Nørrebroby 3 Skpr. Byg. Jørgen Degen i Allested ligger mer end tho Mile fraa Foborig, vil dog giffue 2 Skpr. Byg. Peder Degn i Espe, tho Mile fraa Foborig, bleff taxerit for 3 Skpr. Byg. Hans Jørgenszen, Degen i Hundstrop, 2 Skpr. Byg. Suaning Sogn ligger til Skolen. Dyrniz Sogen ligger til Skolen. Hostrop Sogen bleff nu lagd til Skolen. Hogerop Sogen oc Krarop Sogen, disze tho Sogne er Brede Randzou *Patron** til. Peder Degn vdj Hillersløff bleff icke taxerit for nogen Affgiff, dj hand haffuer ingen Degne [Bolig], dj hand giffuer aarlig Landgilde aff det Husz, hand iboer, som hør Lauritz Brochenhus til.

Dette forscr^{nc} Korn haffuer de loffuit at ville yde vdj Foborig til Hr. Hanszis nu till Jull; oc ieg med Guds Hielp vil da verre tilstede oc delit iblant de arme Skolebørn, nar det bliffuer soldt for Penge. Om det er eder behageligt, at det maa bliffue ved denne Tax i dette Aar, til saa lenge y komme selluff at forfare all Leyligheden; oc beder gierne, at y icke mistencker* mig, hui jeg icke før gaff eder dette tilkiende, dj jeg huer

Dag ventit eders Tilkomst, oc for den Sag lod jeg betemme* alting. Gud almect. beuare eder altiid karsk oc sund til sin Ære. Amen. *Foregaaet i Espe Aar [15]88 den 20de November.*

Sender ieg eder epter eders Begering klar* Register paa saa mange Herregorde, Øer, Bircke, mange Kirker, der er Patronatsret* til, ferske Søer oc Aaer, med Vandmøller oc Veyermøller vdj Sallingh[erri]t. - *Laurits Jespersen fra Espe.* [Derefter følger fortegnelse, skrevet med provst Laurits Jespersens hånd. Parenteserne er Jacob Madsens egenhændige notater]

Register paa Degne vdj Sallingherrit *Aar [15]88.*

(Feiler her iche neffnis, huad huer haffuer til sin Degnerenthe*). Salling Herredtsz Degne, som nu besidder Degne Boliger vdj Sallingherridt (sat aff Prousten for Korn, Scholen til Help i Faaborg *Aar 1588*).

Per Hanszen, Degen vdj Espe oc til Vantinge Sogner, født vdj Othenze (2 Mile til Foborig - 3 Skpr. Byg).

Jens Hanszen, Degen vdi Krarop, fød y Lyndesze. Brede Randzou haffuer Jurisdict[ionen]*.

Anders Hanszen, Degn vdi Vllebølle oc til Vesterskerning, født i Odense. 1½ Mill fraa Foborig (4 Skpr. Byg).

Kaarll Moenszen, Degen vdj Aaby oc til Aastrop S., født vdj Aaby. 1 Mill fraa Foborig (1 Ort. Byg).

Niels Olszen, Degen til Horne, neste Sogn til Foborig (1 Ort. Byg)

Suaning Sogn ligger til Foborig Skole, oc en Peffling* den besøger.

Dyrnisz Sogn ligger ocsaa til Foborg Skole.

Rasmus Hanszen, Degn til Jordløsze, 1 Mil fraa Foborig (3 Skpr.)

Til Hostrop, som er Annex til Jordløsze, haffuer salig Iffuer Lunge sielff satt en Degn icke lenge siden, som førre vaar til Degnen i Jordløsze. NB.

Semen Tordszen, Degn til Vesterhesinge oc Lyndesze. 1½ Mil fraa Foborig (3 Skpr.),

Hans Jørgenszen, Degen til Hundstrop, 1½ Mil Foborig (2 Skpr.)

Anders Polszen, Degn til Østerhesinge, 1½ Mil fraa Foborig (3 Skpr. Byg).

Rasmus Hanszen, Degn til Randtzholms Sogn. Brede Randtzou haffuer Jurisdictz paa Sognit. En Mil fraa Foborig.

Per Christofferszen, Degn til Hillersløff, haffuer ingen Degne Bolig. 1½ Mil fraa Foborig. (Er inthet* Tax* i)

Hans Perszen, Degn til Synderbroby. 1 Mill fraa Foborig (3 Skpr. Byg).

Matz Hanszen, Degn til Nørrebroby, 2 Mil fraa Foborig (3 Skpr.)
 Jørgen Knudsen, Degn til Allested og Veyløff. 2 Mil fraa Foborig (2
 Skpr. Byg).

Per Hanszen, Degn til Gesterløff, Annex til Høyrup y Vindingherrit.
 Mere end 2 Mile fra Foborig.

[På bagsiden egenhændigt koncept til et brev fra Jacob Madsen. Læderet
 i kanterne, bleget.]

...Erick....Skoffgaard.

Gunstige H. Erik haffuer Breffvene framførd mig Eders Schriffuelsze den
 13. Dag Oct. vdj Sandager Kirke, da ieg var der vdj Visitats, vdj huilken
 I er begerendes, at ieg vilde Eder min Mening tilschriffue, som jeg
 tilforne haffuer giort, oc sende Breffuet til Mats Rygberg i Medelfar met
 hans igen Suen. Jeg haffuer thet icke bekommet. Om den Mageskiffte I
 vilde gøre met Capitelet*...til dem oc ieg skulle schriffue Capitelet oc min
 Mening derom. Giffuende Eders F. att Viide thet ieg giarne Sambtycke
 huad Capitelet mine kære Medbrødre her vdj gørende vorder, oc effterdj
 at K^o Ma^s Breff lyder paa...oc meenige Capitel tilschriffue oc mig icke
 ene, haffuer ieg vdi Capitelet min procuratorem, min egen Suager. Saa
 huad de med thennem oc samhørende vare, vil ieg gerne oc samtycke, saa
 ieg ved icke at schriffue Capitelet til videre herom. Men i maa lade dem
 se denne min Schriefuelse oc Mening. Vilde de gierne haffue fuld-
 kommen Eders Begiering her effter, huis Soen Folcken i Gamtoffte Sogen
 icke neffnede effther min Theniste... vill haffue Eder samledes Eders Kere
 Frue oc deilige Børn vdj Herrens Bescermelsze lige befalet, begerende I
 ville Haffue dem paa mine Vegne helset i megen Glæde oc God[?].
 Schreffuet i Sandager i Bogherrid Okt. 13 Aar 1589.

90r

Prester, døde i Salingherred:

Hr. Jens Foul, Sognepræst til Jordeløsze oc Hostrup, døde i *Marts*
 [15]93.

Hr. Mats i Horne [15]93.

Hr. Hans i Nørrebroby [15]95.

Hr. Søren, Capellane i Faaborg, *2den November* [15]97.

Hr. Hans Nielszen [Jensen?] Sognepræst i Faaborg: [15]94.

Hans Efftermand, Hr. Simon fra Odense, døde *26de Juli 1603*.

90v [Fortegnelse over degnekald til Assens Skole flyttet til 123v (s. 294).

Om kirker og hovedgårde flyttet til 88v (s. 224f).]

FAABORG

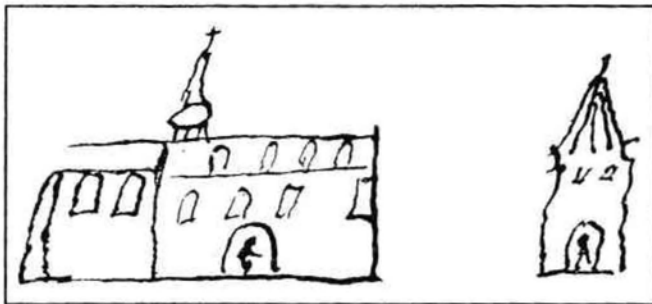
aff faa Borger. [*Visitererede*] Aar 1588 den 3dje Maj. I Faaborg Sogen 2 Søer: Sundet Sø oc Byes Sø; 2 Møller: Bysø Mølle 2 Querne. Langis Mølle 2 Querne. 1 Weir Mølle. *Præster*: Hr. Hans Jenszen, var Capelane i Nyborg, siden Pastor i Schone osv.; næsten ulærd; *Hustruen har Regimentet*. Krigs Folck tog fra hannem. *Her i 18 Aar*. En Barsker til Suager. Haffuer køpt sin egen Gord. *Præstegaarden er rimelig god; han lejer den ud til en Borger. Medhjælperen Hr. Jørgen Trogelszen ogsaa graahaaret, her i 24 Aar; ulærd. Han har sin egen Bolig; lejer sin Embedsbolig ud til Borgerne*. Er meget ilde byget; kan inthet* bo der vdj, vden at den opfardigis*. En Købmand till Suoger, er Raadmand.

*Skolen. Lille Skole, men rummelig nok for Tiden til de Disciple, der nu er; med Tag**.

Skolemesteren Hans fra Faaborg; til den Skole er han mere end tilstrækkelig lærd, god og flittig. Elevernes skriftlige Arbejder ligesom i andre [Skoler?]⁹²; men er ene; ingen Hører. Var i Scholen fra 2 til 4. Prousten oc Præsterne met.*

Er icke vden 2 Sogner til Scholen. Sogne Degne skal giffue en Pension* der till. Der [er] icke mange, der kan thene Sogner. Er ingen Renthe* til Børnen.

Kirken er for saa vidt god nok, kunde de holde den ved Mact. Inthet til Kirken (3 Mk. vden Thiende). [Spir] met Spon. En Taffle met vdhugne Billede, det hellig Trefoldighet*

Billede, men er vden paa Paszen; skal alletid staa obne. Træ Lofft. Smucke Cleder. Fonten i Westerende. 1 Huelling neder oc 2 offuer Choret. 1 Prædikestol, de 12 Aposteler paa, vmalet. Ingen Hospital. Er gandske lidet til Kircken.*

Et Torn af den gamle Kirke staar paa Torffuet; er Storm Clok (lyder ilde) oc 1 liden Clock vdj.

Ordets Tjenere (bode Sognepræsten og Capelanen lige meget) haffuer mist 1 Gord, liggendis vdj Hastrup, Hans Perszen paa boer, skyller

aarligen 5 Skpr. Rug, 1 Pd. Byg, 3 Skill. Erffuidtz* Pendinge*, 1 Forenød*, som Knud Bilde [streget over og erstattet af Per Bilde] fick till Magelagd aff K^o Ma^s oc ingen Vederlaug igen* bekommet. Jeg flydde dem Vederlaug oc Mageskiffet Breff; koste Breffuet 1 Roszenobel; her paa opborne 7 Mk. danske aff Hr. Jørgen paa samme Bekostening. *Aar 1595 den 27de Maj*, gaff hannem Quitans* paa disze 7 Mk. Haffuer Sognepresten oc Capelanen mist Skyld (er ingen Herlighed*) aff en Gord i Hostrup, Hans Persen ibor, aarligen skylder 5 Skpr. Rug, 1 Pd. Byg, 3 Sk. Erffuids* Penghe oc Forenød*. Bleff skiffet til Per Bilde, Erik Bildes Søn til Lindved, til Hostrupegorde *Aar 1586*, oc mist samme Skyld (*Aar [15]88*) vdj 2 Aar. Er for^{ne} Gord fra Nyborg Slot skiffet til Embidet for Annex Prestegord til Diernis, Knud Venstermand fick aff K^o Ma^s.

En Borgmester, Svend. Han var til Stede sammen med Raadet; de gav Ordets Tjenere og Skolemesteren det bedste Skudsmaal.

91v Boer Frue Anne [Oldeland] Hans Norbys i Foborg.

Aar 1588 den 17de August kom jeg tilbage fra Naboøerne nemlig Ærø og Als. War Borgerne munsteret aff Absolon Gye oc Brede Rantzow. War hos dem lidet i Borgemesters Husz. Sognepræsten gav Skolemesteren det bedste Skudsmaal for Flid og lovede ham sin Bistand.*

Aar 1589 den 2den Juli, Marias Besøgelsesdag, visiterede jeg og holdt Prædiken, jeg overnattede der, spiste ikke til Aften, men paa Rødkielde). Jeg hørte Kapellanen Hr. Jørgen fremlægge 5 Dele af Evangeliet og forklare de 2. Jeg paatalte:*

- 1) Folket stor iche op vnder "Aleniste" og "Vij tro".
- 2) Lade Præfatsen* fare For de 4 Vers i "Nu bede Vij"
- 3) Føre ringe sammen.

Raadet (Borgmesteren var død) gav Ordets Tjenere og Skolemesteren det bedste Skudsmaal. Jeg var i Skolen; 60 Elever.

Aar 1590 [kom jeg igennem] paa Vej til Als.

Aar 1591 den 16de April visiterede jeg Skolen. Herredets Præster var forsamlede der med Undtagelse af Hr. Hans i [Nørre] Broby, Hr. Mats i Synderbroby, Hr. Lauris i Allested oc Hr. Nils i Hillersleff. De samtykkede i alle Landemodeakterne. Hr. Mats kom der siden oc Hr. Lauris anden Dag.

Talde J. Anne Norby, at Scholemesteren oc Scholebørn hagde slaget hendis Moders Munch⁹³ i Per Bildis Gestebud. Fandis iche saa.

Loffuet Jens Steffle, Borgem., (*den anden var ikke hjemme*), at Capellanens Gord skulde bliffue fardigt*; oc den Brendvinds Dryck der drickis, nar Brude Folck vies til Froprædiken, oc Quinder ledis i Kirken, skal affskaffis.

Aar 1592 den 10de Maj visiterede. Borgemester begge oc Hans Knudszen loffuet at affskaffe den Brendvinds Dryck; dog skulle ieg skriffue til dem her om. Gaff Kirkethenere ett gott Vindisbyrd. Begerde, at Scholemestren vilde iche tage aff Borgerne vden 1 Sk. til Degne Pendinge* (de giffuer 2 Sk. huer), oc haffuer 16 Dr. til Kost. Det sagde jeg nej til.

Aar 1592 absolueret* Hr. Hans Knud Wenstermand mod Ordinanzen* for et Mandrab, oc Hr. Lauris i Espe, Prousten, dømppte mod Receszen*. Jeg forbad* Raadet i Herredagen* paa begge deris Vegne i Absolon Gyes Stue *Aar [15]92 den 29de Maj*.

Schreff Borgemestere oc Raad *[15]92 den 29de Juni* om for^{ne} Brendvinds Dryck. Copien i min Copibog.

Aar 1593 war en stor Død aff Pestilentze der i Byen (holt op i Juul *Aar [15]94*). Sognepræsten Hr. Hans oc hans Hustrue Karine døde. Hr. Semen aff Othense, Capellane til Graabrøder, kom did igen*.

Visiteret Aar 1594 den 15de April. Alle Præsterne og Degnene var sammenkaldt. Degne loffuet Korn til Scholen: Hans i Jordløsze 6 Skpr. - Per i Espe 8 Skpr. - Anders i Vlbøl 8 Skpr. - Per i Hillersleff 4. - Nils i Horne 1 Ort. - Hans i Synderbroby 8. - Anders i Østerheszing 4. - Jens i Vesterheszing 4. - Karl i Ouby 1 Ort. - Nørbroby 4 Skpr. - Allested 6 Skpr. - Per Degen i Hillersleff loffuet mig at ville staa fra sin Spøgerj* hand bruger ved Præsternes og Degnenes Sammenkomst; ellers skal han afskediges. Hialp inthet*; dømppt fra Kallet aff Prousten *Aar 1594*.

Aar 1595 den 26de Maj [visiterede jeg]. Præsterne sammenkaldt. I Scholen fra Kl. 6 til 9, Børn, met de 11, der danske lærer, er 30. 6 i Scholemesters Lexe, kunne ikke skrive grammatisk rigtigt.* Hr. Semen fick *de skriftlige Arbejder. Siden forhandlede jeg med Præsterne i Kirken.* Waar inthet* Prousten

Gradual* feiler i Faborg oc Diernis; fik den *[15]94*.

92r

Paa clagede end, somme giorde deris Prædiken for lange. Dorithe S[alig] Hr. Matsis' Sag fore mod M. Hans Lang. Claget at hendis Rug Sæde bleff hende fratagen. M. Hans berette, at Gorden waar sagd i Feld* 150 Dr. oc W. L[aur.] B[rockenhuus] hadde dette ladet vordere i denne

Sum for 30 Dr. Her foruden hagde M. Hans opborne paa Stedet 4 Bystøck* (4 waar døde), 27 Traffue Langhalm, 13½ Mk., 1 Træ 2 Mk. Och paa thet alleteng kunde komme til Rolighed, vilde hand effterlade*, huis tilbage stod paa 40 Dr., at hand motte bekomme Foruaring, brugelig Pant eller Viszing* at bekomme dem inden Juul; oc ville lade bode hende oc hendis Børn aff dele met Vilkor* saa lenge.

Mad (*for lidt*) till Hr. Semens; kom did fra Vlbøl 25. Maj Aften. 26. Mad Middag der. Prousten, M. Hans Lang, Hans Weile der, Hr. Jens i Vlbøl. Hr. Lauris i Allested, Capellanen.

Jeg vilde veret offuer paa Øerne, alting fardigt*, groede* for hart; bleff der Natten.

Borgmester siug. *Han gav [Ordets] Tjenere et godt Skudsmaal. Skolemesteren ulærd.* Claus Bang did Paaske Aar [15]91 effter Jacob Olszen, der kom till Allesze oc Brouby. *Herover beklagede Borgmesteren sig.*

Aar 1596 tridie Paaske Dag prædiket jeg der, drog paa Visitatsrejse til Als. Hr. Simon gav i min Fraværelse Skolens Disciple en dansk Opgave at oversætte til Latin (i hans egen Nærværelse). Han viste mig den, da jeg kom tilbage. Der var 5, som skrev grammatisk rigtigt. Borgmesteren gav alle et godt Skudsmaal.

Aar 1597, kom fra Erø did. Alt vel.

Aar 1598 den sidste Dag i Juli Kl. 4 Eftm., ieg drog offuer till Alsø, visiterede Skolen. Der var kun 4 i Rektors Klasse; Resten af Børnene var 12. De skrev ikke grammatisk rigtigt. Gloser forsømmis.

Det sammenkaldte Raad, Borgemester Mats Holste oc 2 Raadmend, gaff Sognepræsten oc Capellanen god Skyld, men sagde at vere stort Clagemol paa Scholemesteren. Siden sammenkaldte jeg de Borgere, hvis Børn søger Skolen, Kl. 6 i Kirken. Claget 1) Scholemesteren vere forsømmelig, 2) dricker oc sandser inthet der hos i sin Drukenskaff, 3) inthet lerer deris Børn i Bogen

eller gode Sæder, 4) waar 2 besynderlige Mend, Nils Guldsmed oc Jørgen Biørnøe, som waar meget vnyttig*, claget dette samme met stor Clagemaal. (Samme Jørgen var beruset, muligvis ogsaa den anden). Vilde endelige, hand skulde strax rømme Scholen, oc ville clage, om saa iche ske motte. Bleff besluttet, at Scholemesteren Claus skal bliffue der paa Forbedring til S. Michelsdag*; huis saa iche skeer, da en anden at komme did, oc ey hand skal ligge Nilsis eller Jørgens Børn for Had.*

92v *Aar 1594 den 15de April loffde Degnene aff Salingherrett til aborg Schole aarligen att giffue dette epter^{ne} Korn, huilcke deris Løffte skede i Bispens och Herridz Proustens Neruerelse i Faborig Kirke:*

Espe Degen Biug 8 Skpr. - Anders Degen i Vlbylle Biug 6 Skpr. - Jordløsz Degen Biug 6 Skpr. - Peder Degen i Hillersleff haffuer intett giffuet nogensind, staar dog for 4 Skpr. (Haffuer 10 Ort.; *hans Eftermand* 4 Skpr.; *Han var en Trolldmand, blev forjaget paa Grundlag af Laurids Brokenhusz' Vidnesbyrd[?]⁹⁴*.) - Hans Degen i Hunstrup Biug 4 Skpr. - Nielsz i Horne Biug. 1 Ørte (Scholemester haffuer.) - Hans i Sønder Broby Biug. 8 Skpr. (Scholemester haffuer.) - Anders i Vester Hesing Biug 4 Skpr. - Øster Hesing

2 Skpr. (er komen til Scholen [15]98). - Karl i Ouby Biug 1 Ørtug (Scholemester haffuer.) - Nørrebroby Degen Biug 4 Skpr. (Scholemester haffuer.) - Allested Degen Biug 6 Skpr. (giffuer ikon fire.)

Aar 1600 ved Præstekonventet i Faaborg, den 28de April lovede han aarlig 3 Mk.

(Falquor Degen har 10½ Ort., skal give 1 Ort. hans Forplict* 1602 den 27de Marts).

Aff dette for^{ne} Korn fanger* Scholemester Biug 3 Ørtug. Dett andett, som er 2½ Ørtug 2 Skpr., ligger til Scholebørn, som fanger* Vandmel* der fore; och g huer Skiep Byg 8 Sk. danske⁹⁵.

[Anden hånd:] Regnitt med Hr. Simon 1598, huisz Korn hand haffuer opborit aff Degnene paa Scholens Vegne, beregnendis huert Aar, er aff hannem til Vandmel* vdgiffuet til de fattige Scholebørn 16½ Mk. danske, som er hid end til klart* giord och quitteritt. Giffuer Borgmester aarligen til Scholebørn 18 Alne Vandmel for de 18 Skpr. Biug hand optager aff den Bondegord i Our (Ore), som er thillagtt aff W. Eiler Rønow til den øffuerste i Skolen, (Om den er fri met Herligheden til Scholen? er ingen). Och Scholemester thager aff same Bondgord 18 Skpr. Byg. [Anden hånd slut]

93r *Jeg visiterede Aar [15]99 den 4de April, kom fra Aastrup did. Der var Præstekonvent der; de var der alle, undtagen ham fra Krarop, der var syg. Alt vel. Hr. Lauris i Nørrebroby anlaget for Provsten aff Capiten Durhan for et Vindue*, hand hagde vundet* oc iche giort det louligt for Prousten; oc hand tog Proustens Steffning fra Capitens Bud, sagde, det waar iche Vinde*, men Skiffte Breff effter en Bunde. 2. Ville beuisse met 5 Mend, Budet lonte hannem Steffningen (men hidtil har han beholdt den hos sig selv).*

*Forhandlingerne paa Synoden: 1) Om Præstegerningen. 2) Paamin-
delser om theologisk Studium. 3) Om ensartede Kirkeskikke. 4) De maa
ikke befatte sig med borgerlige Erhverv. 5) De skal vogte sig for lange
Prædikener og følge Ordinansens* Ordlyd. 6) Efter endt Prædiken skal
de forklare Katekismen efter Luthers Anvisning. 7) De skal opfordre
Sognebeboerne til, at de paa Helligdagene sender deres Børn til Degnene
til Undervisning i Katekismens Lærdom. 8) Sædedegnene* skal betale
Korn til Skolen. 9) Der bør være Broderkærlighed imellem dem. 10) De
skal tilskynde deres Tilhørere til flittig Bod, (1) fordi vi lever i de sidste
Tider. (2) Det store Tryk i alle Forhold. (3) De høje Priser paa Levned-
midler; det knappe Fiskeri. (4) Det ringe Udbytte af Skovene. (5)
Krigsrygter osv.*

W. Eiler Brokenhusz kom ind met Heldrik, *en Adelsmand*, der er hos hannem; bleffue der til Kl. 7 Morgen; betalde for dansk Øl 1 Dr., for Mad, Haffre oc 6 K[ande]r Øl skal Kirken betale. M. Jørgen Olszen bort met M[agister?]. H. til Alsø Kl. 1 Eftm.

93v er blank. [94r-v gentager visitatsen 31/7 1598 og skemaer over degneydelserne fra f. 92v (s. 234-35).]

94v *Aar 1600 den 28de April (en Mandag) visiterede jeg Skolen fra 7-9, jeg kom fra Horne. Den er stadig lige slet undervist. Børnene forsømelige; Forældre tager dem til andre Bestillinger. Scholemesteren Claus Bang er uvirksom, han har ingen Lyst til at undervise. Jens Suerfeger claget hart paa hannem, hand forsømmer Børnene. Spiste Frokost hos Hr. Simon. Kirkeværgen Rasmus var til Stede og vidste Besked. Til Stede var ogsaa Hr. Laurits fra [Nørre] Broby og hans Hustru. Der fra Kl. 12 Middag, til Gamtoffte Aften.*

Regnet ieg met Hr. Semen om Pendinge* opborne for Kornet aff Sædedegne* 8 Sk. (*se ovenfor*); [15]99 hans Opbyrszel 14 Mk., Vdgifft 36 Alne Vadm. (Findis i Kirkens Gjemme Regninger paa dem). Af Kirkeværgen og de andre tilstedeværende (*Borgmesteren var nemlig ikke hjemme*) fik Hr. Simon og Kapellanen det bedste Skudsmaal.

Aar 1601 om Paaske kom den gamble Scholemester Hans i Scholen effter Borgemester oc Raads skriftelig Begering. Claus Bang, formere Scholemester, haffde slimmelig forderffuet Scholen; tog en Festemø fra sin Festemø [Fejl for Festemand], bleff fructsommelig ved hannem.

Aar 1601 den 21de Juni (Modbør, kom fra Erø i en stor Storm did, var paa Søen i 8 Thimer; kom did Natten 10 slaa*, bleff meget siug dereffter, laa vdj Sengen i 14 Dage) visiteret Scholen; 30 Børn vdj, ganske vlerde. *Der var tre i Rektors Klasse; de skrev slet ikke Latin. Skolemesteren blev paamindet om ogsaa at repetere Gloser med Børnene.*

Alle fik godt Skudsmaal af Borgmesteren, Raadmændene og Kirkeværgerne.

95r

De lovede, at de vilde byge/ paa Scholehuszet oc legge de gamle Tagsten, de tager aff Capellanens Husz, paa dette (der er Straa Tag brødet paa); 2) loffuet nu met thet første at fly* Sognepræstens Voning; 3) loffuet at ville effterhaanden opbyge Capellanens Voning aff ny. Haffuer visitered siden aarligen (se den liden Visitaz Bog).*

Aar 1603 den 29de Juli døde af Pest Hr. Semen Jørgenszen, Sognepræst, oc alle hans Børn ondtaget et. Effter hannem kom Hr. Hans Hanszen, fød paa Arnach; kunde iche komme did for Siugdum.

Aar 1603 kom Lauris Hr. Andersis Søn i Fulevig der til Scholen, effter sin *Forgænger Hans*, [som] resigneret* mig Scholen *paa Grund af Udygtighed og daarligt Helbred.*

Aar 1604 den 7. Maj visiterede [jeg]. *Alt vel.* Lauris Fulvig *Skolemester.* Var i Scholen 60 Børn. *Var Herredskonvent* vden Hr. Christen i Ouby. Først bleff Hr. Jørgen i Suaning eligeret til *Provst*, effter Hr. Lauris i Espe frasagde sig Prousti Kald for sin store Alderdom och Skrøbelighet, *ved sin Søn Hr. Christoffer.* Der nest bleff Hr. Morten oc Hr. Jørgen, Capellanen, forlichte. Forligelszen beskreffuen findis bag ved Enden aff Salingherret.

Jordløse Afften; men inde lidet i Suaning.

[Indsat blad med anden hånd, mærket "ad 95"]. *Aar 1604 den 7de Maj* bleff Hr. Morthen Hanszønn, Sognepræst i Faaborg; oc Hr. Jørgen Jenzsøn hans Medthiener, vdj Superintendentens, Prowstens och menige Præsters Neruerelsze vdj saa Maade forligtte om huis Ordt oc Thrette, dennem haffde verrit emellom till denne Dag: att Hr. Morten skal giffue Hr. Jørgenn huer S. Michelsdag* her effter 8 Daller och S. Marthini* Dag der nest effter 1 Ørtug Rug och 1 Ørtug Biug. Disligiste skal hand giffue hannem huer Pasche her effter 8 Daller, och skal hand beholde, huis Offer* der falder i Deirnes Kiercke met Barlszell Quinder oc Børn. Men huis som Hr. Morthen vill drage op til Sognet och gjøre Thieneste, daa

star det hannem aabet for. Och er forsk^{ne} Vdgiff^t for huis Thieneste, Hr. Jørgen skal gjøre for Hr. Morthen i Deirnes Sogen. Och skal verre hannem hørig och lydig, som en Capellan bør at verre sin Sogneprest, v^dj alle Maade, som hand vil forsuare for Gud och vil verre bekiendt for sin Øffrighed. Der emod skal Hr. Morthen beholde Offer* paa de 3 høytilige Offersdage* och huis Foræring, der skeer for Lig at begraffue. Att de v^dj saa Maade bleff forligtt v^dj Faaborg Sogne Kiercke Aar og Dag som ovenfor, bekiender de met deris egne Hender her vnder schne.

Morthen Hanszøn m.p.p. Jørgen Jenszen Egen Haand.

[Indsat blad slut]

95v er blank.

96r

HORNE

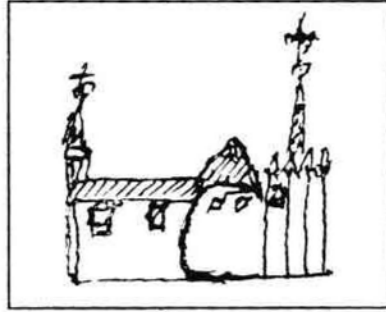
150 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]88 den 18de Aug. Søndagen om Farisæeren og Tolderen. Hr. Mats Suaning fød samme Steds, 58 Aar, (døde [15]93, Hr. Hans Lang, Læsemester* i Othensze flytte did, kallet [15]94 Paaske). Dorithe, Datter af Mester* Jørgen [Jensen Sadolin], - *Superintendenten* i Fordomdage. 1 Dater gift met Hr. Peder, Capelannen; 1 hiemme oc 1 Dreng. Hr. Peder Mogenszen, *Jyde fra Viborg, Kapellan, Søn af en Grovsmed, mistænkt for Blodskam.* Mester* Hans Lang, Læsemester i Otthensze, Haffuer 45 *Tiendeydere*, 3 Part aff Quegtiede oc Offert*. Tungmaalet. *Han talte selv og forklarede, hvor Christus afskyr Farisæeren og hader ham for hans Gernings-Selvros.* 2) *Hvor godt Christus synes om [Tolderen] og hører hans Bøn.* Hr. Mats holt Mes, et smuk sterk Røst.

*Degnen Nels Olufszzen, en vnderlig Compan**; er skild ved hans Hustrue met Dom for Capitel*. *Har ulovlig beligget en Pige, førend Skilsmissen fandt Sted.* Hun claget for mig i Tranekiar. Alle Bøger. *Alle fik det bedste Skudsmaal.*

Kirkens Lade nederfallen i Gaulen oc Muren alene beholden.

*Kirken meget taglam**, grøn inden v^dj. En Rundel til Store Kerken aff Kamp oc Kalck. 1 smuk Spir paa Tornet, tagt* met Spon, met fire vælske* Gaffle omkring oc fire Render* aff Bly aff Tornet. 1 Spis* tagt* met Spon* oc lidet Bly paa Østerende paa Muren, ingen Cloker v^dj. Rundelet* inden v^dj met fire Huellinger, staar paa 4 smaa slinnit* Piller. Lang Kerke, som er i Fyen; huald* offuer alt; høy Kerke under Huellingen. 1 stor Kloc som Maricloken i Ripe. En slim Taffle paa Alteret:

*Christi Lidelse, Opstandelse og Himmelfart paa Fløgeler**, mit paa *Marias Himmekroning*. Den Rundelet* er saa staar vden fore Kerken oc Tornet, att der staar Folck paa begge Sider i Stole. Iche smukke Stole i det. Prædikestolen effter gammel Maner panelet* oc malet; staar til den synderste Pille i Rundelet; Gangen er runt omkring til Prædikestolen gjord met panelet Huelling alt vnder. 4 vnøttige Taffler ellers i Kerken (bør at vere vde).

Erik Bildis Gord i Sognet, Huedholm, aff Brantmur*; en skøn Lade Gord fore, Brantmur oc tagt* met Straatag. 1 lang Husz, sat i Østen met den ene Ende oc i Westen met den anden Enden. 6 welske* Gaule vd mod Norden oc Synden. Haffuer veret 7 Herresæder i gamle Dage i Sognet.

Horne Mølle, 1 Quern.

Aar 1595 den 17de Maj visiterede Horne Kl. 10. Jeg holdt selv Prædiken fra Prædikestolen. Mag. Hans prædikede ikke. Begge det bedste Skudsmaal. Jeg spiste Frokost der; til Stede ved Frokosten var Hr. Semen, Johanne hans Hustru fra Faaborg, begge Kirkeværgerne [og] Hans Weile, Foged paa Sandholt. Til Dreslette Afften.

Aar 1597 den 16de November blev Jacob Jørgensen ordineret til Medhjælper hos Mag. Hans Lang.

Aar 15[99] den 4de April vilde visitere, begerede M. Hans, motte opstaa til Visitatsen paa Als.*

Aar 1600 den 27de April visiterede jeg 5te Søndag efter Paaske. Jeg prædikede fra Prædikestolen; derefter holdt jeg Tale til Folket. Alt vel der. Spiste Frokost der og overnattede; derfra den 28de April til Foborg tilbage. Præstekonvent der. Schreff Hr. Hoffmester til om Frørup Capellani.*

Aar 1604 den 23. Febr. gjorde Mouris Isacsen sin Ed paa min Cammer i Præsternes Nærværelse; loffuet at vilde tage paa sig de 60 Dr., Præstegorden er sat i Fald fore, och selffuer aff sit eget forbyge* paa Præstegorden. Siden vil hand giffue Enchen, nar hand fanger* Præstens Indkomst at vide, vidre Help effter voris Raad och christelig Tycke.*

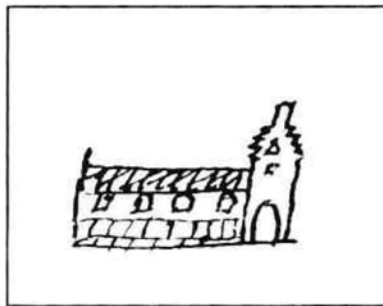
SUANING
[Svanninge]

76 Tiendeydere. [Visiterede] 1588 den 18. Aug. Kl. 10. Hr. Jørgen Jenszen fød der, 56 Aar. Hans anden Hustru Kerstine. 6 Børn; med den forrige fra Assens (fik hende en Weffuer* Pige) 4 Børn. Han udlagde Evangeliet om Farisæeren og Tolderen: I) Om Tolderens Bøn; den maa komme fra Hjertet. Man maa ikke leve i Synd; den Gavn, Bønnen gør. II) Hvorfor Farisæerens Bøn ikke når frem: 1) Fordi han ikke har Trang til Gud, 2) Han ser ned paa sin Næste. Sactmodige, godt. Det bedste Skudsmaal.

War en stor Almue i Kerken. Otthe Emikszen der iche, men hans Jomfrue paa Gorden, Jomfrue Karine Rytters.

Degnen aff Faaborge Schole fik et erlige Vindisbyrd.

Kirken mett et Torn, 2 smuke Clocker. Kerken lige ud, tagt* met Tegel, huald* alt, 5 Huellinger. 1 Taffle met Crucifixit oc Røffueren paa begge Sider. 1 Pulpetur i Tornet. Feiler* paa Tagget, vdj Tornet grøn. Otthe Emikszøn Forælder der begraffuet vnder en smuk vdhuggen Sten; Anders Emichszøn, som døde 18de Januar Aar [15]66, med sin Frue Fru Agneta, som døde 27de Marts Aar [15]68.

Herregord: Stensgord, Otthe Emickszen, mellem røde Stenger*. Aar [15]99 i Marts kom Frue Met Jørgen Timands, Ottis Søster, til Gorden.

Nør Mølle 1 Quern. Groby Mølle 2. Herns Mølle 1 Quern. Hattebys Mølle 1 Quern, Jomfrue Magdalene Emiksdaters.

Jeg visiterede Aar 1594 den 16de April. Han prædikede selv, jeg holdt Tale. Dr. Eskild stødte til mig der, laa paa Stensgord Natten sammen.

Aar 1594 den 8de August begroff ieg der Otto Emichszen paa Stensgord, ynckeligen mordet oc drept met en Øxe i hans Hoffuid, som hand laa om Morgen oc soffuet, paa Anstiftelse af sin Hustru, en meget slet Kvinde, F. Dorithe Hested, født i Holsten. Han [Morderen] blev siden skaaret i 4 Stykker og stejlet paa Sallingherreds Ting.

Jeg visiterede Aar [15]99 den 5te April, Skertorsdag. F. Met oc F. Ane paa Stensgord [og] J. Ane Wrne i Kirken. Han udlagde Evangeliet: 1) Hvad Sakramentet [er] - det er Christi Legeme og Blod, født af Maria

(han angreb Calvinisterne). 2) Ordene fra de 4 Evangelister og hos Paulus. 3) Hvilke Frugter? Den som nyder dette Sakramente paa rette Viis og [Tekst bortslidt]. Barn døpt, 4 Faddere. Altergæster.

Jeg var der Aar 1603, da jeg kom fra Als. Alt vel, Gud være lovet.

Jeg var der Aar 1604 den 6te Maj, da Hr. Jørgen næste Dag, den 7de Maj, i Faaborg blev valgt til Provst. Se [under] Foburg.

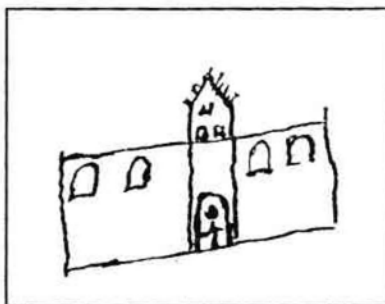
97r

VLBØL
[Ulbølle]

Annex till Westerskiarning. 30 Tiendeydere. Jeg visiterede Iste Juli Aar 1589, Kl. 2. 2den Juli prædiket i Faaborg oc siden til Otte Emikszen; der om Natten. Hr. Jens Anderszøn, rødskeget (*ligesaa Sønnerne*), god Røst, langsom, prædiker godt. "Hiartens Christen", en stor Smigger*. Drog aff Kiortelen, hand vilde i Serken. 1 hans Søn, Hr. Anders til Tranekiar, en Jens, Student. Morten, Hand en søn - der. 1 Dater, Hr. Gregers i Stenstrop. Er 10 Børn, bode leffuendis oc døde. Hans Hustru Eline. Han talte over Lukas 1: Maria stod op. Undfangelsen ved Helligaanden. Tre Mirakler: 1) I det springende Barn. 2) I Elisabeth. 3) I Marias Lovsang. Nok om det første og det 2det.

Degnen, Hans. 5 [Ort]; skal giffue mere til Scholen. - Begge godt Skudsmaal.

Kirken paa et høyt Berg*; Tornet mit for Nørside paa Kirken; ingen Lofft vdj. 2 Cloker der vdj. Kirken met Tegel meste Parten. (Aar [15]99 Lofft vdj). Huellinger 4. Alter Tafflen *Christi Korsfæstelse* med Røffuern, Fløieler* malet. Fonten i Westerende, Prædikestol Fyr neder for Synderende aff Choret. Stager 2 Meszinge. Laden forfallen for Tag. Kirkegord. Kirkegords Mur. Begraffuelsze: En skøn Sten oc runde Piller aff Træ vdgraffuen*, i Muren. Ligger neden fore Claus Vlfeld, oc vil oc Frue Margrethe Huide, hans Hustrue, til Røkielde ligge der; fører en siuoddet huid Sterne oc paa Helmet en huid Sterne met siu Odder* mellem 2 Arme. Er 4 Stene paa Guluuet, vdhuggen, Jesper Friis, Norge, døde paa Rødekielde oc ligger der.

Mølle: Linnevads Mølle til Huidkielde, 2 Querne.

Aa: Huidvads Aa.

Er Sognepræsten forloffuet* aff Kong Friderik den anden at maa boe i Annex Gorden; bor der Aar [15]93. Westerskerning er nu Hoffuit Kirke.

Jeg var der [15]94 den 3dje April Kl. 3 om Eftermiddagen. Der var kun faa Sognefolk til Stede. Alt vel.

Begroff ieg F. Margret Huide 1595. Alt vel. Staar 1 liden Kaaber Taffle met 4 deris Naffn forgylt oc disze Ord paa schreefuen Aar [15]99:

Her ligger begraffuidt Erlig oc Welbyrdig Fru Margrete Huiden till Rucheld, Salige Claus Vlfelds Effterleffuerske*, och vaar Salig Knud Ottesens Daatter till forbemelte Rucheld, oc kallede Gud hende paa Thaarbekgaard den 17 Juni Aar [15]95. Gud giffuc hende medt alle tro Christne en glædelig oc ærefuld Opstandelsze.

Jeg visiterede Aar 1599 den 3dje April fra Middag til Kl. 3. Ventede længe paa Menigheden, og Præsten var heller ikke til Stede.

97v

HOSTROP

Annex til Jorderop [Jordløse]. 40 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]89 den 3dje Juli. Var om Natten hos Otte Emichszen; did Kl. 6 Morgen. Hr. Jens Foul. Han prædikede ikke [her], men i sin Hovedkirke.

Degnen aff Foborg Schole. 5 Ort. Begge godt Skudsmaal.

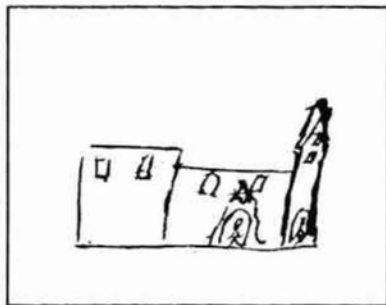
Kirken tornet, aff Kamp oc Kalck, huid. Alteret fra Muren. Tafflen Christi Lidelse. Prædikestolen tuert offuer fra Choret. Per Bilds Stole i Choret. 4 Huellinger. Tornet vdlugt fra Kirken. Fonten neder i Kirken mellem Stole. Noget Bly paa Norderside. 2 Cloker. En Begraffuelsze met en gambel Sten paa for Alteret. Kirkeladen nederfallen. 1 Bienehus paa Kerkigorden muret. Kirkegords Mur aff Kamp.*

Frue Birgithe i Kirken.

Herregorde 2: Horstrop Gord, Per Bildd. Østropgord, Frue Karine S. Iffuer Lungis.

Trente Mølle til Østropgord, aff 1 Dam, 1 Quern.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 17de April Kl. 8. Salme 40⁹⁶. Herren er min Hyrde. Se min lille Visitatsbog.

Jeg visiterede Aar [15]98 Kl. 6 Morgen den 3dje Juli. Han udlagde Evangeliet om det tabte Faar. F. Karine hjemme, inthet i Kirken. Alt vel.*

[Notat fra f. 98r: 1595 begroff ieg Frue Birgithe; begge hendis Søstere F. Magdalene oc F. Karine Banners waar der. Er vdj Hostrup Kirke iche her. *En Fejltagelse*. Aar 1595 begroff ieg F. Margret Huid paa Rødkilde. - Notat slut.]

98r

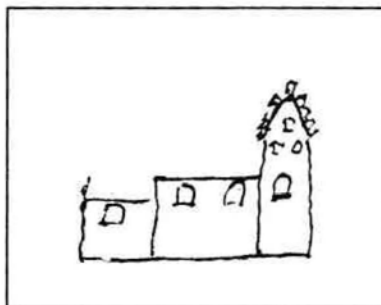
VESTERSKIERNING

[Vester Skerninge]

Annex till Wlbøl. 31 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 1ste Juli Kl. 10. Hr. Jens Anderszen, 56 Aar. Han holdt ikke Prædiken [her], men i den anden Kirke. Jeg forrettede min Tjeneste.

Degen, sidendis*, 4½ Ort. Giffuer til Faaborg Schole 4 Skpr. aff begge Sogner. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken paa et Berg*, tornet, noget Bly paa nordeste Side, Lecter* bare. (Kirken feiler paa Tag [15]99). 1 Clock synder oc bruden. Alt huald*, 5 Huellinger. Meget bygfallen*. Knud Bilde til Flintholm [er] Kirken plictige, opbær Kornet (2 eller 2½ hundr. Dr.). 1 liden Taffle met Crucifix oc begge Marier ved Siden. 1 Altere neder for Choret; affbrødis. 1 Mage-

strans*, bort. Fonten i Tornet. Prædikestolen paa Hiørnet mod Synderside. Kirkegordsmur Kamp, nederfallen nogle Steder. Laden ond, faller neder.

Møller: Westerskernings Mølle, 1 Quern, hør Knud Bille till, løber aff Olderop Sø. - Ingen Aaer, Søer.

Jeg visiterede Aar 1594 den 13de April. Begge godt Skudsmaal. Degnen opsætsig imod Præsten.

Aar 1598 blev Præstens Søn Hans Degn.

Visiterede Aar [15]99 den 3dje April (en Tirsdag) Kl. 12 Middag. Alt vel. Od der inthet. Jeg holdt Tale. Præsten, som skrantede aff Alderdom, var dog i Kirke.*

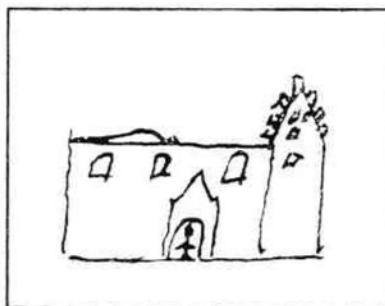
[Overstreget notat - se under Håstrup]

HVNDSTRVP
[Hundstrup, Salling h.]

Annex til Østerskerning i Sundsherred. 27 Tiendeydere. Jeg visiterede 1ste Juli 1589 Kl. 12. Hr. Rasmus Christensen. Et smuk Mele, en god Prædikant. Han talte over Jacob 5: Bekend Eders Overtrædelser for hverandre osv. 2 Dele: 1) Hvad Bøn er. 2) Hvilke Forudsætninger der maa være. At vi bør bede i denne Tid, hvor det ikke har regnet en hel Maaned.

Degnen residerendis, 10½ Ort; giffuer 1 Mk. til Foborg Schole. Begge godt Skudsmaal. Frue Birgithe i Kirken.*

Kirken tornet, feil meget Taget. Kroget. Choret offuer paa nordeste Side met Bly. Wabenhuszit mellem Stenger (Frue Birgithe Banner ladet bekoste Aar 1587). 2 smucke Clocker, 2 liden i Choret henger. 5 Huellinger. 2 Meszing Kiarter*. Skarns Taffle met den gamble* Gud oc S. Nicolaus ved venstre Side. (2 Skarns Billeder ved Tafflen neder). 2 smucke*

Degnestole. Gode Cleder, Frue Birgithe giffuen der till. Fonten. Smok Prædikestoel ved Enden aff Choret i Synderside. Liden Kirkegard. Kirkegords Mur aff Kamp. Laden boer Folck vdj.

Flintholm, Knud Bilde.

Aa: Hunstrop Aa.

Gudestrop Mølle hør Lyckisholm til. Elskoens Mølle hør til Eiler Brockenhusz.

Aar 1591 begroff ieg Frue Birgite Banner der.

Aar 1596 visiterede jeg 18de Maj. Jeg holdt Tale. Hr. Søren prædikede ikke. Alt vel.

Aar 1600 den 26de April visiterede jeg Menigheden. Jeg holdt Tale, da jeg havde hørt Præsten Dagen i Forvejen. Alt vel.

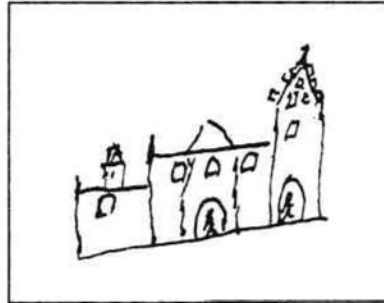
JORDLØSE

[Notat f. 88v (s. 225).] Paa Weien till Asnes till Hr. Jensis i Jordløsze. [Overstr. Jorderop] Gambel, 30 Aar i Embedit. I Kirken 1 Alter: S. Jost met sit Parti* paa, der var Helligedom*. *Jeg beordrede det nedbrudt. Ikke*

meget lærd, men en jævnt god Familiefader. Et Kong Breff⁹⁷, Jordløsze oc Horstrup at skulle annexeris oc halffe K^o Thiende aff Horstrup til Præsten oc halt til Kerkens Bygning, 1555. [88v slut] 40 Tiendeydere. [Besøg 1588 4. maj se s. 222]. [Visiterede] [15]89, den 3dje Juli Kl. 8. Hr. Jens Foul Lauritszen, 62 Aar, ordineret under Mester* Jørgen [Jensen Sadolin] (se under Oversigten til Salingherret). *Hans Hustru Kathrine, 12 Børn. Han talte over 1. Peter 4, Epistlen til den følgende Søndag: Vær aarvaagne i Bøn. 4 Dele. 1) Om Bønnen. 2) Om Kærligheden, der skjuler Næstens Fejl. 3) Velgerninger imod fremmede. 4) Om Nidkærhed i Tjenesten.*

Sædedegn* Rasmus, 8 Ort. Giffuer til Faaborg Skole 2 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met et Capel mod nordeste Side, er S. Jostis oc hans Alter (nederbrydis); der var stor Helligedom* tilforne. 2 Alterer oc Taffler paa. Noget Bly paa nordeste Side. 2 Cloker; der var 2 offuer Choret, lont Jacob Broch 1, *inter*⁹⁸. Huellinger 5, en stor offuer Capellet. Tafflen: de tuende Personer skulle sette Kronen paa Jomfrue Marie, Aposteler paa Vingerne*. 2 Skarns lange Træ Stager en ved huer Side paa Alteret. Fonten i Capellet. Prædikestolen tuert offuer for Choret. Kirkegordsmur clar* Camp. Laden god. En Begræffuelsze for Alteret, Sten med Jorden*; deris aff Søbo.

Herregord: 1) Damsgaard [Fejl f. Damsbo], Eiler Brokenhusz. 2) Søbo, holder Husz Frue Margret, Erik Krabbis oc Henrik Holckis Frue aff Alsø.

Stenhør Mølle, af en Sten Clip*, 1 Quern. Søbo Mølle, de maler deris eget Korn met. Hattebeks Mølle, Eiler Brochenhusz.

Søer: 1) Søbo Sø. 2) Bysø.

Hr. Chresten Lauritszøn, Hr. Laurisis Søn i Espe, did Aar [15]93.

Hr. Jenszis Søn *beger 12te Juni Aar [15]93 Degnedomet**, *fordi der i Skolen ikke er nogen Elev, der er skicket til Embedet. Han har besvangret en Pige, som har født Tvillinger. Jeg tror ikke, han har faaet Afløsning**. (Efter Beretning af Fru Anna, Eiler Brokenhusz'). Han var hos mig [15]93 den 16de Juli; han sagde, han var blevet afløst af Hr. Christen. Eiler Brokenhusz gik i Forbøn for ham ved sit Brev, at han matte ansættes om et Aars Tid, saafremt han i Mellemtiden vilde opføre sig

sømmeligt og uden Anstød; det gik jeg ind paa. Jeg Hans bevidner dette med egen Haand. [Egenhændig underskrift]

Jeg visiterede Aar [15]94 den 17de April Kl. 10. F. Margrete oc hendis Datter Jomfrue Karine i Kirken. Han udlagde den samme Tekst. Waar hos dem Middag til Mad.

Jeg visiterede Aar [15]98 den 3dje Juli. Jeg holdt Prædiken fra Prædikestolen. F. Margret oc Jomf. Karine i Kirken.

Jeg visiterede Aar 1603 den 14de April. Spiste atter Frokost der. Adelsmanden Hans Askerleff var i Kirken. Alt vel.

Aar 1604 den 7de Maj overnattede jeg der. Hans Askerleff var i Tyskland.

99v

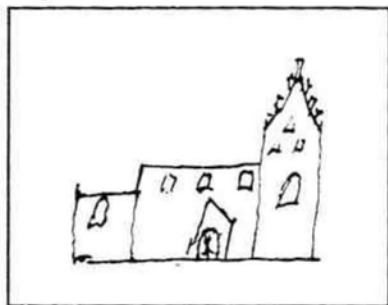
LINDESE

[Sandholts Lyndelse]

40 Tiendeydere. Patronatsret. Jeg visiterede [15]89 den 3dje Juli Kl. 10. Hr. Peder Foul, Hr. Jensis Broder, 52 Aar, graa. Hans Hustru Margrethe, fød paa Staffnen* i det andet Sogen. Han selv er født ved Assens. 6 Børn. Han prædikede ikke [her], men i Annexet. Jeg holdt Prædiken.*

Degnen Simon, 6 Ort. Scholen 3 Skpr. Mange Børn.

Kirken tornet. Huellinger 4. Tornet ingen vdj, dog er vd met Kirken. Alter Taffle: Jomfrue Maria met Barnet osv., gambel. 1 Skab. 2 Tin Stager. Er echon* Tin Kalck oc Disk til. Prædickestoel mit for Choret. Tornet bygfallen*. 1 Clock; den anden nederfallen, skal støbis strax. Fonten i Choret. Kirkegords Mur Kamp.*

Er en Skoff kommen fra Kirken till Arffueskoff; Præsten haffde Aalden oc 2 [Læs] Træ aarligen der aff.*

Ingen Herregorde.

Sø: Eilsø.

Stengerop Mølle, 1 Quern.

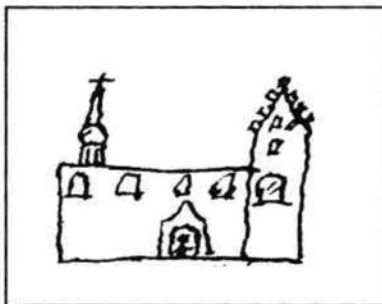
[Visiterede] Aar 1596 den 21de Maj, kom fra Hillersleff Kirke, hvor der var Præstekonvent. Alt vel. Knud inthet hiemme. Sognefolcket mesten alle kommen til Stede.*

WESTERHESING
[Vester Hæsinge]

Annex. 36 Tiendeydere. (én By alene). Knud Rud holder sig *Patronatsret** til (er ikke Tilfældet); giffuer Præsten 20 Dr. om Aarit eller 1 Klening oc 10 Dr.; opbær siden Præstens Part* altsammen. *Visiterede 15]89 den 3dje Juli Kl. 2 Eftm.* Hr. Peder Foul. *Han talte over Lukas 11: Saligt det Liv, som bar dig. 1) Opfordringen til at høre Guds Ord og bruge det, 2) Hvad det vil sige at bevare Guds Ord.*

Degnen Simon, 5 Ort. Kom i hans Sted Aar 1595 Hans, hagde weret F. Heluigs Thener (1594), fød vdj Bogensze; *giftede sig med en Søster til Præstens Hustru.*

Kirken tornet, paa et høyt Berg*, met et lidet Spir, tagt* met Bly offuer Choret. Vel ved Mact met Tegel. 4 Huellinger. Liden, lius oc viid. 2 Clocker i Tornet, 2 smaa i Spiret. Tafflen: Crucifix, *Maria og Johannes.* Stagen aff Jern. 1 Skab. Ny Prædikestoel for offuer Choret. Traller* for Choret. Fonten i Westerende. 1 liden Degnestoel. Ingen Lade. Kirkegords Mur Kamp, muret offuen paa. En stor Kieller, Erik Rud, Frue Anne oc andre ligger vdj.

Hr. Peder haffuer et Kongbreff⁹⁹ paa 1 Pd. Byg aarligen for nogen Skoff, hand Help* aff, hørde Kirken till, bleff maglagd* der fra til F. Helvig Herdenberg.

Herregorde: Sandaggergord [Fejl f. Sandholt], Knud Rud.

Mølle: Sandagger [Fejl f. Sandholt] Mølle, 2 Querne, løber aff Mose oc Becke.

Ingen Aar, ingen Søer.

Aar 1591 den 10de Juni schreff Mats Nielszen, *Borger i Faaborg*, mig till sig at haffue Semen Dein laugsøgt* for thinde Sager til Faaborg Byting, oc der fore er forbudet* aff Prousten sit Embede, men skøder* huerken Prousten eller sin Præst. *Han kom til Stede Aar [15]91 den 12. Juli; han lovede at betale ham, i sin Præsts Nærværelse. Men han skal være sit Embede forbudt saa længe.*

Jeg visiterede Aar 1596 den 21. Maj Kl. 12 Middag; kom fra Lindesze. *Alt vel der.* Hr. Peder claget siden, en Part aff Sognemenden stod tilbage

met sin Byrd*. Mester* Hans Lang var til Frokost sammen med mig. Kl. 7 Afften derfra til Nørrebroby.

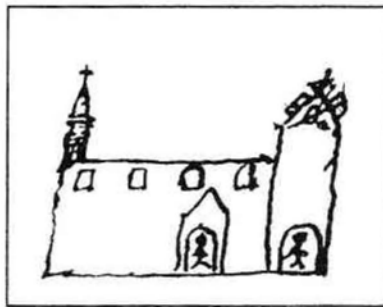
Jeg visiterede Skertorsdag Aar 1599 ved Middagstid efter Kl. 1.¹⁰⁰ Kom fra Visitats i Svanninge Kirke. Jeg talte fra Prædikestolen paa Grund af den knappe Tid. Alt var afsluttet Kl. 3. 4 Altergæster. Hverken Præsten eller Degnen er nogen god Sanger. Han selv underviser Ungdommen i Katekismen. Alt vel.

100v

ØSTERHESING

31 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 den 3dje Juli Kl. 4. Hr. Hans Knudsen, forhen Huslærer oc Capellane paa Koxbøl; født i Kerteminde, 50 Aar. Prædiker godt. Abelone hans Hustru, [født] samme Steds (belaa* hende først). Lever daarligt sammen med Hustruen vnder smurd[?]* selffuer. 1589 ved Paasketid ægtede han den anden. 3 Børn: 1 til Hoffue*, 1 i Faaborg, 1 Pige hiemme. Han talte over Esaias 18: Omvend eder osv. 1) Hvad Bod er, og dens Dele. 2) Hvad der skal bevæge os til at gøre Bod. Degnen Sædedegn*, Anders Skomager. 7 Ort. 4 Skpr. - 3 Skpr. [til Faaborg Skole]. Begge godt Skudsmaal.

Kirken. Tornet met 4 Gaule oc Tacker, stort oc smugt. 5 Huellinger. 2 Cloker. 1 lidet Spis* paa Østenden muret paa en Pille, tagt* met Bly; 1 liden Clok vdj. Tegel alt. Alter Taffle: Crucifixet met Røffuere malet, oc Vingerne* met Paszen* oc malet, fra det fornyede* Evangeliums Tid. Prædikestolen paa Synderside. Trallier* for Choret oc Dør. Fonten vdj Tornet.

2 Meszing Stager. Erik Rosenkrans oc F. Heluigs Begraffuelsze met en ophøffuet Sten; stor Kieller.

Herregorde: Arffueskoff.

Sø, skøn: Flening Sø (Ransholm haffuer oc Part der i).

Møller: Arffueskoffs Mølle, 1 Quern, aff Fleningsø.

Aa: Hogerup Aa.

Hr. Hans beleiet* et Quindfolck i sin Enckemands Sæde; affbedet* hos Regens Raadt aff F. Heluig ock Brede Ranzou. Hand stod obenbare

Schreffte. Siden i stor Trete met F. Heluig for nogle Træe huggen oc Tørffue grefft. Absolon Gye forligte Aar [15]97.

[Indsat blad mærket "ad 100", med anden hånd, egenhændig underskrift]

Hr. Biskop. Giffuer ieg fatig Mand eders Fromhed tillkiende, at Hr. Hans haffuer holt mig fraa Sacrament, siden hand begyndte den Vrett, hand haffuer giordt mig; og iegh haffuer ladett bede om Venskaff oc Enddrectighed med Danne* Mend; da haffuer hand suored dem, at ingen skall hanom det aff* bede, før hand faar en Heun* offuer mig; oc jeg kand spørre, at hans Broder truer, at de wille lade mig slaa yhiell; effter dj hand vil icke verre tilfreds; da haffuer jeg giffuet Gud Heunen oc beder eder for Gudz Skyld, at Prosten maa meddelle mig Sacrament, saa maa de slaa effter deris Villig*; thi hand skal aller beuisze med nogen Menniske, att jeg haffuer giort hannem Vret y nogen Made: men hand haffuer gjordt mig Vret, y det at hand haffuer verrett tuinde Gang y mit Hus hoes syge Folck, som haffuer leigett paa deris yderste, oc icke ville *indvie Saeramentet*, før hand meddelet dem dett, huilket jeg kand lade beuisze met gott Folck. Nu er jeg ett gott Raad begerendis for Gudz Skyl oc for eders Gudfryctighedz Skyl oc for minn bange Samvittighed, att Eders Fromhed wille anse* denne Leylighed, at dett kunde komme til en god Ende. Gud beuaare eder med sinn And oc Naa baade til Liff oc Siel. Amen [15]97, Decbr. 9.

Anders Poelszøn, Degen til Østerheszing.

[Biskoppens påtegning: Østerheszing. Prousten schreff till at forlige Sagen [15]97 den 9de Decbr. - Indsat blad slut]

*Aar 1598 visiterede jeg Marie Besøgelsesdag**. F. Heluig inthet* i Kirken, men F. Ane Trutsdr. *Alt vel.* Der fra Afften till Jordløsze.

101r

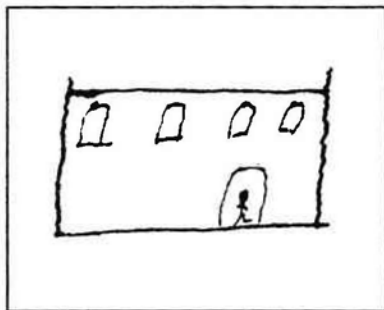
HAAGEROP
[Brahetrolleborg]

50 Tiendeydere . Patronatsretten til Ransholm. [Visiterede] Aar 1589 den 3dje Juli henved Kl. 7 Aften. Overnattede der.* Der var Gregers Gordsfoged hos. Hr. Hans Stage fra København, var Capellane til S. Hans i Othense. *70 Aar, efter Degnens Opgivelse snarere 80.* Hans Hustru Mette, Anne Bispens Søster Dater, M. Nilsis [Jespersen]. *3 Børn. Han*

prædikede ikke. Der var yderst faa i Kirken; henved Kl. 7 Aften havde han ladet Folk gaa, da jeg ikke den Gang havde givet til Kende, at jeg vilde visitere den Dag.

Degnen Sædedegn, Hans. Festegord aff Brede [Rantzau] for 10 Dr., er ingen Degneboel. 12 Ort. Begge godt Skudsmaal.*

*Kirken. Ingen Torn paa; er Holm Closter Kirke, ligger ved Nordenside paa Ransholm Gord. Bønderne gaar ind til den paa nordeste Side. 4 skøne Huellinger. Høy Kircke. 2 Cloker. Tafflen: en stor S. Nicolaus sidendis. Fonten neder i Kirke. Feiler danske Biblen, Alterbogen, Passionale**

Herregord: Ranzholm.

Søer. 2 skøne: Nør Sø, Brendegord Sø eller Nør Sø.

Møller: 1, Closter Mølle, 1 Quern. - Haagerop Aa.

Er 2 Kirker affbrot oc ligger til Ransholm. Paa den en Side staar først Quinder, saa Karle aff det ene Sogen; lige saa paa den anden Side. Først gaar Quinderne op at offre paa den ene, oc siden Karlene først paa den anden Side. Haagerop Kirke i Byen var affbrot. Fleninge Kirke affbrot.

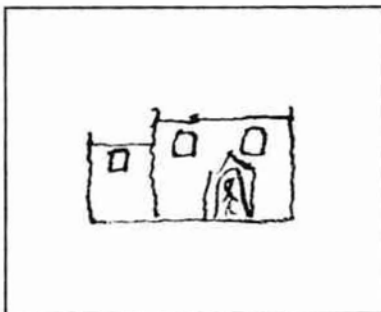
Aar 1591 var ieg Faddere der aff Kei, Brede Ranzos Søn, prædiket oc samme Søndag.

Aar 1594 Torsdag nest effter Bededagen, 6. Febr., begroff ieg F. Sofie Breda Ranzos.*

Aar [15]96 den 19de Maj Kl. 7 Morgen visiterede jeg. Hr. Hans prædikede om Brugen af Katekismen. Jeg holdt Tale. Var første Bededag effter Sæden. Alt vel.*

38 Tiendeydere. Patronatsretten til Ransholm. [Visiterede] Aar 1589 den 4de Juli Kl. 7. Hr. Jørgen Marquorszen, fød i Hogerup, 53 Aar, graa, flinskallet*. Hustru Cathrine. 3 Børn. Tøser* gifft. Han talte over Visdommens Bog 4: Hvis den retfærdige bliver overrumplet af Døden. Selyfølgeligheder. Ulærd. Prædiker meget ud af Bogen. Degnen Jens, residerindis*, 3½ Ort. Korszebyr* Mad. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken uden Taarn; Klocke Tornet paa Kirkegorden. 2 Cloker. Bly paa Kirken noget paa begge Sider; paa Norderside alt Bly, paa syndere Tegel. 4 Huellinger. Kirken paa et høyt Berg. Kirkegorden meget rum*; Campesten. Store Billede paa Tafflen. 2 Meszing Stager. Prædikestolen ved Synderside. Fonten neder i Kirken. 1 Skab i Choret. Lade ond.*

Søer 2: Søfeld; den anden oc Søfeld, ligger hos huerandre, hører Lauris Brokenhusz till. - Mølle 1: Rødmølle til Ransholm, bygt for 2 Aar, løbber aff Haagerop Aa.

Disze 2 Sogner ligger vdj Ransholm Berk eller Holmclosters Berk; men dog haffuer Brede [Rantzau] echon* 1 Gord, Præstegorden oc Degne Bolet i Krarup; de andre ligger til Nyborg Slot oc søger Herritstinget.

Aar 1596 den 19. Maj, vor Herre Hymmelferds Afften, visiterede jeg Kl. 10. Han er tunghør, trænger til en Medhjælper, men Indtægterne er kun smaa. Aff Thienden echon 2 Pd. Rug, 2 Pd. B[yg], 1 Pd. H[avre]. Sagde sig at vere echon* 54 Aar; oc da ieg slaa* offuer met hannem, bekende hand (*dog uden at vide af det*), hand vaar 7 Aar, hand kom til Schole, var i Faaborg 7 Aar, i Suenborg Schole i 10 Aar, i Otthensze Schole 3 Aar, i Roschilde 10 Aar, i Købnehaffn 1 Aar, *Præst* i 33 Aar. Er 71 [Aar].*

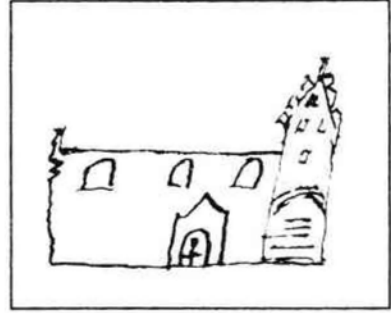
102r

ESPE

40 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 4de Juli Kl. 8. Hr. Laurids Jasperszen, Prousten da. 60 Aar, noget graa. God Prædikant og Husholder, klangfuld Røst. Hans Hustru Sara. Børn forset 5, 2 studer, 2 i Othense, hiemme 1 Pige; er 10 Børn tilsammen; haffde ved den første 8 oc den sidste 10. Han talte over Lukas 11: Saligt det Liv osv. 3 Dele: 1) Hvad Guds Ord er. 2) Hvad Gavn man har af at høre Guds Ord. 3) Hvor skadeligt og ødelæggende det er at ringeagte Ordet: (1) Fordi det er Gud selv, som taler til os, (2) Fordi Døden er uvis. (3) Frugterne [af at modtage Ordet]: (1) At Troen vil vokse osv.*

Degnen Peder, 7 Ort.; til [Faaborg] Schole 3 Skpr. Paaske Rente borte. Begge det bedste Skudsmaal.*

Kirken tornet, tagt* med Tegel. 2 Cloker. Huellinger 5. 2 smaa Meszing Stager. 2 Cober Stager. Tafflen: mit paa S. Hans met Lambert, 1 Munch oc et andet paa den anden Side. Prædikestolen for Choret. Fonten i Westerende. Kirkegorden oc Mur aff Camp. Laden paszelige god, leies bort, 1 ond; thi der er 2 Lader til.

Søer 0, Møller 0, Aær 1, Finding Aa.

Jeg visiterede Aar 1596 den 20de Maj, Vor Herre Hymmelferds Dag. *Alt vel. 1597 den 9de Decbr.* kom Peder Iffuerszen Smed hiem, er sambyct til Sognedegen oc ecte Enken; haffuer 3 Børn oc 2 Seerbørn*. Haffuer aff begge Sogner 8 Ort. Byg, 3 Ort. Rug, ½ Snes Eg aff huer Mandt, en god Degne Bolig oc nogen Brugning* der till. Skal giffue til Faaborg Schole 1 Ort. Byg aarlig. Peder Iffuersen Smed. Egen Hand. [Egenhændig underskrift]

Jeg visiterede 1604 3dje S. e. Paaske. Præsten Hr. Christoffer prædikede. Hans Fader, Provsten, havde den 14de Marts frasagt sig sit Embede for Bønderne, men paa denne Søndag frasagde han sig Provstiet paa Grund af Alderdom og daarligt Helbred; dette kundgjorde Sønnen for Præstekonventet, der blev holdt i Faaborg Aar 1604 den 7de Maj i min Nærværelse. I hans Sted blev Hr. Jørgen i Suaning valgt der.

Aar 1604 den 13de Juni er S. Hr. Lauris i Espe begraait; døde 9de Juni.

102v

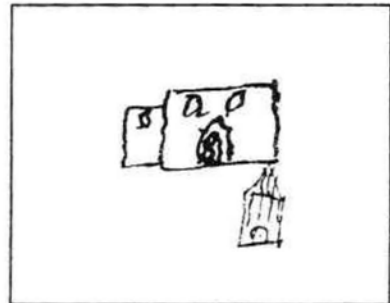
WANTING

[Vantinge]

Annex. 16 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 i Juli. Hr. Lauris Jesperszen.

Degnen Peder, der er Degen til Espe, 5 Ort. *Godt Skudsmaal.* Feiler Biblen oc i Stenstrop Kerke.

Kirken vden Torn, lidet, met Sten tagt*. Clockerhuszit paa Kerkegord, 2 Cloker. 1 Huelling offuer Choret; det andet Fieleloft*. Tafflen: den gamble* [Gud] holler Christus død i Skød. Prædikestolen neden

for Choret ved Synderside; gaar op gemen Suiboen*. Fonten i Chored. Kirkegords Mur Camp, Laden neder i Byen mellem Stølper*.

Mølle 1, Munchemølle, løber aff Finding Aa, løber neder i Elmosaa som ocsaa Hogerop Aa. 2 Querne.

Vdj Jørgen Skenckels Tid mener Sognepræsten Hr. Lauris at vere først Herligheden* fra kommen aff Annexen. Findis Tings Vinde* at haffue fuld alletid vdj Bispernes Tid Præsten osv.

Jeg visiterede Aar 1596 den 20de Maj, Wor Herre Hymmelfardsdag, Kl. 6 Morgen. Alt vel.

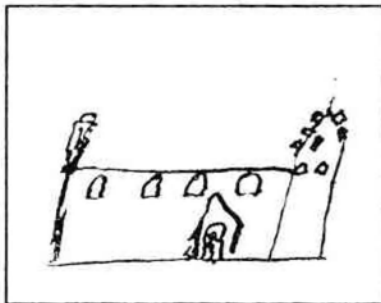
103r

HILLERSLEFF

60 Tiendeydere. [Visiterede Aar] 1589 den 4de Juli Kl. 1. Hr. Nils Erikszøn, født i Sognet. 36 Aar. God Stemme, prædiker godt. Hans Hustru Sinnet. Børn 7 Stibbørn*, selffuer 1 liden (noch 1 Aar [15]91, den 17de Februar, ieg var der. Laa der om Natten, ieg drog til Nachebøl, 17de Februar). Han talte over Jacob 5: om Bønnen, 4 Dele: 1) Hvad Bønnen er og hvilke Dele [den bestaar af]. 2) Hvad det er at bede og blive bønhørt og det modsatte. 3) Hvad man bør bede om. 4) Om Gud altid bønhører os.

Degnen Peder, 3 Børn. 10 Ort. Sider paa Lauris Brockenhuszis Gotz. Ingen Degenboel. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, tagt* met Bly, paa Synderside alt, Norderside 6 Leg* op; ellers Tornet oc Kirken met Tegel. Clocker 2. Huellinger 6. Tafflen: de vskyllige Børn faller i Jerne* Tand. 2 Meszing Stager. Prædikestoel offuer for Choret oc Traller*. Fonten i Tornet. Kirkegords Mur Camp oc nederfallen nogen Sted. Laden nederfallen meget.

Herregord: Gelskoff, Jørgen Kaas; en Mand haffuer fest. Hogerop, Hertuig Kaas.

Møller: 1) Lunde Mølle, 1 Quern. 2) Gelskoffs Mølle, 1 Quern, 3) Ebbis Mølle, 2 Querne. Løber alle aff Bolting Aa.

Sognepræsten haffuer ingen Præstegord, men sider vdj en liden Voning; er en Greshaffue* till. Var til Holme Kloster tilforne, oc Munchene gjorde Theniste; aff saadan Aarsage er der ingen Præstegord. Haffuer K^o Ma^s

Breff, vdgiffuet Aar [15]87, paa Affgifften aff Diernis Sogen *af kongelig Naade*, er 8 Ort. R[ug], 7 Ort. B[yg], 1 Ort. H[avre].

Hr. Jørgen, der var for* Hr. Nils, gaff 5 Mk. aff Jordet til Leie aff nogle fri Bønder; oc stod et lidet Husz paa. Siden købte hand Jordet for sine egne Pendinge*; oc er nu hans Arffuingers; saa der er plat ingen Jord eller Plas for Præstegorden.

Findis i M. Nilsis [Jespersens] Visitasbog, at F. Anne paa Gielskoff haffuer oplat* Hr. Peder en Eng oc Jord at skulle vere til Præstegorden, oc M. Nils at tale met Frans Brokenhusz ther om, at hand motte det bruge effter en Dom, gode Mend haffuer der paa giffuet efter K^o Ma^s Befalning; oc giøres Forhinderung der paa aff Fransis Fogeder.

Ligeledes en Kirke Eng, Præsten haffuer brugt i 22 Aar vden Affgift, oc nu begeris Indfest* oc Landgild aff.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 6te Febr. Alt vel. Degnen kom bort for Trollerj samme Aar, Per Christofferszen.¹⁰¹

Aar 1596 den 21de Maj, Fredag for 6te S. e. Paaske, var der Præstekonvent her. Alle var kommen til Stede undtagen Hr. Jørgen i Krarup og M. Hans Lang fra Horne, holt første Bededag* effter Sæden; kom siden til Lindesze med mig oc fik Mad met mig i Westerheszing. De havde ikke Landemodefórhandlerne [15]95; de anklagede Lang, fordi han havde beholdt dem hos sig selv.*

Jeg visiterede Aar [15]98. Alt vel der. Præsterne som var tilsagt til samme Dag, kom til Stede i Hr. Niels' Hus uden Frokost.

103v

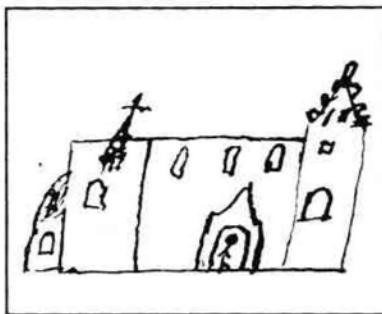
SYNDERBROBY
[Sønder Broby]

44 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 den 4de Juli Kl. 4. Hr. Mats Lauritszen *med Tilnavnet Drogen fra Assens. 44 Aar.* Gifft met *den unge Alhed*, Hr. Jørgens Dater i Suinning. Ingen Børn vdj 7 Aar. Beclager att haffue mist først en Annex oc fik saa 3 Ort. Korn igen* aff Allested; men Herligheden* borte. *Han talte over 1. Peter 5: Ydmyg Eder under Guds vældige [Haand] osv. 1) Om de fire herhen hørende Dyder. 2) Om Grunden til, at disse Dyder bør øves.*

Degnen Hans, lam, 11 Ort. Sædedegn. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet, met Bly alt vden paa Tornet er Sten. Et lidet Spir, 2 smaa Cloker vdj, tagt met Bly. En Rundelen bag Kirken, tagt* ocsaa met Bly.*

Cloker 2. Huellinger 4 store. Taffle malet: *Christi Lidelse oc Korsfæstelse*; giort aff en gambel. Stager 2 Meszing. Prædickestoel Synderside. Fonten i Tornet. Kirkegords Mur Camp, muret paa. Laden god. 1 lidet Husz hos, taglamb* oc Vegge vde.

Kong Frideriks Breff paa 3 Ort. Korn at opbære aff Wantinge K^o Part aff Thinden for et Præstens Boligt, Hans Naade magskiffte fra Prestegorden.

Herregorde: [Overstreget: Lundegord, Erich Venstermand], Brobygord, Frantz Rantzow. Henning Wenstermands Frue, Frue Marine Bilde, der solde Brobygord, sider i Husze til en Theners, hun haffuer i Ølsted. Lauris Olleland haffuer 1 Aulsgord i Sognet vdj Ølsted.

Mølle: Broby Mølle, løber aff Haarop Aa, 2 Querne.

Jeg visiterede Aar 1596 anden Paaske Dag, ieg drog paa Weien til Alsø oc Erø. Alt vel.

Jeg visiterede Aar 1603 den 3dje Avg. (en Onsdag). Alle Præsterne var samlede. Jeg fra Othense did Morgen Kl. 8. Besynderligt bleff handelet om Calente Gotz, de gamble Præster i Herrit haffde bort sold. De vnge mente, Hr. Jørgen i Suaning hagde Breffue, hort* det waar bort sold. Hand bekende* sig, huis Breffue oc Beskeden*, hand haffde her paa, vilde han leuere fra sig i Nels Bangs Husz i Faaborg til M. Hans Lang til Horne oc Hr. Hans Stage til Closteret*, Sognepræster, nu Onsdag først kommendis den 10. Avg., S. Laurentii* Dag; di skulle quitere hannem igen* paa Calente Vegne.*

Han udlagdede 1. Joh. 3: Den, som hader sin Broder, er skyldig i Manddrab. Deres Fordele som elsker sig selv. Hvorledes Kærligheden bør være, og at den er ude af Stand til at hade.

Lauris Oldeland til Frokost. Regnet meget. Eftermiddag til Fangel.

60 Tiendeydere. [Visiterede] den 5te Juli 1589 Kl. 6 Morgen. Overnattede der. Hr. Hans Lunde, Fynbo. 60 Aar. Trangbrøstet; prædiker, gør intet dybere Indtryk. Gammel Hustru Johanne. Børn: 1 gifft til Kyng, 1 skal haffue Hr. Jørgen i Suaning, 1 stor oc 1 liden i Scholen (den store har

været en fortabt Søn). Han talte over 1. Pet. 3, Søndagens Epistel: Verer venlige osv. Dele: 1) Dyder, som skal efterlignes og de Grunde, der bør bevæge os dertil. 2) Trøst over for Forfølgelsen.

Degnen Mads. lærd. 8 Ort., Gies, Brød. 2 Skpr. til Foborg Schole. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met noget Tegel ved Tornet paa Synderside oc Nørside oc noget ved Østerende paa Nørside. Et lidet Ting* offuer Choret, den ene Clok vdj. Cloker 3. Huellinger 6 (er 2 i Choret, Traper op). Kalck oc Disk Tin (Erik Wenstermand loner dem en aff Søl forgyldt). Taffle: *Christi Lidelse*, forgylt,

statelig, stor. Paszelig Billider. Stager 2 aff Kober. Prædikestol ved Synderside, paszelig. Fonten i Choret. Kirkegordsmur Camp, muret offuen paa. Laden god; er et stor Styck bygget til, boer Folck vdj en Ende.

Herregorde: Lundegord, Erik Wenstermand, haffuer Erik Norbys Søster, der bleff skot ved Suenborg aff sin egen Thener.

Møller: Lunde Mølle. - Søer 0. - Haagerop Aa løber der igemen.

Aar 1595 den 3dje Maj, Lørdag før 2den S. e. Paaske, døde Hr. Hans. Begroff ieg Hr. Hans 5te Maj.

Jeg visiterede Aar 1596 den 22de Maj, Lørdag før 6te S e. Paaske. Hr. Lauris haffde støt en Sudder* met en Stage, hand fisket for hans Huszested*; haffde stoled* en Hud fra hannem osv. Erik Wenstermand haffde forligt dem; dog Herskabs Sager her forvden.

Aar 1601 den 9de Marts haffde M. Jørgen, Prousten, vdkallet* Hr. Lauris, at hand offuerfald hans Hustrue Moder Marine oc hans Dater Magdalene met horde oc onde Ord, som hand iche burde. Fortrød det met grædende Taarer; forbad* M. Jørgen, sin Hustrue Fader, her paa Stuen; forbad siden i Huszet hans Hustrue Moder oc Søster Magdalene, oc Sagen klar*. Dog hand holder sig her effter som en god Søn oc Broder mod dem; ellers Sagen oben*.

Jeg visiterede Aar 1601 den 16de Juni. Var Calente* der. Ingen Clagemol; dog hagde Hr. Lauris slaget Erik Wrnis Fogdis Søn gemen Armen met en Kniff. Er meget letfardig*.

[Med anden hånd:] Aar 1603 haffuer min kiere Superintendent, hederlig oc høylert Mand M. Jacob Mathzsønn beuilget, at Mathz Jørgenszøn maatte bliffue Degen i Nørrebrouby Sogen, dogh met saadan Vilkor, att hand inden Paaske nu førstkommendis skall beflicte sig att kunde siunge

*officia** och *introitus** med all anden Sang som fornøden er, Aleluja* och andett. Dett loffuer ieg, Lauritz Hanszønn, att ieg vill der till forhielpe. 10de November. Lauritz Hanszønn Egen Handt. [Anden hånd slut].

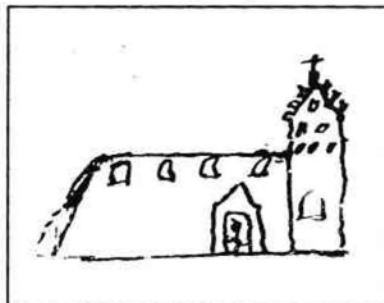
Jeg visiterede Aar 1604 5te S. e. Paaske. Mats Degen skal lere bedre at siunge. Kom fra Føns i Wendsherrit *did Lørdag Afften Kl. 6. Alt vel.*

104v

ALLESTED

24 Tiendeydere. Hr. Lauris [har] *af kongelig* Naade*¹⁰² Kongens Part*, 5½ Pd. [Visiterede] Aar 1589 den 5te Juli Kl. 9. Hr. Lauris Matszen, fra Odense, 54 Aar. Hans Hustru Dorthea, Jørgen Nilszens Søster i Othense. 3 Børn, 1 Dreng, 2 Piger. Præsten prædikede ikke her. Jeg holdt Prædiken. Degnen Jørgen har 5 Ort. oc 1 aff Kirken; giffuer til Foborg Schole aff begge Sogner 2 Skr. Er Herritz Schriffuer. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken liden, tornet, Sten paa. 1 Hueling offuer Choret, det andet i Tornet oc offuer Kirken onde Ege Loffte. Cloker 2. Huelling 1. Tafflen: *Christi Legems* [Nedtagelse] aff Korszit. Stager 2 Meszing. Prædikestolen ved Synderside, Fonten i Thornet. Kirkegordsmur Camp, Mur offuen paa, vel flyd*. Laden god.

Ingen Sø, Aa. Møller, Herregorde.

Jeg visiterede [15]98 den 1ste Juli, Lørdag før Marias Besøgelsesdag, Kl. 9. Alt vel. Gud være lovet. Laa der Natten tilforne, kom fra Odense, spiste ikke til Aften der.*

105r

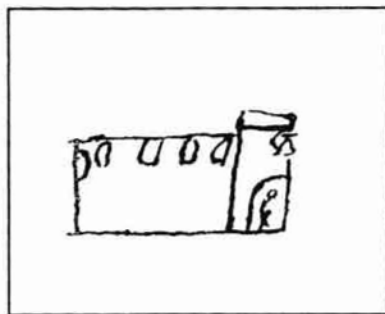
WEJLOFF

[Vejle]

Annex. 16 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89. Han talte over Joh. 16, om Bønnen. 1) Hvad Bøn er. 2) Hvad der vil hindre [den]. 3) Om Betingelserne for den sande Bøn. Ingen Bibel.

Degnen Jørgen, 3½ Ort. Degen oc til Allested. Noc 1 Ort. Korn aff Kerken. Begge godt Skudsmaal.

Kirken meget arm, lidet, Tornet vfulkommen. Tegel paa Kirken. Døren gaar ind paa Nørside i Kirken paa det obne Torn. Cloker: 1 smuk i Vinduet i Tornet. Huellinger: 1 neden i Kerken oc offuer Choret 1; Lofft aff Eg det andet. Tafflen: gamle Gud holder *den korsfæstede*, met andre Billeder hos. Stager 2 aff Meszing. Prædikestoel neden for Choret ved Synderside, muret. Fonten neder i Kirken. Calck oc Disk Søl vforgylt. Kirkegordsmur Camp, 3 Træ. Laden mellem Stølper*, liden.*

Herregorde: 1) Weiloffgaard, Laurits Oleland, ligger i Byen. 2) Westergord, Peder Eggertszen. - Mølle: Weiloff Mølle.

*[Laur. Oldeland] holder en Quinde hos sig oc haffuer smucke Børn ved hende, hand holder en Scholemester till. *Han lovede Provsten, at han ikke vilde have Omgang med hende, men det er ikke i Overensstemmelse med Kongebrevet*¹⁰³.*

Jeg visiterede 1598 en Lørdagen, Beredelsesdagen før Marias Besøgelsesdag Kl. 6 Morgen. Lauris Oldeland i Kirken; han lovede mig noget Brænde til Brug i Køkkenet. Alt vel.*

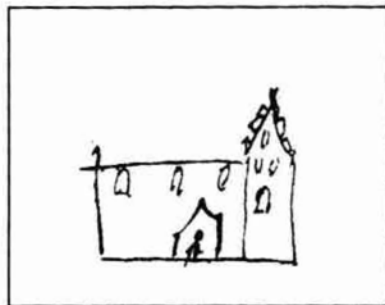
105v

GESTRLEFF [Gestelev]

Er Annex til Hyrop i Vindingherred. 21 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]90 den 27. Marts Kl. 9 (en Fredag). Han prædikede ikke.

Degnen Peder Christensen den samme som i Hovedsognet; boer her. 4½ Ort. 1 Dreng i 3dje Klasse i Odense Skole. Begge godt Skudsmaal. -

Kirken tornet, met Tegel, ond. 1 Clok. Huellinger 3; vnder Tornet Lofft. Tafflen forgylt, nogre Quinder oc Børn; paa Fløyeler nogre Mend, 1 Kong oc Quinde. 2 Træ Stager. Fonten i Choret.*

Prædikestoel for Choret vdi et Pulpetur. Choret under indluct met Tralier*. Fonten i Choret. Kirkegord rum*, 16 Træer. Mur Kamp vnder. Laden Skarn mellem Stenger*.

En ny Bibel, Gabriel købte; vil haffue den gammel igen* oc tage Pendinge* till.

Norskoff, Gabriel Knudsen, F. Helrad, Henrik Sparris Søster vdi Falster. Hans Askerleff købte den 1604.

Jeg visiterede Aar 1596 den 20de Maj, Wor Herre Hymmelfards Dag, Kl. 10; visiterede tilforne Vantinge oc Espe samme Dag.

2 skøne Meszing Stager paa Alteret. Alle Stole aff ny Fyr. 1 Windu hugget paa ved nordre Side i Choret; waar ingen Vinduer vdi. Waar Prousten, Præsten Hr. Poul Capellanen oc Degen hos Gabriel Middag. *Jeg og Prousten til Aften Kl. 7.*

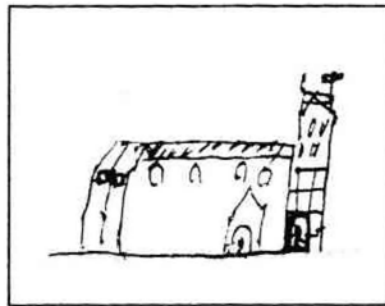
[Overstr. *Jeg visiterede Marias Besøgelsesdag* den 2den Juli. Der var Præstekonvent. Alt vel.*]

106r

HEDEN

Er Annex til Søby i Aasomherred. 14 Tiendeydere. 5 Gade Husze. [Visiterede] Aar 1590 den 27. Marts Kl. 1 (en Fredag). Middag Mad der hos Herris Foged i Annex Præstegord, Thyge. Degnen vdi Søby Peder, Sædedegn* i Søby, 3½ Ort. 4 Skr. Udj 18 Aar. Begge godt Skudsmaal.

[Kirken]: Tegel. Ingen Torn, men Clokhusz ved venster Ende. Huellinger: 1 offuer Choret, ellers Lofft aff gammel Eg. 2 Clok oc 2 smaa Primcloker*. Tafflen met Jomfrue Maria oc Christi Legem taget aff Korszet, Fløyeler* malet; gammel. 2 smaa Meszing Stager. Prædikestolen muret alt ved Synderside. Fonten i Tornet. Kirkegorden rum*; 9 smaa Eske-træ paa. Muren Kamp. Laden forfallen noget paa Taget. 1 paszelig Skab ved Alteret. 1 Taffle for tridie Part aff 1 Alter neder for Choret (bort).

Han talte over Lucas 11: Salige er de, som hører Guds Ord. 2 Dele: 1) Om Guds Ord, hvad det er, hvorfra [og] hvor mange Slags: Lov og Evangelium og dets Højhed. 2) Saligheden, som maa være sand; ikke nok med at høre, men bevare.

Herligheden* aff denne Annex Præstegord met ald sin Rettighed oc Indfest* perpetueret* stadfest til Sognepræsten aff Kong Friderik den II Aar 1579. Breffuet¹⁰⁴ hos Hr. Laris i Søby.

Jeg visiterede Aar 1598 Marie Besøgelses [Dag] (en Løffuerdag) Kl. 1, kom fra Allested did. Nye Stole i Kirken. 1 ny Schrefftestoel och aff Fyr. Degnen læser vel met Børnen. Alt vel.*

106v

ARNACK OC LYØ
(*Se min Visitatsbog for Øerne*).

HÆRING
[Herringe]

[Ingen tegning] Er Annex til Rænge i Gudmeherred. (*Se der*).

[Anden hånd] *Aar 1601 den 3dje Febr.* bleff Jørgen Pedersøn, Degen i Reinge oc Hæring, oc Søren Mogensøn, som thiente W. Ebe Munck thil Fielebros, saa forligtt vdi min, Mester* Hansz Langis och M. Hans Pedersens Scholemester i Otthenseze, Neruerelsze, att Jørgen Degen affstod Heringe Sogen, for hand kunde icke komme thillige nok fra Hering thil Reinge Kirke om Søndage och andre høytilige Dage, sa[a] Thieniste thit begyntes icke før Middag oc var ike vde, om Vinter Dag forind ved Solrøst*. Saa att Søren Mogenszøn skal nu anamme Heringe Sogen och giøre der Thieniste effter Øffrighets Beuilning. Och skal giffue Jørgen Pederszøn tho Daler inden fiorten Dage her effter. Och beplicter ieg mig Søren Mogenszøn, att vere min kiere Superintendent hörig oc lydlig och læse met Børnene oc tage Vare paa min Thieniste, som det sig bør. Til Vidnisbyrd haffuer ieg for^{ne} Jørgen Pedersøn och Søren Mogenszøn vnderschreffuet med egen Hender och thil større Bekreftning thilbedett* hederlige och høylærde Mend, M. Hansz Lang och M. Hansz Pederszen Scholemester, med osz att vnderschriffue.

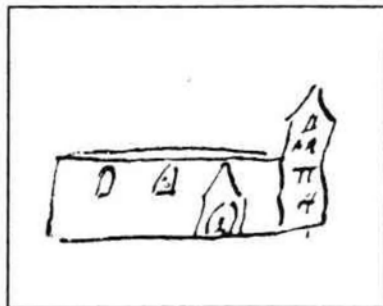
Jørgen Pederszen, Egenn Hand. Hans Lang, Sognepræst til Horne, met egen Hand. Søren Mogenszen, Egen Hand. Hanns Pederszøn, Skolemester vdi Othensez, met egen Hand. [Egenhændige underskrifter. Anden hånd slut.]

107r

DIERNIS

Annex till Faaborg. 48 Tiendeydere. Er lagd till Sognepræsten oc Capellannen i Faaborg, saa huer haffuer Halffparten aff Thiendenoc anden Rettighet. Jeg visiterede Aar 1594 den 15de April. Waar iche tilforne i denne Kirke oc visiterede tilforne alle Kirkerne i Fyens Stigt oc somme oc mange thit och offte, som mine Visitatsbøger bærer Vidne om. Hr. Semen Jørgenszen. Hr. Jørgen en gamble Mand, Enkemand. Jeg holdt selv Tale til Folket. Degnen fra Skolen. 6 Ort.

Kirken tornet. 1 Clok. Prædikestolen tuert offuer Choret. Traller. Fonten i Choret. Alteret met Jomfrue Marie forgylt oc en sider och skriffuer; i 2 Vinger*: 1 S. Andreas oc i den anden S. Anne selfff tridie. Knud Venstermands Dater begrafuet i Choret, liden, døde paa Leiholm Aar [15]88. Ingen Træ paa Kirkegord. Kirkegord [Muur] muret offuen paa Graasten.*

Herregaarde: Flintholm [Fejl for Findstrup], Knud Venstermand. Knud i Laaland.

Søer: Øø Sø, Halffparten til Ranzholm.

[Notat på indsat blad mærket "ad 89", (jvf. s. 228ff): For Finstrup Gord 2 Møller: Kolkot Mølle, 1 Quern, Finstrop Mølle 2 Querne. - 1 Weir Mølle, Nørre Mølle. - 1 Sø: Øøs Sø.]

Hr. Niels till Hillersleff haffuer Kongparten, for hand haffuer ingen Præstegord.*

2 Altere neden Choret skal affbrydis.

Kom did fra Nachebøl; til Faaborg. Præstekonvent.

107v er blank.

SKOUBYHERRIT

108r Aff Annex, Skouby Sogen, till Bogense. *Hvoraf? Af "boge Sand", at mand skal ombøie.*

Om Seglet har jeg ikke kunnet faa Oplysning.

[Kirker]

1. Bogensze Hr. Nels Mule. Scholemester *Jørgen Jespersen.*

Skouby *Annex.* Hr. Søren Villomszen.

1) Herriszløffgord, de Suauer, Jørgen Suab hagde. 2) Skaarup, Frue Hilleborg (Oldelands) Daa, kallis Daa-holm. Herritzleff Birk.

2. Haasleff Hr. Nels Cnutszen, boendis i Falsbøl.
Degnen haffuer køpt thridie Part aff 1 Bundegord; Hr. Nels, Sognepræsten, vand* hannem Sognebolet aff, oc Degen bruger nu alene aff Kerkens Jord; hand giffuer 1 Ort.

Byg aff til Kerken. *Degnen har 16½ Ort. (efter M. Niels [Jespersens] Bog); han erklærede i hvert Fald over for mig den 16de Septbr. [15]88: 10 Ort. Byg, 1 Ort. Haffre.*

3. Ore *Hans Knudsen.* Oregaard, Henrik van Alefelds Arffuinge, Dirik Blome Anno [15]89. - Ore Birk.

4. Guldberg *Christen Hansen.*
Sandager 1) Sandagergaard, Jørgen Quitzo. 2) Enggord de Ruder, Knud Rud.

5. Eylby *Anders Rasmuszen.*
Melby

6. Synderszø *Niels Christensen.*
Dallund, Eyler Bryske.

7. Wigesleff Hr. Semen Anderszen *fra Odense, en god Præst. Jeg visiterede den 4de April [15]88. Hans Hustru Marine (havde beligget hende forinden).* Kapellanen Hr. Mads.

- Wøfling *Degnen Hans, ret god.*
Adelsfolk. I Vigeseff: Langsø, Tønne Bruske. Mark-
 gaarde, Carl Bruske. I Vøffling: Rudgord, er Rigens.
 Elued, Axel Brahe, da Lensmanden paa S. Hans Gord
 oc Rudgord ocsaa.
8. Sersløff Hr. Jesper Lauritszen, Proust. *Patronats-retten** til S.
 Knud. Sersløff, Frue Anne Daa.
 Sagde Hr. Jesper sig fra Proustiet ved begge sine Sønner
 Hr. Lauris oc Her. Hans, saa ved Hr. Semen i Wigiseff
 oc Hr. Nils i Syndersze *Anno 1604 den 18de Juli*, efter
 som de haffde schrifftelig *Beskeden** til hannem.

Øer i Bogense Sogen:

1. Store Steg Øø, saaes oc plogis paa.
2. Lil Stegeøø, saaes oc plogis paa; kand køre vd till dem, vden Floden
 bliffuer for stor.
3. Brogholm, gror 4 Las Hø paa, Borgemester haffuer for sit Embid.

10 Herregorde vden Rugord (er Kronens).

Thuende Berk Thing. 1) Oureberk, Henrik van Alefeld (*Aar 1593* Hans
 Johanszen). 2) Harreseff Berk hører de Suaber til (*Anno 1593* Breda
 Ranzow).

Langø, [Overstreget: pløis paa, ligger til Enggord] er fælis til Bøgelund
 Landsby i Sandager Sogen.

Lindholm Ø, pløis, ligger til Enggord.

Færse Søer 2: Dallund Sø oc Langsø.

- 109v Kirker 12. Sognepræster 8. Capellaner 1. 1 Købsted, Bogense. 1 Schole,
 1 Scholemester. 2 Segerverk*. Birke 2 (Oure oc Herredseff). Herregorde
 10 (Frue Anne Daa, her forvden i en Bundegord). Øer 5. Søer 2. Møller
 2 Querne 2, en Quern 8. Weirmøller 1. Skoff vdi Ore Sogen, Sandager
 Sogen, Visleff, Weffling, Haaseff, Skouby lidet.

109r Præster døde i Skoubyherret:

- 1) Hr. Anders Rasmuszen i Eilby oc til Meilby døde *Aar 1592 den 18de*
April.
 Hr. Rasmus, Capellanen till Wisleff, døde [15]91.
- 2) Hr. Herluff til Oure begraffuit *27de Maj.*

- 3) Hr. Christen til Guldberg oc Sandager begraaffuit Aar 1600, 3dje S. e. Paaske.

Aar 1594 den 15de Marts ved Præstekonventet, som blev holdt i Eilby Kirke, klagede Hr. Niels i Hosleff, at den gamble Percamentes* Gral er forderffuet oc forskorne; oc hagde den tilstede her hos os.

108v

BOGENSE
[Ingen tegning]

[Jeg visiterede Aar 15]88 den 22de Maj.

Præsten Hr. Niels Mule; haffuer Borgemesters Peder Jørgenszens Datter. Har et daarligt Rygte paa Grund af sin Hidsighed. Hand oc Borgemester forligt i Raadets Neruerelsze vdj Sacrestiet før Prædiken. Giorde mig Forplict* vdj alle deris Neruerelsze med Hand oc Mund att vilde skicke sig bedre fremj*, oc forbad* i Hustruen Fader osv. Fik et herlig Vindisbyrd; ieg giorde, effther Thenesten var vde, hans Skodsmol bode om Liff oc Leffnet.

Er hand beryctet aff en Quinde, som bleff beleiet* i hans Husz oc vdlagde først hans Theniste Karl, men siden hanutugtssag nem till sin Barnfader, paa Herstedgord [Herresleffgård]. Her fore skal han rense sig snarest muligt efter vore danske Love. Det gjorde han [Overstreget: og blev kendt uskyldig ved Overretten, Fynbo Landsting]. Haffuer paszelig Vnderholdinge.

Capellanen: 10 Dr. for sin Theniste aff Hr. Nels, lidet eller inthet aff Byen. Gører Theniste i Annexen Skouby. Tre Offerdage*.

Scholemester laa siug. Ingen Hører*. Er 29 Børn i Scholen. Var Poske, hand kom did, echon* 18. Schole Huszit ret passende, han boer dér. Ialt Indkomst 45 Dr. 2½ Mk. 4 Sk.

Kerke Verge Mats Ibszen oc Nels Bang byger paa Kerken och haffer hafft Offuerdeelen aff den. Der ligger K° Part* aff Skoffbys Thind till. De loffuede att vilde tage de Taffler neder oc Alterne, førind ieg kommer igen. (Er sket.)

Fik der Cancelers* oc Renthemesters* Schriffuelse om den Prædiken oc Theniste att holdis her i Stigtet i alle Kerkerne den 5. Dag i Juni, K° M° Lig skulle i Roschilde begraaffuis, oc motte der fore aff min Visitats, ieg haffde vidre forskreffuen, oc hiem.

Aar 1588 den 27de Aug. (en Mandag) var jeg i Bogense, kom fra Kersgord. War Kerken nys dynniket oc vel flyd*. Alterne borte saaledes som Kirkeværgerne forhen havde lovet. Var i Skolen; der var 26 Elever der. Skolemesteren faar et godt Skudsmaal af Præsten. Var der Laurids Jørgensen, Rektor ved Skolen i Nykøbing paa Falster. 8 Sogner til Scholen.*

109r [Døde præster flyttet til foran Bogense (s. 264f.).]

Aar 1594 den 15de Marts ved Præstekonventet, som blev holdt i Eilby Kirke, klagede Hr. Niels i Hosleff, at den gamble Percamentes Gral* er forderffuet oc forskorne; oc hagde den tilstede her hos os.*

109v [kirker m.v. flyttet efter 108r (s. 264).]

110r *Aar 1589 den 21de Januar var ieg vdj Bogense till Hr. Christens Bryllup i Heszelager. Lod ieg beskicke* Hr. Nels Muhle, Sognepræsten, hor fore hand iche forclaret sig for den Hore Sag, hand er sigtet fore inden Thenge. Der nest hand skulle det gøre met det første, eller ieg vil finde et andet Sind*. Disligiste Borgemester Per Jørgenszen, hans Hustrue Fader, om hand eller nogen aff Sognefolcket haffde hannem noget att beskylle.*

Aar 1589 var ieg i Bogense den 16de Maj, ieg kom offuer fra Jylland; kom Kl. 4 Eftm. Var ingen Børn i Scholen. Bleff anclaget Degen til Skouby, gik inthet i Schole. Jeg befoel, at han atter skulde optages i Skolen.*

Aar 1589 den 24de Juli i Bogense, ieg kom offuer fra Jylland. Scholemester siug, dog hos mig. Hr. Nils loffuit, hand oc Capellanen vilde tage Vare paa Hr. Nils paamindet at skatte aff huis Egetdom, hand hafde køpt aff Borgerne.*

Aar 1590 den 4de Marts loffuet mig Scholemester Jørgen oc Capellanen Hr. Søren vdj Sersleff at affstaa aff Drokenskab. Hr. Søren beclager, at Hr. Hans til Ourekirke haffuer 3 Pd. Korn, hand fick, der hand var Capellane oc af kongelig Naade oc holler dem end nu, siden hand fik Oure. Mener sig at burde dem.*

Aar 1590 den 5te Juli, Søndagen om det tabte Faar, ieg kom fra Skouby Kirke, hagde Borgemester oc Raad inthet at clage paa Kirke-thenere osv.

Der findis i M. Nilsis [Jespersen] Visitas Bog 1562 den 6te Marts Contract giord mellem Borgemester, Raad, Capellane oc Scholemesteren. Scholemesteren for sig oc sine Effterkommere: Først Korn, Renten aff huer Herskab* 2 Skpr. Byg oc 1 Skp. Byg aff huer halff Herskab; kand beløbe aarligen 14 Ort. Byg. Aff Grindeløse Degendom 1 Ort., Engeldrop ½ Ort. Til Jordskyld* aff Borgemesters Gord 12 Sk., aff Rasmus Schreders Gord paa Torffuet 8 Sk., aff Jørgen Smeds Gaard ved Luckeled 4 Sk., aff Mats Ibszens Haffue 2 Sk.; foruden Paaske Pendinge aff huer Herske* ½ Sk.; ther til Quegthiende, Sælegaffue*. Capellanen aff Hr. Jørgen, Sognepræsten, sin frij Kost oc 10 Dr. til sin visze Termin. Der til er hannem bevilget 3 Ort. 3 Skpr. Byg Landgilde aff de 2 Gaarde, som K^o M^s haffer naadigen forlent til Bogensze Kirke, saa lenge de 10 Mk. bliffuer fri effter Hr. Nilsis Død, som ganger aff Jens Clauszens Vicarj*, som siden skal leggis til Capellanens Embide met ½ Ort. Byg aff Engeldrop. Oc vndertagen 3 Offer* Dage aff Skowby Sogen oc frij Husz* aff *Præsten*, effther som de kand selff best forligis. Oc skal disvdj mellem handles met Jens Clauszen, hand vil forbedre den Løn for den Froprædiken*.

110v *Aar 1591 den 19de Maj kallet hiem til Lauris Knudszen; døde Torsdag Kl. 12 Middag. Warre alle Præsterne aff Herrit forsamlet. Der blev forhandlet om Landemodeakterne; sambyckte dem. Hr. Nils loffuet Forbedring paa sin Hustrues o.s.v, hvem han behandler daarligt.*

I Skolen var der 28 Disciple; [de kan] lidet eller intet. Skolemesteren klagede over Disciplenes Fravær. Raadet over Skolemesterens Forsømmelighed og stadige Svirerier.

Hr. Nils loffuet at ville fly mig Beskeden* inden 14 Dage om den Gaard paa Torffuet, om hand vilde den affstaa, som er dømpet til Prædikestolen, oc lade Capellanen den beholde, oc hand selffuer til Sognepræsten Markjorden.

6 Ort. Korn Hr. Hans till Oure haffuer, er impetueret* til Capellanen i Bogensze; de motte komme did. Men Hr. Hans haffuer ingen Præstegord.

Aar [15]92 den 8de December var ieg i Bogenszø. Claget Borgemester oc Raad paa Mats Pors, Scholemesteren, som kom did Mikkelsdag [15]92, at hand forsømte Scholen. Han blev forligt med dem efter en drøj Irettesættelse. Han gav mig sin skrevne Forpligtelse. Jeg visiterede Skolen fra 1 til 3. Der var 29 Børn: af Borgernes Børn var der heriblandt 15.*

De begerde, at Hosleff Degnedom* motte leggis til Scholen oc Scholemesteren holde en Dreng did, oc de kunde saaledis bliffue fri for Scholemesterens Kost Pendinge.

Aar [15]93 den 23de Juli visiteret Scholen. Borgemester oc Raadet gaff Kirkethener et got Vindisbyrd, lige saa Scholemesteren Michel Vinter, som kom did Paaske [15]93.

Var i Scholen 42 Personer.

Aar [15]95 den 26de April, Løffuerdag for Iste Søndag e. Paaske, Kl. 5 Morgen* døde Mette, Per Hegelunds Dater i Ripe, Nils Bangs Hustrue. Kom did Kl. 6. Visiterede *om Søndagen* Ore oc Skouby.

Aar 1595 den 30te April, den Onsdag Mette S. Nils Bangs bleff begraffuet, *visiterede jeg*. Hr. Nils prædiket ved Mettes Begravelse over *Apocalypsen 14: Aanden sagde. 1) Hvem det er som taler. 2) Hvad om de afdøde. (1) Ja, [siger Aanden].*

Waar der aff Othensze Mette oc Marine Mule; Karine min Hustrue kom did Tirsdag; Hans Frisis Hustrue; aff Asnes Villem Bang, Oluff Lang, begge Borgemester, Niels Mand; aff Horsznes Morthen Lerche. Mange Præster.

Visiterede ieg Scholen *fra 6 til 10*. Componeret* den beste, Hr. Nilsis Søn Poul, *11 Aar gammel. Skolemesteren repeterer flittigt, de mindre kan huske mange Gloser. 44 Børn i Skolen. Raadet sagde, at Skolemesteren var en Del hengiven til Drik. Dog gav de ham det bedste Skudsmaal. Han blev irettesat og lovede Forbedring. Præsten og Medtjeneren ogsaa det bedste [Skudsmaal].*

*Børnene skal skrive latinsk Stil to Gange om Ugen. Jeg noterede det i Læseplanen.*¹⁰⁵

10 Sogner til Scholen; beløber sig effter Register Byg 2½ Lester 4 Ort. 3 Skpr., 1 Ort. Haffre. Gies 233. Snesze Eg 275, Brød 259, Pendinge 12 Mk.

Aar 1595 den 10de Decbr. gjorde ieg Hr. Nilsis Skodsmol vdj Kirken. Borgemester, Raadet oc alle Sognemend, som tilstede waar, gaff hannem et saare got Vinde*, at vilde gaa oc staa met hannem, hor Behoff gøris, i for Printzen*. Waar 56 Børn i Scholen.

11te Decbr. forligte ieg de 2 Jomfruer, J. Lizebet oc J. Leonora Suabe met Hr. Nils; dog de claget i Fasten igen, hand met forteckte Ord forgaff* dem i Prædiken.

111r [Anden hånd:] *Lønning til Rektoren ved Bogense Skole Aar [15]95:*

Aff huer Mand y Byenn om Aarith 8 Sk. løber	10 Daler
Noch Koste Pendinge	20 Daler
Noch aff Hoszloff Sogen	3 Ørtug Biug
Noch aff Eilbye oc Melbye	1 Ørtug Biug
Noch aff Gu[l]dbierrig oc Sandagger Sogne	1 ØrtugBiug
Noch aff Seersløff	2 Ørtug Biug
Noch aff Skowby	1 Ørtug Biug
Noch aff Klinte oc Grindeløsz	1 Ørtug Biug
Noch aff Nerru	1 Ørtug Biug
Noch aff Ore	½ Ørtug Biug
Noch aff Wgersleff	10 Skepper
	lalt 11 Ørtug 4 Skæpper
Jordskyld* 1½ Mk.	

Sogner, som ligger thil Bogense Schole:

Guldbierg Sogn

Biug	2 Ørtug
Gies	12
Egh	12 Snese
Regenskabs Pendinge	1 Mk.

Sandagger Sogenn.

Biug	4½ Ørtug
Giesz	20
Egh	20 Snese

Hosløff Sogn

Biug	14 Ørtug
Haffre	20 Skepper

Eilbye Sogen.

Biug	4 Ørtug
Biug af Deineboel	10 Skepper
Gies	18
Egh	18 snese
Regenschabs Pendinge	1 Mk.

Melbye.

111v Biug	3 Ørtug
	5 Skepper
Gies	17
Egh	17 Snese
Brød	34
Regenschabs Pendinge	1 Mk.

Seersløff Sogen

Biug	12 Ørtug
Eg	32 Snese
Regenschabs Pendinge	2 Mk.
Tho Degne.	

Skowby Sogen.

Biug	8 Ørtug	Ore
Gies	56	Biug 6½ Ørtug
Eg	40 Snese	Gies 35

Brød	80	Egh	15 Snese
Regenskabs Pendinge.		Brød	80
Tho Degne.		Regenskabs Pendinge	1 Mk.

Klinte Sogen		Grindeløs Sogen	
Biug	5 Ørtug	Biug	4 Ørtug
Giesz	40	Gies	45
Egh	40 Snese	Eg	45 Snese
Brød	40	Brød	45
Regenschabs Pendinge	2 Mk.	Regenschabs Pendinge	2 Mk.
		Aff Degneboligt	1 Ørtug

Samlet Indtægt af de Sogner, der ligger thil Bogense Schole:

Biug	2½ Lester*	4 Ørtug	4 Skepper
Haffre	1 Ørtug		
Gies	233		
Egh	275 Snese		
Brød	259		
Pendinge	12 Mk.		

[Anden hånd slut]

112r *Aar 1596 S. Michels* Dag funderet W. Axel Brahe aff det Vicari* Gotz, hand købte aff Rasmus Jørgenszen, Claus Jørgenszens Søn herstedes, Skolemesteren aarligen at bekomme 24 Sk., huilcke vdgiffuis 1 Mk. Per Jørgenszen Borgemester vdgiffuer her aff 8 Sk. Jordskyld*. I lige Maade funderet hand 10 Mk. til Capellanen, som ganger aff det Huszested* oc Eyendom, Hr. Hans, Sognepræst till Oure, paa boer, oc den Marke Jord, der til ligger. Fundatzen paa Papyr, 1 hos Capellanen oc 1 hos Borgemester oc Raad.*

Aar 1596 den 4de Decbr. Kl. 2 Eftm. lod W. Frue Margrete S. Hans Johanszens berette for mig ved sin Thener Anders Henrikszen, fød vdj Asnes, Schriffuer paa Ouregord, at Jørgen Ibszen, fordum Foged paa Oure, oc hans Hustru Karine haffde for Tingsdom vdlagd Hr. Hans Jacobszen, Sognepræst til Ourekirke, at hand haffde døpt dem 3 Voxe Børn, oc waar selffuer personligen tilstede paa Bircke Thenget, de saadant vand* paa hannem. Der fore haffuer ieg ladet hannem ved Prousten och Hr. Nils i Bogensze forbiude* sit Embede och Theneste, till hand forclarer sig i Sagen. 5te Decbr. Kom hand her vd Mondagen den 6te Decbr. oc sagde for Prædicanter oc mig i S. Knuds Kirke, at F. Margrete haffde i*

Goer, 2den S. i Advent, ladet hannem forbiude Thenesten ved Kirkeverger, oc bleff ingen Theneste der fore. Berete, at Jørgen haffde hannem saadant tilsagd, iche Quinden, oc gjorde sin høyeste Ed at vere sked aff Had, di hand straffede hannem, hand iche kunde hans Børne Lerdøm; oc ynsket sig aldrj Naade at faa hos Gud, om hand ei lifffuet* hannem paa. Oc Quinden sagde, at en gallin* Løbe Præst døbte Børnen, hede Hr. Rasmus. Bad hannem søge Help aff Gorden hos Niclas Schriffuer. Fik ingen Bistandt, arme Mand, der dupte* [?] i hans Sag. Der de 2 Misdedere, som bekende saadant siden igen oc bleff brent ved Oure Birketing Tisdag (om jeg husker ret) for* Paaske [15]97, waar der ingen aff Sognepræster i Herret der hos dem. De sagde, at de var blevet jaget bort af Fruens Bønder og de tilstedeværende adelige.

Aar 1597 den 22de Marts (i Bogense, hvor Jørgen Quitzow førte Sagen uden Lensmandens Tilladelse) gaff Hr. Hans sin Forplect* fra sig til F. Margret, hand affstod fra Ore Kald.

112v Men den hund gaff fra sig til hannem, lyder Ord fra Ord, som effterschreffuet staar:

[Anden hånd] Kiendis Jeg Margrette Rosenkrantz, affgangen Hans Johanszens Effterleffuersche*, thil Hundtzlund, att efftersom Jørgen Birckefoget oc Karine Jørgens haffuer sagt Hr. Hans Jacobszen nogen Gierning paa, som gielder min salige Hosbunde, mig oc mine Børn paa, huilckett Jeg nu altsammen haffuer effterlatt* for Gudtz Schyld, hans Alderdomb oc Gottfolckis Forbøns Schyldt; oc hand ther emod haffuer affstaaett Ouresogen, saa Jeg ocsaa er thilfridtz mett hannem, att hand maa vere oc bliffue, huor hand kand bekomme Kald igen, oc samme Sag intet* att komme hannem tilschade, vnderthaget hand sig paa ny mod mig, mine Børn heller nogen aff mine sig forbyder. Thil Vidnisbyrdt trycker Jeg mitt Signett her neden faare, oc mett egen Hand vnderschreffuit. Skrevet i Bogensze thend 22 Martij Aar 1597.

Margrette Rosenkrantz, salig Hans Johanszens, mett egen Haandt.

[Anden hånd slut].

Aar 1597 Mondag i Nils Bangs Bryllup, den 18de Juli, visiterede ieg Scholen. 39 Børn vdj; blandt dem skrev 9 grammatikalsk rigtigt. Alt vel.

Tirsdag den 19de Juli var sammenkaldt Præsterne fra Schoubyherret oc Schamherred. Hr. Hans i Oure vilde berode sig met Lensmanden Karl Bryske, om hand ville stande fra sit Kald til y tilkommendis Vge. 21de Juli kom til mig i Otthensze; sagde sig at iche kunde gaa fra sin Forplict*,

giort F. Margrete Rosenkrans; begerde at motte gøre Theniste, om nogen hannem haffde Behoff i Herred. *Skal overvejes sammen med Lensmanden.*

Hr. Nils i Falsbøl vaar steffnet aff Karl Bruske for Prousten, at hand iche ville troloffue 1 Par Folck, effterdj der iche var strax taget Steffningen i Sagen. *Han svarede*, ingen Dag eller Sted var hannem forlagdt, nar oc hor hand skulle det gøre.

113r *Aar 1597 den 1ste Maj* i Scholen. Vegene vdfallen. Kirkeruerge loffuet at ville fuldfardige* dem som tit tilforne. Børnene kunde iche vere i Scholen vndertiden forgangen Vinter. Waar paa Forligelsmol* mellem Søren Hegelund oc Rasmus Jørgenszen. Sagen clar*.

Aar 1598 [tomt] April. Jeg waar offuer Forligelsze mellem Søren Hegelund oc Rasmus Jørgenszen. Visiteret Scholen. Vegne* end da vde i Scholen. *Kirkeværgerne lovede, at de snart skulde blive gjort i Stand.*

Aar [15]99 den 4de Juli kom fra Endsleff, drog ind til Søren Hegelunds, hand vaar til Lubeck. Visitered vdj Scholen 3 Thimer; siden Mad. [Tomt] *Børn i Skolen. Ingen af dem skrev grammatisk rigtigt.* Michel Vinter Scholemester.

Aar 1600 kom L. Smed Scholemester did.

Aar 1600 den 25de Maj kom fra Ejlbj did; fik Mad der. *Visiterede fra Kl. 1 til halv 3. I Skolen var der 42 Børn, hvoraf 7 skrev [Stil] nogenlunde.*

Skolemesteren claget, at Christoffer Ibszen hagde taget 1 Ort. Korn fra hannem aff Hosleff Sogen, hannem vdlagt aff mig effter Kong Breffuet at Scholemesterens Løn skal forbedris aff neste omkringliggendis Sogner; sagde, hand optug* den paa en Ret. *Jeg befalede ham at give den tilbage, ellers vile jeg indberette det til en højere Myndighed. Jeg var stærkt oprørt, fordi han havde trængt sig ind i mit Embedsomraade. Ligger 100 Tiendeydere til Sognet effter Præstens Opgivelse. Degnen i Skamby sagde ved min Tilbagekomst til [fra?] Lungby, at han som Degn dér havde oppebaaret 18 Ørter. 15 Ort. Byg 4 Skpr., det andet i Haffre.*

Hr. Niels bad mig ved Ordets Tjenere og Provsten om Forladelse for sin ildesindede Skrivelse til mig, men det havde Lensmanden Knud Rud allerede tidligere gjort i hans Navn.

Herrits Bog holler 2 Skpr. aff huer i Hosleff Sogen, beløber met 1 Ørtug aff Kirkens 16½ Ort. 2 Skpr.

Aar 1601 war der. I Scholen klart*. Christiern Melchiorszen Scholemester.

Aar 1602 den 1ste Juli visiterede jeg Skolen. 9 Sogner til Scholen. I Skolen 44 [Børn]. De største skrev grammatisk rigtigt. Scholemester forglemmer Gloszer met Børnen. Raadet anklagede Skolemesteren for Forsømmelighed; hand gjorde mange til gode* met sin Skade.

Bleff sambtyckt, Kerkeverger skulle opkreffue Sogneprestens Præste Pendinge.

113v Der var Præstekonvent. Hr. Hans til Gulberg var fri i Fiour* for Calent*, dog det kom hannem til, men bleff effterlat*, hand kom nyligen om Paaske i Kallet. Bør nu at gøre det oc siden ret omkring.

De bad mig alle, om jeg vilde give Hr. Hans, der var i Oure, Tilladelse til at prædike, om nogen af dem i denne farefulde Tid skulde trænge til hans Hjælp. Det blev dem tilstaaet i Nødstilfælde.

Aar 1602 F. Margret schreff mig til den 10de Juli med Thomas sin Thener hannem iche bør at gøre Theneste for huis Breffue, der vaar ganget mellem dem. Jeg svarede dem, som Kopien af mit Brev viser, 1) At han maatte gøre Tjeneste i Nødstilfælde, 2) At jeg ikke, saavidt jeg husker, har set de Breve.

Aar 1603 den 28de August kom Zacharias Nilszen did for 1 Scholemester.

[Anden hånd] Jeg Hr. Hans Jacobszen i Bogensze gjør witterligt met dette mitt obene Breff, att efftersom Jørgen Byrckefogit oc Karen Jørgens haffuer sagt mig nogen Gierning paa, som Fru Margrette Roszenkrantz, hindis Salige Hoszbund och Børn wid kommer, huis den gode Frue altsammen haffuer for Gudtz Skyld, min Alderdom och gott Folckis Bøn Skyld effterlatt*; och Jeg der emod haffuer affstaaitt Ore Sogen ephther hindis Begering, saa Jeg maa verre och bliffue, huor Jeg kand bekomme Kald igien, och der emod loffuer oc tilsiger aldrig att giørre Fru Margrette Roszenkrantzis, hinde eller hindis Børn eller nogen aff hindis det, de kunde haffue ondt aff i nogen Maade. Til ydermere Vidnisbyrd træcker Jeg mitt Signete her neden paa dette mitt obene Breff, och met egen Haand vnderskreffuit. Och kierligen tilbeder* Peder Jørgenszøn Borgemester, Matz Ipszøn, Jørgen Frandtzen och Jacob Schriffuer att besegle. Skreffuit i Bogensze den 22 Martij Aar 1597. [Anden hånd slut]

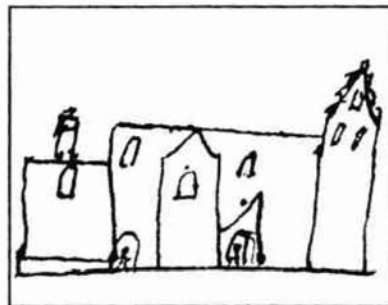
SYNDERSE

[Søndersø]

70 Tiendeydere. [Visiterede] 1590 den 5te Marts Kl. 10. Hr. Nils Christenszen, Hr. Chrestens Søn i Nardou. 33 Aar, har boet der i 5 Aar, tidligere Kapellan i Odense. God Prædikant. Drikfældig (irettesat). Anne, Søster ved Marine, M. Jørgen Simenszøns i Othense. 2 smaa Pige Børn. Han talte over 1. Pet. 2: Christus har lidt for os og efterladt os et Forbillede osv. 1) Hvad Korset er og Forskellen mellem de frommes og de ugudeliges [Kors]. 2) Grundene til de frommes Kors. 3) Hvorledes de fromme skal trøstes under Korset.

Degnen Oluff, Sædedegn. 6 Børn. Fød ved Randers. 7 Ort., et armt Gade Husz. Vattersotig. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet oc Korskirke; huggen Kamp; feiler* paa Taget. Inthet Bly vden paa Synderside ved Renderne*. Huellinger 4 oc 2 i Capeller. 1 Clok. Tafflen: Christi Korsfæstelse, 12 Aposteler paa Fløyeler*. Fonten i norden Capel. Arm Prædikestol, staar paa Mur. God Skriffte- oc Degne Stole. 1 herlig blaa Fløels Hagel. Kalck oc Disk vforlyt. Ligger Gert Bryske oc Frue Anne Wiffert begraffuen vdi en Kiæller; Sten paa. (Han døde Aar 1552 den 13de Juni, Hun [døde] 1586 paa Tirsbeck 4de Maj); oc deris Dater, Jomfrue Elizabet; hendis Sten - sort - staar i Muren (døde 1582 den 14de Febr. paa hendis Gord, Amager; begraffuit 28de Marts). Kirkegorden 1 Træ paa; Muren met Camp oc muret paa offuer met Tegel. Laden god; 1 lidet Segerverk* i Kirken.

Herregord: Eiler Brusk til Dallund.

Søer: Dallund Sø. - Møller: Dallunds Mølle, 1 [Quern].

Aar 1595 den 2den April [i] Othensze, i Overværelse af Magister Jørgen Simonsen og Mag. Jacob Læsemester* irettesatte jeg Hr. Niels [for], at hand haffde giort mod sin Collatz* oc Ordinantz* oc fest sin Gord bort til en Bunde, oc er meget forfallen. Loffuet at vilde fly Bunden der aff oc self den beside oc forbedre. Samme Tid claget hans Degen, Nils Perszøn, hand slog hannem vdi sin Drockenskab her i sit Husz i Otthensze met en Tin Potte i sit Husz; skød hans Hustru om, var inden Kirkegang. Sagen bleff forligt mellem dem. Men hand loffuet Forbedring

med sin Drukkenskab; og hvis han ikke overholder dette, ellers stande fra sit Kald oc Embid.

Aar 1599 den 4de Juli visiterede jeg. I Kirke var Eiler Bruske, hans Hustru og begge hans Døtre. Han udlagde [Marias] Lovsang. Jeg holdt Tale. Eiler suarde sagte: ia; Bønderne holt* lenge op. Der fra til Wigersleff Afften. Eiler sende 2 Potter Vin til os.

Aar 1603 den 22de Septbr. (en Torsdag) begroff ieg Thenne Bryske i Syndersze Kirke. F. Margret Rosenkrans til Ore forbød mig, at Hr. Hans, der var i Ore, motte iche prædike for sin Forplict*, vdgiffuen til hende. Jeg svarede, ieg iche viste, hor den liuder, oc raadde hannem at lade gøre Forbøn¹⁰⁶.

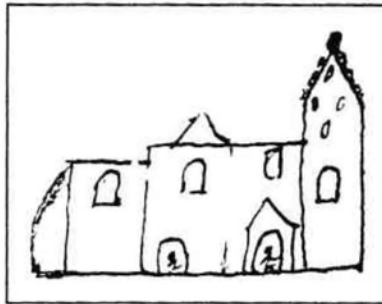
Aar 1604 den 18de Juli holdtes Calente*. Hr. Jesper, Prousten, er lam i den ene Side og ved sine Sønner oc Hr. Semen i Wisleff oc Hr. Nils i Syndersze opsagde sit Proustiis Embide; oc bleff Hr. Nils i Hosleff Proust i hans Sted.

114v

SKOVBY

Annex til Bogensø. [Visiterede] Søndagen om det tabte Faar, 5te Juli Aar 1590. Hr. Nils, Sognepræsten, 40 Aar, født i Holstebro, Scholemester sammesteds i 3 Aar, 5 Aar Capellane dér. (Holder Theniste der huer tridie Søndag; Hr. Søren, Capellanen, ellers). 1 Dreng. Han prædikede over Evangeliet, idet han fulgte Simon*. Han synger smukt. Degnene 2 Smaafyre fra Skolen, 6 Ort. Alle godt Skudsmaal.

Kirken god, met Bly paa Synderside alt, paa Norderside vden noget ved Vesterende. 1 Capel, tagt* met meste Parten Tegel. Tornet met Tegel. Lang. Tornet obnet met en Dør aff Kirken. 1 stor Huelling nederst i Kirken, vnder Kirken Lofft malt. Lofft offuer Choret. Tafflen malet met Christi Paszis* Histori (aff de første efter Evangeliets* Modtagelse). Ingen Stager.

Forgylt Kalck oc Disk. Rød Fløels Hagel, god. 1 sterk Skab. Prædikestolen for Choret. Fonten i Capellet. Jørgen Suab begraffuit, døde Aar[15]71 i Maj; Frue Karine Suab, døde Aar [15]71 i Oktober. [Ligstenen] er 3 Quarter* offuer Golfuit, lader ilde i Kirken. 2 Skarns Taffler

i Capellet vd (var der end nu *Aar [15]95 den 27de Marts*). Kirkegorden rum*, nogle unge Træ ympet*. Camp om.

Harritsleff Mølle, 2 Querne; noc 1 Mølle ved Gorden, 2 Querne; løber begge aff 1 Veldekielde*.

Harritsleff Gord, Breda Ranzou købte. Daaholm, Fru Hilleborg Daa.

Jeg visiterede Aar 1595 den 27de Marts, 1ste S. e. Paaske. Hr. Niels prædikede kort og godt. Clagis paa Stenen. Degenene skal skiffits at lære Børnen Børne Lerdomen i Byerne. Kom der fra til Bogensze oc fik Mad Kl. 12. Middag, Per Hegelunds oc Hr. Niels Mule.

115r

WIGESLEFF

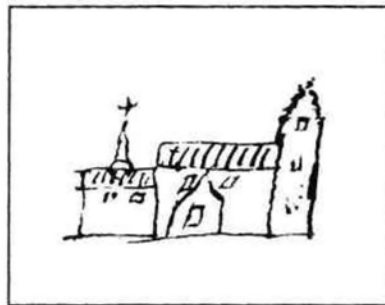
[Vigerslev]

Aar 1588 den 4de April, Schertorsdag, den Dag K^o Ma^s Kong Friderik II døde paa Antuorskoff, visiterede jeg der, idet jeg drog indi Odense samme Dag. Den første Kerke, [jeg] visiterede i Landet. Hr. Semen Anderszen fra Odense. Hans Hustru Marine, Præsten Hr. Hansis Datter i Allese. Hun døde Aar 1591 den sidste Dag i Juni; jeg begravede hende 4de Juli; var i thet 32 Aar (Bleff begraffuet mit paa Kirkegorden Hans Jenszøns Hustrue Karine oc tacket dem). Effterladte Børn: 2 Døtter, 3 Dreng i Othense Schole. Han selv er 48 Aar (Aar 1591). Han udlagde Teksten om Nadveren efter [Niels] Hem[mingsen]. God Prædikant og af en god Karakter.

Kapellanen Hr. Rasmus fra Faaborg, gift, i Slægt med Hr. Simon. Havde beligget sin Hustru som Jomfru før Bryllupet og stod offentlig Skrifte.

Degnen Mads, Sædedegn, fra Faaborg.*

Kirken god [Overstreget: paszelig]. Kors Kirke, huald offuer alt vden vnder Tornet, er Lofft. 1 Capel ved sønder Side oc 1 vd ved Nørside. Liden Spir offuer Koret. Tornet [Overstreget: met Bly meste Parten] met Tegel. 2 store Cloker, 2 smaa i Spiret. Kirken oc Capeller met Bly vden lidet paa den Synderende paa den synderste Capelle. En ny Taffle med Katekismens Ord danske met Guld malet (Aar [15]90); noc 1 liden Himmel offuer Prædikestolen, Tønne Bryske kostet, som er*

Kirkeverge (kostet 100 Dr.). Kom ocsaa 1 ny Seruerk* vdj Tornet met en herlige Skiffue [15]90; men er spruket Aar [15]91 (koste 60 Dr). Tornet mangeler paa Bygening*.

Ligger Herregorde vdj: 1) Langsø, Thonne Brusk. 2) Markgord, Karl Bruske. 3) Amager Gord, 1 rød Husz paa, F. Anne, de Bryskis Moder, bode paa; nu boer 1 Bunde vdj.

Margords Mølle, 2 Querne. Tuerskoffs Mølle, 1 Quern. Rødmølle, 1 Quern. - Mange Skoffue.

Jeg visiterede Palmesøndag Aar [15]94 den 24de Marts.

Jeg visiterede Aar 1600 den 5te Maj, Mandag efter 6te S. e. Paaske, kom fra Hosleff oc Wøffling. Alt vel. Fik Frokost der, herfra til Odense.

OURE

[Ore]

Er 45 Gorde smaa oc stor i Bircket vden Ouregord (Woregord kaller Arild Huitfeld [den] i sin Kong Christian III's Historie Fol. D 7). I Herritsbogen. *Jeg visiterede Aar [15]89 den 21de Januar.* Ingen Herrefolck i Kerken. Hr. Hans Knudszen, fød i Røding ved Ribe, 55 Aar; smukt Mele; der i 19 Aar. *Hans Hustru Marine, Jyde, fød i Winding, forhen Enke efter Hr. Hans Berthelsen, M. Iffuers Broders i Soer Closter; fik hende til Semen Anderszen i Weile, hvor han var Kapellan. Børn. Har ingen Præstegaard, boer i Bogense i en lejet Bolig.* Begeris, hand maa fange* en Præstegord aff Kronens; haffuer hans Formand, Hr. Jens, bekommet 2 K^o Ma^s Befalinge¹⁰⁷ til Lensmenden, at de skulle hannem vdlegge en Præstegord (*det er alligevel ikke sket*).

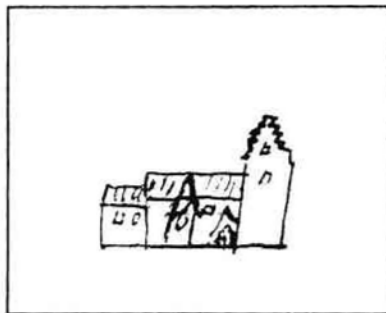
Er Oure Berk, hør dem till Ouregord til aldsamen; men Kerken er frij*. Kongens Part* halfft til Præsten oc halfft til Kerken; er arm; kand beløbe sig aldt 1 Lest, bode for Kerkens oc Præstens. Hand haffuer for sin Armod Guldberg Ko[nge] Thiende, er 6 Ort.

Han udlagde i Korthed Evangeliet Matth. 8 om den spedalske og Høvedsmanden.

Degen aff Bogense Schole, haffuer ved* 6 Ort. Byg oc 2 Ort. Haffre, 37 Gies, 4 ½ Sk. Brød aff 40 Mend, aff de andre 2 Brød. *De lærer ikke Ungdommen Katekismen. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken ret skøn, huald offuer alt, tagt* met Tegel; Torn paa. 1 Klok. Capel ved nordere Side. Funten i Koret. Prædikestolen stor offuer Koret.*

En Skarns Taffle met Jomfru Marie selffridie*. Er 1 Altere i Koret der forvden met Jomfru Marie Billed paa (skal nederbrydis; *jeg gav Kirkeværgen Ordre*). Kerkeladen staar i Byen; Offuerdeel nederfallen. Kerken paa et Berg* langt fra Byen.

Ouregard. - Oureord Birk. - 1 Mølle, 1 Quern.

115v *Aar 1595 den 27de Marts visiterede jeg, Iste S. e. Paaske. Hr. Hans holdt Prædiken; ikke særlig godt. Hans Johanszen inthet* hjemme. Præsten og Degnen godt Skudsmaal. Degen skal skifftis ved oc i de 3 Byer lere Børnen Børne Lerdomen.*

Aar 1595 den 8de August war Rasmus Jørgenszen i Bogensze hos mig oc begerde aff mig 1 Steffning offuer Hr. Hans for den ½ Kong Thiende, hand haffuer, oc mente, at Kong. Ma^s haffuer giffuet sin Part til Kirken alene, iche Halffparten til Præsten. Hans Fader eller hand haffuer iche fest vden Kirkens Part. *Jeg forelagde Sagen for Provsten. Og han taler ikke Sandhed. Hand tør bliffue vd affue* met den ½ Part met. Dette sagde jeg ham sandfærdigt.**

WEFFLING

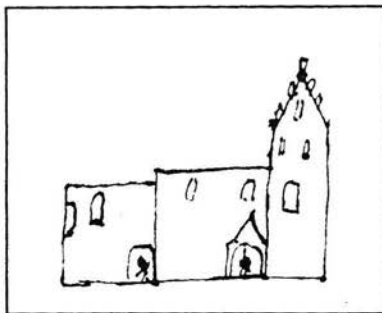
[Veflinge]

Annex til Wigeseff. Jeg visiterede Aar 1590 den 10de Februar (en Mandag) Kl. 3 Eftermiddag. Hiem Afften. Kappelanen Hr. Rasmus prædikede over Evangeliet til den foregaaende Søndag om Ugræsset (Math. 13) 1) Om Lignelsen, om Sæden, Sædemanden og Ageren. 2) Hvorfor de skal være sammen, de ugudelige til Revselse eller Fordømmelse, de fromme til Prøvelse og Frelse. 3) Om Indsamlingen. Selvfølgeligheder, flyder inthet*; døde siden [15]91.*

Degnen Hans, 9 Ort. [Overstreget notat f. 115r: Sogne Degen Hans, af Profession Skræder]. - Alle fik godt Skudsmaal.

Kirken tornet, god, met Tegel alt. 5 Huellinger. 1 Clock, 1 liden offuer Chorshuellingen. Tafflen ny malet saa got: Crucifix mellem Røverne; paa Fløiler* Daaben, Sjælekampen, Begravelsen og Opstandelsen. 2 smaa Meszing Stager. 1 god Skrifftestoel. God Degnestoel. Prædikestolen ved*

Synderside. Fonten i Choret. Frue Mett Gye, Axel Brahes første Frue, begravuet i Choret i en Kiøller; ingen Sten paa Graffuen. Deris Stoel, nu Axel Brahe til Elued, stor offuer Lensmandens Stoel aff Rugord; saa Fruens ocsaa.

Herregorde: [Overstreget notat f. 115r (s. 276f.): Rudgord Axel Brahe haffuer i Pant aff Kronen. Elved Axel Bradis Gord] Ruegord, Kronens. Elued, Axel Brahe.

Møller 4, er 3 til Ruegord, oc Axel selffuer 1; er alle met 1 Quern. Megen Skoff.

Aar 1596 den 28de Maj visiterede jeg. Alt vel dér. Alle Herredspræsterne var forsamlet der med Undtagelse af Hr. Hans fra Ore. Fik Mad ene med Hr. Semen siden i Wisleff.

Aar 1596 S. Michels Dag funderet W. Axel Brahe¹⁰⁸ 15 Dr. Renthe til Wefling Sogens 4 Huszarme* aarligen til tuende Terminer, Paaske oc S. Michels* Dag; de 2 [faar] 7 Daler, de andre 2 [faar] 8 Daler. Aff Sognepræsten skal de samtyckis, ock befalis Superintendent at haffue Opseende*, om saa skeer.*

Aar 1600 den 5te Maj, Mandag efter 6te S. e. Paaske, [visiterede jeg]. Han prædikede over Joh. 16: Hvad som helst I beder Faderen om osv. Alt vel. Drog derfra til Hosleff.

De 4 Husarme, Axel giffuer aarlige Almese oc hand selffuer haffuer sambtyckt, er: Anne Jensis i Skadderud 4 Dr., Karine Andersis i Wiffling 4 Dr., Jens Bøker i Vigen 3½, Dr., Lauris Perszen i Viffling 3½ Dr.

116r

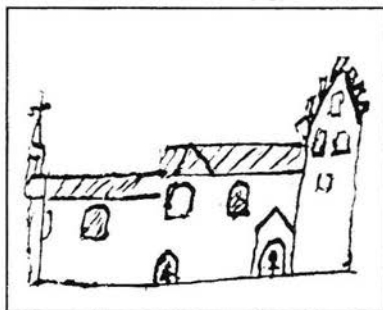
HOSLEFF [Hårslev]

90 Tiendeydere. Aar 1589 den 10de Maj henved Kl. 7 Aften var ieg vdj Hosleff Kirke; visiteride inthet. Karine met mig; vij kom fra Asperop fra min Søster. Aar 1590 den 10. Februar Kl. 10 visiterede jeg. Hr. Niels Knudsen, 44 Aar gammel, Søn af Stedets Præst. Hans Hustru Birgitte, Datter af Bisp Jørgen Frisis i Wiborg Stigt (de vaar 7 Søskind). Haffuer 1 Pige gift i Bogenzse, 5 hiemme: Marine, Anne, Kerstine, Buole, Karine oc 1 liden Dreng Knud. Han er boglærd, tongmelet, prædiker for lenge. Prædikede en hel Time over Matt. 25 om den yderste Dom: Naar*

Menneskesønnen kommer. 1) Visselig vil den yderste Dag komme. 2) Rettergangen. 3) Hvorfor de gode Gerninger vil blive rost og om den Dom, som bliver afsagt efter deres Gerninger.

Degnen Rasmus, Sædedegn. Fløtte da offuer til Seeland. Sognet til Scholen. Nu Hans Winter Weile; kom der ind met Axel Brahes Help paa 2 Aars Tid. Skal giffue til Bogense Schole huer Aar 5 Ort. Byg.*

Kirken lang, 1 firekant, smal Torn met Tegel. Kirken met Bly vden ved Tornet paa begge Sider Tegel. Et Capelle ved nordeste Side, huald*, Funten staar i oc Stole. 5 Huellinger Kirken. 3 Taffler skal vd. 2 skøne Cloker i Tornet. 1 lidet Spir paa Østerende, 2 smaa Cloker i. 1 Skarns Taffle paa Alteret: Jomfrue Mariæ Billed¹⁰⁹ paa oc den gamble* Gud, oc 2

Rader Aposteler; er lang oc smal, skal bort oc en anden i Stedet, Røgstøcket oc neder paa Bogstolen*, paa thet Folcket kand se op til Alteret. Prædikestolen tuert offuer Choret. Paszelig Cleder. Ege gamble gode Degnestole. Alle Bøger. Tornet ont, en Hjørne Sten spruket; de vil sette en Pille til. Feiler* Sten paa Kirken. Kirkegords Mur god. En skøn Kirkegord. 1 liden Dør ved Synderside neden ind i Choret. En god Kirkelade.

Ingen Adel. - Weirmølle: 1 - Vandmølle: 1, er 1 Quern.

Jeg visiterede Aar [15]94 den 4de April, Onsdag efter 3die S. e. Paaske, Kl. 7; kom fra Brenderup did. Kirken vel flyet. Alt vel.*

Jeg visiterede Aar 1600 den 4de Maj, 6te S. e. Paaske; kom fra Brenderup; fik Mad met Erik. En skøn ny Taffle indsat paa Alteret, oc 1 ny vforgylt Kalck. Er giord oc flyd ved Karl Bruske aff Kirkens Pendinge. Alt vel.*

Aar 1604 den 18de Juli bleff Hr. Nils eligeret i Syndersze Kirke til Proust, effter Hr. Jesper ved sine Sønner osv. resignerit sit Prouste Kald.*

117v *Aar 1601 i Marts haffuer Hr. Nils i Hoszleff antuord* mig met sin egen Hand thette effter^{nc}:*

[Anden hånd:] Immanuel*. Her effter følger nogen Obenbarelsze, som er skeedtt enn erligh, gudfryctige alderne Pige wed Naffn Mette Nielsdaather, barnfød y Haaesløff Sognn, y saa Maade, att imellom Torsdagh oc Fredag denn 16 oc 17 Aprilis, imellom Midnatt oc Dagh, daa hørde hunn en Røst, som enn klingende Barnerøst, y Christen Andersøns Gaard y Haaesløff, som sagde træ Gange: O wæ och voch*, o wæ och voch, o

wæ och voch offuer all Wærdenn. Item Fiortendage der effter, denn 30 Aprilis, Faardagenn* for* Wollermis* Dag, y Deffningen* (effter hun om Aftingenn, før hun gich i sin Sengh, haffde fallett paa sinn Knæ och inderlig bædet Gud om Nade vnder sinn Korsz), daa hørde hunn y sitt Kammers, som hunn laa y Gaardenn, en klingende Røst, som sagde till hinde: Wær stadigh y denn rette Tro. Gud will hielpe och trøste Digh och wæderquege Dig, Du tørtt icke lade Dig forferdis. Jegh er Guds Engell. Gud haffuer send migh thill Digh, och mig er befallett aff Gud, att ieg skall sige thill Dig nogett, som Du skallt ligge paa ditt Hiarte: Du skallt sige thill Gudtzordtzthienere, som skall prædicke oc lære Gudtz Ordtt for Gudtz Børn, att de sige dennem, att de rætter och bedrer denem och flyer hartt thill Gud; thi Gud haffuer oprest itt hartt Riisz, som hand will straffe denem med, for deris store Synder oc Ondskab, for deris blodige Eder, deris store Hoffmodighedtt, paa dennem sielff oc deris Kræ, med stor Blodstørtningh wden de fly hartt thill Gud. Men wille de dett giøre, daa will hand gierne hielpe dennem etc. [Anden hånd slut]

116v

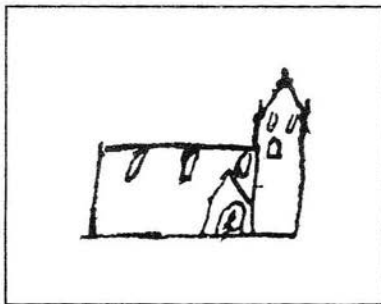
GVLDBERG

[Guldbjerg]

12 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1590 den 4de Marts Kl. 7 Morgen. Hr. Chresten Hanssøn, 36 Aar gammel, fød vdi Thy i Thisted. Præst her i 7 Aar. Lille af Vækst med godt Omdømme. (Hr. Christen døde Aar 1600 i April). Hans Hustru Kathrine, Datter af Hr. Anders Rasmussen i Ejlby. 3 Børn: 2 smaa Sønner, en skrigende Datter. Haffuer bygget selffuer til Gorden, forfallen for hannem. (Om Natten i Kolshaffue til Hr. Christen.) Jeg holdt Tale. Præsten prædikede ikke.

Degen aff Scholen, aff begge Sogner 6 Ort., 30 Gies. Aff dette 2 Ort., aff det andet 4 Ort. *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken fra Byen, tornet, med Tegel, inthet Bly paa. Clok 1. Huellinger 4. Calk vforgylt. Tafflen: stor Jomfrue Maria met S. Jacob, S. Johannes. Stager lang Staal. Smuke Stole. Fonten i Choret. Prædikestolen sat paa Steen. Rød Fløels Hagel, paszelig. Kirkegorden rum; ingen Træ; [Muren] met Tegel muret paa Camp,*

brøstfallen noget. Laden ond; Teglet meget affue*. Ingen Skrifftestoel. Liden Degnestoel.

Ingen Herregorde, ingen Møller, ingen Aar, ingen Søer.

Aar 1595 den 28de April, Mandag efter Iste S. e. Paaske, visiterede jeg Kl. 9; ret stor Forsamling. Præsten Hr. Christen talte over Salme 23. Herren er min Hyrde. 1) Om Hyrdens Gerning, at have en Vogter. 2) Hvorledes vi bør være. Spiste Frokost der Kl. 1 og overnattede.

Jeg visiterede Maria Besøgelsesdag den 2de Juli [1602], kom fra Bogensze Morgen. Alt vel. Præsten mere hovmodig eller uforstandig end lærd. Bleff begraffuit en fattige Judemand* (fandis død (maaske af Sult) ved Kirkegorden) ved vester Ende.*

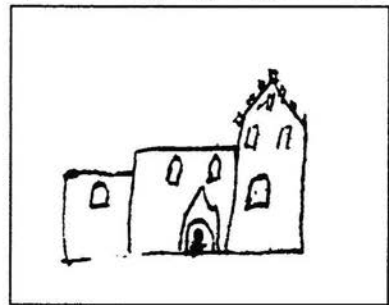
117r er blank. [117v flyttet til Hårslev (s. 280f.).]

118r

SANDAGER
[Nr. Sandager]

18 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]90 den 4de Marts Kl. 9. Hr. Christen prædikede over Salme 50: Frembær dine Løfter for Herren og paakald mig paa din Trængsels Dag osv. 2 [Dele]: 1) Om Bønnen, hvad den er, og hvor mange Slags. 2) Om de nærmere Omstændigheder ved at bede. (1) Hvem der skal bedes til, (2) Hvad der skal bevæge os til at bede: (1) Befalingen. (2) Forjættelsen. (3) Nødvendigheden. 3) Ved hvem vi skal bede: Jesus. 4) Hvad vi skal bede om, timelige og aandelige Ting, og paa hvilken Betingelse. Klangfuld Stemme; taler meget jysk, prædiker ikke ilde, men ikke lærd.

Kirken tornet, met Tegel alt; ligger fra Byen i en Morasse ved Sandagergord meget sit. 1 Clok. Huellinger 4. Tafflen: Christi Lidelse, 3 Billeder neden i Tafflen, Aposteler paa Fløyeler*. Liusestager 4 Meszing. Forgylt Kalck oc Disk. Meszcleder onde. Fonten i Tornet (er Rom noch i Koret). Prædikestolen sat paa Mur ved Synderside neder for Choret. Liden Degenstoel. Ingen Skrifftestoel. Kirkegords Mur met Kamp. Offuerste aff Laden nederfallen. Fick Mad med Jørgen Quitzo Middag.*

Herregorde: Sandager, Jørgen Quitzo. Enggaard, Knud Rud.

2 Møller: Jørgen Quitzo Sandager Mølle, 1 Quern, oc 1 der hos, 1 Quern (denne stor paa Sandager Grund; men hand søger Eylby Kirke). Noch Engords Mølle, 1 Quern; løber aff Veld.

Sandager Skoff, Engords Skoff.

Ligger begraffuet Jørgen Henrickszøn til Sandager, 3 Frue Birgithe Rønøw Børn; ligger ocsaa Jesper Daa til Engord begraffuet, Stene paa.

Jørgen Quitzow i Kirken; vor hos hannem Middag til Mad.

Aar 1590 begraffuet ieg Frue Birgite Rønou, Jørgen Quitzous Moder, Mandag efter Iste S. e. Paaske.

Aar 1595 den 28de April Kl. 9 visiterede. Jørgen Quitzow skulle fra Husz, lod mig tilbiude, jeg iche vilde hannem fortæncke* (*sandelig ikke*). Præsten talte over det samme som ovenfor.

Degnen clagde sig, at nogre aff Scholebørnen (Degne) haffde hagd Ploubrød* for hannem. *Jeg læste [for ham] af Ribe Ordinansen*. De lovede, at de den næst følgende Søndag vilde træffe Bestemmelse om den Sag sammen med Præsten.*

Samme Klage blev fremført i Guldberg, og det samme Svar bleff givet mig.

Jeg begravede Jørgen Quitzow Aar [15]99 den 15de Februar.

118v

EILBY

20 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1590 den 4de Marts Kl. 2. Hr. Anders [Overstreget: Christen] Rasmuszen, Fynbo. 54 Aar gammel, Præst i 30 Aar. Marine, Hr. Nilsis Søster i Falsbøl. 1 Dreng studer, Knud. 1 Dater gifft, Hr. Christen haffuer i Kolshaffue. Gorden god. *Han prædikede ikke, han talte i Annexet.*

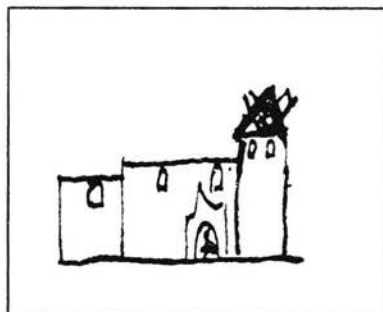
Degnen aff Scholen. 80 Skr. Byg (aff begge Sogner), aff huer Mand 2, er 6½ Ort. 2 Skpr.; Gies 40. (Aar 1595 den 29de April, medens jeg visiterede dette Sogn, erklærede Degnen, at han havde Byg 4 Ort., Gies 16, Eg 16 Snesze). *Begge godt Skudsmaal.*

Kirken tornet. Tornet muret op saa høyt som Kirken oc siden Træverk met 4 Gaffle vmuret paa, oc Vesterende Ydermur affalden. Kircken alt med Tegel. Clock 1. Huellinger 4, ingen offuer Thornet. Tafflen: Jomfrue Marie oc hel hob Piger hos hinde. 2 Engle. Kalk oc Disk vforgylt. Stager 2 aff Træ. Fonten i Choret ved Synderside. Prædikestolen Synderside.

Kirkegords Mur Camp, ond. 5 Træ paa Kirkegorden. Laden meget ond paa Campen.

Ingen Herregorde, Søer, Øer, Aaer eller Møller i disse Sogner eller Skoffue.

Ligger vdi Choret en Sten offuer Vilhelm Aaldeland, hans Frues Søster Jomfrue Anne Daa, oc staaer paa Stenen Fru Hilleborg till Skorop; er icke død; haffuer Bønder der i Sognet, ingen Gord.

Hr. Lauris Jesperszen Sognepræste der effter Hr. Lauris [Fejl for Anders], Aar [15]91 ordineret i Juli den 7de.

Aar 1594 fick Mad der Middag; waar i Kirken. Afften Skamby.

Aar 1595 visiterede jeg Kl. 8 den 28de April, Tirsdag efter 1ste S. e. Paaske. Kom fra Guldberg. Han prædikede over 1ste Kap. i Esaias: Tvæt Eder. Begge godt Skudsmaal.

Aar 1600 den 25de Maj visiterede jeg Kl. 10. Drog fra Odense Kl. 5 Morgen. Alt vel. Spiste Frokost dér, og Provsten var med mig.

Aar 1604 var Hr. Lauris citeret* aff Søren Hegelund, Borgemester vdi Bogensze, for et vbetenckt Bref, hannem tilschreffuet. Sagen forligt i Prædikanterns Neruerelsze i Othensze.

119r

MEELBY

Annex. 18 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]90 den 4de Marts Kl. 4. Anders Rasmuszen. God Familiefader. Ulærd. Selvfølgeligheder. Raaber, støder* til. Han talte over Esaias 55: Søg Herren, medens han kan findes. 1) Søg: en Befaling. 2) Hvorledes: I Bod og Bøn. 3) Hvad skal man gøre? Forlade osv. (1) Sky Synden og Syndere. (2) Overvejelserne. 4) Hvorfor? Fordi han er barmhjertig.

Biblen staaen bort. Kalck oc Disk staaen bort 30 Aar siden; haffuer nu 1 aff Thin. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, met Tegel alt. 1 Capel til Synderside. Er megen Mangel paa Tornet paa Synderside oc Capellet paa Tag; er plat ingen Tag paa den liden Affset* paa Østerende, skal haffue Help. Tafflen: S. Franciscus paa malit met nogle andre Muncke om, oc paa Fløyelen* ocsaa. Fonten i Tornet. 2 Træ Stager. Prædikestolen muret. Huellinger 3; i Tornet Trælofft. Kirkegords Mur aff Camp.

Kirkegorden 8 Træ paa, fulle aff Rogeder*. Kirkelade sted* bort aff Lensmanden; er mellem Stølper* met Lervæge, meget ond oc arm.

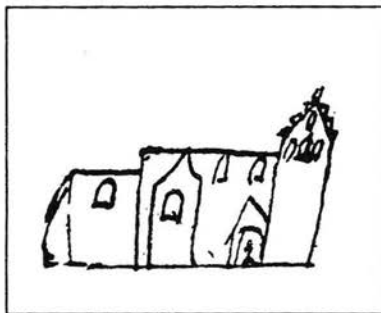
Aar 1592 efterfulgte Hr. Laurids Jespersen Hr. Anders.

Aar 1594 den 24de Marts visiterede jeg Kl. 9. Præsterne var sammenkaldt der. Hr. Laurits prædikede over Matth. 11.

Fraværende var [Præsten] fra Sønderø Hr. Niels (i hans Hus laa de syge af den galliske* Sygdom), han fra Vigerslev, der holdt Barselsgilde, og Hr. Hans fra Ore.

Aar 1595 den 29de April erklærede Degnen i Eilby, at han havde Byg 3 Ort. 5 Skpr., Gies 17, Eg 17 Snesze, Brød smaa 34. Ganger aff begge Sogner til Scholen 1 Ort. Byg aarligen.

Aar 1600 vilde jeg visitere den 25de Maj, men Menigheden var ikke forsamlet.

119v

SERSLEFF

[Særslev]

70 Tiendeydere. Jeg visiterede den 5te Marts Aar 1590 Kl. 8. Overnattede der. Hr. Jesper Lauritszen, Proust, født i Bogense, Hr. Andersis Broder i Foulvig. 66 Aar gammel, effter hvad han selv beregnede. Præst i 36 Aar. Har et behageligt Foredrag. Prædiker godt, lærd efter den Alder, en sikker Hukommelse, egensindet. Hans Hustru Margrethe. Sønner 7: Jørgen, Rektor ved Bogense Skole, Laurits Student, 1 fra Scholen, de andre til Schole i Bogense oc Othense. 1 Dater mandvoxen* hiemme. Han talte over 2. Mosebog 4: De vil ikke tro mig, de vil ikke adlyde min Røst osv. 1) Ordet som forkyndes os, er Guds: (1) Ud fra Moses. (2) Ud fra Profeterne. (3) Ud fra Christi Ord. (4) Ud fra Apostlenes.

Degnen Peder Pedersen, halt, Sædedegn*, 13 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken skøn og i god Stand, meget met huggen Kamp, tagt* met Bly alt vden Tornet. 1 lidet Spir paa Enden aff Kirken. 1 Clock, 2 i Spiret, smaa. Huellinger 5. Lang. Tafflen dobbelt: inden Christi Lidelse, 12 Aposteler paa Fløyeler*; vden Christi Lidelse og Opstandelse, malet som i Graabrøder i Othense. Forgylt Kalck oc Disk. 2 skøne Hageler oc nogre

gamble. 2 gamble Liuse Messing Stager. Fonten under Suibogen* for Choret. Prædikestolen inden Døren, paszelig. Herlige Degne- og Skriftestole effter Canike-wiis*. Alter 1 (skal nederbrydis) ved Synderside neder for Choret. Kirkegords Mur aff Tegel muret, nogen Feil* paa. Kirkegorden rum*, 8 Trær paa. Laden god. 1 Magestrans* i Choret offuer for neder.

Ingen Herregorde, men Frue Anne Daa, Jørgen [Overstreget: Jesper] Daas Effterleffuerske* til Engord, bor vdj en Bunde Gord i Sersleff.

Ingen Møller, Aær, Søer eller Skoffue.

Frue Anne, hendis Dater oc vng Hans Oldeland var i Kirken.

Aar 1595 den 29de April (en Tirsdag); forschreff* Søndagen tilforne, 1ste S. e. Paaske, til Hr. Jesper at vilde der visitere oc Præsterne der at forsammeles. Folcket bleff forsømt*, kom ingen. Præsterne der. Hr. Jesper gaar i Barnedom, *der trænges til en anden Provst*. Mad der Middag, *henved Kl. 1* til Bogensze. Der waar ankommen Hr. Morthen Hegelund, Marine M. Nils Gluds.

Aar [15]99 den 4de Juli; did Afften. 4de Juli Præstekonvent. Fraværende var Hr. Nils fra Bogense med min Tilladelse. Hr. Jesper prædikede; han opregnede 10 Grunde hvorfor man bør gøre Bod. Jeg holdt Tale. Alt vel. Vg* der fra met Hr. Nils i Synderse; min Vogen oc lamme Hest stod vdj Bogense.

Aar 1604 den 18de Juli opsagde Hr. Jesper ved begge sine Sønner, Hr. Lauris oc Hr. Hans, sit Prouste Kald, saa ocsaa ved Hr. Semen i Visleff oc Hr. Nils i Syndersze, for sin Alderdom oc Skrøbelighet.

haffuer 1 Bøg vdj Herritz Seil*.

Findis i M. Nils Jesperszens Bog, da alle Præster i Fyen haffuer giffuet deris Vnderhollings Feil* tilkende Anno 1572, att de beger i Bogherred at maa nyde ald Boghuedthiende, efftersom den er dem tildømt (*hvor er den blevet dem tildømt og af hvem?*)

6te Maj [1588 var jeg] i Assens. 21 [Kirker]:

1. Assens *Præsten Hr. Jens Hansen, tillige Provst, lærd, klog.*

- Kierndrup *Annex. Hr. Søren, Jyde.
Øer: Bogø, 3 Gorde oc 8 Gade Husze paa;
till Assens Kerke. Torø, 1 Gaard paa; til
Annexet.*

2. Synderby *Hr. Jørgen Hanszen. - Hagenskoff. De aff
Hernes gaar der til Kerke. 16 Gorde, 14 Gade
Husze.*

3. Gamtoffte *Hr. Poul Enuoldszen. Hand hører Elias Isen-
bergs Kerkeregenscab* i Proustiet. Hestholm,
Knud Daa. Bispboe, Christen Suale. *Patro-
natsretten** til Regenscab Prouste, som
haffuer 27 Thener* der til i Herred.*

4. Kyng *Hr. Rasmus Hanszen.
Søholm, Gabriel Schenchel.*

5. Skydberg *Hr. Peder Hansen, fød i Othense. Anne.
Frøberg Gord, de Bielcker til.*
Oerte

6. Sølfuerstede *Hr. Laurits Gorm.
Wedtoffte Gaard, Erik Hardenberg*
Wedtoffte

7. Søby *Hr. Hans Knudszen *Sognepræst* oc Hr.
Søren Hanszen, *Vicepastor** til Søby.
Skougord, Henrik Norby.*
Turop

8. Wiszenberg
[Overstreget: Fuglevig] Hr. Anders Lauritszen.
Grefftebierrig, Jomfr. Magdalene Emiksdr.
9. Ørstede Hr. Christen Hersk.
Ringerup, Gabriel [Ovenover: Christen]
Knudszen.
10. Haarby
(Horby) Hr. Eskild Knudsen.
Løges Mose [Overstreget: Løffuitz], Per Oxis
Arffuinge.
Høggord, Capiten Alexander Durhamer.
11. Barløsze Hr. Lucas Michelszen.
Barløszegord, Morthen Brok, Landsdomere.
Bildeskoff, Sten Bilde.
Er 3 smaa Øer for Landet, som Willem Bang
Borgemester i Aszens, giffuer 7 Mark Vox
aff til Kerken.
12. Sandager
Holevad Hr. Nels Lauritzszen.
Orelunde, Frue Idde Grøn, Philip Heden-
strups Effterleffuerske*.
13. Dreslette Hr. Simon Hanzen, *Jyde fra Haderslev.*
(Hand Trætte met M. Nels [Jespersen] om
1 Oxe oc [tomt] Skpr. Huede; lod hannem
høre, hand tog Smugenset*.
Flenstofft, Frue Tale Vlfstand, Poul Lax-
mands Effterleffuerske.*
14. Kierthe Hr. Hans Morthenszen.
- 120v 15. Tanderup Hr. Nels Lauritzsøn.
16. Flemløse Hr. Thomas Naffnszøn *fra Haderslev, min
Lærer i Odense Aar 1552.*

[Visitats i Sønderby, flyttet til 129r (s. 306).]

121r er blank.

[Følgende oversigt til..."Greffuens Feide" er sammensat af notater 120r og 121v]

Kirker 21. Er alle tornet, Asnes er nogen met Spir. Kerte Torn er byget aff Muer fra Kirken.

12 Sogner (14 Kerker) til Scholen, 10 Personer haffuer. Sædedegne* 5. Er 5 sidendis Degne i herrit. Lod dem høre K^o Ma^s Breff¹¹⁰, at de schulle giffue 4 eller 5 Parten aff deris Renthe* till Scholen. Hr. Jens, Prousten, skulde gøre Thingening* med dem.

1 Sogen *Patronatsret** till: Gamtoffte. 1 Birk, Wiszenberg. Herrits Thing ved Gamtoffte Kirke holdis *om Tirsdagen*.

Herregorde 16. 1 Slot: Hagenskoff.

Øer 5. Søer 11. Ferske Søer 6: 1) Sønderby Sø. 2) Norby Sø. 3) Søby Sø. 4) Widdesø. 5) Stuberop Sø. 6) Wistorpe Dam.

Aaer 2: Bogaa, gør Skelsmes* mellem Bogherred oc Vendsherred, oc Haarby Aa. Kystebek begynder i Othense Herred oc vdflyder ved Sandager.

Møller 17. 4 met 2 Querne, 13 met 1 Quern.

Skoffue 16. - Mose: 1 stor, Vlsmose (stod 1 Slot i gamle Dage, de Belckers). Berge: Fauske Berge, Øxenbergh, bode naffnkundig aff Grefuens Feide [15]35.

121v Præster døde vdj Bogherred:

Hr. Jørgen Hanszøn i Sønderby [15]90.

Hr. Nels Lauritszen til Sandager oc Holeuad [15]90.

Hr. Niels Lauritszen till Tanderup [15]95

Hr. Thomes Naffnszen til Flemløse, begraffuet [15]98 Paaske Afften. [Overstreget: Hr. Michel til Husbye Sogen 98. Er i Wendsherred]

1605 den 2den Decbr. døde Hr. Hans Morthenszen i Kerte, en ærværdig Olding, [120v:] paa Weien fra Faaborg til Hr. Symens i Dreslette. Kirken er blevet renset. Enkemand. Var forhen Medhjælper ved St. Albani i Odense.]

122r Er statueret aff M. Nels Jasperszen, ingen Degen [fra Skolerne] skal beholde sine Sogner lenger end 3 Aar.

ASNIA
[Assens)

Kirke fuldkommen 1488. Norden vde ligger en liden Nes met Skoff paa, kallis Nes (Adnes). *[Visiterede] Aar 1588 den 6te Maj. Præsten Hr. Jens Hanszen, en lærd og klog Mand fra Middelfart, har forhen søgt [Skolen] i Ribe; ret velhavende. 4 Børn. Haffuer en timmelig god Residentze, 2 Haffuer hos. Medhjælper Hr. Søren Perszen, Jyde (født i Stouby). Har som ung været Skolemester samme Steds. Lærd, lille af Vækst. Gift. 1 Barn. N.B. De klager, at de ikke kand fange* deris Løn i tilbyrlige Tiide. Skolemester Christen Harbo, Jyde (født i Nørsnede), belæst og god, underviser Ungdommen godt; har 2 Hørere*. Begge Borgemestere Willem Bang oc Oluff Lang met 4 aff Raadet var i Scholen mett.*

N.B. Klager, hand kand iche fange* sin Løn aff W[illem] B[ang], Borgemester, effther Fundatzens Lydelsze¹¹¹. Hr. Jens, Sognepræsten, ved, huad ieg lidde Afften hos W[illem] B[ang] osv.

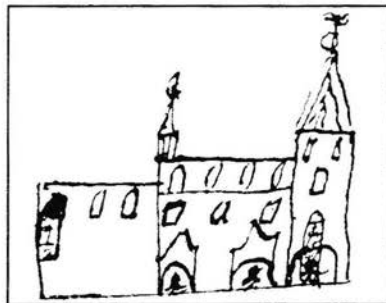
Skolen. Skolehuset er rummeligt nok til den Ungdom, som samles der. De, som havde gaaet i andre Byers Børneskoler, skrev bedst [Stil]. Er 14 Sogne till.

Kirken trænger til Reparation. Er vdj 100 Drs. Gield. Spiszet tegt neden med Tagsten; flyer aff i Storm, Kerken till stor Schade.*

Hørerne. Skolens Medarbejdere har intet for deres Arbejde udover Indkomsterne af Sognene. Den ene haffuer (Simon Andersen, øverste Hører) Gamtoffte (14 [ovenover 15] Ort.), den anden (Niels Thomsen) haffuer Dræslette (13 [ovenover 16] Ort.).

Byens Raad. Borgmester oc Raadet gaff Sognepræsten, Capellanen [oc] Scholethener god Skyld. Borgmesteren W[illem] B[ang] blev i et Brev anklaget for mig af Sognepræsten Aar [15]89 for Foragt mod Religionen (kort sagt et Svin fra Epikurs Hjord). Han lovede Præsten at forbedre sig, hvad han fortalte mig i mit Studereværelse i Odense Aar [15]89 den 11te Febr.*

Aar 1589 den 14de Oktober visiterede jeg Assens Kirke og Skole samme Dag som i Gamptofte oc Kierndrop.

De sammenkaldte Borgmestre og Raadmænd gav Ordets og Skolens Tjenere det bedste Skudsmaal. Borgmesteren har forbedret sig.

Kerken med Tegel. Spiret offuen Bly, neden Tegel; det liden Spir met Fiele*. 7 Piller. 9 Huellinger. Omgang* om Choret i Kirken. Kirken er lang 72 Trin. Smo Huellinger i Affsetter* 10 paa huer Side, oc 2 Waabenhusze. 3 Cloker i Tornet, 2 smaa i Spiret.

Jeg var i Skolen fra 3 til 5. Jeg gennemgik ogsaa de skriftlige Arbejder; jeg dikterede dem paa Dansk [et Stykke] om de 12 vlyddige Ungekarle mod deris Moder i Rom osv.

Overnattede der. Begge Borgmestrene, 3 af Raadmændene og Skolemesteren var med til Middagen. Derfra Kl. 6 til Dreslette.

2 Møller, huer 1 Quern.

122v *Aar 1591 den 18de April, 2den S. e. Paaske, visiterede jeg Menigheden i Assens og holdt Prædiken der.*

Borgmesteren Willem Bang talte med mig i Kirken om Kirketheners Vnderholding.

Hr. Jens claget, at Helligekors Vicarj* er lagd til Sognepræstens Embede oc er nogre Mark Jord, af huilke hand fanger* aarlig Skyld* og Indfest*; men hand iche maa den selffuer bruge. Claget at der er vdgifffuen en Fundas¹¹² aff Ch[ristian] III i Regensborg och mente den at lyde, hand motte selffuer ocsaa bruge Jordet; huilcken var borte, oc mente, at den var i Borgemesters oc Raads Gemme, at de burde den at føre tilstede. At den haffde veret der, kunde hand bevise med et Tings Vinde*, at Borg[mester] Poul Bang haffde let oc lyst effter dem.

Borgmester suarede, hand iche haffde set den Fundans, huilcket Hr. Jens bekende; men de hagde en, giffuet Anno [15]37, at Sognepræsten skulle haffue aarlige Skyld der aff oc Indfestening*; men Borgem. oc Raad skiffte* den til Borgerne; oc thette Breff saa at lyde, bekende Hr. Jens selffuer. Bleff forhandelet, at nar nogre aff Borgerne bort døer, da skal Hr. Jens tilstedis noget Jord her aff at bruge, dog gøre Borgemester oc Raad effter Fundazen Bekendelze, sig at haffue det aff for^{ne} Borg. oc Raad, oc iche sit eget, men aff forne Vicarj.

Disligiste loffuet for^{ne} Borgemester, at huis Renthe, der ganger aff Pendinge til Capellanens Embede, skal Hoffuit Sommen forsickeres* først med nyactige Pant, oc Renthen vdgifffues her effter vdj Laughtide*. Samme Pendinge staa hos Villom Bang 68 Dr. (eller mere), Oluff Lang 34 Dr., Lauris Braszen 34 Dr. ialt 136 Dr. Loffuit mig paa Scholemesters Vegne det samme at skulle vdkomme aarligen til gode Rede.

Visiterede *Mandag* Morgen Scholen, oc Børnene componeret*, førind ieg drog til *Præstekonvent* i Thorup Kirke, som hørde der 2 K^o Ma^s Breffue¹¹³ *om ensartede Kirkeskikke, oc om forbudte Drøftelser, oc Landemodeakterne*, (Prousten hagde dem icke ladet vdskriffue), *som de samtykkede i.*

Aar 1593 den 7de Marts waar W. Axel Brahe, Lensmanden, oc ieg vdj Asnes vdj Borgmester Willom Bangs Stue. Clagede Borgerne paa Karine Hr. Nilszis, at hun bruger for stor Handel, oc mente thet at vere mod Priuilegier, Præste Encher giffuen; thij hun paa Bogherrids Thing lod Bønderne tiltale for 16 Lester Korn, hende tilstod*, Honning, Smør oc andet osv., foruden andresteder, hende tilstod. Hun vilde giffuit dem noget aarligen; *men de vilde ikke, men vilde have, at Sagen skulde bringes for Raadet.*

Skal giffue for hendis Moders Ligsten 10 Dr., der er lagd ind vdj Kirken.

Loffuit Lauris Braszen for de 41 Dr. 8 Sk., dem hand er Kirken plichtige, nyactige* Foruaring* inden S. Hans* Dag, oc siden huer S. Michels* Dag 20 Dr. at vdgiffue. Willom Bang diszligiste Foruaring* til Kirken for sin Gield (51 Dr. nogre Sk.), oc den vdgiffue i tho Aar, nu S. Michels Dag Halffparten oc anden S. Michelsdag anden Halffparten.

123r Loffuit Borgem. Willom Bang at forsickre* Capellanen, for huis hand er til Embedet plichtige. Disligiste Scholemesteren at affbetale* inden S. Hans* Dag, huad hand er hannem plichtige.

Bleff Borgem. (Oluff Lang inthet* hiemme) oc Byfogden befalit at helpe Kirken sin Restans ind effter Contracts Breffs Lydelsze, Borgem., Raadet oc Sognefolcket haffuer vdgieffuet*.

Sammeledis tilsagde de oc paa Kirkens oc Scholetheners Vegne at forhjelpe dem till deris Indkomster redeligen at vdbekomme* aarligen her effther.

8de Marts waar i Scholen (Hr. Jens, Cappelanen, Willom Bang, Borgem., Lauris Braszen, Lauris Schreder, Raadmand) *fra Kl. 6 til 8. I Skolen 60 Disciple.*

Aar 1594 den 18de April, Torsdag efter 2den S. efter Paaske, ieg kom fra Dreslette. *Fra Kl. 3 til 5 i Skolen.* Børnen componeret*. Var begge Borgemestere oc 3 aff Raadet i Scholen.

Herrits Præster der forsamlet, *undtagen [dem fra] Kyng, Flemløsze [oc] Kierte.*

Henrik, Horeby Degen, at giffue nu som tilforne 4 Ort. Korn til Scholen, vden Borgemestere, som haffuer hans Forplict*, vil hannem noget effterlade*. Skydberg Degen, Peder, 4 Dr. for Effterstand, 2 Dr. Juul, 2 Dr. Fastelaffuen oc siden 2 Ort. aarlige.

Jacob Frandszen, Scholemesteren, gjorde Regenscab for *Skolens Indtægter og Udgifter*.

64 Børn i Scholen. Forskreff* Nils Hører offuer til Alsø til Tuntofft Sogen.

Aar 1595 den 28de Maj kom ieg fra Horne oc Sallingherridts Visitas, oc da ieg haffde visitert Annexen, Kerndrup.

Jeg visiterede (Onsdag) Scholen Kl. 1 til 4. Scholen waar meget forbedret; de smaa kunde deris Gloser met staar Lyst. Alt af Hjærtens Lyst; men i Rektors Klasse gjorde de Fejl i Grammatikken. Bang var fuld. De andre Raadmænd var ikke hjemme.

Vor Herris Hymmelferds Dag (*en Torsdag*) prædiket. De gick met de fattige deris Posze (iche seduanligt om saadanne Fester). *Jeg mindede dem om at hjælpe de fattige*, oc de fik mere end andre Dage.

Borgemester Oluff Lang oc 4 aff Raadet gaff alle Schole- oc Kirkethe-ner god Skyld*. Willom Bang drucket offuer Natten*, var inthet* i Kirken. Sende Borgemester Oluff Lang (Mad met os Middag) mig 1 Steffken* Vin. Nils Mand ocsaa met. Budet 8 Sk., Morthen, en Geck, fød i Ripe, Jep Michelszens Søn, 4 Sk. Afften til Nils Mands.

123v *Fredag den 3. [fejl for 30.] Maj Kl. 8 var Herredspræsterne kaldt sammen i Kirken. Alt vel. Alle var til Stede undtagen dem fra Vissenbjerg og Skydebjerg.*

Jeg paamindede Hr. Thomas, 80 Aar, i Flemløsze, om at tage sig en Medhjælper; hvis han ikke vilde rette sig efter Paamindelsen, maatte han se til, at han ikke tog Skade paa sin Samvittighed. Han sagde nemlig, at han vilde arbejde til sit sidste Suk. Hans Sørenszzen oc Peder Jacobszen kom, da Frokosten var endt. Var ved Bordet Hr. Poul i Gamtofte. Hr. Nils i Synderby, Capellanen. Skolemesteren forberedte en Reise til sit fædrene Land.*

Af Børn var der i Skolen: i Rektors Klasse 20, i øverste Hørers 15, i nederste [Hørers] 20, Donatister* 13, i Forberedelsesklassen 20. Ialt 88.*

Sogner til Scholen:

Øverste Hører: Gamtoffte	(18 Ort.)
Nederste " : Dreslette	(13 Ort.)
Flemløsze (8 Brød, 8 Oste)	8 Ort. (10 Ort.)
Sandager (24 Mend vdj) oc Holuad (14 Gorde)	5 Ort.
(1 Pd. Byg, 24 Gies, 20 Brød, Paaske Eg 10 [Snese], huer Mand Sommer Oste, 1 Gaas aff huer Mand).	
Tanderup	3½ Ort.
(40 Gies, en Snes Eg aff huer Mand, 6 Oste oc 6 Brød).	
Ørsted (8 Brød, 8 Oste)	5 Ort. 8 Skpr.
Synderby (9 Oste, 9 Brød)	8 Ort. (9 Ort.)
Tuerup (24 Gies, 5 Oste, 5 Brød)	4 Ort. (5 Ort.)
Søby (18 Gies, 4 Brød, 4 Oste)	3½ Ort.
Kierndrup (8 Brød oc 8 [Oste])	7 Ort.
Søluested oc Vedtoffte (8 Brød oc 8 Oste)	6½ Ort.
Skydberg oc Orthe	10 Ort.
er residerendis* Degen Anno [15]97 Jul did kommen; giffuer til Høreren i Asnes aarligen 3 Ort. effter hans Forplict*).	
Barløsze (44 Gies, 7 Brød, 7 Oste)	7 Ort.
Køng Degen giffuer aarligen	½ Ort.
Horeby giffuis aff til Scholen	2 Pd.
Vden Asnes (13 Gies, 13 Brød, 6½ Snes Eg, 3 Brød, 3 Oste)	3 Ort. 3 Skpr. Byg.

Tilsammen: 2½ Lest 7½ Ort.

Giorde Scholemester Regenscab *paa Skolens Vegne for Indtægter og Udgifter*: Indtegt 7½ Dr. 3 Mk., Vdgiffit 11 Dr. 3 Mk. 5 Sk. danske. Jacob Frandszen kom der fra; hand belaa* en Pige; gaff hende 100 Dr.

Aar 1596 den 19de April blev forskreffne* fra Otthensze M. Jørgen Olszen fra Horsens, min Søster Søn, till Asnes till Borgem. oc Raad, for en Scholemester der annammet*.

Den 24de Maj visiterede jeg Skolen fra 6 til 9. Componeret de latinsk Stil nogle. Waar i Scholemesterens Lexe* 16, i anden Lexe 18, i tridie Lexe 23, Donatister* 14, i Forberedelsesklassen 20. Ialt 91. Bleff vddet i Scholen i Scholemesters Lexe (16) huer 2 1 Bog Papyr*; anden Lexe 5 Personer om 1 Bog; tridie huer 3 Arch; de, der læste Gloszer 2; de smaa 1 Arch.*

124r Denne Riis Papyr met 4 Bøger offuerbleffuet, som Scholemester anamet* til Skolens Brug, gaff Nils Mand aff Almisze Pendinge, opborne for Øxen til Scholen.

Alt vel her. Gaff de Jacob et got Vindisbyrd (vden den Bilagen). Provsten og Borgmester Villum o. fl. mente, at han var blevet tvunget til at møde Vold med Vold.*

Skolemesteren Jacob gjorde Regenschab for Aaret [15]95 over Indtægter og Udgifter. 24de Maj bleff alteng clart, saa hand effterlod Scholen noget.*

Waar beholden* hos Hr. Jens, F. Ane Skougord till Barløsze sende vd til Stackarls* Pebling* 3 Par Sku, 1 Dr. Wadmel 25 Aln. Skal strax vddelis.

Kirken meget ond paa Spiret, Teglet afblest.

Aar 1596 den 24de Maj, Mandag effter 6te S. e. Paaske, visiterede jeg Skolen. M. Jørgen kom did tilforne 19de April at vere Scholemester. Alt vel.

Kierndrup Degne Renthe* lagd till de 2 Hører i Asnes Schole effter K^o Ma^s obne Breff¹¹⁴ at forbedre Hørernes oc Scholemesterens Løn aff de Sogner, der ligger til Scholerne. Dateret vdj [Overstreget: Københaffn] Skanderborg Aar [15]78 den 19de Juli. Peder Hører fik Skriffuelsze til Prousten met sig Aar 1598 Onsdag i Demelugen*, den 12te April.

90v [Anden hånd] Aar [15]97 den 8de Decbr. antuordet* ieg M. Jørgen Oluffsen, Scholemester i Asnes, denne effterfølgendis Register:

Lauridz Degen i Kerthe giffuer til Scholen aarligen Byg ½ Ørte. Horeby Degen effter hans Forplict*, schrifftelig udgiffuen, ieg antuorde Jacob Frandtzn, 2 Pd. Byg. Kyng Degen ½ Ørte Byg. Marcus Degen til Skydberg aarlig til Scholen 3 Ørte. De Degne, som haffuer Sogner aff Scholen, giffue til Hørrer vdj Asnes Schole, nar de haffuer 5 Ørte, aff huer Ørte 2 Skpr. aff huis Offre* er efter Kong. Matt. Breff¹¹⁵, som der om liuder; och siunis mig dett lideligt att vere.

De wlydige Degne met idelig Dryk, Forsømelse aff Scholen, Nattraffne och anden Wtugtighed, aduaris, straffis i Scholen thwgang; thridie Gang foruisis aff Scholen oc ingen *Vidnesbyrd** dem giffues.

Er begerendis aff Prousten, att saadanne Forordening effter Kong. Matt. vdgiffune Breffne¹¹⁶ maa holdisz. *Jacob Madsen*.

Huisz som nogett bliffuer forsømt, skal Scholemesteren stande thilstede*. [Anden hånd slut]

124r *Aar 1598 den 4de Juli (en Tirsdag) kom fra Dreslette oc Synderby. Visiteret om Eftermiddagen Scholen fra 2 til 5. Waar 18 i Scholemesters Lexe*; der kom 7 bort Paaske forgangene. Kun faa skrev grammatisk rigtigt; de nederste waar nyligen transfereret*. I Scholen ialt 103 Børn. 1 Riis Papyr* distribuerit i Scholen. Alle fik det bedste Skudsmaal af Raadet. Borgmestrene var ikke hjemme. Præsterne var kaldt sammen her. Intet nyt.*

Giorde Scholemesteren, M. Jørgen, Regenscab:
Aff Køng Degen [15]96: - 3 Mk. for 6 Skr. Byg. [15]97, 96 aff Kerte Degen 12 Skpr. Byg - 9 Mk. Vdgift - 10 Mk. 6 Sk. Feiler* Horby Degen.

Aar 1598 den 1ste Oktober prædiket oc christnet Hr. Jensis Søn; var Fadder aff den, Hans ved Naffn. *Alt vel.*

NB. Der hørís ingen Kirkens Regenscab; ved inthet*, huad Forraad* Kirken haffuer, oc er bygfeldig*.

Aar 1599 den 17de Oktober var M. Jacob Læsemester* begerendis at schriffue hannem till om Peder Lauritzøn, der var Hører i Scholen oc for sin Modvillighet kom der fra.

Min Hr. Nabo. Paa Grund af din og andre gode Mænds Forbøn er det tilgivet Peder Lauridsen, forhen Medlærer ved Assens Skole, hvad han har forset sig imod mig. Det skal derfor, hvad mig angaar, staa dig frit for at anbefale ham til din Svigerfader, den højlærde Mand og min kære Ven, hvem jeg ønsker alt godt. Venlig Hilsen. Odense den 17de Oktober [15]99. Jacob Madsen

124v *Aar 1599 den 21de November, ieg drog fra Skougorde Onsdag den 20de Novbr., haffde begrauet F. Margret Brokenhusz. Begge Borgmestere fra Husz; hørde Hr. Søren prædike. Var Konvent af Herredspræsterne. Alle var til Stede med Undtagelse af [ham fra] Søby, som var fraværende med min Tilladelse, [og dem] fra Skydebjerg og Vissenbjerg.*

N.B. Hr. Chresten i Kiarndrup var anclaget for 1 Barn, hand iche ville christne, for der var for mange Faddere; effter Prædiken christnet det oc 1 Sleffred* Barn met. Hr. Peder i Sandager, for hand forholdt Atzer Pederszons Borgers Barn sin Degne Korn aff sin Annex Præstegord oc opbar den aff Bunden, der i Gorden boer. *Han skal forlige sig med Borgeren eller betale. Han svarede*, at den, der var for* hannem Præst, gjorde lige saa.

Jeg visiterede Skolen fra Kl. 1 til 3 Eftm. Rektor Niels Pedersen. Han saavel som Medlærerne fik et hæderligt Skudsmaal af Provsten. Alt vel der. De skrev godt. I Skolemesterens Klasse var der 23, i Resten af Skolen 62 - ialt 85.

Aar 1600 fortog mig stor Siugdum i Laalandt, ieg kunde iche visitere.*

Scholen. Aar 1601 den 10de Febr. frasagde Scholemesteren Niels Pedersen, en lærd ung Mand, sig Scholen. Claget, at kunde iche naa sin Løn. Begge Borgemestere tilforne [tomt] at kunde iche naa den. Befalde dem strengeligen hannem at affbetale*.*

Aar 1601 i Marts kom Barthel Iffuerszen til Scholen, M. Iffuer Barthelszens Søn, bleff Scholemester.

Jeg visiterede Skolen Aar 1602 den 10de Juni. Der var 60 Disciple i Skolen. Hans Lukassen, en god og flittig Hører. Alt vel. I Rektors Klasse skrev 9 grammatisk rigtigt; der var 14 i Klassen. Præsten og Lærerne ved Skolen fik det bedste Skudsmaal af Borgmester Oluff Lang og 4 Raadmænd. Bang var ikke til Stede.*

Samme Dag var der Præstekonvent her. Hr. Søren, Capellanen, døde 3die Juni.

Aar 1603 den 16de Febr. var her Præstekonvent. Alle fik godt Skudsmaal af Raadet. Der var i Skolen 70 Disciple, hvoraf 2 skrev grammatisk rigtigt.

Aar 1604 den 8de Maj visiterede jeg der. Præstekonvent. Fraværende var Hr. Laurids i Syllested, Hr. Rasmus i Kyng, Hr. Peder i Sandager, som holdt Bryllup med Kremer Ole Bruns [efterladte] Hustrue Anna, Hr. Knud i Tanderup. Alt vel. I Skolen var der 77 Disciple. Højst 3 skrev gram-

matisk rigtigt. Hans Lang Hører hagde deponeret Willom Bang; de blev forligt uden min Hjælp. Till Tanderup Afften.*

125r

GAMTOFTE

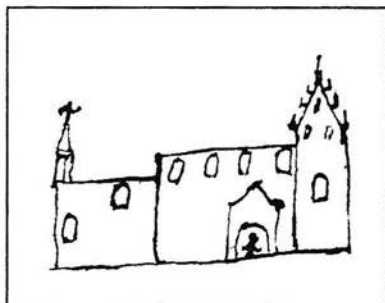
50 Tiendeydere. De siger, der er 70. Rig Kirke. Oxenberget. Jeg visiterede Aar 1589 den 14de Oktbr. Kl. 8 Form. (en Tirsdag). Laa der om Natten. Hr. Poul Enuolszen, Født vdi Julland i Siul Sogen. M. Jens i Dallum hans ner Slect, Hr. Jens i Vlkebøl paa Alsø er hans Broder. 32 Aar. War Capellane til S. Albani Kirke i Othensze vdi [tomt] Aar. Hører-Regenscab i Bogherred paa Prou-stens Elias Isenbergs Vegne. Et smukt sagt Tenor, prædiker godt. Hans Hustru Anna, Datter af hans Forgænger, Hr. Anders Maas. Han talte over Efes. 6: Se nøje til, hvorledes I vandrer. 1) Formaning om, hvorledes man bør vandre i dette Liv. 2) Formaning til at sky Drukkenskab. 3) Hvorledes Gud bør æres. Det første forklarede han nogenlunde godt.*

Vanderer varlig, Tiden er farlig, Døden er aluarlig.

Degnen fra Skolen, den øverste Hører. [tomt] Skudsmaal.

Kirken af Natursten, glattede ved Kunst.

En smuk rom, tornet Kirke. Træ Loffte i Tornet. 5 Huellinger oc i Tornet Lofft. 2 skøne Cloker i Choret, 2 smaa i Spiret. Tafflen: Maria mellem en stor S. Hans Døber oc en Bisp. Prædikestolen ved Synderside. 2 skøne Meszing Stager (iche skøner i Fyens Stigt). Fonten paa mit Goluet inden Døren. Vforylt Kalck oc Disk. 2 gamle affsat* Kobber Stager, 1 Thin Stage. Kirkeladen stor, god. Kirkegords Muur aff Kamp, god, muret offuen paa oc lagd met Holsten*. Ingen Træ.

Herregorde: Bispboe, Christen Suale. Knud Daa til Hestholm, haffier en Thener* till. Søby Skoff. Westorpe Sø, en stor Sø. Derfra til Asnes. Visiterede.

Jeg visiterede Aar 1596, Torsdag nest effter 6. S. e. Paaske. Jeg holdt kun en Formaningstale. Hr. Poul prædikede ikke. Provsten var med mig; jeg overnattede der. Claget paa Stolelestand, er god Raad* der til neder i Kirken forlunge Stolene. En herlige ny Taffle paa Alteret (iche skøner i Fyen), kostede 200 Dr. Der fra til Wedtofftte.*

Aar 1600 den 28de April kom did Kl. 5 Eftm. Til Stede der var Gabriel Knudszen, hans Søn Knud [og] Villom Bang; de spiste til Aften med mig. De bort Kl. 8. Tog Sennespulver*. Jeg visiterede om Tirsdagen den 29de April.

Præsten prædikede over Søndagens Epistel af Jacob[s Brev]: Hvert Menneske skal være hurtig til at høre. Jeg holdt Tale. Alt vel. Til Thurup der fra. Alt vel.

[Med anden hånd: Vandrer varlig, Tiden er farlig, Døden er aluorlig]

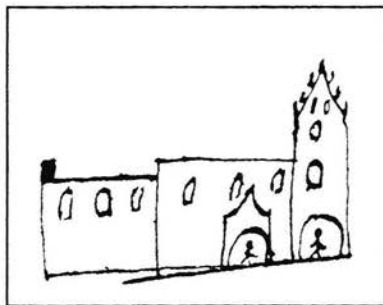
125v

KIERNDROP

[Kærum]

Annex till Asnes. 39 Tiendeydere. Kerkens Part* 1 Lest. Jeg visiterede Aar 1589 den 14de Oktobr. Kl. 1 Eftermiddag (en Tirsdag). Hr. Jens, Proust oc Sognepræst i Asnes, var met mig. Han er 44 Aar gammel. Capellanen meste Parten officier* der. Jeg holdt Prædiken for Menighededen. Kapellanen var til Bryllup i Middelfart. Degn fra Skolen, 7 Ort. Godt Skudsmaal.

Kirken paa et høyt Berg fra Byen, tornet; met Bly alt vden Tornet met Tegel oc lidet paa Norderside met Tegel. Huellinger 3 offuer Choret oc 4 vnder Kirken oc Tornet. Haffuer veret et Spir paa Enden. Malet inden vdj. Tafflen *Christi Korsfæstelse* met Billeder, paa Fløyeler* Aposteler. 2 ny Meszing Stager, 2 smukke Cloker. Prædikestolen Synderside.

Fonten tuert offuer Nørside. Kirkeladen nederfallen offuen paa. Kirkegords Mur Camp muret offuen paa oc tagt* met Tegel, Holsten*. Saltoffte Skoff. Rodvelt Skoff.

Aar 1595 den 28de Maj visiterede jeg mellem 12 og 1. Provsten var der. Der var kun faa til Stede. Kom fra Dreslette oc did fra Horne. En herlig ny Taffle met *Katekismens* Lerdom, 2 Stytter for paa; ingen Billeder, ingen Huelling; koster ved* 100 Dr. (efter hvad Præsten fortalte). Præsten, Medhjælperen og begge Degne (der er nemlig 2 Dreng fra Skolen) fik det bedste Skudsmaal. [Overstreget: Jeg var der 16. Maj, kom fra Frue Barthe Trolle Henrik Gyldensternes Begravelse.

Jeg begravede hende samme Dag. 12 Eske paa Kirkegorden. [Dette stykke hører til Kerte, se s. 234]

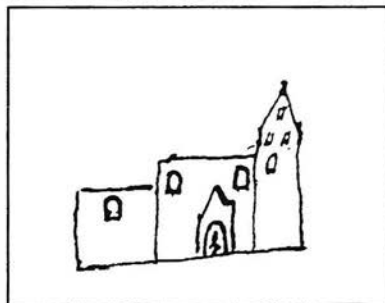
126r

SØLLESTED

18 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar [15]89 den 12te Oktober, 20de Søndag efter Trin. Kl. 10. Hr. Lauris Gorm, fød i Gamtofte. 44 Aar gammel, Præst her paa Stedet i 24 Aar. Kom hertil som Student. En stor Bas oc der for raaber inthet, rører ikke nogen, hart* ved at prædike. Margrethe, fød i Sognet. 11 Børn, 8 leuffuendis. Han talte over Søndagens Evangelium om [Kongesønnens] Bryllup. Han udviklede de samme Punkter, som han forhen havde forklaret i Annexet.*

Degnen, Jyde, fra Skolen i Assens. Aff begge Sogner 7 Ort.

Kirken i Byen, liden, grøn inden vdj oc mørk. Tornet met Tegel; Bly lidet offuer Synderside Choret oc lidet paa Nørder-side. Huellinger 3 i Kirken oc Tornet, 2 smaa offuer Choret. Quindestole i Choret. Smal Kerke. Tafflen Crucifixet, Maria oc S. Hans paa den anden Side, er ond. 2 Thre Stager. Clok 1. Prædikestolen ved Synderside. 1 Thin Kalck oc Disk. Fonten neder i Tornet. Slim gammel Meszhagel. Kirkelade mellem Stenger*, noget ved Mact*. Kirkegordsmur Kamp.

Ingen vden en Skoff, Bukeropholme.

Jeg visiterede Aar [15]96 den 26de Maj, Onsdag efter 6te S. e. Paaske. Jeg holdt Tale. Hr. Laurids prædikede i Wedtofte. Sagde Søllested Mend Wedtofte deris Clagemol og befoel Præsten at holde huer anden Søndag her første Theneste oc lige saa vdj Annexen oc følge Seduanen, nar Bryllupe er vdj enthen Sogne, at gøre der siste Theneste.*

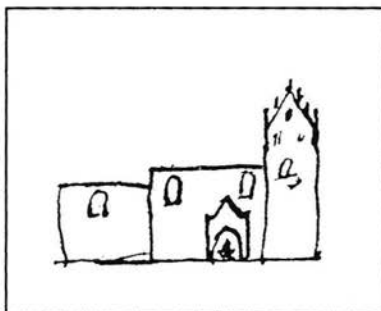
126v

WEDTOFTE

Annex til Søllested. 23 Tiendey-dere. Jeg visiterede [1589] den 12te Oktbr. (en Søndag) Kl. 8 Morgen. Han udlagde Søndagens Evangelium Matth. 22 [Overstreget: Om den store Nadver] om [Kongesønnens]

Bryllup: 1) Om Lignelsen og hvad den vil lære os. 2) Hvilke Straffe der rammer den, som vrager Indbydelsen. 3) Om ham, der ikke havde Bryllupsklædningen paa. Degnen, en Jyde, fra Skolen, var ikke til Stede. Begge [tomt] Skudsmaal.

Kirken i Byen, grøn inden vdj, paszelig stor, tornet. 4 Huellinger. Alt met Tegel vden offuer Choret paa nordere Side met Bly. 1 Clok. Tafflen slett*, haffuer veret malet *Christi Lidelseshistorie* paa; er affaldet. 2 paszelig Meszing Stager. Ond Hagel. Kalck oc Disk vforgylt. Prædikestolen ved Synderside. Quindestole paa begge Sider i Choret. Fonten i Tornet.

Kirkeladen muret mellem Stenger*, en stor Hob Tegel Tag vdaff*, boer en Mand i den ene Ende. Kirkegordsmur met Kamp. En smuk Degnestol, ingen Skriftestol.

1. Herregord: Wedtofftegord, Erik Hardenberg; bygt mellem Stenger*. En Ladegord ved Gorden; ligger huggen Sten ved Gorden at bygis med.

2. Vlsbergs Mølle 1 Quern. Wedtoffte Mølle 1 Quern.

Aar 1596 den 26. Maj, Onsdag efter 6te S. e. Paaske, visiterede jeg Kl. 7. Clagdis, at de fik alletid sidste Theneste; begerde huer anden Syndag. Aduarde Søllested Mend oc gaff Præsten Befaling, at saa ske skulle. Ere de lige Brøder, da best lige Koel at søbbe. *Iøvrigt alt vel.*

127r

SØBY

Er Hoffuit Kirke til Thuerop. K^s Ma^s Breff¹¹⁷ dem at vere annexeret. 23 Tiendeydere. *Jeg visiterede Aar 1589 den 12te Oktbr. (en Søndag) Kl. 2. Overnattede der. Hr. Søren Hanszøn, Hr. Hansis Søn i Mesing; var Kapellan hos Faderen, 36 Aar gammel. Meget klangfuld Stemme, en sterk Tenor, raaber, lidet eller slet ikke belærende. Hans Hustru Abel fra Assens, tidligere gift med Hr. Mads. 1 Barn ved Hr. Søren. Han talte over Evangeliet om [Kongesønnens] Bryllup: 1) Om Brylluppet. 2) Om Manden, der ikke havde Bryllupsklædningen paa. 3) Om de faa udvalgte. Degn fra Skolen, 3 Ort. [Tomt] Vidnesbyrd.*

Kirken i Byen, tornet. Bly offuer hele Kirken paa Synderside og halff Kirken tagt* med Bly paa Nørside; ellers Tegel. Kirken feiler paa Tag Bly paa norder Side oc er Tegel. 1 Clok. Huellinger 5 lige høye. 1 Skab. Tafflen: Den vnge oc gamle setter Kronen paa Jomfruen. 2 Stager aff

Meszing. Calck oc Disk forgylt. Rød Fløiels Hagel. Prædikestolen Synderside. Skrefftis* paa Nørside. Fonten i Tornet. Kirkelade ond oc en Stal vdj. Kirkegords Mur Kamp, nederfallen.

N.B. Jeg kom Kl. 2. Altergangen blev udsat mod min Vilje. Kyrieelison blev sunget; derefter oplæste han sin Tale. Derpaa blev sunget: Nu bede vij, og han*

gik paa Prædikestolen. Alt dette skete mod min Vilje. Siden prædikede han omtrent en Time. Efter Prædiken foregik alt paa vanlig Vis ligesom ved Messen.*

1. Herregord: Skofforde, Henrik Norby, Hans Frue Margret, Otte Brockenhusis Søster. Ingen Børn. *Han var ikke i Kirke, men indbød mig dog ved sin Tjener sammen med Præsten til Middag. Jeg undskyldte mig med god Grund med Træthed.*

2. Weiremølle, hører Henrik til.

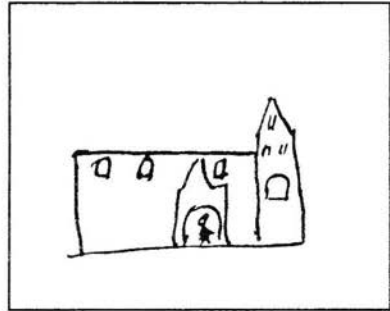
3. Søby Sø. - Skoffgord Lund til Gorden, liden.

4. Her ligger i Sognet Oxenberg, som thet Slacting* stod i Greffuens Feide.

Aar 1593 den 23de Juni war ieg paa Hagenskoff. Hagde Henrik Norby veret der til forne. 1) Clagit at Hr. Søren haffde begraffuet en Troldquinde, som haffde forsoret Landet, oc lagd hende i Kirkegorden. 2) At hand beskylte hans Frue at skulle haffue giort Vlyd* i Prædiken, som han strax forinden han gik vdaff Kirken, affbeuiste met Sognefolcket. 3) Sagde at der var giffit en Pige fra Hr. Søren oc var fructsommeligen, oc menis hand er Fader der aff.*

Jeg visiterede Aar 1598 den 6te Juli Kl. 10 Form., kom fra Sandager did. Han talte over Es. 1: Tvæt Eder osv. Han talte over Stedet om Bod. Alt vel.

Aar [15]99 den 20de Novbr. begroff ieg F. Margrete Brokenhusz, S. Henrik Norbys.

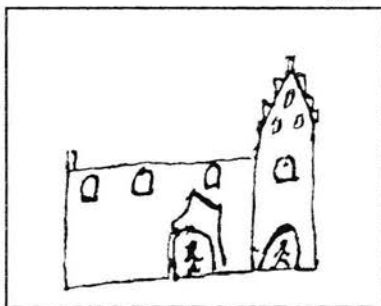
Annex til Søby. 24 Tiendeydere. Er ½ god Mil fra Søby hid. Er K° Ma^s Christian III's Confirmas at Søby oc Thurop, Holvad oc Sandager skal vere annexeret. Breffuet¹¹⁸ findis i Sandager. Jeg visiterede Aar 1589*

den 13de Octbr. (en Mandag) Kl. 8. Hr. Hans Knudsen, fød i Wendsherred. 59 Aar gammel, graa; forliges ilde med Hustruen Kerstine, Præsten Hr. Christen Skøttis Dater i Asznes. Var Præst til begge Sogner, men trellede saa meget, at hand forglempte sine *Studeringer*. Henrik Norby hannem oc vred. Oc tog 1 Capellane, først Hr. Hans (døde), siden Hr. Mats (kom til Kyng) og sist Hr. Søren, der fick Sognet fra hannem. Nu haffuer hand alene Thuurop oc boer met sin Hustrue oc 9 Børn vdj Asznes, ganske arm oc elendig. Er fordelt* thit oc offte, tegger; en gammel Kap*. Meele god noch, oc *han prædiker ikke saa daarligt*; stønner noget.

Han talte over Efes. 5, Epistelen til den foregaaende Søndag. Han forklarede Teksten Ord for Ord.

Degnen fra Skolen i Assens, 4 Ort., Hr. Lauritzis Søn i Allesø. Begge godt Skudsmaal.

Kirken noget fra Byen, tornet, met Tegel alt, vel flyd*. 4 store Huellinger. Vforgylt Kalck oc Disk. Ond Hagel. Ingen Stager, men en Fiel*, Pig[gen]* staar [vdj]. Tafflen gambel met Crucifix oc Reffueren*, Apostler i Fløieler*. Prædikestolen Synderside. En god Degnestol, ingen Schrifftestol. Fonten neder for Choret Synderside. Quindestole i Choret paa Norderside. 2 Cloker i Tornet.

Kirkeladen god. Kirkegords Mur aff Kamp, god.

Feiler* M. Hans Thomesenszøns Psalmebog.

1. Ture Mølle, 1 Quern.

2. Wiir Sø. Halffparten her til Sognet, Halffparten til Hesteholm i Gamtoffte Sogen.

3. Paddesø liden, siges bundløs, trind, er Fisk noch i. Halffparten oc i Gamtoffte Sogen.

Sognemend claget, de haffde saa langt at hente Hr. Hans vdj deris Suigdom. Jeg begerede, at hand motte bo i Kirkeladen, men Kirkeverge vilde iche, om hand motte giffue Bonden i Byen sin Indfeste* igen i *Annexet*.

Aar 1591 den 21de Januar bleff Hr. Hans her forligt i Othense met Hr. Søren. Effterdj Hr. Hans er fordelt*, skal hand stande fra Sognet oc ingen Theneste gøre, oc Hr. Søren skal giffue hannem aarligen Smør 1 Fdg.,

Byg 6 Ort., Rug 3 Ort., Lamb 2, [1] Gris; for 1 Las Hø oc Offert* oc anden vuisze* Renthe* 2 Dr. oc 2 Las Halm. Gik oc tegget siden.

Aar 1591 den 18de April var der Præstekonvent. Om hvad der her foregik, se ovenfor ved Assens.

Aar 1596 den 25de Maj, Tirsdag efter 6. S. efter Paaske, var her Præstekonvent. Vi forhandlede om Kirkeskikkene. Alt vel der. Præsten Hr. Søren prædikede om Bønnen. Derefter holdt jeg Tale. Der fra til Gamtoffte.

Aar 1600 den 29de April kom jeg dertil fra Gamtoffte og visiterede Kl. 1. Alt vel. Bønderne begerde, at de motte alletid haffue først Theneste. Jeg svarede, at det var imod Skik og Brug, og saaledes forsonede gik de Hjem.

128r,

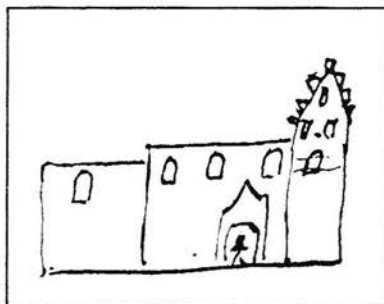
SANDAGER

24 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 den 13de Oktbr Kl. 1 Efterm. (en Mandag).¹¹⁹ Fik der Mad Middag; Johan Norby var hos. Hr. Niels Lauritszøn, Hr. Lauritszes Søn, som var Sognepræst for hannem i 32 Aar; hand der i 28 Aar. 54 Aar. Var den Gang syg af Fjerdedagsfeber*. Prædiker godt, ser i Papiret, talte en hel Time. Hans Hustru Anna, fød i Byen, (en ond Kvinde mod Manden). Hand 2 Gange giff: Med den første 3, med den 2den 7 Børn, alle levende. Han talte over den foregaaende Søndags*

Epistel, Efes. 5: Se til, hvorledes I vandrer. 1) Formaning til at skynde sig til Gud. 2) Man bør undgaa ugudelige Veje og stræbe efter det rette.

Degnen fra Skolen, har ogsaa Annexet; fra begge 5 Ort. Godt Skudsmaal.

Kirken i Byen [overstreget: fra Byen paa Marken], tornet, tagt ald met Tegel. 2 Cloker. 4 Huellinger. Tafflen: Maria met Barnet i Armen oc et Billede¹²⁰ paa huer Side; vnder indsatte i Foden: Christi Fødsel. Prædikestolen ved Synderside. Fonten i Tornet. 2 Kobber Stager. Kirkeladen god. Kirkegordsmur god aff Kamp. Træ paa Kirkegorden.*

[Herregårde:] 1) Orlunde, Frue Idde Grøn Philip Hedenstrops Frue. ([15]90 Johannes Norby). 2) Tagemosegord i Stubdrop, Johannes Norby, Frue Margrete Basze; hand er Otte Norbys Broder. Er Kongens Gord,

hand paa bor, hands oc hendis Liffs Tid forlent for Gotz, K^o Ma^s fik aff hendis i Synderiulland. Oc skal de haffue huer Aar der til 200 Dr. aff Nyborg Slot.

1. Veir Mølle til Orlunde.
2. Sandager Aa.
3. Turope Sø. - Oreskoff.

Aar 1593 den 9de April, Tirsdag for* Paaske, bleff vdj Asnes Hr. Peder Hanszen forlagd* vdj Proustens, Borgem. Willem Bangs Neruerelsze i Hr. Jensis Husz paalagd*, som hand selffuer vedtog at ville affbevisze* inden S. Walburg* Dag, thet hand iche haffde begeret det bedste Høffde* i en hans Sognemends Gord waar, som skulle veret en Hest for Begraffuelszen, men waar liet* vdj hans Gord 1 lidet Nød*, huilcket hand tacket Bunden fore oc lod thet saa gaa vd paa Marken, effterdj at det waar løs aff Gorden kommen, førind hand kom aff Kirken, som hand haffde nogen Bestilling*. *Den 12te Juni viste han mig nogle Breve i M. Hans Langs hus.*

Jeg visiterede Aar 1594 den 20de April (se min lille Visitatsbog). Sognefolket var kaldt sammen her fra begge Sogne. Overnattede der.

Jeg visiterede Aar 1598 den 6te Juli. Han prædikede over Brevet til Galaterne, om det tredobbelte Vidnesbyrd om Christus: 1) De forudgaaende eller Forjættelserne, Forbilleder paa Christi Opstandelse. 2) De [Vidnesbyrd] der udspringer af Opstandelsen. 3) Efter Opstandelsen. Laa der om Natten. Alt vel. Kirken nyligen vel flyd. Der fra til Søby.*

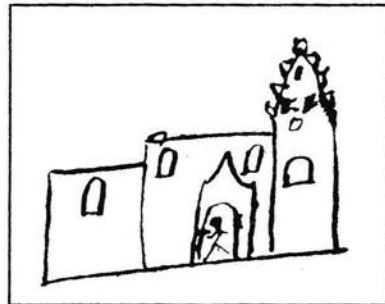
Aar 1604 3dje S. e. Paaske, den 6te Maj, holdt [Præsten] Bryllup i Sandager med Ane Oluffsdatter, sl. Oluff Baggers Dater, [Ole] Brun Kremers Effterlate i Othense. Jeg inthet* budet.

128v

HOLEWAD

Annex til Sandager. 13 Tiendeydere (vden Annexen). Jeg visiterede Aar 1589 den 13de Oktbr. Kl. 10 (en Mandag). Jeg prædikede for Folket. Begge godt Skudsmaal.

Kirken fra Byen i Marken, tornet, Bly paa Kirken vden Tornet oc lidet Tegel paa Norderside ved Østerende offuer Choret. 5 Huellinger. 1 Clok. Tafflen met

3 store Juduter*, henger 1 lidet Crucifix fore. Prædikestolen ved Synderside neden Choret. Fonten tuert offuer. Fonten stoer paa Norderside. 2 Meszing Stager. Vforgylt Kalck oc Disk. Grøn brøger* Atlask Hagil. God Degne stoel. Kirkeladen liden, god. Kirkegorden[s Mur] Kamp, god.

Vare nogre aff disze Sogne Folck vdj Sandager Kirke, ieg visiterede Aar 1594 den 20de April.

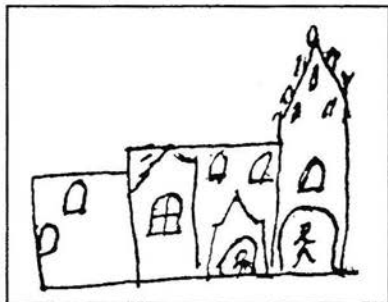
Jeg visiterede Aar 1598 den 5te Juli Kl. 3 Eftm. Alt vel. Sognefolket kom førend Hr. Peder; under den Tale, som jeg holdt, indfandt han sig, men prædikede ikke der.

120v
og
129r

SYNDERBY
[Sønderby]

52 Tiendeydere. Jeg visiterede i Synderby Aar 1588 4de S. e. Paaske. Erik Hardenberg der. Se det første Blad af dette Herred. Hr. Jørgen Hanszøn, en ung Mand, er Præst. *Søn af [den tidligere] Præst, 28 Aar gammel. Var Skolemester i Middelfart, efterfulgte sin Fader.* Hans Øl ligger i Kerken i Tornet, *han lovede, han vilde fjerne det fra den Kælder. Hans Hustru Mette, født i Assens. Erik Herdenberg gav ham i alle Sognefolkenes Navn et hæderligt Vidnesbyrd om Liv og Lære. Sognepræsten er selv Værge for Kirken, til hvilken han skylder 200 Daler. Kirken trænger til Reparation; han lovede at fremskynde Restaureringen.*

Kirken tornet, met Bly lidet offuer Choret paa Norderside, ellers Tegel alt. [Overstreget: Huellinger 5], 1 vdj Capellet, 2 Cloker. Tafflen: Crucifix, Reffuere*, *Christi Lidelse* malet paa Fløyer*. Prædikestoel ved Synderside paa Hiørnet mod Capellet. Fonten i Capellet. 2 statelig Meszing Stager som i Gamtoffte. Forgylt Kalck oc Disk. Et Segerverk* i Kirken, slaar Quartere. Kirkeladen paszelig. Kirkegords Mur Kamp. Holsten* sommestede vdj Kalck.

Slot: Hagenskov. - Synderby Sø. - Slotsmølle, 2 Querne. - Bøgeskoff 1, Hellerop Skoff.

Jeg var i Kirken Aar 1589 den 15de Oktb. (en Onsdag) paa min Visitatsrejse.

Hr. Nils, der waar Cappellane i Nyborg, kom did [15]90.

Aar 1591 overnattede jeg der. Visiterede 2den S. e. Paaske. Godt Skudsmaal. Hr. Niels kom oc var kommen effter Hr. Jørgen.

Jeg visiterede Aar 1593 en Søndag. Jeg waar paa Hagenskoff. Jeg holdt Prædiken. Begge godt Skudsmaal.

Jeg visiterede 18de April Aar [15]94. Hr. Niels prædikede over 1. Pet. 2: Vi var som vildfarende Faar.

Var der Aar 1595 den 28de Maj, ieg kom aff Salingherred.

Jeg visiterede Aar 1598 den 4de Juli henad [Kl.] 10. Kom fra Dreslete. Præsten prædikede over Matth. [Fejl for Lukas] 11; Salige er de, som høre Guds Ord osv. Alt vel.

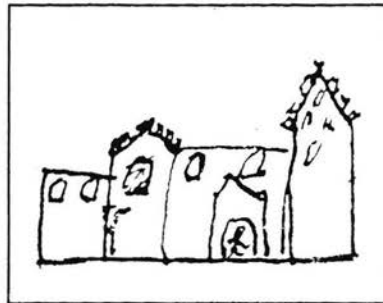
129v

DRESLETTE

70 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 den 15de Oktbr. Kl. 8 (en Onsdag). Fra Asnes did, hvor jeg overnattede. Hr. Simon Hansen fra - Haderslev, 60 Aar, graa. Hr. Thomes i Flemløszee er hans Moderbroder. Var Kapellan ved Odense St. Albani i 4 Aar paa Mester Hans Foss' Tid. Gift 2 Gange; med den første [Hustru] har han 5 Børn, med den anden, Anna, en Bondedatter (meget bondsk) ingen. Den anden ægtede han Aar 1589. En datter hjemme. Han talte over Efes. 4, Søndagens Epistel. Meget enfoldigt, studerer ikke, slaar alle Hende i". "Nu da!" Taler Bret jysk.

Degnen fra Skolen, 15 Ort. Nederste Hører. Begge godt Skudsmaal. [Præsten] har haft en Sag med min Forgænger, fordi han havde foræret ham en Okse og nogle Skæpper Hvede, for at han skulde befordre hans Søn til Degneembnedet, hvad der ikke skete. Man mener, det er Hustruens Skyld.

Kirken tornet. Kirken met Tegel alt vden noget Bly offuer Choret paa norder Side. 1 Capel ved Synderside. 2 Cloker. Huellinger 4 i Kirken, 2 offuer Choret, 1 offuer Capellet. Tafflen: Vismændenes Ofring, passeligt forfærdiget. 2 smaa Meszing Stager. Prædikestolen paa Hiørnet neden for Capellet. Fonten i Tornet, skal ind vdi Capellet. 1 Alter mod Choret, ingen Taffle paa. Rød ny Fløiels Hagel. Canikestol* for Skrefftestoel aff got Eg, panelet* bag oc ligesaa paa den anden Side. Kirkeladen god. Kirkegords Mur god, Kamp, muret offuen paa oc Holsten* trint omkring.

Herregorde: Flenstoffte, Frue Tale Vlstand Poul Laxmands Effterleuerske*. - Vnkerbergs Bergeskoff.

NB. Jomfrue Anne Bilde (gammel Jomfrue), hendis Foreldre haffde Brobygord, Gert Ranzow købt, er nu i Husze met en Bunde.

Aar 1592 den 20de Marts meddelte [Præsten] mig, at der var en Mand rømt bort aff Sognet (Fru Talis Thener*) met sin Hustrue oc Stibdatter* oc var Rycte, hun var fructsommelig aff hannem. Haffuer stillet Herskabet tilfreds oc er nu kommen igen met sin Hustrue, men Stibdateren er borte; beger *Sakramentet*. Jeg svarede at tage 2 eller 3 Mand oc forhøre, om hand bekender Gerningen. *Der næst* om F[ruens] Foget vil bekende sin Husbunde at vere stillet tilfreds. *For det tredie* om hand vil obenbarligen staa Skreffte. *Og derpaa skal Sagen tilbage til mig.*

Jeg visiterede Torsdag den 18de April Aar [15]94. Han talte over 1. Peter 2.

Aar 1595 den 27de Maj, kom fra Horne, overnattede der, nød intet.

Jeg visiterede Aar 1598 den 4. Juli Kl. 8. Laa paa Høxgord Natten. Præsten prædikede over Ezek. 18: Omvend Eder osv. Alt vel. Vaar Murmester i Tornet. Clokerne hengt vd mere mod Venduerne. Der bygges paa Tornet.

130r

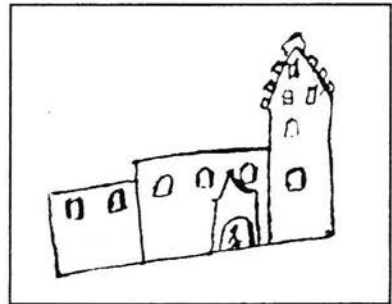
FLEMLØSE

52 Tiendeydere. Jeg visiterede 1589 [den 15de Oktbr.] Kl. 10 (en Onsdag). Spiste Frokost der. Hr. Thomas Naffnsøn fra Haderslev, 68 Aar, har boet her i 36 Aar. Var forud min Hører i Odense Aar 1552. 2den Gang gift; ægtede Nr. 2 Aar 1583, nemlig Cathrine, født der. Ingen Børn med nogen af dem. Han talte ovver Matth. 22 om [Kongesønnens] Bryllup, Evangeliet til den foregaaende Søndag. Han talte meget ubehjælpsomt, uden Inddeling. "Nu, nu, Guds Børn".

Degnen fra Skolen, den øverste [Lektie]. Byg 9 Ort, ½ Ort Haffre. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet met Tegel paa Vesterside, ellers paa den anden Side oc hele Kirken met Bly. 2 Cloker. 6 Huellinger. Tafflen:

Christi Korsfæstelse, paa Fløieler Christi Lidelse. 2 paszelig Meszing*

Stager. Prædikestolen paa Synderside, staar paa Muur. Fonten i Tornet. Rød Engelst* paa Alteret. Degnestol god, lang, panelet*. 1 stor Skab ved Norderside ved Alteret. Kirkeladen god oc stor, meste Parten paa Kirkegorden. Kirkegordsmur af Kamp, muret offuen paa met Tegel, Holsten.*

Voltofft Skoff.

Hele Kirken er i Aar blevet tækket med Bly vden Vaabenhuszet.

Aar 1593 den 24de Juni, S. Hans Dag, visiteret, fald ind paa 2den S. e. Trin. [Præsten] læste Søndagens Epistel, paa min Henstilling læste han Evangeliet til [S. Hans'] Festdag. Hagde 1 Bogstol for sig oc lagde Manualen* paa vd mod Folcket; fjernede den ved Kirkeværgen. Fra Prædikestolen læste han 1) Evangeliet til [S. Hans'] Festdag. 2) Derpaa oplæste han efter Alterbogen Søndagens Evangelium Ord til andet. Han brugte ikke Messehaglen, før han gik paa Prædikestolen. Waar 1 Barn at christne, og af den Grund brugte han ikke Messehaglen. Han prædiker ikke; hans Stemme er meget svag, svækket af Alderdom. Han trænger til en Medhjælper. Han sagde noget om Johannes' Liv, tilpassede det ikke [til noget]. "Waar en ydmyg Mand, trøstet oc døpt dem, en fast Mand". Han udlagde næsten intet af det oplæste Søndagsevangelium. 3) Han fortalte Evangeliet til [S. Hans'] Festdag.*

Begge fik særdeles godt Skudsmaal. Degnen en meget lille Person, Hans Jenszen, fra Assens. Rød Fløel paa Alteret. Vforgylt Kalck oc Disk. 1 gambel blo Fløels Hagel.*

Aar 1596 den 23de Maj, 6te S. e. Paaske, visiterede jeg. Han fremsatte Selvfølgeligheder i over en Time. Jeg paamindede ham om [at tage] en Medhjælper. Han sagde: "ieg vil thene, saa lenge jeg kand". Iøvrigt alt vel.

[Han] døde Aar 1598, Skertorsdag, af Apoplexi, blev begravet Paaske Afften.

Jeg visiterede 1603. Jeg kom fra Jordløse, overnattede der. Alt vel.

130v

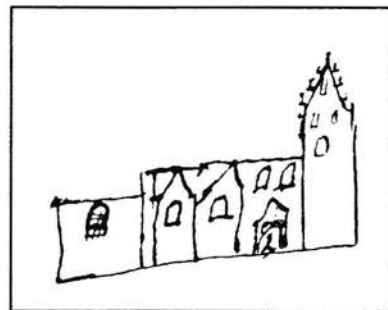
HORBY [Hårby]

100 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 den 15de Oktbr. Kl. 3 Eftm. (en Onsdag). Hr. Eskild Knudszen, fød i Gorden, 52 Aar gammel, Præst i 26 Aar. Prædiker godt, god Stemme. 3 Gange gift. Hans Hustru Cathrine, født i Haderslev. 2 Børn med hende lever, 2 er døde. Hun er frugtsommelig og skal have det tredie. Efter de andre [Hustruer] 10 [Børn], 7 døde,

7 leffuendis. Han talte over Joh. 16: *Hvad som helst I beder om osv. 1) Hvor mange Slags Bøn [der er]. 2) Hvilke Betingelser, der er for Bøn. 3) Hvad der skal tilskynde os til at bede.*

Degnen 16 Ort eller 18. Man strides om Degnen; de ønsker en Sædedegn*. Jeg svarede Alexander Durham, at Sagen skulle blive overvejet sammen med Lensmanden Axel Brahe. Haffuer sat Henrik Perszøn der ind mod min Minde. *Godt Skudsmaal.*

Kirken noget Bly paa Synderside offuer Choret, ellers alt Tegel. I Kirken 2 Capeller ved Norderside en Rinde* mellem er 2 Huellinger. Huellinger 6. 1 Taffle i Capellet: S. Christoffer oc S. Jørgen paa, mit en Bisp. Tafflen: Den gamle* [Gud] setter Krone paa Jomfruen; paa Taffle er *Bebudelsen, Fødslen, Vismændenes Of-ring, Omskærelsen, Flugten til Ægypten,*

paa den anden Lidelseshistorien. 1 Clok. Prædikestol Synderside. 2 paszelig ny Meszing Stager. Fonten i den offuerste Capel oc 1 stor Taffle. Kirkeladen god. Kirkegords Mur Kamp, muret offuen paa oc Holsten* paa.

Herregorde: 1. Løgetsmose, Frue Citzel Oxis. 2. Høgsgord, Capiten Alexander Durham, Frue Met Vrne. Hand var i Kirken, bød mig hiem.

3. Horbyaa begyndis aff Kyng Sø.

4. Horby Mølle, 2 Querne. Høgsgords Mølle, 2 Querne. Sarop Mølle, 1 Quern, løber aff Sarop Sø.

5. Sarop Sø.

6. Bremmeskoff kand fæde 300 Suin.

Jeg visiterede [15]94 den 18de April (en Torsdag) Formidag 7 Slet*. Hustruen frugtsommelig. Han prædikede over Lukas 11: *Salige er de, som hører [Guds Ord] osv. Hvorfor man skal høre Guds Ord. 1) Af Ærbødighed mod Gud og Præsteembedet. 2) For sin egen Frelses Skyld. 3) For at Tilhørerne kan have Christus boende i sig (Joh. 14). 4) For at vi kan have Helligaanden boende i os. 5) For at Djævlen maa flygte fra os.*

Aar 1596 antuorde ieg Jacob Frandszen, Scholemesteren i Asnes, Sædedegnens* Forplict mig giffuet i Horby, paa 4 Ort. Byg aarlig til Asnes Schole at yde. [Med kapitæler, men ingen underskrift:] *Dette bevidner jeg med egen Haand.*

Aar 1598 den 3je Juli visiterede jeg henad Kl. 3. Jeg talte fra Prædikestolen. Om Natten hos Capiten Durhan oc F. Mette Vrne. Alt vel.

Aar 1600 den 12te Marts begroff ieg Capiten Durhan der i Kirken. Anden Dag begroff ieg Christen Hardenberg (hans Lig laa paa Skousbo) i Rynckeby Kirke.

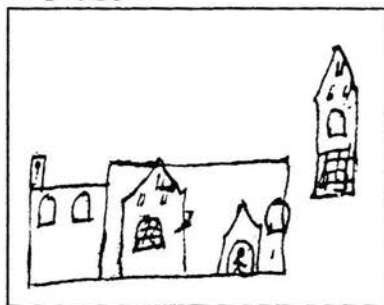
131r

KJERTE

60 Tiendeydere. (Laa der Natten jeg visiterede Barløse Aar 1589 den 9de August). Jeg visiterede Aar 1589 den 11te Oktbr. henved Kl. 8 Formiddag. Spiste eller drak intet. Hr. Hans Morthenszen fra Køge, 63 Aar, melankolsk. (Gorden nederfallen meget). *Hans Hustru er død, hans eneste Datter giftfærdig.* Hr. Christen Capellane. *Hans Hustru Kathrine, ingen Børn.* Hr. Christen talte over Epistlen Efes. 4: *Aflæg det gamle Menneske.* 1) *Opfordring til gode Gerninger og til at sky det onde.* 2) *Om at bevare Dyderne i sit Kald.* God Røst, prædicker iche ilde, taler hurtigt.

Degnen Laurits, Sædedegn*, B[yg] 4 Ort. 3 Skpr., Haffre 1 Pd. *Skal give ½ Ort Byg til Skolen i Assens. Alle godt Skudsmaal,* men [Sognefolket] begerede en Sognepræst, om Hr. Hans vilde resigneret sit Embede, huilken de vilde keise* effter Ordinantzen*; vilde iche lade sig nye da met Hr. Christen, men meden Hr. Hans leffuede, beholde hannem for 1 Capellane. Begerede, at Præstegorden motte opbyggis.

Kirken smuk. Tornet aff Mur, stander Sudvest fra Kirken, en liden Trap op til. 1 Clok vdj. Kirken tagt* meste Parten met Bly. 1 Capel ved Synderside. 2 smaa Cloker i Østerende, offuen offuer muret som i en Skorsten. Huellinger 5 vden [Overstreget: Kors kircken] Capellet. En stor Skab. Altertaffle met 3 store Joduter* paa (bort). 1 Magistrans* (bort). 2 Altere met Taffler paa i Capellet (bort), den ene Jomfrue Maria i Solgitzel (bort), ellers Fløielen met Historier vdgraffuen*. Fonten i Capellet muret met en Kiel* vdj. Prædikestolen paa Hiørnet ved Capellet. 1 vforgylt Kalck. 2 [overstreget; Thin] Meszing Stager og 2 Jerne*. Kirkegords Mur klar* Kamp. Kirkeladen ond.

[Notat f. 131v: Bildeskoff nyligen byget nogle paa et Steen Huss. Sten Bilde til Kiarsgord. Er i [overstreget: Barløse] Kerte Sogen].

1. Mølle, Fauriske Mølle, 1 Quern.
2. Kierte Aa.

3. Øsberg Skoff.

Fra Fielsted did er mange Berge mellem, oc ligger der ocsaa Faurske Berger.

Jeg visiterede Aar 1595 den 30te Maj, Fredag før 6te S. e. Paaske, Kl. 3 Eftm.; kom fra Asnes. Hr. Hans var i Odense. Herredspræsterne var forsamlet der. Kapellanen prædikede. Derefter holdt jeg Tale. De vilde ikke give Kapellanen Hr. Christen noget Skudsmaal. De ville beraade dem met Knud Bilde. Jeg viste dem vd, vaar det samme. Men nu paa Søndag vilde de giffue Svar. Jeg svarede, at saa kunde jeg ikke være til Stede; de maatte derfor give Provsten Svaret i mit Sted.

13 Eske paa Kirkegorden, ieg waar der Aar [15]98 den 16de Maj. Den Dag om Eftermiddagen bleff begravet Fru Barthe Trolle Henrik Gyldensterns till Iffuersnes.

Aar 1602 den 2den Juni var Hr. Hans oc Hr. Christen her paa min Stue i Othensze. Bleff de forligt om Bygning i Gorden. Hr. Chresten vedtog at opbyge Gaulen til Louen ved den nøre Ende; Hr. Hans vil fly* met Tag og fly paa Vegene. Hereffter skal Hr. Hans haffue Halffparten aff Sielegaffue*, Hr. Hans fanger*.

Aar 1605 den 2den Decbr. døde Hr. Hans, vdleffuet Mand, from og god.

131v

BARLØSE

[Tomt] Tiendeydere. Visiterede Kl. 6 Morgen oc hørde Hr. Lukas [15]89 den 10de August, førind ieg gjorde Theneste oc vide Brudfolket Morten-Brokes Dater oc Erik Mogenszen till Bramlycke, Landsdomer i Laaland, oc prædiket samme Dag. Hr. Lucas Michelszøn, fød i Barløse, Søn af Præsten, 46 Aar. Hans Hustru Kerstine, Hr. Pers Konis Søster. Børn: 6 Dreng (3 til Scholen), 3 Piger. Han talte over Evangeliet om Farisæeren og Tolderen: 1) Om Tolderen, herunder om Bønnen, og hvad den kan udvirke. 2) Om Farisæeren, og hvad der fører ham i Fortabelsen. Han skilte sig nogenlunde fra det.

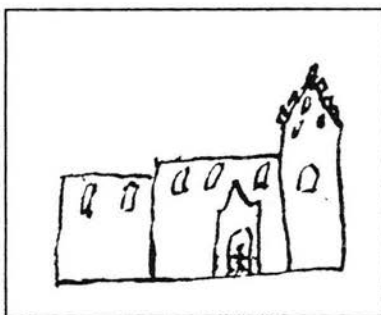
Degnen fra Skolen i Assens, 7 Ort. B[yg], Haffre. Begge godt Skudsmaal.

Kirken met Torn paa et høyt Berg*. 2 Cloker, en af dem synder. Huellinger 5. 2 Meszing Stager. Fonten i Tornet. Altertafflen: Settis Kronen paa Maria (hendis Billede borte), gambel. 1 Alter neden for Choret i Synderside met Taffle paa. 2 Altere og Taffler, bort. Prædikesto-

len ved Synderside. Schriffte- oc Deg-
nestole gode, aff got Eg, panelet*. Et stor
Skab. Kirkegords Mur aff klar* Kamp.
Kirkeladen god.

Herregorde: Barløsegord, Morten Brok.

Thre smaa Øøer vdi Stranden for Lan-
det, kallis [tomt], Willom Bang haffuer
noget Queg paa, giffuer til Kirken 7 Mk.
Vox aff.

Aar 1591 den 17de Maj prædiket ieg offuer Salige Morthen Brokis Lig.
Var en stor Forsambling.

Aar 1595 den 31te Maj, Torsdag før 6te S. e. Paaske, visiterede jeg Kl.
7 Morgen. Laa der Natten. Jeg holdt Tale fra Prædikestolen efter
Præstens Anmodning. Waar til Mad hos Frue Anne Skougord oc hendis
Søster J. Karine. Forligte F. Anne oc Hr. Lucas, om huis hun fornørnet
waar osv. Hun haffuer fortent aff hannem oc hans Børn meget got. Skulle
vere forgeffuen* vnde vergeszen.

Jeg visiterede Aar 1603 Palmesøndag. Alt vel. Spiste Frokost hos Fru
Anne paa Barløsegord.

Aar 1604 den 12te Maj var jeg der. F. Ane sendte mig 4 Spretter*, 2
Stykker Lax, 1 Kd. kolde* Skole.

132r

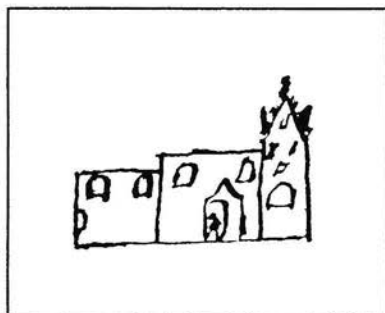
TANDEROP

40 Tiendeydere. Aar 1589 visiterede jeg den 10de Oktbr. Kl. 8 (en
Fredag). Om Natten fra Huszby did den 9de Oktbr. Hr. Niels Lauritszøn,
født i Føns, 56 Aar, Præst der i 34 Aar. God Prædikant, raaber ikke. 2.
Gang gift, Krestine [overstreget: Marine], Hr. Jørgens Datter i Roenes.
Børn: 7 ved den siste (5 leffuendis); 1 til Studeringerne nu Poske, er 2
smaa Tuilling 1 Aar gammel, reder til igen. Hun 28 Aar gammel. Han
talte over Efes.4: Ifør Eder det nye Menneske (Epistlen til 19de S. e.
Trin.) 1) Hvorledes det stemmer med Evangeliet. 2) At afføre sig det
gamle og [iføre sig] det nye Menneske. 3) At sky Lasterne. 4) Om
Vreden. 5) At afholde sig fra Tyveri og at arbejde.

Degnen aff Scholen. Var ikke til Stede; han vidste intet om mit Komme.
Begge godt Skudsmaal.

Kirken smuk met huggen Sten vdi. Døren ind til Skrefftis* paa
Østerside. 5 skøne Huellinger, er 2 offuer Choret oc indluct met Døre oc

Sprinckeler*. 2 Cloker. Bly paa Tornet oc Kirken vden mit paa begge Sider Tegel. Prædikestol neder for Choret. Fonten i Choret. 1 stor Skab. Degne- oc Schrefftestol gode. Tafflen: En vng kroner Jomfruen, de 12 Aposteler ved Sider. 2 skøne Meszing Stager. Kirkegords Mur Kamp. Laden god, 2 skøne thrinde Stene i Vegen paa Kirkedør.

Aa 1: Brendmølle Aa. Denne Aa skiller Vendsherret oc Bogherret.

Mølle: Brendmølle, Johan Ruds, 2 Querne. Møllen staar i Vendsherret oc hans Kolgord i Bogherret.

Ingen Herregorde, men Eiler Brokenhusis, der er indsat*, Frue Tale, begynder at byge en der i Sognet.

Jeg visiterede den 20de April i 1594, se min lille Visitatsbog.

Aar 1595 i December døde Hr. Niels Lauritsen. Kaldet stod ledigt ind i Aar [15]96, fordi Sognefolket vilde udelukke hans Enke med 6 faderløse Børn og kalde Kapellanen Hr. Laurits, Søn af den afdøde Præst.

Jeg overnattede der Aar 1598, Natten efter 4de S. e. Paaske, den 14de Maj. Drog til F. Barthe Henrik Gyldensternis Begravfuelesze; hun blev begravet Aar 1598 den 16de Maj. Er paa gode Veje: Hr. Lauritz bliffuer kallet til Husby, og Knud, deris Scholemester, fanger Kald paa Tanderup igen. Saaledes skete det.*

Jeg visiterede Aar 1598 den 2den Oktbr; kom fra Asnes. Jeg holdt Tale. Alt vel.

Aar 1604 den 9de Maj kom jeg dertil om Aftenen Kl. 6. Visiterede den 10de Maj. En ny Taffle (1601) met Katekismens Ord. Degen aff Scholen. Præsten prædikede over Joh. 16: Sandelig [sandelig siger jeg Eder] osv. I skal græde osv. Verden vil glæde sig. 1) Hvad Korset er. 2) Hvor mange Slags. 3) Hvorfra. 4) Forskellen mellem de frommes og de ugudeliges Kors. 5) Frugten af Korset.

Hr. Hans i Kiarte i Kirken.

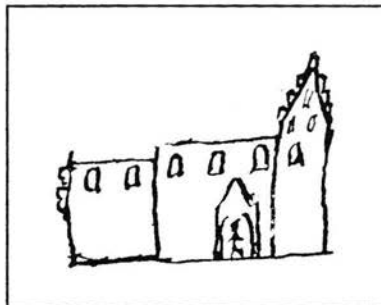
36 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 fra Kl. 3 til 3½, den 11te Oktbr., Torsdag før [Kongesønnens] Bryllup [overstreget: før Det store Gæstebud], 20de S. e. Trin. Overnattede der. Hr. Christen Hersk fra København, 45 Aar gammel. Frisk i Talen, taler for hurtigt. Han var i 12 Aar

Hører ved Odense Skole og Kapellan ved St. Albani. Margret, Hr. Jacobs D. i Othense; gifft i 10 Aar, ingen Børn. God Husmoder. Han talte over Evangeliet om den Værkbrudne, Matth. 9 (Evangeliet til den foregaaende 19de S. e. Trin.) 4 [Dele]: 1) Om Sygdom og Aarsagerne til Lamhed. 2) Hvorledes Christus bærer sig ad over for den værkbrudne. 3) Om deres Gerning, som bærer ham. 4) Om Tilhørernes Mening.*

God Præstegord oc Affuel. Hand haffuer Kronens Part* frit.

Degnen fra Skolen i Assens, var ikke til Stede. 5 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken i Byen, skøn, tornet, met Bly alt vden Tornet Tegel. 2 Cloker. Kirkelade god. Kirkegorden[s Mur] Kamp met Tegel offuen paa oc ilagd met Kalk. Huelinger 5, 2 i Choret, oc Alteret høit op. Tafflen: Offuen paa Crucifixet, paa høire J. Maria, paa venstre Maria Magd[alena]; vnder Tafflen Maria met Barnet i Armet, Maria met Albaster Krucke, en Bisp paa den anden Side. Paa Fløelen de 12 Apostler. Prædikestolen ved Synderside, ond. 2 Meszing Stager. Fonten i Tornet.

NB. Han forærede mig Titus Livius Historie i Folio. Jeg havde hverken bedt derom eller ønsket den.

Herregord: Ringerop (byget vel 1600), Gabriel Knudszen. - Østerskoff, Erik Herdenbergs, oc Badslund til Byen.

Aar 1595 den 31. Maj visiterede jeg Kl. 3 Eftm. Jeg holdt Tale fra Prædikestolen. Begge godt Skudsmaal. Overnattede der. Hr. Peder i Skydberg var med til Aftensmaaltidet. Præsten var blevet tunghør siden min første Visitats.

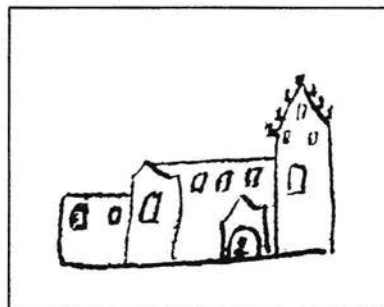
Jeg visiterede Aat 1600 den 30te April, Onsdag før 1ste Maj, Kl. 8 Form. Overnattede der. Kirken tagt nu vden Tornet met Bly. En ny Prædikestol effter den i Gamtoffte indsat [15]98. Gabriel Knudszen holder Husz iblant paa sin Gaard Ringerup. Var inthet* i Kirken.*

[Præsten] forærede mig Aar 1600 Senecas Værker uindbundne.

50 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 den 16de Oktbr. (en Torsdag)

Kl. 8. Hr. Rasmus Hanszen, fød paa Sletten, 40 Aar gammel, god Stemme. Mette, Hr. Hansis Dater i Nørrebro. Gift 3 Aar. 1 Barn er død. *Han talte over Joh. 14: Eders Bedrøvelse skal vendes til Glæde.* 1) *Hvad Korset er.* 2) *Aarsagerne til Korset.* 3) *At der er forskellige Kors.* 4) *Hvorledes vi frigøres ved Korset.* Degnen Lauris, Sædedegn, Olding; har i Sengen sin svagelige Kone. 10 Ort. Degn her i 36 Aar. Skal give til Skolen i Assens 1 Ort. *Byg efter sit Løfte. Begge godt Skudsmaal.*

Kirken grøn inden vdj, ilde fardige*, tornet med Holsten* vden meste Parten offuer Kirken ved Tornet noget Bly; paa den anden Side noget Bly offuer Kirken. Huellinger 6. 1 Capel (1 Huelling) ved Norderside. Tafflen: *Christi Korsfæstelse* met Røfferne, Fløyeler *Christi Lidelse.* 1 Clok. Prædikestoel Synderside. 2 nye Stager, 3 afsatt* gamle Stager. Fonten i Tornet [overstreget: i Capellet]. Kirkelade offuerste nederfallen. Kirkegordsmur aff Camp, nederfallen mangeded. God Degnestoel. Skarns Skrifftestoel.

1. Søholm, Gabriel Skinckel, Frue Anne.

2. Køng Sø er Gabriels, løber 3 Møller aff: 1) Gabriels, 1 Quern. 2) Capitens, 1 Quern. 3) de Belkers, 1 Quern.

Ingen besynderlig Skoffue vden lidet, Gabriel oc 1 Gord til haffuer.

Jeg afviklede i Guds Navn alle og enhver af Distriktet Baag Herreds Kirker paa 7 Dage i Aaret 1589.

Aar 1596 den 27de Marts sambyckte W. Christoffer Walkendorff met mig *ved Hr. Axel Giøes Mellekomst*, at Rasmus Jørgenszen, S. M. Jørgens Søn her i Othensze, maa være residerendis* Sogne Degen till Kyng Sogen oc holde sin Forplict* mig giffuen, til Scholen ½ Ort.

Aar 1596 visiterede jeg den 23de Maj, 6te S. e. Paaske. Kirketornet forfallen paa Westerside paa Taget oc anderstede. *Gav Gabriel en Paamindelse. Alt vel der.*

Jeg visiterede Aar 1602 den 13de Juni, [Søndagen] om Det store Gæstebud. Hr. Rasmus siug i 13 Vger, leiløs* i Hender oc Føder. *Jeg prædikede selv.* Hr. Jens i Flemløse holt Mesze*. Begge det bedste Skudsmaal. Alt vel. Fik Hr. Hans fra Klinte til Capellane.

Aar 1603 var stor Død, oc hans Hustrue bort døde. Siung der Albret Hanszen midelertid; sambtyckt Anno 1603 S. Michels* Afften effter Hr. Hansis Schriffuelsze til Paaske, om hand forbedre sig.

133v er blank.

134r

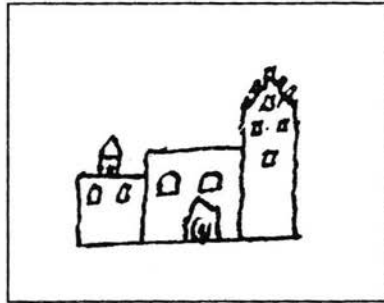
SKYDBERG

24 Tiendeydere. Aar 1589 den 9. August ieg anden Dag viet Morthen Brocks Dater i Barløse Kirke til Erik Mogenszøn, Landsdomere i Laaand, var ieg i Kirken. Jeg visiterede Aar 1589 den 11te Oktbr. Kl. 11 (en Lørdag). Hr. Peder Hanszen, fød i Odense, Gregers oc Oluff Hanszøns Broder. Ung Mand, 38 Aar, flinskallit*, lidet Skeg. Prædiker opbyggeligt. Gorden velbyget. Ægtede Formandens Enke Anna, korpulent. God Husmoder, Hr. Christens Søster i Kierthe. De har ingen Børn. Med sin første [Mand] har hun 5 Børn: Degen i Kierthe haffuer hendis Dater, 2 Piger oc 2 smaa Drengene til.

Han prædikede ikke her paa Grund af Sygdom. Han prædikede i Annexet Kl. 2 [over] Lukas 7: 1) Hvorledes man skal efterligne Synderinden i Bod. 2) Hvilke Grunde der skal bevæge os til Bod.

Degnen Poul, Sædedegn. Af begge Sogne 7 Ort. (Har 12 Ort.) Skal give 8 Skpr. til Skolen i Assens. Godt Skudsmaal.

Kirken tornet, liden, tagt* met Bly vden paa Tornet met Sten. [Tomt] Cloker i Tornet, 2 smo offuer Choret. 4 smaa Huellinger vnder Tornet oc Kirken. Prædikestolen Synderside, Fonten der hos. Tafflen gambel: Offuen paa Maria met Christi Legem nedertaget aff Korszet, gambel* Gud neden hos Maria, hvem han kroner. Aposteler paa Sider. Magistrans* ved Alteret, skal bort. 2 Thin Stager. Kirkegords Mur met Campsten alene. Kirkeladen god.

Berette Hr. Peder, at Dag ote Dage tilforne var Huellingen sat alle fire met Fluor saa tet, at mand inthet huit kunde se der paa, oc røget Suamp hialp inthet*, end til at hand motte smøge* dem med Langhalm; fald saa mangfold neder, at de motte bere dem vd vdj Troue*. Sad end nu nogre tilsammen i Claser ieg var der.

1 Mølle, 1 Quern, Skydberg Mølle oc Dam, løber aff Aarup Aa, som kommer aff den store Maase Aals Mose.

Aar 1595 visiterede jeg 6te S. e. Paaske den 1ste Juni [overstreget: 31. Maj]. Fra Orte did. Jeg talte selv fra Prædikestolen paa Præstens Anmodning. Knud Daa ind met Fruen vnder Prædiken. Degnen fra Skolen. Begge godt Skudmaal.

Er et Stycke Eng, er ved* 5 Les Høe, til Degnebolet. Onte ieg Hr. Peder, for hand skal age Degen med sig mellem Kirkerne oc giffue hannem Mad. Der fra til Rørup om Morgen.

Aar 1600 visiterede den 30te April (en Mandag) Kl. 1 Eftm., kom fra Ørsted. Alt vel der. Der fra 1ste Maj til Rørup.

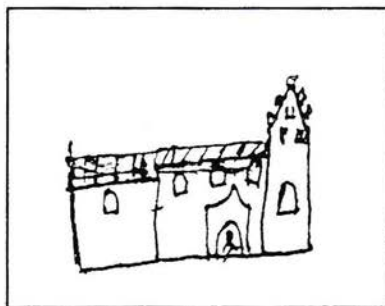
134v

ORTE

Annex til Skydberg. 26 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 den 11te Oktbr. Kl. 1 Eftm. (en Lørdag).

Degnen den samme Poul. Begge godt Skudsmaal.

Kirken i Byen, tornet. 5 Huellinger. Bly alt vden Tornet. Clock 1. Altertaffle: Offuen paa Anna, Maria kronet, met Barnet mellem dem (er nøgen); neden for Crucifixet, Maria oc Aposteler ved Siderne. 2 smok Thinstager. Fonten i Thornet. Prædikestolen ved Synderside. 1 Magistrans* ved Alteret, bort. Kirkegorden[s Mur] met Kamp, god. Kirkeladen god.

1. Orte Skoff, Frøberg Skoff, Langvad Skoff, Peierop Skoff.
2. En stor Mose kallis Rise Mose.
3. Frøberggord, hører de Belcker til i Suerig, ingen Adel paa.

Aar 1595 den 1ste Juni, 6te S. e. Paaske, visiterede Kl. 7, kom fra Ørsted. Jeg prædikede selv fra Prædikestolen efter Præstens Anmodning.

Degnen fra Skolen. Begge godt Skudsmaal. Degnen ville komme teligen*. De hagde giarne til begge Sogne en sidende* Degen.

Aar 1597 Juleaften beuilget ieg Herman Markussen disse 2 Sogner, effterdj Hr. Peder oc Sognemændene haffde hordeligen claget, at de, der vaare aff Asnes Schole, kom iche did telige noch, læsde iche helder met Vngdommen. Och W. Knud Rud, Lensmanden, haffde beuilget hannem, mig vuitterlig, met saa Skil, hand skal giffue 3 Ort. Byg aarligen til huer Helligtrekonger* Dag til Asnes Schole, oc Sognefolcket skal holde deris Børn til hannem, at hand læser Katekismens Lerdøm met dem. Huilcket

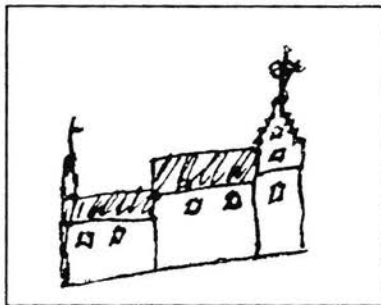
hans Breff, mig giffuit, om hand iche holder, da at fra stande Sogner, som det liuder, til Asnes Schole.

135r

WISSENBERG

Jeg visiterede og var der den 19de Maj, 6te S. e. Paaske, Aar 1589. Præstegord Fulevig. Hr. Anders Laurszen fra Bogense [overstreget: fra Assens.] *Hans Hustru* Marine, M. Mikkels D[atte]r. 5 Børn, 1 Dreng i Asnes Schole. War siug (ieg var i Kerken) aff Skørbug, holdt Hr. Jesper [overstreget: Erik] Lang for sig, som prædikede i høj Grad ulærd. (Siden er han blevet forsørget i Norge). Han selv og Degnen fik det bedste Skudsmaal af Sognefolkene. Jomfru Magdalene var ikke i Kirke. Bønderne paamente om at holde deris Børn for Degnen, och Degnen att læse met dem.

Kirken en aff de smukkeste i Fyen, tagt* alt met Bly, Tornet met Tegel, 1 lidet Spir paa Østerende met Bly. Tornet tagt* met Stentag. Feiler* inthet paa Kirken. En herlige Prædikestoel met Hymmel offuer. En ond Taffle. Funten neder i Kirken. 2 Altere oc Taffler (bort). Ligger vdj Kerken vnder 1 huid Sten for Alteret begrafuit Jomfrue Margret Emiksd. oc Jomfrue Magdalene hendis Contrafej ocsaa vdhugget, Anders Emichsøns Døttre till Stensgord. Stenen offuer Jorden Forhøyt. Ingen Træ paa Kirkegorden.

Wdj Sognet 1 Herregord, Greffteberg, hører Kronen till; er forlont Jomfrue [overstreget: Margr.] Magdalene Emiksd. vdj Mageskift hendis Leffs Tiid.

Hr. Anders 1 liden Sø.

1 Mølle met 1 Quern, Greffteberg Mølle, 1 Quern. - 1 Birk.

Aar 1591 den 16de Maj, 6te S. e. Paaske, visiterede ieg der. Jom[fru] Magda[lena] inthet* i Kirken. Drog Hr. Anders oc ieg neder till hende oc fik Mad. Prædikedet Hr. Anders over *Selvfølgheder*. "Hor kommer i tripende i Dieffle* Naffn? triper føre affsted i Fendens Naffn!"

Aar 1595 den 4de Juni, Onsdag for* Pentze Dag, sende ieg M. Hans Perszen oc Jens Jacobszen til Hr. Anders fra Ouby, de skulle tillsige hannem, at Folcket motte komme til Kirke *om Torsdagen*; men gantet* sig der met, vilde ikke; kunde inthet* visitere der fore.

Jeg visiterede Aar 1595, Marie Besøgelses Dag. Overnattede om Natten hos Hr. Anders paa Tilbagevejen fra Jylland og Ribe. Begge godt Skudsmaal. Clagdis Deinen gik iche neder paa Guluet at siunge. Han lovede at forbedre sig. Alter Guluet er slet ingen Affsett* for Altergæsterne. Præsten, som er Kirkevæрге, lovede at rette dette. Sognefolcket clagde, at de fik inthet Øl for Kirkethinden, de og*.*

135v *Aar 1598 visiterede jeg 4de S. e. Paaske, den 14de Maj, Kl. 5; fra Othensze. Han talte over selvfølgelige Ting omtrent som sædvanlig. Han talte 1) om Christi Bortgang. 2) Om Helligaandens almindelige Gerninger. Alter Guluet ikke forhøiet til Altergæsterne. Han har lovet det, men holder det ikke. Sogne Folck beger Thiende Øl for Kirkens Thiende. 2 Altere oc Taffler bort oc 2 Stole i Steden. Til Tanderup Afften at prædicke offuer F. Berte Henrik Gyldensterns S. F[rue] paa Iffuersnes (16de Maj).*

Jeg visiterede Aar 1601, Søndagen om Vogt Eder for de falske Profeter. Hr. Anders Prædiket. 8 Faddere aff 1 Barn. Jens Degen, houlbenet, kom der 1601. Michel Degen dømpet fra Kallet (han var Kaj Bruskis Kellersuen). Alt vel. Ville haffue Stole Stade skift oc Øl for Kirkethiende. Sagde, det at komme Regenscab* Prousten ved eller Lensmanden.*

[Notits i v. hjørne] Havde Jacob i Hospitalet medlertid Maii 6.

Den 20de Maj.

Forskellige Meninger [om Navnets Oprindelse]:

1) Vandsherret, aff meget Vand paa tre Sider; 2) Vesterherret, for den ligger Vesters i Landet; 3) Vendeherret, for den vender* for Julland. *Hvorfor [staar der] i Seglene: W E?*

Hørde Regenscab i Hospitalet* medlertid fra 6te Maj.

19 [Kirker]:

1. Medelfar	Hr. Oluff Pederszen, fød vdi Medelffar; der i 27 Aar Sognepræst. 7 Børn. Hans Johanszen, Hensgaul.
Kauslund	<i>Annex</i> , 1 Capellane.
2. Gamborg	Hr. Erik Perszøn.
3. Fiøns	Hr. Peder Jørgenszen, <i>født samme Steds</i> . Patronatsretten* til Iffuersnes.
Øsløff	<i>Patronatsretten</i> ocsaa til Iffuersnes. Thyberinggord, Coruits Wiffert.
4. Eyby	Hr. Oluff Erikszen, født i Assens. Anna. Hun 3 Gang giff. 2 med huer de første, 3 ved den siste. <i>Patronatsretten</i> til Iffuersnes.
Balsløff	frij*.
5. Wby	Hr. Jørgen Lauritszen <i>fra Middelfart</i> . [overstr. 1 Capellane, Hr. Peder Hanszen. Roenes]
(Wiby affbrot.)	

6. Husby Hr. Michel. Hr. Lauritz Nielszen. Patronatsretten* til Iffuersnes. Iffersnes, Henrik Gyldenstern oc Gabriel.
7. Weilby Hr. Peder Hanszen, *født samme Steds*. Patronatsretten til Dallomcloster.
8. Asperup Hr. Eiler Ottheszøn *fra Bogense*, vng Mand, haffuer Capelan, Hr. Lauritz Jacopszen, *Søn af Hr. Jacob i Odense*.
- Rorsløff 1 Capellane.
9. Ouby Hr. Ip, haffuer 1 Capelane.
- Endsleff * Hr. Hans, ieg ordeneret [15]88.
10. Brenderup Hr. Hans Trogelszen, gambel, *har en Kapellan*: Hr. Mats Hanszen, vgifft. Kersgord [overstr. Kersholm], Sten Bilde.
11. Fielsted Hr. Nels, gambel. Sønnen, Her.
- Harndrop Hans did *Iste S. i Advent [15]91*.
12. Gielsted Hr. Christen Huid, *Jyde*. [overstr. Hynderopgord, Knud Rud; nu 2 Bynder paa. Kielsted] F. Sophi Daa bode i Seland paa Bunderup, haffde Otte Huide.
- Rørup 1) Erholm, Johan Norby (nu i Stuberup [15]89) oc Otthe Norby, nu Inger Clausd[atter] Salige Anders Perszøns, Eiler Brockenhuszis Søster paa Nachebøl.
2) Frue Tale Emichsdr., Eiler Brockenhusis, der er indsat*, till Syndergorde.

[Oversigt over kirker m.m. f. 136r-v, 150r (s. 347).]

Kirker 19, er 17 met Torn paa oc 2 vden. 5 er [der] *Patronatsret** til. Sognepræster 12, Capellaner 5.

Herregorde 6. Slot 1, Hindsgaul; 1 affbrot i Gamborg Sogen, kaldis Houborg.

1 Birk, Gamborg.

5 smaa Søer. Mose 1, stor.

3 Fiorde (Bolding Fiør*), en ved Rysbro, en vendis* paa Eskø Mark.

18 Vandmøller; 4 met 2 Querne, 14 met 1 Quern.

7 Weirmøller. - 1 Hestemølle, Mats Rygberg Herre fore.

Øer: 1) Fennø, 3 Gorde paa, Medelfar Sogen. 2) Fenø Kalf, ingen Husz. 3) Suinø, var en Herresæde paa i Mester* Anders Globbs Tiid oc Anthonis Bryskis, ligger vdi Gamborrj Sogen. Matts Røgberg er Landsherre paa. 4) Brantzø eller Ebrandsø, vdi Huzby Sogen ved Iffersnes. 1 Gord paa.

Skoffue smo vden Føns Skoff, er 1 Mil lang. Er slet* Herret inden vdi. Skoffuene ligger paa begge Sider vd met Søen - er 23.

Aer sex: 1 begyndis i Gryszvad, løber vdi Haffuet ved Brende Mølle, skiller Wendsherret oc Bogherret. 1 begyndis i Eiby Mose, Øster Brenderup Kerke, vdi Haffuit ved Olding synder i thet ...[det følgende kan ikke læses, da manuskriptets kant er beskåret] 1, som er den siette, begyndis i Kongeskoff, løber i Kostrup Mølledam. - 3 Becke.

136v

MEDEL FAR

[Middelfart]

[Visiterede] Aar 1588 den 20. Maj. Præsten Hr. Ole Pedersen, Stedets Præst og Provst. Bleff anlagt først for mig aff Hans Johanszen paa Henszegaul udj Borgemesters (som var siug aff Podal) oc Raadens Neruerelse, at hand var ubegriblig i hans Ord oc Tale. Anklagen. Senere i Kirken ieg gjorde hans Skodsmol, gaff de hannem et got Vindisbyrd om Lerdøm oc Leffnet, men claget, at hand var vbegribelig i Prædiken etc. Kravet. Var begerendis alle, hand vilde holde en Capelane; self de vilde end helpe till hans Løn at forbedre. Han har 7 Børn, een giftefærdig, Margrethe, 15 Aar gammel. Hans Hustru for Tiden frugtsommelig. NB. Att hans Dater kand fange* en lerd Person oc effter hannem Kallet (maa forsøgis).*

Hørde ieg Hr. Oluff prædike oc tilforne i S. Knuds Kerke Aar [15]88 den 26de Februar. Det er sandt, hvad de siger om ham.¹²¹

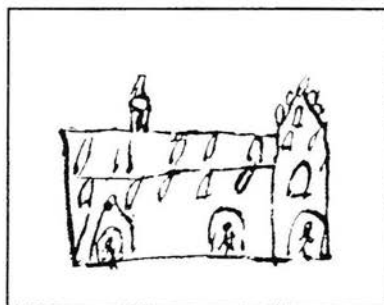
Medhjælperen. Capelanen Hr. Mats haffuer Causlund Degen Renthe*, Scholemester er tillagd (*imod al Ret*).¹²²

Scholemesteren *Jesper* oc Hr. Peder i Weilby [klagede over], at Henrik Bang, Borgemester *hersteds*, haffde fest Weilby Sogen til sin Søn Hans Bang, aff Absolon Gye paa Dallum, som haffuer Patronatsretten* til Kerken. Henrik sende mig Breffuet, lydendis, att eftherdj den gamble Degen er affdød, fester hand Henrik den till hans Søn Hans Bang, meden hand haffuer Dalum Forlening; vil hand ocsaa vidre forfremme* sig, at hand maa holde en Sincke* der till aff Scholen. Der er en gambel Degen, er den Sinckis Fader; hand helper hannem at siunge. (Den Sincke, der siunger, duer inthet*).

Hans, Hr. Jensis Konis Søster [fejl for Broder?] i Asnes, Hører* [15]89. Jeg antuorde* Raadet Copi af K^o Mat^s Breff¹²³, at y de smaa Scholer skulle Scholemester forsees met Høreren* met Kost aff Byen oc de loffuide got (er ocsaa giort met Scholemester, iche Hører).

Kerken inden vdj ilde fardige*.¹²⁴ Ligger Garn vdj. De begerer nogen Help. 1 Capelle neder for Choret, 1 till Scholen ved Choret, 2 Affset* høie. Offfuer Choret Huelling, ellers Lofft offuer Kirken oc Affset.

137r *Skolen.* Skolen ilde fardige. *Værgerne lovede at reparere den*; loffuit at tage det Alter neder i Kerken, Jomfrue Marias Billit paa. *Elever.* Var i Scholen echon* 5 i Scholemesters Lexe*; kunde ingen aff dem componer*. Haffuer 1 Hører*, Peder, lidet Indkom; kand inthet* siunge saa gott.

Aar 1589 visiterede jeg vdj Medelfar. Var i Scholen *den 6te Oktbr.* mellem 4 oc til fem. Vdj Scholen da 56 Personer. *7de [Oktbr.]* talde met Borgemester oc Raad i Kirken. Min Søster oc Christen Laugeszen der. Forterde* der 4 Daler.

Aar 1589 den 1ste Decbr. vdj Medelfar. Talde Borgemester om den Peder, der var Hører, stiller sig ilde.

Er et Slot i Sognet, Hindsgaul (Hegnesgaul); haffuer haffd Naffne tilforne Grimborg aff en Kempe ved Naffn Grim; hede ocsaa Hegnes. Skoffuen Hegens. Hans Johanszen til Hundsleff.

Weir Møller: 3. - 1 Hestemølle i Byen.

Aar 1590 (Colding Markit) i Scholen.

Aar 1591 den 20de Aug. Jeg kom fra Weile, var der om Kirkens Bygening.

Mats Rygberg lod mig see hans Fundats¹²⁵, giort [15]90 paa 100 Mk. danske, aarligen 8 Mk. eller 2 Dr., til fattige Scholebørn, huer S. Michels* Dag inden Middag; oc huis de bliffuer* lenger, stander til Brøde* 4 Sk. oc siden 4 Sk. huer Dag, til Renthen bliffuer afflagd, oc købis Vadmel i Colding Markit fore. Sognepræsten haffuer Foruaring* oc Fundatzen, oc lyder paa hannem, Scholemester oc Kirkeverger effter Matzis Død at vdsriffte* etc.

I M. Nielsis [Jespersens] Visitas B[og] finder ieg, at Aar 1563 haffuer alle Præsterne contribueret to Daler til Hjælp for Skolemesteren i Middelfart. Skal forhøjes næste Aar.

NB. Skal Præsterne i Wendsherret giffue af deris Calente* Gotz til Scholemesteren i Medelfar, ligesom de tidligere havde gjort. (Det har de aldrig gjort før.)

Aar 1593 den 30te Januar var der først en lang Drøftelse. Hr. Ejler i Asperup var blevet kaldet [til Provst] af mig; men det mødte Modstand, især hos Hr. Jacob i Wby, og de andre holdt med ham, idet nemlig [Hr. Ejler] havde udtalt sig lovlige frit om sine Embedsbrødre her i Herredet [og sagt], at de ikke var lærde - efter hvad der var blevet dem fortalt af Hr. Erik i Gamborg, som ikke var til Stede ved denne Lejlighed, men var rejst til Assens til Borgmester Ole Langs Bryllup. Det varede fra Kl. 9 til henad 12. Saa blev endelig Sognepræsten for Middelfart Menighed, Hr. Sone, med Embedsbrødrenes Samtykke valgt til Herredets Provst, forsøgsvis for et Aar, paa følgende Betingelser: 1) Han skal leve og lære fromt. 2) Han maa ikke se ned paa sine Medbrødre. 3) Ikke røbe, hvad der bliver sagt ved deres Konventer. 4) Han skal prædike ved Konventerne, 5) Rette sig efter dem der giver ham gode Raad. 6) Naar der skal afsiges Domme, / skal han begive sig til Herredskirken i [Nørre] Ouby. 7) Der skal han ogsaa sammen med sine Medhjælpere, Hr. Jacob i [Nørre] Ouby og Hr. Jørgen i Wby, behandle de Sager, der angaar Herredsbrødrene. Paa disse Betingelser blev den broderlige Enighed imellem dem genoprettet, idet nemlig Hr. Ejler først bad hver enkelt om Forladelse for sine Fornærmelser.

Hvad der [iøvrigt] foregik: 1) Jeg holdt en Tale om at bevare Sømmeligheden ved alle Embedstrin i baade [verdslig og gejstlig] Stand. Jeg begyndte med, at Gud har skabt alt med Orden og ikke i Forvirring; herefter med Eksempler fra Moses' Styre osv., fra Christus, fra Paulus og

til Ordenen i vore Kirker. Det varede ½ Time. 2) Derpaa blev der sunget: "Kom, Gud Helligaand" og holdt en Prædiken. 3) Saa talte jeg paa Latin om [Provste]valget, hvorefter de alle stemte paa Hr. Ejler; om min Mening blev der ikke spurgt. 4) Saa blev Lægfolket anmodet om at gaa udenfor og dernæst Hr. Sone. 5) Derefter blev der forhandlet vidt og bredt om Provsten etc.

Aar 1593, [Visiterede] Søndagen om Jerusalems Ødelæggelse. Alt vel.

Aar 1594 den 22de April, Tisdag effter 3dje S. e. Paaske, vedtog Degne i Wendsherred at vdgiffue til Medelfar Schole, Gelsted, Ouby oc Endsleff Sognedegen 5 Ort. 2½ Mk. - Wby 3 Ort. 2 Mk. - Balsleff 5 Ort. 2½ Mk. Rørup er 2½ Mile fra Scholen. Gielsted 2 Mk. Marquor Degen i Brenderup loffuit siden mig (ieg visiterede samme Dag Kirken) aff 11 Ort., hand haffuer, 1 Dr.

Aar 1594 den 4de Juli visiterede jeg Skolen paa Tilbagerejsen fra Jylland. Alt vel.

Aar 1595 den 3dje Juni visiterede jeg Skolen fra 1 til 3. Ilde componeret*. Skolemesteren og Høreren* blev paamindet om, at de maatte repetere noget bedre.

Hr. Sone drucket met Hr. Eiler. Hustruen fik aff mig 1 Skrabe*, hun skulle tage vare paa hendis Rock, iche paa Steffning at vdgiffue. Clagde mig, at en vng Mand waar sat til Proust oc iche 1 gambel forfarind.¹²⁶

I Skolen var der følgende Disciple: I Rektors Klasse 15, i Hørerenes Klasse 17, Donatister*: 9, i Forberedelsesklassen 14 - er 55 [overstr. 45].

Et Sogn til Scholen, Gamborg.

M. Hans Perszen oc Jens Jacobszen fra Ripe did til mig.

138r Aar 1597 Søndagen om Enkens Søn fra Nain, den 11te Septbr. visiterede jeg og holdt Prædiken. Hr. Claus, sin Faders Capelane ved Dragsholm, fik Ane, Preben Billds Pige. Der op Middag.

Anden Dag visiterede jeg Scholen Kl. 6.

Skolemesteren forsømmelig; fik en alvorlig Advarsel.¹²⁷ Kun 7 i hans Klasse. Jeg gav dem en Sætning at oversætte; de gjorde alle Fejl. I hele Skolen var der 40 Disciple. Hagde 4 Personer aff Colding Schole, der sang Discant* med dem.

Dernæst blev de Angreb, som Byens Raad havde rettet mod Hr. Sone, bilagt paa følgende Maade: 1) Claget de, hand vilde iche vdgiffue Ect* oc Bodlej* efter K^o Ma^s Breff aff de 3 Markiorde, som han haffuer købt til Egetdom*. Her suared han, at han acted* iche K^o Ma^s Breff i disse

Maade; thij de skulle iche gielde hannem, men Adelen. (Skal enthen Hr. Sone gøre saadanne borgelige Tønge* aff de Mark Jorde, som de gøre, nar thet kommer hannem retteligen till, heller haffue thet i Minde*). 2) Han haffde schreffuit i Kirkens Bog om nogre Stolesteder mod Kirkevergers Minde.

138v De haffde lont hannem Bogen oc mente, det var vret schreffuet (bleff efftherlat). 3) Han tit taxeret* dem vdj Prædiken for deris Thiende, dog hand haffde ladet sig nye* effter sit Kalds Breffs Liudelsze, som hans Formand haffde for hannem (Fordi det var hans egen Sag, skulle han giffue Borgemester oc Raad selffuer vdj Enlighet*), hvis hand i saa Maade haffde at forgiffue*, oc iche offuerlius* berobe eller taxere* dem). 4) Hand iche søgte Brylluper eller Verdskab* met dem; mente, sin Pung kunde iche taale; oc de mente, det var dem Foractelsze. (Loffuit at ville hedre oc ere dem alle). 5) Waar Jep Perszøn, Byfogden, fortencet* paa hannem, at hand met en Borger vdj Byen giord ens* met hannem oc skulle stande hans Tæring* paa Sagen. (Huis bleff anderledis befunden oc bekent aff Borgeren for Borgemester oc Raadet). For min Skyld alt clart* til denne Dag; fick huer andre deris Hender oc loffuit et got tryg Venskab paa begge Sider.

Aar 1598 den 3dje Oktbr. visiteret Skolen til Kl. 5 Eftermiddag. 53 Børn i Skolen. Ingen skrev Latin. Det bliver værre og værre, thi Skolemesteren, Hans, bliver stadig ved paa samme Vis.

[Indsat blad mærket "ad 138". Anden hånd:]

Navne paa Middelfart Skoles Elever [1598] 3dje Okt.

2. Klasse: Christen Iversen, Hans Lauridsen, Rasmus Christensen, Hans Madsen, Jacob Rasmussen (er fraværende), Oluf Knudsen, Erik Hansen, Hans Tardanus, Mads Lauridsen, Laurids Pedersen, Oluf Olufsen.

1. Klasse: Niels Jørgensen, Anders Nielsen, Peder Hansen, Søren Madsen, Peder Christensen, Hans Pedersen, Oluf Madsen, Niels Nielsen, Hans Nielsen, Jørgen Olufsen, Gabriel Didriksen, Thomas Hansen, Mads Rasmussen, Rasmus Sørensen.

Donatister og Begyndere: Hans Clausen, Jørgen Sørensen, Jørgen Lauridsen, Anders Poulsen, Ivar Christensen, Christen Rasmussen, Hans Nielsen, Claus Olufsen, Mads Hansen, Sten Nielsen, Thomas Thomsen, Niels Didriksen, Peder Hansen, Hans Knudsen, Jacob Sørensen, Morten Mortensen, Mads Andersen, Mads Sørensen, Mads Hansen, Henrik Olufsen, Henrik Didriksen, Claus Nielsen, Tyge Olufsen Bang, Peder Christensen, Hans Sørensen, Knud Nielsen. - Ialt 51. [Indsat blad slut]*

Aar 1598 den 15de Oktbr. var jeg der igen, *18de S. e. Trin.* Prædiket om *det store Bud*; viet Hans Gødszen oc Ane, Mats Rygbergs Dr. tilsammen. Borgemester claget, Lensmanden claget, Scholen forderffuit. Afftensangs Prædiken forsømmis. Der fra *Kl. 6 Morgen.* Karine tilbage.

Aar [15]99 kom fra Marine oc Knuds Bryllup i Weile. Visiterede i Scholen fra *Kl. 1 til 3.* I Aar som i *Fiour* 43 [Børn] i Skolen.* Borgemester ynckis* offuer Scholemesteren; *der bør kaldes en anden til det Embede.*

Aar 1600 var jeg der. *Skolen ganske som forhen.*

Aar 1601 blev jeg kaldt tilbage fra *[Nørre] Ouby,* hvor der var *Præstekonvent.*

Aar 1602 den 28de Juni visiterede jeg *Skolen paa Hjemrejsen fra Ribe Marked.* 43 Børn i Scholen. *Lærerne gør deres Skyldighed. Disciplene temmelig forsømmelige paa Grund af Forældrenes Overbærenhed.* Flytte 2 Personer øffuerste, Bysuennens* den ene Søn, oc de 2 øffuerste neder osv. *Lærerne fik det bedste Skudsmaal af Raadet.*

Claget paa Hr. Sone, hand vilde iche gøre Ecte* aff sine Markiorde, hand haffuer køpt oc bruger. Mener sig at haffue giort fylleste oc claget, de sende hannem Bysuennen, som hannem offuerløb*, oc de haffde Toffte och inthet* thiendet aff.

139r Raadde dem oc hannem till *Venlighet** eller *Sagen* indkomme for *Lensmanden.*

Aar 1603 var en stor Pestelense i Medelfar; de formuende var vdfløt paa *Biuderne** och somme laa i *Skoffuene.* Døde ved* 500.

Aar 1604 den 20de Februar, ieg kom fra *Hatterslev.* Var 24 Børn i Scholen, miste *Begyndere.* Var bort død en stor *Hob.*

Forligte Borgemester Hans Bang och Herr Sone om alle deris priuat *Sager* oc andre, met Ecte* at gøre aff *Jorde* osv. och om de 6 Dr., Hr. Sone skal giffue Scholemesteren effter *Forligelsmol**, som W. Axel Brahe, da *Lensmand* paa *Konggorden**, haffde met mig giort: At effther dens *Indhold* skal *Kirkeverger* opbære aff *Byens Borger* de 6 Dr. och *huis* de iche fanger* saa meget, vil Borgemester aff sit [*lægge*] saa meget der til, at de skulle bliffue 6 Dr. Hr. Sone sagde sig at ville iche anamme disse 6 Dr. til sig; men vij sagde, de skulle indbæris i hans *Husz,* saa motte

Kirkeverger leuere dem til Scholemesteren. *Men det gik han ikke med til, fordi han var optændt af altfor stor Vrede.* Offuerverendis Jep Perszen oc Knud.

Jacob Vlfeld [overstr. Rosenkr.], Lensmanden, kom der siden til, ieg ville aff Byen; sambtyckte Contracten. Jeg drak inthet, siden den gode Mand kom der ind, men drog til Fulvig Afften. Dr. Eskild bleff effter mig oc der om Natten.

139v er blank.

140r

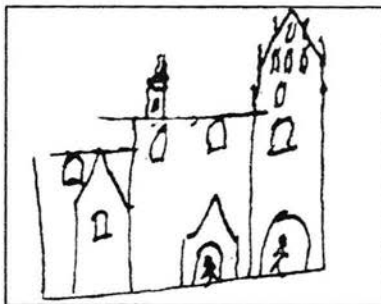
KAVRSLVND

[Kauslunde]

Annex til Medelfar. *30 Tiendeydere. Aar 1589 den 1ste December, 1ste S. i Advent,* visiterede ieg Causlund; kom did fra Horsnes. Hr. Oluff i Medelfar læste Evangeliet; læste ieg selffuer Texten og *holdt Prædiken, staaende midt i Kirken.* Hr. Ole prædikede ikke.

Alle godt Skudsmaal. Hr. Mats, Capellanen, haffuer Degnedomet* for sin Armod Skyld; holder 1 Schole Barn oc løner hannem for Thenisten.

Kirken tornet; 1 lidet Spir; tagt* alt med Bly vden Sacrastiet ved norder Side met Tegel. 2 Cloker i Tornet, 2 i Spiret. Huelinger 5. Tafflen: Jomfrue Maria 1 Solgiszel* oc 1 *Paternoster** Bond omkring; S. Hans oc S. Anders paa den anden Side. 1 sort, skøn Fløiels Hagel. 1 skøn forgylt Kalck. Kirkegaardsmur god, met Tegel paa. Træ paa Kirkegorden.

1 Weir Mølle.

I Sognet ingen Herrefolck.

140v er blank.

141r

WEILBY

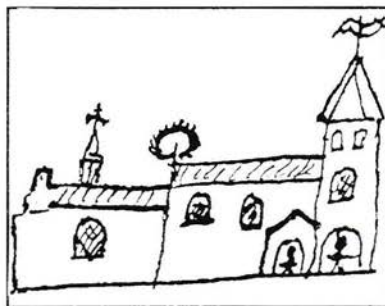
[Vejlby]

*71 Tiendeydere. Patronatsretten** til Dallum Closter. Præsten haffuer fuld Præste [overstr. Degne] Renthe*. *Aar 1589 den 11te Maj, 6te S. e. Paaske, visiterede jeg Menigheden Kl. 10.* Ingen Addel i Sognet. Hr. Peder Hanszen, skægløs, 28 Aar gammel, Søn af Stedets forrige Præst. Præst der i 4 Aar. To Gange gift; [hans] første [Hustru] fra København,

døde i Barselseng; den anden, Marine, Datter af Hr. Hans i Brenderup. 1 Pige Barn, lidet. *Klangfuld Stemme. Han fremsatte [følgende] Punkter: 1) Om Treenighedens Vidnesbyrd og Helligaandens Gerning. 2) Apostlenes og alle Præsters Gerning og den Løn, de kan vente sig af Verden. (Han var ikke vel forberedt; jeg kom uventet.) Der var til Stede en Magister Peder, en Jyde, en omvandrende Mand.*

Henrik Bang, Borgmester i Middelfart, har ved Simoni faaet Degneembedet for sin Søn af Jacob Wlfeldt; holder 1 Barn aff Scholen; er en gammel Degen, der helper, oc tager selffuer Renthen*. Degnen bør lære Ungdommen Katekismen, hvad han ikke gør. Borgmesteren skal paaminde. Præsten og Degnen [fik] et saare godt Skudsmaal.*

Kirken lang, tornet, met firekant Spir oc Bly vden paa østen oc norden Side; neder paa met Deller*. Hele Kirken met Bly vden paa Østerende noget paa begge Sider met Tegel. 1 liden Spir tagt* met Bly offuer Choret, 2 smaa Cloker vdj. 2 Cloker i Tornet. 5 Huellinger. Huggen Kamp i Muren. Fonten i Choret. Prædikestol paa Muren, sat ved Synderside. En smuk malet Taffle met *Christi Lidelses* Historj, iche gambel. 2 Meszing Stager. 2 Degne Stole. Alle Bøger. Alterclede røt Damask met sort Fløiel omkring. Hagel ond. Feiler* iche meget paa Kirken. Kirkelade god. Kirkegordsmur god. Smuk Kirkegord.

1. Søj : 1, Hob Søj.

2. Møller: Aulø Mølle, 2 Querne. Rubis Mølle, 1 Quern. Skerbeks Mølle, 1 Quern. - 2 Weirmøller.

3. [Skove]: Torslund, Strib, Proustskoff, Kirkeskoff, Thorupskoff, Røgel Skoff, Bøgelund Skoff, Kongskoff, Karls Skoff, W. Lauris Brochenhusis, løber om met Haffsiden*.

Aar 1589 den 6te Oktbr. var jeg der til Frokost.

Jeg visiterede Aar 1595 den 26de April, Lørdag før 1. S. e. Paaske. Der fra vilde til Medelfard; motte til Bogensze: S. Mette, Nils Bangs i Bogensze, døde samme Dags Morgen. *Godt Skudsmaal.*

Jeg visiterede den 29de Juni Aar 1602. Menighedens Præst var syg af Podagra. Hans Huslærer prædikede nogenlunde. Meget godt Skudsmaal. Der beskikkes en Degn af Hr. Peder paa hans 2 Sønners Vegne; saaledes er det nemlig bestemt af Axel Gye, P[atron for] M[iddefart] Degneembede; (de skal faa at se, med hvilken Ret!). En*

Schole Person fanger* 2 Dr., hand skal officier* for dem. Borgem. oc Raadet iche vel her met tilfreds, det er kommet fra Scholen.

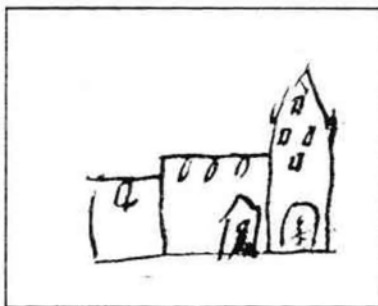
141v

GAMBORG

19 Tiendeydere oc nogre Bolsmend. [Visiterede] Aar 1589 den 7de Oktbr. Kl. 3. Hr. Erik [tomt] fra Middelfart. 45 Aar, Præst her i 23 Aar. Sagtmelet, prædiker godt. Gift 2den Gang, ingen Børn ved sin første [Hustru], da hun døde ved sit første Barsel; ved sin anden [Hustru] Kathrine har han 10 [Børn], hvoraf de syv er i Live. Han talte over Matth. [9,9]: Jesus saa [en Mand] ved Toldboden, ved Navn Matthæus. 1) Hvorledes Matthæus blev kaldet. 2) Hvilken Gudsdyrkelse der er den bedste.

Degnen fra Skolen i Middelfart. Begge godt Skudsmaal.

Kirken godt tækket og i god Stand. 5 Huellinger, Prædikestolen neden Choret. Fonten i Tornet. Alteret: 2 Quinder med et lidet Barn. (1 Alter, skal afbrydis; [skal tale derom] met Mads Rygberg). 1 Meszing, 1 Kobber Kiarte. 2 smaa affsat* Liusestager (synder). Forgylt Kalck oc Disk. Kirkegords Mur aff Tegel. Ingen Træ. Kirken tornet met Bly paa Synderside offuer Kirken, Norderside met Holesten, dog met Bly offuer Choret. 1 lidet firekant Husz offuer Choret, 2 smaa Cloker vdi, vdi Tornet 2. Ingen Skrefftestoel. Iche gode Stole. 1 Røgels Kar. Bøger alle; 3 Skarns Papyrs*.

Veirmølle: 1 for Gamborg.

Ø 1: Suinø, hør til Gamborg, oc holder deris Queg paa. Laa en Gord paa, M. Anders Glob holt Husz der vndertiden.

Var et Slot paa et høyt Berg (Graffuen siunis end nu) kaltis Houborg.

Jeg visiterede [15]95 den 3de Juni; kom fra Mdelfar did; overnattede der. Alt vel.

Aar 1597, Søndagen om [at tjene] to Herrer visiterede jeg af den Aarsag, at Hr. Erik skulde have taget Skade paa Mælet. Waar ocsaa. Jeg stod nederst i Kirken, kunde iche høre, huad hand talte. Sognemend gick vd i Berod*, sagde, at denne Defect kom hannem horer* paa somme Tiide end somme Tiide, men var got i Dag; ville see gemen Finger. Hand

loffuet at vilde tale selffuere met Arild Huitfeld, som haffuer *Patronatsretten** til Sognet, inden Mortens* Dag.¹²⁸

142r

Wby

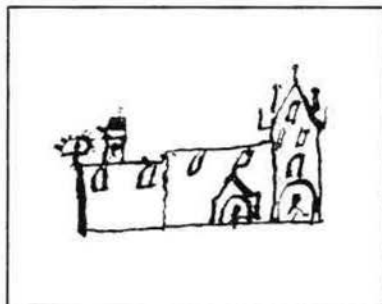
[Udby, overstr. Rorsnes]

34 *Tiendeydere*. Annex var Wiby, er affbrot. Aar 1589 den 8de Oktbr. Kl. 8 [visiterede jeg]. Om Natten der, *min Hustru og Datter Marine*. Hr. Jørgen Lauritszen fra *Middelfart*, rig. *Hans Hustru Anna, Datter af Hr. Hans i Brenderop*. 2den Gang gift; med den første [Hustru] 5 [Børn], en, *Johannes, studerer; med den anden [ligeledes] 5*. Han prædikede ikke paa Grund af Sygdom, jeg holdt Prædiken.

Degnen Jørgen. 2½ Ort.; giver til Skolen 2 Mk.

Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet, (lang) met Bly alt vden
Tornet paa nordre Side. Fielelofft* alt
vden i Tornet. 2 Altere neder. Tafflen:
Christi Korsfæstelse, mange Billeder i
Historien; paa Fløyelen* Aposteler. Prædi-
kestoel neder Choret. Fonten neder Cho-
ret. 2 Cloker i Thornet, 2 smaa offuer
Choret i et lidet Offuerheng. Skrefftestol.

Degenstoel. Kirkelade passelig. Kirkegordsmur met Kamp. Vi* Kirkegord.
Alle Bøger.

Mølle: Wibi Mølle, 2 Querne.

Wiby Aa eller Ouby Aa.

Aar 1595 den 2den Juni kom ieg fra Rørupe did. Visiterede
3dje Juni. Alt vel.

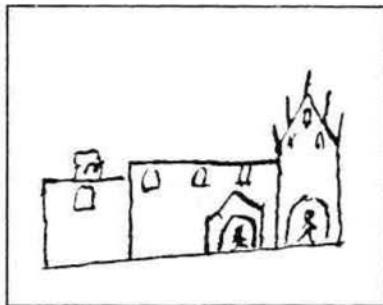
[Jeg visiterede] Aar 1598 den 3dje Oktbr. [Jeg] holdt selv Tale. Ikke
mange af Sognefolkene var til Stede. Kom fra Tanderup samme Dag. Alt
vel.

OVBY
[Nr. Åby]

25 Tiendeydere.[Visiterede] Aar 1589 den 8de Oktbr. Kl. 10. Hr. Ip Anderszen, 52 Aar. Hans Hustru Marine; ingen Børn. Hr. Hans, Søn af Stedets Degn, er Kapellan. Et smuk, sterk Røst; 30 Aar, er ordineret af mig Aar [15]88. Han talte over Job 14: Et Menneske, født af en Kvinde osv. Hvad Korset er og dets Aarsager. 1) Hvad Korset er og dets Aarsager. 2) Hvilken Trøst deraf.

Degnen, Jesper. 1 Skep Byg oc 1 Gaas aff hver Mand. I "Nu bede" Kirieleyson*. Alle godt Skudsmaal.

Kirken met Torn. Choret offuer met Bly, noget paa den synder Side; ellers met Vingsten*. 4 Huellinger. 2 skøne Cloker, 2 offuer Choret. Prædikestolen neden for Choret. 2 Meszing Stager. Fonten i Tornet. Tafflen: den gamle* oc vnge setter Krone paa Jomfrue[n]; paa Fløyeler* Aposteler. Kirkegord smuk, Camp. Kirkelade god. Meszeclader: 1 smuk Fløyels sort Hagel; rød Damask Forheng.

Gasterop Lund, liden.

Visiterede Aar 1595 den 4de Juni. Capellanen prædiket. Efter at han havde besteget Prædikestolen, holdt ieg en Tale til Folket osv. Alt vel.

Aar 1601 den 5te August var der Sammenkomst her af Præsterne. Jeg kom fra Fru Helvig Vifeldts Begravelse; [hun blev] begravet i Brenderup Kirke. Der blev holdt Calente* her. Alle Præsterne var til Stede med deres Hustruer undtagen hende fra Husby, der var forhindret ved Sygdom og Alder (hun har dog for 3 Aar siden ægtet en ung Mand) [og] hende fra Brenderup, der er med Barn. Var 15 Retter. Jeg skændte paa Præsterne og deres Hustruer; de lovede, det skulde ikke ske oftere. Alt vel.¹²⁹

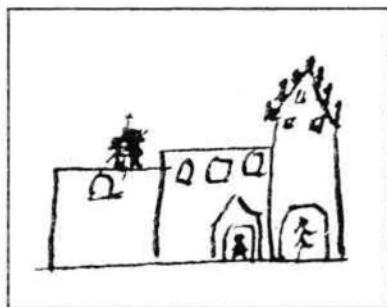
ENDSLEFF

[Indslev]

Annex tiill Ouby. 30 Tiendeydere. Jeg var der ikke den 8de Oktbr. Aar 1589, da jeg visiterede Menigheden i Ouby. Visiterede Aar 1589 den 23de Novbr. (samme Dag som i Rørup paa Vej til Horsens) 26de S. e. Trin. Hr. Jeppe [tomt]. Kapellanen Hr. Hans udlagde Matth. 25 efter Simon¹³⁰ (imod Alterbogen). 1) Retter gangen [ved Dommen]. 2) Hvad vi skal lære deraf. Klarede sig godt.

Alle godt Skudsmaal.

Kirken. Tornet tagt* met Tegel; ellers Kirken met Bly vden lidet ved Tornet paa Norderside. 3 Huellinger, men offuer Choret Fiellofft. 1 Clok, 2 smaa i Affsettet* offuer Choret. Tafflen met et gamble Crucifix, Marias og Johannes' Billider paa Sider. 1 Skarn Taffle ved Siden, en Quinde, 2 Børn i Armen. 2 Kober Stager.

1 Sølkalck vforlyt. Prædikestolen ved Synderside. Røblomet Fløiels Hagel. Fonten i Tornet met Traller* om. Kirkegordsmur aff Kamp, Tegel offuen paa. Træ paa Kirkegorden.

Kerbyholm S, meget liden.

Aar 1595 den 4de Juni waare Sognefolcket tilsagd at møde vdj Ouby. Thomas i Endsleff waar der, men iche mange aff de andre.

*Aar 1596 paa Marie Besøgesdag** kom jeg fra Hans Johanszens Begraffuelse. *Visiterede Kl. 10. Alt vel der.* Hr. Hans, Capellanen, prædiket. Laffris Lindegord och hans Suager i Kirken. Fik* til Mouritz for mig, Mats Jacobsen [oc] Knud Mad 12 Sk. 1 Skp. Haffre 6 Sk. Øl 4 Sk.

Aar 1597 den 12te Septbr. (en Mandag) waare alle Præsterne for[schreff]ne* hid, ieg kom fra Ripe. Hr. Sone ondtagen (vare de der alle), han holt Brudmesze paa Slottet. Waar inthet, vden Mats Rygberg lader tiltale Hr. Eiler for Thiende aff hans Annexe Sogen; Hr. Jørgen i Roenes for Thiende aff 1 Stycke Jord liggendis til hans Præstegord.

Der Fra Kl. 12. Claget, de iche haffde fanget* Landemodeakterne vdi 2 Aar. *Provsten fik en Paamindelse.*

Aar 1599 i Juli [var der] Præstekonvent. *De var alle til Stede med Undtagelse af Hr. Peder i Weilby, som var syg af Podagra, og Hr. Oluf i Balsleff, som undskyldte sig med en Rejse til Assens. Han trænger til en*

Kapellan. Provsten og hans Medhjælpere skal snarest høre paa ham. Iøvrigt alt vel.

Der fra til Bogense.

Min Hest lam vdi Hr. Eilers Gord.

Jeg selv hørte ham 1600. Han fik et godt Skudsmaal af Sognefolkene, og der blev ikke rejst noget Klagemaal imod ham.

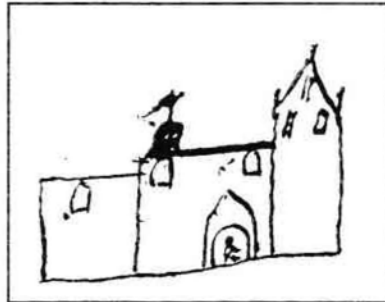
143v

BALSLEFF

25 Tiendeydere. [Visiterede] Aar 1589 den 8de Oktbr. Kl. 2. Hr. Oluff Erikszen fra Assens. Ung Mand, 36 [Aar], klangfuld Stemme. 3 Gange giff; med den første [Hustru] 2, med den anden 2 Børn, med den tredje (Anna) 3. Han talte over Joh. 16: Hvad som helst I bede om. De nærmere Omstændigheder ved Bønnen forklaret.

Degnen Lars, fød i Byen; hans Fader Degen for hannem. 2½ Pd., aff Annexet: 1½ Ort. 2 Skpr. Begge godt Skudsmaal.

Kirken fra Byen, tornet, met Bly noget. 4 Huellinger. 1 Clok i Tornet, 2 smaa offuer Kirken. Tafflen: Christi Korsfæstelse, Opstandelse og Himmelfart paa [overstr. Fløele] Aposteler hos, Crucifix mit paa. 2 Meszing Stager. Fonte[n] neden for Choret; Prædikestol lige saa. 2 Tafler Skarn (vd). Kirkeladen paszelig. Kirkegords Mur Camp.*

Balslefflund oc 1 der fra Synder.

Aar 1594 visiterede jeg den 22de April, Mandag efter 3dje e. Paaske.

Aar 1599 den 4de Juli. Han trænger til en Medhjælper paa Grund af Vanskelighed ved at tale; Provsten og hans Medhjælpere skal snarest høre paa ham og tilskrive mig deres Mening om ham.

Aar 1600 visiterede jeg den 2den Maj Kl. 10. Fra Eyby did.

Præsten prædikede. Jeg spurgte nøje, om Tilhørerne kunde forstaa Præsten, naar han prædikede. De svarede: ia, ia! endskønt jeg [ikke?] forstod hans Tale. Melet fortagis, nar hand hæver Stemmen, som der var et Stycke Kød i Munden, men saa snart han taler sagte, undgaar han den Fejl. Jeg har hørt, at han har sunget kønt i Hjemmet, og da var der intet i Vejen med hans Stemme.

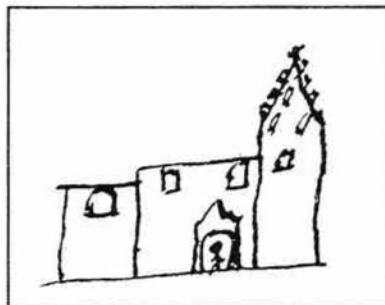
Her var Præstekonvent, og de paahørte mit Formaning til Folket. De fleste spiste Frokost hos Hr. Oluf.

144r

EIBY
[Overstr. Eyby]

Annex till Balsleff. 20 Tiendeydere. Patronatsretten till Iffuersnes. [Visiterede] Kl. 8 Form. Aar 1589 [den 8de Oktbr.] Jeg holdt selv Tale. Præsten prædikede ikke.*

Kirken i Byen, nylligen vel flyd*. Bly paa Kirken, Tegel paa Tornet. 3 Huelinger, Lofft offuer Choret. ½ Alter met Billeder (neder). 1 Clok. Tafflen gammel: En sider oc snacker met Jomfruen, de 12 Aposteler ved Siderne; paa Fløyeler* *Christi Lidelse*. 2 Meszing Stager. Prædikestolen neden for Choret. Fonten i Tornet. NB. Feiler* alle Bøger til Kirken; en Part var der, er bort staalet.

1. Eiby Mose en stor Vførde; begyndis en Aa, løbet ved Grimer Lycke, løber vd mellem [overstr. ved] Asperop oc Brenderop Sogner.

[Overstr. 2. Langemose Mølle, Kronens, 1 Quern].

Sognefolcket vare kaldt sammen i Balsleff Aar 1594 den 22de April.

Aar 1600 den 2den Maj visiterede jeg. Præsten prædikede. Menigheden var til Stede; og da jeg spurgte dem, om de kunde forstaa deres Præst (det gieler iche Eble eller Pære) - de skulle sige Sandheden i Fortrolighed - svarede de med stort Bifald: ja, ja! osv. Til Stede var Hr. Ib fra [Nørre] Ouby. Hr. Eiler, Hr. Peder Gris osv. Præsterne vare her forskreffne; kom iche, for det var telig*, men kom alle til Balsleff, undtagen Hr Peder i Wby. Saaledes var alt vel.*

144v

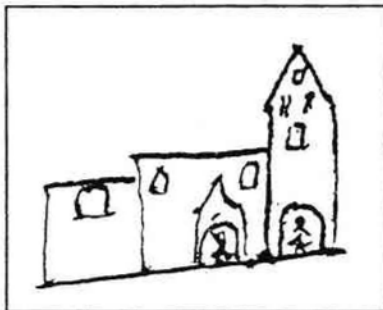
FØNS

24 Tiendeydere. Ligger paa en Odde. Patronatsretten til Ifuersnes. [Visiterede] Kl. 4 Efterm. Overnattede. Hr. Peder Jørgenzen, født samme Steds. 40 Aar gammel. Hans Hustru Mette, Datter af Hr. Hans i Brenderop. Ingen Børn. Han talte over Esajas 55: Søg Gud, medens han kan*

findes. *Hvorledes Gud kalder Mennesker til Bod: 1) Ved Loven, 2) Ved Sygdomme. 3) Ved Korset. 4) Ved himmelske og jordiske Tegn. 5) Ved Evangeliet.*

Degnen (1 Pd.) Ole, Jyde, var sictet for en Quinde, var i Kirken Aar [15]88. Slog Pentze Dag 1 Mand i Hoffuid en Kande i synder [15]89.

Kirken fra Byen, tornet; noget Bly paa Synderside. 5 Huellinger. 1 Clok. 2 smuk Meszing Stager. Tafflen Skarn; er 1 staar Alter neden fore met nogle Quinde Billeder paa oc 1 liden Barn i ens Arm (motte iche nederbrydes for Fru Anne paa Iffuersnes); nu maa nedertagis oc settis paa Højalteret). 2 Meszing Stager. Neden Choret Prædikestol. I Choret Fonten. 1

forgylt, 1 vforgylt aff Søl Kalck oc Disk. Kirkegords Mur god aff Kamp.

Kirkelade paszelig.

War en Købsted i gamble Dage, kalledis Føns (maaske kommer Fyn deraf), findes end nu Levninger.

Føns Skoff, 1 Mil lang, statelig Aalden Skoff. Fiur* ind paa begge Sider.*

Jeg visiterede Aar 1594 den 22de April Kl. 7. Alt vel.

Jeg visiterede Aar 1600 den 3dje Maj (en Lørdag). Overnattede der. Alt vel. Han prædikede selv, jeg holdt Tale.

Per Degen did uden mit Vidende, blev taget til Naade.

Jeg visiterede Aar 1604 den 11te Maj, kom fra Tanderup. Var faa Folck, gik hiem. Jeg handelet met Præsterne i Kirken, som var did forskreffne*; de var til Frokost (Provsten og Hr. Eiler var fulde). Alt vel.*

Annex till Føns. 30 Tiendeydere. Patronatsretten til Iffuersnes. De haffuer Kong Christians Breff¹³¹ [Jeg visiterede] Kl. 9 Efterm.*

Degnen, 4 Ort. Begge godt Skudsmaal.

Kirken tornet. 2 Cloker, 1 offuer Kirken (er ingen Kleb udj), 4 Huellinger, vel flid*. Tafflen: Gambel liden Mand oc Jomfruen, de 12 Aposteler. 2 halve Taffler paa halve Altere (bort). 2 Meszing Stager. Prædikestolen neder for Choret. Fonten i Choret. Kirkegords Mur Kamp.*

Kirkeladen god. Coruitz Viffert i Kirken. Bryder en By aff (9 Gorde udj) oc vil bygge en Sædegord igen*, Thybering [overstr. Tebrønd] Gord, Præsten oc Kirken til stor Skade.

Bleff met Prousten og Hr. Peder indbodit aff W. Coruitz till Mad Middag.

1. Herregord: Thybringgord.

Grumberge er Sand Berge, ligger der i Sognet offuen for Thybering. Der bleff nogre aff Greffuens Folck først slaget aff de Holste[ne]r, som kom i Land for Føns Aar 1534.

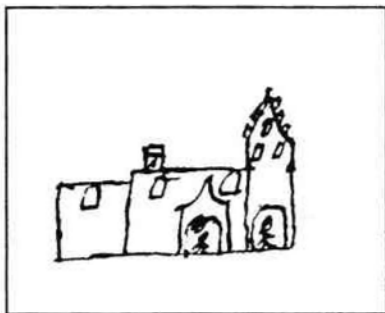
2. Møller: 1) Langmose Mølle, Kronens, 1 [Quern]. 2) Hølcke Mølle, F. Talis, 1 Quern, løber aff en smuk liden Sø. 3) Gammeldams [overstr. Beks] Mølle, 1 Quern; 4) Høgebecks Mølle, 1 Quern.

3. Hølkinde Sø.

4. Øsleff Skoff.

Jeg visiterede Aar 1594 den 22de April Kl. 9. Knud, der er *Huslærer* paa Iffuersnæs, prædiket.

Aar 1600 den 3die Maj vilde [jeg] visitere; men Hr. Peder kallet Folcket til Føns; oc var en stor Hob aff Sognefolcket der. *Alt vel.*

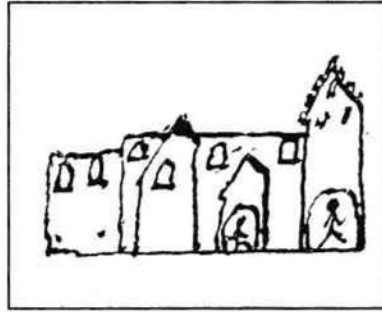
145v

HWSBY
[Husby]

50 *Tiendeydere. Patronatsretten** til Iffuersnes *Jeg visiterede Kl. 2 den 9de Oktbr. [1589].* Hr. Michel, fød i Skoubyherred; *ung Mand*; et sterk Moel* oc groff. Var Hr. Hansis Capellane i Riege, der paa det 3 Aar. [*Hans Hustru*] Anna, Per Schriffuers; fick hende en en Enche* i Othense. Ingen Børn da, ingen nu. (Hr. Michel boer i Synder Aaby, Aaen løber der vd.) *Han talte ud fra Salme 5: Herre! Du er ikke en Gud, som har Lyst til Uretfærdighed. De Grunde, som skal bevæge Mennesker til et fromt Levned: 1) At Guds Naade ikke skal mistes. 2) At man ikke skal foragte Christi Lidelse. 3) At man ikke skal miste Helligaanden. 4) At man ikke skal miste de gode Engle. 5) At man ikke skal krænke den Pagt med Gud, som er gjort i Daaben. 6) At man ikke skal give Anledning til at synde. 7) At der ikke skal følge Straffe efter.*

Degnen Peder fra Assens, 12 Ort.

En herlige lius Kirke, fra Byen. Bly paa Kirken. Er en Korskirke, er Tegel paa. 5 Huellinger. 2 vdj huer Capelle. 2 Clocker. 4 Alterer foruden Høyalteret. Er *Christi Korsfæstelse* vdhuggen og Aposteler paa Fløieler*, en stor Taffle, Choret indluct met firekant Traller* oc Dør fore. 2 smukke Stager aff Meszing. Prædikestolen neden for Choret. Fonten i nede [overstr.

Capelle] Koret. Christoffer Guldensterns Sten ligger løs (døde Aar 1562) oc Fru Anne Pasbergs hans Husfrue (døde Aar 1587). Kirkegords Mur Kampsten. Laden paszelig god. Feiler* Psalmebogen, Passionale*, Ordinantzen*.

1. Herregorde: Iffuersnes, Henrik Gyldenstern, Frue Berte Trolle; Gabriel Gyldenstern. Hun inden Kirke bød mig hiem; de vare inthet* hiemme.

2. Møller: 1 Vandmølle, Hygen Mølle, 2 Querne.

3. Søer 1: Huszby Sø.

4. Øer: Ebrand Ø, boer 1 Bunde, er F. Sibylle oc Mourits Pod-buskis; skøn Skou paa.

5. Iffuersnes Skoff løbber ud paa en Hoffuid*, vel ½ Mil lang.

Jeg visiterede Aar 1594 den 21de April, 3dje S. e. Paaske. Han prædikede selv. Middag paa Iffuersnes. Fruen gik i Kirken. Der til Mad. Afften til Føns.

Hr. Mikkell døde i Februar [15]98.

Aar 1598 den 18de Maj begravede jeg Henrik Gyldensterns Hustru Fru Birthe Trolle, som døde i Barselseng tillige med Fosteret. Var gifft udj 13 Aar nu S. Michels Dag komendis; hagde fød i disze Aar 13 Børn, en Gang Tuilling, en Gang Trilling. 2 Dreng Børn oc 3 Pige Børn leffuendis.*

30 Eske paa Kirkegorden.

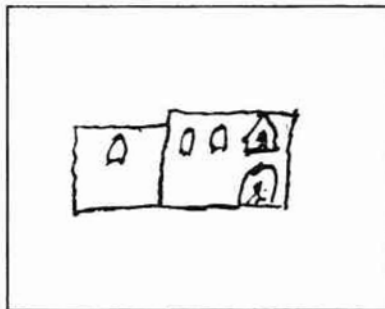
Aar 1604 den 16de August begravede jeg Henrik Gyldensterne, vgiff.*

Annex till Gielsted. 30 Tiendeydere. 1589 Frue Tale oc Folcket var der 10de Oktbr., teffuet*; ieg kunde icke komme saa telige*, for ieg visiterede Tanderop og Gielsted oc drog til Fielsted. Der fore visiterede Aar

1589 den 23de Novbr. Jeg laa Natten i Gielsted, var 26 S. e. Trin., paa Weien til Horsnes. Visiterede samme Dag Indsleff. *Jeg oplæste Teksten Matth. 11; jeg talte staaende til Folket.* Hr. Christen var hæs. -

Degnen, den samme Jesper. 5 Ort. - *Godt Skudsmaal.*

Kirken vden Taarn, (er begynt ud met Kirken Tornet oc Tegel der paa; alt det andet Bly) paa et høit Berg*. 1 Clok. Huellinger 4. Cloken i Affsett* paa Kirken. 1 Pulpetur nederste i Kirken. Tafflen herlig met *Christi Lidelse oc Korsfæstelse;* 12 Aposteler paa Fløyeler*. Prædikestolen ved Synderside. 2 Meszing Stager. Fonten ved Prædikestolen. 1

Taffle (*Vismændenes Ofring staar paa 1/2 Alter*) skal bort, *hvilket Præsten lovede.* Blaa Fløels Hagel, Kaars paa aff guul Damask. Kirkegords Mur mangesteds nederfallen, Træ paa Kirkeladen offuerste neder.

Herregorde: 1) Syndergorde, Frue Tale Emichsdater, Eiler Brochenhusz is indsattes* Frue. (Hun var i Kirken, bød mig, nar jeg kom tilbage, at tale med hende). Claget, at Meszviin*, Her. Oluff [fej] for Chresten?) holder, er ont. 2) Erholm, Frue Inger Clausdatter, Eiler Brokenhusis til Nackebøl Søster, Anders Perszøns Effterleuerske* ([15]90 eller 91 købte F. Heluig Herdenberg Gorden).

Sø: 1 ved Erholm, Erholms Sø, trind. Hiørneholms Dam er en liden Sø. Er ens.

Møller: 1 ved Syndergorde, 1 Quern. Brendrød Mølle, 1 Quern.

Skal end nu gaa 1 Dreng paa Syndergorde, et Hitbarn (*menes at være en uægte Søn af Eiler*), være udøpt.

Syndergorde Skoff for sig selff. Erholmskoff oc for sig selff. Asterbo Skoff, Lund. Eiler Brokenhusz (*som er sat i Fængsel*) tog alle Sten aff Kirkeladen oc lagde paa Kirkegords Mur; lod den opsette aff [overstr. Kalck] Ler og fülle med Leer inden vdj og dønike* vden paa met Kalck.

Jeg visiterede Aar 1595 den 2den Juni Kl. 8 Morgen; bidde effter Hr. Peder 1 1/2 Time. *Han prædikede selv over Evangeliet til 6te S. e. Paaske. Derefter holdt jeg Tale. Alt vel.* Kirkegords Mur faller mangesteds neder. Frue Tale Eiler Brochenhuszis bor der i Sognet, nu haffuer ladet* Syndergorde op for Sønnen Claus. Disleff Siste boer paa Erholm, leiet aff Frue Heluig.

Visiterede Aar 1600 den 1ste Maj. Forligte F. Tale oc Her Peder (huaderis Sager var, ved ieg iche). *Alt vel.* Der fra til Gielsted.

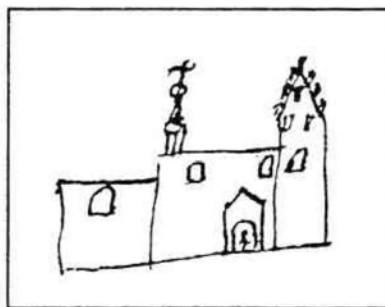
146v

GJELSTED

50 Tiendeydere. [Visiterede] Aar [15]89 den 10de Oktbr., kom fra Tandero i Bogherred did Kl. 10 Form. Hr. Chresten Huid, Jyde. 50 Aar gammel, Præst her i et Tidsrum af 23 Aar, var en Skibs Præst. Prædiker godt; spytter af og til Blod. Gift 2 Gange; med den første [Hustru] Margrethe, Formandens Datter, 7 [Børn], de 4 lever. Med den anden Margrethe, født i Westphalen, Dirik Kremers [overstr. Hustrus] Søster i Medelfar, 7 Børn, 6 leffuendis. Han talte over Joh. 16: Sandelig, sandelig siger jeg Eder osv. 1) Hvorfor skal vi bede. 2) Om hvad og hvor ofte. 3) Hvornaar. 4) Betingelser for Bønnen.

Degnen Jesper, Sædedegn, 9 Ort. Det bedste Skudsmaal.

Kirken aff huggen Kamp, tornet, paa et høit Berg*. 4 store Huellinger udj. Al Kirken met Bly, Tornet met Tegel. (Muren onde paa Sudvest Side paa Tornet.) Et lidet Spir paa Kirken. 1 Clok i Tornet; 2 smaa, ringis inthet*, i Spiszet*. Tafflen: [overstr. Crucifix met Billeder] den gamle* oc vnge setter Krone paa Jomfruen, paa Fløeler* de 12 Aposteler. 2 Meszing

Stager. Rød Fløiels Forheng. 1 brun oc Damaskis Hagel, ny. Prædikestol ved Synderside. Fonten neden [overstr. i Choret] paa synder Side [overstr. i Tornet]. Skreffte- oc Degnestol gode. Quinde Stole paa begge Sider i Choret. Kirkegords Mur af Kamp. Laden neder fallen. Ingen Træ. 1 Høy met smaa Torn paa nordere Side.

1. Herregorde: Hynderopgord, F. Sophi Daa bode paa; nu Knud Rud til Sandholt; boer 1 Bunde paa.

2. Møller: Liung Mølle, (løber aff Liunge Dam eller Sø) 1 Quern, en Bundis vnder Hindsgaul.

Fauerske Berge her i Sognet, som de Sallingherrids Bønder bleff slagen aff Hertug Chrestens Folck Anno 1535 [overstr. 1543], førind han bleff kronet.

3. Liunge Skoff oc Gielsted Skoff oc Trellerop Lunde løber tilsamen.

Hr. Peder Griis, ordeneret hannem til Capellane Aar [15]93 den 3dje Novbr., Sognepræst strax [15]94.

Aar 1594 den 23de April var der Visitats og Præstekonvent, Tirsdag efter 3dje S. e. Paaske. Hr. Chresten siug, liget af Brystsye siden St. Hansdag* Aar [15]93.

Anne Persdr. i Kynstrup beleit* aff hendis Morsøsters Mand, er sengelej, siug udj hans ene Been, thenendis Knud Rud, er beligget. Gaff Clage* paa sin egen Morsøster, at hun skulde ligge hos Manden oc tage vare paa Barnet. Døde i Auernes i Skamherred 8 eller 14 Dage for* Paaske (efter Beretning af Hr. Laurits fra Auernes, Wgersleff Præstegaard Aar [15]95 den 2den Maj); bleff inthet* forløst, 3 Dage Quinder hos hinde, oc døde. Er begraffuen i Auernes Kirkegard. Manden er oc død.

Spiste Frokost der Aar 1595 den 2den Juni, ieg hagde visitered Rørup.

Aar 1600 den 1ste Maj, Christi Himmelfartsdag infald paa, visiterede [jeg] Kl. 10, kom fra Rørop. Jeg talte fra Prædikestolen. Alt vel. Fik Frokost der og overnattede. Hr. Eiler oc Herrits Fogden Per Jensen der Vin.

147r

FJELSTED

30 Tiendeydere. Der staar Markit S. Lauris* Dag. Ond Almue. Jeg visiterede Aar 1589 den 10de Oktbr. Kl. 2 Eftm. Overnattede. Hr. Niels Hanszen, fød i Harnderop [overstr. i Sognet], min Scholebroder i Othense. 60 Aar gammel. 2 Aar Capellane i Ouby, 12 Aar Capellane her, 16 Aar Sognepræst. (Hr. Hans, hans Søn [efterfulgte ham] Aar 1592). Liden, graa Mand, ulærd. [Hans Hustru] Marine, fød i Gorden*. 9 Børn leffuendis, 3 døde; 1 Dater giffit, 1 Søn i Scholemesters Lexe* i Othense, 1 Skreder.

Han talte over Epistelen fra den foregaaende Søndag Efes. 4 [22]: Aflæg, Brødre, det gamle Menneske. 1) Hvorledes det gamle Menneske bliver nyt. 2) Hvorledes man afholder sig fra att synde: For Christi Skyld.

Degnen, Christian, Jyde, fød i Aars Stigt (i Stouby). Begge godt Skudsmaal.

Kirken saa gott* aff huggen Kamp. Kirken tornet; met Bly Kirken, paa Tornet Tegel Tag. 1 liden Husz offuer Choret tagt* met Fiele*. 2 smuke smaa Cloker. 1 Clok. Huellinger 4. Rød, god Fløiels Hagel. 1 stor Skab. Tafflen: Christi Korsfæstelse met Billeder i Paszen*, Fløyeler* Aposteler paa. Fonten. 2 paszelig gambel Meszing Stager. 1 Søl vforgylt Kalck og

Disk. Prædikestolen tuert offuer i en Pulpetur for Choret. Kirkeladen nederfallen. Kirkegords Mur aff Kamp, god. Liden Degne- oc Skreffte Stoel.

Ingen Adel. - Sognemænd claget, at Jørgen Nielszen vilde haffue Boghuedthinden i Kerff.

Korbøl Mølle, 1 Quern, liden. Gilberg Mølle, 1 Quern, oc liden. Vandet aff en Veldekielde*.

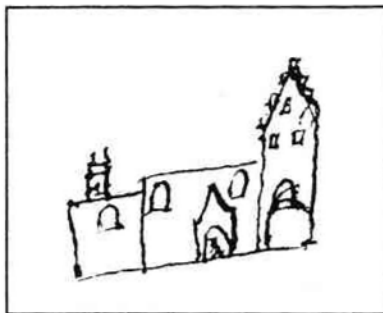
Fielsted Skoff; Fierup [overstr. Filderup] Lund oc Kundby Lund henger til sammen.

Aar 1591 den 18de Maj vaar alle Præster der forsamlet. Der blev forhandlet om Landemodet og andre vigtige Sager. Hr. Hans til S. Hans overværede Forhandlingen. Vij fik Mad met Hr. Nils; oc till Rugord Afften.

Aar 1593 den 30te Januar henved Kl. 12 blev Hr. Sone Lauridsen, Præst ved Middelfart Menighed, valgt til Provst her i Kirken [jvf. s. 325].

Aar 1596 visiterede jeg Torsdag efter 6. S. efter Paaske, og Herredets Præster var tilkaldte hertil. Vi forhandlede om Kirkeskikkene.

Aar 1598 den 26de April var her Præstekonvent. Alt vel.

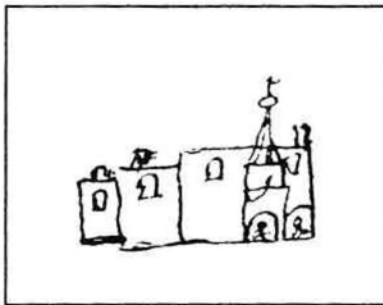
147v

HARNDROP

Annex till Fielsted. 23 Tiendeydere. Jeg visiterede Aar 1589 [den 10de Oktbr.] Kl. 4 Eftm.

Kirken paa et høyt Berg i Byen, vden Torn. Er et lidet Spir met Saffdeller* bygget paa Skrifftis*. Ingen Huellinger, Fyr Loffte vnder Kirken, slaget neden til met Søm. 1 Clok, 2 smaa Cloker. Tafflen Crucifixet mellem Reffuieren. 1 Kalk oc Disk vforgylt. 2 Meszing Stager. 1 stor Skab synder slaget i Feiden oc taget Kalken bort. Prædikestoel neder Choret. Fonten neder i Kirken. Kirkeladen mellem Stenger*, ond. Kirkegords Mur Kamp, god.

Ingen Adel. - Harndrop Mølle, 1 Quern. - Harndrop Skoff.

Jeg visiterede Aar 1596 Torsdag efter 6. S. e. Paaske. Alt vel. Drog der fra til Hoslund. Kirkeverger oc Hr. Hans gaff mig en gambel Percements Gradual*.*

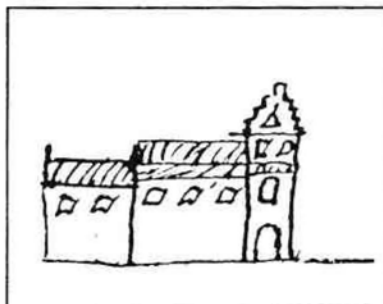
148r

BRENDEROP

80 *Tiendeydere.* ieg viede der i Kerken Lauris Straale oc Jomfru Mette, Sten Bildis Dater. *Jeg visiterede den 26de August, 12te S. [e. Trin.] om den stumme og blinde [Fejl for døve].* Hr. Hans Trogelszen, *Jyde*, fød ved Colding. Marine, fød i Medelfar, M. Iuers Søster, der waar i Soer Closter. 1 Søn, Peder, Studenter. Hand gaar selffuer ved en Staff, prædiker intet; vilde haffue hannem ordeneret. (*Han er meget ulærd*). Træ Døtter giff. *Kapellanen Hr. Mads Hanszen*, fød udj Hørup ved Colding.

Jeg prædikede. - Han selv, Kapellanen og Degnen fik det bedste Skudsmaal af de adelige (ikke i Kirken).

Kirken vel udstyret. St. Nikolaj [eller Michael?¹³²] Billeds Taffle paa Alteret, Apostelerne paa Fløgelern. 2 smucke Cloker. Kerken mett Bly, Tornet met Tegel. Feiler* Kalck inden udj.*

1. Herregorde: Kiersgord, Sten Bilde. -
2. 1 Mølle ved Gorden, Føllested Mølle, 2 Querne; noc 1, Tørstrop Mølle, 1 Quern. - Brenderop Skou oc Hørop Skou, 1 stor Skou, oc Broskoff oc Holsøskoff er 1 stor Skoff; 1 Lund, Risomlund.

Aar 1589 den 5te Oktbr., 19de S. [e. Trin.] begroff ieg Welb. Jomfru Birgithe Bilde.

Aar 1590 begroff ieg Sten Bilde [overstr. Octobr. 25] (døde 21de Oktbr.).

Aar [15]94 den 23de April, Tirsdag efter 3dje S. e. Paaske, visiterede jeg Kl. 2 Eftm. Spiste til Aften hos Fru Helvig.

Aar [15]96 bleff Hr. Mats Sognepræst.

Aar 1598 den 25de April begroff ieg der F. Magdalene Emichs[datter]. Begge fik et godt Skudsmaal.

149v *Aar [15]99 den 29de Januar. Hr. Mats berette mig, at vere schrifftelig met sit Seil ocsaa oc F. Heluigs Vnderschriffuelsze forplicitit at udgiffue aarligen til Marine, S. Hr. Hansis, udj hendis Liffstiid: Rug 3 Pd., Byg 3*

Pd., Boghuedegryn 4 Skpr., fæde Svin 4, fæde Gies 4, 1 Slact Nød* saa got som 20 Mk., Smør 1 Fdg., huer Offerdag* 2 Mk., er 1½ Dr. Mente denne Affgiff hannem at vere for meget hord*.

Aar 1601 den 4de August begroff ieg S. F. Heluig, S. Bildis.

148r

ASPEROP

54 Tiendeydere. Er ingen Herrefolck i de Sogner. Aar 1589 visiteret ieg den 21de Januar Asperop Kirke¹³³, oc Sognefolcket aff Annexen Rorsleff var der. Overnattede der. Hr. Eiler Ottezøn fra Bogense. Ung Mand, 36 Aar, korpulent, lærd, med Tillid til sin Begavelse. Got, paszelig Mele. Hans Hustru [overstr. Catharina] Magdalene fra Odense, Enke efter Hr. Laurids (hun en Datter giffit i Aszens). De ingen Børn. Han var Skolemeister i Nysted paa Lolland, kom derfra til Middelfart, var Kapellan i 3 Aar, Præst her paa Stedet i 4 Aar. Capellane Hr. Lauris Jacobszen, Hr. Jacobs Søn, der var til S. Hans i Othense; taget hannem til sig for Faderens Skyld. Han talte over en almindelig Læresætning om Bønnen. Tekst: 2. Krøn. [20] om Josafat: Vi løfter vore øjne til dig. Han havde følgende Punkter: 1) Hvad er Betingelserne for Bøn. 2) Hvad der skal opflamme os til at bede. Paszelig.

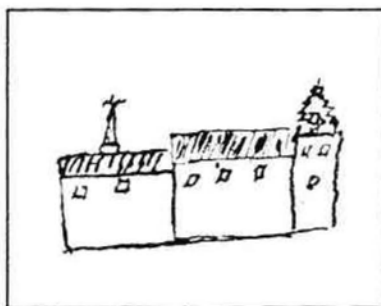
Degnen, Hører* i Medelfar Schole, Peder. Begge fik det bedste Skudsmaal.

Smuk Kirke, tagt* met Bly altsammen vden paa Synderside paa Tornet (bleff Bly paa lagd Aar 15[89] i Sept. paa Tornet; er nu alt met Bly). Et smukt lidet Spyr, 2 smaa Cloker udj; 2 i det store Torn. Huald* alt (5 Huellinger). En Taffle met Crucifix oc Reffueren hos*, Fløyelen* malet. Funtet i Choret. 1 Blykalck. Skarns Meszeleder. En herlige Kerkelade, holdis ved god Heffd*.

Ingen Søer, Møller, Herregorde.

Jeg visiterede Aar 1595 den 25de April Kl. 9. Hr. Eiler prædiket. Han gennemgik Vidnesbyrdene om Christi Opstandelse og tre Frugter deraf - i Løbet af et Kvarter. Godt Skudsmaal.

Var der og overnattede [15]99 den 3dje Juli. Min Hest lam om Morgen strax, den gik aff Stalden.

Jeg visiterede Aar 1602 den 30te Juni. Alt vel. En gammel Mand oc hans Ectequinde vil inthet til sammen, han holdt paa, at de skulde bandsættes. Der fra til Bogensze.*

148v (Misfornøjede.) Clagdis hart, at Hørerens* aff Medelfar Schole sende [overstr. En Person] et lidet Barn der op, kom ikke selffuer mange Syndager oc sommetider borte met alle. *Da han søgte Kald i Jylland og var optaget der, passede han sit Embede mindre godt. Dog [gør] hans Stedfortræder det bedre og vil undervise Ungdommen paa Landet.*

RORSLEFF

Annex til Asperop. 17 Tiendeydere (der er 20). Byfogden i Medelfar haffuer pantet Thienden til sig for 40 Dr. af Oluff Bang. Clagis, de kan intet fange* de 10 Ort. Korn vd, men sender Pendinge derfor. Oluff Bang Kirkens Part* for 8 Ort. Arm Kirke. Visiterede der 6te Oktober [15]89. Der var kun faa til Stede. Jeg holdt selv Prædiken, fordi jeg tidligere havde hørt Hr. Ejler prædike.*

Degnen, en Hører fra Middelfart. Sider en Mand, siunger, i Degnebolet; hand giffuer Hørerens ½ Ort. Byg. Det bedste Skudsmaal.

Kirken uden Taarn. [Notater f. 148r (s. 345) under Asperup: vden Torn, tagt met lidet Bly altsammen ellers met Tegel. Et Fiele* Torn paa Kirkegorden. 1 Clok. 1 Blykalck. Skønne Messecleder.] 4 Huel-*

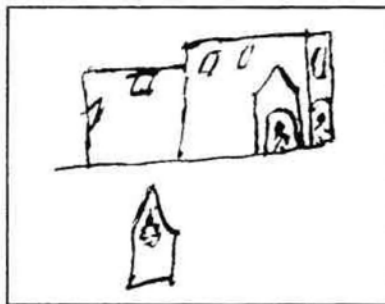
linger. Tagt mere end halt met Bly paa begge Sider fra Østerende; thet andet met Tegel. Jomfru Marie i Solgiszelet* met Barnet i Tafflen oc 1 Apostel paa huer Side. Skarns 2 Lius-stager aff Jarn forthinnet. Prædike-kestol neden ved Choret. Fonten oc neden ved Norderside. Thin Kalck og Disk. 1 Damask Hagel met Guld Kors.*

Smok Kirkegord oc Mur aff Kamp. Kirkeladen met Tag. 1 stor Clok i Clokhuszit, 2 smaa offuer Huellingen.*

Feiler Ordinantzen*, Passionale* og Luthers Katekismus paa Dansk.*

Bygt 1 ny Skrifftestoel oc Skab [15]94.

Jeg visiterede Aar 1595 den 25de April Kl. 7. Clagdis, at Oluff Bang, som haffuer Kirkens Part for 8 Ort., gør Frempanth* paa den; oc kand*

taale 20 Ort. At de motte beholde Tinden, ville de giffue 16 Ort. der aff.
Hr. Eiler prædiket et Kvarters [Tid].

149r er blank.

150r Præster døde udj Wendsherred:

Hr. Nils Hanszen til Fielsted oc Harndrop; hans Søn Hr. Hans i Stedet
Aar [15]92.

Hr. Chresten Huid til Gielsted; kom i hans Sted Hr. Peder Huid [Griis]
[15]94; war hans Capellane.

Hr. Oluff Perszøn, Sognepræst i Medelfar.

Hr. Hans i Brenderup [15]96.

Hr. Michel til Huszby Sogen *i Febr.* [15]98.

150v Udj M. Nilsis [Jespersens] Visitasbog findis:

[Anden hånd] *Aar 1562 den 10de August.* Thet Calente* Gods, wdi
Wends Herred findis, liger wdi Asperup Sogen: wdi Bording ligger 2
Gorde, skylder huer 3 Ørt. Korn med anden Smaabeide*; udj Asperup
liger en Gord, giffuer 3 Ørt. Byg met anden Smaabeide. Thette Gods
skulle haffue werre kommit fraa Hr. Hienrik Knudtzøn paa Iuersnes. Och
haffuer Præsterne aff Wends Herred Herlighed* aff samme Gods hafft
weldet* indthil den Dag effter Fundatz¹³⁴ Liudelsze: Huilcken Præst som
Calent* gjør, tager for sind Bekostning 3 Ørt. Korn aff samme Landgild
met smaa Redtzet* aff alle 3 Tiennere; men de andre 6 Ørt. Korn met
Arffuends* Pendinge och anden Herlighed*, Gordfestning og Sagefald*,
delis wnder Præsterne udi lige Parter. Dag* Gierninger gjører de Heirritz
Prousten. *Hjemmelsmand: Hr. Jørgen Knudsen, Provst for Vends Herreds
Provsti.*

Win Godtzet udi Wends Herred er 13 Ørt:

Michel Andersøn i Bielderop: 6 Ørt Byg; Jørgen Pedersøn i Trelderop:
2 Ørt Byg; Hans Lyuesøn i Wiby: 2 Ørt Korn; Jørgen Andersen i Røgle:
3 Ørt. Korn; Anders Smid i Fielsted: 1 Ott. Smør.

Aff dette Gods haffuer althid Præsterne i Herredet haft for^{ne} Landgild
met Herligheden* och der for skulle holde Win og Brød thil Kirkerne
offuer al Wendsherred.

Ther offuer haffuer Prousten wdi nogle Aar her thil hafft for en Hielp,
at holde saadan Win och Brød op met; thi wdi Evangeliets* første Op-

kommelsze ginge der mange thil Sakramentet, och [Provsten] fandis sig besuerret, thet at kunde holde aff det rette Win Gods:

Aff Roersløff Kirke ½ Ørt Byg. Asperop 1 Ørt. Brenderop 1 Ørt. Harndrup 1 Ørt. Fielsted 1 Ørt. Rørup 1 Ørt. Gielsted 1 Ørt. Ørsløff 1 Ørt. Balsløff 1 Ørt. Føns och Eiby 1 Ørt. Indesløff 1 Ørt. Ouby 8 Skpr. Wby 14 Skpr.

Medelfar }	<i>Mag. Peder</i>	Aff disze Kirker
Causlund}		holder Præsterne
Huszeby	<i>Hr. Laurids</i>	selffuer Win och
Gamborg	<i>Hr. Knud</i>	Brød.

[Anden hånd slut]

151r [Prædikendispositioner i anden hånd, ikke Jacob Madsens, mest ulæselige p.g.a. skjolder og huller.]

NOTER

1. Fy. Årb. bd. 2, 1942ff. Øllgaard 286ff., 301. Endvidere DKL I 126ff., II 431 - jvf. Rørdam, "Bispevalget i den danske Kirke fra Reformationen indtil Enevælden", *Ny Kirkehist. Saml.* VI, 1872 82.
2. Øllgaard 288-93, 319-22.
3. Øllgaard 291ff.
4. Øllgaard 285ff. DKL I 116f.
5. DKL II 443f, 454f, 478f.
6. Grane, *Confessio Augustana*, 89ff. *Visitatsbogen* 209.
7. *Den danske Kirkes Historie* IV 135-65, 233ff. Endvidere Øllgaard 290, 301f. - jvf. Bugge, *Theologi og Pædagogik*, 31ff.
8. Øllgaard 303. Endvidere brev 1588 10/7 om forbud mod nye disputatser om den kristelige tros artikler. DKL II 444ff. - jvf. note 68.
9. *Visitatsbogen* 229.
10. DKL I 113f. Dahlerup, *Sysselprovsti* 321ff.
11. Dahlerup, *Sysselprovsti* 355. Dahlerup, *Studier* 119-25, 162f, 171f, 188f, 195-99 - jvf. J. Rasmussen, "Provsti" 12ff., 17f.
12. DKL I 106.
13. DKL I 74ff., 107ff., 115, 198.
14. DKL I 14, 99, II 335 og III 294. Se fx. sagen i Sdr. Nærå.
15. Scheller-Nielsen, *Kirkehist. Saml.* 1975 87-91 - jvf. J. Rasmussen: *Provsti* 8ff.
16. DKL I 99, 106, 113f. Scheller-Nielsen 88, 91.
17. Lillie, *Fy. Årb.* 1989 20f., 26ff.
18. Scheller-Nielsen 93.
19. Scheller-Nielsen 94.
20. Scheller-Nielsen 94. DKL II 135ff.

21. Sørensen, *Kirkens liturgi* 62-76. Nørager Pedersen, *Gudstjenestens teologi* 186ff. - jfr. DKL I 56ff.
22. Jvf. forordning 14. nov. 1562, DKL II 69f.
23. M. Schwarz Lausten, *Palladius* 377.
24. *Hans Mikkelsen* 27.
25. *Visitatsbogen* 29.
26. *Visitatsbogen* 44.
27. *Visitatsbogen* 44.
28. Det er ikke lykkedes at identificere denne person.
29. Trykt i *Marmora Danica* I 238.
30. Trykt i *Marmora Danica* I 255.
31. Afsnittet herfra og til og med Skonestift, er flyttet hertil fra fol. 17v, 66.
32. Der hentydes til Frederik IIs død den 4. april 1588.
33. Sagefald er indtægt af bøder ved retten. Det giver bedre mening at det drejer sig om stedsmolet, dvs. retten til at fæste en gård bort, således som nedenfor under Herringe.
34. Formentlig Frederik IIs fundats 1572 5/3. *Hofman* V 60ff. Jvf. Chr. IIIs brev 1555 9/1 med tilhørende note. DKL I 411f.
35. Erik Krummediges fundats 1541 1/2. DKL I 173-76.
36. Jvf. Chr. IIIs brev 1549 14/3. DKL I 291f.
37. Jvf. Chr. IIIs brev 1550 19/10. DKL I 301f.
38. Jvf. Chr. IVs brev 1589 17/6. DKL II 464ff.
39. Det samme, som faderen havde sagt i Brylle.
40. Jvf. regeringsrådets befalinger 1588 27/12 og 1589 31/7. DKL II 459, 470.
41. Trykt *Marmora Danica* I 244f.

42. Afvekslende pentameter og hexameter. Et latinsk digt på 43 linjer. Her følges stort set Idums oversættelse.

43. Løst blad, egenhændig optegnelse af Præsten, Laurits Poulsen. Findes ikke mere indlagt (1994). Trykt hos Bloch og Næraa, *Den fynske Gejstlighed* II 122f. De tilføjelser, som anføres hos Idum s. 61f, er indarbejdet her.

44. Jvf. Kongebrev 1555 9/1. DKL I 398.

45. *Hora 8 in medio 8*, fra kl. 8 til kl. 7½ om aftenen! Eventuelt: Kl. 8 eller kl. 7½.

46. Skal nok forstås således, at han overnattede i Davinde, tog til Fraugde og overnattede dér.

47. Kgl. befaling 1592 27/11. DKL II 503.

48. Åbent brev 1555 7/1. DKL I 404.

49. *Docendi methodum* kan også være en lærebog i pædagogik.

50. Jvf. forordn. 1540 25/8 og Chr. IIIs københavnske reces 1540 22/10. DKL I 160f, 165f.

51. Christopher Walkendorfs fundats 1596 8/5. *Hofman* V 475ff.

52. Frederik II's brev 1587 8/6. DKL II 416.

53. Chr. III's brev 1554 30/10. DKL I 391f.

54. Egense kirke blev revet ned og sognet lagt under Norup sogn. Jvf. Chr. III's brev 1555 9/1. DKL I 398.

55. Ovenfor anføres 46 tiendeydere for Broby sogn. Notatet om kirkens part gælder muligvis også annekset.

56. Veet = vidt. Eller vert = ringe værd.

57. Se note 54.

58. Formentlig menes, at der ikke blev læst op af biblen.

59. *pastores omnes promiserunt se habituros omnia synodalia exscripta ordine per locas vt sunt concepta ante festum pentecostes* - Idum (s.124): Alle Præsterne lovede før Pinsesefesten at ville holde alle Landemodeakter, efter i Rækkefølge at have udskrevet dem Punkt for Punkt, saaledes som de er affattede. Men der kan ikke være nogen grund til at præsterne skulle love at overholde landemodeakterne - det var de på forhånd forpligtigede til. Det ville give bedre mening, hvis biskoppen eller provsten lovede, at alle præsterne skulle få

landemodeakterne inden pinse. Jvf. s. 334 hvor præster klager over, at de ikke får landemodeakterne. Den almindelige fremgangsmåde var, at de cirkulerede, og hver præst skrev dem af selv. Meningen kan også være, at nogle præster beholdt dem for længe og ikke fik dem sendt videre.

60. I den følgende oversigt over Bjerge herreds og Hindsholm kirker er der yderst i venstre margin bortslidt nogle ord eller snarere tal, antagelig angivelse af, hvor langt der er fra en skole til et sogn, hvilket var afgørende for, om et sogn kunne få en sædedegn eller ikke.

61. Takket være Crone er disse to linier bevaret, for i håndskriftets nuværende tilstand er det meste af det hjørne, hvor det står, forsvundet.

62. Eller gøglere, *lusores*. Kan historien findes?

63. Denne liste og den over sognene til Skolen og oversigten over kapellanens indtægter er skrevet med en anden hånd. Listen over sogne til skolen findes både f. 55r-v og med helt ubetydelige variationer f. 57v.

64. Under Chr. IV skete en udskrivning af klokker - se visitatsbog 129. Endvidere Chr. IVs brev 1601 10/10. DKL III 13f.

65. Chr. IVs befaling 1597 10/8 og biskop Peder Vinstrups brev 1597 14/8. DKL III 7-10.

66. Dvs. tager renter af udlånte penge. Enhver form for rentetagning blev regnet for åger.

67. *Kirkeordinansen* 1539 14/6, Chr. IIIs brev 1549 14/3 og forklaring til ordinansen 1555 12/5. DKL I 67-69, 291f, 462f. Endvidere responsum af biskop Poul Madsen 1580, juni. DKL II 316f.

68. Brev 1588 10/7 om forbud mod nye disputatser om den kristelige tros artikler. DKL II 444ff.

69. Frederik II's brev 1571 9/9 om kaldelsen af Sune Hansen. DKL II 158f.

70. Chr. IVs brev 1593 10/7 om klokkeringning med bedeklokken. DKL II 512f.

71. I teksten står klart billeder, men muligvis fejl for børn, jvf. ovenfor under Ryslinge, *Visitatsbogen* 176.

72. Chr. IVs brev 1602 30/4. DKL III 14f.

73. Niels Friis' fundats 1597 25/1. *Hofman* VI 33-38.

74. *Scholastici* er ikke blot betegnelsen for de ældre skoleelever, men også for dem, der er gået ud af skolen, men ikke har universitetseksamen.

75. *Tamen el. tum indoctus*. Idum har tolket det som uerfaren.
76. Helvig Hardenbergs (Arreskov) fundats 1586 29/9. *Hofman* VI 78-80.
77. Skolemesterens brev til biskoppen 1588 3/8, se "Bidrag til Svendborg Skoles Historie", *Kirkehist. Saml.* IV rk. 2, 1891-93 557.
78. Den tegning, der i manuskriptet findes her, er faktisk af Sct. Nicolaj kirke, mens tegningen af Vor Frue kirke findes under Sct. Nicolai.
79. *schola rectoris* er antagelig rektors klasse.
80. *commendavi*, kan også forstås som roste.
81. Frederik IIs brev 1583 30/3. DKL II 361f.
82. *vnosus*, evt. i forbifarten, en enkelt gang.
83. Må være forkert. Trinitatis søndag kan ikke falde så tidligt. Den 11. april 1594 var torsdag før 2. søndag efter påske.
84. *ludirectoris lecture Danicæ*, egl. skolemester i den danske klasse.
85. *non ordine* kan oversættes på adskillige måder: i rækkefølge, i rækken m.v.
86. Chr. IVs brev 1594 7/6. DKL II 522f.
87. Nemlig: den ende, det tager med heksen. Ellers lyder ordsproget: *exitus acta probat* = Enden kroner værket (beviser gerningernes rigtighed); men her vender biskoppen det bevidst om: *exitum acta probant*.
88. Chr. IIIs brev 1558 11/6. DKL I 517.
89. Chr. IIIs breve 1554 30/10, 1555 10/4 og 1558 10/6. DKL I 392f., 423, 516.
90. Muligvis fejl for børn. Jvf. *Visitatsbogen* 176, 182.
91. Jvf. Frederik IIs brev 1578 19/7. DKL II 287f.
92. *Scholasticorum scripta utque in aliis* - der synes at mangle noget. Kan evt. også betyde, at elevernes skriftlige og noget andet viser, at... .
93. Der står tydeligt således, evt. fejl for "mand".
94. *Magus a Laur. Brok. cujus vtebatur documento expulsus* (se s. 254).

95. Dette stykke om degnenes ydelser gentages fol. 94r med anden hånd.
96. Skal være Salme 23.
97. Chr. IIIs brev 1555 9/1. DKL I 399f.
98. Der står klart *nihil*, men meningen er ikke klar.
99. Jvf. Chr. IIIs brev 1555 9/1 og Chr. IVs brev 1594 2/9. DKL I 398, II 526.
100. *Sub meridiem post primam.*
101. Se under Faaborg, s. 235.
102. Jvf. Chr. IIIs brev 1594 2/9. DKL II 526.
103. *Sed non sequitur[?] literis regiis.*
104. Jvf. Chr. IVs brev 1589 17/6. DKL II 466.
105. *Annotauit in tabella.*
106. Nemlig hos kongen.
107. Frederik II's befalinger 1573 4/10 og 1474 17/5. DKL II 214, 231.
108. Fundats 1596 29/9. *Hofman V 317f.*
109. Muligvis fejl for børn. Jvf. *Visitatsbogen 176, 182.*
110. Frederik II's befaling 1580 6/9. DKL II 324.
111. Chr. IIIs fundats 1554 3/5, *Hofman V 333ff, 445f.*
112. Chr. IIIs brev 1544 25/8. DKL I 224.
113. Chr. IVs brev 1588 10/7. DKL II 444ff. Jvf. Frederik II's breve 1576 15/5 og 1580 24/7. DKL II 264ff, 322 f.
114. Jvf. Frederik II's brev 1578 19/7. DKL II 287f.
115. Se note 114.
116. Jvf. Frederik II's brev 1562 14/11. DKL II 69f. Endvidere *Kirkeordinansen 1539. DKL I 90, 115.*

117. Jvf. Chr. III's brev 1555 9/1. DKL I 398.
118. Se note 117.
119. Under denne visitats udfærdigedes et brev, skrevet andetsteds i *Visitatsbogen*, se 230.
120. Muligvis fejl for børn. Jvf. *Visitatsbogen* 176, 182.
121. "Aktstykker vedr. Kirke og Skole i Middelfart og Kauslunde", *Kirkehist. Saml.* III rk., V 1884-86 485-87.
122. Jvf. "Aktstykker vedr. Kirke og Skole i Middelfart og Kauslunde", *Kirkehist. Saml.* III rk. V 1884-86 481-85.
123. Frederik II's fundats 1573 17/10. *Hofman* V 388f. Jvf. Frederik II's breve 1573 17/10 og 1578 19/7. DKL II 214f., 287f.
124. Chr. IV's breve 1590 18/8 og 1591 19/3. DKL II 482, 485.
125. Fundats 1591 14/1. *Hofman* V 391f.
126. Jvf. "Aktstykker vedr. Kirke og Skole i Middelfart og Kauslunde", *Kirkehist. Saml.* III rk. V 1884-86 487-89.
127. Fratræder år 1600. Jvf. "Aktstykker vedr. Kirke og Skole i Middelfart og Kauslunde", *Kirkehist. Saml.* III rk. V 1884-86 491-94.
128. Vedr. beskikkelse af kapellan. Jvf. "Aktstykker vedr. Gamborg Præstekald", *Kirkehist. Saml.* III rk. V 1884-86 584-88.
129. "Bestemmelser om afholdelse af Præstekalenter i 1592", *Ny Kirkehist. Saml.* bd. 6 1872f. 346-50.
130. Idum foreslår, at denne Simon kan være den middelalderlige forfatter Simon af Tournai, men dette er ikke sandsynligt, da man kun kender en enkelt prædiken af ham. Desuden er det tvivlsomt, om Jacob Madsen ville godkende brugen af en middelalderlig prædikensamling.
131. Chr. III's brev 1545 28/4. DKL I 232.
132. Teksten har "Nicali".
133. Afsnittet om Asperup er begyndt med Rorslev, idet en tegning af Rorslev kirke er overstreget, og notat om kirkens udseende går også på Rorslev kirke.
134. "Om Vends herreds præstecalente", *Kirkehist. Saml.* III rk. V 1884-86 461-75.

LITTERATURFORTEGNELSE

- Bauer, R. W., *Calender for Aarene fra 601 til 2200*, genoptryk Viborg 1971.
- Bloch, Jørgen C., *Den fynske Geistligheds Historie fra Reformationen indtil nærværende Tid, med nogle Tillæg forøget og til Trykken befordret af Laur. Pedersen Næraae I-II*, Odense 1787-90.
- Bugge, K.E., *Theologi og Pædagogik historisk belyst*, Kbh. 1961.
- Crone, A., udg., *Den tredie fynske evangeliske Biskops, Mester Jakob Madsens Visitatsbog*, Odense 1853.
- Crone A., "Biskop Jacob Madsens Visitatsbog", *Odense Katedralskoles Indbydelsesskrift*, Odense 1851.
- Dahlerup, T., *Det danske Sysselprovsti i Middelalderen*, Kbh. 1968.
- Samme, *Studier i senmiddelalderlig dansk kirkeorganisation - general-officialatet i Roskilde*, Kbh. 1963.
- Dansk Biografisk Leksikon*, I-XVI, 3. udg. Red. Sv. Cedergreen Bech, Kbh. 1979-84.
- DKL: *Danske Kirkelove I-III*, 1536 - 1683, ved H. F. Rørdam, Kbh. 1883-1889.
- Gammeltoft-Hansen, B., *Hjælp! Biskoppen kommer. Mester Jakob Madsen*, Svendborg 1975.
- Engelstoft, C.T., "Om den gejstlige Rettergang i den danske Statskirke efter Reformationen", *Nyt theol. Tidsskr. X*, Kbh. 1859.
- Grandt-Nielsen, F., *Fynsk Kirkesølv*, Odense 1983.
- Grane, L., *Confessio Augustana*, Kbh. 1976.
- Hofman, Hans de, *Samlinger af Publique og Private Stiftelser V og VI*, "Fyns stift", Kbh. 1760 og 1765.
- Idum, A.R., udg., *Den fynske Biskop Mester Jacob Madsens Visitatsbog paa Grundlag af A. Crones Udgaave*, Kbh. 1929.
- Kinch, J.S., *Ribe Bys Historie og Beskrivelse II*, 1869-1884, genoptrykt Viborg 1985.
- Kornerup, B., "Filippismens magtperiode (1569-1617)", *Den danske Kirkes Historie IV*, Kbh. 1959.
- Lillie, L., "Biskop Jakob Madsen og billederne", *Fynske Årbøger*, Odense 1989.
- Pedersen, A.F. Nørager, *Gudstjenestens teologi*, Kbh. 1969.
- Samme, *Prædikenens idehistorie*, Kbh. 1980.
- Rasmussen, J., "Biskop Jakob Madsen og hans visitatsrejser 1588-1604", *Årbog for Svendborg og Omegns Museum 1994*, Svendborg 1995.

- Samme, "Provsti og administration i Odense Stift i middelalderen", *Fyens Stiftsbog*, Odense 1990.
- Samme, "Præsteenkers vilkår på landet i gamle dage", *Fyens Stiftsbog*, Odense 1992.
- Riising, A. og Seidelin, M., udg., *Biskop Hans Mikkelsens dagbøger 1626-41*, Odense 1991.
- Rørdam, H.F., "Bispevalget i den danske Kirke efter Reformationen indtil Enevælden", *Ny kirkehist. Samlinger VI*, Kbh. 1872f.
- Samme, "Bestemmelser om Afholdelse af Præstekalender i Fyns Stift (1592)", *Ny kirkehist. Samlinger VI*, Kbh. 1872f.
- Samme, "Bidrag til det lærde Skolevæsens Historie i Odense", *Saml. til Fyens Historie og Topographie X*, Odense 1890.
- Samme, "Bidrag til Svendborg Skoles Historie", *Kirkehist. Samlinger 4. rk. II*, Kbh. 1891-93.
- Samme, "Aktstykker vedr. Kirke og Skole i Middelfart og Kauslunde", *Kirkehist. Samlinger 3. rk. V*, Kbh. 1884-86.
- Samme, "Aktstykker vedr. Gamborg Præstekald", *Kirkehist. Saml. 3. rk. V*, Kbh. 1884-86.
- Samme, "Om Vends Herreds Præstekalend", *Kirkehist. Samlinger 3. rk. V*, Kbh. 1884-86.
- Samme, "Christiern Bruns Optegnelser især fra Aarene 1572 til 1591", *Saml. til Fyens Historie og Topographie VII*, Odense 1878.
- Samme, "Dr. med. Eskild Christensen", *Historiske Saml. og Studier*, bd. 3, Kbh. 1898.
- Scheller Nielsen, B., "Fyns Stift 1588-1643", *Kirkehist. Samlinger*, Kbh. 1975.
- Schwarz Lausten, M., *Peder Palladius og kirken 1537-60*, Kbh. 1987.
- Sørensen, S., *Kirkens liturgi*, Kbh. 1969.
- Trap, J.P., *Danmark, I-XV*, 5. udg., Kbh. 1953-72.
- Wiberg, S.V., *En almindelig dansk Præstehistorie*, I-IV + supplement, Odense 1870-73 og Faaborg 1879.
- Øllgaard, H., "Biskop Jakob Madsen", *Fynske Årbøger*, bd. 2, Odense 1942-46.
- Aarup, Knud og Niels, "Glimt fra Jakob Madsens visitatsrejser 1588-1604", *Fynske Årbøger*, Odense 1991.
- Aarup, K., "Alt vel på Vestfyn. Biskop Jacob Madsens "spejlvendte" tegninger", *Fynske Årbøger*, Odense 1990.

PERSONREGISTER

Der skelnes ikke mellem V og W.

Helgener findes ikke i dette register, men i sagregisteret under helgener. Bortset fra dette er alle nævnte personer medtaget alle steder, hvor de omtales, dog med undtagelse af biskop Jacob Madsen. En generel henvisning for ham ville blive en henvisning til hver eneste side, så her er foretaget et mindre udvalg efter skøn.

Adelige personer bringes på efternavn, hvis de har et slægtsnavn; enkelte adelige uden slægtsnavn, f. eks. Hans Eriksen, står dog under fornavn. Alle ikke-adelige bringes på fornavn, men med krydshenvisning til et eventuelt slægtsnavn, således under M: Mogens Henriksen Rosenvinge, og under R: Rosenvinge - se Mogens Henriksen. I tilfælde af, at en adelsperson kun nævnes ved fornavn, er der i teksten nogle steder i skarp parentes tilføjet efternavnet. Ellers står vedkommende i registeret med både for- og efternavn. Således kan Helvig Hardenberg, der ofte nævnes som fru Helvig, findes både under Helvig og under Hardenberg.

Præster omtales de fleste steder kun med fornavn, og for at hjælpe læserne med at finde ud af de mange Hr. Hans'er, er der i registeret tilføjet efternavne efter Wibergs præstehistorie.

Hvor der er mange af samme fornavn, f. eks. Hans, nævnes først de, hvis efternavn er ukendt. Således: Hans, degn Herrested - Hans, degn Skamby osv, alfabetisk efter deres bestilling. Derefter andre med navnet Hans, alfabetisk efter efternavn. Imidlertid kan der i nogle tilfælde være tvivl, om efternavnet er rigtigt, og søger man en person, man kender som Hans Nielsen, men ikke finder ham under dette navn, kan det være tilrådeligt at efterse alle personer med fornavnet Hans, hvilket også vil være nødvendigt, hvis man kun kender fornavnet.

Navnene er af praktiske grunde normaliseret, sådan at f. eks. Ane, Anna og Anne står i én række, men der er krydshenvisninger til væsentligt andre stavemåder, f. eks. Mats, se Mads.

Forkortelser: d.= degn, sp.= sognepræst, kp.= kapellan, g.= gift med.

Aalborg, se Mogens

Aaldeland, se Oldeland

Abel 53

Abel g. Søren Hansen, Søby 301

Abelone (Apelonie) g. Niels Knudsen

Juel, Kirkeby 208

Abelone g. Hans Knudsen, Ø. Hæsing
248

Abelone Clausdatter g. Jakob, sp. Sct.
Jørgens 205

Abraham, se Knud

Adalbert, Ærkebiskop i Bremen 42

- Adser Pedersen, Assens 297
 Agnete g. Anders Emiksen 240
 Agnete Jørgen Prips til Brudagergd. 175
 Ahlefeldt, Henrik til Oregård 263-64
 Akeleye, Christen Knudsen til Krengerup 288
 Akeleye, Christen Knudsen til Skinnerup 142, 145, 154
 Akeleye, Gabriel Knudsen til Krengerup 288, 298, 314, 315
 Akeleye, Gabriel Knudsen til Nordskov 219, 223, 259
 Akeleye, Knud Gabrielsen 299
 Akeleye, Knud Mikkelsen til Skinnerup 139
 Albert, apoteker og urtekræmmer, Svendborg 199, 202
 Albert van Stemuerd, Svendborg 200
 Albret, kirkeværges Svendborg 201
 Albret, Hansen, d. Køng 317
 Alexander, se Durhan
 Alhed Jørgensdatter g. Mads Lauridsen, Sdr. Broby 254
 Anders, d. Bellinge 59
 Anders, d. Frørup 100
 Anders, d. Ulbølle 228, 233, 235
 Anders, d. V. Hæsing 235
 Anders, foged på Rønningesøgård 72
 Anders, huskapellan på Ulfeldtsholm 107
 Anders, smed i Fjelsted 347
 Anders Berthelsen, sp. Flødstrup 89, 99
 Anders Broberg, kannik 29
 Anders Emiksen til Stensgd. 127, 134, 240, 319
 Anders Glob 323, 331
 Anders Hansen, d. Svindinge 171
 Anders Hansen, d. Skamby 137
 Anders Henriksen, skriver Oregd. 270
 Anders Jacobsen, d. Rønninge 68, 75
 Anders Jensen, sp. Trøstrup 50, 56-57
 Anders Jensen, sp. Tranekær 241
 Anders Jørgensen Gied, sp. Hellerup 72, 88, 101, 110
 Anders Knudsen, sp. Lumby, provst 113, 123-24
 Anders Lang, Christoffer Valkendorffs foged 73
 Anders Lauridsen, sp. Vissenbjerg 237, 285, 288, 319
 Anders Maas, sp. Gamtofte 298
 Anders Mand, sp. Kerteminde 149
 Anders Mand, sp. Nyborg 190
 Anders Mortensen, sp. Sct. Jørgens 202, 206, 208
 Anders Nielsen, elev Middelfart 327
 Anders Pedersen til Erholm 322, 340
 Anders Poulsen, d. Ø. Hæsing 228-29, 233, 249
 Anders Rasmussen, sp. Ejlby 263-64, 281, 283, 284
 Anders Rod, hører Nyborg, sp. Avnslev 91, 94
 Anders Rod, sp. Odense V. Frue 69
 Anders Skomager, d. Ø. Hæsing 248
 Andrup, se Hans Knudsen
 Ane, Anna, Anne
 Anne - Fru Anne 313 - se Anne Skovgaard
 Anne - Fru Anne på Steensgård 240
 Anne - Fru Anne på Iversnæs, se Parsbjerg, Anne
 Anne - Fru Anne på Geelskov 254 - se Anne Emiksdatter
 Anne g. Christen Laugesen, Brendekilde 60
 Anne g. Claus, kp. Dragsholm 326
 Anne g. Jens Poulsen, Dalum 49
 Anne g. Laurids Poulsen, Nr. Søby 67, 78
 Anne g. Niels Lauridsen, Sandager 304
 Anne g. Niels Jørgensen, Ørbæk 101
 Anne g. Niels Christensen, Søndersø 274
 Anne g. Oluf Brun, købmand 297
 Anne g. Oluf Eriksen, Balslev 321, 335
 Anne g. Peder Hansen, Skydebjerg 287, 317
 Anne g. Rasmus Christensen Ø. Skerninge 214
 Anne g. Simon Hansen, Dreslette 307
 Anne Andersdatter g. Poul Enevoldsen, Gamtofte 298
 Anne Bertells, Nyborg 97
 Anne Christen Hardenbergs til Skovsbo

- 152
 Anne Christoffersdatter g. Laur. Nielsen,
 Revninge 150
 Anne Emiksdatter på Gelskov 254
 Anne Erik Hardenbergs 159
 Anne Hansdatter g. Jørgen Lauridsen,
 Udby 332
 Anne Jacobsdatter g. Claus Nielsen,
 Egense, Sundsh. 214-15
 Anne Jensis i Skadderud, Veflinge s.
 279
 Anne Madsdatter Rygbjerg 328
 Anne Nielsdatter, Avnslev 89
 Anne Nielsdatter, Hårslev 279
 Anne Olufsdatter g. Niels Lauridsen,
 Sandager 305
 Anne Peder Skriveres g. Mikkel Hansen,
 Husby 338
 Anne Pedersdatter i Kingstrup, Gelsted s.
 342
 Anne Skovgaard g. Morten Brok til Bar-
 løsegd. 295, 313
 Anne Trutsdatter 249
 Anne Venstermand på Leiholm 226
 Apelonie, se Abelone
 Askerleff, Hans til Nordskov 248, 259
 Askerleff, Jørgen til Jerstrup 134
- Baad**, se Bod
 Baden, Henrik van, Nyborg 95
 Bager, se Oluf
 Baltzer Pedersen, sp. Frørup 88, 99, 104
 Bang, se Christoffer, Claus, Hans Niel-
 sen, Hans, Henrik, Jens Nielsen, Niels,
 Oluf, Peder Olufsen, Poul, Tyge
 Banner, Birgitte til Flintholm 220, 243-
 244
 Banner, Karine 243
 Basse, Margrethe g. Joh. Norby 304
 Beate Brahe, Jørgen Lykkes til Hverringe
 104, 140, 141, 163
 Beldenak, se Jens Andersen
 Bendix Hartvigsen til Klingstrup 204
 Bendix Pittersen, Svendborg 195
 Benedikt Hansen, sp. Svindinge 172-73
 Berte Henrik Gyldenstjernes, Iversnæs
 320
- Bertel Iversen 54
 Bertel Iversen, skolemester Assens 297
 Bertel Lang, sp. Odense V. Frue 49, 52,
 66, 72, 82, 123
 Bild, Margrethe g. Henrik Friis 186
 Bild, Niels begr. Langå 170
 Bild, Niels til Ferreslevgård 67, 70-71
 Bild, Niels til Rygård 167, 170
 Bild, Niels til Lindholm 110
 Bild, Niels til Ravnholt 88, 109, 186
 Bille, Anne (gammel jomfru) 308
 Bille, Birgitte 344
 Bille, Erik 193
 Bille, Erik 58
 Bille, Erik til Lindved 232
 Bille, Erik til Hvedholm 219, 221, 239
 Bille, Knud 312
 Bille, Knud til Flintholm 219, 223, 243-
 244
 Bille, Marine til Brobygd. 222
 Bille, Markvor til Hvidkilde 214, 227,
 297
 Bille, Mette g. Laur. Straale 119, 344
 Bille, Mogens til Rynkebygd. 166, 181
 Bille, Ove til Lindved 49, 61
 Bille, Peder til Håstrupgd. 219-20, 232,
 242
 Bille, Per 232
 Bille, Preben 326
 Bille, Sten til Kærsgård 311, 322, 344
 Bille, Sten til Billeskov 288
 Birgitte. Fru Birgitte 243-44 - se Banner,
 Birgitte
 Birgitte - jomfru Birgitte på Nebbe 160
 Birgitte g. Hans Lang, læsemester 83
 Birgitte g. Henrik Hansen, Gudme 166,
 173
 Birgitte Jørgensdatter Fris g. Niels Knud-
 sen, Hårslev 279
 Birgitte Rod g. Hans Andersen, Sdr.
 Nørå 69
 Bjelkerne 287, 289, 316, 318
 Bjørn Markvordsen (Marchurszøn), køb-
 mand Nyborg 97
 Blome, Dirik til Oregård 263
 Blomme, Jørgen, adelig, bor i Svendborg
 195

- Blymester, se Christen
 Bod (Baad), Jens til Tiselholt 153, 167, 179
 Bod, Inger g. Hans Urne 153
 Bogense, se Rasmus
 Borckett, købmand Nyborg 96
 Brahe, Axel, til Elvedgd., lensmand 55, 73, 84, 106, 108, 117, 123, 152, 172, 279-80, 292, 310, 328
 Brahe, Beate Jørgen Lykkes til Hverringe 104, 140-41, 163
 Brai, se Peder
 Brand, se Henning
 Brasen, se Laurids
 Bredal, se Jens Rasmussen, Peder Rasmussen
 Brix, se Mikkel
 Broberg, se Anders
 Broch, Jacob 245, se Brockenhuus, Jacob
 Brockenhuus, Anne g. Henning Walkendorff 93
 Brockenhuus, Claus til Søndergårde 340
 Brockenhuus, Dorithe 210
 Brockenhuus, Eiler (fængslet) 314, 322, 340
 Brockenhuus, Eiler og Fru Anne, Hagenskov len 214, 245
 Brockenhuus, Eiler til Hellerup 88-89, 111
 Brockenhuus, Eiler til Damsbo og Nakkebølle 55, 219-20, 222-23, 227, 236, 245-46, 322, 340
 Brockenhuus, Frans (unge) 210
 Brockenhuus, Frans 254
 Brockenhuus, Frans til Egeskov, Volderslev 45, 61, 74
 Brockenhuus, Frans til Bramstrup 210
 Brockenhuus, Godske til Pilegd. 220, 223, 226
 Brockenhuus, Inger Clausdatter til Erholm 322, 340
 Brockenhuus, Jakob til Damsbo 226
 Brockenhuus, Karine til Volderslev 75
 Brockenhuus, Laurids til Egeskov, lensmand 47, 68, 74-75, 93, 95, 98, 100, 103, 144, 156, 158, 181, 189, 192, 206-07, 209, 214, 228, 233, 235, 251, 253, 330
 Brockenhuus, Margrethe g. Henrik Norby 296, 302
 Brockenhuus, Mikkel 189
 Brockenhuus, Mikkel 74
 Brockenhuus, Mikkel til Bramstrup 210, 226
 Brockenhuus, Otte til Volderslev 49, 61
 Brockenhuus, Peder 74
 Brockenhuus, Susanne 227
 Brockmann, se Jesper
 Brok, Margret 106
 Brok, Morten til Barløsegd. 288, 311-13, 317
 Brok, Morten til Hasmark 113, 124
 Brun, se Christen Nielsen, Hans, Oluf
 Bruske, se Bryske
 Bryske, Anne til Amagergd. 277
 Bryske, Anton til Langesø 323
 Bryske, Carl til Margd. 263
 Bryske, Eiler til Dallund og Nielstrup 212, 263, 274-75
 Bryske, Elizabet 274
 Bryske, Gert til Margård 274
 Bryske, Kai 320
 Bryske, Karl til Margård 271-72, 277, 280
 Bryske, Tønne til Langesø 264, 275-77
 Brændekilde, se Mads Hansen
 Bukholt, Johan til Klingstrup 191, 203-204
 Buole g. Hans Lang 67
 Buole g. Thomas Ibsen, Rønninge 67, 75
 Buole Nielsdatter, Hårslev 279
 Bølle, Eiler 226
 Bølle, Susanne 226
 Børkor, se Gert
 Capiten 316, se Alexander Durham
 Caspar, bøsseskytte, Svendborg 200
 Cathrine, se Katrine
 Cecilie g. Hans Pedersen, Kerteminde 143
 Christen, d. Fjelsted 342
 Christen, sp. Humble 173
 Christen, sp. Ore 134

- Christen Andersen, sp. Nr. Nærå 46, 127, 131, 274
Christen Andersen, gårdmand i Hårslev 280
Christen Blymester, sp. Ullerslev, provst 93-96, 104
Christen Brun, sp. Nyborg, provst 32, 87-88, 91, 100, 198, 209
Christen Ebbesen, sp. Fraugde 67, 82
Christen Hansen Skamby, sp. Hesselager 136, 166-67, 184, 266
Christen Hansen, sp. Guldbjerg 263, 265, 281-83
Christen Harbo, skolemester Assens 290, 297
Christen Hersk, sp. Ørsted 288, 314
Christen Hvid, sp. Gelsted 322, 340-41, 347
Christen Iversen, elev Middelfart 327
Christen Jensen, sp. Kværndrup, provst 33, 167, 184, 189, 209, 297
Christen Knap 75
Christen Knudsen, se Akeleye
Christen Knudsen Digsmed, sp. Kerte 311, 317
Christen Laugesen 324
Christen Laugesen, sp. Brendekilde 49, 59-60, 66
Christen Lauridsen, kp. Svendborg 197
Christen Lauridsen, sp. Jordløse 246
Christen Lauridsen, sp. V. Åby 223, 225, 227, 237
Christen Melchiorson, skolemester Bogense 273
Christen Mortensen, sp. Skellerup 88, 101
Christen Nielsen, elev Bogense 135
Christen Rasmussen, elev Middelfart 327
Christen Riber, hører Odense 54
Christen Skriver, Kerteminde 146
Christen Skøtte, sp. Assens 303
Christian I 27
Christian II 27
Christian III 27, 341
Christian IV 43
Christian Muus, Fyns biskop 43
Müller, Müller, Fyns biskop 43
Christoffer, guldsmed, Kerteminde 150
Christoffer, guldsmed og rådmand Svendborg 191
Christoffer Bang 177, 181, 222
Christoffer Gral, sp. Odense V. Frue 69, 131
Christoffer Hansen, skrivesr på Tranekær 137
Christoffer Ibsen 272
Christoffer Jensen Krag, sp. Østrup 43, 113, 116, 125
Christoffer Lauridsen, kp. Espe 237, 252
Christoffer Lauridsen, skriver hos Arild Huitfeldt 53
Christoffer Mogensen til Ørridslevgd. 113
Cile 53
Citzel, se Sidsel
Claus, d. Fangel 62
Claus kp. Dragsholm 326
Claus Albretsen, sp. Drejø 190, 201
Claus Bang, skolemester Fåborg 234, 236
Claus (Cnut?) Hollender 103
Claus Hundermark til Øksendrupgd. og Skårupgd. 167, 169, 203
Claus Juul, kp. Odense V. Frue 53, 55
Claus Jørgensen, Bogense 270
Claus Nielsen d. Kirkeby 208
Claus Nielsen, elev Middelfart 327
Claus Nielsen, sp. Egense, Sunds hrd. 190, 201, 205, 213-14
Claus Olufsen, elev Middelfart 327
Clemit var med på Fraugdegd. 71

Diderik (Dirik), huskapellan på Ulfeldts-
holm 92, 107
Digsmed, se Christen Knudsen
Dirik Kremer, Middelfart 341
Dominicus Bygmester, Nyborg 99
Dorthe, spædbarn 181
Dorthe g. Hans Jensen, Fåborg 221
Dorthe g. Laurids Madsen, Allested 257
Dorthe g. Mads Hansen, Home 233
Dorthe hr. Christoffers, Svendborg 199
Dorthe Egertsdatter g. Jens Axelsen 70
Dorthe Hested g. Otte Emiksen 240

- Dorthe Jørgensdatter g. Mads Svaning, Home 238
 Drogen, se Mads Lauridsen
 Durham, Alexander, til Højsgd. 236, 310, 316
 Dyster, se Oluf
 Daa, Anne til Enggård 264, 284-85
 Daa, Birgitte Erik Hardenberg Corfitsens 197
 Daa, Hilleborg (Oldelands) til Skårupgd. 263, 276, 284
 Daa, Jesper til Enggård 283
 Daa, Jørgen til Enggård 286
 Daa, Knud til Hestholm 287, 298, 318
 Daa, Oluf 158
 Daa, Oluf til Fraugdegd. og Fru Dorithe Friis 67, 71, 73, 82
 Daa, Sophie til Hønnerup 322, 341
- Edel g. Laur. Bremer Vejle, Stubberup 159-60
 Edel Jensdatter g. Peder Lerke, herredsfoged 58
 Egert, borgmester Kerteminde 146
 Eilbert, Fyns biskop 42
 Eiler Jacobsen, Skåning, skolemester Kerteminde 149, 151
 Eiler Madsen Rygbjerg 54
 Eiler Ottesen, sp. Asperup 117, 138, 322, 325-26, 334-37, 342, 345
 Elias (Helias, Helle), d. Nr. Nærrå 127-128, 131-32
 Elias Isenberg, regnskabsprovst 287, 298
 Eline g. Jens Andersen, Ulbølle 241
 Elizabeth Jensdatter g. Gregers Rasmussen, Stenstrup 210
 Elizabeth (Lizabeth) Nielsdatter g. Peder Hansen, Allesø 114
 Elsa Erik Krumdiges 211
 Erasmus Canonicus, Frørup? 100
 Erik, Fyns biskop 41
 Erik Bang, sp. Gudbjerg 166, 186
 Erik Hansen, elev Middelfart 327
 Erik Knudsen, sp. Hårby 288, 309
 Erik Mogensen til Bramsløkke, landsdommer 312, 317
 Erik Pedersen, sp. Gamborg 321, 325,
- 331
 Eskild Christensen, Jacob Madsens svigersøn 95, 124, 240, 329
- Faaborg, se Rasmus
 Falquor, d. 235
 Fiddeler, se Hans
 Flemming, Anne til Bavelse 109
 Flesk, se Peder
 Foss, se Hans
 Foul, se Jens Lauridsen, Peder
 Frands, sp. Gislev 183
 Frederik I 29-30
 Frederik II 276
 Frederik III 43
 Friis, Christian til Ørbæklunde 101
 Friis, Dorethe g. Oluf Daa 82
 Friis, Hans 268
 Friis, Henrik død 1454 186
 Friis, Henrik til Ørbæklunde 185
 Friis, Jesper 185
 Friis, Jesper død 1504 186
 Friis, Jesper fra Norge 241
 Friis, Jesper Henriksen 185
 Friis, Jesper til Lundbygd. 185
 Friis, Johan 51
 Friis, Johan til Hesselagergd., kansler 184, 186
 Friis, Jørgen 167
 Friis, Lisbeth Jacob Huitfeldts 166, 187
 Friis, Maren Henriksdatter 185
 Friis, Marine 185
 Friis, Niels 166-67, 172, 185
 Friis, Niels til Ørbæklunde 88, 102-03, 106
 Friis, Niels til Hesselagergd. 185-86
 Friis, Niels til Brændeskov 187
 Friis, Otte død 1505 186
 Friis, Sidsel g. Henning Valkendorff 28
 Fris, se Birgitte Jørgensdatter, Hans, Jørgen
 Fuglevig, se Laurids Andersen
- Gabriel Didriksen, elev Middelfart 327
 Gabriel Knudsen, se Akeleye
 Gert Børkor, Nyborg 94, 97-98
 Gert Terborg, købmand Nyborg 96-97

- Gertrud g. Ulfeld Christoffersen 140, 142, 157
- Gese Erik Bildis, bor i Svendborg 173-74, 195
- Gied, se Anders Jørgensen
- Gisico, Fyns biskop 39
- Gjøre (Gye), Absolon, lensmand 58, 155, 189, 211, 227, 232-33, 249, 324
- Gjøre, Axel 316, 330
- Gjøre, Mette g. Axel Brahe 279
- Glad, se Niels
- Glob, se Anders
- Gorm, se Laurids
- Graa, se Jon Olufsen, Oluf
- Gral, se Christoffer
- Gregers, gårdfoged 249
- Gregers Hansen 317
- Gregers Rasmussen, sp. Stenstrup 189, 210, 241
- Griis, se Peder
- Grim (navnet på en kæmpe) 324
- Grubbe, Eiler 82
- Grubbe, Margrethe g. Jørgen Urne 79
- Grøn, Idde til Orlunde 304
- Guldenstern, se Gyldenstjerne
- Gye, se Gjøre
- Gyldenstjerne, Christoffer død 1562 339
- Gyldenstjerne, Gabriel til Iversnæs 321, 339
- Gyldenstjerne, Henrik til Iversnæs 312, 314, 320, 322, 339
- Gyldenstjerne, Knud, udvalgt biskop på Fyn 42
- Gaas, Oluf til Vejstrupgd. 167, 175, 179, 180, 192, 203
- Hadrian Knudsen, latinskoleelev, Nyborg 97**
- Hagens, Svendborg 198
- Hans, se også Jens og Johannes
- Hans, bysvend Svendborg 200
- Hans, d. Herrested 109
- Hans, d. Hågerup 250
- Hans, d. Jordløse 233, 246
- Hans, d. Sdr. Broby 228, 233, 235, 254
- Hans, d. Skamby 138
- Hans, d. Skeby-Otterup 114
- Hans, d. Ulbølle 241
- Hans, d. V. Hæsing 247
- Hans, d. Veflinge 278
- Hans, d. Vigerslev 264
- Hans, d. Ørbæk 103
- Hans, hører Middelfart 324
- Hans, kp. Køng 316
- Hans, kp. Rolsted - er der både Jens og Hans? 712
- Hans, konge 27
- Hans, landstingsskriver 77
- Hans, Mag. Hans 155, 238, se Hans Lang, sp. Horne
- Hans, kirkeværges Øksendrup 169
- Hans, ridefoged på Tåsinge 2176
- Hans, skolemester Fåborg 221, 231, 236
- Hans, skolemester Kerteminde 145
- Hans, skolemester Middelfart 327
- Hans, skriver 121
- Hans, skriver, Nyborg 90, 103
- Hans, sp. Gislev 165
- Hans, tjener hos Mette Urne, Skellerup 92
- Hans Andersen (Sørensen?), sp. Mesinge 149
- Hans Andersen, d. Nr. Lyndelse 68
- Hans Andersen, sp. Mesinge 43, 47
- Hans Andersen, spr. Sdr. Nærrå, provst 36, 67-69, 95, 137
- Hans Baltzersen, Frørup 100
- Hans Bang, borgmester Middelfart 324, 328
- Hans Berthelsen, sp. Sorø 277
- Hans Brun, hører Kerteminde 145
- Hans Clausen, elev Middelfart 327
- Hans Egesen, kp. Sdr. Nærrå 70
- Hans Eriksen, adelig, bor i Svendborg 195
- Hans Fiddeler, Viby s. 163
- Hans Foss 307
- Hans Frandsen, sp. Gislev 166, 183
- Hans Fris, Odense 59
- Hans Gødesen, Middelfart 328
- Hans Hansen, sp. Avernakø 224
- Hans Hansen, sp. Langå 169
- Hans Hansen, sp. Fåborg 237
- Hans Hermansen, sp. Nyborg 87, 93,

- 106
 Hans Jacobsen (Knudsen?), sp. Ore 270-71
 Hans Jensen, borgmester Kerteminde 144
 Hans Jensen, d. Flemløse 309
 Hans Jensen, d. Mesinge 147
 Hans Jensen, d. V. Skerninge 243
 Hans Jensen, biskoppens gudsøn 296
 Hans Jensen, sp. Fåborg 221, 228, 231, 233
 Hans Jensen Thue, Herringe s. (morder) 182
 Hans Jensens hustru Karine, Vigerslev 276
 Hans Jespersen, kp. Nr. Åby 322, 333-334
 Hans Jespersen, sp. Guldbjerg 264, 286
 Hans Johansen, se Lindenov
 Hans Jørgensen, d. Hundstrup, Salling hrd. 228-29, 235
 Hans Jørgensen, sp. Vindinge 87-88, 92, 104, 107
 Hans Knudsen Andrup, sp. Allesø 276
 Hans Knudsen, elev Middelfart 327
 Hans Knudsen, kirkeværgе Fåborg 233
 Hans Knudsen, sp. V. Hæsinge 93
 Hans Knudsen, sp. Ore 46, 263, 266-67, 270-71, 273, 275, 279, 285
 Hans Knudsen, sp. Søby-Turup 287, 303
 Hans Knudsen, sp. Ø. Hæsinge 222, 248-49
 Hans Knudsen Vejle, Fyns biskop 42
 Hans Lang, hører Assens 297
 Hans Lang, læsemester Odense, sp. Horne 67, 83, 155, 233-34, 238, 248, 254-55, 260, 305
 Hans Laugesen, biskop i Ribe 42
 Hans Lauridsen, elev Middelfart 327
 Hans Lauridsen, præst, Jacob Madsens svigersøn 123
 Hans Lauridsen, sp. Kirkeby 45, 189, 192, 207
 Hans Lauridsen, sp. Svendborg 189
 Hans Lauridsen, sp. Ringe 166, 176, 180, 182, 207, 338
 Hans Lukassen, hører Assens 297
 Hans Lunde, sp. Nr. Broby 222, 230, 232, 255-56, 316
 Hans Lyuesøn i Wiby 347
 Hans Madsen, elev Middelfart 327
 Hans Madsen, Gudbjerg 188
 Hans Madsen, sp. Bregninge (Tåsinge), sp. Horsens 215
 Hans Madsen, Svendborg 193-94
 Hans Mikkelsen, Fyns biskop 42
 Hans Mortensen, sp. Kerte 288-89, 311, 314
 Hans Mule til Nislevgd., borgmester Odense 53, 113-14, 119
 Hans Nielsen, elev Middelfart 327
 Hans Nielsen i Højsgård 81
 Hans Nielsen, sp. Fjelsted 322, 342, 344, 347
 Hans Nielsen, sp. Odense Sct. Hans 343
 Hans Nielsen Bang, sp. Skamby 46, 127, 131, 136, 167, 213-14
 Hans Nielsen, sp. Gudbjerg 186
 Hans Nielsen [Jensen], sp. Fåborg 230
 Hans Olsen, kp. Svendborg 202
 Hans Pedersen, d. Sdr. Broby 229
 Hans Pedersen, elev Middelfart 327
 Hans Pedersen, læsemester Odense 260
 Hans Pedersen, magister 319
 Hans Pedersen, Ribe 326
 Hans Pedersen, sp. Kerteminde, provst 47, 70, 95, 139, 143, 145-46, 149, 159, 161
 Hans Pensen, gårdfæster i Håstrup s. 231-232
 Hans Perszen i Norge 118
 Hans Poulsen (Rod), student 113
 Hans Speil til Juulskov 88, 106
 Hans Stage, sp. Hågerup 49, 52, 66, 73, 222, 249, 255
 Hans Sørensen, Assens 293
 Hans Sørensen, elev Middelfart 327
 Hans Sørensen, sp. Mesinge 140, 142, 144, 161, 301
 Hans Sørensen, sp. Ullerslev 98
 Hans Sørensen var med Jacob Madsen i Åsum 83
 Hans Tardanus, elev Middelfart 327
 Hans Trogelsen, sp. Brænderup 322,

- 330, 332, 336, 344, 347
Hans Vejle, foged på Sandholt 234, 239
Hans Vinter, kirkeværges Skamby 138
Hans Vinter Vejle, d. Hårslev 280
Harbo, se Christen
Hardenberg, Anne til Torslundegd. 162
Hardenberg, Christen 152
Hardenberg, Christen til Skovsbo 311
Hardenberg, Christen til Skovsbo. Hans enke Anne 149
Hardenberg, Erik (den fattige) 71, 140-41, 195
Hardenberg, Erik, ejer Brestrop Mølle 132
Hardenberg, Erik til Skovsbo, lensmand 139, 142, 151, 158-59, 162, 205, 214, 230, 287, 301, 306, 315
Hardenberg, Helvig til Arreskov 52, 67, 82, 88, 154, 181, 190-91, 193, 199, 215-216, 219, 222, 247-48, 340, 344
Hardenberg, Jacob til Skovsbo 152
Hedenstrup, Philip til Orelund 288, 304
Hegelund, se Mette, Morten, Peder, Søren
Heldrik, en Adelsmand 236
Helias, Helle, se Elias
Helrad, Henrik Sparris Søster vdj Falster 259
Helvig g. Anders Kaas, se Hardenberg, Helvig
Helvig Hardenberg, til Arreskov og Tåsinge, se Hardenberg
Hemmeth, se Iver
Henning, Fyns biskop 42
Henning Jørgensen Brand til Mullerup gård 89, 99
Henrik, d. Hårby 293
Henrik Bang, borgmester Middelfart 324, 330
Henrik Didriksen, elev Middelfart 327
Henrik Hansen, sp. Gudme 166, 173
Henrik Knudsen på Iversnæs 347
Henrik Olufsen, elev Middelfart 327
Henrik Pedersen, d. Hårby 310
Herdenberg, se Hardenberg
Herluf, sp. Ore 264
Herman, Fyns biskop 41
Herman Markussen, d. Skydebjerg-Orte 318
Herman Trøill, købmand Nyborg 97
Hersk, se Christen
Hess, se Peder
Hested - se Dorthe
Hilleborg Lindenov g. Hans Speil 106
Hilleborg, se Daa, Hilleborg
Holck, Anders 195, 216
Holck, Bertel 195
Holck, Christian, oversekretær 52, 195
Holck, Ditlev, høvedsmand på København Slot 195
Holck, Magdalene 195
Holm, se Niels
Holst, se Jørgen
Hubald, Fyns biskop 41
Huitfeldt, Arild, rigens kansler 52, 277, 332
Huitfeldt, Claus og fru Anne til Rynkebygd. 181
Huitfeldt, Claus til Krumstrup 165, 176
Huitfeldt, Jacob til Mullerup 166, 187
Huitfeldt, Lage til Krumstrup 165, 176
Hundermark, Claus til Øksendrupgd. og Skårupgd. 167, 169, 204
Hvid, se Christen, Peder Griis, Mads
Hvide, Knud Ottesen til Rødkilde 242
Hvide, Margrethe g. Claus Ulfeldt 241-242
Hvide, Otte 322
Høeg, Jacob til Krumstrup 176
Høeg, Margrethe g. Christen Quitzow 89, 99
Ib (Jacob) Andersen, sp. Nr. Åby 322, 325, 333, 336
Ide Grøn Philip Hedenstrups enke til Orelund 288
Isenberg, se Elias
Ivar, Fyns biskop 41
Iver i Sorø Kloster 344
Iver Berthelsen, mag. 277, 297
Iver Hemmeth, biskop i Ribe 42
Jacob, Fyns biskop 41
Jacob, hører Svendborg 202

- Jacob, præst Odense 315
 Jacob, skræder, Nyborg 97
 Jacob, skriver, Bogense 273
 Jacob, sp. Longelse 217
 Jacob, sp. Nr. Åby 325
 Jacob, sp. Odense 322
 Jacob, sp. Udby, se Ib Andersen
 Jacob Christensen, huslærer hos Laur. Brockenh. 209
 Jacob Christensen, skolemester Nyborg 93
 Jacob Christensen, sp. Gislev 96, 183
 Jacob Frandsen, magister 103
 Jacob Frandsen, skolemester Assens 293, 294-95, 310
 Jacob Henriksen, sp. Odense S. Hans 345
 Jacob Jacobsen 212
 Jacob Jacobsen, læsemester Odense 52, 54, 64, 84
 Jacob Jacobsen, Viby 163
 Jacob Jensen, sp. Viby 162
 Jacob Jespersen, Odense 123
 Jacob Jørgensen, kp. Horne 239
 Jacob Madsen Vejle, Fyns biskop 42
 Jacob Madsen, Fyns biskop
Barselsfest: 198 - *Begravelser*: 76, 78, 93, 101, 108, 120, 124, 130, 152, 163, 176, 195, 197, 214, 240, 242, 244, 250, 256, 275-76, 283, 296, 299, 302, 311, 314, 3209, 339, 344 - *Bryllupsfest*: til bryllup 93, 131, 266, ikke indbudt 305 - *Brænde til Brug i Køkkenet* 258 - *Gudstjeneste*: 137, 158 - *Gudbørn*: 91, 250, 296 - *Mad og drikke*: Vin og øl 98, 195, 198, 201, 236, 293, 334. Nød intet 243, 308, 311, inthet siden den gode Mand kom der ind 329, lidet i Borgemesters Husz 232 - *Prædiken* 93, 119, 122, 124, 134, 146, 162, 172, 181, 197-98, 207, 212, 216, 227, 232, 234, 239, 241, 246, 250, 257, 291, 293, 296, 299, 305, 307, 310, 316, 318, 326, 328-29, 332, 346 - *Sygdomme*: Tredjedags-feber 59, feber 78, hæshed 100, kunde iche komme did for Siugdøm 237, laa ved Sengen i 14 Dage (søsyg) 237, tog sennespulver 299. - *Taler*: 59, 61-62, 70-72, 77, 83-85, 91, 104, 108, 111, 116-17, 119-20, 123-24, 129, 133, 135, 138-39, 154, 156-159, 174-76, 188, 204-05, 208, 214, 216, 226, 239-40, 243-44, 248, 261, 281, 286, 298-00, 304, 312-314, 318, 325, 332-333, 336-37, 340, 342. Tale v. konvent 325 tale på latin 50. - *Troløvelser*: 149, 162 - *Vielser*: 93, 119-120, 137, 198, 227, 317, 328, 344 - *Visitats*: Skrivelse 44, venter på præsten og menigheden 204, 242, 340 - Hest lam 119, 335, 345, laa der om Natten, ingen Skorsten-Stue 82, spillede Pofferial 73
 Jacob Nielsen, sindssyg 199
 Jacob Nielsen, sp. København Sct. Nicolaj 52
 Jacob Nielsen, sp. Uggerslev 128, 135
 Jacob Nielsen, sp. Viby 68, 75, 140, 144, 161-62
 Jacob Olsen, sp. Allesø 234
 Jacob Rasmussen, elev Middelfart 327
 Jacob Sørensen, elev Middelfart 327
 Jacob Sørensen, sp. Sørup 190, 205, 213, 217
 Janike Persen 191
 Jens, se også Hans og Johannes
 Jens, bødker i Vigen 279
 Jens, d. Krarup 250
 Jens, d. Skeby-Otterup 117, 119
 Jens, d. V. Hæsing 233
 Jens, d. Vissenbjerg 320
 Jens, (el. Hans) kp. Rolsted 72
 Jens, klejnsmed Svendborg 200
 Jens, præst i Norge 217
 Jens, sverfeger Fåborg 236
 Jens Andersen Beldenak, Fyns biskop 42
 Jens Andersen, d. Rønninge-Rolsted 68, 71-72, 75
 Jens Andersen, lejer Brudagergd. 175
 Jens Andersen, sp. Ulbølle 208, 210, 223, 234, 241, 243
 Jens Axelsen til Årslevgd. 70
 Jens Bertelsen, sp. Ore 277

- Jens Clausen, har vikarie i Bogense 267
 Jens Gregersen, sp. Tved 191-92, 203-204, 217
 Jens Hansen, d. Mesinge 140, 144, 161
 Jens Hansen, d. Krarup 229
 Jens Hansen, sp. Assens, provst 34, 287, 289-91, 299, 324
 Jens Hansen, sp. Strynø 190
 Jens Hansen, student 69
 Jens Iversen, elev Nyborg 97
 Jens Jacobsen, præst, med JM i Dalby 160
 Jens Jacobsen, Ribe 319, 326
 Jens Jensen, hører Kerteminde 145
 Jens Jensen, student 241
 Jens Jørgensen, d. Østrup-Hjadstrup 114, 116-17, 120
 Jens Jørgensen, Svendborg 200
 Jens Lauridsen Foul, sp. Jordløse 222, 230, 242, 246
 Jens Madsen, omkringløbende præst i Sønderjylland 173
 Jens Madsen, skolemester Nyborg 95
 Jens Mortensen, kp. Tommerup 49, 63
 Jens Nielsen Bang, sp. Flemløse 316
 Jens Nielsen, kp. Klinte 134
 Jens Pedersen, degnevika Østrup 117
 Jens (el. Hans) Pedersen Enevoldsen, sp. Ulkebølle 298
 Jens Pedersen, sp. Kerteminde, provst 32
 Jens Poulsen, skolemester i Svendborg 117, 202
 Jens Poulsen, sp. Dalum 49, 57, 66, 298
 Jens Rasmussen Bredal, sp. Ollerup 190, 202, 212
 Jens Skriver 178-79
 Jens Steffle, borgmester Fåborg 233
 Jens Sørensen, sp. Svendborg S. Nicolaj 189, 191-92, 195, 197, 217
 Jens Viborg, Kerteminde 148
 Jens Wiborg, Nyborg 93-94
 Jeppe, d. Lunde, Lundeh. 114
 Jeppe i Hemedrup, Ollerup s. 212
 Jeppe Lerke, herredsfoged 111
 Jeppe Mikkelsen fra Ribe 293
 Jeppe (el. Ib) Andersen, sp. Nr. Åby 334
 Jeppe Pedersen, byfoged Middelfart 327, 329
 Jesper Brochmann, Sjællands biskop 43
 Jesper, d. Gelsted 340-41
 Jesper, d. Hellerup 111
 Jesper, d. Nr. Åby 333
 Jesper, hører Svendborg 202
 Jesper, i Rådhus-Boden, Nyborg 96
 Jesper, skolemester Middelfart 324
 Jesper, skriver, Svendborg 198
 Jesper, smed Svendborg 200
 Jesper, sp. Espe (fejl for Laurids Jespersen?) 166
 Jesper Hansen Stampe, kp. og sp. Nyborg 98
 Jesper Krampe, Svendborg 193-94
 Jesper Lang, kp. Vissenbjerg 319
 Jesper Lauridsen, sp. Sørslev, provst 264, 275, 285-86
 Jesper Lauridsen, sp. Østrup 46, 113, 116, 120
 Johan, Fyns biskop 41
 Johan, Bjørnsen til Nielstrup 212
 Johan Poulsen, skolemester Svendborg 195
 Johanne g. Hans Lunde, Nr. Broby 255
 Johanne g. Simon Jørgensen, Fåborg 239
 Johanne Mand, Svendborg 193-94
 Johanne Mouritsdatter g. Christen Hansen Skamby, Hesselager 184
 Johannes (Jens el. Hans?), skolemester Nyborg 99
 Johannes, håndværker, Odense 55
 Johannes, verdensgejtlig fynsk biskop 41
 Johannes Jørgensen, student 332
 Jon Olufsen Graa, sp. Skårup 202-04
 Juul, se Claus, Niels
 Jørgen - mester J., se Jørgen Jensen Sadolin, Fyns biskop
 Jørgen, Mag., Odense 315, se Jørgen Simonsen
 Jørgen, d. Langå 98, 167-70
 Jørgen, d. Udby 332
 Jørgen, hører Svendborg 191, 193
 Jørgen, skolemester Nyborg 92
 Jørgen, smed Bogense 267
 Jørgen, sp. Hillerslev 254

- Jørgen, sp. Søllested 104 - fejl f. Jørgen Lauridsen, sp. Søllinge?
- Jørgen Andersen i Røgle 347
- Jørgen Baltzerszen er på Hellerupgd. 111
- Jørgen Biørnøe, Fåborg 234
- Jørgen Christensen, sp. Østofte 178
- Jørgen Frandsen, Bogense 273
- Jørgen Fris, biskop Viborg stift 279
- Jørgen Hansen, sp. Sønderby 43, 287, 289, 306
- Jørgen Hansen, sp. Lunde, Lunde hrd. 45, 114, 119, 122
- Jørgen Hansen (s.240: Jensen), sp. Svanninge, provst 33, 221, 237, 240-41, 252, 255
- Jørgen Hartvigsen, en holstener, lejer Hellerup 111
- Jørgen Hemmingsen, Landsdommer 31
- Jørgen Henriksen til Sandagergd. 283
- Jørgen Holst, foged på Konggården 53, 117
- Jørgen Ibsen, foged Oregd. 270-71, 273
- Jørgen Jensen, sp. Svanninge - se Jørgen Hansen
- Jørgen Jensen, kp. Fåborg 232, 237
- Jørgen Jensen Sadolin, Fyns biskop 42, 102, 189, 222, 245
- Jørgen Jespersen, skolemester Bogense 263, 266, 285
- Jørgen Jespersen, sp. Svindinge 165-66, 169, 171, 187, 255
- Jørgen Knudsen, d. Allested 228, 230, 257-58
- Jørgen Knudsen, sp., provst Vends hrd. 347
- Jørgen Kotte, Odense 156
- Jørgen Lauridsen, kp. Ringe 180
- Jørgen Lauridsen, sp. Udby 313, 321, 325, 332, 334
- Jørgen Lauridsen, sp. Søllinge (fejlagtigt Søllested) 104
- Jørgen Lauridsen, sp. Kerte 166
- Jørgen Lund, sp. Bogense 267
- Jørgen Madsen, sp. Langå 166-169, 183
- Jørgen Markvorsen (Marchurszen), sp. Svendborg V. Frue 189, 191, 196, 198, 201
- Jørgen Markvorsen, sp. Krarup 223, 250, 254
- Jørgen Nielsen, Fjelsted 343
- Jørgen Nielsen, Odense 257
- Jørgen Nielsen, sp. Odense Gråbrødre Hospital 65
- Jørgen Olufsen, skolemester Fåborg 236
- Jørgen Olufsen, elev Middelfart 327
- Jørgen Olufsen, magister 73, 77
- Jørgen Olufsen, skolemester Assens, Jacob Madsens søstersøn 294-95
- Jørgen Pedersen, d. Ringe 180, 260
- Jørgen Pedersen, kp. Odense Albani 49
- Jørgen Pedersen, sp. Odense Gråbrødre Hospital 50, 65
- Jørgen Pedersen i Trelderop 347
- Jørgen Rasmussen, kp. Ærøskøbing 95
- Jørgen Simonsen (Sementsen), sp. Odense Albani, provst 36, 49-52, 87, 93, 123, 212, 274
- Jørgen Sørensen, elev Middelfart 327
- Jørgen Truelsen (Trogelsen), kp. Fåborg 221, 231-32, 261
- Karine, se også Kathrine**
- Karine Andersis i Wiffling 279
- Karine g. Christen Lauridsen, V. Åby 225
- Karine g. biskop Jacob Madsen 53, 61, 83, 115, 123, 151, 268, 279, 328, 332
- Karine g. Hans Hermansen, Nyborg 93
- Karine g. Hans Jensen, Fåborg 233
- Karine g. Jørgen Marsvin til Hollufgd. 67, 82
- Karine g. Jørgen Hansen, Lunde, Lundeh. 114, 122
- Karine g. Jørgen Ibsen, foged Oregd. 270-71, 273
- Karine g. Jørgen Pedersen, Gråbrødre Hosp. 65
- Karine g. Laurids Lauridsen, Lumby 113
- Karine g. Mads Jensen, Fangel 61
- Karine g. Mads Hansen Brændekilde, Nr. Lyndelse 68, 74
- Karine g. Mads Mortensen, Norup 113, 121

- Karine g. Niels Bang, Skamby 127
 Karine g. Niels Mus, Uggerslev 128
 Karine g. Niels Mogensen, Oure 167, 178
 Karine g. Poul Rod, Skeby 113
 Karine g. Rasmus Lauridsen, Bjerreby 190
 Karine hr. Nielses enke, Assens 292
 Karine Iver Lunges til Østrupgd. Hostrup s. 219
 Karine Jacobsdatter, g. Laurids Lauridsen s. Lumby 123
 Karine Jens Bods til Tiselholt 167, 179
 Karine Lauridsdatter g. Hans Frandsen, Gislev 166, 183
 Karine Nielsdatter, Hårslev 279
 Karine Rytters, jomfru på Stensgård 240
 Karine Skovgaard 313
 Karl Mogensen, d. V. Åby 225, 228-29, 233, 235
 Kathrine, se også Karine
 Kathrine g. Christen Brun, Nyborg 91
 Kathrine g. Christen, kp. Kerte 311
 Kathrine g. Erik Pedersen, Gamborg 331
 Kathrine g. Eskild Knudsen, Hårby 309
 Kathrine g. Jens Lauridsen Foul, Jordløse 245
 Kathrine g. Jørgen Markvordsen, Krarup 250
 Kathrine g. Niels Bang, Klinte 133
 Kathrine g. Niels Mus, Uggerslev 135
 Kathrine g. Rasmus Hansen, Bjerreby 216
 Kathrine g. Thomas Navnesen, Flemløse 308
 Kathrine Andersdatter g. Christen Hansen, Guldbjerg 281
 Kingo, se Thomas
 Kirstine g. Jørgen Jensen, Svanninge 240
 Kirstine g. Lukas Mikkelsen, Barløse 312
 Kirstine g. Niels Frandsen, Avnslev 89
 Kirstine Christensdatter g. Hans Knudsen, Søby 303
 Kirstine Christensdatter g. Chr. Ebbesen, Fraugde 67, 82
 Kirstine Jørgensdatter g. Niels Lauridsen, Tanderup 313
 Kirstine Madsdatter, Fangel 61
 Kirstine Niels Henriksens til Tøjstrup 165
 Kirstine Nielsdatter, Hårslev 279
 Klusmand, se Peder Christensen
 Knap, se Christen
 Knud 247 = Knud Rud
 Knud, d. Norup 114, 121
 Knud, huslærer på Iversnæs 338
 Knud, huslærer, sp. Tanderup 297, 314
 Knud, hører Nyborg 91
 Knud, sp. Gamborg 348
 Knud, var med i Indslev 334
 Knud Abraham, ridefoged 171, 183, 192
 Knud Andersen, sp. Hesselager 166, 186
 Knud Andersen, student 283
 Knud Beske, latinskoleelev Kerteminde 145
 Knud Gabrielsen, se Akeleye
 Knud Hansen, borger i Bogense 138
 Knud Knudsen, sp. Norup 118-19, 121, 124-25, 127, 136
 Knud Mikkelsen, se Akeleye
 Knud Nielsen, elev Middelfart 327
 Knud Nielsen, Hårslev 279
 Knud Ottesen, se Hvide
 Knud Pedersen, Allesø 115
 Knud Venstermand til Findstrup 219, 221, 232-33, 261
 Konrad Pedersen, skolem. el. hører Svendborg 193, 195
 Kotte, se Jørgen, Mette Jørgensdatter
 Krabbe, Anne død 1543 215
 Krabbe, Karine 246
 Krabbe, Margrethe 106
 Kraffse, Mogens, Fyns biskop 42
 Krag, se Christoffer Jensen
 Kroko, se Kruckow
 Kruckow, Jens til Årslevgd. 67
 Krummedige, Erik 45, 51
 Krummedige, Erik og fru Elsa 211
 Kyng, se Laurids Lauridsen
 Kaas, Anders til Kiilsgd. 139, 142, 154
 Kaas, Emike 154
 Kaas, Hartvig til Højrupgd. 219, 223,

- 253
 Kaas, Jørgen til Gelskov 219, 223, 253
 Kaas, Niels, kansler 158
- Laffris, se Laurids
 Lang, se Bertel, Hans, Jesper
 Lars, Laurs, se Laurids
 Laumose, se Søren
 Laurids. Lauris hr. L. i Broby - fejl f.
 Mads Lauridsen Drogen
 Laurids, d. Balslev 335
 Laurids, d. Kerte 295, 311
 Laurids, d. Klinte-Grindløse 133-34
 Laurids, d. Køng 315
 Laurids, gårdsfoged, Nr. Søby 78
 Laurids, hører Kerteminde 145
 Laurids, kp. Rolsted 72
 Laurids, sp. Østrup 125 - fejl f. Jesper
 Lauridsen?
 Laurids, sp. Allesø 303
 Laurids, sp. Sandager 304
 Laurids Andersen Fuglevig, skolemester
 Fåborg 237
 Laurids Andersen, sp. Agernæs, provst
 35, 43, 127-29, 342
 Laurids Brasen, Assens 291-92
 Laurids Bremmer Vejle, sp. Dalby 140,
 149, 159
 Laurids Gorm, sp. Søllested 287, 297,
 300
 Laurids Hansen, sp. Skårup-Tved 191-
 192, 193, 199-200, 203-04
 Laurids Hansen Lunde, sp. Nr. Broby
 236-37, 256-57
 Laurids Hansen, sp. Mesinge 161
 Laurids Jacobsen Hindsholm, Fyns bi-
 skop 43
 Laurids Jacobsen, kp. Asperup 322, 345
 Laurids Jespersen, sp. Espe, provst 33,
 95, 116, 166, 171, 183, 207, 223, 228,
 233, 237, 245, 251
 Laurids Jespersen, sp. Ejlbj 264, 284-86
 Laurids Jespersen, student 285
 Laurids Jørgensen, skolemester Nykøbing
 F 265
 Laurids Jørgensen, sp. Vestenskov, provst
 38
- Laurids Jørgensen, sp. Agernæs 43, 133,
 133
 Laurids Knudsen, borgmester Odense
 54, 267
 Laurids Lauridsen Kyng, sp. Lumby 46,
 113-14, 121, 123
 Laurids Lindegaard 334
 Laurids Madsen, sp. Allested 222, 232,
 257
 Laurids Nielsen, sp. Husby 314, 322,
 348
 Laurids Nielsen, sp. Rynkeby 139, 150,
 157
 Laurids Olsen, sp. Allerup 74, 78
 Laurids Pedersen, elev Middelfart 327
 Laurids Pedersen, Veflinge 279
 Laurids Poulsen, sp. Nr. Søby 47, 67,
 78, 81, 112-13, 260
 Laurids Skrædder, rådmænd Assens 292
 Laurids Smed, skolemester Bogense 272
 Laurids Stampe, sp. Kølstrup, provst 32,
 47, 139, 144, 149, 154, 156
 Laurids Straale, se Straale, Laurids
 Laurids Stryg, Odense 165, 175
 Laxmand, Poul 288, 308
 Lerke, se Jep, Mads, Morten, Peder
 Lindegaard, se Laurids
 Lindenov, Hans Johansen til Hindsgavl
 104, 264, 270, 278, 321, 323-24, 334
 Lindenov, Hilleborg g. Hans Speil 106
 Linus, Fyns biskop 41
 Lisbeth, Lizabeth, se Elisabeth
 Lojus, Fyns biskop 41
 Lucas Mikkelsen, sp. Barløse 288, 312
 Lund, se Jørgen
 Lunde, se Hans, Laurids Hansen, Niels
 Lunge, Iver 229
 Lunge, Iver og fru Marine begr. Ollerup
 212
 Lunge, Iver til Østrupgd. og fru Karine
 219, 242
 Lunge, Ove til Nielstrup 190
 Lunge, Sophie g. Detlef Sehested til
 Nielstrup 212
 Lykke Jensen, sp. Rønninge 47, 67-68,
 70-72, 75-76
 Lykke, Erik, lensmand Odensegd. 46

- Lykke, Jørgen til Hverringe 140-41, 163
Lykke, Karine g. Mikkel Brockenhuus 74
Lykke, Kirstine g. Christoffer Urne 170
Lykke, Peder til Klingstrup 203
- Maas, se Anders
Mads, d. Nr. Broby 256
Mads, d. Ryslinge 167, 175
Mads, d. Vigerslev 276
Mads, kp. Turup, sp. Køng 3023
Mads, kp. Vigerslev 263
Mads, remsnider, Svendborg 200
Mads, skriver på Brændegd. 220, 226
Mads, sp. Søby, Båg hd. 301
Mads Andersen, elev Middelfart 327
Mads Dynsen i Skjoldemose 212
Mads Eriksen, borgmester Svendborg 199, 202
Mads Hansen Brændekilde, sp. Nr. Lyn-delse 68, 74, 95, 152
Mads Hansen, d. Nr. Broby 230
Mads Hansen, elev Middelfart 327
Mads Hansen, kp. og sp. Brænderup 322, 344
Mads Hansen Svanninge, sp. Horne 221, 230, 233, 238
Mads Holst, borgmester Fåborg 234
Mads Hvid, skomager, Nyborg 97
Mads Ibsen, kirkevæрге Bogense 265, 267, 273
Mads Jacobsen, med JM på visitats 83, 334
Mads Jensen, kp. Odense V. Frue 43, 49, 54, 68, 73, 84, 203
Mads Jensen, kp. Nyborg 87-88, 91
Mads Jensen, sp. Fangel 50, 61
Mads Jørgensen, d. Nr. Broby 257
Mads Lauridsen Drogen, sp. Sdr. Broby 171, 222, 232, 254
Mads Lauridsen, elev Middelfart 327
Mads Lerke, rådmann Nyborg 94-95, 106
Mads Mortensen, sp. Norup 46, 113, 121, 125
Mads Nielsen, borger i Fåborg 247
Mads Nielsen, sp. V. Åby 225
- Mads Pedersen, kp. Middelfart 324, 329
Mads Pors, skolemester Bogense 267
Mads Rasmussen, elev Middelfart 327
Mads Rygbjerg, rådmann Middelfart 141, 230, 323, 325, 328, 334
Mads Stub, Svendborg 200
Mads Sørensen, elev Middelfart 327
Mads Sørensen, Kerteminde 144
Mads Tygesen, købmand Nyborg 97
Magdalene Christoffersdatter g. Jesper Lauridsen, Østrup 116
Magdalene Emiksdatter til Millinge 219, 221, 240, 288, 319, 344
Magdalene g. Eiler Ottesen, Asperup 117, 345
Magdalene g. Jesper Lauridsen, Lumby 113
Magdalene Lauridsdatter, Nr. Broby 256
Magdalene Nielsdatter g. Hans Lauridsen, Kirkeby 207
Magdalene Sehested g. Mourits Podebusk 130
Magdalene søster til Karine Banners 243
Mand, se Johanne, Niels
Marcus, D. Skydebjerg 295
Maren Henning Vestermands 225
Margrethe - fru M. 273, se Rosenkrantz, Margrethe
Margrethe g. Baltzer Pedersen, Frørup 100
Margrethe g. Christen Hvid, Gelsted 341
Margrethe g. Jens Gregersen, Tved 204
Margrethe g. Jesper Lauridsen, Sørslev 285
Margrethe g. Laurids Andersen, Agemæs 129
Margrethe g. Laurids Gorm, Søllested 300
Margrethe g. Niels Bild 110
Margrethe g. Niels Knudsen, Ollerup 212
Margrethe g. Peder Hansen, Allerup 67
Margrethe g. Peder Foul, Sandholts Lyn-delse 2476
Margrethe Emiksdatter begr. Vissenbjerg 319
Margrethe Høeg g. Chr. Quitzow 99

- Margrethe Høeg til Agisbøl 89
 Margrethe Jacobsdatter g. Christen Hersk, Ørsted 315
 Margrethe Nielsdatter Bang g. Laur. Andersen, Agernæs 128
 Margrethe Olufsdatter 323
 Margrethe Reventlow Erik Krabbes til Søbo 220, 222, 224, 245
 Margrethe Rosenkrantz g. Hans Johansen 270, 272
 Margrethe Skovgaard til Sanderumgd. 67, 77, 78
 Margrethe Ulfeldt til Rødkilde 220, 223
 Marine g. sp. Norup 118
 Marine g. Anders Knudsen, Lumby 113, 123
 Marine g. Anders Rasmussen, Ejby 283
 Marine g. Christoffer, sp. Østrup 113, 120
 Marine g. Hans Jørgensen, Vindinge 107
 Marine g. Hans Knudsen, Ore 277
 Marine g. Hans Nielsen, Skamby 137
 Marine g. Hans Truelsen, Brænderup 344
 Marine g. Ib Andersen, Nr. Åby 333
 Marine g. Jens Poulsen, Dalum 57
 Marine g. Jesper Skriver, Svendborg 198
 Marine g. Jørgen Jespersen, Svindinge 166, 171
 Marine g. Jørgen Madsen, Langå 167-69
 Marine g. Jørgen Simonsen, Odense Albani 49, 274
 Marine g. Laurids Andersen, Agernæs 128
 Marine g. Laurids Stampe, Marslev 154
 Marine g. Niels Hansen, Fjelsted 342
 Marine g. Niels Jørgensen, Ørbæk 88
 Marine g. Oluf Nielsen, Stenløse 60
 Marine g. Rasmus Hansen, Kullerup 104-05
 Marine g. Rasmus Pedersen, Herrested 109
 Marine g. Simon Andersen, Vigerslev 263
 Marine g. Sone Hansen, Ryslinge 165, 175
 Marine Hansdatter g. Peder Hansen, Vejby 330
 Marine Hansdatter g. Simon Andersen, Vigerslev 276
 Marine Jacobsdatter, biskoppens datter 332
 Marine Jensdatter g. Laur. Hansen, Skårup 203-04
 Marine Juels til Hundslev Skovgd. 139, 142, 154
 Marine Knudsdatter g. Erik Bang, Gudbjerg 166, 186
 Marine Madsdatter g. Marquor Hansen Oversker, Munkebo 152
 Marine Mikkelssdatter g. Anders Lauridsen, Vissenbjerg 319
 Marine Niels Gluds 286
 Marine Nielsdatter, Hårslev 279
 Marine Stars (Sterk) g. Hans Lauridsen, Ringe 166, 180
 Marine svigermoder til Laurids Hansen Lunde, sp. Nr. Broby 180, 256
 Marine Thomasdatter, g. Lykke Jensen, Rønninge 75
 Markdanner, Caspar til Rønningesøgård 67, 72, 76
 Markvor, d. Brenderup 326
 Markvor Hansen Overskær, sp. Munkebo 68, 140, 152
 Marsk Stig 141, 159
 Marsvin, Jørgen til Hollufgd. 45, 67, 82
 Mats, se Mads
 Mehlen, Citzel van g. Morten Skinkel 120
 Mehlen, Hans van til Broholm og Lunds-gd. 139, 142, 151, 166, 174
 Mesling, se Morten Nielsen
 Met, havde en Herdenberger. (Skjolde-mose) 211
 Meta Jørgensdatter Kotte g. Peder Nielsen Møller, Marslev 156
 Mette g. Anders Jensen, Trøstrup 56
 Mette g. Hans Stage, Hågerup 249
 Mette g. Jacob Viffert 163
 Mette g. Jens Sørensen, Svendborg Nicolaj 191
 Mette g. Jørgen Hansen, Sønderby 306
 Mette g. Morten Nielsen, Bregninge

- Tåsinge 190, 215
 Mette g. Morten Pedersen, Tommerup 63
 Mette Emiksdatter Jørgen Timands 240
 Mette Hansdatter g. Peder Jørgensen, Føns 336
 Mette Hansdatter g. Rasmus Hansen, Køng 316
 Mette Hegelund g. Niels Bang, Bogense 268, 330
 Mette og Marine Mule 267
 Mette Nielsdatter, Hårslev 280
 Mette Per Oxes 172
 Mikkel, d. Brudager 175
 Mikkel, d. Vissenbjerg 320
 Mikkel, sp. Barløse 312
 Mikkel Andersen i Biellderup, Vends hd. 347
 Mikkel Brix, sp. Vindinge 107
 Mikkel Hansen, sp. Husby 289, 322, 338, 347
 Mikkel Lukassen, skolemester Kertemindede 148
 Mikkel Vinter, d. Skamby 138
 Mikkel Vinter, hører Kertemindede 144, 154
 Mikkel Vinter, skolemester Bogense 268, 272
 Mogens Aalborg 193
 Mogens Eriksen 118
 Mogens Henriksen Rosenvinge, borgmester Odense 51, 73
 Mogens Kraffse, Fyns biskop 42
 Morten, d. Agernæs 129
 Morten Hansen, sp. Fåborg 237-38
 Morten Hegelund 286
 Morten Jensen (hånden sønder) 241
 Morten Jensen, Ulbølle 223
 Morten Jeppesen fra Ribe 293
 Morten Lerke, Horsens 268
 Morten Mogensen til Ørreslevgd. 119
 Morten Mortensen, elev Middelfart 327
 Morten Nielsen Mesling, sp. Skellerup 76, 88, 92, 103, 161
 Morten Nielsen, sp. Bregninge, Tåsinge 190, 205, 215-16
 Morten Pedersen, sp. Tommerup 49, 62-63
 Mouritz, nævnes i Indslev 334
 Mouritz Ibsen, Århus 184
 Mouritz Isaksen, sp. Home 239
 Mule, se Hans, Niels, Mette
 Munck, Ebbe til Fjellebro 166, 182, 219, 223-24, 260
 Munck, Ludvig, lensmand 70, 181
 Mus, se Niels
 Muus, se Christian
 Müller, se Christian
 M[agister?]. H. 236 - muligvis Hans Lang
 Møller, se Peder Nielsen
 Møreholt, se Sebant
 Navne, Fyns biskop 42
 Nels, se Niels
 Niclas, se Niels
 Nicolaus, Fyns biskop 41
 Niels, d. Horne 228, 233, 235
 Niels, d. Ørbæk 102
 Niels, guldsmed i Fåborg 234
 Niels, hører Assens 293
 Niels, kp. i Svendborg 218
 Niels, skriver 271
 Niels, sp. Nyborg 177
 Niels, verdensgejtlig fynsk biskop 41
 Niels, øverste hører Svendborg 199
 Niels Adamsen, sp. Ringe 180
 Niels Bang, Fyns biskop 43
 Niels Bang, Fåborg 255
 Niels Bang, sp. Bogense 127, 133, 138, 265, 268, 272
 Niels Bang, sp. Klinte 46, 53, 127-130, 133, 137-38
 Niels Christensen (el. Pedersen?), kp. Kertemindede 148
 Niels Christensen, sp. Sønderø 127, 131, 263-64, 274-75, 285-86
 Niels Clausen, kp. Dalby 160-61
 Niels Didriksen, elev Middelfart 327
 Niels Eriksen, elev Nyborg 97
 Niels Eriksen, sp. Hillerslev 223, 232, 253, 261
 Niels Frandsen, sp. Avnslev 89-90
 Niels Glad, sp. Odense V. Frue 52-53,

- 212
 Niels Hansen, sp. Skamby 131, 136, 138
 Niels Hansen, sp. Fjelsted 46, 322, 342-343, 347
 Niels Hemmingsen, professor 57, 105, 118, 208, 276
 Niels Henriksen Sandberg til Tøjstrup 165, 176
 Niels Holm, student 45
 Niels Jacobsen, sp. Sønderby 293, 306
 Niels Jacobsen, kp. Svendborg 189, 191
 Niels Jacobsen, kp. Kerteminde 149, 154
 Niels Jacobsen, Odense 78
 Niels Jacobsen, skolemester Nyborg 91
 Niels Jacobsen, sp. Allerup 67, 74
 Niels Jensen, d. Kirkeby 208
 Niels Jeppesen 45
 Niels Jespersen, Fyns biskop 42, 105, 131, 143, 155, 182, 221, 249, 254, 263, 267, 287-89, 325, 347
 Niels Jul, hører Nyborg, kp. Frørup 91, 101
 Niels Jørgensen, elev Middelfart 327
 Niels Jørgensen, sp. Brændekilde 49, 58, 66
 Niels Jørgensen, sp. Ørbæk 43, 87- 88, 101
 Niels Kielsen, Svendborg 194
 Niels Knudsen, d. Gislev 167, 183-84
 Niels Knudsen, sp. Hårslev, provst 138, 263, 265, 272, 275, 279-80, 283
 Niels Knudsen, sp. Ollerup 190, 192, 208, 211, 217
 Niels Kremer, kp. Mesinge 161-62
 Niels Lauridsen 214
 Niels Lauridsen, sp. Tanderup 288-89, 313
 Niels Lauridsen, sp. Sandager 43, 288-89, 304
 Niels Lauridsen, sp. Rynkeby 150
 Niels Lunde, kp. Nr. Søby 79
 Niels Mand, Assens 268, 293, 295
 Niels Mogensen, sp. Oure 165, 167, 178-79
 Niels Mule, sp. Landet-Bregninge 114
 Niels Mule, sp. Bogense 263, 265-68, 275-76, 286
 Niels Mus, sp. Uggerslev 45, 128, 135
 Niels Nielsen, elev Middelfart 327
 Niels Olufsen, d. Horne 229, 238
 Niels Olufsen, sp. Stenløse 60-61
 Niels Pedersen, d. Søndersø 274
 Niels Pedersen, kp. Kerteminde 139, 143, 145
 Niels Pedersen, skolemester Assens 297
 Niels Star, sp. Nr. Nærå 127, 131
 Niels Svinning, borgmester Kerteminde 144, 160
 Niels Thomsen, hører Assens 290
 Niels Thosing, elev Svendborg 193
 Norby, Anne 71, 225, 233
 Norby, Anne til Urup 139, 142, 151
 Norby, Bent død 1565 og fru Kerstine 214
 Norby, Erik 256
 Norby, Erik den onde 214
 Norby, Erik til Lehnskov 213
 Norby, Hans 221, 225
 Norby, Hans til Uggerslevgd. 52, 128, 135
 Norby, Henrik til Skovgårde 287, 302-303
 Norby, Jacob på Gyrop, Hjadstrup s. 113, 117
 Norby, Johan til Orlunde m.m 303-04, 322
 Norby, Marine 135
 Norby, Otte til Erholm 304, 322
 Oldeland, Anne Hans Norbys 221, 225, 232
 Oldeland, Hans (ung) 286
 Oldeland, Hans til Trellerup 142, 153
 Oldeland, Laurids til Vejlegd. 219-20, 222, 255, 258
 Oldeland, Vilhelm 284
 Ole, Oluf:
 Oluf, d. Føns 337
 Oluf, d. Søndersø 274
 Oluf, sp. Gelsted - fejl for Christen Hvid?
 Oluf, sp. Rørup - fejl? 340
 Oluf Andersen, kp. Odense V. Frue 53, 55
 Oluf Andersen, skolemester Svendborg

- 191
 Oluf Bager, købmand Odense 60, 113, 120, 305
 Oluf Bang, sp. Middelfart, provst 34, 346
 Oluf Brun, kræmmer i Odense 297, 305
 Oluf Chrysostemus 45
 Oluf Dyster, skolemester Svendborg 192
 Oluf Eriksen, sp. Ejby 321, 334-35
 Oluf Graa, sp. Sdr. Højrup 78, 87, 89, 104, 110, 223
 Oluf Hañsen, sp? 317
 Oluf Jacobsen, biskoppens søn 103, 145, 153, 160, 162
 Oluf Jyde, Svendborg 199
 Oluf Knudsen, elev Middelfart 327
 Oluf Lang, borgmester Assens 268, 290-93, 297, 325
 Oluf Madsen, elev Middelfart 327
 Oluf Nielsen, sp. Stenløse 49, 60, 66
 Oluf Olufsen, elev Middelfart 327
 Oluf Pedersen, sp. Middelfart 321, 323, 329, 347
 Oluf Skrædder, Odense 54
 Otte Christensen, sp. Horslunde 70, 98
 Otte Christoffersen oc Jomfrue Giszle 130
 Otte Emiksen til Pårupgd. i Ellinge s. 88, 92, 104
 Otte Emiksen til Stensgd. 219, 221, 224, 240-242
 Overskær, se Markvor Hansen, Poul, Simon
 Oxe, Peder til Løgismose 172, 288
 Oxe, Sidsel til Løgismose 310
- Paaske, Svendborg 200
 Palladius, se Peder
 Parsbjerg, Anne g. Christoffer Gyldenstjerne 337, 339
 Peder, Fyns biskop 41
 Peder, verdensgejtlig fynsk biskop 41
 Peder, d. Asperup 345
 Peder, d. Bederslev 128, 136
 Peder, d. Føns 337
 Peder, d. Husby 338
 Peder, d. Klinte 135
- Peder, d. Nr. Søby 78, 259
 Peder, d. Skydebjerg 293
 Peder, d. Snøde 175
 Peder, d. Tommerup-Brylle 62-63
 Peder, d. Uggerslev-Bederslev 128
 Peder, d. Ø. Skeminge 214
 Peder, grydestøber Svendborg 200
 Peder, guldsmed fra Ribe 191
 Peder, hører Middelfart 324
 Peder, hører og skolemester Nyborg 98
 Peder, kp. Home 221
 Peder, magister, en Jyde, en omvandrende Mand 330
 Peder, sp. Ollerup 214
 Peder Andersen, sp. Tanderup, Ærø 95
 Peder Bogense, Odense 54
 Peder Brai 75
 Peder Christensen, d. Gestelev 258
 Peder Christensen, elev Middelfart 327
 Peder Christensen Klusmand, Lumby 121
 Peder Christoffersen, d. Hillerslev 199, 228-29, 233, 253-54
 Peder Clausen, sp. Allesø, provst 35
 Peder Eggertsen til Vestergd. 219-20, 222, 258
 Peder Eriksen til Stubbendrup 88
 Peder Flesk, Nyborg 92
 Peder Foul, sp. Sandholts Lyndelse 48, 222, 246-47
 Peder Griis (el. Hvid), sp. Gelsted 336, 342, 347
 Peder Hansen, d. Gestelev 230
 Peder Hansen, d. Espe-Vantinge 228-29, 233, 251
 Peder Hansen, elev Middelfart 327
 Peder Hansen, huslærer på Kiilsgd. 155
 Peder Hansen, kp. Udby 321, 336
 Peder Hansen, sp. Vejlbjby 322, 324, 329-330, 334
 Peder Hansen, sp. Allesø, provst 46, 50, 114-15, 121, 124-125
 Peder Hansen, sp. Allerup 47, 67, 72
 Peder Hansen, sp. Skydebjerg 287, 315, 317
 Peder Hansen, sp. Sandager 297, 305-06
 Peder Hansen, student 344

- Peder Hansen, søn af sp. Magleby 54
 Peder Hegelund, Bogense 276
 Peder Hegelund, Ribe 268
 Peder Hess, kp. Kerteminde 149
 Peder Hess, latinskoleelev Kerteminde 145
 Peder Hvid, se Griis
 Peder Iversen Smed, d. Espe 252
 Peder Jacobsen, Assens 293
 Peder Jensen, herredsfoged 342
 Peder Jørgensen, borgmester Bogense 265-66, 270, 273
 Peder Jørgensen, sp. Føns 321, 336, 338
 Peder Lauridsen, d. Nr. Søby-Heden 68
 Peder Lauridsen, hører Assens 295-96
 Peder Lauridsen, sp. Sørslev, provst 35
 Peder Lauridsen, sp. Lyø 224
 Peder Lauridsen, Svendborg 199
 Peder Lerke, herredsfoged 58, 111
 Peder Mogensen, kp. Horne 238
 Peder Morsen får el. giver brandstød i Svindinge 173
 Peder N., d. Tommerup 49
 Peder Nielsen, kp. Odense S. Hans 48, 68
 Peder Nielsen Møller, sp. Marslev 47, 139, 146, 154, 156, 158
 Peder Olufsen Bang, kp. Middelfart 348
 Peder Palladius, Sjællands biskop 30, 57
 Peder Pedersen, d. Sørslev 285
 Peder Poulsen, rådmænd Svendborg 215
 Peder Rasmussen Bredal, sp. Egense, Sunds hrd. 202, 214
 Peder Richter, læsemester 51
 Peder Skriver 338
 Peder Skriver, borgmester Nyborg 93, 95, 98
 Peder Star Lauridsen, borgmester Svendborg 189, 191, 202
 Peder Thomsen, elev Nyborg 97
 Peder Vinstrup, Sjællands biskop 106
 Per, se Peder
 Podebusk (Putbus), Mourits til Kørup 127-30, 132, 339
 Podebusk, Vibeke til Lindholm 88, 109, 188
 Pors, se Mads
 Poul, d. Skydebjerg 317-18
 Poul, sp. Sdr. Højrup 87, 259-60
 Poul Andersen, skolemester Kerteminde 143-44
 Poul Andersen, sp. Odense V. Frue 53
 Poul Andersen, sp. Svendborg Nicolaj 198-99, 217
 Poul Bang, borgmester Assens 291
 Poul Enevoldsen, sp. Gamtofte 287, 293, 298
 Poul Hansen, Svendborg 200
 Poul Lauridsen, elev Odense 77
 Poul Madsen, Sjællands biskop 30, 107
 Poul Nielsen 185
 Poul Nielsen, elev Bogense 268
 Poul Overskær, Odense 109
 Poul Olufsen, kp. Dalum 58
 Poul Pedersen, Laur. Brockenhuus' håndskriver 198
 Poul Rod, sp. Skeby, provst 46, 113-14, 117, 124-25
 Poul Skriver, borgmester Svendborg 198, 202, 206
 Poul Sommer, Odense 57
 Prip, Jørgen til Brudagergd. 166, 175
 Putbus, se Podebusk
 Qualen, Ditlev van til Søbo 190, 213
 Quitzow, Ane og Dorithe og Eline 99
 Quitzow, Christen til Rørbæk 89, 99
 Quitzow, Eiler til Lykkesholm 206
 Quitzow, Frederik til Quitzowsholm 113, 122, 130, 152
 Quitzow, Jørgen til Quitzowsholm 132
 Quitzow, Jørgen til Sandagergd. 263, 271, 282-83
 Rade, Henrik van til Søgd. 76
 Rantzau, Breide til Rantzausholm 155, 193, 219-20, 224, 226-29, 232, 248, 250, 264, 276
 Rantzau, Frans til Brobygd. 219, 222, 255
 Rantzau, Gert til Brobygd. 308
 Rantzau, Jørgen til Lindholm 88
 Rantzau, Jørgen. Lejer Ravnholt 109
 Rantzau, Kaj 250

- Rasmus, d. Agernæs 128
 Rasmus, d. Hesselager 167, 184
 Rasmus, d. Hårslev 280
 Rasmus, d. Klinte 130
 Rasmus, d. Oure 197
 Rasmus, d. Stenstrup 211
 Rasmus, en gal omløbende præst 271
 Rasmus, kirkeværge Fåborg 236
 Rasmus, latinskoleelev Svendborg 198
 Rasmus, skrædder, Bogense 266
 Rasmus Bogense, kp. Sct. Jørgens 206
 Rasmus Christensen, elev Middelfart 327
 Rasmus Christensen, sp. Ø. Skerninge 189, 214, 217, 244
 Rasmus Faaborg, kp. Vigerslev 264, 276, 278
 Rasmus Hansen, d. Randsholms sogn = Hågerup 229
 Rasmus Hansen, d. Jordløse 228-29, 245
 Rasmus Hansen, sp. Køng 287, 297, 316
 Rasmus Hansen, sp. Kullerup 47, 88, 104
 Rasmus Hansen, sp. Allerup 105
 Rasmus Hansen, sp. Bjerreby 216
 Rasmus Henriksen Skriver, borgmester Svendborg 189
 Rasmus Jensen, Oure s. Ringer m. fredklokken 178
 Rasmus Jørgensen, Bogense 270, 272, 278
 Rasmus Jørgensen, d. Køng 315
 Rasmus Lauridsen, sp. Bjerreby 190, 204, 217
 Rasmus Pedersen, sp. Herrested 43, 87-88, 109
 Rasmus Sørensen, d. Herringe 167, 182
 Rasmus Sørensen, elev Middelfart 327
 Ravensberg, Claus Eriksen 226
 Regner, Fyns biskop 41
 Reventlow, Margrethe til Søbo 219, 222
 Riber, se Christen
 Ricol, Fyns biskop 41
 Richter, se Peder
 Rod, se Birgitte, Hans Poulsen, Poul Rosenkrantz, Erik til Arreskov 219, 248
 Rosenkrantz, Jacob, lensmand 98
 Rosenkrantz, Margrethe Hans Johansens til Oregd. 271-73, 275
 Rosensparre, Anne g. Absalon Urne 79
 Rosenvinge, se Mogens Henriksen
 Rud, Birgitte g. Axel Urne 79
 Rud, Johan 152, 313
 Rud, Knud til Sandholt m.m., lensmand 53, 71-72, 122, 138, 219, 222, 224, 247, 272, 318, 322, 341
 Rud, Knud til Enggård 263, 282
 Rygbjerg, se Anne Madsdatter, Eiler, Mads
 Rønnow, Anne 160, 170, 206
 Rønnow, Anne g. Erik Hardenberg 214
 Rønnow, Birgitte 283
 Rønnow, Birgitte til Lykkesholm 165, 177
 Rønnow, Carl, Fyns biskop 42
 Rønnow, Eiler til Hvidkilde 235
 Rønnow, Eiler død 1565 214
 Rønnow, Karine 190, 205, 207, 214
 Rønnow, Margrethe 205
 Rønnow, Mette, lejer Lindholm 110
 Rønnow, Mette til Brøløkke 140, 163
 Rønnow, Mette til Hvidkilde 152, 163, 190, 207
 Sadolin, se Jørgen Jensen
 Salomon Olufsen, sp. Oure. 167, 178-79
 Sandberg, se Niels Henriksen
 Sara g. Laur. Jespersen, Espe 251
 Schenkel, se Skinkel
 Schenckler 53
 Schram, se Skram
 Sebant Mørenholt, fæster Ørbæklunde 103
 Segod Jørgensen, sp. Svendborg S. Nicolai 33, 199, 201-02, 206
 Sehested, Detlef til Skårupgd. 191, 203, 212, 340
 Sehested, Margrethe g. Anders Emiksen 127, 134
 Sehested, Reimer til Brændegd. 220, 226
 Semen, se Simon
 Seste, se Sehested
 Sidsel (Citzel) g. Niels Kremer sp. Dalby 161-62

- Sidsel g. Anders Mand, Kerteminde 149
 Sidsel Pedersdatter g. Niels Jacobsen, Odense 78
 Sigidius, skolemester Nyborg 93
 Simon, Fyns biskop 41
 Simon, d. V. Hæstinge 228, 246-47
 Simon sp. Svindinge 172
 Simon Andersen, hører Assens 290
 Simon Andersen, sp. Vigerslev 135, 263-64, 275-76, 279, 286
 Simon Andersen, sp. Vejle 277
 Simon Hansen, sp. Dreslette 288-89, 307
 Simon Hansen, Svendborg 200
 Simon Jørgensen, sp. Fåborg 230, 233-234, 237, 239, 261
 Simon Jørgensen, student 48
 Simon Overskær, Svendborg 193
 Simon Torsden, d. V. Hæsinge 228, 246-47
 Sinnet g. Niels Eriksen, Hillerslev 253
 Sivert Pedersen, borgmester Odense 55
 Skenckel, se Skinkel
 Skinkel (Schenkel), Anne 177
 Skinkel, Berthe 118
 Skinkel, Gabriel til Søholm 287, 316
 Skinkel, Jørgen til Lammehave 181, 253
 Skinkel, Jørgen, lensmand Odensegd. 47
 Skinkel, Karine 118
 Skinkel, Morten til Østrupgd, Lunde hrd. 113, 120
 Skinkel, Niels til Gærskov 113, 118, 182
 Skinkel, Sile og Karine 160
 Skovgaard - se Anne, Karine, Margrethe
 Skram (Schram), Birgitte til Boltinggd. 181
 Skram, Karen g. Laur. Brockenhuus 210
 Skram, Peder 181
 Skøtte, se Christen
 Sommer, se Poul
 Sone (Sune) Hansen, sp. Ryslinge, provst 35, 89, 95, 165, 172, 175, 177, 181, 184, 187
 Sone Lauridsen, præst Kbhvn. 189
 Sone Lauridsen, sp. Middelfart, provst 34, 325-26, 328, 334, 343
 Sophie Erik Norbys til Lehnkov 190, 213
 Sophie g. Hans Nielsen el. Niels Hansen, Skamby 137
 Sparre, Henrik og Helrad 259
 Sparre, Regitze 154
 Speil, se Hans
 Staffen Laugesen, sp. Veringe 49, 64
 Stage, se Hans
 Stampe, se Jesper Hansen, Laurids
 Star, se Niels
 Stark (Sterk), se Marine, Peder Lauridsen
 Steffle, se Jens
 Stemuerd, se Albret
 Sten Nielsen, elev Middelfart 327
 Strole, se Straale
 Stryg, se Laurids
 Straale, Laurids til Torpegd. og Lamme- have 67, 69, 71, 73, 76, 119, 166, 178, 181, 344
 Stub, se Mads
 Sture, se Thomas
 Suab, Suaue, se Svave
 Sune, se Sone
 Susanne Markvor Bildes fra Hvidkilde 214
 Svale, Christen til Bisbo 287, 298
 Svanninge, se Mads Hansen
 Svave, Jørgen til Harritslevgd. 263-64, 275
 Svave, Karen 275
 Svave, Lisbeth og Leonora 268
 Svend, borgmester Fåborg 232
 Svend Tveskæg, konge 189
 Søren, biskoppens håndskriver 201
 Søren, kp. Hundstrup? 244
 Søren, kp. Særlev 266
 Søren, kp. Fåborg 231
 Søren Hansen, sp. Søby, Båg hd. 287, 301, 303
 Søren Hansen, sp. Lyø 224
 Søren Hegelund, borgmester Bogense 272, 284
 Søren Jensen, d. Gudme 168, 173, 201
 Søren Laumose, Svendborg 199-200
 Søren Madsen, elev Middelfart 327
 Søren Madsen, Kerteminde 144
 Søren Mogensen, d. Herringe 183, 260
 Søren Pedersen, kp. Assens 287, 290,

- 296-97
 Søren Persen, en af Kronens fæstebønder 122
 Søren Villumsen, kp. Bogense 263, 275
 Søren Wittenberg, sp. Ø. Skerninge 93, 201, 214
- Tale Abildgaard Hans Oldelands til Trel-
 lerupgd. 140, 152-53
 Tale Emiksdatter til Søndergårde 133,
 313, 322, 338-340
 Tale, se Ulfstand, Tale
 Tardanus, se Hans
 Terborg, se Gert
 Theus, Fyns biskop 41
 Thomas, hører Nyborg 95
 Thomas, hører Svendborg 191
 Thomas, i Indslev 334
 Thomas, tjener Margrethe Rosenkrantz
 273
 Thomas Hansen, elev Middelfart 327
 Thomas Hegelund, Ribe 191
 Thomas Ibsen, sp. Rønninge 43, 67-68,
 75
 Thomas Kingo, Fyns biskop 43
 Thomas Madsen, foged Sct. Knuds Klo-
 ster 65
 Thomas Navnesen, sp. Flemløse 288-89,
 293, 307-08
 Thomas Simonsen, sp. Ringe 109
 Thomas Sture nævnes under Hellerup s.
 111
 Thomas Thomsen, elev Middelfart 327
 Thott, Peder til Boltinggd. 166, 181
 Thyge, herredsfoged 259
 Tinhus, Anne g. Frans Brockenhuus 210
 Tinhus, Laurids til Egeskov 210
 Torkild Riffuer, Svendborg 200
 Trolle, Barthe, g. Henrik Gyldenstjerne
 299, 312, 314, 320, 339
 Trøill, se Herman
 Tyge, herredsfoged Åsum h. 78
 Tyge Olufsen Bang, elev Middelfart 327
- Ulfeld Christoffersen til Jershav 139-
 142, 151, 157
 Ulfeldt, Claus til Rødkilde 242, 243
 Ulfeldt, Claus til Rødkilde 241-42
 Ulfeldt, Corfitz 107
 Ulfeldt, Helvig 333
 Ulfeldt, Jacob, lensmand 221, 329-30
 Ulfeldt, Jacob og Corfitz 107
 Ulfeldt, Jacob til Selsø 108-09
 Ulfeldt, Jacob til Ulfeldtsholm 88, 92-
 93, 98, 106
 Ulfeldt, Mogens 107
 Ulfstand, Hak, hofmester 45
 Ulfstand, Tale Poul Laxmands enke til
 Flenstofte 288, 308
 Urne, Absalon til Søgård og Skarholt 79
 Urne, Anne 79, 169, 240
 Urne, Anne g. Henning J. Brand 89
 Urne, Axel til Søbysøgård m.m. 78-79,
 81
 Urne, Christoffer begr. Langå 170
 Urne, Claus til Belteberg i Skåne 153
 Urne, Erik 73, 256
 Urne, Erik, ynkeligt taget af dage 27
 Urne, Frans til Hindemad 88
 Urne, Hans til Dræbygd. 140, 142, 152-
 153
 Urne, Johan død 1531 28
 Urne, Johannes (ung) 170
 Urne, Johannes 170
 Urne, Jørgen til Søbysøg. 67, 78
 Urne, Knud 123
 Urne, Knud død 1543 79
 Urne, Knud til Søbysøgård 67, 78
 Urne, Lage til Selleberg 140, 142, 158
 Urne, Lisbeth Peder Lykkes 203
 Urne, Margrethe Niels Bilds 170
 Urne, Mette 92
 Urne, Mette g. Alex. Durham 309
 Urne, Oluf 195
 Urne, Otte 79
- Valdemar, Fyns biskop 41
 Valdemar Sej, konge 41
 Valkendorff, Absolon 28
 Valkendorff, Anne 100-01, 114, 116
 Valkendorff, Anne til Brobygd., Næs-
 byhoved-B. s. 100-01, 114, 116
 Valkendorff, Christoffer, lensmand 27,
 51, 73, 94, 101, 113, 120-21, 155,

- 166-168, 171-73, 181, 213, 215, 316
Valkendorff, Erik til Lundegd. 219, 223,
256, 257
Valkendorff, Erik, ærkebiskop Trondhjem
169
Valkendorff, Henning død 1535 28
Valkendorff, Henning 225, 256
Valkendorff, Henning til Glorup 27, 93
Valkendorff, Inger g. Knud Urne 79
Valkendorff, Jacob 28
Valkendorff, Knud til Findstrup 219,
221, 232-33, 262
Valkendorff, Margrethe til Lammehave
181
Valkendorff, Rigborg 213
Vejle, se Hans Knudsen, Hans Vinter,
Jacob Madsen
Venstermand, Anne på Leiholm 226
Venstermand, Erik til Lundegd. 219,
222, 255, 258
Venstermand, Knud til Findstrup 219,
221, 232-33, 261
Vibike - Fru Vibike 109, 188 - se Pode-
busk, Vibeke
Viborg, se Jens
Viffert, Anne 274
Viffert, Axel, lensmand 159
Viffert, Corfitz til Tybrind 321, 338
Viffert, Jacob (d.y.) til Broløkke 163
Viffert, Jacob til Broløkke 140-41, 163
Villem Bang, borgmester Assens 268,
288, 290-93, 295, 277-99, 305, 313
Vinstrup, se Peder
Vinter, se Hans Vinter Vejle, Mikkel
Vinter
Wittenberg, se Søren
- Zacharias Nielsen, skolemester Bogense
273
Zone, se Sone

STEDREGISTER

Alle stednavne medtages. Registeret er stort set opstillet efter stednavnernes nugældende stavemåder med henvisninger til andre stavemåder, som også anføres særskilt. Således vil der stå: Agernæs (Auernesz, Avernes, Aurnes) og derefter alle sider, hvor Agernæs forekommer. Samtidig findes: Aurnes - se Agernæs

Hvor intet andet bemærkes, drejer det sig om sognet. Vigerslev er altså altid Vigerslev sogn. Bortset fra hovedgårde bliver der ved andre lokaliteter anført, i hvilket sogn de ligger, dog ikke altid ved åer, moser eller skove, der kan strække sig over flere sogne.

Hovedgårde nævnes ved det navn, de dengang havde. Man kan altså ikke slå op på Brahetrolleborg, da godset dengang hed Rantzausholm. Men i Trap kan dette let findes.

Forkortelser: hgd.: hovedgård, s. : sogn.

Aa - se Å

Affnidt - se Avnede

Affuensløff - se Avnslev

Agedrup (Aggedrop) 32, 139, 142, 149-50, 155

Agernæs (Auernesz, Avernes, Aurnes) 35, 43, 127-33, 342

Agernæs birk 127-129

Aggedrop - se Agedrup

Agersbøl (Agisbøl) hgd. 89

Alese, Alesø - se Allesø

Allerup 36, 47, 67, 72, 77

Allested 34, 41-42, 222, 228, 230, 233-235, 254, 257, 260

Allesze - se Allesø

Allesø (Alese, Alesø, Allesze) 35-36, 46, 50, 65, 113-14, 124-125, 234, 276

Almindssyssel 29

Als (Alsø, Alse) 32, 40, 74, 228, 232, 234, 236, 239, 241, 245, 255, 293

Amagergård hgd. 274, 277

Anderup, Lumby s. 125

Antvorskov 275

Arffsko, Arffueskoff - se Arreskov

Arnach, Arnack, Arnakø - se Avernakø

Arninge, Lolland 38

Arreskov (Arueskoff, Arffueskoff, Arupskoff, Arffsko) hgd. 67, 82, 174, 181, 193, 219-20, 222, 246, 248 - mølle 248

Arueskoff - se Arreskov

Askilds ø, til Kørup 128

Askø, Fuglse h. 37, 40

Asnis, Asnia - se Assens

Asperup 34, 107, 117, 138, 279, 322, 325, 336, 345, 347-48

Assens (Aszens, Asnis, Asnia) 34, 67, 109, 114, 222, 240, 244-46, 254, 268, 270, 287, 290, 298, 301, 306-07, 312, 314, 319, 321, 325, 334-35, 338, 345 - borgmestre og råd 291 - kirke 289-90 - skole 222, 294-95, 298, 300-01, 303-04, 307-08, 310-13, 315-19 - skolemester 290, 293

Asserballe, Als 40

Asterbo skov, Rørup s. 340

Asz.. - se Ass..

Auensløff, Auuensleff - se Avnslev

Aurnes, Aurnes - se Agernæs

Aulø - se Avlby

Aun... - se Avn...

- Avernakø (Arnach, Arnakø) 40, 224, 237, 260
 Avernes - se Agernæs
 Avlby (Aulø) mølle, Vejlbj s. 330
 Avnede (Affnidt), Lolland 38
 Avnslev (Auensleff, Aunsløff) 32, 89-90, 94, 98, 162 - skov 91
- Badslund, Ørsted s. 315**
 Balslev 34, 321, 326, 334-336, 348 - lund 335
 Bannersdorp, Femern 40
 Barløse 34, 288, 294, 311-12
 Barløsegård hgd. 288, 295, 311-13
 Bavelse hgd. 108-09
 Bederslev (Biedisleff) 35, 128, 135-36
 Bellinge 36, 50, 59-60, 225
 Belteberg i Skåne 153
 Bereby - se Bjerreby
 Bergeherred - se Bjerger herred
 Bergeskov, Hesselager s. 185
 Biedisleff - se Bederslev
 Bielderup i Vends hrd. 347
 Bierbj, Bierby - se Bjerreby
 Billeskov hgd. 288, 311
 Birkende 32, 140, 142, 150, 157
 Birket, Lolland 38
 Birkholm, Drejø s. 190
 Bisboe hgd., Gamtofte s. 287, 298
 Biørnsted Kirke på Langeland (findes ikke) 179
 Bjerger hrd. (Bergeherred, Montana provincia) 31-32, 47, 139, 141-42, 147, 150
 Bjerreby (Bereby, Bierby, Bierbj) 33, 190, 193, 204, 216-17
 Bjørnø, Fåborg s. 40, 221, 224
 Blangsted mølle, Fraugde s. 83
 Boense - se Bovense
 Bogense 85, 90 - se Bovense
 Bogense (Bogensze) købstad 35, 128-129, 166, 184, 186, 263, 265, 272, 277, 279, 282, 285-86, 319, 322, 330, 335, 345-46 - *borgmester* 135, 264, 284 - *skole* 124, 127-129, 133, 136, 265, 267-68, 272-73 - *skolens indtægter* 265, 268 - *skolemester* 135, 267, 269, 272-73, 285 - *Torv* 267 - *Luckeled* 267
 Bogensø (Bonsø), ø i Stubberup s. 140
 Bogherrett - se Båg hrd.
 Bogø, Skeby s. 113
 Bogø ved Assens, - se Bågø
 Bogø ved Falster 32, 39-40
 Bogå (å), Båg hrd. 289
 Boholt, Hesselager s. 172
 Bolding fjord (Båring vig?) 323
 Bollerup mølle, Agedrup s. 142, 156
 Bolting mølle, Herringe s. 220, 224
 Bolting å 176, 182, 253
 Boltinggård hgd. 166, 181
 Bonderup (Bunderup) hgd. Sjælland 322
 Bonsø - se Bogensø
 Borby mølle, Brændekilde s. 60
 Borch, Femern 40
 Bording - se Båring
 Borby mølle, Brændekilde s. 60
 Boreby hgd. 186
 Borge skov, Nyborg 92
 Borreby, Bellinge s. 225
 Bovense (Bogense, Boense) 32, 87, 89-90, 95 - skov 90
 Brahetrolleborg sogn = Hågerup sogn
 Bramsløkke hgd., Lolland 176
 Bramstrup (Brangstrop) hgd. 68, 75, 210
 Branderslev (Brandisløff), Lolland 38
 Brandsø (Ebrand ø), Husby s. 323, 339
 Brangstrop - se Bramstrup
 Brarup (Brorup), Falster 39
 Bregnid - se Bregninge, Ærø
 Bregninge, Lolland 37
 Bregninge, Tåsinge 33, 190, 193, 215
 Bregninge, Ærø (Bregnid) 39
 Bremen 42
 Bremmerød (Brændrød) mølle, Rørup s. 340
 Bremmeskov, Hårby s. 310
 Bren.. - se Bræn..
 Broager - se Brudager
 Broby 73 - se Nr. Broby
 Broby 35, 50, 65, 114-15 - se Næsbyhoved Broby
 Broby mølle, Sdr. Broby s. 255
 Broby sø, Næsbyhoved-Broby s. 114, 116

- Broby å, Næsbyhoved-Broby s. 116
 Brobygard hgd. Næsbyhoved-Broby s. 114, 116
 Brobygård hgd. Sdr. Broby s. 219, 222, 255, 308
 Broholm, (ø), Bogense s. 264
 Broholm, hgd. 166, 174, 185 - mølle 174
 Brøløkke hgd., Viby s. 140-41, 163 - vand- og vejrmølle 141
 Brorup - se Brarup
 Broskov, Brænderup s. 344
 Brudager (Broager, Bruager) 35, 45, 166, 168, 174-75, 198, 201
 Brudagergård, hgd. 166, 175
 Brylle 36, 49, 61
 Brænde mølle, Brænderup s. 323
 Brændegård hgd. V. Åby s. 220, 226 - sø 225
 Brændegård sø, Hågerup s. 250
 Brændekilde 36, 49, 59-60, 66
 Brænderup 34, 280, 322-23, 326, 330, 332-33, 336, 344, 347-48 - skov 344
 Brændeskov (Brendisskov) 187
 Brændeskovgård hgd. 187
 Brændmølle, mølle og å Tanderup s. 314
 Brænderød - se Bremmerød
 Bræstrup mølle, Nr. Næraå s. 132
 Bukkerupholm skov, Søllested s. 300
 Bunderup - se Bonderup
 Bursø, Lolland 37
 Byes sø og Bysø mølle, Fåborg 231
 Bysø, Jordløse s. 245
 Bøgelund, Nr. Sandager s. 264
 Bøgelund skov, Vejlbj s. 330
 Bølle mose i Dung skov 174, 187
 Børglum Stift 45
 Bøstrup 39
 Båg (Bog) herred 31, 34, 43, 64, 287, 292, 298, 316
 Bågå (Bogø), Assens s. 40, 287
 Båring (Bording), Asperup s. 347
 Båring Vig? (Bolding fjord) 323
 Causlund - se Kauslunde
 Certeminde, Cherteminde - se Kerteminde
- Clint - se Klinte
 Closter 225, 251, 256 - se Holme Kloster
 Dalby 32, 140-41, 143, 145-147, 149-50, 159-60
 Dalby sogn ved Kolding 78
 Dallom - se Dalum
 Dallund, hgd. 263, 274 - sø 264, 274 - mølle 274
 Dals mølle, Vantinge s. 220
 Dalum (Dallom) 36, 49, 51, 57-58, 66, 298 - birk 58, 182 - mølle 58
 Dalum Kloster 49-50, 56, 59, 61, 211, 322, 324, 329
 Damsbo (Damsgård) hgd. 219, 222, 245
 Danmare, Lolland 38
 Davinde 36, 67, 77, 82-83
 Deirnes - se Diernæs
 Diernæs (Deirnes, Dymisz) 33, 219, 221, 228-29, 232-33, 237, 254, 261
 Ditmarsken (Dytmersk) 27
 Dragsholm 326
 Dreibygård - se Dræbygård
 Drejø (Drø, Dreø) 33, 40, 190, 201, 225
 Dreslette 34, 239, 288, 290-292, 294, 296, 299, 307
 Dret (ø), Klinte s. 128, 133
 Dreø - se Drejø
 Drigstrup (Drstrup, Dristruppe) 32, 139, 143, 146-148, 150, 153
 Dræbygård (Dreibygård) hgd. 89, 140, 142, 153
 Drø - se Drejø
 Dung skov 165, 167, 172, 174-75, 183, 185, 187
 Dymisz - se Diernæs
 Dytmersk - se Ditmarsken
 Døllefjælde (Døllefyldtt), Lolland 37
 Dåholm, hgd. 263, 276
 Ebbes mølle, Hillerslev s. 253
 Eble - se Æble
 Ebrand sø - se Brandsø
 Egen (Igen, Ethende), Als 40
 Egense, Lunde hrd. 35, 46, 113, 124-25 - kirke nedbrudt 121
 Egense, Sunds h. 33, 190, 194, 201-02,

- 205-06, 213
 Egeskov hgd. 74, 189, 209-210 - mølle 224
 Ei.. - se Ej..
 Eilinge - se Ellinge
 Ejby (Eyby) 34, 321, 335-36, 348 - mose 323, 336
 Ejlby 35, 124, 263-65, 269, 272, 281, 283, 285
 Ejlsø, Sandholts Lyndelse s. 246
 Elested - se Ellested
 Elleskov (Elskoen) mølle, Hundstrup s., Salling hrd. 220, 244
 Ellested (Elested, Eluested) 33, 35, 165, 167, 177
 Ellinge (Eilinge) 33, 95, 98, 103
 Elmose å 51, 84, 253
 Elskouen - se Elleskov
 Eluested - se Ellested
 Elvedgård (Elued) hgd. 264, 279
 Endsleff - se Indslev
 Engeldrup, Grindløse s. 267
 Engestofte (Ingestofft), Lolland 37
 Enggård hgd. 263-64, 282-83, 286 - mølle og skov 283
 Ensløff - se Ønslev
 Erholm, hgd. 322, 340 - skov og sø 340
 Erindlev (Erringsløff), Lolland 37
 Erthe, Erø - se Ærø
 Erringsløff - se Erindlev
 Erskøbing - se Ærøskøbing
 Esberg - se Eskebjerg
 Eskebjerg (Esberg, Eskeberg) hgd. 140-41, 159-60 - mølle og sø 141
 Eskildstrup, Falster 39
 Eskø mark, Husby s. 323
 Espe 33, 116, 166, 171, 183-84, 1987 207, 210, 223, 228-29, 233, 235, 237, 245, 251-52, 259
 Ethende - se Egen
 Ey.. - se Ej..
 Faaborg - se Fåborg
 Falkenberg 28
 Falkerslev, Falster 38
 Falsbøl, Hårslev s. 263, 272, 283
 Falsled mølle, Svanninge s. 220
 Falster 31, 38, 89, 259
 Fangel 36, 50, 61, 63, 75, 255
 Fauerske Berge 289, 312, 341
 Faurske mølle, Kerte s. 311
 Fejø (Foede, Fæø) 37, 40
 Femern 40
 Femø, Lolland 37, 40
 Fennø - se Fænø
 Ferritslev (Ferrested), Rolsted s. kirke nedbrudt 71, 87
 Ferritslevgård (Ferresløffgord) hgd. 67, 71, 195
 Fie.. - se Fje..
 Fielde - se Fjælde
 Fierup - se Fjellerup
 Finding å, Espe s. 252-53
 Findstrup (Flintholm) hgd. 219-21, 261 - mølle 261
 Findstrup, Diernæs s. kirke nedbrudt 221
 Fiodtzlett - se Fodslette
 Fiulszebølge - se Fuglsbølle
 Fjellebro (Fielesbro) hgd. 166, 182, 219-220, 223, 260
 Fjellerup (Fierup), Fjeldsted s. 45 - skov 343
 Fjellerup sø, Gislev s. 183
 Fjelsted (Fielsted) 34, 46, 107, 312, 322, 339, 342, 347-48 - marked 342 - skov 343
 Fjælde (Fielde), Lolland 37
 Flemløse 34, 288-89, 292-294, 308, 316
 Flening, Hågerup s. kirke nedbrudt 224, 250 - sø 225
 Flening sø, Ø. Hæsinge s. 250
 Flenstofte hgd. 288, 308
 Fleskeholm og- skov ved Nyborg 92
 Fleskholm, Drejø s. 190
 Flintholm 261 - se Findstrup
 Flintholm, hgd. 211, 219, 223, 243-44
 Flydstrup - se Flødstrup
 Flødstrup (Fløsdруп, Flydstrup) 32, 89, 99, 103 - sø 89
 Fodslette (Fiodtzlett) 39
 Foede - se Fejø
 Foulvig - se Fuglevig
 Fraugde 36, 67, 73, 77, 82

- Fraugdegård hgd. 67, 71, 82
 Frøbjerg skov, Orte s. 318
 Frøbjerggård hgd. 287, 318
 Frørup 32, 88, 95-96, 98-99, 101, 108, 215, 239 - å 100 - Regitzes kapel 87, 100
 Fuglevig (Foulvig), Vissenbjerg s. 237, 285, 288, 319, 329
 Fuglsbølle (Fiulszebølge) 39
 Fuglse (Fulsze) sogn og herred, Lolland 37
 Fulevig - se Fuglevig
 Fulsze - se Fuglse
 Fyllested (Føllested) mølle, Brænderup s. 344
 Fænø (Fennø), Middelfart s. 323
 Fænø Kalv 323
 Fæø - se Fejø i Fuglse h.
 Føllested - se Fyllested
 Føns 34, 257, 313, 321, 335, 337-39, 348 - skov 323, 337
 Fåborg 29, 33, 221, 224-25, 227, 230-231, 233, 239, 241, 247-48, 252, 261, 276 - møller 220 - skole 228-29, 231, 233, 235, 240-46, 248, 251-52, 256-57, 261-62 - skolens indtægter 228, 233, 235 - skolemester 125, 221, 231, 234, 236 - torv 231
- Gadstrup (Gasterop) lund, Nr. Åby s. 333
 Gamborg 34, 321, 323, 325-26, 331, 348 - birk 323 - mølle 331
 Gamle mølle til Lykkesholm 106
 Gammeldams mølle, Ørslev s. 338
 Gamtofte (Gamptofte) 34, 230, 236, 287, 289-90, 294, 298, 300, 303-04, 306 - prædikestol 315
 Gasterop - se Gadstrup
 Gedesby, Falster 38
 Gelskov hgd. 219, 223, 253-54 - mølle 220, 224, 253
 Gelsted 34, 322, 326, 339-41, 347-48 - skov 341
 Gestelev (Gestrelff) 34, 89, 219, 223, 225, 230, 258
 Giarskoff - se Gærskov
- Giedmose å 142
 Gielberg - se Giltberg
 Giersleff - se Gærskov
 Gijlsle, Gisle - se Gislev
 Gilberg mølle, Fjelsted s. 343
 Giltberg (Gielberg) å, Gudme s. 174, 185, 187
 Gislev (Gisle, Giiszle, Gijlsle) 35, 94, 96, 165-167, 172, 174, 183
 Glorup hgd. 27, 101, 103, 166, 171-72 - skov 172
 Gloslunde, Lolland 38
 Glube sø, Kullerup s. 106
 Godstedt, Lolland 37
 Gorden 53 er Kongsgården = Sct. Hans slot
 Greffte - se Grøfte
 Grimborg = Hindsgavl 324
 Grimer Løkke, Ejby s. 336
 Grindløse 35, 127, 134, 267, 269-70
 Groby (Grubbe?) mølle, Svanninge s. 240
 Groen, dam ved Lørup, Ryslinge s. 182
 Grubbe (Groby?) mølle, Svanninge s. 220
 Grumberge, Ørslev s. 338
 Grydsvad (Gryszvad), Vissenbjerg s. 323
 Græshave, Lolland 38, 192
 Grøftebjerg hgd. 288, 319 - mølle 319
 Grøftemølle, Ellinge s. 104
 Gudbjerg 36, 166, 168, 174-75, 186, 194, 198 - mølle 187 - å 187
 Guddom - se Gudme
 Gudestrup mølle, Hundstrup s. Salling hrd. 244
 Gudme (Guddom) sogn 35, 101, 165-66, 168, 173, 184, 194, 200 - sø 174
 Gudme herred 30, 35, 45, 101, 106, 165, 172
 Guldbjerg 35, 203, 263, 269, 273, 277, 281, 283-84
 Gulland 30
 Gundslev, Falster 39
 Gurreby, Lolland 38
 Gyrup, Hjadstrup s. 113, 117
 Gærskov (Giersleff, Giarskoff) hgd. 113, 118-19

- Gærskov, Skeby s. 113
 Gærso (ø), Skeby s. 113
- Haarup - se Hågerup
 Haasleff - se Hårslev
 Haderslev (Hatterslev) 134, 212, 288, 307-08, 328
 Hagenbjerg (Hockenber), Als 40
 Hagenskov hgd. 214, 287, 289, 302, 306-07
 Hagenskov len 31
 Hagedsted hgd. 186
 Haldø 40
 Halmstad, Sverige 210
 Halsted, Lolland 38
 Hardsmark - se Hasmark
 Hardsyssel 29, 49
 Harndrup (Hiarderup) 34, 122, 322, 342-343, 348 - mølle og skov 343
 Harritslev birk 263-64 - mølle 276
 Harritslevgård (Herrestedgord, Herriszløffgord) hgd. 263, 265, 276
 Hasmark (Hardsmark), hgd. Norup s. 113, 122
 Hattebeks mølle, Jordløse s. 245
 Hattebys mølle, Svanninge s. 240
 Hatterslev - se Haderslev
 Heden 33, 36, 67-68, 78-79, 81, 223, 225, 259
 Hellerup sogn 33, 87-88, 110 - skov 111, 306 - sø 89, 111
 Hellerup hgd. 88-89, 111
 Hellevad Bæk, Hellerup s. 111
 Helnæs 221, 287
 Hemedrup - se Hendrup
 Hendrup (Hemedrup), Ollerup s. 212
 Hendsboherret - se Hindsbo
 Hensgaul, Henszegaul - se Hindsgavl
 Hentzeholm - se Hindsholm
 Herlufsholm (Herlosholm) 190
 Herns mølle, Svanninge s. 240
 Herredskirke (Herritz Kirche), Lolland 38
 Herreslev (Herritzløff), Lolland 37
 Herrested (Herritzsted) 33, 42-43, 70-71, 87-88, 95-96, 98-99, 106, 109, 177 - birk 89, 110
- Herrestedgord 265 - se Harritslevgård
 Herringe 34, 36, 47, 166-67, 180, 182, 219-20, 223, 260
 Herriszløffgord - se Harritslevgård
 Hervads Bro, Vindinge s. 108
 Hesbjerg skov 56
 Hesselager (Heszelager) 36, 56, 136, 165-167, 183-84, 185 - birk 167, 185-186 - skov, mølle, bymølle 185
 Hesselagergård hgd. 167, 185-86
 Hestehaven, Sdr. Nærå s. 69
 Hestholm hgd., Gamtofte s. 287, 298, 303
 Hiarderop - se Harndrup
 Hillebergs mølle, Stenstrup s. 211
 Hillerslev 33, 199, 219-20, 223, 228-29, 232-33, 235, 246, 253, 262
 Hillested, Lolland 37
 Hindemad hgd. 88 - å 89, 92
 Hindsbo (Hendsbo, Hjndsbo, Hinsbo) hrd. 43, 141, 147, 158, 163
 Hindsgavl (Hegnesgaul, Hegnes, Hensgaul) 321, 323-24, 341 - Hindsgavl len 31
 Hindsholm (Hindzholm, Hentzeholm, Hindsherred) 31-32, 75, 110, 139-42, 144, 180
 Hintzeholm - se Hindsholm
 Hiulskoff - se Juulskov
 Hjadstrup 35, 113-14, 116-17, 136
 Hjndsboherred - se Hindsbo
 Hjortø, Drejø s. 40, 190
 Hjulby sø 108
 Hjulby kirke nedbrudt 87
 Hjørneholms dam, Rørup s. 340
 Hob sø, Vejlbys s. 330
 Hockenber - se Hagenbjerg
 Hogerop 253 - se Højrupgd.
 Hol mølle, Nr. Nærå s. 132
 Holeby (Huorby), Lolland 37
 Holevad 34, 288, 294, 302, 305
 Holluf mølle, Fraugde s. 83
 Hollufgård hgd. 67, 82
 Holme Kloster (Closter), Hågerup s. 225, 250, 253, 256 - birk 251 - 255
 Closteret : Hågerup s.
 Holmedrup, Skårup s. 204

- Holmen, Svendborg 192
 Holstebro 275
 Holsten 240
 Holsøskov, Brænderup s. 344
 Holte mølle, Høllerup s. 111
 Homblet - se Humble
 Horbelev, Falster 293
 Horby, Horeby 288, 293 - se Hårby
 Horeby 38 - se Horreby
 Horne 33, 149, 219, 221, 228-30, 233, 235-36, 238, 254-55, 293, 299, 308 - mølle 239
 Horreby (Horeby), Falster 38
 Horsens 215, 268, 294, 329, 334, 340
 Horslunde (Hoslunde), Lolland 38, 70, 98, 344
 Horstrup, Hostrup - se Håstrup
 Hosleff, Hoszløff - se Hårslev
 Hoslunde - se Horslunde
 Hospital 73, 82 er Gråbrødre Hospital i Odense
 Houborg, nedbrudt hgd. 323, 331
 Hue... Hui... - se Hve... og Hvi...
 Huedeolm - se Hvedholm
 Huide Kilde - se Hvidkilde
 Huirringgard - se Hverringe
 Humble (Homblet) 39, 173
 Hundsløv hgd. 271, 324
 Hundsløv skov, Kølstrup s. 142
 Hundsløv Skovgård hgd. 139, 142, 154
 Hundstrup (Hunstrup), Salling hrd. 33-34, 189, 219-20, 223, 226, 228-29, 235, 244 245 - å 244
 Hundstrup, Skam hrd. 35, 128-30, 133
 Hunseby, Lolland 37
 Husby (Hwsby) 34, 189, 289, 313, 322-323, 333, 338, 347-48 - sø 339
 Huøring - se Hverringe
 Hvedholm (Huedeolm) hgd. 219, 221, 239
 Hverringe (Huirringgard, Huøring) hgd. 76, 140-41, 163 - møller 141
 Hvide kilde og Hvide mølle, Egense s., Sunds hrd. 213
 Hvidemølle eller Rødemølle, Stenstrup s. 213
 Hvidkilde (Huide Kilde) hgd. 152, 190, 198-99, 205-07, 213, 241 - sø 190, 212-13
 Hvidvads å, Ulbølle s. 242
 Hwsby - se Husby
 Hybæk (Høgebeck) mølle, Ørslev s. 338
 Hygind mølle, Husby s. 339
 Hylke (Hølcke) mølle, Ørslev s. 338
 Hylken (Hølkinde) sø, Ørslev s. 338
 Hynderopgard - se Hønnerup
 Hyrup 223, 258 - se Sdr. Højrup
 Hæden - se Heden
 Hæringe - se Herringe
 Høgebeck - se Hybæk
 Høgerup 219 - se Højrupgård
 Høggord, Høgsord - se Højsgård
 Høirop 127, 132 - se Nr. Højrup
 Højby 36, 67, 72, 85
 Højrup (Hørup) skov, Brænderup s. 344
 Højrup 32, 34, 108, 110 - se Sdr. Højrup
 Højrupgård (Hogerop, Høgerup) hgd. 219, 223, 253
 Højsgård (Høxgard, Høgsord, Høggord) hgd. 80, 288, 308, 310 - mølle 310
 Hølcke - se Hylke
 Hølkinde - se Hylken
 Hønnerup (Hynderup) hgd. 322, 341
 Hørup (Høyup), Als 40
 Hørup 35, 46 - se Nr. Højrup
 Hørup 344 - se Højrup, Brænderup s.
 Hørup ved Kolding 344
 Hørup mølle, Stenstrup s. 211
 Høxgard - se Højsgård
 Høyup 89, 230 - se Sdr. Højrup
 Hågerup (Haarup, Haarop) 33, 219, 222, 225, 228-29, 249-50, 255 - kirke nedbrudt 224, 250 - å 224, 248, 250-51, 253, 256
 Hårby (Horeby) 34, 288, 293, 295, 309 - mølle 310 - å 289, 310
 Hårslev (Haasleff, Hoszløff) 35, 138, 263-65, 268-69, 272, 275, 277, 279-80
 Håstrup (Horstrup, Hostrop) 219, 222, 229, 230, 232, 243, 246
 Håstrupgård hgd. 219-20, 232, 243
 Idestrup, Falster 38
 Iffuersnes - se Iversnæs

- Igen - se Egen
 Illum ø, Svanninge s. 221, 224
 Indslev (Endsleff) 34, 272, 322, 325, 334, 340, 348
 Ingestofftt - se Engestofte
 Island 203
 Iversnæs (Iffuersnes) hgd. 189, 221, 312, 320-23, 336-339, 347 - skov 339
- Jellingsyssel** 29
 Jerneskov i Sundsherred 167
 Jershav hgd. 139, 142, 151
 Jerstrup, hgd. 127, 134
 Jordløse (Jorderop) 33, 219, 222, 228-30, 233, 235, 237-38, 242, 244, 249, 309
 Juulskov (Hiulskoff, Juleskoff) hgd. 88-89, 105-06 - sø 89
 Jylland (Julland) 29, 56, 195, 266, 320-321, 326, 346
- Karleby, Falster** 38
 Karls skov, Vejlbj s. 330
 Kauslunde (Kavrslund, Causlunde) 34, 321, 324, 329, 348
 Kellerup skov, Ringe s. 181
 Kerby - se Kærby
 Kerndrup - se Kærum
 Kerte (Kiarte, Kierte) 34, 166, 180, 288-289, 292, 295-96, 311, 314, 317 -å 311
 Kertemind (Certemind, Chertemind, Kertemynde, Korth Munde) 32, 47, 90, 139, 142, 150-51, 153, 155, 161, 248 - *borgmester og råd* 144-45, 148, 160, - *møller* 142 - *skole* 139-40, 143-44, 147, 150-152, 154, 160-162 - *skolemester* 143, 146-47, 153
 Kertemynde - se Kertemind
 Kertinge, Kølstrup s. 142
 Ketting, Als 37
 Kiarndrup 297 - se Kværndrup
 Kiarte - se Kerte
 Kie... se Ke...
 Kiele - se Kilde
 Kierndrup 34 - se Kærum
 Kiersgård - se Kærsgård
 Kiilsgård hgd. 139, 142, 154
 Kildemølle, Ellinge s. 104
- Killerup bæk, Fraugde s. 83
 Kingstrup (Kynstrup), Gelsted s. 342
 Kippinge, Falster 39
 Kirkeby 33, 45, 189, 194, 198, 206-07 - å 211
 Kirkeskov, Vejlbj s. 330
 Kistrup skov, V. Hæsing s. 48
 Kiøbing 40 - se Rudkøbing
 Klente - se Klinte
 Klingerup, Diernæs s. 221
 Klingstrup hgd. 191, 195, 202-03 - mølle 203 - å 180
 Klinte (Clint, Klente) 35, 46, 53, 127-30, 133, 137, 268, 269-70, 316
 Klinteø, Skeby s. 113
 Kloster (Closter) mølle, Hågerup s. 250
 Knarborgs eller Rennebek's mølle, Oure s. 178
 Knyle (nu Quitzowsholm) 113
 Knyle Ø 122
 Knøfle mølle, Grindløse s. 133
 Kogsbølle (Koxbyl, Koxbøl) hgd. 106, 108, 222, 248 - mølle 108
 Kolderup - se Kullerup
 Kolding 67, 82, 168-69, 344 - marked 324 - skole 326
 Kolkot mølle, Diernæs s. 261
 Kollerup (ved Vejle købstad) 190, 211
 Kolshave, Guldbjerg s. 281, 283
 Kongeskov, Vejlbj s. 323, 330
 Kongsgaarden (= Sct. Hans Kloster, Oden-se) 117, 328
 Korbøl mølle, Fjelsted s. 343
 Korshavn, Avernakø s. 40, 224
 Korth Munde 142 er Kertemind 142
 Korued, Sørup s. 190
 Kostrup - se Kustrup
 Koxby, Koxbøl - se Kogsbølle
 Koxsted 108
 Kragelunds mølle, Grindløse s. 133
 Krarup 33, 223-24, 228-29, 250, 254 - mølle 220
 Krengerup (Ringerop) hgd. 288, 315
 Krogsbølle (Ager næs og Hundstrup) 129-30
 Krumstrup hgd. 165, 176
 Kullerup (Kolderup) 32, 47, 88, 95-96,

- 104, 106 - dam 89, 105 - egeskov 105
 Kundby lund, Fjelsted s. 343
 Kustrup (Kostrup) mølledam, Vejlbj s. 323
 Kværndrup (Quernderop, Kiarndrup) 33, 91, 93, 167, 184, 189, 208-09, 297
 Kylstrup - se Kølstrup
 Kynstrup - se Kingstrup
 Kystebæk udflyder ved Sandager 289
 Kærbygård hgd. 67, 82 - mølle 83
 Kærbyholm sø, Indslev s. 334
 Kærsgård hgd. 266, 311, 322, 344
 Kærum (Kerndrop, Kierndrup.) 34, 287, 290, 293-95
 Købelev, Lolland 38
 København (Købnehaffn) 69, 78, 82, 93, 98, 155, 162, 189, 214, 223-24, 249, 251, 329 - slot 195 - *Sct. Nicolaj sogn* 52
 Køge 215, 311
 Kølstrup (Kylstrup) 47, 139, m 141-44, 148-50, 154
 Køng (Kyng) 34, 41-42, 255, 287, 292, 294-297 - sø 310, 316
 Kørup sogn og kirke 127-29
 Kørupgård hgd. 128-29
 Køstrup (Tørstrop) mølle, Brænderup s. 344
- Laaland - se Lolland
 Laffuind - se Langeland
 Lambhaffue - se Lammehave
 Lamdrup mølle, Svinninge s. 172
 Lammehave (Lambhaffue) hgd. 166, 181
 Landet (Lande Kirke), Lolland 37-38
 Landet, Tåsinge 33, 190, 193, 215-16
 Landkarck, Femern 40
 Landmands ø, Skeby s. 113
 Lang - se Langø
 Langaa - se Langå
 Langager skov, Hellerup s. 111
 Lange skov, Ellinge s. 104
 Langeland (Laffuind) 31, 99, 103, 175, 205
 Langesø hgd. 264, 277
 Langmose mølle, Ørslev s. 336, 338
 Langs mølle, Fåborg 231
- Langskov ved grænsen Bjerger - Vinding og Åsum hrdr. 142
 Langsø sø 264
 Langvad skov, Orte s. 318
 Langø (Lang), ø i Stubberup s. 140-41
 Langø, Nr. Sandager s. 264
 Langå 36, 95-96, 98, 167-69, 180
 Lehnskov (Lindskoff) hgd. 190, 213 - mølle 214
 Leigård 226 - se Pilegård
 Leiholm, hgd. 226, 261
 Lemvig 191
 Liemkloster = Løgumkloster? 75
 Lille Askø 40
 Lille mølle, Hellerup s. 111
 Lille Stegø, Bogense s. 264
 Lillebrænde, Falster 39
 Lilø (ø), Kørup s. 128
 Lindelse, Langeland 39
 Lindese 33, 219, 246, 254 - se Sandholts Lyndelse
 Lindesze 95 - se Nr. Lyndelse
 Lindeskovs mølle t. Lykkesholm 106
 Lindevads mølle, Ulbølle s. 220, 241
 Lindevads mølle, V. Åby s. 226
 Lindgrims mose eller Thyre mose, Ryslinge s. 176
 Lindholm, hgd. 88, 109-10
 Lindholm ø ligger til Enggård 264
 Lindkær sø, Hellerup s. 111
 Lindskoff - se Lehnskov
 Lindved, hgd. 49, 61, 232
 Lindø, Skeby s. 113
 Liung - se Lunge
 Liungby, Livngby - se Lumby
 Liungelsze 60, 152 - se Nr. Lyndelse
 Liungelsze 39, 216 - se Longelse
 Liuszappel - se Lysabild
 Liø - se Lyø
 Lolland (Loland, Laaland) 31, 37, 70, 176, 178, 187, 192, 199, 225, 261, 297, 311, 317
 Longelse (Liungelsze) 39, 60, 216
 Lumby (Livngby, Liungby, Lungby) 35, 46, 113-14, 121, 123-24, 272
 Lund, Skåne 29
 Lundbygård hgd. 185

- Lunde herred 31, 35, 43, 46, 113, 122
 Lunde (Lvnde) sogn, Lunde hrd. 41, 46,
 113, 122 - mølle og å 113, 123
 Lunde sogn, Sunds hrd. 33, 45, 189,
 194, 208
 Lunde mølle, Hillerslev s. 220, 224, 253
 Lunde mølle, Nr. Broby s. 256
 Lunde mølle, Svindinge s. 172 - mølle
 dam 185
 Lunde å, Lunde s., Lunde hrd. 113
 Lunde å ved Ørbæklunde 89
 Lunde mølledam ved Ørbæklunde 185
 Lundegård (Sluudegord) hgd. 60, 219,
 222, 255-56 - mølle 220
 Lundesze 68 - se Nr. Lyndelse
 Lundsgård hgd. 101, 139, 142, 151, 225
 - mølle 142, 151
 Lungby - se Lumby
 Lunge (Liung) mølle, skov og sø, Gelsted
 s. 341
 Lvnde - se Lunde
 Lübeck 42, 137, 272
 Lyctevad - se Løjtved
 Lykkesholm hgd. 106, 165, 177, 244
 Lyndese, Lyndesø 36, 68, 74 - se Nr.
 Lyndelse
 Lyndesze 222 - se Sandholts Lyndelse
 Lyø (Liø) 40, 224, 260
 Løges (Løffuitz) Mose - se Løgismose
 Løgetoft - se Løjtøfte
 Løgismose (Løges Mose, Løffuitz Mose)
 hgd. 288, 310
 Løgumkloster? (Liemkloster) 75
 Løjtøfte (Løgetoft), Lolland 38
 Løjtved (Lyctevad) hgd. 189, 211
 Lørup, Ryslinge s. 176, 182

 Madderup, Sørslev s. 101
 Maglebrænde, Falster 39
 Magleby 39, 54
 Majbølle (Maybylg), Lolland 37
 Malmø 216
 Margård (Markgaard) hgd. 264, 277 -
 mølle 277
 Maribo 37, 205
 Markgaard - se Margård
 Marslev 29, 47, 139, 142, 146, 154,
 156-57
 Martofte sø, Stubberup s. 141
 Maybylg - se Majbølle
 Medelfar - se Middelfart
 Meel Ø - se Mejlø
 Megelø ligger til Kørup 128
 Mejlø (Meel Ø), Stubberup s. 141
 Melby 35, 263, 269, 284
 Mesing ved Vejle købstad 190, 215
 Mesinge (Mezing, Miszing) 31-32, 43,
 47, 139-40, 142, 144-147, 149-51, 161
 - sø 141
 Mezing - se Mesinge
 Middelfart (Medelfar) 34, 58, 78, 290,
 299, 321, 323, 330-32, 341, 344, 348 -
 borgmester 339 - byfoged 327, 346 -
 skole 324, 326, 328, 331-32, 345-46 -
 diskant 326 - skolemester 107, 306,
 324, 325-26
 Millinge, hgd. 219, 221
 Mollerupgård - se Mullerupgd.
 Monchebo - se Munkebo
 More skov, Ellested og Herrested s. 177
 Morsø, Sct. Jørgens og Sørup s. 190,
 207
 Mosse - se Musse
 Mullerupgård (Mollerup) hgd. 89, 166,
 187
 Munke mølle, Vantinge s. 253
 Munkebo (Monchebo) 32, 41, 68, 140,
 145-46, 148, 150, 152 - mølle 142
 Munkø, Avernakø s. 40, 224
 Musse herred og sogn, Lolland 37

 Næe (?) mølle, Åstrup s. 227
 Nakkebølle hgd. 220, 223, 227, 253,
 261, 322, 340 - mølle 227
 Nakskov 38
 Naraa 68, 176, Nardou 33, 67, 68, Nar
 daa 69 - se Sdr. Næå
 Naraa 133, Nardov 46, 131, 274 - se Nr.
 Næå
 Nardaa - se Næå å
 Nebbe, hgd. 160
 Nebbelunde, Lolland 37
 Neder mølle, Tved s. 204
 Nerdou 127-28 - se Nr. Næå

- Nerdou 137 - se Sdr. Nærå
 Nesby, Nesbø - se Næsby
 Nielstrup, hgd. 190, 212 - sø 212
 Nislevgård hgd. 113
 Niærthug - se Nr. Nærå
 Norby Sø, Båg hrd. 289
 Nordborg Als 40
 Norderop - se Norup
 Nordskov (Nørskoff) hgd. 219, 223, 259
 Norge 118, 217, 241, 319
 Norup (Norderop) 35, 113, 118, 121
 Notmark (Nuttmarck), Als 40
 Nyborg købstad 32, 43, 72, 76, 85, 88-91, 99, 101, 103, 105, 111, 143, 149, 154, 160, 167, 169, 190-91, 198, 204, 209-10, 221, 231, 306 - kirke 87, 94-95, 306 - mølle 76, 92 - skole 74, 89, 94, 96-97, 101-105, 107, 109, 145, 170-71, 209 - skolekomedie 96 - skolemester 94, 143, 215, 266
 Nyborg Len 30, 47, 98, 139
 Nyborg slot 27, 91, 95, 98, 100, 158, 192, 199, 232, 251, 305
 Nykøbing Falster 38, 44, 136, 266
 Nymølle til Fjellebro 224
 Nymølle går af Ørbæk å 89
 Nymølle ved Glorup 172
 Nymølle eller Lunde mølle, Refsvindinge s. 106
 Nysted (Lolland) 37, 345
 Nærå (Nardaa) å og mølle, Sdr. Nærå s. 69-70
 Næsbyhoved (Nesbyhoffuet, Nesbøhode) birk 49, 51 - len 31 - mølle 116 - sø 51, 65
 Næsbyhoved Broby 35, 50, 65, 115
 Nørre Alslev, Falster 39
 Nørre Broby 33, 36, 73, 219-20, 222, 228, 230, 232-33, 235-36, 248, 255-56
 Nørre Ferderup 199
 Nørre Højrup (Hørup) 35, 47, 132
 Nørre Lyndelse (Lyndese, Lundesze, Liunglsze, Lindese, Lundløsze) 33, 36, 68, 73, 95, 152, 216
 Nørre Nærå (Naraa, Nardov, Nerdou, Neru, Niærthug) 35, 46, 128, 131, 133, 269
 Nørre Sandager 35, 263-64, 269, 282
 Nørre Snede 290
 Nørre Søby 35, 67-68, 78, 85, 259
 Nørre Vedby (Wiidbye), Falster 39
 Nørre Ørslev (Ørsløf(m Fakster 38
 Nørre Åby (Ovby) 34, 319, 322, 325-26, 328, 333-34, 338, 342, 347
 Nørremølle, Diernæs s. 261
 Nørremølle, Svanninge s. 240
 Nørresø, Hågerup s. 225, 250
 Nørskoff - se Nordskov
 Odense herred 31, 36, 49, 66, 115
 Odense (Othensze) købstad 29, 36, 42, 44, 49-50, 56-57, 59, 64-65, 68-69, 72, 77-78, 82, 85, 87, 91, 93, 98, 100, 109-110, 117, 119, 122-124, 129, 152, 156, 165-66, 168-69, 193, 222, 225, 229, 230, 251, 255, 257, 268, 274, 276-77, 284, 294, 303, 320, 322, 342, 345 - Albani sogn og kirke 49, 51-52, 78, 206, 289, 298, 307, 315 - Gråbrødre kirke og sogn 49, 51-52, 233, 285 - Sct. Hans sogn og kirke 36, 49, 51, 66-67, 85, 249, 343, 345 - Sct. Knuds Kloster 49-51, 56, 60, 65, 83 - Sct. Knuds Kirke 49, 51, 53, 55, 93, 323 - V. Frue sogn og kirke 36, 49, 52-55, 64, 66, 68-69, 73, 78, 83-84, 131, 149 - hospitalet 50, 65 - Sct. Hans Gård 49, 121, 264 - skole 49-50, 52, 61-62, 64, 65, 67-70, 72, 77, 83-84, 104, 109, 113, 115, 121-22, 124, 127, 133, 137, 139-40, 156-158, 166, 169, 171, 180, 209, 225, 251, 258, 276, 285, 315, 342 - læsemester 51, 67, 83, 209, 238, 260 - hører 65, 67, 82, 110, 180 - elever 53-55, 73, 78, 84, 123
 Odense len 46, 139
 Oerte 287 - se Orte
 Oksbøl (Oxenbylg), Als 40
 Olding (Båring vig?) 323
 Ollerup (Olderup) 33, 190, 192, 194, 202, 211, 214, 217 - sø 190, 212, 215, 243
 Olstrup (Wlstop), Lolland 37
 Ore (Oure) 35, 46, 134, 138, 263-64,

- 266-271, 277, 279, 285 - birk 263-64, 270-71, 277-78
 Ore 170, 179 - se Oure
 Oregård (Woregord) hgd. 263, 270, 275, 277-78
 Orelunde - se Ørbækklunde
 Oreskov, Sandager s. 305
 Orsmark, hgd. 79
 Orte (Oerte) 34, 287, 294, 318 - skov 318
 Osleff Steffning 92
 Otterup 35, 114, 119, 136
 Ouby 33-34, 211, 220, 223, 237 - se Vester Åby
 Ouby 322 - se Nr. Åby
 Oure (Ovre) 45, 165, 167-68, 178, 180, 193, 197, 235
 Oure 46, 134, 138, 266 - se Ore
 Ovby 333 - se Nr. Åby
 Oxenberget - se Øksnebjerg
 Oxenbylg - se Oksbøl
 Oxendorp - se Øksendrup
- P**
 Paddesø, Turup og Gamtofte s. 303
 Pannumgord ved Nibe, hgd. 175
 Peitnesdorp, Femern 40
 Pejrup skov, Orte s. 318
 Pilegård hgd. (også Kaldt Leigård) 220, 223, 226
 Pinte mølle, Odense Sct. Hans s. 51
 Podtzemølle, Ollerup s. 212
 Provsteskoven, Vejlbj s. 330
 Pårup 36, 50, 65, 104 - kirkens prædi ke stol 77
 Pårupgård hgd., Pårup s. 88
 Pårupgård hgd. Ellinge s. 104
- Q**
 Quernderop - se Kværndrup
 Quitzowsholm hgd. 113, 122
- R**
 Raastrup - se Råstrup
 Radsted, Lolland 37
 Randers 121, 274
 Rantzausholm (Randsholm, Ransholm, Ranzholm) hgd. 219-20, 222, 224, 248-250, 261 - birk (Holme Klosters birk) 224, 251
 Rantzausholm sogn = Hågerup s. 230
 Rastrup skov, Bjerger hrd. 142
 Ravnholt hgd. 88, 109, 186
 Refsvindinge 32, 88, 94, 98, 105 - skov 106 - sø 89, 106
 Regitze Kapel, Frørup s. 100
 Reingesebylg - se Ringsebølle
 Renge - se Ringe
 Revninge (Røffning) 32, 139, 141, 147, 150
 Ribe (Ripe) 29, 191, 238, 268, 290, 293, 320, 326, 334 - len 29 - marked 328 - stift 29
 Ringe (Renge, Ræinge) 27, 34, 36, 45, 47, 109, 166-67, 176, 180, 260, 338 - sø 181, 224-25 - å 176
 Ringe (Renge) mølle, Nr. Nærå s. 132
 Ringerop - se Krengerup
 Ringsebølle (SRseingsebylg), Lolland 37
 Ringsted 182
 Ripe - se Ribe
 Rise, Ærø 39
 Rise mose, Orte s. 317
 Risebølle (Rysebølle) i Sunds hrd. 167, 183
 Riserup 44
 Risomlund, Brænderup s. 344
 Rodnæs (Rorsnes, Roenes)), Udby s. 313, 321, 332, 334
 Rodvelt skov, Kærum s. 299
 Roenes - se Rodnæs
 Roglunde å 142, 156-57
 Rolsted 36, 67-71, 87, 110 - mølle 71, 89 - skov 71 - å 69, 71
 Rolstedgård, hgd. 67, 71
 Romsø 140-41
 Rorslev 34, 322, 345-46, 348
 Rorsnes - se Rodnæs
 Rosile (Rosel) å, bro og skov, Vindinge s. 108
 Roskilde 27.29, 173, 251, 265
 Rubis - se Røgle
 Rucheld - se Rødkilde
 Rudgord - se Rugård
 Rudkøbing (Kiøbing) 39-40, 199, 202
 Rugård (Rudgord, Ruegord) hgd. 264, 279, 343

- Rullemølle, Refsvindinge s. 106
 Ryde, Lolland 38
 Rygård hgd. 167, 170 - skov 170
 Rynkeby (Rønckeby) sogn 32, 107, 139, 146, 148, 150-51, 157, 181 - kirke 311
 Rynkeby, Ringe s. 47
 Rynkebygård hgd. 166, 181
 Rysbro fjord 323
 Rysebølle - se Risebølle
 Ryslinge 33, 35, 51, 89, 165, 167, 175, 177 - skov 175
 Rænge - se Ringe
 Rødby 37
 Rødding ved Ribe 277
 Rødkilde (Ruchel) hgd. 79, 211, 220, 223, 232, 241-42
 Rødmølle, Egense s., Sunds hrd. 213
 Rødmølle, Krarup s. 251
 Rødmølle, Vigerslev s. 277
 Rødmølle, Vinding hrd. 89
 Rødmølle, Svindinge s. 172
 Røffning - se Revninge
 Røgle (Rubis), Vejlbj s. 330, 347 - mølle og skov 330
 Rønkeby - se Rynkeby
 Rønninge (Rønjnge) 36, 43, 47, 67-68, 72, 75, 77, 158, 162 - å 75, 92
 Rønninge mølle, Egense s., Sunds hrd. 213
 Rønningesøgård (Søgord) hgd. 72, 76
 Rørbækgård hgd. 89
 Rørup 34, 318, 322, 326, 332, 334, 339, 342, 348
 Rørup sø, Rønninge s. - fejl for Rønninge Sø? 76
 Råstrup, hgd. 79
- Saksil i Århus stift 155
 Sakskøbing 37, 176
 Salling herred 30, 33, 47, 79, 189, 219, 221, 228, 240, 307
 Sallinge, Hillerslev s. 221
 Salris skov 141
 Saltofte skov, Kærum s. 299
 Samsø 141
 Sandager 35, 282 - se Nr. Sandager
- Sandager 34, 43, 230, 288-89, 294, 297, 302, 304-05 - å 305
 Sandager mølle og skov, Nr. Sandager s. 283
 Sandagergård hgd. 263, 282
 Sandaggergård 247 - se Sandholt
 Sandby, Lolland 38, 199
 Sanderum (Sandrop) 36, 49, 57
 Sanderumgård (Sanderup) hgd. 67, 77
 Sanderup - se Sanderumgård
 Sandholt (Sandaggergård) hgd. 219-20, 222, 239, 247, 341 - mølle 247
 Sandholts Lyndelse (Lindezse, Lyndesze) 33, 219, 222, 224, 246-47, 256
 Sappesborg (Slappisborg), nedbrudt slot, Stubberup s. 141
 Sarup mølle og sø, Hårby s. 310
 Schone - se Skåne
 Sct. Jørgens s. 33, 194, 201, 205, 207, 212
 Sedding - se Sæding
 Seden (Seiding) 36, 68, 84, 225
 Seirup - se Sørup
 Selleberg (Sæleberg) hgd. 140, 142, 158
 Selsø, hgd. 108
 Sersløff - se Særsløv
 Seyrup - se Sørup
 Siaø - se Siø
 Simmerbølle (Simenbylge) 39
 Siø (Siaø), ø ved Rudkøbing 40
 Sjelle (Siul) sogn i Jylland 298
 Sjælland 27, 30, 89, 93, 95, 107, 113, 280, 322
 Skadderud, Veflinge s. 279
 Skalkendrup i Avnslev s. 89, 95, 151, 199
 Skam herred 31, 35, 43, 46, 123, 127, 136, 138
 Skamby 35, 36, 51, 69, 123, 127, 136, 138, 167, 213, 272, 284
 Skarholt hgd. 79
 Skarsø, Ollerup s. 190
 Skarø (Skorø), Drejø s. 40, 190
 Skeby (Skibby, Skybby) 35, 41-42, 46, 113-14, 117-18, 124-25
 Skeby, Falster 38
 Skellerup (Skiellerup, Skelderup) 27, 33,

- 76, 88, 92, 94, 161
 Skelskør 221
 Skenderupgård - se Skinnerup
 Skerning å, Ø. Skerninge s. 215
 Skiarne 93, 201 - se Øster Skerninge
 Skibby - se Skeby
 Skiellerup - se Skellerup
 Skierning 33 - se V. Skerninge
 Skinnerup (Skenderupgård) hgd. 139, 142, 154 - skov 142
 Skirpinge 56
 Skive 189, 191
 Skjoldemose hgd. 189, 211-12
 Skorup - se Skårup
 Skorø - se Skarø
 Skovby herred 31, 34, 46, 263-64, 338
 Skovby sogn 35, 263-269, 275
 Skovgård lund, Søby s. 302
 Skovgårde, Søby s. hgd. 287, 296, 302
 Skovlænge, Lolland 38
 Skovmølle, Egense s., Sunds hrd. 213
 Skovmølle, Skårup s. 203
 Skovsbo hgd. 139, 142, 151, 159, 311 - mølle 142, 152
 Skybby - se Skeby
 Skydebjerg 34, 287, 293-296, 317 - mølle 317
 Skærøbæks mølle, Vejlbj s. 330
 Skørringe, Lolland 37
 Skåne (Skone, Schone) 30, 106, 231
 Skårup (Skorup) 33, 180, 191-92, 195, 197, 202-05
 Skårupgård hgd. 191, 203, 263, 284
 Slappisborg - se Sappesborg
 Slemminge, Lolland 37
 Sludegård, Frørup s. 100
 Sludegård 222 - se Lundegård
 Snøde 39, 175
 Soer - se Sorø
 Sortemose, Brudager s. 175
 Sorø (Soer) 277, 344
 Spodsbjerg (Spodsberg), Langeland 205
 Sprogø (Sprou) 89
 Stadager, Falster 39
 Stavis (Staffvad) å 57
 Stavre (Staffuer) skov på Hindsholm 141
 Stenderup, V. Hæsing s. 220
 Stengerup mølle, Sandholts Lyndelse s. 246
 Stenhør mølle, Jordløse s. 245
 Stenløse 36, 49, 60, 66
 Stensgård hgd. 219, 221, 224, 240, 319
 Stenstrup 33, 189, 210, 241, 252
 Stevnsvad skov, Vindinge hrd. 101, 108
 Stokkebæk, Gudme hrd. 174
 Stokkemærk, Lolland 38
 Store Stegø, Bogense s. 264
 Stovby, Århus stift 290, 342
 Strandby, Salling hrd. 220
 Strandhuse, Sørup s. 190
 Strandhusene, Svendborg 199
 Strib skov, Vejlbj s. 330
 Strynø 33, 40, 190
 Strynø Kalv 190
 Stubbekøbing 39
 Stubberup (Stvberop) 32, 140-41, 143, 146-47, 149-50, 159-60 - sø 289
 Stubberupgård (Stubdrup) hgd. 88, 304, 322
 Stvberop - se Stubberup
 Suelmende - se Svelmø
 Suinborg - se Svenborg
 Sunning - se Svindinge
 Sulkendrop (Sølkendrop) mølle, Vindinge s. 89, 106, 108 - skov 108 - å 89
 Sundet sø, Fåborg 231
 Sunds herred 39, 33, 45, 189
 Svanninge 33, 219-221, 228-29, 237, 240, 248, 252, 255
 Svelmø (Suelmende), Åstrup s. 223-24, 227
 Svendborg 33, 92, 114, 166-67, 173, 175, 178, 183, 189, 191, 203-205, 211-12, 216, 257 - borgmester og råd 189, 215 - hospital 191 - Sct. Nicolaj sogn og kirke 45, 189, 191-92, 196, 198-99, 202, 217 - V. Frue sogn og kirke 189, 191, 194-95, 197, 201, 204 - skole 115, 168, 186, 190, 199-99, 203-205, 207-08, 212, 251 - skolens indtægter 168, 195, 199-200, 202 - skolemester 117, 173, 191-92, 192, 199 - hører 191, 193-94 - elever 199, 202 - byens torv 196

- Sverige 61, 170, 214
 Svindinge 27, 36, 94, 102, 165-167, 171,
 176, 181, 184, 202, 254 - å 100
 Svinesund 189
 Svinø, Gamborg s. 323, 331
 Syllinge - se Søllinge
 Synder - se Sønder
 Systofte (Søstofft), Falster 38
 Sæby 143
 Sæding (Sedding), Lolland 37
 Sæleberg - se Selleberg
 Særslev (Sersløff) 35, 50, 264, 266, 269,
 285
 Særslevgård hgd. 264
 Søbo, hgd. 190, 213, 219, 222, 245 - sø
 og mølle 245
 Søby sogn 33, 36, 47, 223, 287, 294,
 296, 301, 305 - sø 289, 302
 Søby 67-68, 78, 85 - se Nr. Søby
 Søby skov, Gamtofte s. 298
 Søbygord 67-68, 78 - se Søbysøgård
 Søbysøgård (Søbygård, Søgord) hgd. 67-
 68, 78-79 - mølle og sø 79
 Søfeld Sø. 2 af dette navn i Krarup s.
 251
 Søgord 67, 79 - se Søbysøgård
 Søgord 67, 72, 75 - se Rønningesøgård
 Søholm hgd. 287, 316
 Sølfuerstede - se Søllested
 Sølkendrop - se Sulkendrup
 Søllested (Sølfuerstede, Søluested) 34,
 287, 294, 297, 300-01
 Søllinge (Syllinge) 33, 72, 83, 88, 95-96,
 101, 110
 Søllinge, Lolland 38
 Søluested - se Søllested
 Sømose skov på Hindsholm 141
 Sønder Alslev, Falster 38
 Sønder Broby 33, 62, 171, 181, 219-20,
 225, 228-20, 232-33, 235, 254-55 -
 mølle 220, 256
 Sønder herred, Als 40
 Sønder herred, Falster 38
 Sønder herred, Langeland 39
 Sønder herred, Lolland 38
 Sønder Højrup (Hyrop) 32, 34, 87, 89,
 108, 110, 223, 230, 258
 Sønder Nærå (Nardou, Naraa, Nardaa,
 Nerdou, Narou) 33, 36, 67-69, 73, 76,
 89, 137, 176
 Sønder Åby 338
 Sønderborg 168
 Sønderby 34, 43, 287, 289, 293-94, 296,
 306 - sø 289, 306
 Søndergårde hgd. 133, 322, 340 - mølle
 og skov 340
 Sønderjylland 29, 173, 195, 305
 Søndersø (Syndersze) 35, 127, 131, 135,
 263, 274, 285-86
 Søreislage eller Søresls Vænge, Gislev s.
 167, 183
 Sørup (Seirup, Seyrup) 33, 190, 194, 206,
 213-14 - sø 190, 207
 Søstofft - se Systofte
 Taa... - se Tå...
 Tagemosegård hgd. 304
 Tanderup 34, 95, 288-89, 294, 297-98,
 313, 319, 332, 337, 339, 341
 Tandstlet, Als 40
 Tange mølle, Svindinge eller Gudme s.
 172, 174
 Tebrønd - se Tybrind
 Thaarbekgaard - se Torpegård
 Thiersted - se Tirsted
 Thisted 281
 Thorup - se Turup
 Thosing - se Tåsinge
 Thued - se Tved
 Thuord - se Tornø
 Thwrop - se Turup
 Thybering - se Tybrind
 Tillitze, Lolland 38
 Tingsted, Falster 39
 Tirsbæk hgd. 274
 Tirsted (Thiersted), Lolland 37
 Tiselholt, hgd. 153, 167, 175, 179
 Tollbølg - se Tullebølle
 Tommerup (Thomerup) 36, 49, 63
 Toreby (Thureby), Lolland 37
 Toresø, Hågerup s. 225
 Torkilstrup, Falster 39
 Tornø (Thuord), Munkebo s. 140
 Torpe å, Rolsted s. 89

- Torpogord (Thaarbækgord) hgd. s. 67-69, 242 - mølle 70
- Torslund, Lolland 37
- Torslund skov, Vejlbj s. 330
- Torslundegård hgd. 140-41, 162
- Torup skov, Vejlbj s. 330
- Torø 40, 287
- Tranderup 39
- Tranekær sogn 39
- Tranekær hgd. 137, 238, 241
- Trellerup, Gelsted s. 341, 347
- Trellerupgård hgd. 140, 142, 153
- Trente mølle, Håstrup s. 242
- Trundhem er Trondhjem i Norge 169
- Tryggelev (Trøggeløff) 39
- Trøstrup 36, 50, 56-57 - sø 57
- Tued - se Tved
- Tuerup - se Turup
- Tullebølle (Tollbølg) 39, 175
- Tuntofte (=Nordborg), Als 40, 293
- Turup (Thorup, Thwrop, Thuerup, Turup) 34, 74, 287, 292, 294, 299, 301-302, - mølle 303 - sø 305
- Tved (Thued, Tued) 33, 78, 191, 193-94, 197, 203-04
- Tved vad, Svindinge s. 172
- Tvevad å 92
- Tværskov mølle, Vigerslev s. 277
- Tybrind (Thybering, Tebrønd) hgd. 321, 338
- Tyre mose eller Lindgrims mose, Ryslinge s. 176
- Tyskland 54, 246
- Tøgstrup - se Tøjstrup
- Tøjskov, Ørbæk s. 103
- Tøjstrup (Tøgstrup) hgd. 165, 176
- Tørstrop - se Køstrup
- Tågerup (Togerup), Lolland 37
- Tårs (Thors), Lolland 37
- Tåsinge (Thosing) 33, 47, 114, 181, 190, 195, 202, 215
- Ubberud (Wberud) 36, 50, 56
- Udby (Wby) 34, 321, 325-26, 332, 336, 348
- Uggerslev (Wgersleff) 35, 46, 116, 128, 135-36, 138, 269, 342
- Uggerslevgård hgd. 128, 135
- Uglebjerg (Vlsberg) mølle, Vedtofte s. 301
- Ulbølle (Willebølg, Vlckebøl) 33, 208, 211, 220, 223, 228-29, 233-235, 241, 297
- Ulfeldtsholm hgd. 88, 93, 107
- Ulckebøl 297 - se Ulbølle
- Ulkebølle (Wlckebyllg), Als 40, 298
- Ullemose (Willemose) ved Nyborg 92
- Ullerslev (Willersleff) 32, 87, 89, 93-94, 96, 105
- Ulsmose 289
- Ungersbjerg (Vnkerberg) skov, Dreslette s. 308
- Urte (Vtte) mølle, Ollerup s. 212
- Urup hgd. 139, 142, 151
- Utterslev (Wtthersløff), Lolland 38
- Vantinge 33, 47, 220, 223, 252, 255, 259 - å 224
- Varbjerg, Sverige 210
- Varde 189
- Vardsyssel 29
- Vedtofte (Wiidtofte) 34, 287, 294, 298, 300 - mølle 301
- Vedtoftegård hgd. 287, 301
- Veflinge (Wiffling) 35, 264, 277-79 - hospital 279
- Vegelsø - se Viggelsø
- Vejlbj 34, 322, 324, 329, 334
- Vejle købstad 42, 160, 190, 214, 325, 328
- Vejle (Weyløff, Vejloff, Weilby) sogn 34, 219-20, 222, 230, 257-58, 277, 322, 324, 329, 334, - mølle 258
- Vejleby (Weilby), Lolland 37
- Vejlegård hgd. 70, 219, 222, 258 - mølle 220
- Vejloff - se Vejle
- Vejrup (Werup) mølle, Marslev s. 142, 157 - sø 156
- Vejrupgård hgd. 140, 142, 156-57, 167, 179
- Vejstrup (Wixdrop, Wixdrup) 36, 167-168, 178-79, 193 - dam 289 -mølle 180

- Vejstrupgård hgd. 167, 179
 Vends herred 31, 34, 46, 64, 321, 325-26
 - kalente-gods 347
 Verninge 36, 49, 64
 Vestenskov, Lolland 38
 Vester Hæsinge 33, 48, 62, 220, 222,
 228-29, 233, 235, 247, 254
 Vester Skerninge (Westerskiarning, Skiar-
 ne) 33, 93, 212, 215, 220, 223, 242-43
 - mølle 243
 Vester Ulslev, Lolland 37
 Vester Åby (Ouby) 33-34, 220, 223,
 225, 228-29, 233, 235
 Vesterborg, Lolland 38
 Vestergård hgd. Vejle s. 219, 222, 259
 Vestermølle, V. Skerninge s. 220
 Vesternes kapel, Lolland 38
 Vesterris, Ringe s. 181
 Vesttorp sø, Gamtofte s. 298
 Vg.. - se Ug..
 Viborg 42, 238 - stift 279
 Viby (Wibi), Udby s. 347 - mølle 332 -
 kirke 321, 332 - å 332
 Viby sogn 32, 68, 140, 144, 146-47,
 150, 152, 162
 Viesø (Widdesø), Båg hrd. 289
 Vigen, Veflinge s. 279
 Vigerslev (Wigsleff, Wisleff) 35, 56, 65,
 135, 263-64, 275-76, 279, 285
 Viggelsø (Vegelsø), Østrup s. 113, 120
 Vignæs (Wixnes), Lolland 37
 Viir sø, Turup s. 303
 Vilholms mølle, Birkende s. 142, 158
 Vindeby, Lolland 38
 Vinding herred 30, 32, 43, 47, 58, 87-
 88, 142
 Vindinge sogn, Jylland 277
 Vindinge 32, 87-88, 92, 94, 99, 106-07,
 184 - å 89
 Vissenbjerg 34, 288, 293, 296, 319 -
 birk 289, 319
 Vlckebøl 211 - se Ulbølle
 Vlsberg - se Uglebjerg
 Vnkerberg - se Ungersbjerg
 Volderslev hgd. 49, 61, 76
 Voldtofte skov, Flemløse s. 309
 Vomesø, Rønninge s. 76
 Voringe sø, Hesselager s. 185
 Vormark, Hesselager s. 174 - mølle og
 skov 185
 Vresen (Werne ø), Hesselager s. 165,
 185
 Vtte - se Urte
 Våbensted (Wognestedt), Lolland 37
 Vålse (Woelsze), Falster 39
 Wby - se Udby
 Wberod - se Ubberud
 Weile 327 - se Vejle købstad
 Weiløff 221 - se Vejle sogn
 Werne ø - se Vresen
 Werup - se Vejrup
 Westerskiarning - se Vester Skerninge
 Westfalen 341
 Weyløff - se Vejle
 Wgersleff - se Uggerslev
 Wibi - se Viby
 Widdesø - se Viesø
 Wiffling - se Veflinge
 Wigsleff, Wisleff - se Vigerslev
 Wiiby - se Viby
 Wistorp - se Vejstrup
 Wixdrop, Wixdrup - se Vejstrup
 WI.... - se Ul....
 Woregord - se Oregård
 Ysted, Skåne 60
 Zürich 27
 Æbelø (Eble ø) 128-29
 Æble (Eble) skov, Ørbæk s. 103
 Æble mølle, Ørbæk s. 106
 Ærø (Erhe, Errhe) 32, 39, 95, 190, 202,
 232, 234, 237, 255
 Ærøskøbing (Erskøbing) 39, 95
 Øksenbjerg (Oxenber) Søby s. 29, 289,
 298, 302
 Øksendrup (Oxendorp, Øxendrop) 36,
 101, 167-68, 170, 172, 187
 Øksendrupgård hgd. 167, 169
 Ølsted 255
 Ønslev (Ensløff), Falster 39

- Ørbæk 33, 43, 87-88, 95-96, 98, 101-02, 107, 171 - mølle 103 - å 89, 103
 Ørbæklunde (Ørlunde, Orlunde) hgd. 88, 101, 103, 185, 288, 304 - sø 89, 103
 Øresleffgard - se Ørritslevgård
 Ørkels mark, Svendborg 192
 Ørkels slot og møller, Tved s. 204
 Ørlunde - se Ørbæklunde
 Ørritslevgård (Øresleffgard) hgd. 113, 119, 131
 Ørsbjerg (Øsberg) skov, Kerte s. 312
 Ørslev (Øsleff) 34, 65, 321, 337, 348 - skov 338
 Ørsted 288, 294, 314, 318
 Øsberg - se Ørsbjerg
 Øsleff - se Ørslev
 Øster Hæsing 33, 52, 93, 219, 222, 228-29, 233, 235, 248-49
 Øster Skerninge (Skiarne) 33-34, 189, 202, 214, 217, 223
 Øster Ulslev (Wisløff), Lolland 37
 Østerop - se Østrup
 Østerskov, Ørsted s. 315
 Østofte, Lolland 37, 178
 Østrup (Østerop) 35, 43, 46, 113-14, 117, 120, 125, 136
 Østrup 38 - se Åstrup, Falster
 Østrup mølle, Håstrup s. 220
 Østrupgård hgd. Håstrup s. 219, 242
 Østrupgård hgd., Østrup s. 113, 120
 Østrupgård nr. 2, Østrup s. 113, 120
 Øsøe, Hågerup s. 225
 Øø sø, Diernæs s. 261
- Ågeby, Lolland 37
 Ålborg (Aalborg, Aalburg) 30, 56, 167, 178, 189, 209, 214
 Ålborghus 27
 Åls mose 317
 Århus (Aarhusz, Aars) 30, 91, 184 - stift 342
 Årslev (Aasleff, Aasløff) 33, 36, 67, 69-70, 89
 Årslevgård (Aasløffgard), hgd. 67, 70, 89
 Årup å 317
 Ås mølle, Refsvindinge s. 89, 106
- Åsleff - se Årslev
 Åstrup (Østrup), Falster 38
 Åstrup 22, 33, 220, 224, 226, 229, 236
 Åstrupgård hgd. 220
 Åsum 36, 50-51, 67, 82, 225
 Åsum herred 43, 68, 142
 Åsum mølle, Ørbæk s. 103

SAGREGISTER

Som det er beskrevet i indledningen, er der mange emner, som nævnes i hvert eneste sogn. Hvis dette register skulle oplyse om kirkeklokker eller prædikestole, ville der blive en henvisning til praktisk taget hver eneste side. Der medtages derfor kun sådanne ting, som forekommer ret sjældent, f. eks. sejerværk eller orgeler samt lidt kuriositeter, således at præstens øl ligger i kirketårnet. Desuden anføres emner, som ikke angår det kirkelige liv, f. eks. vejrforhold, sygdomme, priser o.l.

Andendagsbryllup 166

Apoteker 202 -

Bandlysning 122, 137, 192, 346

Bestikkelse 288, 307

Birk: Agernæs 127-29. Dalum kloster 58, 182. Gamborg 323. Harritslev 263-64. Herrested 89, 110. Hesselager 167, 185-86. Holmekloster/Rantzausholm 224, 251. Ore 263-64, 270-71, 277-78. Vissenbjerg 289

Blodskam 238

Brand 146

Brandstød 173

Bøger mangler 50, 59, 70, 83, 102, 105, 123, 129, 150-51, 154, 158, 169, 170, 177, 181, 187, 207, 234, 250, 252, 257, 303, 336, 339, 346 - alle forefindes 107, 153-54, 160, 174, 178, 182, 208, 226, 238, 330-32, - ny bibel 58, 259 - stjålet 284, 336 - Biblen Laurids Poulsens samling 303 - Senecas værker 315 - Titus Livius' Historie 315 - Joh. Friis vil, at præsten selv skal oversætte biblen 184 - pergaments-graduale 344 - Missale 169

Dødsfald: pest 143, 149, 202, 233, 317, 328 - drab 27 - selvmord 48 - druknet 65, 114, 185 - død i barselsseng 88, 110, 114 - kvalt 129

Dådyr 141

Farefulde tider 272

Fattighjælp. Gå med fattigposen 81, 293

Fiskeri i Paddesø 303 - i Rørup sø, Vomesø 76 - Mange fiskere i Lumby s. 123 - Skarsø, meget fiskerig 190 - det knappe fiskeri 236 - hand fisket for hans Huszested; 256

Fogeder: 131, 167, 170, på Oregård 270, Fru Tale Ulfstands, Dreslette s. 308, Erik Urnes 256, Frans Brockenhuus' 254, på Sandholt 239, fru Helvigs 216, på Brændeskov 187, gårdsfoged 78, 249, ridefogeder 183, 192, 217

Forbrydelser: drab 27, 182, 233. Otto Emichszen paa Stensgard, ynckeligen mordet 240. Erik Norby skot ved Suenborg aff sin egen Thener 256. Bøger stjålet kirker 284, 336. Skab sønder slaget i Feiden oc taget Kalken bort 343. Kalk oc Disk stjålet 284

Frugtav. Æbler 128, 206

Færgesteder 45

Gudstjeneste: Aftensangs-prædiken forsømmis 328. Fredagsprædiken 46, 137. Froprædiken 46. Tolvprædiken 49. Klosterkirke, der prædikes onsdag 191 - Tidspunkter: Thieniste thit begyntes icke før Middag 260. 8 Slet oc vde før 11 om Sommeren 188. Der skal ringes tidligt 181. Ønske om ekstra gudstjeneste 137. Første og sidste tjeneste 154, 300-01

Handel. Karine, Her. Nilsis, at hun bruger for stor Handel 292

Heksebrænding 203, 271

Helgener og helgendage: Alle Sjæles dag 53 - Alle Helgens dag 29, 53 - Andreas (Anders) 160, 176, 261, 329 - Anna 74, 176, 318 - Anna selvtredie 261, 318 - Jomfru Anne 118 - Antonius 104-05 - Benedikts dag 27 - Bodolf 118 - Christoffer 77, 118, 310 - Dionysius 106 - Kong Edmunds Dag 29 - Franciscus (Frans) 284 - Hans, se Johannes Døbereren og Johannes evangelist - Jacob 281 - Johannes (Hans) evangelist 176-79, 247, 281, 300, 334 - Johannes (Hans) Døbereren 63, 129, 132, 292, 298, 300, 329 - Sct. Hans dag (Johannes Døberens dag) 43, 107, 169, 173, 185, 196, 292, 298, 342 - Jost 245 - Jørgen (Georg) 63, 115, 310 - Karine (Katharina) 63, 82, 118, 134, 161-62 - Knud den Helliges Dag 29, 111, 173 - Korsets dag 27 - Laurids (Laurentius) 82, 159 - Laurentius' dag 255 - Maria 58, 63, 65, 102, 106, 111, 120, 129, 134, 137, 153, 176-179, 182, 204-05, 209-10, 239, 243, 245-47, 261, 278, 280-81, 283, 298, 300-01, 304, 310-11, 314-15, 317, 329, 333-34, 337, 341, 346 - Maria bebudelsesdag 155-56 - Maria Besøgelsesdag 27, 43, 49, 172, 232, 249, 258, 260, 282, 334 - Marias Renselsesdag 29, 53 - Maria Magdalena 120, 176, 243, 315 - Mikkelsdag 27, 29, 55, 70, 109, 118, 212, 234, 237, 267, 270, 279, 292, 325, 339 - Morten (Martinus) 215 - Mortens Dag 108, 118, 144, 212, 237, 332 - Nikolaj 105, 107, 115, 153, 159, 176, 192, 244, 250, 344 - Olavs dag 29 - Paulus (Poul) 28, 137, 160 - Paulus'Omvendelses Dag 42 - Peter 160 - Peters Stols dag 27 - Regitse 100 - Simon og Judas' dag 171 - Søren (Severin) 75 - Urbans dag 27 - Valentins dag 27 - Wolburg Dag 98

Helligkilde 87, 100

Helligåndskloster i Fåborg 221

Henrettelser: morderen blev siden skaaret i 4 Stykker og stejlet 240

Herredag 233

Herregården Houborg nedbrudt i Gamborg s. 323

Heste: lam 119, 285, 335, 345 - hesteavl 113, 120, 185

Hittebarn 143, 340

Hospital 190, 191, 206, 279

Hungersnød 28

Huslærer 101, 155, 209, 222, 248, 258, 314, 330, 338

Huskapellan på Ulfeldtsholm 92, 107

Håndskriver 199, 201

Håndværkere: barsker 148, 192, 231 - billedskærer v. Kørup kirke 129 - bødker 279 - grovsmed 238 - grydestøber 53, 200 - guldsmed 150, 191, 234 - kalkslager 91 - klejnsmed 200 - murmester 308 - rimsnyder 200 - skomager 97, 248 - skrædder 127-128, 134, 267, 278, 342 - smed 200, 252, 267, 347 - snedker 90, 103 - sverfeger 236 - væver 129, 240

Injurier: spøttegøge 54 - vbequems ord 212 - de værste ting om hans svigersøn 221

Kalente 60, 95, 105, 134, 16, 184, 202, 256-57, 272, 275, 325, 333, 347. Kalentegods 256,

- 325, 347
- Kapeller: Trefoldighedskapel (Vesternes kapel) 36 - Sct. Regitses 100 - Sct. Annes 176
 Katekismen 59-60, 236, 248, 250, 299, 318, 330 - på altertavle 151, 160, 183, 187, 276, 299, 314
- Kirkebygninger: kirker nedbrudt: 71, 121, 127, 221, 224, 250, 332 - ligger garn vdj 324 - præstens øl i tårnet 203, 306 - præstens halm i tårnet 174 - borgeres skibssejl i kirken 143 - storkereder 169, 173
- Kirkegang: talrig skare 91, 121, 217, 240, 246, 282, 338, 347 - kom ingen 286 - kun faa til stede 104, 122, 205, 242, 250, 299, 332, 334, 337, 346 - støj under prædiken 302
- Kirkegård: groer vilde løg paa kirkegorden 213 - muret benhus 242
- Kirkeinventar: Christi begravelse i kiste 100, 143-44 - fattigblok 90 - fattigpose 293 - himmel over prædikestolen 276, over alteret 208 - ingen stol til biskoppen 158 - kannikestole 285 - magistrans 59, 64, 84, 90, 109, 143-44, 153, 203, 243, 286 - orgel 107 - Paternoster Bånd 329 - Posetiuff 194 - røgelseskar 331 - skib henger for prædikestolen 107 - vievandskar 90 - timeglas 167 - ingen alterskranke 320
- Kirkelader: fæstes bort af lensmanden 285 - 2 lader 252 - Laden god; er et stor Styck bygget til, boer Folck vdj en Ende 256 - kirkelade bruges til stue 105 - bispen foreslår, at præsten kan bo i kirkeladen 303
- Kirkeværge 55, 59, 61, 69, 90, 138, 169, 177, 184, 201, 216, 225, 227, 236, 239, 265, 271-273, 277-78, 303, 327-28, 344 - er sognepræsten 306, 320
- Klokker: smeltet 29 - 1 stor Kloc, som Maricloken i Ripe 238 - primklokker 72, 259 - stormklokke 231 - ringe fredklokken 175, 178-79 - ringer til skrifte 102, til amen 90 - ringetider 98, 181, 232
- Konvent 50, 60, 68, 70, 73, 83, 88, 93, 95, 101, 104-106, 108, 113-14, 118-19, 121, 123-24, 129, 135, 137-38, 144, 151, 155, 157, 162-63, 168-70, 172, 175, 184, 195, 197-98, 201, 233, 235, 237, 239, 252, 254-55, 261, 265, 267, 279, 285-86, 292-293, 296-97, 304, 312, 328, 334, 336-37, 342-43 - Skam og Skovby hdr. sammen 271 - med degne 44, 99, 127, 139, 168, 224, 233 - med hustruer 138 - uden frokost 131, 254 - til frokost (Provsten og Hr. Eiler var fulde) 336-37
- Krig: Grevens fejde 289, 301, 338, 341
- Krigsrygter 236
- Kuriosa: Ere de lige Brøder, da best lige Koel at søbbe 301 - et Svin fra Epikurs Hjord 290 - Fluesværme 317 - Hor kommer i tripende i Dieffle Naffn? 319 - Vanderer varlig, Tiden er farlig, Døden er aluarlig 298 - det gieler iche Eble eller Pære 336 - ikke uden gift 6 Ugger 87 - Mere kunst end bekostning 100 - Hvad mand med Svig får, med Sorg går 63 - Gerningerne retfærdiggør Enden 199 - hunden æder de blinde hvalpe 158 - trolovet 18 år, gift 22 uger 214 - Drog aff Kiortelen, hand vilde i Serken 241 - Hustruen har Regimentet 231 - vi nærmer os Verdens Ende 236 - solen så rød som blod til røste 170 - Vore jomfruer går i seng om aftenen, får et barn, inden de står op 157
- Kætteri: Sakramentererne 70 - Calvinisterne 241
- Købmand 231
- Landemode, landemodeakterne 53, 73, 96, 106, 118, 123, 138-39, 162, 197, 232, 254, 267, 292, 343
- Landsbyer: bryder en By af (19 Gårde udj) oc vil bygge en Sædegård igen 338
- Liturgi: fejl og ændringer 57, 59, 62, 92, 172-73, 181, 199, 213, 232, 302, 320, 333-34

Mad og drikke: var 15 Retter. Jeg skændte paa præsterne og deres hustruer 333 - 2 Retter, Aften Retter 195 - vin 98, 195, 202, 206, 275, 342 - øl 236, 334. Rostockerøl 98, 195. Vismørøl 145. tiendeøl 320 - brændevin ved barselskvinders kirkegang 93. Og ved vielser 233 - æblemost 207 - drukkenskab 234, 268, 275, 293 - 4 Spretter, 2 Stycker Lax, 1 Kd. kolde Skole 313 - Korsebyr Mad 250 - Lige-kost (gravøl) 197

Markeder: i Fjeldsted S. Lauris Dag 342 - Kolding marked 324-25 - Ribe marked 328 - Sct. Knuds marked i Odense 29 - på Svendborg torv 196

Mønstring af Faaborgs borgere 227, 232

Mål og vægt: 56 Sielands Alne 211

Nadver: mange deltager 348 - klaget, at altervin er slet 340 - vingodset i Vends herred til brød og vin 347 - ingen altergang 104 - afvisning derfra 55, 173, 175 - Hr. Hans haffuer holt mig fraa Sacrament, icke ville indvie Saeramentet, før hand meddelet dem dett 249 - fejl i ritualet 53

Nådens år 73, 118

Patronatsret 68 (degn), 141, 151, 165-69, 171, 184, 186, 189-91, 194, 196, 203, 206-07, 210, 214-17, 222-23, 225, 227, 229, 247-48, 250-51, 264, 321-323, 329-331, 336-338
Paven 28

Priser: mad, havre, øl 334 - høje priser paa levnedsmidler 236 - dansk øl 236 - mel, byg, havre 27 - slagtestude, blandkorn 118 - 8 sk. for skæppen for den dyre tid 131, 136 - smør 99 - altertavle 61, 99, 163, 298-99 - ligsten 292 - bud 293 - papir 96 - strømper 97 - sko 96-97 - vadmel 73, 97, 235 - klæde 97 - skrædderløn 97 - skab 72 - messingstager 71 - prædikestol 110 - klokke 69 - stolestader 194 - pantsætning af hovedgd. 71 - leje af Ørbækklunde 103 - leje af Hellerup 111, af Skårupgd. 203, af Pannumgd. 175 - leje af degnebol 225 - fæstegård 250 - koste Breffuet i Roszenobel, mageskiftebrev 232

Provstevalg 93, 124, 155-56, 237, 241, 252, 275, 280, 343 - m. møje 325

Runer 141, 159, 207

Sejerverk 50, 58, 162, 165, 174, 194, 196, 264, 274, 277, 306

Selvmord 49

Simoni. Har ved Simoni fået degneembedet for sin søn 330

Skibspræst 341

Skilsmisse 238

Skolekomedie 97

Skovbrug. Det ringe udbytte af skovene 236

Sognemend: stod tilbage med sin Byrd (til præsten) 247 - efterlyser stjalne ting 65, 72 - lover arbejde 85 - lover hjælp til klokke 72 - skrivelse om kaldelse af præst 84 - klager over manglende stolestader 131-32, 298 - skal vidne ved tinget 122 - ønsker ekstra gudstjeneste 137 - klager over tidspunkt f. gudstjeneste 301 - begærede, at præstegården måtte opbygges 311 - klager over lang afstand til præsten i Turup 303 - præstevalg 314 - ønsker ny sognepræst 311

Spådom 28

Stodderkonge 53

Svineavl på Gærsvø 113

Sygdomme: apoplexi 309 - blind 18 uger efter fødslen 91 - brystsyge 341 - spytter blod 341 - døv 104 - døvstumme 110, 160 - epilepsi 115 - feber 78, fjerdedags-feber 304, tredjedags-feber 59 - den galliske sygdom 285 - går selv ved en stav 344 - hjulbenet 320 - hoster 122 - hæshed 101 - impotens 144 - lam i den ene side 275 - livløs i hænder og fødder 316 - pest 27, 98-99, 129, 138, 143, 149, 202, 233, 237 - podagra 330, 334 - pukkelrygget 135 - sindssyg 199 - skørbug 319 - søsyg 237 - talebesvær 335 - tunghør 64, 131, 251, 315 - vanfør 114, 214 - vattersotig 274 - vidste, at han [selv] var årsag til sin sygdom 199 - hånden huggen sønder i Købnehavn 223 - handen sønder 241 - søsyg 237 (Jacob Madsen)

Trolddom: døbt dem 3 Voxe Børn 270 - begravet en Troldkvinde 302 - ville forgøre mig 73 - forhekset 199 - degn afskediget for trolddom 233, 254 - elbog 177 - hekse 179, 203, 271

Utugt: 71, 99, 114, 117, 144, 173, 179, 199, 238, 245, 248, 258 - (bisloperske) 264-65, 294, 296-97, 337, 342 - afløsning tugtige kvinder afskaffes 52 - slegfred barn 296

Uår: det hårde år 1598 50

Vadested 221

Valfart (helligdom): Regitses kilde og kapel 100 - til S. Søren 75 - til S. Jost, Jordløse 244-45

Vejret: tordenvejr med lyn og hagl 28 - regn 62, 255 - sne 27, 163, 194, 203, 208 - spådom om vejret 28 - storm 234, 237, 290 - tørke 244

Vicarier: Helligkors v., Assens 291 - vicariegods i Bogense 270

Vingods Vends hrd. 347

Visitats: 5 måneder om Aaret 29 - visitatserne paa Øerne 44, 192, 195, 197-99, 225, 232, 237 - 9 uger 199 - hindret af storm 234 - visitats på Lolland 192 - Als og Ærø 232, 234, 239 - visitatsbog (den lille) for øerne 163, 180, 190, 193, 198, 215, 237, 242, 260, 305 - Niels Jespersens 131, 254, 267, 325, 347

Voks 313

Åbenbaring og syn 280

ORDLISTE OG FORKORTELSER

Det har ikke altid været muligt at fastslå den nøjagtige betydning af et ord. Et spørgsmålstejn betyder, at tolkningen ikke er ganske sikker, og at det pågældende ord ikke kunne findes i nogen ordbog.

Absolvere: give syndsforladelse
acted icke: tog ikke hensyn til
adelfarvej: alfarvej
affbede: bede om forladelse
affbetale: udbetale
affbeuisze: modbevis
affbrudt: nedbrudt, revet ned
affdele i vilkor: lade gå fri for videre tiltale
affgud: helgenbillede
affue, taget er affue: skævt
affue, blive ud affue met: må nøjes med
affløse, afløsning: syndsforladelse
affsagd: sagt op, afskediget
affsat, se afsætt
affsat: ubrugelig
affsætt (affsat): 1) korrunding (apsis), 2) sideskibe, 3) ingen apsis til koret, dvs. kor og kirkeskib går ud i et, 4) knæfald, trin
aftensang: eftermiddagsgudstjeneste
afftrallet: adskilt ved gitter, se traller
affuel: jordbrug
alberster: alabast
aleluja, alleluja: halleluja, en del af den latinske gudstjeneste
annamme: få, modtage
anse: tage hensyn til
antvorde: give, overdrage
arch: udbygning
arffuends pendinge, se erffuidtzpenge
Aurora: morgenrøden
aalden, se olden

Band, bandlysning: udelukkelse fra nadverens sakramente og dermed udelukkelse af kirken.
barne, død af b.: barnsnød, død i barselseng

barsker: bartskærer, badskærer, d.e. barberer og kirurg
barszelquinder: kirkegangskoner v. første gudstjeneste efter barnefødsel
bebudelse, Marias: 25. marts.
bededag i sæden: mellem påske og pinse velsignede præsterne de nysåede marker.
befaling, have i b.: have at befale over
befalingsmand: foged
behaffuer: behag
beholden: bevaret, bestående, i behold
behoffue: behag, forgodtbefindende
bekende sig: erklære, forklare
beligge, beleiet, belaa, belo. Beligge en kvinde: have samleje
Benedikts dag: 21. marts
beret: berettede, dvs. uddelte nadveren
berg: bakke
berge klincke: bakkedråning
berod: rådslagning, overvejelse
besked: klogskab, oplysning?
beskicke: afkræve en erklæring
bestilling: ærinde
bestollet: bestalt, udnævnt, udkåret
besynderlig - 2 besynderlige mænd: særlig - især 2 mænd
Besøgelse, Marias: 2. juli
betemme: udsætte, stille i bero
beuilling, kongelig: Særlig b. til enkeltperson, ikke til embedet
bienehus: benhus til knogler fra slettede grave
bilager: bryllup
bisloperske: frille
biuderne: boderne (evt. fiskeboder)
blende: brændte
bliffuer lenger: hvis det går over tiden
blo: blå

- bo: bod, hytte
 bodlej: leje af et bodstade
 boelskab: boleri, utugt
 boestol: bogstol, læsepult
 borde, offuer b.: under måltidet
 borde dage (bardage): slagsmål
 bosiddendes degn, se sædedegn
 brandstød: hjælp til genopbygning efter brand
 brantmuer: mur af brændte sten, dvs. mursten
 breuin: brændevin
 broden: brudt, i stykker
 brugening: jordbrug
 brydder: forpagtere
 brøde, stå til b.: skal betale bøde
 brødet: lagt på (om et tag)
 brøger: broget
 budhellige dage: lovbefalede helligdage
 bugløb: diarre
 bygfallen, bygfeldig: forfalden
 bygfeldig, se bygfallen
 bygning, bygning: byggearbejde
 byrd - stod tilbage med byrd: var i restance med de ydelser, de skyldte præsten
 bystøck: bistade
 bysuenn: bysvend, politibetjent
- Calente: herredspræsternes sammenslutning. Ejede før reformationen ofte gods til at betale for messer o.l. Hustruer deltog i kalenterne.
 Camoene: en muse
 cannikestole: stole til kannikerne ved domkapitlerne
 cannikeviis: på den måde kannikerne brugte
 canceler: 1) rigens kansler, den højeste juridiske embedsmand, 2) kongens kansler, den højeste civile embedsmand
 cantet: sat på kanten
 capitel: domkapitlerne fra den katolske tid blev bevaret en tid efter reformationen, således i Odense
 carteke: skærtække, skærdug
 Christi legems begraaffuelses sted; træfi-
 gur lagt i kiste
 Christi legems fest: fejres i katolsk tid på torsdag efter Trinitatis søndag, men her menes Skærtorsdag. 26. marts 1589 var onsdag i den stille uge.
 citere: stævne for retten
 clage paa: give skylden for
 claphorn: kønssygdom
 clar: se klar
 clip: klippe
 closter: enten Sct. Knuds Kloster, Odense, eller Holme Kloster i Hågerup sogn (det nuv. Brahetrolleborg sogn)
 collatz: biskoppens brev på, at en ordineret præst kan overtage sit embede
 compan: starut
 componere: skrive latinsk stil
 conferere: tillægge
 confirmasz: bekræftelse
 confirmeret: henlagt til
 consistorium: i tilbygningen til Sct. Knuds kirke. c. også domstol i gejstlige og ægteskabssager
 contrafej, contrafæ: portræt
 convocere: sammenkalde
- D.: doctor
 dag gierning: hoveri, ægter o.l.?
 dagtenge: bestride
 damackis: damask
 danne mend: brave mænd
 dannequinder: gode, respektable kvinder
 deffning: daggry
 degn her til skolen: en elev, der har degneembede
 degnedomet: degneembedet
 degnerenthe: degnens indtægter
 delit: uddelt
 deller: brædder
 demelugen (egl. dimmelugen): den stille uge
 deponere: vælte om
 dieffle: djævelen
 discant: syngte d. var latinskoleelevernes sang ved folks huse ved højtider m.m.
 dobbelt sten, se holesten
 donatister: eleverne i 1. lektie, som læser

latinsk grammatik efter Donat
 doniket (dyneket, døniket): kalket
 dr. : daler
 draumadis: usikkert, muligvis maskmad,
 dvs. masken efter brændevinsbrænding
 og brygning, jvf. Idum s. 123.
 dumb: døvstum
 dupte: dumpede, mislykkedes
 dynekit, se doniket
 døneket, se doniket
 dødslag: mord

Echon: ikkun
 ect, se ægt
 Edmunds dag: 20. november
 efterlade: 1) tilgive 2) eftergive (en
 gæld) 3) overlade, give
 efterleffuerske: enke
 egetdom: ejendom
 elbog: elverbog, trolddomsbog
 eligere: vælge
 enche, fick hende en e.: Fik hende som
 enke
 engelst: engelsk klæde
 enlighed: enrum
 ens, gøre ens med: være enig med
 enthen: et af
 epth^{mc}: efterskrevne
 erfuidtzpenge, arffuends pendinge: ar-
 bejdspenge, der betales i stedet for ho-
 veri
 evangeliets opkommelsze: reformationen
 explicere: forklare, udlægge
 eyckund: ikkun

F.: frue
 faffne: fane
 fald: tilfælde
 fald, feld: sagt i fald for 50 daler: der var
 mangler for 50 daler
 famulus: biskoppens sekretær
 fange: få, oppebære
 fardig: godt vedligeholdt
 farnizet: malet el. lakeret
 fdg.: fjerding
 feil: mangel
 feld, se fald

fele: fjæleloft
 fetallig, fætalj: fedevarer
 fick til: gav til?
 fiele: fjæle
 fiour - i fiour: i fjor
 fiur, fiør: fjord
 fjerdedagsfeber: koldfeber hver 3. dag
 fjerding, en fjerdedel, en fjerding pund,
 kvart pund
 fjerdingvej: 1/4 mil
 fjerding stund: et kvarter
 flagsten: vingesten?
 fli, flid: se fly
 flinskallet: skaldet på forhovedet
 flox: en flokse er en ustadig person fluks:
 hurtig
 fly, fli: istandsætte
 flyd, flid: istandsat
 flyder intet: taler ikke flydende, hakker i
 det
 fløe: flod (højvande)
 fløieler, fløgeler, fløyeler: fløje på al-
 tertavle
 for: før
 forbede, forbed: 1) bede om forladelse,
 2) gå i forbøn for
 forbiude: se forbyde
 forbyde: forbudt kaldet, dvs. forbudt at
 fungere i kaldet
 forbygge: ombygge, reparere
 fordeelt: tiltalt ved retten
 forderffuit: forarmet
 fordrage: have med at gøre
 fordre: forbedre
 forenød, fore øxen: okser, der skal fedes
 op
 forfalden, 2 tiendeydere for falden: for-
 armede
 forfardige: restaurere
 forfremme sig: forbedre sig
 forgaff: angreb, beskyldte
 forgeffuen vnde vørgezen (plattysk): til-
 givet og glemt
 forgiffue, forgaff dem i prædiken: 1)
 fremføre, 2) angreb dem i p.
 forhøffuet, forhøyt: ophøjet (over gulvet)
 forholdis, forholdtis: holdt tilbage, stillet

i bero
 forklage: klage over
 forkropet: med udskåret overhæng
 forlade: tilgive
 forligelsesmaal: skriftlig eller mundtlig erklæring om, at to stridende parter er forligt
 forlove: få lov til
 forlægge: stævne ved retten
 forn^e: fornævnte
 fornyede evangeliums tid: reformationen
 fornød: se fødenød
 forpligt, forplect: forpligtelsesløfte
 forraad: midler
 forsc^{ne}: forskrevne, dvs. tilkaldt skriftligt
 forset: forsørgt, forsynet
 forsikke: tilsikre
 forschriffue: tilkalde skriftligt
 forsoret: forsvoret, dvs. svoret at forlade landet
 forskylle: skyldes
 forsuare: svare
 forsømt: ikke tilkaldt
 fortencke: være vred på
 fortenckt: fortrydelig
 forterde: give ud (penge). - fortere hans i gorden: spiser ham ud af huset
 fortog mig: sinkede, opholdt mig
 foruaring: 1) sikkerhed, garanti, 2) bestyrelse
 foruent: frataget
 forvise: udvide, smide ud
 forvunden ved ting: fundet skyldig
 fremj: for fremtiden
 frempant: overdragelse af panteret til andre
 fri kirke: selvejende
 fridclocke (fredklokke): bedeklokke, morgen- og aftenringning
 froprædiken: gudstjeneste tidligt om morgenen
 fuel: grim
 fuerdre (fordre): stævne for retten
 fuldfardige: reparere fuldstændigt
 funderet igen: atter overdraget
 fædrene land: hjemstavn (i Danmark)
 fætalj, se fetallig

fødenød, fornød: kvæg der skal opføres
 førd: påført, tillagt
 faardagen: dagen før

Gadehus: Jordløst hus
 gaffnlig: gavnlig, ikke g., duer ikke
 gallisk syge: kønssygdom
 gallin: sindsforstyrret
 gamble Gud: Gud Fader som gammel mand
 gantet sig der met: slog det hen i spøg
 gelt: kostede, var værd
 genant: fast (årlig) indtægt
 giarde: gærde
 gieldslagen: gældstynet
 gifft: gave
 giffue - lod sig g. til en kvinde: trolovede sig?
 gjorde på døren: arbejdede på døren
 gjørlost: tøj fra Görlitz
 gjesteri, giesteri (gæsteri): opr. pligt til at indkvartere kongens følge m.m. Siden blev ydelsen omdannet til en skat.
 gode (gjorde mange til g. med sin skade): kom til at skyldes mange meget p.g.a. skaden
 got - hagel gammel så got: var godt gammel
 gral: graduale (koralbog) m. salmer og salmemelodier
 gorden, født i g.: fødte i præstegården
 greshaffue: lille eng?
 gris, Sct. Antonius': Sct. Antonius havde kun svin til selskab i ørkenen.
 groede: tog til
 grunde: løbe ud i
 Gullands sten: sten fra Gotland

Haffsiden, løber om med h.: ligger langs med stranden
 haggel, hagel: messehagel
 handle: forhandle
 handschrift: skriftlig forpligtigelse
 handschriffuer: privat skriver, sekretær
 Hans' dag, Sct.: 24. juni
 hart: hårdt, vanskeligt
 hart korn: rug eller byg

hedsche, hersche, herskab: husstand
 helgener, alle h. dag: 1. november
 heffd: hævd, være ved god hævd, i god stand
 helligdom: valfart og særlige gudstjenester
 Helligtrekongers dag: 6. januar
 help: hjælp
 hende, slår alle h. i: Slår begge hænder i prædikestolen
 herberg (som mangler i præstegård): gæsteværelse
 herlighed: ejendomsret, adkomst
 herredag: rigsforsamling og højesteret
 herskab: se hedsche
 hersche: se hedsche
 heun: hævn
 hoffmester el. rigshofmester: medlem af rigsrådet, kongens stedfortræder. Her Christoffer Walkendorff
 hoffue: herregård, tjene til h.
 hoffued (Iversnæs skov løber ud på en h): odde, næs
 holde an: anholde, bede om
 holder sig for at kalde degn: mener sig berettiget til
 holdsvogne: ægt, d.e. tvungne kørsler
 hole sten: se holesten
 hole tegl: munketagsten
 holesten, holsten, holtzsten, huole sten: dobbelte sten, munketagsten
 holt lenge op: tog sig god tid
 hor: hvor
 horer: hårdere
 hort: hvorledes
 huald: hvælvet, med hvælvinger
 huelet: hvælvet
 hort: hårdt
 hueluet: hvælvet
 huggesten: kampesten
 hund af messing: muligvis katolsk aquamanile
 huole sten: se holesten
 husarme: fattige
 husveir: husværelse, bolig
 husz, fri h. : fri bolig
 huszested: hus

hvelende: slugende, brusende?
 hyller: hylde træer
 hymil: himmel
 høffde: høved (kreatur)
 hølder: hylde træer
 hører: lærer ved latinskole
 Igen: i stedet for, til gengæld for
 ildebrand: brændsel
 Immanuel: betyder "Gud med os"
 impetuere: bestemme, forlænge for evigt
 inderste: en, der bor til leje
 indfeste, indfestning: betaling for at overtage en fæstegård el. -hus
 indlofft (over en dør i en kirke): loftsrum?
 indsat - koret er i.: smallere end kirkeskibet
 indsat: fængslet
 intet, inthet: ikke
 introitus: indgangsbøn
 irring: stridigheder (egl. vildfarelse)

J.: jomfru
 jeffne: langs med
 jerne: af jern
 jernefang: redskaber, beslag af jern
 jeme-tand: tænder på river o.l.
 jodut, judut: afgud, her katolske helgenbilleder o.l.
 Johannes Døberens dag = Sct. Hans' dag: 24. juni
 jorden, til j.: i flugt m. jorden
 jordskyld: ejendomsskat
 judemand: landstryger eller lign.?
 judut, se jodut
 jul 20de dag: 3 uger efter jul
 jurisdiktion: normalt retsmyndighed, men her = patronatsret

Kalskslaar: kalkslager
 kap, en gammel kap: muligvis kapornen, d.e. en, der er gået kaput?
 kd. : kande
 keise: udvælge
 kerkeregenskab: se regenschabsprovst
 kiarter: lysestager

kiel i en døbefont: kedel, gryde?
 kielde: 1) brønd, 2) kilde
 kiøller: kælder
 kiri- : se kyri
 klar (clar): 1) af klar kamp o.l., udelukkende af kampesten, 2) færdig, afsluttet
 kleb: knebel
 knob: blok (af træ)
 knubschab: skab lavet af 1 stk. træ
 Knuds dag: 10. juli, markedsdag 9. juli
 K^o M^{as}: kongelige majestæts
 kolde skole: koldskål
 kolhauffe: kálhave, køkkenhave
 kolgord: kálgård, køkkenhave
 kom før: indfandt sig
 kom op - da Evangeliet kom op: reformationen
 kongelig naade: særskilt bevilling til enkeltperson
 kongsgorden (gorden): Odense Slot (Sct. Hans Kloster)
 kongparten: kongetiende
 konfessionarius: hofpræst
 kors, det hellige k. dag: 14. september
 korszebyr - korsbyrd: procession over markerne, hvor den spirende sæd vel-signes
 kubet: med halvtag, kuplet?
 kyndermes (kyndelmisse): 2. februar
 kyrieleison, kirieleison: (Græsk) Herre, forbarm dig
 kyrrelse (kyrads): rustning
 kaars, se kors

Lad - Her. sunis l. : lade
 lade op: overdrage
 lade: Skibby lade, evt. fejl for land. Meningen er Skibby sogn
 ladtræer: stænger til stillads
 landet - her i landet: på Fyn
 las: læs
 latter: lægter
 laugheffs breff: lovhævd, dvs. edelig forsikring om ejendomsret
 laugsøgt: stævnet for retten
 laughtide: lovbestemt tid
 Laurentius' dag: 10. august

lecter: lægter
 lefflere: utugtige
 leffue: leve
 leg (i bygn.): lag, række
 legat, pavestolens: pavelig udsending
 leie, schole Leie: evt. leje=løn=betaling til skolen
 leiligen (lejlighed): forholdene
 leitze, se lexe
 lerit: lærred
 lest (læst): 1 læst, lig 48 tdr. (rummål)
 leiløs: livløs
 letfardig: letsindig
 leysze, se lexe
 lexe (lektie): klasse i latinskole
 leysze, se lexe
 liet: ledt
 liffuet: løjet
 lig kost: begravelsesbespisning
 lig pendinge: betaling til latinskoleelever for at synge ved begravelser
 liggnett och lagett: udlignet og sammenholdt
 lispd. - lispund, se skippund
 locket kvinde: har haft samleje uden for ægteskab
 louffe: på love, på kredit
 lydisk sten: lydite, en hård art kiselskifer, også kaldt probersten
 læsemester: rektor ved Odense latinskole, enkelte steder også rektor ved andre latinskoler

M.: magister
 mact - noget ved m. : nogenlunde vedligeholdt
 made: måde
 magelagd: mageskiftet
 magistrans (monstrans): skrin til i katolsk tid at opbevare det indviede alterbrød
 mandvoxen: giftefærdig
 manuale: alterbog
 Martini dag, se Mortens d.
 meelslaagit Brød: sigtebrød?
 memori: hukommelse
 messe, mesze: altergang
 mester: magister

meszviin: altervin
 Michels dag, Michelsmess: Mikkelsdag
 29. september
 minde, have i m.: stå til rette for
 mistencke: tage ilde op
 miszal (missale): førreformatorisk mes-
 sebog
 mk.: mark
 moel: mæle, stemme
 monsterit, munsterit: mønstret
 Mortens dag el. Martini dag: 11. novem-
 ber
 munsterit, se monsterit
 murrømmer: murrømme, murlægter
 muteret: 1) forandret, 2) skiftet stemme
 ved overgangsalderen

Naa: få, indkræve
 naadens aar: præsteenkers ret til en vis
 indtægt et år efter mandens død
 natten, offuer n. : hele natten
 ner slef: for nært beslægtet
 neste schole: nærmeste skole?
 nye: nøje
 nyactig: nøjagtig
 nød: kreatur
 nøgen: klædt i pjalter

Oben: sagen er åben, kan rejses igen
 oc: 1) ja, 2) som, 3) at
 obligatz: forpligtelse
 od: åd, spiste
 odder: spidser, takker
 offer: gave til præsterne på højtidsdage
 og ved kirkelige handlinger
 offerdage: de tre højtider
 officere: gøre tjeneste
 officia, introitus og halleluja var højmes-
 sens latinske sang
 offuer, hvad offuer gaar: hvad værre er
 offuerlius: åbenlyst
 offuerløbe: løbe på dørene
 og: agede (se også vg)
 Olavs dag: 29. juli
 oldengæld: afgift for at lade svin æde
 olden i en skov
 omgang: koromgang, dvs. gang omkring

koret, bag om alteret
 omskærelsesdag: 1. januar
 onte: undte, overlod
 opfardige: istandsætte
 opholden i embedet: forhindret i at vare-
 tage embedet
 oplat: overdraget
 oplysning: forklaring, meddelelse
 opseende: tilsyn
 optug - optug den (en ørte korn) på en
 ret - overtog dette, indtil sagen blev af-
 gjort ved retten
 ordinantsen: Kirkeordinansen af 1539,
 som ordnede den nye lutherske kirke.
 Et tillæg var Ribe-ordinansen
 orsage: årsage, gøre undskyldning for,
 beklage sig over
 ort, se ørtug

Panelet: beklædt med paneler
 pander, panner: teglsten
 pante i huer by: tage pant, her evt. idøm-
 me bøder
 papyr: papir
 Parcerne: skæbnegudinderne
 parsbord: pasport, pas
 part, uddele sakramentet under en part
 (skikkelse), d.e. enten kun vinen eller
 kun brødet
 part, kirkens eller kongens: kirketiende
 og kongetiende
 parti: skare af fx. mennesker
 parti med, gøre: være med til
 passionale: trykt bog om Christi lidelses-
 historie
 past: kost, mad
 paszen (passionen): Christi lidelseshi-
 storie
 paternosterbånd: Fadervor på latin skrevet
 på et (malet) bånd
 patronatsret: ejendomsret til kirketiende
 og ret til at kalde præst og evt. også
 degn
 patron: den der har patronatsretten
 Pauli omvendelses dag, (Pouls dag): 25.
 januar
 pd.: pund

peblinge, pefflinge: latinskoleelever
 pendinge: penge
 pension, degnep.: degnenes ydelser til latinskolerne
 percament, percement, perkemit: pergament
 perpetuere: give til evig tid
 perse: vinperse, som Christus står i
 pestelenze: pest, epidemi
 Peters stols dag: 22. februar
 pig: jernspids til at sætte lys i
 plogbrød, ploubrød: ydelse til degnen?
 pluger: pløjer
 podal: podagra
 poferial: et spil
 posetiuff: orgel
 Pouls dag, se Pauli omvendelses dag
 pefatz: indledning
 preffue sten: prøvesten, probersten, se lydsk sten
 primklokke: klokke, der ringer til morgenmesse
 printzen: Christian IV, som ikke var kronet endnu
 provsternes forsamling = landemode
 præsentats-breff: kaldsbrev, brev hvori bispren meddeler patronen, at NN er/vil blive kaldet
 præstebord: jordegods lagt til embedet ud over præstegården
 præsterente: præsters indtægter
 pund: 1 pund byg er 4 tønder
 pund: 1 pund er lig 2 ørte
 paalagd: beskyldt for

Quarter: 1) 15 minutter, 2) 15 centimeter
 quackmølle (skvatmølle): lille mølle til privat brug
 quittans: kvittering

Recessen: en lovsamling
 redtzel (redsel): afgifter i form af høns, lam m.v. ud over tienden
 reffuer: røver
 reformere: ombygge
 regenschabs proust: en af de provster, der reviderede kirkeregnskaber

regeringsråderne: formynderregeringen under Chr. IVs mindreårighed
 regme: region, område
 render: tagrender?
 rener: revner
 rensbrødre: Naboer, der adskilles ved agerren
 renselse, Marias: 2. februar
 rente: indtægter i almindelighed
 rentemester: revisor af statsregnskaberne
 residirendis degn, se sædedegn
 resignere: opgive, trække sig tilbage fra et embede o.l.
 rette, kalde i r.: stævne for retten
 rinder: tagrender?
 rod og regn: rusk og regn
 ruet: faldefærdigt?
 rugmerke: rugmarken, rugskiftet
 rum: 1) plads, 2) rummelig
 rundel: korrunding (apsis)
 røste: hvile - her solnedgang
 raad - god r.: god plads
 raads viis, vdi: som råd
 raadsvisz: på række

S.: salig, dvs. afdød
 saffdeller: savede brædder
 sag, uden sag: uden årsag
 sagefald: indtægter af bøder o.l.
 sager - ingen sager havde til ham: havde ingen klager
 sakramenterer: vranglærere m.h.t. sakramenterne
 salsze, salszrom: stuehus
 sandigen - bestå s.: bekræfte sandheden
 sandmend: afgør bevismaterialet i visse retssager
 schreffte - schrifftes, se skreffte
 sede degn, se sædedegn
 seerbørn (særbørn): egne børn af et andet ægteskab
 segerværk, seruerk, seirwerck: ur
 seil: seglmærke
 selffridie: sammen med to andre personer. Anna selvtredie: Anna (Marias moder), Maria og Jesusbarnet
 sennespulver: et afføringsmiddel

- sentens: dom
 seruerk, se segerværk
 sidendis degn, se sædedegn
 sider (degn), se sædedegn
 sielegave: gave til præst og degn ved begravelse
 simoni: erhvervelse af embede ved (ulovligt) køb
 Simons og Judas' dag: 28. oktober
 sind (et andet s.): mening
 sinde: Nogle s. : nogle gange
 sinker: elever i latinskolens nederste klasse
 sit (sidd): lavt og fugtigt
 Simon: evt. den franske teolog Simon af Tournai
 siug, se syg
 siugstoffuen: Gråbrødre Hospital
 Sjæles dag, Alle: 2. november
 sk.: skilling
 skademend: ophavsmænd til skaden, ondet
 skar: skær, plov
 skellert: mønstret
 skelsesmes: skel (mellem herreder)
 skibshandel: skibsfart
 skp., skæppe, skpr.: skæpper
 skifft det sig: mageskiftet det, evt. til-egnet sig det
 skifte: dele, uddele
 skifte: mageskifte
 skippund: 1 skpd. = 20 lispd. à 16 pd.
 skold korn: skoldkorn dvs. ??
 skole, forgyldt: top??
 skolemester: rektor ved latinskoler, undt. Odense, hvor rektor normalt kaldes læsemester
 skol, en jern: en jernpig at sætte lys på
 skoller: tapper?
 skorstensstue: stue med kamin eller skorsten
 skpd, se skippund
 skrabe: næse, reprimande
 skreffte (schriffte, schreffte): våbenhus
 skyld: 1) jordskyld, 2) skudsmål, 3) for min skyld, på min foranledning
 skyldte: anklage
 skøde (skøtte): tage hensyn til
 skøff: skuffe
 sleffred: frille
 sleffreds barn: barn født uden for ægteskab
 slet: præcis
 slet i herret: fladt, bart land
 slett ege taffe: glat, d.v.s. ikke udskåret eller malet
 slim: slem, dårlig
 slinnet: kantet
 slaa, kom 10 slaa: kom kl. 10 præcis
 slaa offuer: vædde
 slaais der offuer: prygles oven i købet?
 smigger: indsmigrende person
 snar meled: taler hurtigt
 smugenset: bestikkelse, gaver
 smurd: ukendt betydning
 smaabeide: småredsel, se redtsel
 sogne: latinskoleelever, der har sogne, dvs. gør degnetjeneste dér
 sognevinde: vidnesbyrd afgivet på sog-
 nestævne
 solgissel: stråleglans
 solhverv: 21. juni. Forskellen i dato skyldes, at man på denne tid brugte den julianske kalender, der var 9 dage bagud
 solrøst: solnedgang
 spee: spæd, spæde
 spern: scepter
 spis: spir
 spon: spån
 sprader: spradebasser
 spretter: sprættesild
 sprinckel: gitter, gelænder
 spøgerj: trolddom
 stackarle: fattige, hjemløse
 stacket: lavt
 stanggab: huller til at sætte stænger i til stilladser
 statuere: bestemme
 sted bort: bortfæstede
 stedsmol: fæste
 steffken (støveken): stob
 steffne: sognestævne, forsamling af alle sognemænd

steffning - eng s.: opstemmen af vand -
 eng opstået ved s. af vand
 sten met jorden: i flugt med jorden
 stenger, mellem s.: bindingsværk
 stibson og -datter: stedsøn og -datter
 stiffuet: stynet
 stigtet: stiftet
 stilling: stillads
 stod: flok heste
 stoderkonge (stodderkonge): tiggernes
 foged
 stolestand: stolestader
 stoled: stjålet
 straff, øvrigheds: under trusel om straf,
 påbud
 støder til: taler m. stærkt eftertryk på
 enkelte ord
 stølper, muret mellem s. : egebindings-
 værk
 sudder: karpefisk
 suerit, suerset: drejet
 suiboen (af tysk swibbogen): korbuen
 sygestuen: Gråbrødre Hospital i Odense
 sæde: udsæd
 sædedegn - siddende, residerende, bosid-
 dende degn: degn der bor i sognet
 sælegave, se sielegave

Tag: rør- eller stråtag til forskel fra tegl-
tag

taglam: taget er i dårlig stand

tagt: tækket

tamperdag, temperdag, egl. quatemper:
 fire fasteonsdage fordelt på året i ka-
 tolsk tid

tax: taksering til afgifter

taxere: angribe, dadle

teffuet: tøvede, måtte vente

teligen: tidligt el. til tiden

temperdag, se tamperdag

thener, se tjener

thiener, se tjener

thilbede, se tilbede

thilstede (stå tilstede): være ansvarlig for

thimer: tømmer

thingening: aftale, overenskomst

tilbede: anmode

tilpas: være tilpas, ønske sig
 tilsagd. Hos eller tilsagd (vedr. regnskab):

var ikke tilstede eller tilkaldt

tilsett: korrunding (apsis)

tilstod: overlod

tindinger: kamtakker

ting: lille spir

tingsvinde: vidnesbyrd afgivet på tinge

tjenere: fæstebønder

tode (toede): vaskede

tolslaaes prædiken: gudstjeneste kl. 12
 middag

traller: gitter

transferere: opflytte i skolen

tredjedagsfeber: koldfeber hver 2. dag

treller, se traller

treng: tvinge

trind: rund

troue: trug

trunten: dryssende

tuktemester: huslærer

tyng (tøng), borgerlig eller kgl. t: skat-
 ter og andre forpligtelser

tæring, stande hans t. paa sagen: betale
 hans udgift på sagen

tøszer, tøszen: to gange

Urbans dag: 25. maj

W. : velbårne el. velbyrdige

vadspurgt, vadsput: uspurgt

vaimel: vadmæl

Valborgs dag, Volleremis: 1. maj

Valentins dag: 14. februar

vand: vidnede

vand aff: vandt fra

vandmel: vadmæl

vandsten: vievandskar

vanradig: vanrådig, tvivlrådig, rådvild

vd met: går ud i ét med

vd offuer ét: kirkeskib og kor går ud i ét

vdaffue (en hoben tegl udaff i kirkela-
 den): køre ud

vdbekomme: indkræve

vdbytte: uddele

vdføre: uføre, mose

vdgiffue: udrede, betale, udstede

vdgraffuen: udskåret
 vdkallet: stævnet
 vdkommen folck: udensogns folk
 vdlect: 1) udeladt, forsømt, 2) aflukket
 vdsat, vdsett: udbygning
 vdskifte: uddele
 vdstunget: broderet
 vecte settenj: et stof, måske shirting?
 vederlegge: bringe ud af verden
 vecte: uægte (børn)
 ved: hen ved, omtrent
 veet: vidt
 weffueri: vævning
 vegne: væggene
 velde-kielde: kilde
 weldet: ubestridt
 velferd (kræver v. for vadmæl): rigdom,
 ejendele, her evt. kræver pantet for
 gæld
 velske, se vælske
 vender for: vender imod
 vendes på Eskø mark: strækker sig ind til
 vendis (om fjord): ligger ud for
 venter mølle, se vinter mølle
 verdensgejtlig: præst, som ikke er mun-
 keviet
 venlighed: fordragelighed
 verdskab: selskab
 veret: vejret
 veret vd af nesen: luften ud af næsen
 vexte: voksede
 vfordig: brystfældig
 vforset: uforsørget
 vførmet: fornærmet
 vg - og (af age): kørte
 vgift: kan også være en enke, enkemand
 vhuald: uden hvælvinger
 vi kirkegord: rummelig k.
 vicarie: i katolsk tid stiftedes mange v. til
 at lønne præster til særlige messer. Dis-
 se indtægter blev efter reformationen
 brugt til andre ting.
 vicepastor: kapellan i fast stilling
 viet, se vit
 viid kirke: rummelig k.
 vilkor, dele med v.: lade gå fri for videre
 tiltale

villig: vilje
 vinde: vidnesbyrd
 vindue: evt. = vinde = vidnesbyrd
 vinger: fløje på altertavle
 vingsten: vingeteglsten
 vintermølle, venter mølle: mølle, der kun
 er i drift om vinteren
 viszing: garanti
 vit: bred
 vit ud med kirken: går ud i et med kir-
 ken
 vlempe (wlempe, ulæmpe): 1) uret, 2)
 uheldigt forhold
 vlyd: støj
 vmectig: impotent
 vnyttig: stridbar
 vocere: kalde
 voch: våde
 Wolburgs dag, Volleremis, se Valborgs
 dag
 vondet (vundet): vidnet
 wou: vejede
 vrangelig: forkert, med urette
 vuisze Renthe: uvisse indtægter af offer
 og gaver
 vælske gavle: renæssancegavle
 vaared paa: udæskede

Ydes: opstår (om en å)
 ymptet: stynet (om træer)
 ynckes over: klager over
 ytte: ydede

Ægt, ect: bøndernes pligtkørsler
 ære træ (ær): ahorn

Ørtug. 1 ørt byg = 12 skæpper (1½ tøn-
 de). 1 ørt. rug er 10 skpr., 1 ørte havre
 er 20 skæpper

Udgiverselskabet for Historisk Samfund for Fyns Stift

Udgiverselskabet er en selvejende institution, der har til formål at udgive materiale til belysning af fynsk historie igennem tiderne.

Udgiverselskabets publikationer, der består af nedennævnte titler, kan bestilles gennem boghandelen eller ved fremsendelse til Odense Universitetsforlag, Campusvej 55, 5230 Odense M.

Jacob Aall Hofman Bang, *Odense amt beskrevet 1843*, I-II, udgivet med indledning og kommentarer af Finn Stendal Pedersen, Odense 1990/91. 314 si./ 416 si. Rigt illustreret. (ISBN 87-89511-01-8 og ISBN 87-89511-02-6). Prisen for sættet er 496 kr. incl. moms, excl. forsendelse.

" - det er en god tekst, vi her får mulighed for at købe. Jacob Aall "forskede" i de dage, da man for en stor del vandrede langs landevejene for at se og høre. Ikke mindst hvad han har at sige om de sociale forhold, om renlighed og meget andet, er værd at læse, fordi en del af det er mildere og mere positivt, end klicheerne har tegnet situationen. Og den gamle herre skrev godt."

Palle Lauring i *Politiken* 16. juni 1990.

" - det er prisværdigt, at udgiveren har påtaget sig denne opgave, hvorved en guldgrube af oplysninger om Odense amt i 1840'erne nu bliver mere almindeligt tilgængelige, både til brug i lokal sammenhæng og til brug ved sammenligning mellem landsdelene. - "

Poul Thestrup i *Fortid og Nutid* 1990.

Carl Dalgas, *Svendborg amt beskrevet 1837* udgivet med indledning og kommentarer af Finn Stendal Pedersen, Odense 1992, 560 si. Rigt illustreret. (ISBN 87-89511-04-2). Pris 348 kr. incl. moms, excl. forsendelse.

"Dette værk **skal** have sin faste plads hos enhver fynsk historiker, men kan også læses med megen udbytte af lægfolk, som vil nyde denne fremragende egnsbeskrivelse"

Henrik Jansen i *Årbog for Svendborg & Omegns Museum* 1992.

"Købstæderne beskrives også, og det er ret saglige beskrivelser. Interessant er det f. eks. at en by som Nyborg i 1837 kun havde en enkelt barber, men til gengæld 29 købmænd, 17 skomagere og 8 brændevinsbrændere."

Svend Erik Sørensen i *Fyens Stiftstidende* 2. marts 1993.

Biskop Hans Mikkelsens dagbøger 1626-41 ved Anne Riising og Mogens Seidelin, red. Finn Stendal Pedersen, Odense 1991 XVI + 303 si. (ISBN 87-89511-03-4). Pris 248 kr. inclusive moms, excl. forsendelse.

"- Alligevel får læseren indtryk af en arbejdsom kirkens mand, der ofte har været på farten - eller som uafsladeligt er blevet opsøgt af folk i bispegården, som har villet opnå et eller andet ... Der er ingen tvivl om, at Hans Mikkelsens dagbøger kan blive et godt kildekrift."

Bjarne Gregersen i *Fyns Amts Avis* 6. december 1991.

Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604 ved Jens Rasmussen og Anne Riising, red. Finn Stendal Pedersen, Odense 1995, 417 si. (ISBN 87-7838-071-5) Pris 248,00 kr. incl. moms, excl. forsendelse.

Historisk Samfund for Fyns Stift

Ved at blive medlem af *Historisk Samfund for Fyns Stift* støtter du samfundets indsats for at skabe og styrke en historisk bevidsthed, og du støtter tillige indsatsen for bevaring af kulturminde i *Fyns Amt*.

Dette arbejde blev påbegyndt som en folkelig bevægelse ved stiftelsen af henholdsvis "Historisk Samfund for Svendborg Amt" i 1907 og "Historisk Samfund for Odense og Assens Amter" i 1912. Siden udviklede de to samfund sig med rivende hast, indtil de fra 1939 besluttede sig til at fusionere i det nuværende *Historisk Samfund for Fyns Stift*.

Fyns Stift blev ved kommunesammenlægningen i 1970 geografisk identisk med det nydannede Fyns Amt. Historisk Samfund er således det naturlige og det eneste bindeled mellem de lokale arkiver og foreninger på kommuneniveau og dansk rigshistorie og kultur.

Som medlem får du følgende fordele:

- * Gratis eksemplarer af *Fynske Årbøger*.
- * Samfundets skrifter til favorabel medlemspris.
- * Udgiverselskabets skrifter med 30 % rabat på udsalgsprisen exclusive moms.
- * Mulighed for at deltage i samfundets guidede ture og ekskursioner til museer, herregårde og andre seværdigheder.

Årskontingentet udgør pr. 1. maj 1995 75 kr. pr medlem plus 15 kr. til forsendelse af *Fynske Årbøger* samt forårsprogram. Indmeldelse kan ske ved henvendelse til Historisk Samfunds kasserer Lektor Hugo Madsen, Vestergade 14, 5300 Kerteminde, tlf. 65321192, eller Historisk Samfunds formand, Sognepræst Jens Rasmussen, Præstegårdsvej 11, 5600 Faaborg, tlf. 62615037 eller 62616420.

Mester Jacob Madsens Visitatsbog er et kirkehistorisk klenodie, som bør stå sammen med de andre til embedet hørende bøger i enhver præstebolig i Fyens Stift og i hvert menighedsråds arkiv. Den bør enhver læsende fynbo unde sig selv. Disse bispeoptegnelser fra 1588 til 1604 giver fængslende indtryk af et menneske. De giver os Danmarks lutherske-kirke i tiden før »retningerne« begyndte at præge den. De giver os en enestående portrætsamling af Fyens kirker fra den tid.

Biskop Vincent Lind, Fyens Stift

Udsnit af Marcus Jordans Danmarkskort fra ca. 1585.

